Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

9

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

9.

KÖTET

1905 június—november

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1954

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 9. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1952

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A kilencedik kötet V. I. Leninnek 1905 második felében (június—november) írt műveit tartalmazza.

A kötet magában foglalja Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ című történelmi jelentőségű művét, amely a mensevikek taktikájának klasszikus bírálatát tartalmazza, s amelyben Lenin zseniálisan megalapozta a bolsevik taktikát és a forradalom új elméletével gazdagította a marxizmust. A könyvhöz írt utószó második fejezete első ízben jelenik meg nyomtatásban teljes egészében a kézirat alapján, amelynek egy részét 1940-ben találták meg.

A kötetben a következő cikkek jelennek meg: „A proletariátus harcol, a burzsoázia a hatalom felé lopakodik", „A Buligin-duma bojkottja és a felkelés“, „A monarchista burzsoázia uszályában vagy a forradalmi proletariátus és parasztság élén?“, „Parlamentesdi“, „Védelemből támadásba“ stb. Lenin ezekben a cikkekben megvédelmezi a munkásosztály forradalmi taktikáját, útmutatásokat ad a fegyveres felkelés előkészítésére, leleplezi a liberális burzsoázia ál-„demokratizmusát“ és a mensevikek megalkuvó taktikáját.

„A szociáldemokrácia viszonya a parasztmozgalomhoz“, „Szocializmus és parasztság“ és „Kispolgári és proletárszocializmus“ című cikkeiben Lenin megalapozza és megvilágítja annak a harcnak stratégiai tervét, amelyet a bolsevikok a polgári-demokratikus forradalomnak szocialista forradalommá való átnövéséért folytattak.

A „Politikai sztrájk és utcai harc Moszkvában“, „A moszkvai események tanulságai“, „Az oroszországi álta-

lános politikai sztrájk“ és „A forradalom első győzelme“ című cikkekben Lenin az októberi általános politikai sztrájkkal foglalkozott.

Leninnek „A «Munkások a pártszakadásról» című brosúra előszava“, „A párt egyesítésének kérdéséhez“ című munkái és más cikkei a mensevikek szakadár tevékenysége ellen irányulnak.

Első ízben jelennek meg V. I. Lenin Műveiben Lenin következő munkái: „«A Párizsi Kommün és a demokratikus diktatúra feladatai» című cikk befejező része“, „A «Munkások a pártszakadásról» című brosúra előszavának első változata“, „Megjegyzés az OSzDMP külföldi szervezetei konferenciájának határozatához“, „Szerkesztőségi utószó «A harmadik kongresszus a kaukázusi mensevikek ítélőszéke előtt» című cikkhez“, „Megjegyzés P. Nyikolajev «Az oroszországi forradalom» című brosúrájához“, „A jelenlegi helyzetről“, „Az úgynevezett Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezetről“, „A «Borba Proletariata»“, „A külföldön élő ifjúság és az orosz forradalom“, „Megjegyzések «A brit munkásmozgalom és a trade-unionok kongresszusa» című cikkhez“, „Betoldás V. Kalinyin «A parasztkongresszus» című cikkébe“ és a „Két ütközet között“ című cikk. Lenin ez utóbbi cikkében összegezi az 1905 októberi általános politikai sztrájk eredményeit, és felhívja az oroszországi proletariátust, fogjon össze a cári önkényuralomnak fegyveres felkelés útján való megdöntésére.

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA KÉT TAKTIKÁJA A DEMOKRATIKUS FORRADALOMBAN[1]

A megírás ideje: 1905 június—július.
Először külön brosúra formájában jelent meg. Genf, 1905 július.

N Lenin. Deux tactiques.

Prix: 1 fr 25 cts. — 1 mk. — 18 ch. — 25 cent.

Россійская Соціальдемократическая Рабочая Партія.

Пролетаріи всѣхъ странъ соединяйтесь!

Н. ЛЕНИНЪ.

Двѣ тактики соціальдемократіи въ демократической революціи.

Изданіе Центр. Ком. Р. С. Д. Р. П.

ЖЕНЕВА

Типографія Партіи. 3, rue de la Colline 3.

1905

Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. brosúrájának borítólapja. — 1905

Kisebbítve

ELŐSZÓ

Forradalmi időkben nagyon nehéz lépést tartani az eseményekkel, amelyek meglepően sok új anyagot szolgáltatnak a forradalmi pártok taktikai jelszavainak értékeléséhez. E brosúrát az odesszai események* előtt írtam. A „Proletarij"-ban[2] (9. sz., „Tanit a forradalom")** már rámutattunk arra, hogy ezek az események még azokat a szociáldemokratákat is, akik megalkották a felkelés folyamat-elméletét és elvetették az ideiglenes forradalmi kormány propagálását, rákényszerítették arra, hogy valójában áttérjenek vagy kezdjenek áttérni ellenlábasaik álláspontjára. A forradalom kétségkívül olyan gyorsasággal és olyan alapossággal tanít, amilyen a politikai fejlődés békés korszakaiban lehetetlennek látszik. És ami különösen fontos, nemcsak a vezetőket tanítja, hanem a tömegeket is.

Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy a forradalom meg fogja tanítani a szociáldemokratizmusra az oroszországi munkástömegeket. A forradalom a gyakorlatban fogja igazolni a szociáldemokrácia programmját és taktikáját, mert megmutatja a különböző társadalmi osztályok igazi természetét, megmutatja demokráciánk burzsoá jellegét és a parasztság igazi törekvéseit, amely polgári-demokratikus szellemben forradalmi, de nem a „szocializálás" eszméjét rejti magában, hanem a parasztburzsoázia és a falusi proletariátus közötti új osztályharcot. A régi narodnyikság régi illúzióit, amelyek oly világosan kiüt-

* Utalás a „Knyaz Potyomkin" páncélos lázadására. (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.*)
** Lásd ebben a kötetben 142—143. old. — *Szerk.*

köznek például a „szociálforradalmárok pártjának“ programmtervezetéből a kapitalizmus oroszországi fejlődésének kérdésében is, „társadalmunk“ demokratizmusának kérdésében is, a parasztfelkelés teljes győzelme jelentőségének kérdésében is, — mindezeket az illúziókat a forradalom könyörtelenül és véglegesen szerte fogja foszlatni. A forradalomban esnek át az első igazi politikai tűzkeresztségen a különböző osztályok. Ezek az osztályok határozott politikai arculattal kerülnek majd ki a forradalomból, s nemcsak ideológusaik programmjaiban és taktikai jelszavaiban, hanem a tömegek nyilt politikai cselekvésében is meg fogják mutatni igazi mivoltukat.

Kétségtelen, hogy a forradalom sokmindenre megtanít majd bennünket, megtanítja majd a néptömegeket. De egy harcban álló politikai párt számára most az a kérdés, vajjon mi meg tudjuk-e tanítani valamire a forradalmat? fel tudjuk-e használni szociáldemokrata tanításunk helyességét, a proletariátushoz, az egyetlen következetesen forradalmi osztályhoz fűződő kapcsolatunkat arra, hogy rányomjuk a forradalomra a proletárbélyeget, hogy a forradalmat a gyakorlatban — nem pedig szavakban — döntő győzelemre vigyük, hogy paralizáljuk a demokratikus burzsoázia ingatagságát, felemás mivoltát és árulását?

Minden erőfeszítésünknek erre a célra kell irányulnia. E cél elérése pedig egyrészt attól függ, helyesen ítéljük-e meg a politikai helyzetet, helyesek-e taktikai jelszavaink, másrészt attól, mennyire támogatja ezeket a jelszavakat a munkástömegek reális harci ereje. A tömegekkel való kapcsolat megszilárdítására és kiszélesítésére irányul pártunk valamennyi szervezetének és csoportjának mindennapi, rendszeres, állandó munkája, a propaganda, az agitáció és a szervezés. Erre a munkára mindig szükség van, de az ilyen munkát forradalmi helyzetben még kevésbbé tekinthetjük elégségesnek, mint bármikor máskor. Ilyen helyzetben a munkásosztály ösztönösen a nyilt forradalmi fellépés felé tör, és nekünk értenünk kell ahhoz, hogy helyesen állapítsuk meg e fellépés feladatait, hogy azután a lehető legszélesebb körben ismertessük és megértessük őket. Ne feledjük, hogy a tömegkapcsolatainkat illető közkeletű pesszimizmus most különösen gyakran a proletariátus-

nak a forradalomban játszott szerepére vonatkozó burzsoá eszméket leplezi. Kétségtelen, hogy még sokat, nagyon sokat kell munkálkodnunk a munkásosztály nevelésén és szervezésén, de most az a kérdés sarkpontja, hová helyezzük e nevelés és e szervezés fő politikai súlypontját. A szakszervezetekre és a legális egyesületekre-e vagy a fegyveres felkelésre, a forradalmi hadsereg és forradalmi kormány megteremtésére? A munkásosztályt ez is, az is neveli és szervezi. Természetesen erre is, arra is szükség van. Most, a jelenlegi forradalomban azonban az egész kérdés abban csúcsosodik ki, hogy hol legyen a munkásosztály nevelésének és szervezésének súlypontja, az elsőn-e vagy a másodikon?

A forradalom kimenetele attól függ, hogy a munkásosztály az önkényuralomra gyakorolt nyomása erejét tekintve ugyan hatalmas, de politikailag erőtlen burzsoázia segítőtársának szerepét fogja-e játszani, vagy pedig a népforradalom vezetőjének szerepét. A burzsoázia öntudatos képviselői nagyon jól érzik ezt. Ezért magasztalja az „Oszvobozsgyenyije"[3] a szociáldemokráciában fellépő akimovizmust, az „ökonomizmust", amely *most* a szakszervezeteket és a legális egyesületeket helyezi előtérbe. Ezért üdvözli Sztruve úr („Oszvobozsgyenyije" 72. sz.) az akimovizmus elvi tendenciáit az új „Iszkra" irányzatában. Ezért támadja az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusán hozott határozatok gyűlölt forradalmi szűklátókörűségét.

A szociáldemokrácia helyes taktikai jelszavainak most különösen nagy a jelentőségük a tömegek vezetése szempontjából. Semmi sem veszedelmesebb, mint az elvileg következetes taktikai jelszavak jelentőségének lekicsinylése forradalmi időkben. Az „Iszkra"[4] például 104. számában valójában a szociáldemokrácián belüli ellenlábasai oldalára áll, de ugyanakkor lekicsinylően nyilatkozik azoknak a jelszavaknak és taktikai határozatoknak a jelentőségéről, amelyek megelőzik az életet, mutatják azt az utat, amelyen a mozgalom halad, ha vereségek, hibák stb. sorozata kíséretében is. Ellenkezőleg, a helyes taktikai határozatok kidolgozása óriási jelentőségű az olyan pártra nézve, amely a marxizmus következetes elveinek

szellemében vezetni akarja a proletariátust és nemcsak az események után akar kullogni. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának és a párt levált része konferenciájának* határozatai a legpontosabban, a legátgondoltabban, a legteljesebben kifejezik a taktikai nézeteket, amelyeket nem egyes irodalmárok fogalmaztak meg alkalmilag, hanem a szociáldemokrata proletariátus felelős képviselői fogadtak el. Pártunk valamennyi többi párt előtt halad, mert van pontos és mindannyiunk által elfogadott programmja. Pártunk példát kell hogy mutasson a többi pártnak taktikai határozatai szigorú megtartása tekintetében is, ellentétben az „Oszvobozsgyenyije" demokratikus burzsoáziájának opportunizmusával és a szociálforradalmárok forradalmi frázisaival, akik csak a forradalom idején kaptak észbe, csak akkor léptek fel programm-„tervezettel" és foglalkoztak első ízben azzal a kérdéssel, vajjon polgári forradalom játszódik-e le a szemük előtt.

Ezért tartjuk a forradalmi szociáldemokrácia legsürgősebb feladatának, hogy gondosan tanulmányozza az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának valamint a konferenciának taktikai határozatait, hogy megállapítsuk a marxizmus elveitől való eltéréseket, és tisztázzuk, melyek a szociáldemokrata proletariátus konkrét feladatai a demokratikus forradalomban. Éppen ezzel foglalkozik ez a brosúra. Taktikánknak a marxizmus elvei és a forradalom tanulságai szempontjából való ellenőrzésére annak is szüksége van, aki reálisan akarja előkészíteni a taktikai egységet mint az egész Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt jövendő teljes egyesülésének alapját, és nem csupán intő szavakra akar szorítkozni.

1905 július. *N. Lenin*

---

* Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusán (London, 1905 május) csak a bolsevikok vettek részt. A „konferencián" (Genfben ugyanakkor) — csak a mensevikek, akiket ez a brosúra gyakran „újiszkrásoknak" nevez, mert amikor folytatták az „Iszkra" kiadását, akkori elvbarátjuk, Trockij útján kijelentették, hogy a régi és új „Iszkra" között szakadék tátong. (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.)*

1. A LEGIDŐSZERŰBB POLITIKAI KÉRDÉS

Abban a forradalmi helyzetben, melyben most vagyunk, a napirenden levő kérdés — az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívása. Hogy miként kell ezt a kérdést eldönteni, arra nézve megoszlanak a vélemények. Három politikai irányzat bontakozik ki. A cári kormány elismeri a népképviselők egybehívásának szükségességét, de semmiképpen sem akarja megengedni, hogy a népképviselők gyűlése össznépi és alkotmányozó gyűlés legyen. A kormány állítólag, ha hihetünk a Buligin-bizottság[5] munkájáról szóló ujsághíreknek, hozzájárul egy olyan tanácskozó gyűléshez, amelyet szabad agitáció nélkül és szűkkörű cenzusos vagy szűkkörű rendi jellegű választási rendszer alapján választanának meg. A forradalmi proletariátus, amennyiben a szociáldemokrácia vezeti, azt követeli, hogy a hatalom teljes egészében az alkotmányozó gyűlés kezébe kerüljön, és e cél érdekében nemcsak általános választójogra és nemcsak teljes agitációs szabadságra törekszik, hanem ezenkívül a cári kormány haladéktalan megdöntésére és ideiglenes forradalmi kormánnyal való felváltására is. Végül a liberális burzsoázia, amely az úgynevezett „alkotmányos-demokrata párt"[6] vezérei útján juttatja kifejezésre kívánságait, nem követeli a cári kormány megdöntését, nem adja ki az ideiglenes kormány jelszavát, nem ragaszkodik reális biztosítékokhoz arra nézve, hogy a választások teljesen szabadok és szabályszerűek legyenek, hogy a képviselők gyűlése valóban össznépi legyen és valóban alkotmányozóvá válhasson. Lényegében a liberális burzsoázia, amely az „oszvobozsgyenyisták" egyetlen komoly társadalmi támasza, a cár és a forradalmi nép

közötti lehető legbékésebb kiegyezésre törekszik, mégpedig olyan kiegyezésre, amelynek alapján a legtöbb hatalom neki, a burzsoáziának, a legkevesebb pedig a forradalmi népnek, a proletariátusnak és a parasztságnak jut.

Ilyen a politikai helyzet ebben a pillanatban. Ez a három fő politikai irányzat, amelyek megfelelnek a mai Oroszország három fő társadalmi erőcsoportjának. Hogy az „oszvobozsgyenyisták" hogyan leplezik áldemokrata frázisokkal felemás, azaz nyiltabban és egyszerűbben szólva áruló, a forradalmat eláruló politikájukat, arról már nemegyszer beszéltünk a „Proletarij"-ban (3, 4, 5. sz.)*. Most nézzük meg, hogyan vetnek számot a szociáldemokraták a mostani helyzetből fakadó feladatokkal. Erre vonatkozóan kitűnő anyagot szolgáltat az a két határozat, amelyet nemrég fogadott el az OSzDMP III. kongresszusa és a párt levált részének „konferenciája". Igen nagy jelentőségű az a kérdés, hogy e határozatok közül melyik vet számot helyesebben a politikai helyzettel, és melyik határozza meg helyesebben a forradalmi proletariátus taktikáját, s minden szociáldemokratának, aki tudatosan akarja teljesíteni kötelességét mint propagandista, agitátor és szervező, a leggondosabban meg kell vizsgálnia ezt a kérdést, teljesen mellőzve azokat a szempontokat, amelyek nem vonatkoznak az ügy lényegére.

A párt taktikáján a párt politikai magatartását vagy politikai tevékenységének jellegét, irányát, módszereit értjük. A pártkongresszus azért hoz taktikai határozatokat, hogy pontosan meghatározza a pártnak mint egésznek politikai magatartását, amikor új feladatok vagy új politikai helyzet előtt áll. Ilyen új helyzetet teremtett az Oroszországban megindult forradalom, vagyis a nép óriási többségének teljes, határozott és nyilt ellentéte a cári kormánnyal. Az új kérdés az, hogy melyek a valóban össznépi és valóban alkotmányozó gyűlés egybehívásának gyakorlati módszerei (a szociáldemokrácia az ilyen gyűlés kérdését elméletileg már régen és valamennyi többi pártnál előbb hivatalosan eldöntötte pártprogrammjában).

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 493—501. és 519—533. old. — *Szerk.*

Ha a nép elfordult a kormánytól, és ha a tömeg felismerte egy új rend megteremtésének szükségességét, akkor annak a pártnak, amely a kormány megdöntését tűzte ki céljául, szükségképpen gondolkodnia kell azon, milyen kormány váltsa fel a megdöntendő régi kormányt. *Új* kérdés merül fel, az ideiglenes forradalmi kormány kérdése. Az öntudatos proletariátus pártjának, hogy kimerítő választ adhasson erre a kérdésre, tisztáznia kell, hogy 1. mi az ideiglenes forradalmi kormány *jelentősége* a most végbemenő forradalomban és általában a proletariátus egész harcában; 2. milyen a párt *viszonya* az ideiglenes forradalmi kormányhoz; 3. melyek azok a pontosan meghatározott feltételek, amelyek mellett a szociáldemokrácia *részt vesz* ebben a kormányban; 4. melyek a feltételei az erre a kormányra *alulról* gyakorlandó nyomásnak, t. i. abban az esetben, ha a szociáldemokrácia nem vesz részt a kormányban. Csak akkor lesz a párt politikai magatartása ebben a tekintetben világos és szilárd elvi magatartás, ha mindezeket a kérdéseket tisztázzuk.

Lássuk tehát, hogyan dönti el ezeket a kérdéseket az OSzDMP III. kongresszusának határozata. A határozat teljes szövege a következő:

„*Határozat az ideiglenes forradalmi kormányról.*

Tekintettel arra:

1) hogy az oroszországi proletariátus közvetlen érdekei is és a szocializmus végső céljaiért folytatott harcának érdekei is a lehető legteljesebb politikai szabadságot, tehát az önkényuralmi kormányformának demokratikus köztársasággal való felváltását követelik;

2) hogy a demokratikus köztársaság Oroszországban csak egy győzedelmes népi felkelés eredményeképpen valósítható meg, s hogy e felkelésnek szerve az ideiglenes forradalmi kormány, az egyetlen szerv, amely biztosítani képes a választások előtti agitáció teljes szabadságát és összehívhatja a nép akaratát valóban kifejező, az általános, egyenlő és közvetlen választójog alapján titkos szavazással megválasztott alkotmányozó gyűlést;

3) hogy ez a demokratikus forradalom Oroszországban a jelenlegi társadalmi és gazdasági rend körülményei közt nem gyengíteni, hanem erősíteni fogja a burzsoázia

uralmát, s a burzsoázia adott pillanatban elkerülhetetlenül megpróbálkozik azzal, hogy semmitől vissza nem riadva megfossza az oroszországi proletariátust a forradalmi időszak vívmányainak minél nagyobb részétől —

az OSzDMP III. kongresszusa határozatilag kimondja:

a) ismertetni kell a munkásosztály széles köreiben konkrét elképzelésünket arról, hogy milyen lesz a forradalom legvalószínűbb menete és arról, hogy a forradalom bizonyos pillanatában szükségszerűen megjelenik majd egy ideiglenes forradalmi kormány, melytől a proletariátus követelni fogja programmunk valamennyi legközelebbi politikai és gazdasági követelésének (minimális programmunknak) megvalósítását;

b) az erőviszonyoktól és előre pontosan meg nem határozható más tényezőktől függően megengedhető, hogy pártunk meghatalmazottai részt vegyenek az ideiglenes forradalmi kormányban azért, hogy kíméletlen harcot folytassanak minden ellenforradalmi kísérlet ellen és megvédjék a munkásosztály önálló érdekeit;

c) ennek a részvételnek elengedhetetlen feltétele az, hogy a párt szigorúan ellenőrizze meghatalmazottait, és következetesen óvja a teljes szocialista forradalomra törekvő és ilyen értelemben valamennyi burzsoá párttal kibékíthetetlenül ellenségesen szembenálló szociáldemokrata függetlenségét;

d) függetlenül attól, lehetséges lesz-e a szociáldemokrácia részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban, propagálni kell a proletariátus legszélesebb rétegeiben azt az eszmét, hogy a felfegyverzett és szociáldemokraták vezette proletariátusnak állandó nyomást kell gyakorolnia az ideiglenes kormányra a forradalom vívmányainak oltalmazása, állandósítása és kiterjesztése céljából."

2. MIT AD NEKÜNK AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSÁNAK AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYRÓL SZÓLÓ HATÁROZATA?

Az OSzDMP III. kongresszusának határozata, mint a címe is mutatja, teljes egészében és kizárólag az ideiglenes forradalmi kormány kérdésével foglalkozik. Ennél-

fogva a szociáldemokratáknak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétele, mint a kérdésnek egy része, ide tartozik. Másrészt viszont csak az ideiglenes forradalmi kormányról van szó, semmi egyébről; tehát egyáltalán nem tartozik ide például „a hatalom meghódításának“ kérdése általában stb. Helyesen járt-e el a kongresszus, amikor kiküszöbölte ezt az utóbbi kérdést és más hasonló kérdéseket? Kétségkívül helyesen, mert ilyen kérdéseket egyáltalán nem tűz napirendre Oroszország politikai helyzete. Ellenkezőleg, az egész nép az önkényuralom megdöntését és az alkotmányozó gyűlés egybehívását tűzte napirendre. A pártkongresszusoknak nem azokat a kérdéseket kell döntés céljából napirendre tűzniök, amelyeket egyik vagy másik irodalmár helyénvalóan vagy nem helyénvalóan érintett, hanem azokat, amelyeknek az adott körülmények folytán és a társadalmi fejlődés objektív menete következtében komoly politikai jelentőségük van.

Mi a jelentősége az ideiglenes forradalmi kormánynak a jelenlegi forradalomban és általában a proletariátus küzdelmében? A kongresszus határozata ezt megmagyarázza, mivel mindjárt az elején utal arra, hogy mind a proletariátus közvetlen érdekeinek szempontjából, mind „a szocializmus végcéljainak“ szempontjából a „lehető legteljesebb politikai szabadságra“ van szükség. A teljes politikai szabadsághoz pedig az szükséges, hogy a cári önkényuralmat demokratikus köztársaság váltsa fel, mint ahogy azt pártunk programmja már leszögezte. A demokratikus köztársaság jelszavának hangsúlyozása a kongresszus határozatában logikailag és elvileg is szükséges, mert a proletariátus mint a demokrácia élharcosa éppen a teljes szabadságra törekszik; azonkívül e jelszó hangsúlyozása annál is célszerűbb ebben a pillanatban, mert éppen most a „demokratizmus“ zászlaja alatt a monarchisták lépnek fel nálunk, mégpedig az úgynevezett alkotmányos-„demokrata“ vagy „oszvobozsgyenyista“ párt. A köztársaság megteremtéséhez feltétlenül szükség van a népképviseleti gyűlésre, mégpedig feltétlenül össznépi (általános, egyenlő és közvetlen választójog és titkos szavazás alapján választott) és alkotmányozó gyűlésre. Éppen ezt szögezi le a továbbiak során a kongresszus

határozata. De nem elégszik meg ezzel. Hogy új rendet létesítsünk, amely „valóban a nép akaratát fejezi ki“, ahhoz nem elég, ha a képviseleti gyűlést elnevezzük alkotmányozónak. Ahhoz az kell, hogy ennek a gyűlésnek legyen is hatalma és ereje az „alkotmányozásra“. A kongresszus határozata ennek tudatában nem szorítkozik az „alkotmányozó gyűlés“ formális jelszavára, hanem azokat az anyagi feltételeket is megjelöli, amelyek nélkül lehetetlen, hogy a gyűlés igazán betöltse feladatát. Okvetlenül utalni kell azokra a feltételekre, amelyek mellett a név szerint alkotmányozó gyűlés valóban alkotmányozóvá válhat, mert a liberális burzsoázia — az alkotmányos monarchista párt képében —, mint már nem egy esetben utaltunk rá, szándékosan meghamisítja az össznépi alkotmányozó gyűlés jelszavát, üres frázist csinál belőle.

A kongresszus határozata azt mondja, hogy *csakis* egy ideiglenes forradalmi kormány tudja biztosítani a választási agitáció teljes szabadságát és egybehívni a nép akaratát valóban kifejező gyűlést, mégpedig olyan ideiglenes forradalmi kormány, amely a győzedelmes népi felkelés szerve lenne. Helyes-e ez a tétel? Aki vitába akar szállni vele, annak ezt kell állítania: meglehet, hogy a cári kormány nem fog kezet a reakcióval, hogy semleges maradhat a választások alkalmával, hogy gondoskodni tud a népakarat tényleges kifejezésre juttatásáról. Az ilyesfajta állítások annyira képtelenek, hogy nyiltan senki sem fogja őket védelmezni, de titokban, liberális lobogó alatt éppen a mi oszvobozsgyenyistáink csempészik be őket. Valakinek egybe kell hívnia az alkotmányozó gyűlést; valakinek biztosítania kell a választások szabadságát és szabályszerűségét, valaki kell hogy átadja az erőt és a hatalmat a maga teljességében ennek a gyűlésnek; ezt teljesen őszintén csak a forradalmi kormány akarhatja, amely a felkelés szerve, és csak annak lehet elég ereje ahhoz, hogy mindent elkövessen e cél megvalósításáért. A cári kormány feltétlenül ellenállást tanúsít majd ezzel szemben. Egy liberális kormány, amely kiegyezett a cárral és nem támaszkodik teljesen a népi felkelésre, sem őszintén nem akarhatja, sem meg nem valósíthatja ezt, még ha őszintén akarná is. A kongresszus

határozata tehát az egyetlen helyes és teljesen következetes demokratikus jelszót tűzi ki.

De nem volna teljes és nem volna helyes az ideiglenes forradalmi kormány jelentőségének megítélése, ha szem elől tévesztenők a demokratikus forradalmi átalakulás osztályjellegét. Ezért a határozat hozzáfűzi, hogy a forradalmi átalakulás erősíteni fogja a burzsoázia uralmát. Ez elkerülhetetlen a jelenlegi, vagyis a kapitalista társadalmi és gazdasági rendben. Annak pedig, hogy a burzsoáziának a politikailag valamelyest szabad proletariátus feletti uralma erősebb lesz, feltétlenül az lesz az eredménye, hogy elkeseredett harc indul köztük a hatalomért, hogy a burzsoázia kétségbeesetten törekszik majd arra, hogy „megfossza a proletariátust a forradalmi időszak vívmányaitól". Ezért a proletariátusnak, amely mindenki előtt és mindenki élén küzd a demokráciáért, egy pillanatra sem szabad megfeledkeznie a burzsoá demokrácia méhében rejlő új ellentmondásokról és az új harcról.

A határozatnak az imént tárgyalt része ilyenformán teljes mértékben felméri az ideiglenes forradalmi kormány jelentőségét — a szabadságért és a köztársaságért folyó harc szempontjából is, az alkotmányozó gyűlés szempontjából is és a talajt az új osztályharc számára megtisztító demokratikus forradalmi átalakulás szempontjából is.

Felmerül továbbá az a kérdés, hogy általában mi legyen a proletariátus álláspontja az ideiglenes forradalmi kormányt illetően? A kongresszus határozata erre mindenekelőtt azzal a határozott javaslattal felel, hogy a párt népszerűsítse a munkásosztály soraiban azt az eszmét, hogy szükség van ideiglenes forradalmi kormányra. A munkásosztálynak fel kell ismernie, hogy erre szükség van. A „demokratikus" burzsoázia homályban hagyja a cári kormány megdöntésének kérdését, nekünk viszont ezt elsőrendű kérdésnek kell tekintenünk, és ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy ideiglenes forradalmi kormányra szükség van. Sőt, mi több, meg kell jelölnünk e kormány akcióprogrammját, olyan akcióprogrammot, amely megfelel a jelenlegi történelmi helyzet objektív feltételeinek és a proletár demokrácia feladatainak. Ez a programm:

pártunk *egész* minimális programmja, azoknak a legközelebbi politikai és gazdasági reformoknak a programmja, amelyek egyrészt teljesen megvalósíthatók a jelenlegi társadalmi és gazdasági viszonyok talaján, másrészt szükségesek a további lépések, a szocializmus megvalósítása szempontjából.

A határozat ilymódon teljesen tisztázza az ideiglenes forradalmi kormány jellegét és célját. Eredetét és alapvető jellegét tekintve legyen ez a kormány a népi felkelés szerve. Formális rendeltetése szerint legyen az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásának eszköze. Tevékenységének tartalma szerint valósítsa meg a proletár demokrácia minimális programmját — mert csakis ez biztosíthatja az önkényuralom ellen felkelt nép érdekeit.

Azt az ellenvetést tehetik egyesek, hogy az ideiglenes kormány — ideiglenes lévén — nem valósíthat meg olyan pozitív programmot, amelyet még nem hagyott jóvá az egész nép. Ez az ellenvetés csak a reakciósok és az „abszolutizmus híveinek“ álokoskodása lenne. Ha nem valósítunk meg semmiféle pozitív programmot, az azt jelenti, hogy tűrjük a rothadt önkényuralom hűbéri viszonyait. Ilyen viszonyokat csak a forradalom árulóinak kormánya tűrhetne, nem pedig olyan kormány, mely a népi felkelés szerve. Gúnyt űzne belőlünk, aki azt javasolná, hogy mondjunk le a gyülekezési szabadság tényleges megvalósításáról, amíg az alkotmányozó gyűlés nem ismeri el ezt a szabadságot, — s javasolná ezt azzal az ürüggyel, hogy az alkotmányozó gyűlés esetleg nem ismeri el a gyülekezési szabadságot! Ugyanilyen gúnyolódás kifogást emelni az ellen, hogy az ideiglenes forradalmi kormány azonnal valósítsa meg a minimális programmot.

Végül jegyezzük meg, hogy a határozat már azzal, hogy a minimális programm megvalósítását tűzi ki az ideiglenes forradalmi kormány feladatául, kiküszöböli azokat a badar, félanarchista elgondolásokat, hogy a maximális programmot azonnal meg kell valósítani, hogy a szocialista forradalom céljából kezünkbe kell ragadnunk a hatalmat. Oroszország gazdasági fejlődésének foka (objektív feltétel) és a nagy proletártömegek tudatos-

ságának és szervezettségének foka (az objektív feltétellel elszakíthatatlanul összefüggő szubjektív feltétel) lehetetlenné teszi a munkásosztály azonnali teljes felszabadítását. Csak a legtudatlanabb emberek hagyhatják figyelmen kívül a most végbemenő demokratikus forradalom polgári jellegét; — csak a legnaivabb optimisták feledkezhetnek meg arról, milyen keveset tudnak még a munkástömegek a szocializmus céljairól és megvalósításának módjairól. Márpedig mi valamennyien meg vagyunk győződve arról, hogy a munkások felszabadítása csak maguknak a munkásoknak a műve lehet; a tömegek tudatossága és szervezettsége nélkül, anélkül hogy az egész burzsoázia elleni nyilt osztályharc előkészítette és megnevelte volna őket, szó sem lehet a szocialista forradalomról. És arra az anarchista ellenvetésre, hogy mi elodázzuk a szocialista forradalmat, azt feleljük: nem odázzuk el, hanem most tesszük meg feléje az első lépést az egyetlen lehetséges módon, az egyetlen helyes úton: a demokratikus köztársaság útján. Aki más úton, a politikai demokrácia megkerülésével akar a szocializmus felé haladni, az múlhatatlanul képtelen és reakciós következtetésekre jut gazdasági és politikai vonatkozásban egyaránt. Ha egyik-másik munkás megkérdi tőlünk a megfelelő időpontban: miért ne valósíthatnók meg a maximális programmot, azzal felelünk majd, hogy rámutatunk arra, mennyire idegenkednek még a demokratikus érzésű néptömegek a szocializmustól, mennyire fejletlenek még az osztályellentétek, mennyire szervezetlenek még a proletárok. Szervezzétek csak meg a munkások százezreit szerte Oroszországban, keltsetek milliókban rokonszenvet programmunk iránt! Próbáljátok ezt meg, de ne szorítkozzatok szépen csengő, de üres anarchista frázisokra, — és nyomban meglátjátok, hogy ennek a szervezetnek létrehozása, ennek a szocialista felvilágosító munkának kiterjesztése a demokratikus reformok minél teljesebb megvalósításától függ.

Menjünk tovább. Miután tisztáztuk az ideiglenes forradalmi kormány jelentőségét és tisztáztuk a proletariátus viszonyát az ideiglenes forradalmi kormányhoz, felmerül a következő kérdés: megengedhető-e és milyen

feltételek mellett engedhető meg részvételünk az ideiglenes forradalmi kormányban (felülről jövő akció)? Milyen legyen alulról jövő akciónk? A határozat mindkét kérdésre pontos választ ad. Határozottan kijelenti, hogy elvileg a szociáldemokrácia részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban (a demokratikus forradalom korszakában, a köztársaságért folyó harc korszakában) *megengedhető*. Ezzel a kijelentéssel visszavonhatatlanul elhatároljuk magunkat az anarchistáktól is, akik erre a kérdésre elvileg tagadó értelemben válaszolnak, és a szociáldemokrácia uszálypolitikusaitól is (például Martinovtól és az újiszkrásoktól), akik azzal a perspektívával *ijesztgettek* bennünket, hogy ez a részvétel még szükségessé válhat számunkra. Ezzel a kijelentéssel az OSzDMP III. kongresszusa visszavonhatatlanul elvetette az új „Iszkrá"-nak azt a gondolatát, hogy a szociáldemokraták részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban a millerandizmus[7] egyik fajtája, hogy ez elvileg megengedhetetlen, mivel a burzsoá rendet szentesíti stb.

Az elvi megengedhetőség kérdése azonban, magától értetődően, még nem dönti el a gyakorlati célszerűség kérdését. Milyen feltételek mellett célszerű a harcnak, a „felülről" való harcnak ez az új formája, amelyet a pártkongresszus elismert? Magától értetődik, hogy ma nem lehet a konkrét körülményekről, például az erőviszonyokról stb. beszélni, és a határozat természetesen nem határozza meg előzetesen ezeket a körülményeket. Egyetlen értelmes ember sem fog arra vállalkozni, hogy a bennünket érdeklő kérdésben most bármiféle jóslatokba bocsátkozzék. Meg lehet és meg kell határoznunk részvételünk jellegét és célját. A határozat ezt meg is teszi, s a részvételnek két célját jelöli meg: 1. az ellenforradalmi kísérletek elleni könyörtelen harcot és 2. a munkásosztály önálló érdekeinek megvédését. Akkor, amikor a liberális burzsoák nagybuzgón a reakció pszichológiájáról kezdenek beszélni (lásd Sztruve úr nagyon tanulságos „Nyilt levelét" az „Oszvobozsgyenyije" 71. számában), hogy megijesszék a forradalmi népet és engedékenységre bírják az önkényuralommal szemben, különösen helyénvaló, hogy a proletariátus pártja emlékeztessen az ellenforradalom elleni

valóságos háború feladataira. A politikai szabadság és az osztályharc nagy kérdéseit végeredményben csakis az erő dönti el, és nekünk gondoskodnunk kell ennek az erőnek a kiképzéséről, megszervezéséről és cselekvő alkalmazásáról nemcsak a védelem, hanem a támadás céljaira is. A politikai reakció hosszú korszaka, amely Európában a Párizsi Kommün óta csaknem szakadatlanul tart, túlságosan hozzászoktatott bennünket a csak „alulról“ jövő cselekvés gondolatához, túlságosan hozzászoktatott bennünket ahhoz, hogy csak a védelmi harcra legyen gondunk. Most kétségkívül új korszakba léptünk; megkezdődött a politikai megrázkódtatások és a forradalmak korszaka. Olyan időszakban, amilyet most él át Oroszország, nem szabad megelégedni a régi sablonnal. Propagálni kell a felülről való cselekvés eszméjét, fel kell készülni a legerélyesebb támadó akciókra, tanulmányozni kell az ilyen akciók feltételeit és formáit. E feltételek közül kettőt emel ki a kongresszus határozata: az egyik a formális oldalát érinti a szociáldemokrácia részvételének az ideiglenes forradalmi kormányban (a párt szigorúan ellenőrizze megbizottait); a másik e részvétel jellegére vonatkozik (egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteni a célt: a teljes szocialista forradalmat).

Miután a határozat ilyenformán minden szempontból tisztázta a párt politikáját a „felülről“ való cselekvés — az új, eddigelé csaknem példátlan harci mód alkalmazása — esetére, gondol arra az eshetőségre is, amikor nem sikerül felülről cselekednünk. Alulról hatni az ideiglenes forradalmi kormányra minden körülmények közt kötelességünk. Ilyen alulról jövő nyomáshoz az kell, hogy a proletariátus fel legyen fegyverezve — mert forradalmi időben rendkívül gyorsan sor kerül a közvetlen polgárháborúra — és hogy a proletariátus vezetője a szociáldemokrácia legyen. A proletariátus fegyveres nyomásának célja: „a forradalom vívmányainak megőrzése, megszilárdítása és kiszélesítése“, tudniillik azoké a vívmányoké, amelyeknek — a proletariátus érdekei szempontjából — teljes minimális programmunk megvalósításából kell állniok.

Ezzel befejezzük annak a határozatnak rövid vizsgá-

latát, melyet a III. kongresszus az ideiglenes forradalmi kormányról hozott. Amint az olvasó látja, ez a határozat tisztázza mind az új kérdés jelentőségét, mind a proletariátus pártjának állásfoglalását ebben a kérdésben, mind pedig a párt politikáját az ideiglenes forradalmi kormányon belül és kívül.

Lássuk most a „konferencia“ idevágó határozatát.

3. MIT JELENT „A FORRADALOM DÖNTŐ GYŐZELME A CÁRIZMUS FELETT“?

A „konferencia“ határozata *„a hatalom meghódítása és az ideiglenes kormányban való részvétel“** kérdésével foglalkozik. Amint már arra rámutattunk, maga ez a kérdésfeltevés is zavaros. Egyrészt le van szűkítve a kérdés: csupán az ideiglenes kormányban való részvételünkre vonatkoztatják, nem pedig általában a párt feladataira az ideiglenes forradalmi kormányt illetően. Másrészt összekevernek két teljesen különböző kérdést: a *demokratikus* forradalom egyik szakaszában való részvételünknek és a *szocialista* forradalomnak a kérdését. Hiszen „a hatalom meghódítása“ a szociáldemokrácia által éppen a szocialista forradalmat jelenti és nem is jelenthet semmi egyebet, ha ezeket a szavakat közvetlen és szokott értelmükben használjuk. Ha pedig olyan értelemben fogjuk fel e szavakat, hogy a hatalom meghódítása nem a szocialista, hanem a demokratikus forradalom érdekében történik, akkor mi értelme van annak, hogy ne csak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételről, hanem *általában* a „hatalom meghódításáról“ beszéljünk? Nyilvánvaló, hogy „konferenciásaink“ maguk sem igen tudták, miről kell tulajdonképpen beszélniök, a demokratikus vagy a szocialista forradalomról. Aki figyelemmel kísérte a szóbanforgó kérdésre vonatkozó irodalmat, az tudja, hogy ezt

* E határozat teljes szövegét az olvasó összeállíthatja e brosúra 400, 403, 407, 431. és 433. oldalain található idézetek alapján. (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. Lásd ebben a kötetben 19, 25, 31, 67, 71. old. — *Szerk.)*

a zavart Martinov elvtárs keltette híres „Két diktatúrájá"-val; az újiszkrások nem szívesen emlékeznek arra, hogyan tette fel a kérdést ez a mintaszerűen uszálypolitikus mű (még január 9-e előtt), de kétségtelen, hogy eszmeileg befolyásolta a konferenciát.

Ám hagyjuk figyelmen kívül a határozat címét. Tartalma sokkal mélyebben gyökerező és jelentősebb hibákat tár fel előttünk. Az első részében ezt olvassuk:

„A forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelmét vagy a győzedelmes népi felkelés nyomán létrejött ideiglenes kormány megalakítása, vagy valamelyik képviseleti intézmény forradalmi kezdeményezése jelenti, amely a nép közvetlen forradalmi nyomására elhatározza, hogy megszervezi az össznépi alkotmányozó gyűlést."

Azt mondják tehát, hogy a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelmét jelentheti a győzedelmes felkelés is és jelentheti — egy képviseleti intézménynek az alkotmányozó gyűlés megszervezéséről hozott határozata is! Mi ez? hogyan? Az is döntő győzelmet jelenthet, ha hoznak egy „határozatot" az alkotmányozó gyűlés megszervezéséről?? És az ilyen „győzelmet" a „győzedelmes népi felkelés nyomán létrejött" ideiglenes kormány megalakításával állítják egysorba!! A konferencia nem vette észre, hogy a *győzedelmes* népi felkelés és az ideiglenes kormány *megalakítása* a forradalom *valóságos* győzelmét, az alkotmányozó gyűlés szervezéséről hozott „határozat" pedig a forradalomnak csak *szavakban* való győzelmét jelenti.

Az újiszkrás mensevikek konferenciája ugyanabba a hibába esett, amelybe állandóan beleesnek a liberálisok, az oszvobozsgyenyisták. Az oszvobozsgyenyisták nagyhangon szavalnak az „alkotmányozó" gyűlésről, szemérmesen szemethúnyva afelett, hogy az erő és a hatalom a cár kezében marad, megfeledkezve arról, hogy az „alkotmányozáshoz" *erőre* van szükség. A konferencia arról is megfeledkezett, hogy bármi néven nevezendő képviselők „határozata" még messze van e határozat megvalósításától. A konferencia arról is megfeledkezett, hogy amíg a hatalom a cár kezében marad, bármi néven nevezendő képviselők bármilyen határozatai ugyanolyan üres és szánalmas fecsegések maradnak, amilyenek a híres Frank-

furti Parlament „határozatai“ voltak a németországi 1848-as forradalom történetében. Marx, a forradalmi proletariátus képviselője, éppen azért ostorozta könyörtelen gúnnyal „Neue Rheinische Zeitung“-jában[8] a frankfurti liberális „oszvobozsgyenyistákat“, mert szép szavakat hangoztattak, mindenféle demokratikus „határozatokat“ hoztak, mindenféle szabadságjogokat „iktattak alkotmányba“, a valóságban azonban a király kezében hagyták a hatalmat, nem szerveztek fegyveres harcot a király rendelkezésére álló katonai erők ellen. És míg a frankfurti oszvobozsgyenyisták fecsegtek — a király kivárta az alkalmas időpontot, megszilárdította haderejét, és az ellenforradalom, reális erőkre támaszkodva, összes gyönyörű „határozataikkal“ egyetemben teljesen szétverte a demokratákat.

A konferencia azt azonosította a döntő győzelemmel, amiből éppen a győzelem döntő feltétele hiányzik. Hogyan eshettek ebbe a hibába szociáldemokraták, akik elismerik pártunk köztársasági programmját? Hogy e furcsa jelenséget megértsük, a III. kongresszusnak a párt levált részére vonatkozó határozatához kell fordulnunk*. Ez a

* Idézzük e határozat teljes szövegét: „A kongresszus megállapítja, hogy az OSzDMP-ben az OSzDMP-nek az ökonomizmus elleni harca óta mindmáig megmaradtak az ökonomizmussal különböző mértékben és különböző szempontból rokon árnyalatok, amelyeket az a közös tendencia jellemez, hogy lebecsülik a tudatosság elemeinek jelentőségét a proletárharcban és a spontaneitás elemeinek rendelik alá őket. Ezeknek az árnyalatoknak a képviselői a szervezeti kérdésben elméleti téren a párt tervszerű munkájával ellentétben álló folyamat-szervezet elvét hirdetik, a gyakorlatban pedig számtalan esetben rendszeresen kibújnak a pártfegyelem alól, más esetekben pedig azzal próbálják aláaknázni a pártkapcsolatnak jelenleg egyedül lehetséges alapjait, hogy a párt legkevésbbé öntudatos része előtt az orosz viszonyok objektív feltételeivel nem számoló, széleskörű választási elv alkalmazását hirdetik. Taktikai kérdésekben a pártmunka lendületének fékezésére irányuló törekvéseik abban mutatkoznak meg, hogy ellenzik a liberális-burzsoá pártokkal szemben követett teljesen független párttaktikát, nem értenek egyet azzal, hogy pártunk magára vállalhatja, és kívánatos, hogy magára vállalja a szervező szerepét a népi felkelésben, ellenzik, hogy a párt bárminő körülmények között is részt vegyen az ideiglenes demokratikus forradalmi kormányban.

A kongresszus felszólítja az összes párttagokat, hogy mindenütt vívjanak erélyes eszmei harcot a forradalmi szociáldemokrácia

határozat rámutat arra, hogy pártunkban még élnek az „ökonomizmussal rokon“ különféle áramlatok. Konferenciásaink (akik csakugyan nemhiába állnak Martinov eszmei vezetése alatt) a forradalomról teljesen abban a szellemben gondolkodnak, ahogy az ökonomisták gondolkodtak a politikai harcról vagy a nyolcórás munkanapról. Az ökonomisták nyomban forgalombahozták a „stádiumelméletet“: 1) harc a jogokért; 2) politikai agitáció; 3) politikai harc — vagy 1) tízórás munkanap; 2) kilencórás munkanap; 3) nyolcórás munkanap. Mindenki jól tudja, milyen eredményekkel járt ez a „folyamat-taktika“. Most azt ajánlják nekünk, hogy a forradalmat is jóelőre osszuk szépen stádiumokra: 1) a cár egybehív egy képviseleti intézményt; 2) ez a képviseleti intézmény a „nép“ nyomására „elhatározza“, hogy meg kell szervezni az alkotmányozó gyűlést; 3) ... a harmadik stádiumra nézve a mensevikek még nem egyeztek meg; megfeledkeztek arról, hogy a nép forradalmi nyomását a cárizmus ellenforradalmi nyomással fogadja, és hogy ezért vagy a „határozat“ nem valósul meg, vagy pedig megintcsak a népi felkelés győzelme vagy veresége határozza meg az ügy kimenetelét. A konferencia határozata szakasztott mása az ökonomisták következő okoskodásának: a munkások döntő győzelmét vagy a nyolcórás munkanap forradalmi megvalósítása jelentheti, vagy a tízórás munkanap engedélyezése és az a „határozat“, hogy át kell térni a kilencórás munkanapra ... Szakasztott mása ennek.

Talán azt válaszolhatnák erre, hogy a határozat szerzőinek nem volt szándékukban, hogy a felkelés győzelmét *azonosítsák* a cár által egybehívott képviseleti intézmény „határozatával“, hogy csupán előre meg akarták határozni a párt taktikáját mind a két eshetőségre. Mi erre ezt feleljük: 1) a határozat szövege a képviseleti

---

elveitől való ilyen részleges elhajlások ellen, de ugyanakkor megengedhetőnek tartja, hogy az ilyen nézetekkel kisebb vagy nagyobb mértékben egyetértő személyek részt vegyenek a pártszervezet munkájában azzal az elengedhetetlen feltétellel, hogy elismerik a pártkongresszusokat és a párt szervezeti szabályzatát, s teljesen alávetik magukat a pártfegyelemnek.“ (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.)*

intézmény *határozatáról* nyiltan és félreérthetetlenül megállapítja, hogy az „a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelme“. Lehet, hogy ez hanyag fogalmazás eredménye, lehet, hogy ki is lehetne javítani a jegyzőkönyv alapján, de amíg nincs kijavítva, addig ennek a fogalmazásnak csak egy értelme lehet, és ez az értelem teljes egészében az *oszvobozsgyenyista* gondolkodásnak felel meg. 2) Az „oszvobozsgyenyista“ gondolkodásmód, amelynek hibájába a határozat szerzői estek, még hasonlíthatatlanul plasztikusabban kidomborodik az újiszkrások más irodalmi termékeiben. Például a tifliszi bizottság lapjában, a „Szocial-Demokrat“-ban[9] (grúz nyelven; az „Iszkra“ égig magasztalta 100. számában) „A rendi országgyűlés és a mi taktikánk“ című cikk egyenesen oda lyukad ki, hogy az a „taktika“, amely „cselekvésünk középpontjául a rendi országgyűlést választja“ (amelynek egybehívásáról — tesszük hozzá mi — még semmi pontosat nem tudunk!) *„előnyösebb részünkre“*, mint a fegyveres felkelésnek és az ideiglenes forradalmi kormány megalakításának „taktikája“. Alább még visszatérünk erre a cikkre. 3) Semmi kifogást sem emelhetünk az ellen, hogy előre megvitassuk a párt taktikáját mind a forradalom győzelme esetére, mind veresége esetére, mind a felkelés sikere esetére, mind pedig arra az esetre, ha a felkelés nem tud komoly erővé fejlődni. Lehetséges, hogy a cári kormánynak sikerül egybehívnia egy képviseleti gyűlést a liberális burzsoáziával való kiegyezés céljából, — a III. kongresszus határozata előre számol ezzel és nyiltan beszél „képmutató politikáról“, „áldemokratizmusról“, „a népképviselet olyan karikatúrának is beillő formáiról, amilyen az úgynevezett rendi országgyűlés“*. De éppen az a dolog nyitja,

---

* A határozat szövege a kormány taktikájához való viszonyról a forradalom előestéjén, a következő:

„Tekintettel arra, hogy a kormány a jelenlegi forradalmi időszakban hatalmonmaradása érdekében fokozza a szokásos megtorlásokat, melyek főképpen a proletariátus öntudatos elemei ellen irányulnak, s egyúttal 1) megkísérli, hogy engedményekkel és reformok ígérgetésével a munkásosztályt politikailag züllessze és ezzel elvonja a forradalmi harctól; 2) ugyanabból a célból áldemokratikus formákba burkolja képmutató engedménypolitikáját, kezdve azzal, hogy felhívja a munkásokat, válasszák meg a bizott-

hogy ezt nem az ideiglenes forradalmi kormányról szóló határozatban mondjuk, mert ennek semmi köze az ideiglenes forradalmi kormányhoz. Ez az eset elodázza a felkelésnek és az ideiglenes forradalmi kormány megalakításának problémáját, megváltoztatja e probléma jellegét stb. Hiszen most nem arról van szó, hogy mindenféle kombináció lehetséges, hogy lehetséges a győzelem is, a vereség is, s ez is, az is bekövetkezhet egyenes úton is, kerülő úton is, — most arról van szó, hogy a szociáldemokratáknak semmiesetre sem szabad zavart előidézniök a munkások elképzeléseiben a valóban forradalmi útra vonatkozólag, és nem szabad oszvobozsgyenyista módra döntő győzelemnek nevezniök azt, amiből hiányzik a győzelem *alapvető* feltétele. Lehetséges, hogy a nyolcórás munkanapot sem fogjuk egyszerre megkapni, hanem csak hosszú kerülő úton, de mi a véleményük az olyan emberről, aki a munkások győzelmének nevezi azt, amikor olyan tehetetlen, olyan gyenge a proletariátus, hogy *képtelen* megakadályozni a halogatást, a huzavonát, az alkudozást, az árulást és a reakciót? Meglehet, hogy az

ságokba és a tanácskozásokra küldendő képviselőiket, s végezve a népképviselet olyan karikatúrának is beillő formáinak megteremtésével, mint az úgynevezett rendi országgyűlés; 3) úgynevezett fekete századokat szervez, és harcba viszi a forradalom ellen a nép összes reakciós, nem-öntudatos vagy faji és vallási gyűlölettől elvakult elemeit, —

az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa határozatilag javasolja minden pártszervezetnek:

a) a kormányengedmények reakciós céljait leleplezve egyúttal hangsúlyozzák a propaganda és az agitáció során egyrészt ezeknek az engedményeknek kényszerű jellegét, másrészt azt, hogy teljesen lehetetlen, hogy az önkényuralom olyan reformokat vezessen be, amelyek kielégítik a proletariátust;

b) a választási agitációt felhasználva magyarázzák meg a munkásoknak az ilyen kormányintézkedések igazi értelmét, és bizonyítsák be, hogy a proletariátus számára elengedhetetlenül szükséges az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján megválasztott alkotmányozó gyűlés forradalmi úton való egybehívása;

c) szervezzék meg a proletariátust a nyolcórás munkanapnak és a munkásosztály más, napirenden levő követeléseinek forradalmi úton való azonnali megvalósítására;

d) szervezzék meg a fegyveres ellenállást a fekete századok és általában a kormány vezette összes reakciós elemek fellépésével szemben." (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.)*

orosz forradalom az „alkotmány elvetélésével" végződik, ahogy a „Vperjod"* mondta egyszer, de vajjon igazolhat-e ez olyan szociáldemokratát, aki a döntő harc előestéjén ezt az elvetélést „a cárizmus feletti döntő győzelemnek" nevezné? A legrosszabb esetben az is megtörténhet, hogy nemcsak a köztársaságot nem vívjuk ki, hanem még az alkotmány is amolyan árnyékalkotmány, „Sipov-féle"[10] alkotmány lesz, de vajjon megbocsátható volna-e, ha egy szociáldemokrata elkenné köztársasági jelszavunkat?

E jelszó elkenéséig persze még nem jutottak el az újiszkrások. De hogy mennyire kiveszett belőlük a forradalmi szellem, hogy mennyire elfedte előlük ez az élettől elrugaszkodott okoskodás a jelenlegi helyzetből fakadó harci feladatokat, az különösen szemléletesen látható abból, hogy határozatukban éppen a köztársaságról *elfelejtettek* beszélni! Ez hihetetlen, de tény. A konferencia különféle határozatai a szociáldemokrácia összes jelszavait megerősítik, elismétlik, megmagyarázzák, részletezik, még arról sem feledkeztek meg, hogy a munkások üzemenként bizalmiakat és küldötteket válasszanak, — csak épp arra nem leltek módot, hogy az ideiglenes forradalmi kormányról szóló határozatban megemlékezzenek a köztársaságról. Ha a népi felkelés „győzelméről", az ideiglenes kormány megteremtéséről beszélnek, de közben nem mutatnak rá arra, hogy ezek a „lépések" és aktusok hogyan kapcsolódnak a köztársaság kivívásához, ez azt jelenti, hogy nem a proletariátus harcának vezetésére, hanem a proletármozgalom mögötti kullogásra írnak határozatot.

Az eredmény: a határozat első része 1) egyáltalán nem tisztázta az ideiglenes forradalmi kormány jelentőségét a köztársaságért folyó harc és a valóban össznépi és valóban alkotmányozó gyűlés biztosítása szempont-

---

* A „Vperjod" („Előre") c. genfi ujság 1905 januárjában indult meg mint a párt bolsevik részének lapja. Januártól májusig tizennyolc szám jelent meg. Májustól kezdve a „Vperjod" helyett a „Proletarij" jelent meg mint az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt központi lapja az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának határozata értelmében (ezt a kongresszust májusban tartották Londonban; a mensevikek itt nem jelentek meg és Genfben tartották „konferenciájukat"). (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.)*

jából; 2) megzavarta a proletariátus demokratikus tudatát azzal, hogy a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelmével azonosította azt a helyzetet, amelyben az igazi győzelemnek még éppen az alapvető feltétele hiányzik.

4. A MONARCHIKUS RENDSZER FELSZÁMOLÁSA ÉS A KÖZTÁRSASÁG

Térjünk rá a határozat következő részére:

„. . . Az ilyen győzelem mindkét esetben a forradalmi korszak új szakaszának kezdete lesz.

Az a feladat, amelyet a társadalmi fejlődés objektív körülményei elemi erővel tűznek ez elé az új szakasz elé: az egész rendi-monarchikus rendszer végleges felszámolása a politikailag felszabadult polgári társadalom elemei között társadalmi érdekeik megvalósításáért és a hatalom közvetlen birtoklásáért folyó kölcsönös harcnak a folyamatában.

Ezért az ideiglenes kormánynak is, amely vállalná e történelmi jellege szerint polgári forradalom feladatainak megvalósítását, nemcsak előbbre kellene vinnie a forradalmi fejlődést, szabályozva a felszabaduló nemzet ellentétes osztályai közti kölcsönös harcot, hanem harcolnia is kellene a fejlődésnek ama tényezői ellen, amelyek a kapitalista rendszer alapjait fenyegetik."

Álljunk meg ennél a résznél, amely a határozat egyik önálló fejezete. Az általunk idézett fejtegetések alapgondolata azonos azzal, amelyet a kongresszusi határozat 3. pontja fejt ki. De ha összehasonlítjuk a két határozatnak ezt a részét, azonnal szembeötlik a következő lényeges különbség. A kongresszus határozata, miután néhány szóban jellemzi a forradalom társadalmi és gazdasági alapját, elsősorban az osztályoknak meghatározott vívmányokért folyó, pontosan meghatározott harcára irányítja a figyelmet és a proletariátus harci feladatait állítja előtérbe. A konferencia határozata, miután hosszadalmasan, ködösen és zavarosan vázolja a forradalom társadalmi és gazdasági alapját, igen homályosan szól a meghatározott vívmányokért folyó harcról és teljesen háttérbe

szorítja a proletariátus harci feladatait. A konferencia határozata a régi rendszernek a társadalom elemei közti kölcsönös harc folyamatában végbemenő felszámolásáról beszél. A kongresszus határozata úgy szól, hogy nekünk, a proletariátus pártjának kell végrehajtanunk ezt a felszámolást, hogy csakis a demokratikus köztársaság megteremtése az igazi felszámolás, hogy ezt a köztársaságot nekünk kell kivívnunk, hogy harcolni fogunk érte és harcolni fogunk a teljes szabadságért nemcsak az önkényuralom ellen, hanem a burzsoázia ellen is, ha megkísérli (márpedig feltétlenül meg fogja kísérelni), hogy megfosszon bennünket vívmányainktól. A kongresszus határozata meghatározott osztályt szólít harcba a pontosan meghatározott legközelebbi célért. A konferencia határozata különböző erők kölcsönös harcáról elmélkedik. Az egyik határozat az aktív harc szellemét tükrözi, a másik — a passzív szemlélődését; az egyikből az eleven tevékenységre való felhívás szelleme árad, a másikból — holt bölcselkedés. Mindkét határozat kijelenti, hogy a most végbemenő forradalmi átalakulás számunkra csupán az első lépés, amelyet majd követ a második, de az egyik határozat ebből azt a következtetést vonja le, hogy annál hamarabb meg kell tenni az első lépést, annál hamarabb túl kell lenni rajta, ki kell vívni a köztársaságot, könyörtelenül el kell taposni az ellenforradalmat és elő kell készíteni a talajt a második lépéshez. A másik határozat viszont úgyszólván ennek az első lépésnek bőbeszédű leírásában merül ki és (bocsássanak meg ezért a vulgáris kifejezésért) egyre ezeken a gondolatokon kérődzik. A kongresszus határozata a marxizmus régi és örökké új gondolatait (a demokratikus forradalmi átalakulás burzsoá jellegére vonatkozó gondolatait) alkalmazza bevezetésként, vagy első tételként, amelyből következtetéseket kell levonni mind a demokratikus, mind a szocialista forradalmi átalakulásért harcoló élenjáró osztály élenjáró feladataira vonatkozóan. A konferencia határozata nem is jut tovább a bevezetésnél, egyre ezen rágódik és erről okoskodik.

Éppen ez a különbség az a bizonyos különbség, amely már réges-régen két szárnyra osztotta az orosz marxistákat: az okoskodó és a harcos szárnyra a legális marxizmus rég

letűnt idejében, és a gazdaságira és a politikaira a kezdődő tömegmozgalom korszakában. A marxizmusnak általában az osztályharc és különösen a politikai harc mélyrenyúló gazdasági gyökereiről szóló helyes tételéből az ökonomisták azt az eredeti következtetést vonták le, hogy hátat kell fordítani a politikai harcnak és vissza kell tartani fejlődését, korlátozni kell terjedelmét és csökkenteni kell feladatait. A politikusok meg ellenkezőleg ugyanezekből a kiinduló tételekből más következtetést vontak le, mégpedig azt, hogy minél mélyebbre nyúlnak most harcunk gyökerei, annál szélesebb fronton, annál merészebben, határozottabban és több kezdeményezőerővel kell folytatnunk ezt a harcot. Más körülmények között, változott formában, de most is ugyanezzel a vitával van dolgunk. Abból a kiinduló tételből, hogy a demokratikus forradalom még korántsem szocialista forradalom, hogy korántsem csupán a vagyontalanokat „érdekli", hogy mélyrenyúló gyökerei az *egész* burzsoá társadalom elháríthatatlan szükségleteiből és igényeiből erednek, — ezekből a kiinduló tételekből mi azt a következtetést vonjuk le, hogy az élenjáró osztálynak annál bátrabban kell kitűznie demokratikus feladatait, annál határozottabban kell ezeket végigvinnie és közvetlenül kiadnia a köztársaság jelszavát, propagálnia az ideiglenes forradalmi kormány szükségességének és az ellenforradalom könyörtelen eltiprása szükségességének eszméjét. Ellenfeleink, az újiszkrások pedig ugyanezekből a kiinduló tételekből azt a következtetést vonják le, hogy nem kell végigvinni a demokratikus következtetéseket, hogy a gyakorlati jelszavak között nem kell okvetlenül szerepelnie a köztársaság jelszavának, megengedhető, hogy ne propagáljuk az ideiglenes forradalmi kormány szükségességének eszméjét, hogy döntő győzelemnek lehet nevezni az alkotmányozó gyűlés egybehívásáról szóló határozatot is, hogy nem kell okvetlenül a mi aktív feladatunkként kitűzni az ellenforradalom elleni harcot, hanem bele lehet fullasztani „a kölcsönös harc folyamatára" való homályos (és ahogy mindjárt látni fogjuk, helytelenül megfogalmazott) hivatkozásba. Ez nem a politikusok nyelve, ez holmi irattári bürokraták nyelve!

És minél figyelmesebben vizsgáljuk az újiszkrás hatá-

rozat egyes pontjainak megfogalmazását, annál szemléletesebbben kitűnnek e határozat említett fő sajátosságai. Beszélnek például „a politikailag felszabadult polgári társadalom elemei közti kölcsönös harc folyamatáról". Ha meggondoljuk, milyen kérdésről (az ideiglenes forradalmi kormányról) írták a határozatot, álmélkodva kérdjük: ha már a kölcsönös harc folyamatáról beszélnek, hogy lehet hallgatni azokról az elemekről, amelyek politikailag *leigázzák* a polgári társadalmat? Talán azt hiszik a konferenciások, hogy attól, hogy ők feltételezik a forradalom győzelmét, már el is tűnnek ezek az elemek? Ez a gondolat általában abszurdum volna, az adott esetben pedig a legnagyobb politikai naivság és politikai rövidlátás. Ha a forradalom legyőzi az ellenforradalmat, az ellenforradalom nem tűnik el, hanem ellenkezőleg, szükségképpen új, még elkeseredettebb harcot indít. Ha a forradalom győzelme esetén felmerülő feladatok elemzésének szenteljük határozatunkat, kötelesek vagyunk igen nagy figyelmet fordítani az ellenforradalmi nyomás visszaverésével kapcsolatos feladatokra (ahogy ezt a kongresszus határozata meg is tette), nem pedig általános elmélkedésekbe fullasztani a harcos pártnak ezeket a legközelebbi, égető, aktuális politikai feladatait és azon törni a fejünket, hogy mi lesz a jelenlegi forradalmi korszak *után*, mi lesz akkor, amikor már meglesz „a politikailag *felszabadult* társadalom". Ahogy az ökonomisták arra az általános igazságra hivatkoztak, hogy a politika alá van rendelve a gazdaságnak, s ezzel takargatták, hogy nem értik az aktuális politikai feladatokat, úgy takargatják az újiszkrások a politikailag *felszabadult* társadalmon belül folyó harc általános igazságaira való hivatkozással, hogy nem értik a társadalom politikai *felszabadításának* aktuális forradalmi feladatait.

Vegyük ezt a kifejezést: „az egész rendi-monarchikus rendszer végleges felszámolása". A monarchikus rendszer végleges felszámolását közérthető nyelven a demokratikus köztársaság megteremtésének nevezik. A mi derék Martinovunk és hódolói azonban túlságosan egyszerűnek és világosnak látják ezt a kifejezést. Okvetlenül el akarják „mélyíteni", és „okosabbat" akarnak mondani. Az eredmény egyrészt nevetséges erőlködés a mélyértelműség

irányában. Másrészt jelszó helyett leírás, a haladásra serkentő, eleven felhivás helyett holmi mélabús visszapillantás. Mintha nem is eleven emberek állnának előttünk, akik most tüstént harcba akarnak indulni a köztársaságért, hanem holmi összeaszott múmiák, akik a kérdést sub specie aeternitatis*, a plusquamperfectum** szemszögéből tekintik.

Lássuk tovább: „...az ideiglenes kormány... vállalná... a polgári forradalom feladatainak megvalósitását..." Itt aztán nyomban kiderült, hogy konferenciásaink nem vették észre azt a konkrét kérdést, amely a proletariátus politikai vezetői előtt felvetődött. Az ideiglenes forradalmi kormány konkrét kérdését háttérbe szoritotta náluk a polgári forradalom feladatait általában megvalósitó jövendő kormányok sorának kérdése. Ha már „történelmi" szempontból akarják a kérdést vizsgálni, bármelyik európai ország példája megmutatja, hogy a burzsoá forradalom történelmi feladatait kormányok egész sora valósitotta meg, amelyek nem voltak „ideiglenesek", s még azok a kormányok is, amelyek legyőzték a forradalmat, kénytelenek voltak mégis megvalósitani e legyőzött forradalom történelmi feladatait. De „ideiglenes forradalmi kormánynak" egyáltalában nem azt nevezik, amiről önök beszélnek: így a forradalmi korszaknak azt a kormányát nevezik, mely közvetlenül a megdöntött kormány helyébe lép és amely a nép felkelésére támaszkodik, nem pedig valami a néptől eredő képviseleti intézményekre. Az ideiglenes forradalmi kormány a forradalom haladéktalan győzelmének, az ellenforradalmi kisérletek haladéktalan visszaverésének harci szerve és egyáltalán nem arra való, hogy általában megvalósitsa a polgári forradalom történelmi feladatait. Bizzuk ezt, uraim, a jövendő történetirókra, meghatározzák majd ők a jövendő „Russzkaja Sztariná"-ban[11], hogy a polgári forradalom mely feladatait valósitottuk meg mi, vagy valósitotta meg ez vagy az a kormány — erre még ráérnek harminc év mulva is, nekünk pedig most jelszavakat és gyakorlati utasitásokat kell adnunk

* — az örökkévalóság szempontjából. — *Szerk.*
** — régmúlt. — *Szerk.*

a köztársaságért folyó harchoz, és annak érdekében, hogy a proletariátus ebben a harcban a legerélyesebben vegyen részt.

Az említett okokból nem kielégítők a határozat idézett részének utolsó tételei sem. Igen szerencsétlen vagy legalábbis ügyetlen az a kifejezés, hogy az ideiglenes kormánynak „szabályoznia" kellene az ellentétes osztályok közti kölcsönös harcot: marxistáknak nem kellene ilyen liberális-oszvobozsgyenyista kifejezést használniok, amely azt a gondolatot keltheti, hogy lehetségesek olyan kormányok, amelyek nem az osztályharc szervéül szolgálnak, hanem az osztályharc „szabályozójául" . . . A kormánynak nemcsak „előbbre kellene vinnie a forradalmi fejlődést, hanem harcolnia is kellene a fejlődésnek azok ellen a tényezői ellen, amelyek a kapitalista rendszer alapjait fenyegetik". Ez a „tényező" pedig éppen maga a proletariátus, amelynek a nevében a határozat beszél! Ahelyett, hogy rámutatnának arra, hogyan kell a proletariátusnak az adott pillanatban „előbbre vinnie a forradalom fejlődését" (messzebbre vinni, mint ameddig az alkotmánypárti burzsoázia szeretne menni), ahelyett, hogy azt tanácsolnák, hogy meghatározott módon készüljünk a burzsoázia elleni harcra, majd amikor a burzsoázia a forradalom vívmányai ellen fordul, — ehelyett a folyamat általános leírását kapjuk, amely semmit sem mond a *mi* tevékenységünk konkrét feladatairól. Az a mód, ahogy az újiszkrások gondolataikat kifejezik, Marxnak (Feuerbachról szóló híres „téziseiben") a dialektika eszméjétől távolálló régi materializmusra vonatkozó megállapítására emlékeztet. A filozófusok a világot csak különbözőképpen *magyarázták* — mondotta Marx —, holott arról van szó, hogy *megváltoztassuk*[12]. Az újiszkrások is tűrhetően le tudják írni és meg tudják magyarázni a szemük előtt folyó harc folyamatát, de teljesen képtelenek arra, hogy helyes jelszót adjanak ki ebben a harcban. Buzgón menetelnek, de rosszul vezetnek, lealacsonyítják a történelem materialista felfogását azzal, hogy figyelmen kívül hagyják azt a cselekvő, vezető és irányító szerepet, amelyet azok a pártok tölthetnek be és kell hogy betöltsenek a történelemben, amelyek felismerték a forradalom anyagi feltételeit és az élenjáró osztályok élére álltak.

5. HOGYAN KELL „ELŐBBRE VINNI A FORRADALMAT"?

Idézzük a határozat következő fejezetét:

„Ilyen körülmények között a szociáldemokráciának arra kell törekednie, hogy a forradalom egész ideje alatt olyan helyzetben maradjon, amely leginkább biztosítja számára azt a lehetőséget, hogy a forradalmat előbbre vigye, amely nem köti meg a kezét a polgári pártok következetlen és önző politikája elleni harcban és megóvja attól, hogy feloldódjék a polgári demokráciában.

Ezért a szociáldemokrácia nem tűzheti ki céljául, hogy az ideiglenes kormányban magához ragadja a hatalmat vagy megossza a hatalmat, hanem meg kell maradnia a szélső forradalmi ellenzék pártjának."

Az a tanács, hogy olyan helyet foglaljunk el, amely a leginkább biztosítja a forradalom előbbre vitelének lehetőségét, roppant tetszik nekünk. Csak azt szeretnénk, ha ehhez a jó tanácshoz még pontos útmutatást is adnának arranézve, hogy éppen most, a jelenlegi politikai helyzetben, a híresztelések, feltevések, mendemondák és a népképviselők egybehívását célzó tervek időszakában hogyan kell a szociáldemokráciának előbbre vinnie a forradalmat. Előbbre viheti-e most a forradalmat az, aki nem érti meg, milyen veszélyes a nép és a cár „kiegyezését" hirdető oszvobozsgyenyista elmélet, aki már az alkotmányozó gyűlés egybehívásáról szóló „határozatot" is győzelemnek nevezi, aki nem tűzi ki feladatául az ideiglenes forradalmi kormány szükségességének aktív propagálását, aki nem veszi figyelembe a demokratikus köztársaság jelszavát? Az ilyen ember a valóságban *hátrafelé viszi a forradalmat*, mert a *gyakorlati politika* tekintetében megállt az *oszvobozsgyenyista* álláspont színvonalán. Mi haszna annak, hogy elismeri azt a programmot, amely követeli az önkényuralom köztársasággal való felcserélését, amikor a taktikáról szóló határozatban, amely megjelöli, melyek a párt jelenlegi közvetlen feladatai a forradalmi helyzetben, hiányzik a köztársaságért való harc jelszava? Hiszen éppen az oszvobozsgyenyista álláspontot, az alkotmánypárti burzsoázia álláspontját jellemzi most az, hogy az össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívásáról szóló hatá-

rozatban döntő győzelmet lát, az ideiglenes forradalmi kormányról és a köztársaságról pedig bölcsen hallgat! Ahhoz, hogy a forradalmat *előbbre* vigyük, vagyis meszszebbre vigyük annál a határnál, ameddig a monarchista burzsoázia viszi, olyan jelszavakat kell aktívan kiadni, hangsúlyozni, előtérbe helyezni, amelyek *lehetetlenné teszik* a polgári demokrácia „következetlenségét". Ilyen jelszó most *csak kettő* van: 1) az ideiglenes forradalmi kormány és 2) a köztársaság jelszava, — mert az össznépi alkotmányozó gyűlés jelszavát a monarchista burzsoázia *átvette* (lásd a „Felszabadulás Szövetsége" programmját), mégpedig éppen azért vette át, hogy a forradalmat ügyesen elsinkófálhassa, hogy ne hagyja, hogy a forradalom teljes győzelmet arasson, hogy a nagyburzsoázia kalmármódra alkut kössön a cárizmussal. És íme azt látjuk, hogy a konferencia e két jelszó közül, amelyek egyedül alkalmasak arra, hogy előbbre vigyék a forradalmat, a köztársaság jelszaváról teljesen megfeledkezett, az ideiglenes forradalmi kormány jelszavát pedig úgyszólván egysorba helyezte az össznépi alkotmányozó gyűlés oszvobozsgyenyista jelszavával, azzal, hogy egyiket is, másikat is „a forradalom döntő győzelmének" nevezte!!

Bizony, ez kétségtelen tény, amely meggyőződésünk szerint határkövet fog jelenteni az oroszországi szociáldemokrácia jövendő történetírója szemében. A szociáldemokraták konferenciája 1905 májusában határozatot hoz, amely szép szavakat mond arról, hogy a demokratikus forradalmat előbbre kell vinni, valójában pedig hátrafelé viszi, valójában nem megy tovább a monarchikus burzsoázia demokratikus jelszavainál.

Az újiszkrások szeretik a szemünkre vetni, hogy mi figyelmen kívül hagyjuk azt a veszélyt, hogy a proletariátus felolvadhat a polgári demokráciában. Szeretnénk látni, ki vállalná ennek a szemrehányásnak a bebizonyítását az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusán elfogadott határozatok szövege alapján. Azt feleljük ellenlábasainknak: a burzsoá társadalom talaján működő szociáldemokrácia nem vehet részt a politikában anélkül, hogy egyes esetekben ne menne *együtt* a burzsoá demokráciával. Ebben a kérdésben az a

különbség mi közöttünk és önök között, hogy mi a forradalmi és köztársasági burzsoáziával megyünk együtt anélkül, hogy egybeolvadnánk vele, önök pedig *a liberális és monarchista burzsoáziával* mennek, szintén anélkül, hogy egybeolvadnának vele. *Ez a helyzet.*

Az önök taktikai jelszavai, amelyeket a konferencia nevében adtak ki, *egybevágnak* az „alkotmányos-demokrata" párt, azaz *a monarchista burzsoázia pártjának* jelszavaival, s emellett önök nem vették észre, nem ismerték fel ezt az azonosságot, és ilymódon valójában *az oszvobozsgyenyisták uszályába* kerültek.

A mi taktikai jelszavaink, amelyeket az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa nevében adtunk ki, a demokratikus forradalmi és köztársasági burzsoázia jelszavaival vágnak egybe. Ez a burzsoázia és kispolgárság Oroszországban még nem alakult nagy néppárttá*. De azt, hogy e párt elemei megvannak, csak az vonhatja kétségbe, akinek fogalma sincs róla, mi megy végbe most Oroszországban. Mi (a nagy orosz forradalom sikeres menete esetén) nemcsak a szociáldemokrata párt által megszervezett proletariátust szándékozunk vezetni, hanem ezt a kispolgárságot is, amely képes arra, hogy együtt haladjon velünk.

A konferencia határozatával öntudatlanul *lesüllyed* a liberális és monarchista burzsoázia színvonalára. A pártkongresszus határozatával tudatosan *felemeli* a maga színvonalára a forradalmi demokrácia nem alkudozásra, hanem harcra kész elemeit.

A legtöbb ilyen elem a parasztság között van. A nagy társadalmi csoportok politikai tendenciák szerinti osztályozásakor a forradalmi és köztársasági demokráciát — anélkül, hogy nagyot tévednénk — azonosíthatjuk a parasztság tömegével, — természetesen ugyanabban az értelemben, ugyanazokkal a fenntartásokkal és maguktól értetődő feltételekkel, amelyekkel a munkásosztály azonosítható a szociáldemokráciával. Más kifejezésekkel így

* A „szociálforradalmárok" inkább tekinthetők egy terrorista intellektuel csoportnak, mint egy ilyen párt csírájának, noha e csoport tevékenységének objektív jelentősége éppen a forradalmi és köztársasági burzsoázia feladatainak megvalósításában rejlik.

is megfogalmazhatjuk következtetéseinket: a konferencia a maga *össznemzeti** *politikai* jelszavaival forradalmi helyzetben öntudatlanul *a földbirtokosok zömének színvonalára süllyed.* A pártkongresszus a maga össznemzeti politikai jelszavaival *forradalmi színvonalra emeli a parasztömegeket.* Aki ezért a következtetésért paradoxonok iránti előszeretettel vádol bennünket, azt felszólítjuk, cáfolja hát meg azt a tételt, hogy ha nem lesz elég erőnk a forradalom következetes végigviteléhez, ha a forradalom olyasfajta oszvobozsgyenyista „döntő győzelemmel" fog *befejeződni*, hogy a cár csupán egy képviseleti gyűlést hív egybe, amelyet csak gúnyból lehetne alkotmányozónak nevezni — akkor ez olyan forradalom lesz, amelyben a *földbirtokos* és a *nagyburzsoá* elem lesz túlsúlyban. Ha azonban megadatik nekünk, hogy valóban nagy forradalmat éljünk át, ha a történelem ezúttal nem engedi meg az „elvetélést", ha lesz annyi erőnk, hogy végigvigyük, döntő győzelemre vigyük a forradalmat e szó nem oszvobozsgyenyista és nem is újiszkrás értelmében — akkor ez olyan forradalom lesz, amelyben a paraszt és a proletár elem lesz túlsúlyban.

Lehet, hogy egyesek az ilyen túlsúly lehetőségének feltételezését úgy fogják tekinteni, hogy ezzel lemondtunk arról a meggyőződésünkről, hogy az eljövendő forradalom polgári jellegű forradalom lesz? Könnyen lehetséges ez, ha úgy visszaélnek ezzel a fogalommal, ahogy azt az „Iszkrá"-ban látjuk. Ezért egyáltalában nem lesz felesleges, ha foglalkozunk ezzel a kérdéssel.

6. HONNAN FENYEGETI A PROLETARIÁTUST AZ A VESZÉLY, HOGY MEG LESZ KÖTVE A KEZE A KÖVETKEZETLEN BURZSOÁZIA ELLENI HARCBAN?

A marxisták feltétlenül meg vannak győződve az orosz forradalom burzsoá jellegéről. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy azok a demokratikus átalakulások a poli-

* A különleges paraszt-jelszavakról, amelyekkel külön határozatok foglalkoznak, most nem beszélünk.

tikai rendszerben és azok a társadalmi és gazdasági átalakulások, amelyek Oroszország számára szükségessé váltak, egymagukban nemhogy a kapitalizmus aláaknázását, a burzsoázia uralmának aláaknázását jelentenék, hanem ellenkezőleg, első ízben tisztítják meg igazán a talajt a kapitalizmus széleskörű és gyors, európai, nem pedig ázsiai jellegű fejlődése számára, először teszik lehetővé a burzsoáziának mint osztálynak uralmát. A szociálforradalmárok nem tudják megérteni ezt az eszmét, mert nem ismerik az árutermelés és a tőkés termelés fejlődéstörvényeinek ábécéjét, nem látják azt, hogy a kapitalizmust nem semmisíti meg még a parasztfelkelés teljes sikere sem — vagy akár az egész földnek a parasztság érdekében és a parasztság kívánságai szerint történő újrafelosztása („általános földfelosztás“ vagy valami ehhez hasonló) —, hanem ellenkezőleg, lökést ad fejlődésének és meggyorsítja magának a parasztságnak osztályokra való szétesését. A szociálforradalmárok nem értik meg ezt az igazságot, s így válnak öntudatlanul a kispolgárság ideológusaivá. Ennek az igazságnak hangsúlyozása nemcsak elméleti szempontból, hanem a gyakorlati politika szempontjából is óriási jelentőségű a szociáldemokrácia számára, mert ebből következik a proletariátus pártja feltétlen és teljes osztályönállóságának követelménye a jelenlegi „általános demokratikus“ mozgalomban.

Korántsem következik ebből azonban, hogy a *demokratikus* (társadalmi és gazdasági tartalma szerint polgári) forradalom nem *a legnagyobb mértékben* érdeke a proletariátusnak. Korántsem következik ebből az, hogy a demokratikus forradalom nem mehet végbe olyan formában is, amely főleg a nagykapitalista, a pénzmágnás, a „felvilágosult“ földbirtokos számára előnyös, de olyan formában is, amely a paraszt és a munkás számára előnyös.

Az újiszkrások alapjában helytelenül fogják fel a polgári forradalom kategóriájának értelmét és jelentőségét. Elmefuttatásaikban állandóan ott kísért az a gondolat, hogy a polgári forradalom olyan forradalom, amely csak olyasmit adhat, ami a burzsoázia számára előnyös, márpedig mi sem tévesebb, mint ez a gondolat. A polgári forradalom olyan forradalom, amely nem lépi át a polgári,

vagyis a kapitalista társadalmi és gazdasági rendszer kereteit. A polgári forradalom a kapitalizmus fejlődésének szükségleteit fejezi ki, és nemhogy megsemmisítené alapjait, ellenkezőleg, kiszélesíti és kimélyíti őket. Ez a forradalom ezért nemcsak a munkásosztály, hanem az egész burzsoázia érdekeit is kifejezi. Minthogy a burzsoázia uralma a munkásosztály felett a kapitalizmus idején elkerülhetetlen, teljes joggal mondhatjuk, hogy a polgári forradalom nem annyira a proletariátus, mint inkább a burzsoázia érdekeit fejezi ki. De egészen képtelen az a gondolat, hogy a polgári forradalom egyáltalán nem fejezi ki a proletariátus érdekeit. Ez a képtelen gondolat vagy ahhoz az ósdi narodnyik elmélethez vezet, hogy a polgári forradalom ellentétben áll a proletariátus érdekeivel, hogy ezért nekünk nem kell a polgári politikai szabadság, vagy az anarchizmushoz vezet, amely ellenzi a proletariátus bárminemű részvételét a burzsoá politikában, a polgári forradalomban, a polgári parlamentarizmusban. Elméleti szempontból nézve azt mutatja ez a gondolat, hogy megfeledkeztek a marxizmus legelemibb tételeiről is, elfelejtették, hogy az árutermelés talaján elkerülhetetlenül kifejlődik a kapitalizmus. A marxizmus tanítása szerint az a társadalom, amely árutermelésen alapul és a civilizált kapitalista nemzetekkel csereviszonyban áll, a fejlődés bizonyos fokán maga is feltétlenül a kapitalizmus útjára lép. A marxizmus visszavonhatatlanul szakított a narodnyikoknak és az anarchistáknak azzal a lázálmával, hogy például Oroszország elkerülheti a kapitalista fejlődést, kiugorhat a kapitalizmusból vagy átugorhatja valami más úton, s nem kell megtennie a kapitalizmus talaján és a kapitalizmus keretei között folyó osztályharc útját.

A marxizmusnak mindezeket a tételeit egészen részletesen bebizonyították és megrágták mind általánosságban, mind éppen Oroszországra vonatkoztatva. Ezekből a tételekből pedig az következik, hogy aki a munkásosztály megmentését bárhol másutt keresi, mint a kapitalizmus további fejlődésében, az *reakciósan* gondolkodik. Olyan országban, mint Oroszország, a munkásosztály nem annyira a kapitalizmus miatt szenved, mint

inkább amiatt, hogy a kapitalizmus nem eléggé fejlett. A munkásosztálynak ezért *feltétlenül érdeke* a kapitalizmus legszélesebbkörű, legszabadabb, leggyorsabb fejlődése. A munkásosztály számára feltétlenül *előnyös*, ha felszámolják a régi idők összes maradványait, amelyek gátolják a kapitalizmus széleskörű, szabad és gyors fejlődését. A polgári forradalom éppen olyan forradalom, amely a leghatározottabban elsöpri a régi idők maradványait, a hűbéri rend maradványait (nemcsak az önkényuralom tartozik e maradványok közé, hanem a monarchia is), amely a legteljesebb mértékben biztosítja a kapitalizmus széleskörű, szabad és gyors fejlődését.

Ezért a *polgári* forradalom *a legnagyobb mértékben előnyös a proletariátus számára.* A polgári forradalomra *feltétlenül* szükség van a proletariátus érdekében. Minél teljesebb és határozottabb, minél következetesebb lesz a polgári forradalom, annál inkább biztosítva lesz a proletariátusnak a burzsoázia ellen, a szocializmusért vívott harca. Ez a következtetés csak azoknak a szemében látszik újnak vagy furcsának, paradoxnak, akik nem ismerik a tudományos szocializmus ábécéjét. S ebből a következtetésből folyik többek közt az a tétel is, hogy a burzsoá forradalom *bizonyos értelemben előnyösebb* a proletariátus számára, mint a burzsoázia számára. Mégpedig a következő értelemben kétségtelen ez a tétel: a burzsoázia számára előnyös, ha a proletariátussal szemben a régi rendszer egynémely maradványára, például a monarchiára, az állandó hadseregre stb. támaszkodhat. A burzsoázia számára előnyös, ha a polgári forradalom nem söpri el túl erélyesen a régi rendszer minden maradványát, hanem egyeseket meghagy belőlük — vagyis ha ez a forradalom nem egészen következetes, ha nem viszik végig, ha nem határozott és könyörtelen. Ezt a gondolatot a szociáldemokraták gyakran némileg másképp fejezik ki: azt mondják, hogy a burzsoázia elárulja önmagát, a burzsoázia elárulja a szabadság ügyét, a burzsoázia nem képes arra, hogy következetesen demokratikus legyen. A burzsoázia számára előnyösebb, ha a polgári-demokratikus irányba eső elengedhetetlen változások lassabban, fokozatosabban, óvatosabban, kevésbbé hatá-

rozottan, reformok útján, nem pedig forradalom útján mennek végbe, ha e változások végrehajtásakor a lehető legóvatosabban bánnak a hűbéri rendszer „nagyrabecsült“ intézményeivel (például a monarchiával); ha ezek a változások a lehető legkisebb mértékben fejlesztik a köznép, vagyis a parasztok és különösen a munkások forradalmi öntevékenységét, kezdeményezését és energiáját, különben a munkásoknak annál könnyebb lesz — mint a franciák mondják — „a puskát egyik vállukról átvetni a másikra“, vagyis maga a burzsoázia ellen irányítani azt a fegyvert, amelyet a polgári forradalom ad a kezükbe, azt a szabadságot, amelyet a polgári forradalom ad nekik, azokat a demokratikus intézményeket, amelyek a hűbéri rendszertől megtisztított talajon keletkeznek.

Ezzel szemben a munkásosztály számára előnyösebb, ha a burzsoá-demokratikus irányba eső elengedhetetlen változások nem reformok útján, hanem forradalmi úton mennek végbe, mert a reformok útja a halogatások, a huzavona, a nép szervezetében rothadó részek elhalásának kínos és lassú útja. Ezeknek a részeknek rothadásától elsősorban és leginkább a proletariátus és a parasztság szenved. A forradalmi út a gyors, a proletariátusra nézve legkevésbbé fájdalmas műtét útja, a rothadó részek közvetlen eltávolításának útja, a monarchia és a hozzá illő förtelmes és utálatos, rothadt és rothadásával a levegőt is megfertőző intézményekkel szemben tanúsított legkisebb engedékenység és óvatosság útja.

Ez az oka annak, hogy polgári-liberális sajtónk nem csupán a cenzúrára való tekintettel, nem csupán a hatalmasoktól való félelmében panaszkodik a forradalmi út lehetősége miatt, reszket a forradalomtól, ijesztgeti a cárt a forradalommal, igyekszik elkerülni a forradalmat, lakájkodik és hajlong a reformista út alapjául szolgáló szánalmas reformok érdekében. Nemcsak a „Russzkije Vedomosztyi“, a „Szin Otyecsesztva“, a „Nasa Zsizny“, a „Nasi Dnyi“ van ezen az állásponton, hanem az illegális, a szabad „Oszvobozsgyenyije“ is. A burzsoáziának mint osztálynak a kapitalista társadalomban elfoglalt helyzetéből elkerülhetetlenül következik a burzsoázia következetlensége a demokratikus forradalomban. A proletariátust

mint osztályt maga a helyzete kényszeriti arra, hogy következetes demokrata legyen. A burzsoázia hátratekinget, fél a demokratikus haladástól, amely azzal fenyeget, hogy a proletariátus megerősödik. A proletariátus csak láncait vesztheti el, a demokrácia segítségével pedig egy egész világot fog nyerni. Ezért minél következetesebb demokratikus reformjai tekintetében a polgári forradalom, annál kevésbbé korlátozódik arra, ami kizárólag a burzsoázia számára előnyös. Minél következetesebb a polgári forradalom, annál inkább biztosítja a demokratikus forradalomban azt, ami a proletariátus és a parasztság számára előnyös.

A marxizmus nem arra tanítja a proletárt, hogy félreálljon a polgári forradalomban, hogy ne vegyen részt benne, hogy a burzsoáziának engedje át a vezetést a forradalomban, hanem ellenkezőleg, arra tanítja, hogy a legerélyesebben vegyen részt benne, hogy a legelszántabban harcoljon a következetes proletár demokratizmusért, a forradalom végigviteléért. Nem ugorhatunk ki az orosz forradalom polgári-demokratikus keretei közül, de óriásira tágíthatjuk ezeket a kereteket, harcolhatunk és harcolnunk kell e kereteken belül is a proletariátus érdekeiért, közvetlen szükségleteiért és azért, hogy meglegyenek a feltételei annak, hogy a proletariátus erőit előkészíthessük a jövendő teljes győzelemre. Polgári demokrácia és polgári demokrácia közt is van különbség. Polgári demokrata az a monarchista zemsztvo-képviselő is, aki a felsőház híve, aki az általános választójogot „követeli“, titokban, suba alatt pedig kiegyezik a cárizmussal holmi megnyirbált alkotmányban. És polgári demokrata az a paraszt is, aki fegyverrel kezében támad a földesurakra és a csinovnyikokra, aki „naiv republikánus“ módjára „a cár elkergetését“* javasolja. Van olyan polgári-demokratikus rend, mint Németországban, és van olyan is, mint Angliában; van olyan, mint Ausztriában, és van olyan is, mint Amerikában vagy Svájcban. Szép kis marxista lenne az, aki a demokratikus forradalom korszakában figyelmen kívül hagyná ezt a különbséget a demokratizmus egyes fokai és egyik vagy másik for-

* Lásd „Oszvobozsgyenyije“ 71. sz., 337. old., 2. jegyzet.

májának jellege között, és megelégednék azzal az „okoskodással“, hogy ez mégis „polgári forradalom“, a „polgári forradalom“ gyümölcse.

Éppen ilyen, rövidlátásukat fitogtató okoskodók a mi újiszkrásaink is. Ők is csupán a forradalom polgári jellegére vonatkozó elmélkedésekre szorítkoznak ott és akkor, ahol különbséget kellene tenniök a köztársasági-forradalmi és a liberális-monarchista burzsoá demokrácia között, nem is szólva a következetlen burzsoá demokrácia és a következetes proletár demokrácia közti különbségről. Mintha csakugyan „tokbabujt emberekké“ váltak volna, mélabúsan elbeszélgetnek „az ellentétes osztályok kölcsönös harcának folyamatáról“, amikor arról van szó, hogy *demokratikus vezetést* adjunk ennek a forradalomnak, hogy Sztruve úr és társai áruló jelszavaival ellentétben a *haladó demokratikus* jelszavakat hangsúlyozzuk, hogy a földbirtokosok és a gyárosok liberális üzérkedésével ellentétben nyiltan és élesen rámutassunk a proletariátus és parasztság valóban forradalmi harcának legközelebbi feladataira. Ez most a lényege annak a kérdésnek, uraim, amelyet önök nem vettek észre: az, hogy valóban nagyszerű győzelemmel fog-e végződni forradalmunk vagy csak nyomorúságos alkuval, eljut-e a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájához vagy „kimerül az ereje“ egy Sipov-féle liberális alkotmányban!

Az első pillantásra talán az a színe a dolognak, hogy amikor ezt a kérdést felvetjük, teljesen eltérünk témánktól. De csak az első pillantásra tűnhet fel a dolog ilyen színben. Valójában éppen ebben a kérdésben van a gyökere az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának szociáldemokrata taktikája és az újiszkrások konferenciáján megállapított taktika között most már egészen világosan kibontakozó elvi ellentétnek. Az újiszkrások most már nem is két, hanem három lépést tettek hátrafelé, feltámasztották az ökonomizmus hibáit, amikor a munkáspárt forradalmi helyzetben követendő taktikájának a munkáspártra nézve hasonlíthatatlanul bonyolultabb, fontosabb és életbevágóbb kérdéseit kell megoldani. Ezért a legnagyobb figyelemmel kell foglalkoznunk a felvetett kérdés elemzésével.

Az újiszkrás határozat idézett része utal arra a veszélyre, hogy a szociáldemokrácia esetleg maga köti meg a kezét a burzsoázia következetlen politikája elleni harcban, felolvad a polgári demokráciában. Ennek a veszélynek a gondolata vörös fonalként húzódik végig az egész sajátosan újiszkrás irodalmon, ez a gondolat az igazi magva a pártszakadásunk során elfoglalt elvi álláspontnak (azóta, hogy a szakadás során a civakodás elemei teljesen háttérbe szorultak az ökonomizmus felé fordulás elemeivel szemben). S minden köntörfalazás nélkül elismerjük, hogy ez a veszedelem csakugyan fennáll, s hogy éppen most, az orosz forradalom lángralobbanása idején különösen komollyá vált ez a veszedelem. Ránk, a szociáldemokrácia teoretikusaira, vagy — ami engem illet, inkább azt mondanám — publicistáira, valamennyiünkre az a halaszthatatlan és rendkívül felelős feladat vár, hogy kiderítsük, *melyik oldalról* fenyeget valóban ez a veszély. Mert nézeteltéréseinknek nem az a vita a forrása, hogy van-e ilyen veszély vagy sem, hanem hogy ezt a veszélyt a „kisebbség" úgynevezett uszálypolitikája vagy a „többség" úgynevezett forradalmisága szüli-e.

Ferdítések és félreértések elkerülése végett mindenekelőtt megjegyezzük, hogy a szóbanforgó veszély a dolognak nem a szubjektív, hanem az objektív oldaláról mutatkozik, nem abban a formális álláspontban rejlik, amelyet a szociáldemokrácia foglal el a harcban, hanem az egész jelenlegi forradalmi harc anyagi kimenetelében. Nem az a kérdés, hogy fel akar-e oldódni ez vagy az a szociáldemokrata csoport a burzsoá demokráciában, s elismeri-e, hogy feloldódik, — erről szó sincs. A szociáldemokraták közül senkit sem gyanúsítunk ezzel az óhajjal, és egyáltalán nem óhajokról van itt szó. Nem is az a kérdés, hogy megőrzi-e ez vagy az a szociáldemokrata csoport formális önállóságát, különállását, függetlenségét a burzsoá demokráciától a forradalom egész ideje alatt. Nemcsak proklamálhatják ezt az „önállóságot", hanem formálisan meg is őrizhetik, — mégis *úgy fordulhat a dolog*, hogy meg lesz kötve a kezük a burzsoázia következetlensége elleni harcban. A forradalom végleges politikai eredménye az is lehet, hogy a szociáldemokrácia formális „önállósága"

ellenére, teljes szervezeti és pártbeli különállása ellenére sem lesz valójában önálló, nem lesz elég ereje ahhoz, hogy proletár önállóságának bélyegét rányomja az események menetére, annyira gyengének bizonyul, hogy nagyjában és egészében végső soron végső eredményként mégiscsak történeti ténnyé válik a polgári demokráciában való „feloldódása".

Ez a valódi veszély. És most nézzük meg, melyik oldalról fenyeget ez a veszély: a szociáldemokrácia jobboldali elhajlása részéről-e az új „Iszkra" képében, ahogyan mi gondoljuk, vagy a szociáldemokrácia baloldali elhajlása részéről a „többség", a „Vperjod" stb. képében, ahogy az újiszkrások gondolják.

E kérdés eldöntése, mint már utaltunk rá, különböző társadalmi erők működésének objektív együtthatásától függ. Ezeknek az erőknek jellegét elméletileg már meghatározta az orosz viszonyok marxista elemzése, most pedig gyakorlatilag határozza meg a csoportok és osztályok nyílt fellépése a forradalom folyamán. És azt látjuk, hogy az egész elméleti elemzés, amelyet a marxisták jóval a jelenlegi korszakot megelőzően végeztek el, és a forradalmi események fejlődésének egész gyakorlati megfigyelése azt mutatja, hogy az objektív feltételek szempontjából Oroszországban a forradalomnak kétféle menete és kimenetele lehetséges. Oroszország gazdasági és politikai rendszerének polgári-demokratikus irányú átalakulása elkerülhetetlen és elháríthatatlan. Nincs a világon olyan erő, amely megakadályozhatná ezt az átalakulást. De az átalakulást megvalósító meglevő erők működésének együtthatásából ennek az átalakulásnak kétféle eredménye vagy kétféle formája adódhat: 1) vagy „a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelmével" végződik az ügy, vagy 2) nincs elég erő a döntő harchoz és a dolog a cárizmusnak a burzsoázia „legkövetkezetlenebb" és „legönzőbb" elemeivel kötött paktumával végződik. A senki által előre nem látható részletek és kombinációk sokfélesége nagyjában és egészében e két kimenetel egyikéhez vagy másikához vezet.

Vizsgáljuk meg most ezeket a lehetőségeket először is társadalmi jelentőségük szempontjából, másodszor a

szociáldemokrácia helyzetének („feloldódásának“ vagy „keze megkötöttségének“) szempontjából mindkét kimenetel esetén.

Mit jelent „a forradalom döntő győzelme a cárizmus felett“? Láttuk már, hogy az újiszkrások, amikor ezt a kifejezést használják, még a legközvetlenebb politikai jelentését sem értik meg. Még kevésbbé tapasztaljuk, hogy e fogalom osztálytartalmát értenék. Hiszen mi, marxisták, semmiképpen sem engedhetjük meg magunknak, hogy olyan *szavakkal* áltassuk magunkat, mint „a forradalom“ vagy „a nagy orosz forradalom“, mint ahogy most sok forradalmi demokrata áltatja velük magát (például Gapon). Pontosan számot kell vetnünk azzal, milyen reális társadalmi erők állnak szemben „a cárizmussal“ (ez teljesen reális és mindenki számára érthető erő) és képesek arra, hogy „döntő győzelmet“ arassanak felette. A nagyburzsoázia, a földbirtokosok, a gyárosok, az oszvobozsgyenyistákat követő „társaság“ nem lehet ez az erő. Látjuk, hogy még csak nem is akarják a döntő győzelmet. Tudjuk, hogy osztályhelyzetüknél fogva képtelenek a cárizmus elleni döntő harcra; sokkal súlyosabb kolöncként húzza őket a magántulajdon, a tőke, a föld, semhogy döntő harcba menjenek. Sokkal inkább kell nekik a cárizmus a maga rendőri-bürokratikus és katonai erőivel a proletariátus és a parasztság ellen, semhogy a cárizmus megsemmisítésére törekednének. Nem, az az erő, amely „a cárizmus felett döntő győzelmet“ arathat, csak *a nép*, vagyis a proletariátus és a parasztság lehet, ha a fő, a nagy erőket vesszük, s a falusi és városi kispolgárságot (ez is „nép“) e kettő között osztjuk el. „A forradalom döntő győzelme a cárizmus felett“ annyi, mint *a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.* Ez elől a következtetés elől, amelyre már régen utalt a „Vperjod“, nem menekülhetnek el a mi újiszkrásaink sem. Senki más nem arathat döntő győzelmet a cárizmus felett.

És ez a győzelem igenis diktatúra lesz, vagyis feltétlenül katonai erőre, a felfegyverzett tömegekre, a felkelésre kell majd támaszkodnia és nem holmi „legális“, „békés úton“ létrehozott intézményekre. Ez csak dik-

tatúra lehet, mert azoknak az átalakításoknak a végrehajtása, amelyek haladéktalanul és feltétlenül szükségesek a proletariátus és a parasztság számára, kétségbeesett ellenállást fognak kiváltani a földbirtokosokból is, a nagyburzsoáziából is, a cárizmusból is. Diktatúra nélkül nem lehet megtörni ezt az ellenállást, nem lehet visszaverni az ellenforradalmi kísérleteket. De ez természetesen nem szocialista, hanem demokratikus diktatúra lesz. Ez a diktatúra (a forradalmi fejlődés egész sor közbülső foka nélkül) nem nyúlhat a kapitalizmus alapjaihoz. Legjobb esetben keresztülviheti majd a földtulajdon gyökeres újrafelosztását a parasztság javára, megvalósíthatja a következetes és teljes demokratizmust — beleértve a köztársaságot is —, a falusi, sőt a gyári életből is gyökerestül kitépheti az összes ázsiai, szolgai vonásokat, megalapozhatja a munkások helyzetének komoly javulását és életszínvonaluk emelkedését, végül — last but not least* — átviheti a forradalom tüzét Európába. Ez a győzelem még korántsem teszi polgári forradalmunkat szocialista forradalommá; a demokratikus forradalmi átalakulás közvetlenül nem megy túl a polgári társadalmi-gazdasági viszonyok keretein; mindamellett ez a győzelem óriási jelentőségű lesz mind Oroszország, mind az egész világ jövendő fejlődése szempontjából. Semmi sem fokozza annyira a világproletariátus forradalmi energiáját, semmi sem rövidíti meg annyira a végső győzelméhez vezető utat, mint az Oroszországban elkezdődött forradalom döntő győzelme.

Hogy mennyire valószínű ez a győzelem — az más kérdés. Egyáltalán nem vagyunk hajlamosak meggondolatlan optimizmusra e tekintetben, egyáltalán nem feledkezünk meg e feladat óriási nehézségeiről, de amikor harcba indulunk, a győzelmet kell kívánnunk és meg kell tudnunk mutatni az igazi utat, amely e győzelemhez vezet. Vitathatatlan, hogy vannak olyan tendenciák, amelyek e győzelemhez vezethetnek. Igaz, még nagyon-nagyon kicsi a mi befolyásunk, a szociáldemokraták befolyása a proletariátus tömegeire; a paraszttömegek forradalmi

* — végül, de nem utolsó sorban. — *Szerk.*

befolyásolása még egészen elenyésző; szörnyen nagy még a proletariátus és főleg a parasztság szétforgácsoltsága, fejletlensége, tudatlansága. A forradalom azonban gyorsan tömörít és gyorsan világosít fel. Fejlődésének minden egyes lépése egyre jobban öntudatra ébreszti a tömegeket és ellenállhatatlan erővel vonzza őket a forradalmi programm zászlaja alá, — annak a programmnak zászlaja alá, amely egyedül fejezi ki következetesen és egyöntetűen a tömeg igazi, életbevágó érdekeit.

A mechanika törvénye úgy szól, hogy a hatás egyenlő az ellenhatással. A történelemben a forradalom romboló erejét ugyancsak nem kis mértékben az határozza meg, milyen erős és tartós volt a szabadság iránti törekvés elfojtása, milyen mély az özönvíz előtti „felépítmény“ és a jelenlegi korszak eleven erői közötti ellentmondás. A nemzetközi politikai helyzet is sok tekintetben a lehető legelőnyösebben alakul az orosz forradalom számára. A munkások és a parasztok felkelése már megkezdődött; a felkelés szétforgácsolt, ösztönös, gyenge, de vitathatatlanul és feltétlenül bizonyítja, hogy vannak erők, amelyek elszántan tudnak harcolni és a döntő győzelem felé tartanak.

Ha ez az erő nem elegendő, akkor a cárizmusnak sikerül paktumot kötnie, amire már készülnek is mindkét oldalról — Buliginék is, Sztruve úrék is. Akkor egy megnyirbált alkotmánnyal végződik az ügy, sőt a legrosszabb esetben — az alkotmány paródiájával. Ez is „burzsoá forradalom“ lesz, csakhogy elvetélt, ki nem hordott korcs. A szociáldemokráciának nincsenek illúziói, ismeri a burzsoázia áruló természetét, nem csügged el és nem hagyja abba a proletariátus osztálynevelése terén végzett szívós, türelmes, kitartó munkáját, még egy „Sipov-féle“ burzsoá-alkotmányos paradicsom legszürkébb hétköznapjaiban sem. Ez a kimenetel többé-kevésbbé hasonlítana csaknem az összes XIX. századbeli európai demokratikus forradalmak kimeneteléhez, és ebben az esetben pártunk fejlődése is nehéz, göröngyös, hosszú, de ismert és járt úton haladna.

Most az a kérdés, hogy e két lehetőség közül melyikben lenne valóban megkötve a szociáldemokrácia keze a

következetlen és önző burzsoáziával szemben? melyik esetben „oldódik fel" valóban teljesen vagy majdnem teljesen a polgári demokráciában?

Elég, ha világosan felvetjük ezt a kérdést, és percnyi késedelem nélkül válaszolhatunk rá.

Ha a burzsoáziának sikerül elgáncsolnia az orosz forradalmat azzal, hogy kiegyezik a cárizmussal, akkor a szociáldemokrácia keze tényleg meg lesz kötve a következetlen burzsoáziával szemben, akkor a szociáldemokrácia „feloldódik" a burzsoá demokráciában olyan értelemben, hogy a proletariátusnak nem sikerül majd rányomnia a maga határozott bélyegét a forradalomra, nem sikerül proletár módon vagy — mint egykor Marx mondotta — „plebejus módon" leszámolnia a cárizmussal.

Ha sikerül döntő győzelemre vinni a forradalmat, akkor jakobinus módon, vagy ha úgy tetszik, plebejus módon fogunk leszámolni a cárizmussal. „Az egész francia terrorizmus — írta Marx a híres „Neue Rheinische Zeitung"-ban 1848-ban — nem volt egyéb, mint plebejus módon való leszámolás a burzsoázia ellenségeivel, az abszolutizmussal, a feudalizmussal és a nyárspolgársággal" (Marx' Nachlass. Mehring kiadása. III. köt. 211. old.)[18]. Gondolkodtak-e valaha is Marx e szavainak jelentésén azok, akik az orosz szociáldemokrata munkásokat a demokratikus forradalom korszakában a „jakobinizmus" rémével ijesztgetik?

A jelenlegi orosz szociáldemokrácia girondistái, az újiszkrások, nem olvadnak egybe az oszvobozsgyenyistákkal, de a valóságban jelszavaik jellegénél fogva uszályukba kerültek. Az oszvobozsgyenyisták pedig, vagyis a liberális burzsoázia képviselői, az önkényuralommal finoman, reformista módon akarnak elbánni, — engedékenyen, hogy az arisztokráciát, a nemességet, az udvart ne érje sérelem, óvatosan, törés-zúzás nélkül, szeretetreméltóan és udvariasan, úri módon, kesztyűs kézzel (olyasféle fehér kesztyűben, amilyet egy bandita kezéről húzott fel a maga kezére Petrunkevics úr, amikor Véres Miklós a „népképviselőket" (?) fogadta, lásd „Proletarij" 5. sz.*).

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 534—539. old. — *Szerk.*

A jelenlegi szociáldemokrácia jakobinusai — a bolsevikok, a „vperjodisták“, a kongresszusiak vagy a „Proletarij“ hívei; már nem is tudom, hogy nevezzem őket — jelszavaikkal fel akarják emelni a forradalmi és köztársasági kispolgárságot és különösen a parasztságot a teljes osztályönállóságát megőrző proletariátus következetes demokratizmusának színvonalára. Azt akarják, hogy a nép, vagyis a proletariátus és a parasztság „plebejus módon“ bánjon el a monarchiával és az arisztokráciával, kíméletlenül megsemmisítse a szabadság ellenségeit, erőszakkal letörje ellenállásukat és semmiféle engedményt ne tegyen a hűbéri rend, az ázsiai állapotok, az ember meggyalázása átkozott örökségének.

Ez persze nem jelenti azt, hogy feltétlen utánozni akarnánk az 1793. évi jakobinusokat, át akarnánk venni nézeteiket, programmjukat, jelszavaikat, akció-módszereiket. Szó sincs róla. Nekünk nem régi programmunk van, hanem új: az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt minimális programmja. Új jelszavunk van: a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája. Lesznek majd — ha megérjük a forradalom igazi győzelmét — új akció-módszereink is, amelyek megfelelnek a munkásosztály teljes szocialista forradalmi átalakulásra törekvő pártja jellegének és céljainak. Hasonlatunkkal csak azt akarjuk megvilágítani, hogy a XX. század élenjáró osztályának, a proletariátusnak képviselői, vagyis a szociáldemokraták ugyanúgy két szárnyra (opportunista és forradalmi szárnyra) oszlanak, ahogy két szárnyra, vagyis girondistákra és jakobinusokra oszlottak a XVIII. század élenjáró osztályának, a burzsoáziának képviselői.

Csak a demokratikus forradalom teljes győzelme esetén nem lesz megkötve a proletariátus keze a következetlen burzsoázia elleni harcban, csak ez esetben nem „oldódik fel“ a burzsoá demokráciában, csak ebben az esetben nyomja rá az egész forradalomra a maga proletár vagy helyesebben proletár-paraszti bélyegét.

Egyszóval, hogy a proletariátusnak ne legyen megkötve a keze a következetlen burzsoá demokrácia elleni harcban, elég öntudatosnak és erősnek kell lennie ahhoz, hogy forradalmi öntudatra ébressze a parasztságot, hogy

vezesse rohamát, hogy ilymódon önállóan megvalósítsa a következetes proletár demokratizmust.

Így áll az az újiszkrások által olyan sikertelenül megoldott kérdés, hogy vajjon fennáll-e az a veszély, hogy meg lesz kötve a kezünk a következetlen burzsoázia elleni harcban. A burzsoázia mindig következetlen lesz. Nincs naivabb és meddőbb kísérlet, mint olyan feltételek vagy pontok felállítása*, amelyek végrehajtása esetén a burzsoá demokráciát a nép őszinte barátjának tekinthetnénk. A demokratizmus következetes harcosa csak a proletariátus lehet. A proletariátus csak azzal a feltétellel válhat a demokrácia győzelmes harcosává, ha forradalmi harcához csatlakozik a parasztság tömege. Ha a proletariátusnak nem lesz elég ereje ehhez, akkor a burzsoázia kerül a demokratikus forradalom élére és következetlenné, haszonlesővé teszi a forradalmat. Ennek megakadályozására nincs más eszköz, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.

Így eljutunk ahhoz a kétségtelen következtetéshez, hogy az újiszkrás taktika objektív jelentésénél fogva *a polgári demokrácia kezére játszik.* Az egészen a plebiszcitumokig, a megegyezés elvéig, a pártirodalomnak a párttól való elszakadásáig terjedő szervezeti elmosódottság hirdetése, a fegyveres felkelés feladatainak lebecsülése, a forradalmi proletariátus és a monarchista burzsoázia általános népi politikai jelszavainak összekeverése, „a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelme“ feltételeinek kiforgatása, — mindez együttvéve forradalmi helyzetben éppen azt az uszálypolitikát jelenti, amely megtéveszti a proletariátust, dezorganizálja és megzavarja tudatát, lefokozza a szociáldemokrácia taktikáját, ahelyett hogy megmutatná az egyetlen utat, amely a győzelemhez vezet, és a proletariátus jelszava körül egyesítené a nép összes forradalmi és köztársasági elemeit.

---

* Mint ahogy Sztarover kísérelte meg a III. kongresszus által elvetett határozati javaslatában[14], és ahogy a konferencia kísérli meg nem kevésbbé sikertelen határozatában.

Hogy megerősítsük ezt a végkövetkeztetést, amelyhez a határozat elemzése alapján jutottunk el, vizsgáljuk meg ugyanezt a kérdést más oldalról is. Először is lássuk, hogyan illusztrálja az újiszkrás taktikát egy egyszerű és őszinte mensevik a grúz „Szocial-Demokrat"-ban. Másodszor pedig lássuk, ki használja a gyakorlatban, a jelenlegi politikai helyzetben az új „Iszkra" jelszavait.

7. TAKTIKA „A KONZERVATÍVOKNAK A KORMÁNYTÓL VALÓ TÁVOLTARTÁSÁRA"

A fentemlített cikk címe, amely a mensevik tifliszi „bizottság" lapjában („Szocial-Demokrat" 1. sz.) jelent meg: „A rendi országgyűlés és a mi taktikánk". Szerzője még nem felejtette el egészen programmunkat, kitűzi a köztársaság jelszavát, de a taktikáról így elmélkedik:

„E cél (a köztársaság) elérésére két útra mutathatunk rá: vagy teljesen figyelmen kívül hagyjuk a kormány által összehívandó rendi országgyűlést és fegyverrel a kezünkben terítjük le a kormányt, forradalmi kormányt alakítunk és összehívjuk az alkotmányozó gyűlést. Vagy pedig kijelentjük, hogy a rendi országgyűlés a központja akcióinknak, fegyverrel a kezünkben nyomást gyakorolunk tagjaira és működésére, s erőszakkal arra kényszerítjük, hogy nyilvánítsa magát alkotmányozó gyűlésnek, vagy összehívatjuk vele az alkotmányozó gyűlést. Ez a két taktika igen erősen különbözik egymástól. Nézzük meg, melyik előnyösebb számunkra."

Így fejtik ki az orosz újiszkrások azokat az eszméket, amelyek a továbbiak során az általunk elemzett határozatban jutottak kifejezésre. Ezt — jól jegyezzük meg — Csuzima előtt írták, amikor a Buligin-féle „tervezet" még egyáltalán nem került napvilágra. Még a liberálisok is elvesztették türelmüket és bizalmatlanságukat fejezték ki a legális sajtó hasábjain — az újiszkrás szociáldemokrata ellenben hiszékenyebbnek bizonyult, mint a liberálisok. Kijelenti, hogy a rendi országgyűlést „összehívják", és annyira hisz a cárnak, hogy azt javasolja, tegyük ezt a még nemlétező rendi országgyűlést (vagy talán „Állami Dumát" vagy „törvénymegvitató gyűlést"?) működésünk köz-

pontjává. Tifliszi barátunk, aki őszintébb és egyenesebb, mint a konferencián hozott határozat szerzői, nem azonosítja a két „taktikát" (amelyet párját ritkító naivitással fejt ki), és kijelenti, hogy a második taktika „előnyösebb". Halljuk csak:

„Az első taktika. Mint tudjuk, az előttünk álló forradalom polgári forradalom, vagyis a fennálló rendszer olyan megváltoztatására irányul, amelyben nemcsak a proletariátus érdekelt, hanem az egész polgári társadalom is. A kormánnyal szemben ellenzékben vannak az összes osztályok, még maguk a kapitalisták is. A harcoló proletariátus és a harcoló burzsoázia bizonyos értelemben együtt halad és különböző oldalakról együtt támad az önkényuralomra. A kormány itt teljesen egyedül áll, és a társadalom rokonszenve nincs mellette. Ezért igen könnyű megsemmisíteni. Az oroszországi proletariátus még nem olyan öntudatos és nem olyan szervezett, hogy egymaga is véghezvihetné a forradalmat. És ha erre képes lenne, akkor nem polgári, hanem proletár (szocialista) forradalmat csinálna. Tehát a mi érdekünk, hogy a kormány szövetségesek nélkül maradjon, ne bonthassa meg az ellenzék egységét, ne nyerje meg a burzsoáziát és ne szigetelje el a proletariátust . . ."

Ezek szerint a proletariátus érdeke, hogy a cári kormány ne tudja megbontani a burzsoázia és proletariátus egységét! Vajjon nem tévedésből hívják ezt a grúziai ujságot „Szocial-Demokrat"-nak és nem „Oszvobozsgyenyijé"-nek? És ügyeljünk csak a demokratikus forradalomnak erre a páratlan filozófiájára! Hát nem nyilvánvaló ebből, hogy ezt a szegény tifliszit végleg megzavarta a „polgári forradalom" fogalmának szőrszálhasogató uszálypolitikus értelmezése? Azt a kérdést fejtegeti, hogy a proletariátust elszigetelhetik a demokratikus forradalom során, és közben *megfeledkezik* — megfeledkezik egy csekélységről — a parasztságról! A proletariátus lehetséges szövetségesei közül csak a zemsztvók földbirtokosait ismeri és kedveli, s a parasztokról nem tud. És éppen a Kaukázusban! Hát nem volt igazunk, amikor azt mondtuk, hogy az új „Iszkra" a maga elmélkedéseivel a monarchista burzsoázia színvonalára süllyed ahelyett, hogy magához emelné, szövetségesévé tenné a forradalmi parasztságot?

„... Ellenkező esetben elkerülhetetlen a proletariátus veresége és a kormány győzelme. És az önkényuralom éppen erre törekszik. Kétségtelen, hogy a rendi országgyűlés megnyeri magának a nemesség, a zemsztvók, a városok, az egyetemek és más burzsoá intézmények képviselőit. Apróbb engedményekkel igyekszik majd őket megpuhítani és ilymódon kibékíteni önmagával. Így megerősödve, csapásait az egyedül maradt munkásnépre fogja összpontosítani. A mi kötelességünk: megelőzni a dolgok ily szerencsétlen kimenetelét. De vajjon elérhető-e ez az első úton? Tegyük fel, hogy nem fordítunk semmi figyelmet a rendi országgyűlésre, hanem magunk készülődünk a felkelésre és egy szép napon felfegyverzetten kivonulunk az utcára harcolni. És lám, nem egy, hanem két ellenség áll velünk szemben: a kormány és a rendi országgyűlés. Míg mi készülődtünk, azalatt nekik sikerült kiegyezniök, megállapodást kötöttek, kidolgoztak egy számukra előnyös alkotmányt és megosztoztak a hatalmon. Ez a kormány számára nyilvánvalóan előnyös taktika, és erről a taktikáról a leghatározottabban le kell mondanunk ..."

Ez aztán nyilt beszéd! Határozottan le kell mondanunk a felkelés előkészítésének „taktikájáról", mert különben „azalatt" a kormány kiegyezik a burzsoáziával! Találhatunk-e akár a legmegrögzöttebb „ökonomizmus" régi irodalmában olyasmit, ami ennyire közel járna a forradalmi szociáldemokrácia meggyalázásához? Hol itt, hol ott lobbannak fel munkás- és parasztfelkelések és zendülések — ez tény. A rendi országgyűlés: Buligin ígérete. És a Tiflisz városából való „Szocial-Demokrat" így határoz: lemondunk a felkelés előkészítésének taktikájáról és megvárjuk „a cselekvés centrumát" — a rendi országgyűlést ...

„...A másik taktika ezzel szemben abból áll, hogy a rendi országgyűlést felügyeletünk alá helyezzük, nem hagyjuk, hogy saját akarata szerint cselekedjék és kiegyezzen a kormánnyal*.

Támogatjuk a rendi országgyűlést, ha az önkényuralom ellen harcol, és harcolunk ellene abban az esetben, ha megbékül az önkényuralommal. Erélyes beavatkozással és erőszak-

* Milyen eszközzel fogjuk megfosztani a zemsztvo-képviselőket saját akaratuktól? Talán valamilyen különleges lakmuszpapírral?

kal egymásnak ugrasztjuk a képviselőket*, a radikálisokat megnyerjük magunknak, a konzervatívokat távoltartjuk a kormánytól és így az egész rendi országgyűlést forradalmi útra tereljük. E taktika eredményeképpen a kormány állandóan magára marad, az ellenzék pedig erős lesz, és ez megkönnyíti a demokratikus rendszer megteremtését."

Úgy, úgy! Csak merje most azt mondani valaki, hogy mi túlozzuk azt a fordulatot, amelyet az újiszkrások az ökonomizmus legvulgárisabb hasonmása irányában tettek. Hiszen ez már igazán olyan, mint az a bizonyos légyirtószer: fogd meg a legyet, szórd rá a port, és a légy megdöglik. *Erőszakkal* egymásnak ugrasztani a rendi országgyűlés képviselőit, „távoltartani a konzervatívokat a kormánytól" — és *az egész* rendi országgyűlés *forradalmi útra* tér... Mindenféle „jakobinus" fegyveres felkelés nélkül, csak úgy, előkelően, majdnem parlamenti úton, úgy, hogy „hatunk" *az országgyűlés tagjaira.*

Szegény Oroszország! Azt mondták róla, hogy mindig Európa levetett, ódivatú kalapjait viseli. Parlamentünk még nincs, sőt Buligin sem ígérte meg, de parlamenti kretinizmusunk[15] már több van a kelleténél.

„... Hogyan kell beavatkozni? Mindenekelőtt követelni fogjuk, hogy a rendi országgyűlést általános, egyenlő, közvetlen választójog és titkos szavazás alapján hívják össze. E választási rend kihirdetésével** egyidejűleg törvénybe kell iktatni*** a választási agitáció teljes szabadságát, azaz a gyülekezési, a szólás- és a sajtószabadságot, a választók és a jelöltek sérthetetlenségét és az összes politikai foglyok szabadonbocsátását. A választásokat minél későbbre kell kitűzni, hogy elég időnk legyen a nép felvilágosítására és előkészítésére. És mivel a rendi országgyűlés egybehívása szabályainak kidolgozásával Buligin belügyminiszter bizottságát bízták meg, erre a bizottságra és tagjaira is**** nyomást kell gyakorolnunk. Ha Buligin bizott-

* Szent egek! Ez aztán az „elmélyített" taktika! Az utcán verekedni — ehhez nincs erőnk, de „a képviselőket erőszakkal egymásnak ugrasztani" — azt lehet. Hallja, tifliszi elvtárs, hazudni lehet, de csak módjával...

** Az „Iszkrá"-ban?

*** Ki iktatja törvénybe? Miklós?

**** Lám, mit jelent az a taktika, amely „távoltartja a kormánytól a konzervatívokat!"

sága megtagadja követeléseink teljesítését* és a képviselőválasztás jogát csak a vagyonosoknak adja meg, akkor be kell avatkoznunk ezekbe a választásokba, és forradalmi úton kell kényszerítenünk a választókat, hogy a haladó jelölteket válasszák meg és a rendi országgyűlésen követeljék az alkotmányozó gyűlést. Végül mindenféle eszközzel — tüntetésekkel, sztrájkokkal, és ha kell, felkeléssel — kényszeríteni kell a rendi országgyűlést, hogy hívja össze az alkotmányozó gyűlést, vagy pedig nyilvánítsa magát alkotmányozó gyűlésnek. Az alkotmányozó gyűlést a felfegyverzett proletariátusnak kell védelmeznie és mindketten** együtt haladnak majd a demokratikus köztársaság felé.

Ez a szociáldemokrata taktika, és csakis ez biztosítja számunkra a győzelmet."

Ne higgye az olvasó, hogy ez a hihetetlen badarság valamilyen felelőtlen és befolyás nélküli újiszkrás egyszerű tollpróbája. Nem, ezt egy egész újiszkrás bizottság *lapjában* írták, a tifliszi bizottságéban. Sőt, mi több: ezt a badarságot *határozottan jóváhagyta az „Iszkra"*, amelynek századik számában ezt olvassuk erről a „Szocial-Demokrat"-ról:

„*Az első számot elevenen és tehetségesen szerkesztették. Látszik rajta a szerkesztő és író tapasztalt, ügyes keze... Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy a lap fényesen meg fogja oldani a maga elé tűzött feladatot.*"

Hogyne! Ha ez a feladat abból áll, hogy mindenkinek szemléltetően bemutassa az újiszkrások teljes eszmei bomlását, akkor valóban „fényesen" megoldotta feladatát. Ennél „elevenebben, tehetségesebben és ügyesebben" senki sem tudta volna kifejezésre juttatni az újiszkrások lesüllyedését a liberális-burzsoá opportunizmusig.

8. AZ OSZVOBOZSGYENYIZMUS ÉS AZ ÚJISZKRÁSSÁG

Most áttérünk az újiszkrásság politikai jelentőségének egy másik szemléletes igazolására.

---

* Ez persze lehetetlen, amikor ilyen helyes és bölcs taktikánk van!

** A felfegyverzett proletariátus és „a kormánytól távoltartott" konzervatívok?

Sztruve úr „Hogy találhatunk rá önmagunkra?“ című figyelemreméltó, nagyszerű, tanulságos cikkében („Oszvobozsgyenyije“ 71. sz.) harcba száll szélső pártjaink „programmbeli forradalmisága“ ellen. Velem különösen elégedetlen Sztruve úr*. Ami viszont engem illet, én a lehető legnagyobb mértékben meg vagyok elégedve Sztruve úrral; nem is kívánhatnék nála jobb szövetségest az újiszkrások újraéledő ökonomizmusa és a „szociálforradalmárok“ teljes elvtelensége elleni harcban. Arról, hogy Sztruve úr és az „Oszvobozsgyenyije“ miként bizonyította be a gyakorlatban, hogy azok a „javítások“, amelyeket a szociálforradalmárok programmtervezetükben a marxizmuson eszközöltek, keresztül-kasul reakciósak, majd más alkalommal beszélünk. Arról, hogy Sztruve úr mindannyiszor, valahányszor *elvileg* egyetértett az újiszkrások álláspontjával, nekem igazi, becsületes és őszinte szolgá-

* „Lenin úr és elvtársai forradalmiságához képest Bebel, sőt Kautsky nyugateurópai szociáldemokráciájának forradalmisága is opportunizmus, pedig ennek a már enyhített forradalmiságnak is alámosta az alapjait a történelem.“ Igen haragos kirohanás. De Sztruve úr téved, ha azt hiszi, hogy mindent rámfoghat, akár a halottra. Felelhetek Sztruve úrnak olyan kihívással, amelyet sohasem tud majd visszavágni. Hol és mikor neveztem én „Bebel és Kautsky forradalmiságát“ opportunizmusnak? Hol és mikor tartottam igényt arra, hogy valami külön irányzatot teremtsek a nemzetközi szociáldemokráciában, amely *nem azonos* Bebel és Kautsky irányzatával? Hol és mikor jutottak kifejezésre nézeteltérések köztem és Bebel meg Kautsky között — olyan nézeteltérések, amelyek legalább megközelítőleg annyira komolyak lettek volna, mint a Bebel és Kautsky közti nézeteltérések, például az agrárkérdésben Breslauban[16]? Próbáljon Sztruve úr megfelelni erre a három kérdésre.

Az olvasónak pedig azt mondjuk: a liberális burzsoáziának *mindenütt* és *mindig* ez a módszere: az illető országban a vele azonos nézeteket vallókat biztosítja arról, hogy az illető ország szociáldemokratái a világ legoktalanabb emberei, a szomszéd országban levő társaik ellenben „mintagyerekek“. A német burzsoázia a francia szocialistákat mint „mintagyerekeket“ *százszor is* követendő példaként állította Bebel és Kautsky elé. Ugyanígy példaként állította a francia burzsoázia a közelmultban a francia szocialisták elé a „mintagyerek“ Bebelt. Ócska fogás ez, Sztruve úr! Csak gyermekeket és tudatlanokat lehet vele horogra fogni. Vitathatatlan tény, hogy a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia teljesen szolidáris a programm és a taktika összes fontos kérdéseiben.

latot tett, már több ízben* beszéltünk és most mégegyszer beszélünk róla.

Sztruve úr cikkében számos rendkívül érdekes kijelentés van, amelyet itt csak futólag érinthetünk. Sztruve úr „nem a harcra, hanem az osztályegyüttműködésre támaszkodva“ készül „megteremteni az orosz demokráciát“, s emellett a „szociális szempontból kiváltságos értelmiség“ (mondjuk a „művelt nemesség“, amely előtt Sztruve úr olyan gráciával hajbókol, mint egy igazán nagyvilági... lakáj) ezt az „osztálymentes“ pártot „szociális helyzetének egész súlyával“ (a pénzeszsák súlyával) támogatni fogja. Sztruve úr kifejezi abbeli óhaját, hogy megértesse az ifjúsággal, mennyire kevéssé helytálló az a „radikális sablon, miszerint a burzsoázia megijedt és eladta a proletariátust és a szabadság ügyét“ (teljes szívünkből üdvözöljük ezt az óhajt. Semmi sem erősíti meg jobban ezt a marxista „sablont“, mint az, hogy Sztruve úr így hadakozik ellene. Nagyon kérjük Sztruve urat, ne késlekedjék pompás tervének megvalósításával!).

Témánk szempontjából fontos megemlítenünk, milyen *gyakorlati* jelszavak ellen harcol manapság az orosz burzsoáziának ez a politikailag oly finomszimatú és a legkisebb időváltozásra is reagáló képviselője. Először is a köztársaság jelszava ellen. Sztruve úr szilárdan meg van róla győződve, hogy ez a jelszó „a nép tömegei számára ért-

---

* Emlékeztetjük az olvasót arra, hogy a „Mit ne tegyünk?“ c. cikket („Iszkra“ 52. sz.) milyen nagy hűhóval üdvözölte az „Oszvobozsgyenyije“, mint „nagyjelentőségű fordulatot“ az opportunistákkal szemben tanusított engedékenység felé. Az újiszkrásság elvi tendenciáit külön helyeselte az „Oszvobozsgyenyije“ az orosz szociáldemokraták közötti szakadásról szóló közleményében. Trockij „Politikai feladataink“ című brosúrájával kapcsolatban az „Oszvobozsgyenyije“ rámutatott arra, hogy a szerző gondolatai megegyeznek azzal, amit valamikor a rabocsejegyelós Kricsevszkij, Martinov és Akimov (lásd „A szolgálatkész liberális“ című röplapot, „Vperjod“ kiadás) írtak és mondtak. Az „Oszvobozsgyenyije“ üdvözölte Martinov brosúráját a két diktatúráról (lásd a „Vperjod“ 9. számában megjelent kis cikket). Végül különösen nagy rokonszenvvel fogadta az „Oszvobozsgyenyije“ Sztarover elkésett panaszait a régi „Iszkrá“-nak azzal a régi jelszavával kapcsolatban, hogy „előbb elhatárolódni, aztán egyesülni“.

hetetlen és idegen“ (elfelejti hozzátenni, hogy a burzsoázia számára érthető ugyan, de nem előnyös!). Szeretnénk hallani, hogy köreinkben és gyűléseinken mit válaszolnának erre Sztruve úrnak a munkások! Vagy a munkások talán nem tartoznak a néphez? És a parasztok? Sztruve úr szerint a parasztokban él ugyan némi „naiv republikánizmus“ („el kell kergetni a cárt“) — de a liberális burzsoázia hisz abban, hogy a *naiv* republikánizmus helyébe nem a tudatos republikánizmus, hanem a tudatos monarchizmus lép! Ça dépend, Sztruve úr, ez majd a körülményektől függ. A cárizmus is, a burzsoázia is feltétlenül fellépne az ellen, hogy a parasztság helyzete gyökeresen megjavuljon a földesúri föld rovására, a munkásosztály pedig feltétlenül támogatja ebben a parasztságot.

Másodszor, Sztruve úr biztosít bennünket arról, hogy „a polgárháborúban a támadónak soha sincs igaza“. Ez a gondolat egészen közeljár az újiszkrásság fentemlített tendenciáihoz. Mi persze nem mondjuk, hogy a polgárháborúban a támadás *mindig* előnyt jelent; nem, olykor *bizonyos ideig* kötelező a védekező taktika. De ha egy olyan tételt, amilyet Sztruve úr felállított, az 1905-ös Oroszországra alkalmazunk, akkor éppen egy darabka „radikális sablont“ mutatunk be („a burzsoázia megijed és eladja a szabadság ügyét“). Aki ma nem akarja támadni az önkényuralmat, a reakciót, aki nem készül erre a támadásra, aki nem hirdeti ezt a támadást, az jobb, ha nem nevezi magát a forradalom hívének.

Sztruve úr elítéli a „konspiráció“ és a „zendülés“ (ez amolyan „miniatűr felkelés“) jelszavát. Sztruve úr ezt is, azt is megvetően elutasítja — „a tömegek megközelítése“ szempontjából! Megkérdeznénk Sztruve urat: fel tud-e fedezni például egy nézete szerint mértéket nem ismerő forradalmár olyan művében, mint a „Mi a teendő?“, bármit, amit a zendülés propagálásának nevezhetnénk? Ami pedig a „konspirációt“ illeti, olyan nagy különbség van-e például köztünk és Sztruve úr között? Nem dolgozunk-e mindketten „illegális“ lap számára, amelyet „konspiratív“ úton szállítanak Oroszországba, és amely a „Felszabadulás Szövetsége“, illetve az OSzDMP „titkos“

csoportjainak szolgálatában áll? Munkás tömeggyűléseink gyakran „konspiratívak“ — ezt a hibájukat nem tagadhatjuk. Hát az oszvobozsgyenyista urak gyűlései? Van-e mivel kérkednie önnek, Sztruve úr, a megvetett konspiráció megvetett híveivel szemben?

Igaz, hogy a legnagyobb konspirációra van szükség a munkások részére történő fegyverszállításokkal kapcsolatban. Itt aztán már nyiltabban lép fel Sztruve úr. Hallgassuk csak meg: „Ami a fegyveres felkelést vagy a technikai értelemben vett forradalmat illeti, csak a demokratikus programm tömegpropagandája teremtheti meg az általános fegyveres felkelés társadalomlélektani feltételeit. Ilyenformán abból a tőlem távolálló szempontból is, amely a fegyveres felkelést a felszabadulásért folyó jelenlegi harc *elkerülhetetlen* betetőzésének tekinti, — az alapvető, a legszükségesebb teendő, hogy a tömegeket átitassák a demokratikus átalakulás eszméivel.“

Sztruve úr igyekszik kitérni a kérdés elől. Arról beszél, hogy a felkelés elkerülhetetlen, ahelyett hogy arról beszélne, hogy a felkelés szükséges a forradalom győzelme érdekében. Az elő nem készített, ösztönös, szétforgácsolt felkelés már megkezdődött. Feltétlen kezességet senki sem vállalhat azért, hogy teljes és egységes fegyveres népi felkelés lesz belőle, mert ez a forradalmi erők állapotától (amelyeket csak a harc folyamán lehet teljesen felmérni), a kormány és a burzsoázia magatartásától és még számos más, előre pontosan számba nem vehető körülménytől függ. Semmi értelme annak, hogy elkerülhetetlenségről beszéljünk egy konkrét esemény bekövetkezésére vonatkozó abszolút bizonyosság értelmében, ahogy Sztruve úr forgatja a beszédet. Ha ön a forradalom híve akar lenni, arról kell beszélnie, *szükség van-e* a felkelésre a forradalom *győzelme* érdekében, szükség van-e arra, hogy a felkelést aktívan előtérbe helyezzük, hirdessük és azonnal és erélyesen hozzálássunk az előkészítéséhez. Lehetetlen, hogy Sztruve úr ne értené meg ezt a különbséget, hiszen ő nem ködösíti el például az általános választójog szükségességének kérdését, amely minden demokrata számára vitán felül áll, azzal a minden politikus szemében vitás és egyáltalán nem életbevágó kérdéssel, hogy vajjon az általános vá-

lasztójog megszerzése elkerülhetetlen-e a jelenlegi forradalom folyamán, vagy sem. Sztruve úr azzal, hogy kitér a felkelés szükségességének kérdése elől, a liberális burzsoázia politikai álláspontjának legmélyebb indítóokát juttatja kifejezésre. Először is, a burzsoázia inkább alkut köt az önkényuralommal, semmint széttapossa; másodszor, a burzsoázia a fegyveres harcot minden esetben a munkásokra hárítja. Ez a *reális* értelme annak, hogy Sztruve úr kitér a kérdés elől. Ezért *meghátrál* a felkelés szükségességének kérdése elől és sürgősen visszavonul a felkelés „társadalomlélektani" feltételeinek, az előzetes „propagandának" a kérdéséhez. Pontosan ugyanúgy, ahogy az 1848-as Frankfurti Parlamentben a burzsoá szócséplők is rezolúciók, deklarációk, határozatok megszerkesztésével, „tömegpropagandával" és a „társadalomlélektani feltételek" előkészítésével foglalkoztak, amikor arról volt szó, hogy vissza kell verni a kormány fegyveres erejét, amikor a mozgalom „szükségessé tette" a fegyveres harcot, amikor (az előkészítő szakaszban százszorosan szükséges) szavakkal való befolyásolás közönséges polgári tétlenséggé és gyávasággá fajult; pontosan ugyanígy megkerüli Sztruve úr a felkelés kérdését és *frázisok* mögé bújik. Sztruve úr szemléltetően megmutatja nekünk azt, amit sok szociáldemokrata konokul nem hajlandó látni, tudniillik azt, hogy a forradalmi helyzet éppen abban különbözik a közönséges, hétköznapi, előkészítő történelmi helyzetektől, hogy a tömegek hangulatának, felbuzdulásának, meggyőződésének *tettekben* kell kifejezésre jutniok — és hogy *tettekben* is jutnak kifejezésre.

A vulgáris forradalmiság nem érti meg azt, hogy a szó is tett; ez a tétel vitathatatlan, ha *általában* alkalmazzuk a történelemre vagy azokra a történelmi korszakokra, amikor nem kerül sor a tömegek nyilt politikai fellépésére, — amelyet semmiféle puccs nem helyettesíthet, sem mesterségesen elő nem idézhet. Az uszálypolitikát követő forradalmárok nem értik meg, hogy amikor bekövetkezett a forradalmi helyzet, amikor a régi „felépítmény" minden eresztékében recseg-ropog, amikor a maguknak új felépítményt teremtő osztályok és tömegek nyilt politikai fellépése ténnyé vált, amikor megkezdődött a polgárháború,

akkor a *régi módszer szerint* „szavakra“ szorítkozni, nem adni ki a „tettekre“ való áttérés *közvetlen jelszavát* és a tettek alól a „lélektani feltételekre“, no meg általánosságban a „propagandára“ való hivatkozással kibújni — ez élettelenség, halotti merevség, meddő okoskodás, vagy pedig a forradalom elárulása, a forradalom ügyének cserbenhagyása. A demokratikus burzsoázia frankfurti fecsegése feledhetetlen történelmi példája az ilyen árulásnak vagy az ilyen szőrszálhasogató bárgyúságnak.

Kívánják-e, hogy az oroszországi szociáldemokrata mozgalom története alapján megmagyarázzuk, mi különbség van a vulgáris forradalmiság és a forradalmárok uszálypolitikája között? Megmagyarázzuk. Emlékezzenek az 1901—1902-es évekre, amelyek nem is olyan régen múltak el, s ma már mégis a távoli mult hagyományának tűnnek fel. Elkezdődtek a tüntetések. A vulgáris forradalmiság a „rohamot“ kezdte sürgetni („Rabocseje Gyelo“[17]), „vérszomjas röpiratokat“ adtak ki (ha emlékezetem nem csal, ezek Berlinből származtak), rátámadtak arra az „irodalmárkodó“ és íróasztalszagú eszmére, hogy egy ujság révén szervezzük meg az országos agitációt (Nagyezsgyin)[18]. A forradalmárok uszálypolitikája akkor éppen fordítva annak hirdetésében nyilvánult meg, hogy „a gazdasági harc a politikai agitáció *legjobb* eszköze“. Milyen magatartást tanusított a forradalmi szociáldemokrácia? Mindkét irányzatot támadta. Elítélte a hebehurgya szájhősködést és a rohamot sürgető kiabálást, mert mindenki világosan látta vagy kellett hogy lássa, hogy a nyilt tömegmegmozdulás még a jövő kérdése. Elítélte az uszálypolitikát, *sőt*, kiadta az általános fegyveres felkelés jelszavát, de nem mint közvetlen felhívást („zendülésre“ való felhívást Sztruve úr abban az időben hiába keresett volna nálunk), hanem mint *szükségszerű* következtetést, a „propaganda“ értelmében (ami Sztruve úrnak csak most jutott eszébe, mert mindig elkésik egy-két évvel ez a mi tisztelt Sztruve urunk), ugyanazoknak a „társadalomlélektani feltételeknek“ az előkészítése értelmében, amelyekről olyan „szomorúan és nem időszerűen“ szónokolnak most a fejvesztett, alkudozó burzsoázia képviselői. *Akkor* a propagandát és az agitációt, az agi-

tációt és a propagandát valóban az objektív helyzet tolta előtérbe. Akkor a felkelést előkészítő munka próbakövének megtehettük (és a „Mi a teendő?"-ben meg is tettük) az országos politikai lap létrehozása érdekében folyó munkát, s e lap hetenkénti megjelenése eszménynek látszott. *Akkor* ezek a jelszavak voltak a forradalmi szociáldemokrácia egyedüli helyes jelszavai: közvetlen fegyveres fellépések *helyett* — tömegagitáció, hebehurgya szájhősködés *helyett* — a felkelés társadalomlélektani feltételeinek előkészítése. *Most* az események túlszárnyalták ezeket a jelszavakat, a mozgalom előbbre haladt, s ezek a jelszavak lomtárba való ócskasággá váltak, és csak arra alkalmasak, hogy az oszvobozsgyenyista képmutatást meg az újiszkrás uszálypolitikát leplezzék.

Vagy talán tévedek? Talán még nem kezdődött meg a forradalom? Még nem érkezett el az osztályok nyilt politikai fellépésének pillanata? Még nincs polgárháború és nem kell nyomban megjelennie a fegyverek kritikájának a kritika fegyverének *szükséges* és feltétlen utódaként, örököseként, ítéletvégrehajtójaként, betetőzőjeként?

Nézzenek körül, menjenek ki az íróasztal mellől az utcára, és megtalálják a választ ezekre a kérdésekre. Hát nem kezdte már meg maga a kormány a polgárháborút, amikor mindenfelé tömegével löveti agyon a békés és fegyvertelen polgárokat? Hát nem felfegyverzett fekete századokkal „érvel" az önkényuralom? Nem ismerte-e fel a burzsoázia — még a burzsoázia is —, hogy polgárőrségre van szükség? Az a bizonyos Sztruve úr, ez az eszményien mérsékelt és akkurátus Sztruve úr nem beszél-e arról (sajnos csak beszél, hogy szavakkal üsse el a dolgot!), hogy „a jelenlegi helyzetben a forradalmi akciók nyilt jellege" (lám, hová jutottunk!) „egyik legfontosabb feltétele annak, hogy a néptömegekre nevelő hatást gyakoroljunk"?

Akinek azért van szeme, hogy lásson, az előtt nem lehet kétséges, hogy a forradalom híveinek hogyan kell ma felvetniök a fegyveres felkelés kérdését. Nézzük csak e kérdés feltevésének azt a *három* változatát, amellyel a *tömegekre* többé-kevésbbé hatni tudó szabad sajtószervekben találkozunk.

Első kérdésfeltevés. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának határozata*. A határozat megállapítja és a nyilvánosság előtt kijelenti, hogy az általános demokratikus forradalmi mozgalom *már odáig fejlődött*, hogy *szükségessé* vált a fegyveres felkelés. Napirendre került mint a párt egyik lényeges, fő és *elengedhetetlen* feladata a proletariátus megszervezése a felkelésre. A kongresszus megbízást ad a *legerélyesebb* intézkedések megtételére a proletariátus felfegyverzése, valamint

---

* Íme a teljes szövege:

,,Tekintettel arra:

1. hogy a proletariátus helyzeténél fogva a leghaladóbb és az egyetlen következetesen forradalmi osztály, s ezért Oroszország általános demokratikus forradalmi mozgalmában vezetőszerepre hivatott;

2. hogy ez a mozgalom jelenleg már odáig fejlődött, hogy a fegyveres felkelés elengedhetetlenné vált;

3. hogy a proletariátus elkerülhetetlenül a legerélyesebben részt fog venni ebben a felkelésben, ami eldönti a forradalom sorsát Oroszországban;

4. hogy a proletariátus ebben a forradalomban csak akkor töltheti be vezetőszerepét, ha egységes és önálló politikai erővé tömörül a proletariátus harcát nemcsak eszmeileg, hanem a gyakorlatban is vezető szociáldemokrata munkáspárt zászlaja alatt;

5. hogy csakis ennek a szerepnek betöltése biztosíthatja a proletariátus számára a legkedvezőbb harci feltételeket a szocializmusért a burzsoá-demokratikus Oroszország vagyonos osztályai ellen vívott küzdelem során —

az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa megállapítja, hogy a jelenlegi forradalmi helyzetben a párt egyik legfőbb és legsürgősebb feladata, hogy megszervezze a proletariátus fegyveres felkelés útján való közvetlen harcát az önkényuralom ellen.

A kongresszus ezért megbízza az összes pártszervezeteket:

a) hogy propaganda és agitáció útján magyarázzák meg a proletariátusnak a küszöbönálló fegyveres felkelésnek nemcsak politikai jelentőségét, hanem gyakorlati-szervezési oldalát is;

b) hogy e propaganda és agitáció során magyarázzák meg a politikai tömegsztrájkok szerepét, amelyeknek a felkelés kezdetén és a felkelés folyamán is nagy jelentőségük lehet;

c) hogy tegyék meg a legerélyesebb intézkedéseket a proletariátus felfegyverkezése, valamint a fegyveres felkelés közvetlen vezetése és tervének kidolgozása érdekében, s e célból szükséghez mérten alakítsanak pártmunkásokból külön csoportokat." (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.*)

a felkelés közvetlen vezetése lehetőségének biztosítása érdekében.

Második kérdésfeltevés. Az „orosz alkotmánypártiak vezérének“ (így nevezte el nemrégiben Sztruve urat az európai burzsoáziának olyan befolyásos lapja, mint amilyen a „Frankfurter Zeitung“), illetve az orosz haladó burzsoázia vezérének elvi cikke az „Oszvobozsgyenyijé“-ben. A szerző nem osztja azt a nézetet, hogy a felkelés elkerülhetetlen. A konspiráció és a zendülés az oktalan forradalmiság speciális módszere. A republikánizmus az elkábítás módszere. A fegyveres felkelés tulajdonképpen csak technikai kérdés, a „legfontosabb, legszükségesebb dolog“ viszont a tömegpropaganda és a társadalomlélektani feltételek előkészítése.

Harmadik kérdésfeltevés. Az újiszkrások konferenciájának határozata. A mi feladatunk: a felkelés előkészítésén dolgozni. A tervszerű felkelés lehetősége ki van zárva. A felkelés kedvező feltételeit a kormány dezorganizáltsága, agitációnk, szervezetünk teremti meg. Majd csak akkor „válhatnak többé-kevésbbé komoly jelentőségűvé a technikai harci előkészületek“.

Ez az egész? Ez. Hogy a felkelés szükségessé vált-e, azt még nem tudják a proletariátus újiszkrás vezetői. Hogy halaszthatatlan feladat-e a proletariátus megszervezése a közvetlen harcra, az még nem világos előttük. Nem kell kiadni jelszót a legerélyesebb intézkedések megtételére, ennél sokkal fontosabb (1905-ben, nem pedig 1902-ben), hogy általános vonalakban megmagyarázzuk, milyen körülmények között „válhatnak“ ezek az intézkedések „többé-kevésbbé komoly“ jelentőségűvé . . .

Látják-e már, újiszkrás elvtársak, hová juttatta önöket az, hogy a martinovizmus felé fordultak? Megértik-e, hogy politikai filozófiájuk csak az oszvobozsgyenyista filozófia szajkózása? — hogy (akaratuk ellenére és anélkül, hogy ennek tudatában volnának) a monarchista burzsoázia uszályába kerültek? Világos-e most már önök előtt, hogy miközben rég elcsépelt igazságokat hajtogatnak és tökélyre vitték a szőrszálhasogatást, elkerülte figyelmüket az a körülmény, hogy — Pjotr Sztruve feledhetetlen cikkének feledhetetlen szavaival élve — „a jelenlegi helyzetben

a forradalmi *akciók* nyilt jellege egyik legfontosabb feltétele annak, hogy a néptömegekre nevelő hatást gyakoroljunk"?

9. MIT JELENT SZÉLSŐ ELLENZÉKI PÁRTNAK LENNI FORRADALOM IDEJÉN?

Térjünk vissza az ideiglenes kormányról szóló határozatra. Kimutattuk, hogy az újiszkrások taktikája nem előre viszi a forradalmat — pedig ennek lehetőségét szeretnék határozatukkal biztosítani —, hanem hátra. Kimutattuk, hogy éppen ez a taktika *köti meg a kezét* a szociáldemokráciának a következetlen burzsoázia elleni harcban, és nem óvja meg attól, hogy feloldódjék a polgári demokráciában. Érthető, hogy a határozat hamis feltevéseiből hamis következtetés adódik: „Ezért a szociáldemokráciának nem kell azt a célt maga elé tűznie, hogy megragadja vagy megossza a hatalmat az ideiglenes kormányban, hanem meg kell maradnia a szélső forradalmi ellenzék pártjának." Nézzük e következtetés első felét, amely a célkitűzésre vonatkozik. Kitűzik-e az újiszkrások a szociáldemokrata tevékenység céljául a forradalom döntő győzelmét a cárizmus felett? — Kitűzik. Nem tudják helyesen megfogalmazni a döntő győzelem feltételeit, minthogy lesiklanak az „Oszvobozsgyenyije" fogalmazására, de az említett célt kitűzik. Továbbá, összefüggésbe hozzák-e az ideiglenes kormányt a felkeléssel? — Igen, közvetlen összefüggésbe hozzák, amikor azt mondják, hogy az ideiglenes kormány „a győzedelmes népi felkelésből kerül ki". Végül, céljuk-e a felkelés vezetése? — Igen. Mint Sztruve úr, ők is kitérnek az elől, hogy a felkelést szükségesnek és halaszthatatlannak ismerjék el, de ugyanakkor — Sztruve úrtól eltérően — azt mondják, hogy a „szociáldemokrácia igyekszik (a felkelést) a maga befolyásának és *vezetésének alárendelni* és a munkásosztály érdekében felhasználni".

Ugye, milyen logikusnak látszik? *Célunkul* tűzzük ki, hogy a proletár és a *nemproletár* tömegek felkelését alárendeljük befolyásunknak, vezetésünknek, felhasználjuk

a magunk érdekében. Ennélfogva célunkul tűzzük ki, hogy a felkelés során mi vezessük a proletariátust is, a forradalmi burzsoáziát is, a kispolgárságot („a nemproletár csoportokat") is, vagyis *„megosszuk"* a felkelés vezetését a szociáldemokrácia és a forradalmi burzsoázia közt. Célunkul tűzzük ki a felkelés *győzelmét*, amelynek („a győzedelmes népi felkelésből kikerült") ideiglenes kormány megalakításához kell vezetnie. *Ezért* — ezért nem kell azt a célt tűznünk magunk elé, hogy megragadjuk vagy megosszuk a hatalmat az ideiglenes kormányban!!

Barátaink sehogy sem tudnak zöldágra vergődni. Nem tudnak választani a felkelés kérdésében kibúvót kereső Sztruve úr álláspontja és annak a forradalmi szociáldemokráciának az álláspontja között, amely felszólít bennünket, hogy lássunk hozzá e halaszthatatlan feladat megoldásához. Nem tudják, melyiket válasszák, az anarchizmust-e, amely elvileg elítél és a proletariátus elárulásának minősít bárminemű részvételt az ideiglenes forradalmi kormányban, vagy a marxizmust, amely az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételt követeli azzal a feltétellel, hogy a szociáldemokráciának vezető befolyása legyen a felkelésre*. Nincs semmiféle önálló álláspontjuk, nem fogadják el sem Sztruve úr álláspontját, aki alkut akar kötni a cárizmussal és ezért vonakodnia és köntörfalaznia kell a felkelés kérdésében, sem az anarchisták álláspontját, akik elítélnek minden „felülről" kiinduló cselekvést és bárminemű részvételt a burzsoá forradalomban. Az újiszkrások összetévesztik a cárizmussal való lepaktálást a cárizmus feletti győzelemmel. Ők részt akarnak venni a burzsoá forradalomban. Kissé előbbre jutottak Martinov „Két diktatúrá"-jánál. Sőt, még arra is hajlandók, hogy vezessék a nép felkelését — azzal a kikötéssel, hogy nyomban a győzelem után (vagy talán közvetlen a győzelem előtt?) lemondanak erről a vezetésről, vagyis úgy, hogy *nem használják ki a győzelem ered-*

* Lásd „Proletarij" 3. sz. „Az ideiglenes forradalmi kormányról". Második cikk (*Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 481—488. old. — *Szerk.*)

ményeit, hanem minden eredményét *teljesen a burzsoáziának* engedik át. Ezt hívják a „felkelés kihasználásának a munkásosztály érdekében" ...

Szükségtelen ennél a zavaros elméletnél tovább időznünk. Hasznosabb megvizsgálnunk e zavaros elmélet *eredetét* abban a megfogalmazásban, amely így szól: „megmaradni a szélső forradalmi ellenzék pártjának".

A nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia egyik ismert tételéről van szó. Ez a tétel teljesen helyes. A parlamentáris országokban közhellyé vált a revizionizmus vagy opportunizmus összes ellenségei számára. Polgárjogot nyert mint a „parlamenti kretinizmus", a millerandizmus, a bernsteinizmus, a Turati-féle olasz reformizmus jogos és szükséges visszautasítása. A mi derék újiszkrásaink bemagolták ezt a helyes tételt, és buzgón alkalmazzák — *ott, ahol nem helyénvaló*. A parlamenti harc kategóriáit beiktatják olyan határozatokba, amelyeket olyan viszonyok számára írtak, amikor semmiféle parlament sincs. Az „ellenzék" fogalmát, amely olyan politikai helyzetet tükröz és fejez ki, amelyben senki sem beszél komolyan *felkelésről*, értelmetlenül olyan helyzetre alkalmazzák, amikor a felkelés *megkezdődött*, és amikor a felkelés vezetésén gondolkodik és erről beszél a forradalom minden híve. Azt a kívánságot, hogy „*maradjunk meg*" annál, ami előbb volt, vagyis a csupán „alulról" való cselekvésnél, *éppen akkor* nyilatkoztatják ki nagy hűhóval, amikor a forradalom felvetette azt a kérdést, hogy a felkelés győzelme esetén *felülről* kell cselekedni.

Nem, újiszkrásainknak határozottan nincs szerencséjük! Még ha egy helyes szociáldemokrata tételt fogalmaznak is meg, akkor sem tudják helyesen alkalmazni. Nem gondolták meg, hogyan alakulnak át és hogyan változnak saját ellentétükké a parlamenti harc fogalmai és terminusai a kezdődő forradalom korszakában, amikor nincs parlament, amikor polgárháború van, és egyre-másra lobbannak fel a felkelések. Nem gondolták meg, hogy olyan körülmények között, amilyenekről szó van, a módosító indítványokat utcai tüntetések útján nyújtják be, az interpellációkat fegyveres polgárok támadó akciói útján terjesztik be, a kormánnyal szemben tanusított ellenzéki

álláspontot a kormány erőszakos megdöntése útján juttatják érvényre.

Mint ahogy népi eposzunk ismert hőse éppen akkor osztogatta jótanácsait, amikor nem voltak helyénvalók, Martinov hívei is épp akkor ismételgetik a békés parlamentarizmus tanulságait, amikor ők maguk is megállapítják, hogy megkezdődtek a közvetlen hadműveletek. Nincs furcsább annál, mint a „szélső ellenzék“ jelszavának nagyképű hirdetése olyan határozatban, amely „a forradalom döntő győzelmére“, „a nép fegyveres felkelésére“ való utalással kezdődik! Képzeljék csak el, uraim, mit jelent „szélső ellenzéknek“ lenni a felkelés korszakában? A kormány leleplezését, vagy pedig megdöntését jelenti-e? Azt jelenti-e, hogy a kormány ellen szavazunk, vagy pedig azt, hogy nyilt ütközetben verjük le katonai erőit? Azt jelenti-e, hogy megtagadjuk a kormánytól kincstárának feltöltését, vagy pedig jelenti ennek a kincstárnak forradalmi lefoglalását, hogy a felkelés céljaira, a munkások és parasztok felfegyverzésére, az alkotmányozó gyűlés egybehívására fordítsuk? Kezdik-e már végre érteni, uraim, hogy a „szélső ellenzék“ fogalma csak olyan negatív cselekedeteket fejez ki, mint: leleplezni, leszavazni, visszautasítani? Miért van ez? Azért, mert ez a fogalom csak a parlamenti harcra vonatkozik, mégpedig olyan korszakban, amikor senki sem tűzi ki a harc közvetlen céljául a „döntő győzelmet“. Kezdik-e már végre érteni, hogy a dolog e tekintetben gyökeresen megváltozik attól a pillanattól fogva, mikor az egész vonalon megindul a politikailag elnyomott nép határozott előnyomulása a győzelemért folyó elszánt harc érdekében?

A munkások azt kérdik tőlünk, erélyesen kézbe kell-e venni a felkelés halaszthatatlan ügyét? Hogyan kell cselekedni, hogy a meginduló felkelés győzedelmes legyen? Hogyan kell kihasználni a győzelmet? Milyen programmot kell és lehet akkor megvalósítani? A marxizmust elmélyítő újiszkrások így válaszolnak: meg kell maradni a szélső forradalmi ellenzék pártjának... Nos, hát nem volt igazunk, amikor ezeket a lovagokat a nyárspolgáriasság virtuózainak neveztük?

10. A „FORRADALMI KOMMŰNÖK" ÉS A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG FORRADALMI-DEMOKRATIKUS DIKTATÚRÁJA

Az újiszkrások konferenciája nem maradt meg azon az anarchista állásponton, amelyhez az új „Iszkra" eljutott (csak „alulról", nem pedig „alulról és felülről"). Túlságosan szemet szúrt az a képtelenség, hogy a felkelést lehetségesnek tartják, a győzelmet és az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételt ellenben lehetetlennek hiszik. A határozat ezért fenntartásokat és korlátozásokat vitt bele a kérdés Martinov-féle és Martov-féle eldöntésébe. Vizsgáljuk meg ezeket a határozat következő részében kifejtett fenntartásokat:

„Ez a taktika („megmaradni a szélső forradalmi ellenzék pártjának") természetesen semmiképpen sem zárja ki a hatalom részleges, epizódszerű megragadásának és forradalmi komműnök alakításának célszerűségét egyik-másik városban, egyik-másik országrészben kizárólag annak érdekében, hogy előmozdítsuk a felkelés terjedését és dezorganizáljuk a kormányt."

Ha ez így van, akkor tehát elvileg megengedhető a cselekvés nemcsak alulról, hanem felülről is. Tehát elvetik azt a tételt, amelyet L. Martovnak az „Iszkrá"-ban (93. sz.) megjelent ismert cikke felállított, és helyesnek ismerik el a „Vperjod" taktikáját: nemcsak „alulról", hanem „felülről" is.

Továbbá a hatalom megragadása (még akkor is, ha csak részleges, epizódszerű stb.) nyilván nem csupán a szociáldemokrácia és nem csupán a proletariátus részvételét tételezi fel. Ez abból következik, hogy a demokratikus forradalomban nem csupán a proletariátus van érdekelve és nemcsak az vesz aktívan részt benne. Ez abból következik, hogy a felkelés „népi" felkelés, ahogyan az itt taglalt határozat elején nevezik, s hogy részt vesznek benne „nemproletár csoportok" is (a konferenciásoknak a felkelésről szóló határozatában szerepel ez a kifejezés), azaz a burzsoázia. Szóval azt az elvet, hogy a szocialisták bárminemű részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban a kispolgársággal együtt a munkásosztály elárulását jelentené, a *konferencia elej-*

tette, — úgy, ahogy a „Vperjod“ akarta. Az „árulás“ akkor is árulás marad, ha az áruló cselekedet csak részleges, epizódikus, egy-egy vidékre korlátozódik stb. Szóval azt a felfogást, amely az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételt vulgáris jaurèsizmusnak minősíti, a konferencia *elejtette*, — úgy, ahogy a „Vperjod“ akarta[19]. A kormány akkor is kormány marad, ha hatalma nem terjed ki sok városra, hanem csak egy városra, nem terjed ki sok országrészre, hanem csak egy országrészre, és bárhogyan nevezzék is ezt a kormányt. Így tehát *a kérdésnek azt az elvi feltevését*, amelyet az új „Iszkra“ kísérelt meg, *a konferencia elvetette*.

Nézzük meg, észszerűek-e azok a korlátozások, amelyeket a konferencia a forradalmi kormányoknak most elvileg megengedett megalakítására és a bennük való részvételre vonatkozólag felállít. Hogy miben különbözik az „epizódikus“ fogalma az „ideiglenes“ fogalmától, azt nem tudjuk. Attól tartunk, hogy az idegen és „új“ szó csupán a világos gondolat hiányát leplezi. Ez „mélyebbnek“ *látszik*, valójában azonban csak még homályosabb és zavarosabb. Miben különbözik „a hatalom részleges megragadásának“ „célszerűsége“ egy városban vagy egy országrészben az egész ország ideiglenes forradalmi kormányában való részvételtől? Vajjon a „városok“ között nincs olyan, mint Pétervár, ahol sor került a január 9-i eseményekre? Vajjon a Kaukázus, amely nem egy országnál nagyobb, nem tartozik az országrészek közé? Vajjon a börtönök, a rendőrség, a kincstár stb. stb. körül ránk váró feladatok (amelyek annakidején fejtörést okoztak az új „Iszkrá“-nak) nem merülnek-e fel előttünk akkor is, ha csak egy városban „ragadjuk meg a hatalmat“, nem szólva egy országrészről? Azt persze senki sem fogja tagadni, hogy lehetségesek részleges, városi és egyéb ideiglenes forradalmi kormányok, ha nincs elég erő, ha a felkelés nem sikerül egészen, ha nem arat döntő győzelmet. De hogy kerül ez ide, uraim? Hát nem önök maguk beszélnek a határozat elején „a forradalom döntő győzelméről“, „a nép győzedelmes felkeléséről“?? Mióta vállalják a szociáldemokraták az anarchisták szerepét, akik a proletariátus figyelmét és céljait szétforgácsolják? a proletariátust a

„részleges“, nem pedig az általános, az egységes, az egész és a teljes felé irányítják? Önök feltételezik a „hatalom megragadását“ egy városban, majd a „felkelés kiterjesztéséről“ beszélnek, — merhetjük-e azt gondolni, hogy a felkelést egy másik városra is ki akarják terjeszteni? szabad-e remélnünk, hogy valamennyi városra? Az önök következtetései, uraim, éppen olyan ingatagok és véletlenek, ellentmondók és zavarosak, mint kiinduló tételeik. Az OSzDMP III. kongresszusa kimerítő és világos feleletet adott általában az ideiglenes forradalmi kormány kérdésére. E felelet felöleli az összes részleges ideiglenes kormányokat is. A konferencia felelete azonban, amikor mesterségesen és önkényesen kiemeli a kérdés *egyik részét*, csupán *kitér* (de eredménytelenül) a kérdés egésze elől és zavart idéz elő.

Mit jelent a „forradalmi komműnök“ fogalma? Különbözik-e az „ideiglenes forradalmi kormány“ fogalmától, és ha igen, miben különbözik? Ezt a konferenciázó urak maguk sem tudják. A forradalmi gondolat zavarossága náluk, mint ez gyakran előfordul, *forradalmi frázishoz* vezet. Bizony, a „forradalmi komműn“ kifejezés használata a szociáldemokrácia képviselőinek határozatában forradalmi frázis és semmi egyéb. Marx nem egyszer elítélte az ilyen frázist, amely *a túlhaladott multból származó* „megbűvölő“ kifejezés mögé rejti a jövő feladatait. A történelemben szerepet játszott kifejezés megbűvölő varázsa ilyen esetben üres és káros csillogássá, gyerekes játékká válik. Nekünk világos és kétértelműséget kizáró fogalmat kell adnunk a munkásoknak és az egész népnek arról, hogy *miért* akarunk ideiglenes forradalmi kormányt alakítani? *milyen átalakításokat* fogunk nyomban megvalósítani, ha döntő befolyásunk lesz a hatalomra, ha győz a már megkezdődött népi felkelés? Ezek azok a kérdések, amelyeket a politikai vezetőknek meg kell oldaniok.

Az OSzDMP III. kongresszusa teljesen világos feleletet ad ezekre a kérdésekre, amikor megadja ezeknek az átalakításoknak a teljes programmját: pártunk minimális programmját. A „komműn“ szó ellenben semmiféle feleletet nem ad, csupán megzavarja a fejeket holmi

távoli hangokkal... vagy üres kongással. Minél drágább nekünk, mondjuk, az 1871. évi Párizsi Komműn, annál megengedhetetlenebb, hogy egyszerűen hivatkozzanak rá anélkül, hogy elemeznék a hibáit és különleges körülményeit. Aki ezt tenné, az az Engels által kigúnyolt blanquisták rossz példáját követné, akik (1874-ben, „kiáltványukban") térdet-fejet hajtottak a Komműn minden aktusa előtt[20]. Mit mond majd a konferenciás annak a munkásnak, aki majd érdeklődik *ez* iránt a „forradalmi komműn" iránt, amelyet a határozat említ? Csak azt mondhatja, hogy a történelem ezen a néven olyan munkáskormányt ismer, amely annakidején nem tudta, képtelen volt megkülönböztetni egymástól a demokratikus és a szocialista forradalom elemeit, amely összetévesztette a köztársaságért folyó harc feladatait a szocializmusért folyó harc feladataival, amely nem tudta megoldani a Versailles elleni erélyes katonai támadás feladatait, amely elkövette azt a hibát, hogy nem foglalta el a francia bankot és így tovább. Szóval akár a párizsi, akár valamely más komműnre hivatkoznak válaszukban, a válasz csak ez lesz: ez olyan kormány volt, *amilyennek a mi kormányunknak nem szabad lennie.* Szó ami szó, szép kis válasz! Nem a betűrágó szőrszálhasogatásáról és a forradalmár tehetetlenségéről tanuskodik-e, ha a párt gyakorlati programmjáról hallgatnak és minden ok nélkül történelmi oktatásba fognak egy határozatban? Nem éppen azt a hibát mutatja-e ez, amelyet a mi nyakunkba akartak varrni, de nem sikerült: a demokratikus és a szocialista forradalom összetévesztését, amelyet egyetlen „komműn" sem különböztetett meg?

Az (oly kevéssé találóan komműnnek nevezett) ideiglenes kormány céljaként „kizárólag" a felkelés kiterjesztését és a kormány dezorganizálását jelölik meg. Ez a „kizárólag" a szó betű szerinti értelmében kizár minden más feladatot, ez az értelmetlen „csak-alulról"-elmélet felmelegítése. Az egyéb feladatoknak ez a kiküszöbölése ismét csak rövidlátás és meggondolatlanság. A „forradalmi komműnnek", vagyis a forradalmi hatalomnak akár egyetlen városban is feltétlenül gyakorolnia kell majd (még ha csak ideiglenesen, „részlegesen, epizódikusan" is)

az *összes* állami funkciókat, és itt a struccpolitika az oktalanság tetőfoka. Ennek a hatalomnak törvénybe kell majd iktatnia a nyolcórás munkanapot, meg kell szerveznie a munkásfelügyeletet a gyárak felett, meg kell valósítania az ingyenes általános oktatást, be kell vezetnie a bírák választhatóságát, parasztbizottságokat kell alakítania stb. — egyszóval feltétlenül végre kell majd hajtania egy sereg reformot. Aki ezeket a reformokat „a felkelés kiterjesztésének előmozdítása" fogalmába sorozza, az játszik a szavakkal, és szándékosan fokozza a homályt ott, ahol teljes világosságra van szükség.

Az újiszkrás határozat befejező része nem nyújt új anyagot a pártunkban új életre támadt „ökonomizmus" elvi tendenciáinak bírálatához, de kissé más szempontból illusztrálja a fentebb mondottakat.

Ime ez a rész:

„Csakis egy esetben kellene a szociáldemokráciának a maga kezdeményezéséből arra törekednie, hogy meghódítsa a hatalmat és lehetőleg minél tovább tartsa kezében, mégpedig abban az esetben, ha a forradalom átcsapna Nyugat-Európa fejlett országaiba, ahol már bizonyos fokig (?) megértek a szocializmus megvalósításának előfeltételei. Ebben az esetben az orosz forradalom korlátolt történelmi határai jelentékenyen kitágulhatnak, és meglesz a lehetősége annak, hogy a szocialista átalakulások útjára lépjünk.

A szociáldemokrácia taktikája kialakításakor számol azzal, hogy a párt az egész forradalmi időszak alatt megtartja a szélső forradalmi ellenzék helyzetét mindazokkal a kormányokkal szemben, amelyek a forradalom folyamán egymás helyére lépnek, s így készülhet fel legjobban a kormányhatalom felhasználására is, ha majd az a kezébe kerül (??)."

Az alapgondolat itt az a „Vperjod" által már nem egyszer megfogalmazott gondolat, amely szerint nekünk nem kell félnünk (ahogyan Martinov fél) a szociáldemokrácia teljes győzelmétől a demokratikus forradalomban, vagyis a proletariátus és a parasztság forradalmi-demo-

kratikus diktatúrájától, mert ez a győzelem majd lehetővé teszi számunkra, hogy felrázzuk Európát, az európai szocialista proletariátus pedig, ha majd lerázza magáról a burzsoázia jármát, segítségünkre lesz a szocialista forradalom megvalósításában. De nézzék csak, milyen silánnyá válik ez a gondolat az újiszkrások megfogalmazásában. Nem fogunk részletekkel foglalkozni, nem térünk ki arra az értelmetlenségre, hogy a hatalom a kezébe „kerülhet" egy öntudatos pártnak, amely károsnak tartja a hatalom megragadásának taktikáját, — arra sem, hogy Európában a szocializmus előfeltételei nem bizonyos fokig értek meg, hanem általában megértek, — s arra sem, hogy pártprogrammunk nem ismer semmiféle szocialista átalakulásokat, hanem csupán szocialista forradalmi átalakulást. Vegyük szemügyre a fő és alapvető különbséget a „Vperjod" és a határozat felfogása közt. A „Vperjod" megmutatta Oroszország forradalmi proletariátusának az aktív feladatot: győzni kell a demokráciáért folyó harcban, és fel kell használni ezt a győzelmet arra, hogy a forradalmat Európába is átvigyük. A határozat nem érti meg (nem újiszkrás értelemben vett) „döntő győzelmünknek" ezt az összefüggését az európai forradalommal, és ezért nem a proletariátus feladatairól, nem a *proletariátus* győzelmének perspektíváiról beszél, hanem a lehetőségek egyikéről általában: „ha a forradalom átcsapna..." A „Vperjod" egyenesen és határozottan rámutatott arra — és ezek az útmutatások bekerültek az OSzDMP III. kongresszusának határozatába —, miként lehet és kell „felhasználni a kormányhatalmat" a proletariátus érdekében, számotvetve azzal, hogy a társadalmi fejlődés adott fokán mit lehet azonnal megvalósítani, és mit kell először megvalósítani mint a szocializmusért folyó harc demokratikus feltételét. A határozat ebben a kérdésben is reménytelenül hátul kullog, mondván, hogy „felkészülhet a kormányhatalom felhasználására", de nem tudja megmondani, *hogyan* készülhet fel, *hogyan* készüljön és *milyen* felhasználására készüljön. Nem kételkedünk például abban, hogy az újiszkrások „fel tudnak készülni" vezető helyzetük „felhasználására" a pártban, csak az a baj, hogy mindeddig a felhasználás tapasztalatai és a készülődés sem

nyújtanak reményt arra, hogy a lehetőség valósággá válik...

A „Vperjod" pontosan megmondta, miben áll a „hatalom kézbentartásának" reális „lehetősége": a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájában, együttes tömegerejében, amellyel meg tudják teremteni a túlsúlyt az ellenforradalom összes erőivel szemben, és abban, hogy ami a *demokratikus* átalakulásokat illeti, a proletariátus és a parasztság érdekei elkerülhetetlenül egybeesnek. A konferencia határozata ebben a kérdésben sem mond semmi pozitívat, csak igyekszik kibújni a kérdés alól. Hiszen a hatalom megtartásának lehetőségét Oroszországban éppen az oroszországi társadalmi erők összetételének, a jelenleg nálunk végbemenő demokratikus forradalom körülményeinek kell megszabniok. Hiszen a proletariátus győzelme Európában (pedig a forradalomnak Európába való átcsapásától a proletariátus győzelméig még van némi távolság) az orosz burzsoázia kétségbeesett ellenforradalmi harcát fogja előidézni, — s az újiszkrások határozata egy szóval sem említi ezt az ellenforradalmi erőt, amelynek jelentőségét az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának határozata kellőképpen felméri. Ha a köztársaságért és a demokráciáért folyó harcban nem támaszkodhatnánk a proletariátuson kívül a parasztságra is, akkor a „hatalom megtartásának" ügye reménytelen volna. Ha pedig nem reménytelen, ha „a forradalomnak a cárizmus feletti döntő győzelme" megteremti ezt a lehetőséget, akkor erre rá kell mutatnunk, aktívan fel kell hívnunk arra, hogy ezt a lehetőséget valósággá változtassuk, gyakorlati jelszavakat kell kiadnunk nemcsak arra az esetre, *ha* a forradalmat átvisszük Európába, hanem arra is, hogy *átvigyük* oda. A szociáldemokrácia uszálypolitikusainak utalása „az orosz forradalom korlátolt történelmi határaira" csupán azt leplezi, hogy korlátoltan fogják fel a demokratikus forradalom feladatait és a proletariátus vezetőszerepét e forradalomban!

„A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának" jelszava ellen többek közt azt szokták felhozni, hogy a diktatúra „egységes akaratot" tételez

fel („Iszkra“ 95. sz.), márpedig a proletariátusnak nem lehet egységes az akarata a kispolgársággal. Ez az ellenvetés nem helytálló, mert az „egységes akarat“ fogalmának elvont, „metafizikus“ értelmezésén alapul. Van akarat, mely egy bizonyos tekintetben egységes, más tekintetben azonban nem az. Az, hogy a szocializmus kérdésében és a szocializmusért folyó harcban nincs egység, nem zárja ki az akarategységet a demokrácia kérdéseiben és a köztársaságért folyó harcban. Aki erről megfeledkezik, az megfeledkezik a demokratikus és a szocialista forradalom közti logikai és történelmi különbségről. Aki erről megfeledkezik, az megfeledkezik a demokratikus forradalom *össznépi* jellegéről: ha pedig „össznépi“, akkor *van* „akarategység“ — éppen annyiban van, amennyiben ez a forradalom az egész nép szükségleteit és követeléseit elégíti ki. A demokratizmus határain túl szó sem lehet akarategységről a proletariátus és a parasztburzsoázia között. Elkerülhetetlen köztük az osztályharc, de a demokratikus köztársaság talaján éppen ez a harc lesz a legmélyebbre ható és a legszélesebb méretű népi harc *a szocializmusért*. A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának, mint mindennek a világon, van multja és van jövője. Multja: az önkényuralom, a jobbágyrendszer, a monarchia, a kiváltságok. E mult elleni harcban, az ellenforradalom elleni harcban lehetséges a proletariátus és a parasztság „akarategysége“, mert megvan az érdekek egysége.

Jövője: a magántulajdon elleni harc, a bérmunkás harca a munkáltató ellen, harc a szocializmusért. Ezen a téren nem lehet meg az akarat egysége*. Itt nem az önkényuralomtól a köztársasághoz vezető útról van szó, hanem a kispolgári-demokratikus köztársaságtól a szocializmushoz vezető útról.

Konkrét történelmi helyzetben, természetesen, a jövő elemei összefonódnak a mult elemeivel, összefut a két út.

---

* A kapitalizmus fejlődése, amely, ha szabadság van, még szélesebbkörű és gyorsabb, elkerülhetetlenül hamar véget vet az akarategységnek, — annál hamarabb, minél hamarabb elnyomják az ellenforradalmat és a reakciót.

A bérmunka és a bérmunkának a magántulajdon elleni harca fennáll az önkényuralom idején is, sőt a jobbágyrendszerben is megvannak a csírái. Ez azonban a legkevésbbé sem gátol bennünket abban, hogy logikailag és történelmileg elválasszuk egymástól a fejlődés nagyobb szakaszait. Hiszen valamennyien szembeállítjuk a polgári forradalmat a szocialista forradalommal, mindannyian feltétlenül ragaszkodunk a kettő szigorú megkülönböztetéséhez, de vajjon tagadható-e, hogy a történelemben a két forradalom egyes részleges elemei összefonódnak? Vajjon nem ismer-e az európai demokratikus forradalmak korszaka számos szocialista mozgalmat és szocialista kísérletet? És vajjon a jövendő szocialista forradalomnak nem maradt még sok, igen sok pótolnivalója Európában a demokratizmus terén?

Egy szociáldemokrata soha, egy percre sem feledkezhet meg a proletariátusnak a szocializmusért vívott elkerülhetetlen osztályharcáról, még akkor sem, ha a legdemokratikusabb, a legköztársaságibb burzsoáziával és kispolgársággal áll szemben. Ez kétségtelen. Ebből az következik, hogy feltétlenül szükség van a szociáldemokrácia különálló és önálló, szigorúan osztálypártjára. Ebből az következik, hogy ez a jelszavunk: a burzsoáziával „együtt ütni“, ideiglenes jelszó, és kötelességünk szigorúan figyelni „a szövetségest mint ellenséget“ stb. Mindehhez szintén nem férhet a legkisebb kétség sem. De nevetséges és reakciós dolog volna ebből arra következtetni, hogy a jelenleg életbevágó, jóllehet átmeneti és ideiglenes feladatokról megfeledkezhetünk, figyelmen kívül hagyhatjuk, elhanyagolhatjuk őket. Az önkényuralom elleni harc ideiglenes és átmeneti feladata a szocialistáknak, de e feladat legcsekélyebb mértékű semmibevevése vagy elhanyagolása a szocializmus elárulásával és a reakciónak tett szolgálattal egyenlő. A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája feltétlenül csak átmeneti, ideiglenes feladata a szocialistáknak, de e feladat semmibevevése a demokratikus forradalom korszakában valósággal reakciós magatartást jelent.

Konkrét politikai feladatokat konkrét helyzetben kell kitűzni. Minden viszonylagos, minden folyik, minden vál-

tozik. A német szociáldemokrácia nem iktatja be programmjába a köztársaság követelését. Ott olyan a helyzet, hogy ez a kérdés aligha választható el a gyakorlatban a szocializmus kérdésétől (noha Engels az erfurti programmtervezetről írt megjegyzéseiben 1891-ben Németországra vonatkozólag is óva intett a köztársaság és a köztársaságért folyó harc jelentőségének lebecsülésétől![21]). Az oroszországi szociáldemokrácia előtt egyáltalán fel sem merült az a kérdés, hogy töröljük-e a programmból és az agitációból a köztársaság követelését, mert nálunk szó sem lehet arról, hogy a köztársaság kérdése elválaszthatatlan a szocializmus kérdésétől. Hogy egy német szociáldemokrata 1898-ban nem állítja külön a köztársaság kérdését az első helyre, az természetes, nem is csodálkozunk rajta és nem ítéljük el. Ha egy német szociáldemokrata 1848-ban figyelmen kívül hagyta volna a köztársaság kérdését, ezzel elárulta volna a forradalmat. Nincs elvont igazság. Az igazság mindig konkrét.

Eljön majd az idő, amikor véget ér az orosz önkényuralom elleni harc — elmúlik Oroszországban a demokratikus forradalom korszaka —, s akkor nevetséges lesz még csak beszélni is a proletariátus és a parasztság „akarategységéről", a demokratikus diktatúráról stb. Akkor majd közvetlenül a proletariátus szocialista diktatúráján fogunk gondolkodni és részletesebben fogunk beszélni róla. Most azonban az élenjáró osztály pártjának a legerélyesebben kell törekednie arra, hogy a demokratikus forradalom döntő győzelmet arasson a cárizmus felett. A döntő győzelem pedig nem egyéb, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.

Jegyzet[22]

1) Emlékeztetjük az olvasót arra, hogy az „Iszkra" és a „Vperjod" közti vitában az „Iszkra" többek között utalt Engelsnek Turatihoz írt levelére, amelyben Engels óva intette az olasz reformisták (későbbi) vezérét attól, hogy összekeverje a demokratikus forradalmat a szocialista forradalommal[23]. Az eljövendő forradalom Olaszországban — írta Engels az 1894. évi olaszországi politikai

helyzetről — kispolgári demokratikus forradalom lesz, nem pedig szocialista forradalom. Az „Iszkra" szemrehányást tett a „Vperjod"-nak, hogy eltér az Engels megállapította elvtől. Ez a szemrehányás alaptalan, mert a „Vperjod" (14. sz.)* általában elismerte, hogy Marxnak a XIX. századbeli forradalmak három fő ereje közti különbségre vonatkozó elmélete teljes egészében helyes. E szerint az elmélet szerint a régi rend, az önkényuralom, a feudalizmus, a jobbágyrendszer ellen fellép: 1) a liberális nagyburzsoázia; 2) a radikális kispolgárság; 3) a proletariátus. Az első csupán az alkotmányos monarchiáért harcol; a második a demokratikus köztársaságért; a harmadik a szocialista forradalomért. Politikai csőd fenyegeti azt a szocialistát, aki összekeveri a kispolgárságnak a teljes demokratikus forradalomért vívott harcát a proletariátusnak a szocialista forradalomért vívott harcával. Marxnak ez a figyelmeztetése teljesen helytálló. De a „forradalmi kommünök" jelszava éppen azért hamis, mert a történelemből ismert kommünök igenis összekeverték a demokratikus és a szocialista forradalmat. Ezzel szemben a mi jelszavunk — a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája — teljes biztosítékot nyujt e tévedés ellen. A mi jelszavunk feltétlenül elismeri annak a forradalomnak polgári jellegét, amely nem tudja *közvetlenül* áthágni a csak demokratikus forradalom kereteit, *előre löki* ezt a forradalmat, és igyekszik ennek az átalakulásnak olyan formát adni, amely a legelőnyösebb a proletariátusra nézve, tehát arra törekszik, hogy a demokratikus forradalmat a lehető legnagyobb mértékben felhasználja a proletariátusnak a szocializmusért vívott, minél sikeresebb további harca érdekében.

11. AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSA ÉS A „KONFERENCIA" NÉHÁNY HATÁROZATÁNAK FUTÓLAGOS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Az ideiglenes forradalmi kormány kérdése jelenleg a szociáldemokrácia központi taktikai kérdése. A kon-

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 271—288. old. — *Szerk.*

ferencia többi határozatával nem áll módunkban ugyanilyen részletesen foglalkozni, de erre nincs is szükség. Csupán arra szorítkozunk, hogy röviden utalunk néhány olyan pontra, amelyek igazolják a fentebb elemzett elvi különbséget az OSzDMP III. kongresszusa határozatainak és a konferencia határozatainak taktikai irányzata közt.

Lássuk azt a kérdést, hogy milyen álláspontot kell elfoglalnunk a kormány taktikájával szemben a forradalom küszöbén. Az OSzDMP III. kongresszusának határozata erre a kérdésre is teljes egészében megfelel. Ez a határozat számol a sajátságos helyzet összes különféle körülményeivel és feladataival: a kormányengedmények képmutató mivoltának leleplezésével, a „népképviselet karikatúrának beillő formáinak“ felhasználásával, a munkásosztály életbevágó követeléseinek (elsősorban a nyolcórás munkanapnak) forradalmi megvalósításával és végül a fekete századokkal szemben tanusítandó ellenállással. A konferencia határozataiban a kérdés több szakaszban szétszórtan szerepel: „a reakció sötét erőivel szemben tanusítandó ellenállásról“ a határozat csak ott tesz említést, ahol a többi párthoz való viszonyát indokolja. A népképviseleti intézmények választásaiban való részvételünk kérdését a határozat a cárizmusnak a burzsoáziával kötött „kompromisszumai“ kérdésétől különállóan tárgyalja. A konferencia — ahelyett, hogy a nyolcórás munkanap forradalmi úton való megvalósítására hívna fel — egy külön határozatban, amelynek ezt a nagyhangú elnevezést adta: „A gazdasági harcról“ (miután hangzatosan és igen oktalanul beszélt „a munkáskérdésnek az orosz társadalmi életben elfoglalt központi helyéről“), csak megismétli „a nyolcórás munkanap törvénybeiktatásáért“ folyó agitáció régi jelszavát. Ennek a jelszónak elégtelen volta és elavultsága jelenleg sokkal nyilvánvalóbb, semhogy bizonyítására ki kellene térnünk.

A nyilt politikai fellépés kérdése. A III. kongresszus figyelembe veszi, hogy a jövőben tevékenységünk *gyökeresen* meg fog változni. A konspiratív munkát és a konspiratív apparátus fejlesztését semmiképpen sem szabad elhanyagolnunk; ez a rendőrség malmára hajtaná a vizet és igen nagy előnyhöz juttatná a kormányt. De már most

okvetlenül gondolnunk kell a nyilt fellépésre is. Haladéktalanul *elő* kell *késziteni* a nyilt fellépés célszerű formáit és ennélfogva az e cél eléréséhez szükséges — kevésbbé konspiratív — külön apparátusokat. Fel kell használni a legális és féllegális egyesületeket, hogy a lehetőség szerint a majdani legális oroszországi szociáldemokrata munkáspárt támaszpontjaivá tegyük őket.

A konferencia ezt a kérdést is elaprózza, és egyetlen átfogó jelszót sem ad. Különösen szembeötlik a Szervező Bizottságnak az a nevetséges megbizatása, hogy gondoskodjék a legális írók „elhelyezéséről". Egészen képtelen az a határozat is, hogy „befolyásunknak kell alávetnünk azokat a demokratikus ujságokat, amelyek feladatukul tűzik ki a munkásmozgalom támogatását". Ezt a célt valamennyi, s úgyszólván egytől-egyig „oszvobozsgyenyista" irányzatú, legális liberális lapunk kitűzi maga elé. Miért nem jár elől jó példával az „Iszkra" szerkesztősége saját tanácsa megfogadásában, miért nem mutatja meg nekünk, hogyan kell az „Oszvobozsgyenyijé"-t a szociáldemokrata befolyásnak alávetni? Annak a jelszónak a kiadása helyett, hogy használjuk fel a legális szervezeteket arra, hogy támaszpontokat teremtsünk *a pártnak*, először is egy részleteket érintő tanácsot ad, amely csakis a „szakmai" szervezetekre vonatkozik (a párttagok kötelező szakszervezeti tagsága), másodszor, azt tanácsolja, hogy vezessük a „munkások forradalmi szervezeteit" = „a laza szervezeteket" = „a forradalmi munkásklubokat". Hogy ezek a „klubok" hogyan kerültek a még laza szervezetek közé, hogy miféle „klubok" ezek, azt csak Allah tudja. A magasabb pártszerv pontos és világos irányelvei helyett irodalmárok holmi gondolatfoszlányai és vázlatai ezek. Semilyen összefüggő képet nem kapunk arról, hogy a párt hogyan kezdi egész munkáját teljesen más alapra helyezni.

A „parasztkérdést" egészen másként vetette fel a pártkongresszus és egészen másként a konferencia. A kongresszus határozatot dolgozott ki „a parasztmozgalomhoz való viszonyunkról". A konferencia pedig — „a parasztok közötti munkáról". A pártkongresszus határozata a cárizmus elleni harc általános nemzeti érdekei szempontjából az egész széleskörű forradalmi-demokratikus mozga-

lom vezetésének feladatait helyezi előtérbe. A konferencia határozatában az egész kérdés egy külön réteg közötti „munkára" zsugorodik össze. Az egyik esetben kiadják az agitáció központi gyakorlati jelszavát a forradalmi parasztbizottságok azonnali megszervezése, az összes demokratikus átalakítások megvalósítása céljából. A másik esetben „a bizottságok megalakításának követelése" az alkotmányozó gyűlés elé terjesztendő. Miért kell nekünk feltétlenül erre az alkotmányozó gyűlésre várnunk? valóban alkotmányozó gyűlés lesz-e ez? szilárd lesz-e, ha előzőleg és egyidejűleg nem alakítunk forradalmi parasztbizottságokat? — mindezeket a kérdéseket a konferencia figyelmen kívül hagyja. Összes határozatai azt az általunk végigkísért gondolatot tükrözik, hogy a polgári forradalomban nekünk csak saját külön munkánkat kell elvégeznünk anélkül, hogy célul tűznénk ki az egész demokratikus mozgalom vezetését és önálló végigvitelét. Ahogy az ökonomisták minduntalan abba a tévedésbe estek, hogy a szociáldemokraták dolga a gazdasági harc, a politikai harc pedig a liberálisok dolga, ugyanúgy az újiszkrások is beleesnek elmélkedéseik során abba a tévedésbe, hogy mi elégedjünk meg egy egészen szerény zuggal, kívül a polgári forradalom körén, a forradalom aktív megvalósítása pedig jusson a burzsoáziának.

Végül nem lehet említés nélkül hagyni a más pártokhoz való viszonyról hozott határozatokat. Az OSzDMP III. kongresszusának határozata azt mondja, hogy a burzsoázia felszabadító mozgalmának minden korlátozottságát és elégtelenségét le kell leplezni, és nem foglalkozik azzal az együgyű gondolattal, hogy kongresszusról kongresszusra felsorolja ennek a korlátozottságnak minden lehetséges esetét és határvonalat húzzon a rossz és a jó burzsoá között. A konferencia — ugyanabba a hibába esve, mint Sztarover — makacsul keresi ezt a határvonalat és kifejti a „lakmuszpapír" nevezetes elméletét. Sztarover igen helyes gondolatból indult ki: a burzsoáziának minél szigorúbb feltételeket kell szabnunk. Csak arról feledkezett meg, hogy minden olyan kísérlet, hogy eleve elválasszák azokat a burzsoá demokratákat, akik megérdemlik helyeslésünket és hozzájárulásunkat stb. azoktól, akik nem ér-

demlik meg, olyan „formulához“ vezet, amelyet azonnal sutba dob az események menete, s amely csak megzavarja a proletárok osztálytudatát. A súlypont a reális harci egységről nyilatkozatokra, ígéretekre, jelszavakra tevődik át. Sztarover ilyen alapvető jelszónak az „általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog“ jelszavát tekintette. Két esztendő sem telt el — és a „lakmuszpapír“ bebizonyította hasznavehetetlenségét, az általános választójog jelszavát átvették az oszvobozsgyenyisták, s ezzel nemcsak nem jutottak közelebb a szociáldemokráciához, hanem ellenkezőleg — éppen ezzel a jelszóval igyekeztek megtéveszteni a munkásokat és elvonni őket a szocializmustól.

Az újiszkrások most még „szigorúbb feltételeket“ szabnak, azt „követelik“ a cárizmus ellenségeitől, hogy „erélyesen és minden kétértelműség nélkül (!?) támogassák a szervezett proletariátus minden határozott akcióját“ stb., sőt, hogy „aktívan vegyenek részt a nép önfelfegyverzésében“. A határvonalat jóval távolabb húzták meg — és mégis *megint nyomban elavult*, azonnal alkalmatlannak bizonyult. Miért hiányzik például a köztársaság jelszava? Hogyan lehetséges, hogy a szociáldemokraták „a rendi és monarchista rendszer alapjai elleni kíméletlen forradalmi háború“ érdekében a polgári demokratáktól minden elképzelhetőt „megkövetelnek“, csak épp a köztársaságért való harcot nem?

Hogy ez a kérdés nem szőrszálhasogatás, és hogy az újiszkrások hibájának életbevágó politikai jelentősége van, azt bizonyítja az „Oroszországi Felszabadító Szövetség“ (lásd „Proletarij“ 4. sz.)*. A cárizmusnak ezek az

* A „Proletarij“ 1905 június 4-én megjelent 4. számában nagy terjedelmű cikket közöl „Egy új forradalmi munkásszövetség“ címen (lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 506—518. old. — *Szerk.)*. A cikk közli e szövetség kiáltványainak tartalmát. A szövetség az „Oroszországi Felszabadító Szövetség“ nevet vette fel, és azt tűzte ki céljául, hogy fegyveres felkelés útján érje el az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívását. A cikk továbbá leszögezi a szociáldemokrácia viszonyát az ilyen párton kívüli szövetségekhez. Hogy ez a szövetség mennyire volt reális, és mi lett a sorsa a forradalomban, arról nincsen tudomásunk. (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.*)

„ellenségei“ teljesen megfelelnek az újiszkrások minden „követelményének“. Márpedig mi kimutattuk, hogy ennek az „Oroszországi Felszabadító Szövetségnek“ programmja (vagy programmtalansága) felett az „Oszvobozsgyenyije“ szelleme lebeg, és hogy az oszvobozsgyenyisták könnyen uszályukba vonhatják ezt a szövetséget. A konferencia viszont kijelenti a határozat végén, hogy „a szociáldemokrácia, mint a *képmutató népbarátok ellen*, ezentúl is fel fog lépni mindazon politikai pártok ellen, amelyek liberális és demokratikus zászlót tűztek ki, de a proletariátus forradalmi harcát nem hajlandók valóban támogatni“. Az „Oroszországi Felszabadító Szövetség“ nemcsak nem tagadja meg ezt a támogatást, hanem buzgón fel is ajánlja. Kezesség-e ez arra nézve, hogy vezérei nem „képmutató népbarátok“, még ha oszvobozsgyenyisták is?

Látjuk: az újiszkrások azzal, hogy eleve „feltételeket“ fabrikálnak és zordon erőtlenségükben komikusan ható „követeléseket“ támasztanak, nyomban nevetséges helyzetbe juttatják magukat. Feltételeik és követeléseik legott elégtelennek bizonyulnak, mihelyt az eleven valósággal kell számolni. A formulákra való hajtóvadászatuk is reménytelen, mert a polgári demokrácia képmutatásának, következetlenségének és korlátoltságának valamennyi megnyilvánulása semmiféle formulával sem meríthető ki. Nem a „lakmuszpapirról“ van szó, nem a formákról, nem leirt és nyomtatásban megjelent követelésekről, nem arról, hogy eleve különválasszuk a képmutató és nem képmutató „népbarátokat“, hanem a harc reális egységéről, arról, hogy a szociáldemokraták lankadatlanul bírálják a burzsoá demokrácia minden „nem szilárd“ lépését. „A demokratikus átalakításban érdekelt összes társadalmi erők tényleges tömörítéséhez“ nem „pontokra“ van szükség, amelyek kidolgozásán oly nagy buzgalommal és oly hiábavalóan fáradozott a konferencia, hanem arra, hogy tényleg forradalmi jelszavakat tudjunk kitűzni. Ehhez olyan jelszavakra van szükség, amelyek a forradalmi és köztársasági burzsoáziát is a proletariátus színvonalára emelik, nem pedig olyanokra, amelyek a proletariátus feladatait is a monarchista burzsoázia szinvonalára süllyesztik. Ehhez a felkelésben

való legerélyesebb részvételre van szükség, nem pedig okvetetlenkedő kibúvókra a fegyveres felkelés halaszthatatlan feladata alól.

12. GYENGÜL-E A DEMOKRATIKUS FORRADALOM LENDÜLETE, HA A BURZSOÁZIA ELTÁNTORODIK A FORRADALOMTÓL?

A fenti sorok már le voltak írva, amikor megkaptuk az újiszkrások kaukázusi konferenciájának az „Iszkra" kiadásában megjelent határozatait. Pour la bonne bouche (jó befejezésnek) magunk sem találhattunk volna ki jobb anyagot.

Helyesen jegyzi meg az „Iszkra" szerkesztősége: „a taktika fő kérdésében a kaukázusi konferencia is olyan elhatározásra jutott, amely *hasonlít*" (tény és való!) „ahhoz, amelyet az országos" (azaz újiszkrás) „konferencián fogadtak el. A szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányhoz való viszonya kérdésében a kaukázusi elvtársak úgy döntöttek, hogy a legteljesebb mértékben elvetik azt az új módszert, amelyet a «Vperjod» csoport és az úgynevezett kongresszusnak e csoporthoz csatlakozott küldöttei propagálnak." „El kell ismerni, hogy a konferencia *igen szerencsésen* fogalmazza meg a proletár pártnak a burzsoá forradalomban követendő taktikáját."

Ami igaz, az igaz. Ennél „szerencsésebben" senki sem tudta volna megfogalmazni az újiszkrások alapvető hibáját. Teljes egészében idézzük ezt a megfogalmazást, úgy hogy előbb zárójelben a virágokat mutatjuk meg, a végén pedig az elibénk tálalt gyümölcsöket.

Az újiszkrások kaukázusi konferenciájának határozata az ideiglenes kormány kérdésében:

„Minthogy a konferencia feladatának tekinti a forradalmi helyzet kihasználását a proletariátus szociáldemokrata tudatának elmélyítése érdekében" (no persze! Még azt kellene hozzátenni, hogy Martinov-féle elmélyítése érdekében! Továbbá: csupán az öntudat elmélyítése és nem a köztársaság kivívása érdekében? Minő „mély" megértése

ez a forradalomnak!), „abból a célból, hogy biztosítsa a párt számára a születőben levő burzsoá-állami rend bírálatának legteljesebb szabadságát“ (a köztársaság biztosítása nem a mi dolgunk! A mi dolgunk csupán a bírálat szabadságának biztosítása. Anarchista eszmék anarchista nyelvet szülnek: „burzsoá-állami rend“!), „szociáldemokrata ideiglenes kormány alakítása és az abban való részvétel ellen foglal állást“ (gondoljanak a bakunistáknak tíz hónappal a spanyol forradalom előtt hozott határozatára, amelyet Engels idézett; lásd „Proletarij“ 3. sz.[24]), „és azt tartja a legcélszerűbbnek, ha kívülről“ (alulról, nem pedig felülről) „gyakorolunk nyomást a burzsoá ideiglenes kormányra az államrendnek erőinkhez mért (?!) demokratizálása végett. A konferencia úgy véli, hogy ha a szociáldemokraták ideiglenes kormányt alakítanának vagy belépnének egy ilyen kormányba, ez egyrészt arra vezetne, hogy a proletariátus nagy tömegei elfordulnának a szociáldemokrata párttól, mivel csalódnának benne, mert a szociáldemokrácia — jóllehet megragadta a hatalmat — nem tudja kielégíteni a munkásosztály égető szükségleteit, beleértve a szocializmus megvalósítását“ (a köztársaság nem égető szükséglet! A határozat szerzői ártatlanságukban észre sem veszik, hogy merőben anarchista nyelven beszélnek, mintha tagadnák a burzsoá forradalmakban való részvételt!), „másrészt *arra késztetné a burzsoá osztályokat, hogy eltántorodjanak a forradalom ügyétől, és ezzel gyengítené a forradalom lendületét.*“

Itt van a kutya elásva. Itt fonódnak össze az anarchista eszmék (amint ezt lépten-nyomon tapasztaljuk a nyugateurópai bernsteinisták között is) a legtisztább opportunizmussal. Gondolják csak el: nem kell belépni az ideiglenes kormányba, mert ez arra késztetné a burzsoáziát, hogy eltántorodjék a forradalom ügyétől és ezzel gyengítené a forradalom lendületét! Hiszen itt már teljesen, tiszta és következetes formájában előttünk van az újiszkrás filozófia, hogy mivel a forradalom polgári forradalom, meg kell hajolnunk a burzsoá banalitás előtt és át kell engednünk neki a teret. Ha csak részben is, ha csak egy pillanatra

is az a gondolat vezérel bennünket, hogy részvételünk arra késztetheti a burzsoáziát, hogy eltántorodjék, ezzel bizony teljesen a burzsoá osztályoknak engedjük át a vezetést a forradalomban. Ezzel teljesen a burzsoázia gyámkodása alá helyezzük a proletariátust (bár megmaradunk a „kritika teljes szabadsága" mellett!!), mert arra kényszerítjük, hogy mérsékelt és jámbor legyen, nehogy a burzsoázia eltántorodjék. Kiheréljük a proletariátus legégetőbb szükségleteit, tudniillik politikai szükségleteit, amelyeket igazában sohasem értettek meg az ökonomisták és epigonjaik, — kiheréljük azért, hogy a burzsoázia el ne tántorodjék. A demokrácia megvalósításáért a proletariátus részére szükséges határokon belül folyó forradalmi harc talajáról teljesen áttérünk a burzsoáziával való alkudozás talajára, amikor saját elveink elárulásával, a forradalom elárulásával vásároljuk meg a burzsoázia önkéntes beleegyezését („hogy el ne tántorodjék").

A kaukázusi újiszkrások két rövid sorban ki tudták fejezni a forradalom elárulása taktikájának, a proletariátust a burzsoá osztályok szánalmas uszályhordozójává tevő taktikának a lényegét. Amit fentebb az újiszkrás irányzat hibái alapján mint tendenciát megállapítottunk, az most világos és határozott elv rangjára emelt formában áll előttünk: maradjunk a monarchista burzsoázia uszályában. Minthogy a köztársaság megvalósítása a burzsoáziát eltántorodásra késztetné (és máris erre készteti; példa rá Sztruve úr), ezért le a köztársaságért való harccal. Minthogy a burzsoáziát mindig és az egész világon mindenütt arra készteti a proletariátus minden erélyes és következetes demokratikus követelése, hogy eltántorodjék, ezért bújjatok az oduitokba, munkás elvtársak, csak kívülről cselekedjetek, eszetekbe ne jusson, hogy felhasználjátok a forradalom érdekében a „burzsoá-állami" rend fegyvereit és eszközeit, és tartsátok fenn magatoknak „a kritika szabadságát".

Itt felszínre került az alapvető hiba magának a „polgári forradalom" kifejezésnek felfogásában. Ennek a kifejezésnek Martinov-féle vagy újiszkrás „felfogása" nyílegyenesen odavezet, hogy a proletariátus ügyét elárulják a burzsoáziának.

Aki elfelejtette a régi ökonomizmust, aki nem tanul-

mányozza s nem emlékszik rá, az nehezen érti meg a mostani felmelegített ökonomizmust. Emlékezzenek a bernsteinista „Credó“-ra[25]. A „tisztán proletár“ nézetekből és programmokból ezt következtették: a mi dolgunk, a szociáldemokraták dolga, hogy a gazdasági kérdésekkel, a munkások igazi ügyével, minden politikai szélhámosság szabad bírálatával, a szociáldemokrata munka valódi elmélyítésével foglalkozzunk. A politika a liberálisok dolga. Isten ments, hogy a „forradalmiság“ hibájába essünk; ez a burzsoáziát arra késztetné, hogy eltántorodjék. Aki elolvassa a „Credo“ teljes szövegét vagy a „Rabocsaja Miszl“[26] 9. számának (1899 szeptember) külön „Mellékletét“, megtalálja ezt az egész gondolatmenetet.

Most ugyanazt látjuk, csak nagy méretekben, az egész „nagy“ orosz forradalom értékelésére alkalmazva, amelyet sajnos már eleve elposványositottak és karikatúrává alacsonyitottak az ortodox nyárspolgáriasság teoretikusai! A mi dolgunk, a szociáldemokraták dolga a bírálat szabadsága, az öntudat elmélyítése, a kívülről való cselekvés. Nekik, a burzsoá osztályoknak adjunk cselekvési szabadságot, szabad teret a forradalmi (értsd: liberális) vezetés számára, a „reformok“ felülről való végrehajtására.

A marxizmusnak ezek a vulgarizálói sohasem gondolkodtak Marxnak azokon a szavain, hogy a kritika fegyverét fel kell váltani a fegyverek kritikájával[27]. Ajkukon Marx nevével, taktikai határozataikat valójában a frankfurti burzsoá fecsegők szellemében állítják össze, akik szabadon bírálták az abszolutizmust, elmélyítették a demokratikus tudatot és nem értették meg, hogy a forradalom ideje a cselekvés, a felülről és alulról való cselekvés ideje. A marxizmust üres okoskodássá, az élenjáró, legeltökéltebb és legerélyesebb forradalmi osztály ideológiáját ez osztály legfejletlenebb rétegeinek ideológiájává változtatták, azoknak a rétegeknek ideológiájává, amelyek elrejtőznek a nehéz forradalmi-demokratikus feladatok elől és Sztruve uréknak engedik át ezeket a demokratikus feladatokat.

Ha a polgári osztályok, annak következtében, hogy a szociáldemokrácia belép a forradalmi kormányba, eltán-

torodnak a forradalom ügyétől, ezzel „gyengítik a forradalom lendületét“.

Halljátok, orosz munkások: a forradalom lendülete erősebb lesz, ha a forradalmat a szociáldemokraták által el nem riasztott Sztruve úrék fogják véghezvinni, akik nem legyőzni akarják a cárizmust, hanem alkut akarnak kötni vele. A forradalom lendülete erősebb lesz, ha a forradalom fentebb vázolt két lehetséges kimenetele közül az első valósul meg, vagyis ha a monarchista burzsoázia afféle Sipov-féle „alkotmányban“ egyezik majd ki az önkényuralommal!

Azokat a szociáldemokratákat, akik az egész párt vezetésére szolgáló határozatokban ilyen gyalázatos dolgokat írnak vagy akik helyeslik ezeket a „sikerült“ határozatokat, annyira elvakította az a szőrszálhasogató okoskodás, amely a marxizmusból teljesen kiölte az eleven szellemet, hogy nem veszik észre, hogy ezek a határozatok frázissá változtatják többbi szép szavukat is. Vegyék elő bármelyik cikküket az „Iszkrá“-ból, sőt akár a mi híres Martinovunk hírhedt brosúráját — fognak ott hallani *népi* felkelésről, arról, hogy a forradalmat *végig* kell harcolni, arról, hogy a következetlen burzsoázia elleni harcban igyekezni kell *a nép alsó rétegeire* támaszkodni. Mindez szép és jó, de szánalmas frázissá változik attól a pillanattól fogva, mihelyt elfogadják vagy helyeslik azt a gondolatot, hogy „a forradalom lendülete“ a burzsoázia elidegenülése folytán majd „meggyengül“. Vagy — vagy, uraim: vagy a néppel együtt arra kell törekednünk, hogy véghezvigyük a forradalmat, a következetlen, önző és gyáva burzsoázia *ellenére* is teljes győzelmet aratva a cárizmuson, — vagy pedig nem tartjuk lehetségesnek ezt az „ellenéré“-t, félünk, mi lesz, ha a burzsoázia „eltántorodik“, — és akkor kiszolgáltatjuk a proletariátust és a népet a burzsoáziának, a következetlen, önző és gyáva burzsoáziának.

Eszükbe ne jusson félremagyarázni szavaimat. Ne kiabáljanak, hogy tudatos árulással vádolom önöket. Nem, önök éppen olyan öntudatlanul másztak mindig és másztak be most is a mocsárba, mint a régi ökonomisták, akiket a marxizmus „elmélyítése“ visszatarthatatlanul és vissza-

vonhatatlanul sodort lefelé a lejtőn a forradalomellenes, lélektelen és élettelen „okoskodásig".

Milyen reális társadalmi erőktől függ a „forradalom lendülete", — gondolkoztak-e ezen, uraim? Mellőzzük a külpolitikai erőket, a nemzetközi kombinációk erőit, amelyek most ránk nézve nagyon előnyösen alakultak, de amelyeket most kikapcsolunk vizsgálatunkból, és méltán kapcsolunk ki, mert Oroszország belső erőiről van szó. Nézzék meg ezeket a belső társadalmi erőket. A forradalom ellen van az önkényuralom, az udvar, a rendőrség, a hivatalnoki kar, a hadsereg, az arisztokrácia maroknyi csoportja. Minél nagyobb a nép felháborodása, annál megbízhatatlanabbá válik a hadsereg, annál inkább ingadozik a hivatalnoki kar. Továbbá, a burzsoázia most nagyjában és egészében a forradalom híve, buzgón prédikálja a szabadságot, mind gyakrabban beszél a nép nevében, sőt a forradalom nevében is*. De mi, marxisták, valamennyien tudjuk az elméletből és minden nap és minden órában megfigyeljük liberálisaink, zemsztvo-képviselőink és oszvobozsgyenyistáink példáján, hogy a burzsoázia következetlen, önző és gyáva híve a forradalomnak. A burzsoázia tömegében múlhatatlanul az ellenforradalom, az önkényuralom felé, a forradalom ellen, a nép ellen fog fordulni, mihelyt szűkkeblű, önző érdekei kielégítést nyernek, mihelyt „eltántorodik" a következetes demokráciától *(már most is eltántorodik tőle!)*. Marad a „nép", vagyis a proletariátus és a parasztság, s csak a proletariátus képes arra, hogy mindvégig következetes maradjon, mert a proletariátus sokkal messzebb megy a demokratikus forradalomnál. Éppen ezért harcol a proletariátus a köztársaságért az első sorokban és utasítja el megvetéssel az olyan ostoba és hozzá nem méltó tanácsokat, hogy számoljon azzal, nem fog-e eltántorodni a burzsoázia. A parasztság félproletár elemek tömegeiből és emellett kispolgári elemekből áll. Ez a parasztságot is ingataggá teszi, a proletariátust pedig arra kényszeríti, hogy szigorúan vett osztálypártba tömörüljön. A parasztság ingatagsága

* Érdekes ebből a szempontból Sztruve úr Jaurès-hoz intézett levele, amelyet az utóbbi nemrég az „Humanité"-ben[28], Sztruve úr pedig az „Oszvobozsgyenyije" 72. számában tett közzé.

azonban gyökeresen különbözik a burzsoázia ingatagságától, mert a parasztság jelenleg nem annyira a magántulajdon feltétlen megőrzésében van érdekelve, mint inkább abban, hogy elvegyék a földesúri birtokot, a magántulajdon egyik legfőbb formáját. A parasztság ettől nem válik szocialistává, továbbra is kispolgár marad, de a demokratikus forradalom feltétlen és legradikálisabb hívévé válhat. A parasztság elkerülhetetlenül ilyenné válik, hacsak a forradalmi eseményeknek a parasztságot felvilágosító menete nem szakad meg túlságosan korán a burzsoázia árulása és a proletariátus veresége következtében. A parasztság az említett feltétel mellett múlhatatlanul a forradalom és a köztársaság támaszává válik, mert csakis a teljes győzelmet arató forradalom adhat meg *mindent* a parasztságnak a földreform terén, csakis ez adhatja meg *mindazt*, amit a parasztság akar, amiről álmodozik, amire valóban szüksége van (nem a kapitalizmus megsemmisítése céljából, ahogyan a „szociálforradalmárok“ képzelik, hanem) abból a célból, hogy kijusson a féljobbágyság hínárjából, az elnyomottság és szolgaság sötétségéből, hogy legalább annyira megjavítsa életkörülményeit, amennyire ez az árugazdaság keretei között lehetséges.

Sőt mi több, nemcsak a radikális agrárátalakulás köti a parasztságot a forradalomhoz, hozzákötik a parasztság összes általános és állandó érdekei is. Még a proletariátus elleni küzdelemben is szüksége van a parasztságnak a demokráciára, mert csak a demokratikus rendszer tudja pontosan kifejezni a parasztság érdekeit és csak a demokratikus rendszer tudja túlsúlyra juttatni a parasztságot mint tömeget, mint többséget. Minél felvilágosodottabb lesz a parasztság (s a Japán elleni háború óta olyan gyors iramban folyik felvilágosodása, amilyet el sem tudnak képzelni azok, akik megszokták, hogy csak iskolai mértékkel mérjék a felvilágosodást), annál következetesebb és határozottabb híve lesz a teljes demokratikus forradalomnak, mert a parasztság számára nem félelmetes a nép hatalma, mint a burzsoázia számára, hanem előnyös. A parasztságnak a demokratikus köztársaság válik eszményképévé, mihelyt kezd megszabadulni a naiv monarchizmustól, mert a (felsőházzal stb.) üzérkedő bur-

zsoázia tudatos monarchizmusa a parasztság számára ugyanolyan jogtalanságot, ugyanolyan elnyomott helyzetet és sötétségét jelent, csak éppen egy kis európai alkotmányos mázzal átfestve.

Ez az oka annak, hogy a burzsoázia mint osztály természetszerűen és szükségképpen a liberális monarchista párt szárnyai alá törekszik, a parasztság pedig — mint tömeg — a forradalmi és köztársasági párt vezetése alá. Ez az oka annak, hogy a burzsoázia nem tudja végigvinni a demokratikus forradalmat, a parasztság pedig végig tudja vinni a forradalmat, és nekünk teljes erőnkkel segítenünk kell ebben.

Azt válaszolhatják nekem, hogy ezt nem kell bizonyítani, ez olyan, mint az egyszeregy, ezt az összes szociáldemokraták nagyszerűen értik. Nem, nem értik ezt azok, akik képesek azt mondani, hogy a forradalom „lendülete gyengül“, ha a burzsoázia elpártol tőle. Az ilyen emberek agrárprogrammunk betanult szavait ismételgetik, de nem értik e szavak jelentését, mert különben nem félnének a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának fogalmától, amely szükségszerűen következik az egész marxista világnézetből és programmunkból, különben nem szorítanák a nagy orosz forradalom lendületét a burzsoázia lendületének keretei közé. Az ilyen emberek elvont marxista forradalmi frázisaikat agyonütik konkrét antimarxista és forradalomellenes határozataikkal.

Aki valóban megérti a parasztság szerepét a győzedelmes orosz forradalomban, az képtelen volna azt mondani, hogy a forradalom lendülete gyengülni fog, ha a burzsoázia eltántorodik. Mert valójában csak akkor kezd majd igazán nekilendülni az orosz forradalom, csak akkor éri el valóban a legnagyobb forradalmi lendületet, amely a polgári demokratikus forradalom korszakában egyáltalán elérhető, amikor a burzsoázia el fog tántorodni tőle és a parasztság tömege aktív forradalmárként síkraszáll a proletariátus oldalán. Demokratikus forradalmunknak ahhoz, hogy következetesen végigharcolják, olyan erőkre kell támaszkodnia, amelyek ellensúlyozni tudják a burzsoázia elkerülhetetlen következetlenségét (vagyis képesek lesznek arra,

hogy „eltántorodni késztessék“ a burzsoáziát, amitől az „Iszkra“ kaukázusi hívei olyannyira félnek ostobaságukban).

A proletariátusnak végig kell harcolnia a demokratikus forradalmat, maga mellé állítva a parasztság tömegét, hogy az önkényuralom ellenállását erőszakkal letiporja és a burzsoázia ingadozását ellensúlyozza. A proletariátusnak meg kell valósítania a szocialista forradalmat, maga mellé állítva a lakosság félproletár elemeinek tömegét, hogy erőszakkal megtörje a burzsoázia ellenállását és ellensúlyozza a parasztság és a kispolgárság ingadozását. Ezek a proletariátus feladatai, amelyeket olyan szűklátókörűen fognak fel az újiszkrások a forradalom lendületére vonatkozó fejtegetéseikben és határozataikban.

Csak egy körülményről nem szabad megfeledkezni, amelyet gyakran figyelmen kívül hagynak, amikor e „lendület“ kérdéséről elmélkednek. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy nem a feladat nehézségeiről van szó, hanem arról, hogy milyen úton keressük és érjük el a feladat megoldását. Nem arról van szó, hogy könnyű vagy nehéz feladat hatalmassá és legyőzhetetlenné tenni a forradalom lendületét, hanem arról, hogy mit kell cselekedni e lendület fokozására. A nézeteltérés éppen a munka alapvető jellegét, magát a munka irányát érinti. Hangsúlyozzuk ezt, mert figyelmetlen és lelkiismeretlen emberek túlságosan gyakran összetévesztik ezt a két különböző kérdést — az útirány kérdését, vagyis hogy két különböző út közül melyiket kell választani, és azt a kérdést, hogy könnyű-e a cél megvalósítása, illetve közel van-e megvalósítása a választott úton.

Ezt az utóbbi kérdést egyáltalán nem érintettük előző fejtegetésünk során, mert ez a kérdés nem okozott nézeteltéréseket és véleménykülönbségeket a pártban. De ez a kérdés persze magában véve rendkívül fontos, és komoly figyelmet érdemel minden szociáldemokrata részéről. Megengedhetetlen optimizmus volna megfeledkezni azokról a nehézségekről, amelyek akkor merülnek fel, amikor nemcsak a munkásosztályt, hanem a parasztság tömegeit is bevonjuk a mozgalomba. Éppen ezeken a nehézségeken törtek meg nemegyszer a demokratikus forradalom végig-

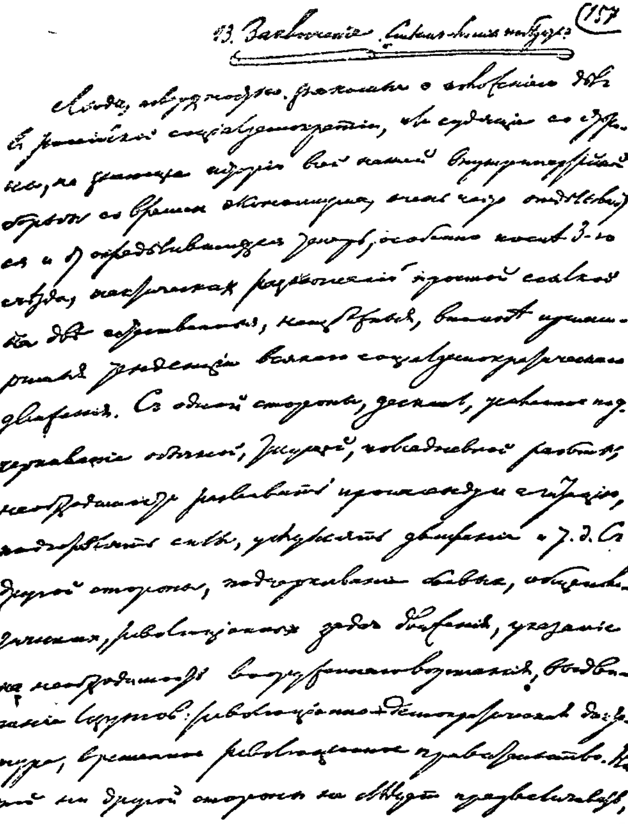
harcolására irányuló erőfeszítések, és így legtöbbször a következetlen és önző burzsoázia diadalmaskodott, amely „tőkét kovácsolt“ abból, hogy a monarchiát megvédte a néppel szemben, és a liberalizmus — illetve az „oszvobozsgyenyizmus“ — „ártatlanságát“ is „megóvta“. De ami nehéz, az még nem megoldhatatlan. Fontos, hogy meg legyünk győződve róla, hogy helyesen választottuk meg az utat, és ez a meggyőződés százszorosára fokozza a forradalmi energiát és a forradalmi lelkesedést, amelyek csodákat tudnak művelni.

Hogy milyen mély gyökerei vannak a mai szociáldemokraták között az út megválasztásának kérdésében felmerült nézeteltéréseknek, nyomban látható, ha összevetjük az újiszkrások kaukázusi határozatát az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának határozatával. A kongresszus határozata ezt mondja: a burzsoázia következetlen, feltétlenül arra fog törekedni, hogy megfosszon bennünket a forradalom vívmányaitól. Ezért erélyesebben készüljetek a harcra, munkás elvtársak, fegyverkezzetek, nyerjétek meg a parasztságot. Nem fogjuk forradalmi vívmányainkat harc nélkül átengedni a haszonleső burzsoáziának. A kaukázusi újiszkrások határozata ezt mondja: a burzsoázia következetlen, eltántorodhat a forradalomtól. Ezért tehát, munkás elvtársak, szíveskedjetek letenni az ideiglenes kormányban való részvétel gondolatáról, mert akkor a burzsoázia minden bizonnyal el fog tántorodni, és ettől gyengébb lesz a forradalom lendülete.

Egyesek azt mondják: hajtsátok előbbre a forradalmat, következetesen harcoljátok végig a következetlen burzsoázia ellenállása vagy passzivitása ellenére is.

Mások azt mondják: ne is gondoljatok a forradalom önálló végigharcolására, mert akkor eltántorodik tőle a következetlen burzsoázia.

Hát nem két homlokegyenest ellentétes úttal van dolgunk? Hát nem nyilvánvaló, hogy az egyik taktika feltétlenül kizárja a másikat? S hogy az első taktika a forradalmi szociáldemokrácia egyetlen helyes taktikája, a másik pedig lényegében merőben oszvobozsgyenyista taktika?

Lenin. „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“. A kézirat 157. oldala. — 1905

Kisebbítve

13. BEFEJEZÉS. MERJÜNK-E GYŐZNI?

Akik felületesen ismerik az oroszországi szociáldemokráciában uralkodó helyzetet vagy kívülállókként alkotnak véleményt anélkül, hogy ismernék egész pártonbelüli harcunk történetét az ökonomizmus ideje óta, igen gyakran a jelenleg, különösen a III. kongresszust követőleg kialakult taktikai nézeteltéréseken is túlteszik magukat, egyszerűen arra hivatkozva, hogy minden szociáldemokrata mozgalomban két természetes, elkerülhetetlen, egymással teljesen megférő irányzat van. Az egyik, mondják, fokozottan hangsúlyozza a szokott mindennapi, folyó munkát, a propaganda és az agitáció fejlesztésének, az erők előkészítésének, a mozgalom elmélyítésének stb. szükségességét. A másik a mozgalom harcos, általános politikai, forradalmi feladatait hangsúlyozza, rámutat a fegyveres felkelés szükségességére, ilyen jelszavakat ad ki: forradalmi-demokratikus diktatúra, ideiglenes forradalmi kormány. Sem az egyiket, sem a másikat nem kell túlozni, sem ott, sem itt (amint általában sehol a világon) nem jók a szélsőségek stb. stb.

A mindennapi (és idézőjelben: „politikai") életbölcseség olcsó igazságai, amelyek kétségkívül fellelhetők az ilyen elmélkedésekben, igen gyakran a párt égető, életbevágó szükségleteinek megnemértését leplezik. Nézzük az orosz szociáldemokraták közt jelenleg felmerülő taktikai nézeteltéréseket. Magától értetődik, hogy a mindennapi, hétköznapi munkának az a fokozott hangsúlyozása, amelyet az újiszkrásoknak a taktikára vonatkozó elmélkedéseiben látunk, önmagában még nem volna veszedelmes és nem okozhatna semmi véleménykülönbséget a taktikai jelszavak kérdésében. De elég, ha összehasonlítjuk az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának határozatait a konferencia határozataival, s nyomban szembeötlik a véleménykülönbség.

Miről van szó? Először is arról, hogy nem elég, ha csupán általános vonásokban, elvontan utalunk a mozgalom két áramlatára, a szélsőségek káros voltára. Konkrétan kell tudnunk, hogy a szóbanforgó mozgalomnak az adott

pillanatban milyen fogyatékosságai vannak, mi jelent most reális politikai veszélyt a pártra nézve. Másodszor, tudni kell, hogy ez vagy az a taktikai jelszó — esetleg ennek vagy annak a jelszónak hiánya — milyen reális politikai erők malmára hajtja a vizet. Hallgassák meg az újiszkrásokat — s arra a következtetésre fognak jutni, hogy a szociáldemokrácia pártját az a veszély fenyegeti, hogy sutba veti a propagandát és az agitációt, a gazdasági harcot és a burzsoá demokrácia bírálatát, és túlságosan sokat foglalkozik katonai kiképzéssel, fegyveres támadásokkal, a hatalom megragadásával stb. Valójában pedig a pártot egészen más oldalról fenyegeti reális veszély. Aki csak valamelyest is közelebbről ismeri a mozgalom állapotát, aki éberen és elmélyülten figyeli, annak feltétlenül látnia kell az újiszkrások rettegésének nevetséges voltát. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt munkája már teljesen állandó, változatlan keretek között folyik, amelyek feltétlenül biztosítják azt, hogy a hangsúly a propagandán és az agitáción, röpgyűléseken és tömeggyűléseken, röplapok és brosúrák terjesztésén, a gazdasági harc támogatásán és e harc jelszavainak gyors felhasználásán legyen. Egyetlen pártbizottság, egyetlen kerületi bizottság, egyetlen központi összejövetel, egyetlen gyári csoport sincs, amely figyelme, ereje és ideje kilencvenkilenc százalékát ne mindig és állandóan ezeknek a 90-es évek második fele óta meggyökeresedett funkcióknak szentelné. Ezt csak azok nem tudják, akik egyáltalán nem ismerik a mozgalmat. Túlhaladott dolgok roppant nagyképű újiszkrás ismételgetését csak igen együgyű vagy tájékozatlan emberek vehetik készpénznek.

Tény, hogy nemcsak nem foglalkozunk túlontúl sokat a felkelés feladataival, az általános politikai jelszavakkal, az egész népi forradalom vezetésének ügyével, hanem ellenkezőleg, éppen ezen a téren szembeötlő a *lemaradásunk*, ez a legfájdalmasabb pont, ez jelent reális veszélyt a mozgalomra nézve, amely könnyen elfajulhat, és itt-ott kezd is már valóságos forradalmi mozgalomból csak szavakban forradalmi mozgalommá fajulni. A száz meg száz pártmunkát végző szervezet, csoport és kör között egyet sem találunk, amelyben ne folyna keletkezése óta az a

mindennapi munka, amelyről az új „Iszkra“ bölcsei úgy beszélnek, mintha új igazságokat fedeztek volna fel. És ellenkezőleg, egészen elenyésző az olyan csoportok és körök százaléka, amelyek tudatában vannak a fegyveres felkelés feladatainak, hozzáfogtak végrehajtásukhoz, számot vetettek a cárizmus elleni népi forradalom vezetésének szükségességével és azzal, hogy ehhez éppen ilyen, nem pedig más haladó jelszavakat kell kitűzni.

Mi hihetetlenül elmaradtunk a haladó és valóban forradalmi feladatoktól, számos esetben még nem ismertük fel őket, hol itt, hol ott nem vettük észre, hogyan erősödik a forradalmi burzsoá demokrácia a mi ezen a téren mutatkozó elmaradottságunk következtében. Az új „Iszkra“ írói pedig, miután hátat fordítottak az események menetének és az idők követelményeinek, makacsul hajtogatják: ne feledjétek a régit! ne lelkesedjetek túlságosan az újért! Ez a konferencia valamennyi lényeges határozatának változatlan alapmotívuma, a kongresszus határozataiban viszont ugyancsak változatlanul ezt olvassuk: megerősítve a régit (és nem rágódva rajta éppen azért, mert régi, mert az irodalom, a határozatok és a tapasztalat már eldöntötték és rögzítették) új feladatot tűzünk ki, felhívjuk rá a figyelmet, új jelszót adunk ki, s megköveteljük a valóban forradalmi szociáldemokratáktól, hogy azonnal lássanak hozzá e jelszó megvalósításához.

Így áll valójában a szociáldemokrata taktika két áramlatának kérdése. Csak a vak nem látja, hogy a forradalmi korszak új feladatokat tűzött ki. És egyes szociáldemokraták ezeket a feladatokat határozottan elismerik és napirendre tűzik: a fegyveres felkelés halaszthatatlan, készüljetek rá haladéktalanul és erélyesen, gondoljatok arra, hogy szükség van rá a döntő győzelem eléréséhez, tűzzétek ki a köztársaság, az ideiglenes kormány, a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának jelszavát. Mások viszont visszahőkölnek, egyhelyben topognak, jelszavak kiadása helyett előszavakat írnak, ahelyett hogy a régi megerősítése mellett rámutatnának az újra, hosszasan és unalmasan kérődznek ezen a régin, kifogásokat gyártanak az újjal szemben, s nem tudják meghatározni a döntő győzelem feltételeit, nem tudnak olyan jel-

szavakat kiadni, amelyek egyedül felelnek meg a teljes győzelem kivívására irányuló törekvésnek.

Ennek az uszálypolitikának meg is van nálunk a politikai eredménye. Az a mese, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt „többsége“ közeledik a forradalmi-burzsoá demokráciához, mese is marad, amelyet egyetlen politikai tény, a „bolsevikok“ egyetlen jelentős határozata, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának egyetlen lépése sem erősít meg. Az opportunista, monarchista burzsoázia ellenben — az „Oszvobozsgyenyije“ képében — mindig *örömmel fogadta* az újiszkrások „elvi“ tendenciáit, s most már egyenesen az ő vizükkel hajtja a maga malmát, magáévá teszi összes frázisaikat és nyomorúságos „eszméiket“ az „összeesküvés“ és a „zendülés“ ellen, a forradalom „technikai“ oldalának felfújása ellen, a fegyveres felkelés jelszavának közvetlen kiadása ellen, a szélsőséges követelések „forradalmisága“ ellen stb. stb. A kaukázusi „mensevik“ szociáldemokratáknak egész konferenciája hozott erről határozatot, s ezt a határozatot az új „Iszkra“ szerkesztősége jóváhagyta, — ami félreérthetetlen politikai összegezése ennek: csak el ne tántorodjék a burzsoázia, ha a proletariátus részt vesz a forradalmi-demokratikus diktatúrában! Ezzel mindent megmondtunk. Ez véglegesen rögzíti azt, hogy a proletariátust a monarchista burzsoázia uszályhordozójává teszik. Ezzel gyakorlatilag bizonyítást nyert — nem egy ember alkalmilag elhangzott kijelentése, hanem egy egész irányzat által külön is jóváhagyott határozat alapján — az újiszkrás uszálypolitika *politikai jelentősége*.

Aki gondolkodik ezeken a tényeken, az meg fogja érteni a szociáldemokrata mozgalom két részére és két irányzatára vonatkozó közkeletű utalások valódi jelentését. Vegyük a bernsteinizmust, hogy nagyban tanulmányozhassuk ezeket az irányzatokat. Hiszen a bernsteinisták szóról-szóra ugyanígy azt hajtogatták és hajtogatják, hogy csakis ők értik meg a proletariátus igazi szükségleteit, erői gyarapításának, az egész munka elmélyítésének, az új társadalom elemei előkészítésének, a propagandának és az agitációnak feladatait. Követeljük, hogy ismerjék el nyiltan azt, ami van! — mondja Bern-

stein, és ezzel szentesíti a „végcél" *nélküli* „mozgalmat", szentesíti a kizárólag védelmi taktikát, hirdeti azt a taktikát, amely azon a félelmen alapul, hogy „a burzsoázia eltántorodhat". A bernsteinisták is a forradalmi szociáldemokraták „jakobinizmusáról", az „irodalmárokról" harsogtak, akik nem értik a „munkás-öntevékenységet" stb. stb. Valójában, mint mindenki tudja, a forradalmi szociáldemokratáknak eszük ágában sem volt elvetni a mindennapos aprómunkát, az erők előkészítését stb. stb. Csupán a végcél világos felismerését, a forradalmi feladatok világos kitűzését követelték, fel akarták emelni a félig proletár és félig kispolgári rétegeket a proletariátus forradalmiságának színvonalára, nem pedig ez utóbbit süllyeszteni addig az opportunista megfontolásig, hogy „el ne tántorodjék a burzsoázia". A párt intellektuel-opportunista és proletár-forradalmi szárnya közti viszálykodásnak alighanem ez a kérdés volt a legplasztikusabb kifejezése: dürfen wir siegen? „merjünk-e győzni?", szabad-e győznünk? nem veszedelmes-e számunkra a győzelem? kell-e győznünk? Ezt az első pillantásra furcsa kérdést mégis felvetették, és fel kellett vetniök, mert az opportunisták féltek a győzelemtől, el akarták ijeszteni tőle a proletariátust, bajt jövendöltek belőle, kinevették azokat a jelszavakat, amelyek közvetlenül a győzelemre hívtak fel.

Nálunk is fennáll ez az alapvető megoszlás az intellektuel-opportunista és a proletár-forradalmi tendenciára, de azzal a rendkívül lényeges különbséggel, hogy nálunk nem szocialista, hanem demokratikus forradalomról van szó. Nálunk is felvetődött ez az első pillantásra ostoba kérdés: „merjünk-e győzni?" Martinov vetette fel „Két diktatúrájá"-ban, amelyben bajt jósol abból, ha a felkelést nagyon jól előkészítjük és teljes sikerrel végrehajtjuk. Szerepel ez a kérdés az újiszkrásoknak az ideiglenes forradalmi kormány kérdéséről szóló egész irodalmában, amelyben buzgón, de sikertelenül igyekeztek állandóan összekeverni Millerand részvételét egy burzsoá-opportunista kormányban Varlin[29] részvételével egy kispolgári forradalmi kormányban. Ezt a kérdést rögzítették a „csak el ne tántorodjék a burzsoázia"-határozattal. És noha

például Kautsky most gúnyolódni próbál, mondván, hogy az ideiglenes forradalmi kormányról folytatott vitáink olyanok, mint mikor előre isznak a medve bőrére, ez a gúnyolódás csak azt mutatja, hogy még okos és forradalmi szociáldemokraták is szégyent vallanak, ha olyasmiről beszélnek, amit csak hallomásból ismernek. A német szociáldemokrácia még nincs valami nagyon közel ahhoz, hogy elejtse a medvét (hogy szocialista forradalmat hajtson végre), de annak a vitának, hogy „merjük-e" megölni a medvét, óriási elvi és gyakorlati-politikai jelentősége volt. Az orosz szociáldemokraták sincsenek még valami nagyon közel ahhoz, hogy elég erejük legyen „elejteni a maguk medvéjét" (demokratikus forradalmat végrehajtani), de az a kérdés, hogy „merjük-e" megölni, Oroszország egész jövőjére és az orosz szociáldemokrácia jövőjére nézve rendkívül komoly jelentőségű. Szó sem lehet egy hadsereg erélyes, sikeres toborzásáról, e hadsereg vezetéséről, ha nem vagyunk meggyőződve arról, hogy „merhetünk" győzni.

Nézzük a régi ökonomistáinkat. Ők is azt kiabálták, hogy ellenfeleik összeesküvők, jakobinusok (lásd a „Rabocseje Gyeló"-t, különösen a 10. számot, és Martinovnak a II. kongresszuson a programm körül folytatott vita során elhangzott beszédét), hogy belevetik magukat a politikába és közben elszakadnak a tömegektől, hogy megfeledkeznek a munkásmozgalom alapjairól, nem számolnak a munkás-öntevékenységgel stb. stb. Valójában pedig a „munkás-öntevékenységnek" ezek a hívei intellektuel opportunisták voltak, akik a munkásokra rátukmálták a maguk szűk és nyárspolgári felfogását a proletariátus feladatairól. Az ökonomizmus ellenfelei, mint azt a régi „Iszkra" alapján bárki láthatja, valójában nem hanyagolták el és nem szorították háttérbe a szociáldemokrata munka egyetlen oldalát sem, egyáltalán nem feledkeztek meg a gazdasági harcról, de ugyanakkor egész terjedelmükben ki tudták tűzni az égető és soronlevő politikai feladatokat, és ellenállást tudtak kifejteni azzal szemben, hogy a munkáspártot a liberális burzsoázia „gazdasági" függvényévé változtassák.

Az ökonomisták bemagolták, hogy a politika alapja

a gazdaság, és ezt úgy „értették", hogy a politikai harcot gazdasági harccá kell lefokozni. Az újiszkrások bemagolták, hogy a demokratikus forradalmi átalakulás gazdasági alapja a polgári forradalom, és ezt úgy „értették", hogy a proletariátus demokratikus feladatait a burzsoá mérsékeltség színvonalára kell süllyeszteni, addig a határig, amelyen túl „a burzsoázia eltántorodna". Az ökonomisták a munka elmélyítésének ürügyén, a munkás-öntevékenység és a tiszta osztálypolitika ürügyén valójában kiszolgáltatták a munkásosztályt a liberális-burzsoá politikusoknak, azaz arra az útra vitték a pártot, amelynek ez az objektív értelme. Az újiszkrások ugyanezekkel az ürügyekkel valójában a burzsoáziának szolgáltatják ki a proletariátus érdekeit a demokratikus forradalomban, azaz arra az útra terelik a pártot, amelynek ez az objektív értelme. Az ökonomisták azt hitték, hogy a politikai harc vezetése nem a szociáldemokraták dolga, hanem tulajdonképpen a liberálisoké. Az újiszkrások azt hiszik, hogy a demokratikus forradalom aktív végrehajtása nem a szociáldemokraták dolga, hanem tulajdonképpen a demokratikus burzsoáziáé, mert a proletariátus vezetőszerepe és élenjáró részvétele „gyengíti" a forradalom „lendületét".

Szóval az újiszkrások nemcsak a II. pártkongresszustól való származásuk alapján az ökonomizmus epigonjai, hanem annak alapján is, ahogy most a proletariátusnak a demokratikus forradalomban felmerülő taktikai feladatait kitűzik. Ez szintén intellektuel-opportunista szárnya a pártnak. Ez a szárny a szervezetben az intellektuelek anarchista individualizmusával mutatkozott be és a „folyamat-dezorganizálással" végezte, amikor a konferencia által elfogadott „szervezeti szabályzatban"[30] rögzítette az irodalom elszakadását a pártszervezettől, a közvetett, csaknem négyfokozatú választásokat, a bonapartista népszavazás rendszerét a demokratikus népképviseleti rendszer helyett, s végül a rész és az egész közti „megegyezés" elvét. A párttaktika terén ugyanígy lejtőre kerültek. A „zemsztvo-kampány tervében" azt mondták, hogy „a tiltakozás legmagasabb típusa" a zemsztvóhoz való folyamodás, úgy vélve, hogy csupán két aktív erő van a politika színterén (közvetlenül január 9-e előtt!):

a kormány és a burzsoá demokrácia. A felfegyverzés égető feladatát „elmélyítették“ és közvetlen gyakorlati jelszavát azzal a felhívással helyettesítették, hogy az önfelfegyverzés égető szükségességével kell felfegyverezni a munkásosztályt. A fegyveres felkelés, az ideiglenes kormány, a forradalmi-demokratikus diktatúra feladatát most hivatalos határozataikban is kiforgatják és letompítják. A „csak el ne tántorodjék a burzsoázia“ — utolsó határozatuknak ez a befejező akkordja — éles fényt vet arra a kérdésre, hová jut a párt az ő útjukon.

A demokratikus forradalmi átalakulás Oroszországban — társadalmi és gazdasági lényegét tekintve — polgári forradalom. Ezt a helyes marxista tételt nem elég egyszerűen ismételgetni. Meg is kell érteni, és ahhoz is érteni kell, hogy politikai jelszavakba foglaljuk. A politikai szabadság a mai, vagyis a kapitalista termelési viszonyok talaján általában polgári szabadság. A szabadság követelése elsősorban a burzsoázia érdekeit fejezi ki. A burzsoázia képviselői támasztották először ezt a követelést. A burzsoázia hívei használták fel mindenütt a kapott szabadságot — a helyzet urai lévén — mérsékelt és pontos burzsoá méretekre szabva, összeegyeztetve a forradalmi proletariátus békeidőben végtelenül körmönfont, vihar idején vadállatian kegyetlen elnyomásával.

De csak a narodnyik zendülők, az anarchisták és az „ökonomisták“ vonhatták le ebből azt a következtetést, hogy a szabadságért való harcot el kell vetni vagy le kell fitymálni. A proletariátusra mindig csak ideiglenesen, csak a proletariátus ellenállását legyűrve sikerült ráerőszakolni ezeket az intellektuel-nyárspolgári tanokat. A proletariátus ösztönösen megérezte, hogy szüksége van a politikai szabadságra, hogy neki van rá a leginkább szüksége, jóllehet ez a szabadság közvetlenül a burzsoáziát erősíti és szervezi meg. A proletariátus nem az osztályharc útjáról való letéréstől várja megmentését, hanem az osztályharc fejlődésétől, terjedelmének, tudatosságának, szervezettségének, határozottságának növekedésétől. Aki a politikai harc feladatait lefitymálja, az a szociáldemokratát néptribunból egy trade-union titkárává változtatja. Aki lefitymálja a proletár feladatokat a demokratikus polgári

forradalomban, az a szociáldemokratát a népi forradalom vezéréből egy szabad munkásegyesület boncává változtatja.

Igen, a *népi* forradalom vezéréből. A szociáldemokrácia teljes joggal harcolt és harcol most is a „nép“ szóval űzött burzsoá-demokrata visszaélés ellen. A szociáldemokrácia követeli, hogy ne leplezzék ezzel a szóval a népen belüli osztályellentétek megnemértését. A szociáldemokrácia feltétlenül ragaszkodik ahhoz, hogy a proletariátus pártjának teljesen önálló osztálypártnak kell lennie. De a „népet“ nem azért tagolja „osztályokra“, hogy az élenjáró osztály önmagába zárkózzék, szűk méretekre korlátozódjék, azzal a gondolattal bénítsa meg eleve saját tevékenységét, hogy csak el ne tántorodjanak a világ gazdasági hatalmasságai, hanem azért, hogy az élenjáró osztály, amely ment a közbülső osztályok felemásságától, állhatatlanságától, határozatlanságától, annál nagyobb eréllyel, annál nagyobb lelkesedéssel harcoljon az egész nép ügyéért, az egész nép élén. Ez az, amit oly gyakran nem értenek meg a mai újiszkrások, akik ahelyett, hogy aktív politikai jelszavakat tűznének ki a demokratikus forradalomban, szőrszálhasogatóan végigragozzák az „osztály“ szót az összes nemekben és esetekben!

A demokratikus forradalom polgári jellegű. Az általános földfelosztás, illetve a földet és szabadságot jelszó, az elnyomott és tudatlan, de a fényt és a boldogságot szenvedélyesen kereső paraszttömegeknek ez a rendkívül elterjedt jelszava polgári jelszó. De nekünk, marxistáknak, tudnunk kell, hogy a proletariátus és parasztság igazi szabadságához nem vezet és nem is vezethet más út, mint a polgári szabadság és a polgári haladás útja. Nem szabad elfelejtenünk, hogy jelenleg nincs és nem is lehet más eszközünk arra, hogy a szocializmust közelebb hozzuk, mint a teljes politikai szabadság, mint a demokratikus köztársaság, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája. Nekünk, mint az élenjáró és az egyedül forradalmi, fenntartás nélkül, kétségek nélkül, hátrafelé pillantgatás nélkül forradalmi osztály képviselőinek a lehető legátfogóbban, legmerészebben, legkezdeményezőbben kell kitűznünk az egész nép elé a demokratikus

forradalom feladatait. E feladatok lefitymálása elméleti tekintetben a marxizmus karikatúrája és nyárspolgári elferdítése, gyakorlati-politikai tekintetben pedig azt jelenti, hogy a forradalom ügyét kiszolgáltatjuk a burzsoáziának, amely múlhatatlanul el fog tántorodni a forradalom következetes véghezvitelétől. Igen nagy nehézségek állnak a forradalom teljes győzelmének útjában. Senki sem ítélheti majd el a proletariátus képviselőit, ha minden tőlük telhetőt meg fognak tenni, és mégis minden erőfeszítésük megtörik a reakció ellenállásán, a burzsoázia árulásán, a tömeg tudatlanságán. De kivétel nélkül mindenki — és elsősorban az öntudatos proletariátus — el fogja ítélni a szociáldemokráciát, ha szárnyát szegi a demokratikus forradalom forradalmi energiájának, ha lelohasztja a forradalmi lelkesedést a győzelemtől való félelemmel, olyan meggondolásokkal, hogy csak el ne tántorodjék a burzsoázia.

A forradalmak a történelem mozdonyai — mondotta Marx[31]. A forradalmak az elnyomottak és kizsákmányoltak ünnepei. Sohasem tudnak a nép tömegei az új társadalmi rend annyira aktív alkotóiként fellépni, mint forradalom idején. A nép — a fokozatos haladás szűk, kispolgári méreteinek szemszögéből nézve — ilyenkor csodákra képes. De a forradalmi pártok vezetőinek is átfogóbban és merészebben kell ilyenkor kitűzniök feladataikat, hogy jelszavaik mindig előtte járjanak a tömeg forradalmi öntevékenységének, hogy világítótoronyként álljanak előtte, hogy teljes nagyságában és teljes szépségében megmutassák demokrata és szocialista eszményünket, és megmutassák a teljes, a feltétlen, a döntő győzelemhez vezető legközelebbi, legegyenesebb utat. Átengedjük az „oszvobozsgyenyista" burzsoázia opportunistáinak, hogy a forradalomtól való félelmükben, az egyenes úttól való rettegésükben kerülő, tekervényes, kompromisszumos utakat agyaljanak ki. Ha erőszakkal kényszerítenek bennünket arra, hogy ilyen utakon botorkáljunk előre, mi akkor is teljesíteni tudjuk kötelességünket az aprólékos hétköznapi munkában is. De előbb hadd döntse el a kíméletlen harc az út megválasztásának kérdését. A forradalom hitszegői és árulói leszünk, ha a tömegeknek ezt az ünnepi

energiáját és forradalmi lelkesedését nem változtatjuk az egyenes és határozott útért vívott kíméletlen és odaadó harccá. Hadd féljenek csak a burzsoázia opportunistái az elkövetkező reakciótól. A munkásokat nem ijeszti meg sem az a gondolat, hogy a reakció rettenetes megtorlásra készül, sem az, hogy a burzsoázia arra készül, hogy eltántorodjék. A munkások nem várnak paktumot, nem kérnek alamizsnát, a munkások a reakciós erők könyörtelen széttaposására, vagyis *a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájára törekszenek.*

Szó sincs róla, viharos időkben több veszély fenyegeti pártunk hajóját, mint a liberális haladás nyugodt „hajókázása“ közben, amely azt jelenti, hogy a kizsákmányolók kínzó lassúsággal sajtolják ki a munkásosztály életerejét. Szó sincs róla, a forradalmi-demokratikus diktatúra feladatai ezerszer nehezebbek és bonyolultabbak, mint a „szélső ellenzék“ és a kizárólag parlamenti harc feladatai. De aki a jelenlegi forradalmi helyzetben tudatosan képes többre tartani a békés hajókázást és a veszélytelen „ellenzék“ útját, az inkább hagyja abba egyidőre a szociáldemokrata munkát, várja meg a forradalom végét, amikor véget ér az ünnep és újra kezdődnek a hétköznapok, amikor az ő szürke, korlátolt mértéke nem lesz olyan undorító disszonancia, nem lesz az élenjáró osztály feladatainak olyan torz megcsúfolása.

Az egész nép és különösen a parasztság élén — a teljes szabadságért, a következetes demokratikus forradalomért, a köztársaságért! Az összes dolgozók és kizsákmányoltak élén — a szocializmusért! Ilyennek kell lennie a gyakorlatban a forradalmi proletariátus politikájának, ez az az osztályjelszó, amelynek át kell hatnia és meg kell határoznia a munkáspárt minden egyes taktikai kérdésének megoldását, minden egyes gyakorlati lépését a forradalom idején.

UTÓSZÓ

MÉGEGYSZER AZ OSZVOBOZSGYENYISTA IRÁNYZATRÓL ÉS MÉGEGYSZER AZ ÚJISZKRÁS IRÁNYZATRÓL

Az „Oszvobozsgyenyije“ 71—72. száma és az „Iszkra“ 102—103. száma rendkívül gazdag, új anyagot szolgáltatott ahhoz a kérdéshez, amellyel brosúránk 8. fejezetében foglalkoztunk. Minthogy semmiképpen sincs módunk arra, hogy itt ezt az egész gazdag anyagot felhasználjuk, csak a legfontosabbra térünk ki: először arra, hogy a szociáldemokráciának miféle „realizmusát“ dicséri az „Oszvobozsgyenyije“ és miért kell neki ezt dicsérnie; másodszor a forradalom és a diktatúra fogalmának viszonyára.

I. MIÉRT DÍCSÉRIK A POLGÁRI-LIBERÁLIS REALISTÁK A SZOCIÁLDEMOKRATA „REALISTÁKAT“?

A „Szakadás az orosz szociáldemokráciában“ és „A józan ész diadala“ („Oszvobozsgyenyije“ 72. sz.) című cikk a liberális burzsoázia képviselőinek az öntudatos proletárok számára rendkívül értékes elmélkedéseit tartalmazza a szociáldemokráciáról. A legkomolyabban ajánljuk minden szociáldemokratának, hogy ismerkedjék meg e cikkek teljes szövegével és *gondolja át* minden egyes mondatukat. Mindenekelőtt idézzük a két cikk legfőbb tételeit:

„A kívülálló megfigyelő — mondja az „Oszvobozsgyenyije“ — meglehetősen nehezen tudja felfogni annak a nézeteltérésnek reális politikai értelmét, amely két frakcióra szakította a szociáldemokrata pártot. Az a meghatározás, hogy a «többség» frakciója radikálisabb és következetesebb, eltérően a «kisebbségtől», amely az ügy érdekében bizonyos kompromisz-

szumokra hajlandó, nem egészen pontos és semmiesetre sem nyújt kimerítő jellemzést. Legalábbis a kisebbség frakciója talán még féltékenyebben őrzi az ortodox marxizmus hagyományos dogmáit, mint Lenin frakciója. Pontosabbnak tartjuk a következő jellemzést. A «többség» politikai alaphangulata az elvont forradalmiság, a lázadó szellem, az igyekezet, hogy bármilyen eszközzel felkelést szítson a tömegben és a tömeg nevében azonnal megragadja a hatalmat; ez bizonyos fokig közelhozza a «leninistákat» a szociálforradalmárokhoz, és ezért tudatukban az osztályharc eszméjét elhomályosítja az általános orosz népi forradalom eszméje; a «leninisták» a gyakorlatban a szociáldemokrata tanítások számos korlátját elvetik, másrészt azonban teljesen átitatja őket a szűklátókörű forradalmiság, az azonnali felkelés előkészítésén kívül lemondanak minden más gyakorlati munkáról, elvi alapon nem vesznek tudomást a legális és a féllegális agitáció egyetlen formájáról és a más ellenzéki áramlatokkal kötendő, gyakorlatilag hasznos kompromisszumok egyetlen fajtájáról sem. A kisebbség, ezzel ellentétben, erősen ragaszkodik a marxista dogmákhoz, de ugyanakkor megőrzi a marxista világnézet reális elemeit is. Ennek a frakciónak alapeszméje a «proletariátus» érdekeinek szembeállítása a burzsoázia érdekeivel. Másrészt azonban a proletariátus harcáról — persze a szociáldemokrácia bizonyos sérthetetlen dogmái által megszabott határokon belül — realisztikus józansággal gondolkodik, világosan felismerve e harc összes konkrét feltételeit és feladatait. Egyik frakció sem valósítja meg egész következetesen alapvető szempontjait, minthogy eszmei és politikai tevékenységükben kötik őket a szociáldemokrata katekizmus szigorú formulái, amelyek megakadályozzák a «leninistákat» abban, hogy legalábbis néhány szociálforradalmár példáját követve következetes lázadókká váljanak, az «iszkrásokat» pedig abban, hogy a munkásosztály reális politikai mozgalmának gyakorlati vezetőivé váljanak."

És az „Oszvobozsgyenyije" cikkírója, miután közli a legfontosabb határozatok tartalmát, néhány ehhez fűzött konkrét megjegyzésében kifejti általános „gondolatait". A III. kongresszussal összehasonlítva — úgymond — „a kisebbség konferenciája egészen másképpen ítéli meg a fegyveres felkelést". „A fegyveres felkelés megítélésével függ össze" az ideiglenes kormányról szóló határozatok közötti különbség. „Ugyanilyen nézeteltérés mutatkozik a munkások szakmai szervezeteinek megítélésében is. A «leninisták» még csak meg sem említették határozataikban a munkásosztály politikai nevelésének és

szervezésének ezt a legfontosabb kiindulópontját. Ezzel szemben a kisebbség igen komoly határozatokat dolgozott ki." Ami a liberálisokat illeti — úgymond —, mindkét frakció egy nézeten van, de a III. kongresszus „majdnem szószerint elismétli Plehanovnak a liberálisokhoz való viszonyra vonatkozó határozati javaslatát, amelyet a II. kongresszus elfogadott, és visszautasítja az ugyanezen a kongresszuson elfogadott Sztarover-féle határozati javaslatot, amely engedékenyebb a liberálisokkal szemben". A kongresszusnak és a konferenciának a parasztmozgalmat illető, nagyjából azonos jellegű határozatai abban különböznek egymástól, hogy a „«többség» erősebben hangsúlyozza a földesúri stb. földek forradalmi elkobzásának eszméjét, a «kisebbség» pedig a demokratikus állami és közigazgatási reformok követelését akarja megtenni agitációjának alapjává".

Az „Oszvobozsgyenyije" végül az „Iszkra" 100. számából egy mensevik határozatot idéz, amelynek fő pontja a következő: „Tekintettel arra, hogy jelenleg az illegális munka egymaga nem eléggé biztosítja a tömeg számára a párt életében való részvételt, és részben arra vezet, hogy a tömeg mint olyan szembekerül a párttal mint illegális szervezettel, a pártnak kezébe kell vennie a munkások legális talajon folyó szakmai harcának vezetését és e harcot szigorúan össze kell kötnie a szociáldemokrata feladatokkal." E határozattal kapcsolatban így kiált fel az „Oszvobozsgyenyije": „Melegen üdvözöljük ezt a határozatot, mint a józan ész diadalát, mint a szociáldemokrata párt bizonyos részének taktikai felvilágosulását."

Most maga előtt látja az olvasó az „Oszvobozsgyenyije" összes lényegbevágó megállapításait. Magától értetődik, hogy igen nagy hiba volna ezeket a megállapításokat helyesnek tartani abban az értelemben, hogy megfelelnek az objektív igazságnak. Minden szociáldemokrata könnyen felfedezi bennük a lépten-nyomon előforduló hibákat. Naivság volna megfeledkezni arról, hogy mindezek a megállapítások keresztül-kasul át vannak itatva a liberális burzsoázia érdekeivel és szempontjaival, hogy ebben az értelemben teljesen elfogultak és tendenciózusak ezek a megállapítások. Úgy tükrözik vissza a szociáldemokrácia nézeteit, ahogy a homorú vagy domború tükör tükrözi vissza a tárgyakat. De még nagyobb hiba volna, ha megfeledkeznénk arról, hogy ezek a burzsoá módra elferdített megállapítások végeredményben a burzsoá-

zia valóságos érdekeit tükrözik, amely mint osztály kétségtelenül jól megérti, hogy a szociáldemokrácián belül milyen tendenciák előnyösek, hasznosak, közelfekvők, rokonszenvesek neki, vagyis a burzsoáziának, és melyek azok, amelyek ártalmasak, távolállók, idegenek, ellenszenvesek. Egy burzsoá filozófus vagy egy burzsoá publicista sohasem fogja jól megérteni a szociáldemokráciát, sem a mensevik, sem a bolsevik szociáldemokráciát. De ha egy valamelyest értelmes publicistáról van szó, annak nem csal az osztályösztöne, s az lényegében mindig helyesen fogja felfogni — ha elferdítve ábrázolja is —, hogy ennek vagy annak a szociáldemokrácián belüli áramlatnak mi a jelentősége a burzsoázia szempontjából. Ellenségünk osztályösztönét, osztályvéleményét ezért minden öntudatos proletárnak a legkomolyabban figyelemre kell méltatnia.

Mit mond tehát nekünk az oroszországi burzsoázia osztályösztöne az oszvobozsgyenyisták útján?

Egészen határozottan kifejezésre juttatja, hogy meg van elégedve az újiszkrásság tendenciáival, dícséri őket realizmusukért, józanságukért, azért, hogy győzött náluk a józan ész, dícséri őket a határozatok komolyságáért, taktikai felvilágosultságukért, gyakorlatiasságukért stb., és elégedetlenségét fejezi ki a III. kongresszus tendenciáival szemben, elítéli a III. kongresszust szűklátókörűségéért, forradalmiságáért, lázadó szelleméért, helyteleníti, hogy elveti a gyakorlatilag hasznos kompromisszumokat stb. A burzsoáziának éppen azt súgja az osztályösztöne, amit írásainkban nem egyszer bebizonyítottunk a legpontosabb adatok alapján, — tudniillik azt, hogy az újiszkrások a mai orosz szociáldemokrácia opportunista szárnyát, ellenfeleik pedig a forradalmi szárnyát képviselik. A liberálisok természetszerűleg rokonszenveznek az előbbiek tendenciáival, s természetszerűleg elítélik az utóbbiak tendenciáit. A liberálisok, mint a burzsoázia ideológusai, nagyon jól megértik, hogy a burzsoáziának csak előnyös, ha a munkásosztály „gyakorlatias, józan, komoly“, vagyis ha tevékenységének területét valóban a kapitalizmus, a reformok, a szakmai harc stb. keretei közé szorítja. A burzsoáziára nézve veszélyes és ijesztő

a proletariátus „forradalmi szűklátókörűsége“ és az a törekvése, hogy osztályfeladatai nevében vezetőszerephez jusson az általános népi orosz forradalomban.

Hogy a „realizmus“ szónak az oszvobozsgyenyista értelmezésben csakugyan ez a jelentése, az többek között abból is kitűnik, ahogyan ezt a szót az „Oszvobozsgyenyije“ és Sztruve úr használta. Magának az „Iszkrá“-nak is be kellett ismernie az oszvobozsgyenyista „realizmusnak“ *ezt* a jelentését. Emlékezzünk vissza például az „Itt az ideje!“ című cikkre az „Iszkra“ 73—74. számának mellékletében. E cikk szerzője (aki az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusán a „mocsár“ nézeteinek következetes hirdetője volt) kereken kimondta azt a véleményét, hogy „Akimov a kongresszuson inkább az opportunizmus kísértetének, semmint valódi képviselőjének szerepét játszotta“. És az „Iszkra“ szerkesztősége kénytelen volt nyomban korrigálni az „Itt az ideje!“ című cikk szerzőjét, s cikkéhez a következő megjegyzést fűzte:

„Ezzel a véleménnyel nem érthetünk egyet. Akimov elvtársnak a programmot illető nézetei világosan magukon viselik az opportunizmus bélyegét, amit az «Oszvobozsgyenyije» kritikusa is beismert, amikor az utolsó számok egyikében megjegyezte, hogy Akimov elvtárs a «realista» — értsd: revizionista — irányzathoz tartozik.“

Tehát az „Iszkra“ maga is nagyon jól tudja, hogy az oszvobozsgyenyista „realizmus“ opportunizmus és semmi más. Ha az „Iszkra“ most, amikor a „liberális realizmust“ támadja („Iszkra“ 102. szám), elhallgatja, hogyan *dicsérték őt* realizmusáért *a liberálisok*, ennek a hallgatásnak az a magyarázata, hogy az ilyen dicséret minden szidalomnál keserűbb. Az ilyen dicséret (s az „Oszvobozsgyenyije“ nem véletlenül és nem is először részesíti dicséretben az „Iszkrá“-t) valójában a liberális realizmus és a szociáldemokrata „realizmus“ (értsd: opportunizmus) ama tendenciáinak rokonságát bizonyítja, amelyek az újiszkrások minden határozatán végigvonulnak egész taktikai pozíciójuk hibás volta folytán.

Valójában az oroszországi burzsoázia már teljes

mértékben kimutatta következetlenségét és önzését az „általános népi“ forradalomban — kimutatta Sztruve úr elmélkedéseivel, tömérdek liberális lap hangjával és tartalmával, egész sereg zemsztvo-képviselőnek, egész sereg intellektuel — általában Trubeckoj, Petrunkevics, Rogyicsev urak és társaik mindenféle hívei — politikai fellépésének jellegével. A burzsoázia persze nem mindig érti meg pontosan, de osztályösztönével nagyjában és egészében kitűnően felfogja, hogy egyrészt a proletariátus és a „nép“ hasznos az *ő* forradalma számára mint ágyútöltelék, mint faltörő kos az önkényuralom ellen, de másrészt a proletariátus és a forradalmi parasztság szörnyen veszélyessé válik rá nézve abban az esetben, ha „döntő győzelmet“ aratnak „a cárizmus felett“ és végigharcolják a demokratikus forradalmat. A burzsoázia ezért teljes erejéből arra törekszik, hogy a proletariátus érje be egy „szerény“ szereppel a forradalomban, hogy józanabb, gyakorlatiasabb, realistább legyen, hogy tevékenységét ez az elv határozza meg: „csak el ne tántorodjék a burzsoázia“.

Az intelligens burzsoák jól tudják, hogy a munkásmozgalmat nem tudják megsemmisíteni. Ezért korántsem a munkásmozgalom ellen, korántsem a proletariátus osztályharca ellen lépnek fel, — nem, sőt minden alkalmat megragadva hajbókolnak a sztrájkszabadság, a civilizált osztályharc előtt, brentanói vagy hirschdunckeri értelemben fogva fel a munkásmozgalmat és az osztályharcot. Másszóval tökéletesen hajlandók „megengedni“ a munkásoknak a sztrájk- és egyesülési szabadságot (amelyet maguk a munkások ténylegesen már majdnem kivívtak), csak mondjanak le a „lázadozásról“, a „szűklátókörű forradalmiságról“, „a gyakorlatilag hasznos kompromisszumok“ iránti ellenszenvükről, arról az igényükről és törekvésükről, hogy *saját* osztályharcuknak bélyegét, a proletár következetesség, a proletár elszántság, a „plebejus jakobinusság“ bélyegét nyomják rá az „általános népi orosz forradalomra“. Az intelligens burzsoák ezért szerte Oroszországban ezerféle úton-módon — könyvek*, előadások,

* V. ö. Prokopovics. „A munkáskérdés Oroszországban“.

szónoklatok, beszédek stb. stb. útján — erőnek erejével igyekeznek beverni a munkások fejébe a (burzsoá) józanság, a (liberális) gyakorlatiasság, az (opportunista) realizmus, a (Brentano-féle) osztályharc, a (Hirsch—Dunckerféle) szakszervezetek[32] stb. eszméjét. Az utóbbi két jelszó kiváltkép megfelel az „alkotmányos-demokrata" vagy „oszvobozsgyenyista" párt burzsoáinak, mert látszatra azonosak a marxista jelszavakkal, mert egy kis elhallgatással és egy kis kiforgatással könnyen összetéveszthetők a szociáldemokrata jelszavakkal, sőt néha szociáldemokrata jelszavaknak is feltüntethetők. A „Rasszvet" című legális liberális lap például (amelyről igyekezni fogunk alkalomadtán részletesebben beszélni a „Proletarij" olvasóinak) gyakran olyan „merész" dolgokat mond az osztályharcról, arról, hogy a burzsoázia becsaphatja a proletariátust, a munkásmozgalomról, a proletariátus öntevékenységéről stb. stb., hogy a figyelmetlen olvasó és a fejletlen munkás könnyen készpénznek veheti e lap „szociáldemokratizmusát". Pedig ez valójában a szociáldemokrácia burzsoá utánzata, az osztályharc fogalmának opportunista kiforgatása és meghamisítása.

Ennek az egész gigászi (a tömegre gyakorolt hatása méreteire nézve gigászi) burzsoá hamisításnak alapja az a törekvés, hogy a munkásmozgalmat főkép szakszervezeti mozgalomra korlátozzák, hogy minél távolabb tartsák az önálló (vagyis a forradalmi, a demokratikus diktatúra felé irányuló) politikától, hogy „az általános népi orosz forradalom eszméjét a munkások tudatában háttérbe szorítsák az osztályharc eszméjével".

Amint az olvasó látja, az „Oszvobozsgyenyije" szövegezését a feje tetejére állítottuk. Kitűnő szövegezés ez, remekül kifejezi a két nézetet, a burzsoá és a szociáldemokrata nézetet arra vonatkozóan, hogy mi a szerepe a proletariátusnak a demokratikus forradalomban. A burzsoázia a proletariátust kizárólag a szakszervezeti mozgalomra akarja korlátozni, hogy így „az általános népi orosz forradalom eszméjét a munkások tudatában háttérbe szorítsa a *(Brentano-féle)* osztályharc eszméjével" — teljesen a „Credo" bernsteinista szerzőinek szellemében, akik a „tisztán-munkás"-mozgalom eszméjével háttérbe szorí-

tották a munkások tudatában a politikai harc eszméjét. A szociáldemokrácia viszont odáig akarja fejleszteni a proletár osztályharcot, hogy a proletariátus vezetőként vegyen részt az általános népi orosz forradalomban, vagyis ezt a forradalmat a proletariátus és parasztság demokratikus diktatúrájává akarja fejleszteni.

A forradalom nálunk általános népi forradalom — mondja a burzsoázia a proletariátusnak. — Ezért neked mint külön osztálynak a magad osztályharcára kell korlátozódnod, a „józan ész" nevében főképpen a szakszervezetekre és legalizálásukra kell fordítanod figyelmedet, s éppen ezeket a szakszervezeteket kell tekintened „a politikai nevelés és a szervezés legfontosabb kiindulópontjának"; forradalmi helyzetben elsősorban „komoly" határozatokat kell hoznod — olyasfajtákat, mint az újiszkrások határozatai —, gondosan kell foglalkoznod a „liberálisok irányában nagyobb jóindulatot tanusító" határozatokkal; olyan vezetőket kell előnyben részesítened, akiknek az a törekvésük, hogy „a munkásosztály reális politikai mozgalmának gyakorlati vezetőivé" váljanak, meg kell őrizned „a marxista világnézet realista elemeit" (ha már sajnos megfertőztek ennek a „tudománytalan" katekizmusnak „szigorú formulái").

A forradalom nálunk általános népi forradalom — mondja a szociáldemokrácia a proletariátusnak. — Ezért neked mint a legélenjáróbb és az egyetlen következetes forradalmi osztálynak nemcsak arra kell törekedned, hogy a legerélyesebbben, hanem hogy vezetőként vegyél részt ebben a forradalomban. Ezért nem szabad bezárkóznod a szűken felfogott, elsősorban a szakszervezeti mozgalom értelmében vett osztályharc keretei közé, hanem ellenkezőleg, arra kell törekedned, hogy kitágítsad osztályharcod kereteit és tartalmát, *olyannyira*, hogy ezek a keretek a mostani demokratikus általános népi orosz forradalom *összes* feladatain túl a további szocialista forradalom feladatait is *felöleljék*. Ezért anélkül, hogy mellőznéd a szakszervezeti mozgalmat és kihasználatlanul hagynád akár a legkisebb legális szabad teret is, a forradalom korszakában a fegyveres felkelésnek, a forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány megalakításának feladatait kell elő-

térbe tolnod, mert ez az egyetlen út, amely a népnek a cárizmus feletti teljes győzelméhez, a demokratikus köztársasághoz és az igazi politikai szabadsághoz vezet.

Felesleges arról beszélnünk, hogy az újiszkrás határozatok hibás „vonaluk" következtében milyen felemás, következetlen és természetesen a burzsoáziának tetsző álláspontot foglaltak el ebben a kérdésben.

II. MARTINOV ELVTÁRS ÚJRA „ELMÉLYÍTI" A KÉRDÉST

Térjünk át Martinovnak az „Iszkra" 102. és 103. számában megjelent cikkeire. Természetesen nem fogunk válaszolni Martinovnak azokra a próbálkozásaira, hogy bebizonyítsa, milyen helytelenül értelmezünk mi, és milyen helyesen értelmez ő egy csomó Marx- és Engels-idézetet. Annyira komolytalanok ezek a próbálkozások, annyira szemmellátható Martinov csűrés-csavarása, oly világos a kérdés, hogy nem volna érdekes mégegyszer foglalkozni vele. Minden gondolkodó olvasó maga is könnyen eligazodik a Martinov-féle minden vonalon való visszavonulás egészen szimpla ravaszkodásai között, főleg ha majd megjelenik Engels „Munkában a bakunisták" című brosúrájának és Marx „A Kommunisták Szövetsége Központi Vezetőségének üzenete" (1850 március) című művének[33] teljes fordítása, amelyet a „Proletarij" munkatársainak egy csoportja készít elő. Martinov cikkéből egyetlen idézet is elegendő ahhoz, hogy visszavonulását az olvasó számára szemléletessé tegyük.

„Az «Iszkra» elismeri — mondja Martinov a 103. számban —, hogy az ideiglenes kormány megalakítása a forradalom fejlődésének egyik lehetséges és célszerű útja, s tagadja annak célszerűségét, hogy a szociáldemokraták részt vegyenek a *burzsoá* ideiglenes kormányban annak érdekében, hogy a jövőben teljesen hatalmunkba vehessük az államgépezetet a szocialista forradalom megvalósítása céljából." Másszóval: az „Iszkra" most elismerte, milyen képtelenség volt attól félnie, hogy a forradalmi kormánynak vállalnia kell a felelősséget a kincstárért és a bankokért, hogy veszedelmes és lehetetlen

kezünkbe venni a „börtönöket“ stb. Az „Iszkra“ — akárcsak azelőtt — most is összezavarja a demokratikus és a szocialista diktatúrát. A zavar elengedhetetlen a visszavonulás fedezése céljából.

Martinov az új „Iszkra“ zavartkeltő munkatársai közül is kiemelkedik, mint elsőszámú zavartkeltő, mint egy — ha szabad e kifejezéssel élnünk — tehetséges zavartkeltő. Amikor egy-egy kérdés „elmélyítésére“ irányuló görcsös igyekezetével magát a kérdést teljesen összezavarja, majdnem mindig új formulákat „fundál ki“, amelyek remekül megvilágítják álláspontjának teljesen hamis voltát. Emlékezzünk csak vissza, hogyan „mélyítette“ el az „ökonomizmus“ korszakában Plehanovot és alkotta meg ezt a formulát: „gazdasági harc a munkáltatók és a kormány ellen.“ Aligha talál az ember az ökonomisták egész irodalmában ennél sikerültebb kifejezést az ökonomista irányzat teljesen hibás voltának jellemzésére. Most is így áll a dolog. Martinov buzgón szolgálja az új „Iszkrá“-t, és valahányszor szólásra emelkedik, majdnem mindig új és kitűnő anyagot szolgáltat az újiszkrások ferde álláspontjának értékeléséhez. A 102. számban azt mondja, hogy Lenin „észrevétlenül felcserélte a forradalom fogalmát a diktatúra fogalmával“ (3. old. 2. hasáb).

Lényegében az újiszkrások összes ellenünk emelt vádjai erre a vádra vezethetők vissza. És milyen hálásak vagyunk mi Martinovnak ezért a vádért! Milyen felbecsülhetetlen szolgálatot tesz nekünk az újiszkrás irányzat elleni harcunkban, amikor így fogalmazza meg vádját! Egész komolyan meg kell kérnünk az „Iszkra“ szerkesztőségét, hogy minél gyakrabban uszítsa ránk Martinovot, hadd „mélyítse el“ a „Proletarij“ elleni támadásokat, hadd adjon a támadásoknak „igazán elvi“ megfogalmazást. Mert minél inkább igyekszik Martinov elvileg érvelni, annál kevésbbé sikerül neki, és annál világosabban mutatja az újiszkrás irányzat hibáit, annál nagyobb sikerrel hajtja végre önmagán és barátain a reductio ad absurdum (az új „Iszkra“ elveit abszurdumig vivő) hasznos pedagógiai műtétét.

A „Vperjod“ és a „Proletarij“ „felcseréli“ a forra-

dalom és a diktatúra fogalmát. Az „Iszkra“ nem óhajtja ezt a „cserét“. Pontosan így van ez, mélyen tisztelt Martinov elvtárs! Ön véletlenül nagy igazságot mondott ki. *Új* megfogalmazásával igazolta azt a tételünket, hogy az „Iszkra“ a forradalom uszályában kullog és a forradalom feladatai oszvobozsgyenyista megfogalmazásának útjára téved, a „Vperjod“ és a „Proletarij“ viszont olyan jelszavakat ad ki, amelyek előbbre viszik a demokratikus forradalmat.

Ön ezt nem érti, Martinov elvtárs? A kérdés fontosságára való tekintettel igyekezni fogunk önnek részletes magyarázattal szolgálni.

A demokratikus forradalom polgári jellege többek között abban nyilvánul meg, hogy a társadalom számos osztálya, csoportja, rétege, amelyek teljesen a magántulajdon és az árugazdaság elismerésének talaján állnak és képtelenek ezeket a kereteket áthágni, a dolgok kényszerítő ereje folytán odáig jutnak, hogy elismerik az önkényuralom és általában az egész feudális rendszer alkalmatlanságát és csatlakoznak a szabadság követeléséhez. Emellett mind világosabban kitűnik *ennek* a szabadságnak — amelyet a „társadalom“ követel és a földbirtokosok és kapitalisták egész szóáradattal (és csakis szavakkal!) védelmeznek — burzsoá jellege. Ugyanakkor egyre szemmelláthatóbbá válik a gyökeres különbség a munkások és a burzsoázia szabadságharca, a proletár és a liberális demokratizmus közt. A munkásosztály és öntudatos képviselői előre mennek és előre hajtják ezt a harcot, s nemcsak nem félnek attól, hogy végigharcolják, hanem sokkal messzebb akarnak menni még a legmesszebbmenő demokratikus forradalomnál is. A burzsoázia következetlen és önző, amikor csak részben és képmutatásból teszi magáévá a szabadság jelszavait. Minden olyan kísérlet, amely arra irányul, hogy külön vonallal, külön kidolgozott „pontokban“ (amilyenek Sztarover vagy a konferenciások határozataiban találhatók) állapítsák meg azokat a határokat, amelyeken túl a szabadság burzsoá barátainak képmutatása, vagy ha úgy tetszik a szabadságnak a szabadság burzsoá barátai általi elárulása kezdődik, múlhatatlanul kudarcra van kárhoztatva, mert a két tűz

közé (az önkényuralom és a proletariátus közé) szorított burzsoázia ezernyi úton-módon és ezernyi eszközzel tudja megváltoztatni álláspontját és jelszavait, miközben hol egy arasznyival balra, hol egy arasznyival jobbra alkalmazkodik, és folyvást alkudozik és közvetít. A proletár demokratizmusnak nem az a feladata, hogy ilyen élettelen „pontokat" eszeljen ki, hanem az, hogy fáradhatatlanul bírálja az alakuló politikai helyzetet, hogy leleplezze a burzsoázia újabb és újabb előre nem látott következetlenségeit és árulásait.

Emlékezzünk csak vissza Sztruve úr politikai szereplésének történetére az illegális irodalomban és a szociáldemokrácia ellene viselt háborújának históriájára, s szemléletes képet fogunk kapni arról, hogy a szociáldemokrácia, a proletár demokrácia előharcosa, hogyan valósította meg ezeket a feladatokat. Sztruve úr egy teljesen sipovi jelszóval kezdte: „jogokat és hatalommal bíró zemsztvót!" (lásd a „Zarjá"-ban „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" címen megjelent cikkemet*). A szociáldemokrácia leleplezte Sztruve urat és egy határozottan alkotmányos programm felé taszította. Amikor ez a „taszigálás" a forradalmi események különösen gyors menete folytán éreztetni kezdte hatását, a harc a demokratizmus *következő* kérdésére terelődött át: nemcsak általában alkotmányt kell követelni, hanem feltétlenül általános, közvetlen és egyenlő választójogot, titkos szavazással. Amikor az „ellenfélnek" ezt az új állását is „bevettük" (a Felszabadulás Szövetsége elfogadta az általános választójogot), tovább folytattuk a nyomást, kimutattuk a kétkamarás rendszer képmutató és hazug voltát, kimutattuk, hogy az oszvobozsgyenyisták nem teljesen ismerik el az általános választójogot, *monarchizmusukon* bemutattuk demokratizmusuk alkudozó jellegét, másszóval megmutattuk, hogyan *kereskednek* a pénzeszsák oszvobozsgyenyista hősei a nagy orosz forradalom érdekeivel.

Az önkényuralom vad konoksága, a polgárháború gigászi haladása, a kilátástalan helyzet, amelybe a mon-

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old. — *Szerk.*

archisták taszították Oroszországot, végül a legkeményebb koponyákat is gondolkodásra késztette. A forradalom kezdett *ténnyé* válni. Hogy valaki elismerje a forradalmat, ahhoz most már nem kellett forradalmárnak lennie. Az önkényuralmi kormány ténylegesen bomlásnak indult és bomlik mindenki szemeláttára. Ahogy a legális sajtóban egy liberális (Gregyeszkul úr) helyesen megjegyezte, olyan helyzet alakult ki, hogy ténylegesen nem engedelmeskednek ennek a kormánynak. Az önkényuralom minden látszólagos ereje ellenére is tehetetlennek bizonyult, a kibontakozó forradalom eseményei egyszerűen kezdik félretolni ezt az elevenen rothadó parazita szervezetet. A liberális burzsoák, minthogy az adott, ténylegesen kialakuló viszonyok talaján voltak kénytelenek lebonyolítani tevékenységüket (jobbanmondva politikai sefteléseiket), *kezdték felismerni, hogy el kell ismerniök a forradalmat.* Ezt nem azért teszik, mert forradalmárok, hanem annak ellenére, hogy nem forradalmárok. Szükségből és akaratuk ellenére teszik ezt, haraggal látva a forradalom sikereit, forradalmisággal vádolva az önkényuralmat, amely nem kompromisszumot, hanem élethalálharcot akar. Született szatócsok lévén, gyűlölik a harcot és a forradalmat, de a körülmények arra kényszerítik őket, hogy a forradalom talajára helyezkedjenek, mert nincs más talaj a lábuk alatt.

Rendkívül tanulságos és rendkívül komikus látványnak vagyunk tanúi. A burzsoá liberalizmus prostituáltjai megkísérlik magukra ölteni a forradalmiság tógáját. Az oszvobozsgyenyisták — risum teneatis, amici!* — nos, az oszvobozsgyenyisták a forradalom nevében kezdenek beszélni! Az oszvobozsgyenyisták azt kezdik bizonygatni, hogy „nem félnek a forradalomtól“ (Sztruve úr az „Oszvobozsgyenyije“ 72. számában)!!! Az oszvobozsgyenyisták bejelentik igényüket arra, hogy „a forradalom élére álljanak“!!!

Ez rendkívül figyelemreméltó jelenség, amely nemcsak a burzsoá liberalizmus haladását jellemzi, hanem még inkább a forradalmi mozgalom reális sikereinek haladását,

* — megállnátok-e nevetés nélkül, barátaim? — *Szerk.*

mert a forradalmi mozgalom *kikényszerítette* azt, hogy elismerjék. Még a burzsoázia is kezdi érezni, hogy előnyösebb a forradalom talajára helyezkedni — annyira megingott az önkényuralom. Másrészt azonban ez a jelenség, amely arról tanúskodik, hogy az egész mozgalom új, magasabb fokra hágott, szintén új és szintén magasabb feladatokat tűz elénk. A burzsoázia nem ismerheti el őszintén a forradalmat, függetlenül a burzsoázia egyik-másik ideológusának egyéni lelkiismeretességétől. A burzsoáziának e mozgalom magasabb stádiumába is szükségképpen bele kell vinnie önzését és következetlenségét, szatócslelkét és kicsinyes, reakciós fogásait. Nekünk most programmunk nevében és programmunkat továbbfejlesztve *máskép* kell megfogalmaznunk a forradalom legközelebbi *konkrét* feladatait. Ami tegnap elégséges volt, *ma nem elég*. Tegnap talán elég volt, ha élenjáró demokratikus jelszóként a forradalom elismerését követeltük. Ma ez kevés. A forradalom még Sztruve urat is arra kényszerítette, hogy elismerje. Ma az élenjáró osztálytól megkövetelik, hogy pontosan meghatározza *magát a tartalmát* a forradalom legfontosabb aktuális és elodázhatatlan feladatainak. Sztruve uréknak, bár elismerik a forradalmat, mindig újra meg újra kilátszik a szamárfülük, mert megint rázendítenek arra a régi nótára, hogy lehetséges a békés kimenetel, hogy *Miklós* az oszvobozsgyenyista urakat fogja megbízni kormányalakítással stb. stb. Az oszvobozsgyenyista urak elismerik a forradalmat, hogy a maguk szempontjából annál veszélytelenebbül elsinkófálják, elárulják ezt a forradalmat. A mi dolgunk most az, hogy megmutassuk a proletariátusnak és az egész népnek, hogy e jelszó: forradalom, mennyire elégtelen, hogy megmutassuk, hogy világosan és minden kétértelműség nélkül, következetesen és határozottan meg kell határoznunk a forradalomnak *magát a tartalmát*. És éppen ez a meghatározás az egyetlen jelszó, amely helyesen tudja kifejezni a forradalom „döntő győzelmét“, ez a jelszó pedig: a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája[34].

A szavakkal való visszaélés a legmindennapibb jelenség a politikában. Nem egyszer nevezték magukat

„szocialistáknak" például az angol polgári liberalizmus hívei is („mi most mindannyian szocialisták vagyunk" — „We all are socialists now", mondta Harcourt), Bismarck hívei is, XIII. Leó pápa barátai is. A „forradalom" szó szintén igen alkalmas arra, hogy visszaéljenek vele, és a mozgalom fejlődésének bizonyos szakaszában elkerülhetetlen az ilyen visszaélés. Amikor Sztruve úr kezdett a forradalom nevében beszélni, akaratlanul is Thiers jutott az eszünkbe. Ez a szörnyszülött törpe, a burzsoázia politikai megvesztegethetőségének ez az eszményi képviselője, néhány nappal a februári forradalom előtt megérezte a népi vihar közeledését. És a parlamenti szószékről kijelentette, hogy *ő a forradalom pártjához tartozik!* (Lásd Marx. „A polgárháború Franciaországban"[35].) A forradalom pártjához való oszvobozsgyenyista átállás politikai jelentősége *teljesen azonos* Thiersnek ezzel az „átállásával". Amikor az orosz Thiers-ek kezdik mondogatni, hogy ők a forradalom pártjához tartoznak, ez azt jelenti, hogy a forradalom jelszava már elégtelen, semmitmondó, semmiféle feladatot meg nem határozó jelszóvá vált, mert a forradalom ténnyé lett, s a legkülönbözőbb elemek tömegével állnak melléje.

Valóban, mi a forradalom marxista szempontból? Erőszakos lerombolása az elavult politikai felépítménynek, amely ellentmondásba került az új termelési viszonyokkal, s ez az ellentmondás egy bizonyos pillanatban e felépítmény csődjére vezetett. Az önkényuralom ellentmondása a kapitalista Oroszország egész rendszerével, a polgári-demokratikus fejlődés valamennyi követelményével annál nagyobb csődhöz vezetett most, minél tovább tartották fenn mesterségesen ezt az ellentmondást. A felépítmény minden eresztékében recseg-ropog, enged a nyomásnak, gyengül. Magának a népnek, vagyis a legkülönbözőbb osztályok és csoportok képviselőinek kell megalkotniok a maguk számára az új felépítményt. A fejlődés bizonyos pillanatában a régi felépítmény használhatatlansága mindenki előtt világossá válik. A forradalmat mindenki elismeri. Most az a feladat, hogy meghatározzuk, *milyen* osztályoknak és *hogyan* kell megalkotniok az új felépítményt. E nélkül a meghatározás nél-

kül a forradalom jelszava e pillanatban üres és tartalmatlan, mert az önkényuralom gyengesége a nagyhercegekből is és a „Moszkovszkije Vedomosztyi“-ból[36] is „forradalmárt“ csinál! E meghatározás nélkül szó sem lehet az élenjáró osztály élenjáró demokratikus feladatairól. És éppen ezt a meghatározást foglalja magában a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrájának jelszava. Ez a jelszó meghatározza azokat az osztályokat is, amelyekre lehet és kell támaszkodniok az új felépítmény új „építőinek“, meghatározza a felépítmény jellegét is („demokratikus“ diktatúra, eltérően a szocialista diktatúrától) és az építés módját is (diktatúra, vagyis az erőszakos ellenállás erőszakos elnyomása, a nép forradalmi osztályainak felfegyverzése). Aki most nem ismeri el ezt a jelszót, a forradalmi-demokratikus diktatúra, a forradalmi hadsereg, a forradalmi kormány, a forradalmi parasztbizottságok jelszavát, az vagy reménytelenül nem érti a forradalom feladatait, nem tudja meghatározni a mai helyzet által felvetett új és magasabbrendű feladatait, vagy pedig becsapja a népet, elárulja a forradalmat, amikor visszaél a „forradalom“ jelszavával.

Az első eset: Martinov elvtárs és barátai. A második eset: Sztruve úr és az egész „alkotmányos-demokrata“ zemsztvo-párt.

Martinov elvtárs olyan találékony és éleselméjű volt, hogy épp akkor hangoztatta a forradalom és a diktatúra fogalma „felcserélésének“ vádját, amikor a forradalom fejlődése a forradalom feladatainak a diktatúra jelszavával való meghatározását követelte meg! Martinov elvtársat valójában megint az a szerencsétlenség érte, hogy lemaradt, megrekedt az utolsóelőtti lépcsőfokon, *az oszvobozsgyenyizmus színvonalára került*, mert éppen az oszvobozsgyenyisták politikai álláspontjának, vagyis a liberális-monarchista burzsoázia érdekeinek felel most meg, hogy elismerjék a „forradalmat“ (szavakban) és ne legyenek hajlandók elismerni a proletariátus és a parasztság diktatúráját (azaz a valódi forradalmat). A liberális burzsoázia most Sztruve úr útján a forradalom mellett foglal állást. Az öntudatos proletariátus a forradalmi szociáldemokraták útján a proletariátus és a parasztság diktatú-

ráját követeli. És itt avatkozik bele a vitába az új „Iszkra“ bölcse, és azt kiabálja: ne merjétek „felcserélni“ a forradalom és a diktatúra fogalmát! Nos, hát nem igaz, hogy az újiszkrások álláspontjának fonáksága arra kárhoztatja őket, hogy állandóan az oszvobozsgyenyizmus uszályában kullogjanak?

Kimutattuk, hogy az oszvobozsgyenyisták (és ebben a szociáldemokrácia buzdító taszigálásainak is része van) lépcsőfokról lépcsőfokra emelkednek a demokrácia elismerése tekintetében. Eleinte e körül a kérdés körül forgott a vitánk: Sipov-politika (jogok és hatalommal bíró zemsztvo) vagy alkotmányos rendszer? Aztán: korlátozott választások vagy általános választójog? Majd: a forradalom elismerése vagy kalmár-paktum az önkényuralommal? És végül most: a forradalom elismerése a proletariátus és a parasztság diktatúrája nélkül, vagy pedig annak a követelésnek elismerése, hogy a demokratikus forradalomban megvalósuljon ezeknek az osztályoknak a diktatúrája? Lehetséges és valószínű, hogy az oszvobozsgyenyista urak (mindegy, hogy a mostaniak-e vagy pedig a burzsoá demokrácia balszárnyán álló utódaik) még egy lépcsőfokkal magasabbra emelkednek, vagyis idővel (talán akkor, amikor Martinov elvtárs még egy lépcsőfokkal feljebb emelkedik) elismerik majd a diktatúra jelszavát is. Sőt, ez elkerülhetetlenül így lesz, ha az orosz forradalom sikeresen halad előre és eljut a döntő győzelemhez. Milyen álláspontot fog akkor elfoglalni a szociáldemokrácia? A mostani forradalom teljes győzelme a demokratikus forradalmi átalakulás végét és a szocialista forradalomért való döntő harc kezdetét fogja jelenteni. A mai parasztság követeléseinek megvalósítása, a reakció teljes szétzúzása, a demokratikus köztársaság kivívása lesz a vége a burzsoázia, sőt a kispolgárság forradalmiságának, — s ez lesz a kezdete a proletariátus igazi harcának a szocializmusért. Minél teljesebb lesz a demokratikus forradalmi átalakulás, annál gyorsabban, szélesebb körben, tisztábban és határozottabban bontakozik majd ki ez az új harc. A „demokratikus“ diktatúra jelszava éppen a mostani forradalom történelmileg korlátolt jellegét juttatja kifejezésre, és azt, hogy az új rend talaján új harcra

van szükség ahhoz, hogy a munkásosztály teljesen felszabaduljon minden elnyomás, minden kizsákmányolás alól. Másszóval: amikor a demokratikus burzsoázia vagy a kispolgárság még egy lépcsőfokkal feljebb fog emelkedni, amikor nemcsak a forradalom, hanem a forradalom teljes győzelme is ténnyé válik, — akkor (talán a jövendő új Martinovok szörnyű üvöltése közepette) „fel fogjuk cserélni“ a demokratikus diktatúra jelszavát a proletariátus szocialista diktatúrájának jelszavával, vagyis a teljes szocialista forradalom jelszavával.

III. A DIKTATÚRA VULGÁRIS POLGÁRI ÁBRÁZOLÁSA ÉS MARX NÉZETE A DIKTATÚRÁRÓL

Mehring[37] Marxnak a „Neue Rheinische Zeitung“-ban 1848-ban megjelent cikkei kiadásához írt jegyzeteiben elmondja, hogy a polgári irodalom többek között szemére vetette ennek az ujságnak, hogy a „diktatúra azonnali bevezetését“ követelte mint a „demokrácia megvalósításának egyedüli eszközét“ (Marx’ Nachlass. III. köt. 53. old.). Vulgáris burzsoá szemszögből nézve a diktatúra fogalma és a demokrácia fogalma kizárja egymást. A burzsoá, aki nem érti meg az osztályharc elméletét, aki megszokta, hogy a politika küzdőterén a burzsoázia különböző köreinek és klikkjeinek kicsinyes veszekedését lássa, diktatúrán a demokrácia összes szabadságjogainak és biztosítékainak megsemmisítését, a diktátor személye érdekében gyakorolt mindenféle önkényt és a hatalommal való visszaélést érti. Lényegében éppen ez a vulgáris polgári álláspont ütközik ki a mi Martinovunkból is, aki az új „Iszkrá“-ban folytatott „új hadjáratának“ befejezéseként azzal magyarázza a „Vperjod“ és a „Proletarij“ előszeretetét a diktatúra jelszava iránt, hogy Lenin „szörnyen szeretne szerencsét próbálni“ („Iszkra“ 103. sz., 3. old. 2. hasáb). Hogy megmagyarázzuk Martinovnak, mi a különbség az osztály diktatúrája és egy személy diktatúrája, valamint a demokratikus diktatúra feladatai és a szocialista diktatúra feladatai között, nem árt kitérnünk a „Neue Rheinische Zeitung“ nézeteire.

„Forradalom után — írta a „Neue Rheinische Zeitung“ 1848 szeptember 14-én — minden ideiglenes államberendezés diktatúrát, mégpedig erélyes diktatúrát követel. Mi kezdettől fogva szemére vetettük Camphausennek (az 1848 március 18-a utáni miniszterelnöknek), hogy nem lépett fel diktatórikusan, hogy nem törte össze és nem távolította el azonnal a régi intézmények maradványait. És míg Camphausen úr alkotmány-illúziókban ringatta magát, a megvert párt (vagyis a reakciós párt) megerősítette hadállásait a bürokráciában és a hadseregben, sőt hol itt, hol ott nyilt harcra is elszánta magát“[38].

Ezekben a szavakban — mondja helyesen Mehring — néhány tételben össze van foglalva az, amit a „Neue Rheinische Zeitung“ részletesen kifejtett Camphausen kormányáról szóló hosszú cikkeiben. Mit is mondanak nekünk Marxnak ezek a szavai? Azt, hogy az ideiglenes forradalmi kormánynak diktatórikusan *kell* fellépnie (ezt a tételt az „Iszkra“, amely rettegett a „diktatúra“ jelszótól, sehogy sem tudta megérteni); hogy ennek a diktatúrának az a feladata, hogy megsemmisítse a régi intézmények maradványait (éppen az, amire világosan rámutat az OSzDMP III. kongresszusának az ellenforradalom elleni harcról szóló határozata, és ami, mint fentebb kimutattuk, hiányzik a konferencia határozatából). Végül, harmadszor, az következik ezekből a szavakból, hogy Marx azért ostorozta a polgári demokratákat, mert „alkotmány-illúziókat“ táplálnak a forradalom és a nyilt polgárháború korszakában. Hogy ezeknek a szavaknak mi az értelme, az különösen szemléletesen kiviláglik a „Neue Rheinische Zeitung“ 1848 június 6-i cikkéből. „Az össznépi alkotmányozó gyűlésnek — írta Marx — mindenekelőtt aktív, forradalmian aktív gyűlésnek kell lennie. A frankfurti gyűlés a parlamentesdi-játékban gyakorolja magát és a kormánynak engedi át a cselekvést. Tegyük fel, hogy ennek a tudós zsinatnak sikerülne igen érett megfontolás után a legjobb napirendet és a legjobb alkotmányt kiagyalni. Mi haszna a legjobb napirendnek és a legjobb alkotmánynak, ha a kormányok közben a szuronyt tűzték napirendre?“[39]

Ez az értelme a „diktatúra“ jelszónak. Ebből látható,

hogyan fogadta volna Marx az olyan határozatokat, amelyek az „alkotmányozó gyűlés megszervezésére vonatkozó határozatot“ döntő győzelemnek nevezik, vagy amelyek arra szólítanak fel, hogy „maradjunk meg a szélső forradalmi ellenzék pártjának“!

A népek életében a nagy kérdéseket csakis az erő dönti el. Rendszerint maguk a reakciós osztályok folyamodnak elsőnek erőszakhoz, polgárháborúhoz, ők „tűzik napirendre a szuronyt“, amint az orosz önkényuralom tette és továbbra is teszi rendszeresen és állhatatosan, lépten-nyomon január 9-e óta. Ha pedig ilyen helyzet alakult ki, ha már a szurony tényleg a politikai napirend élére került, ha már a felkelés szükségesnek és elodázhatatlannak bizonyult, — akkor az alkotmány-illúziók és a parlamentesdi-játék csak a forradalom burzsoá elárulásának leplévé válik, csak arra szolgál, hogy leplezze, hogyan „tántorodik el“ a burzsoázia a forradalomtól. A valóban forradalmi osztálynak akkor éppen a diktatúra jelszavát kell kiadnia.

Arról a kérdésről, hogy mik a feladatai ennek a diktatúrának, Marx már a „Neue Rheinische Zeitung“-ban ezt írta: „A nemzetgyűlésnek mindenütt csak az önmagukat túlélt kormányok reakciós túlkapásai ellen kellett volna diktátori módon fellépnie, és olyan hatalomra tett volna szert a közvélemény előtt, amelybe beletört volna minden szurony... Ez a gyűlés azonban untatja a német népet ahelyett, hogy magával ragadná, vagy hagyná, hogy az ragadja magával“[40]. Marx véleménye szerint a nemzetgyűlésnek „el kellett volna távolítania Németország tényleges rendjéből mindent, ami ellentmondott a népszuverenitás elvének“, s aztán „meg kellett volna szilárdítania azt a forradalmi talajt, amelyen áll, hogy minden támadás ellen biztosítsa a forradalom vívmányát, a nép szuverenitását“[41].

Azok a feladatok tehát, amelyeket Marx 1848-ban a forradalmi kormány vagy a diktatúra elé tűzött, tartalmukra nézve mindenekelőtt a *demokratikus* forradalomra vonatkoztak: védekezés az ellenforradalommal szemben és tényleges eltávolítása mindannak, ami ellentmond a nép szuverenitásának. Ez pedig nem más, mint forradalmi-demokratikus diktatúra.

Most menjünk tovább: mely osztályok valósíthatták meg és kellett hogy megvalósítsák Marx véleménye szerint ezt a feladatot (gyakorlatilag valóra váltani a nép szuverenitásának elvét és visszaverni az ellenforradalom támadásait)? Marx a „népről“ beszél. Mi azonban tudjuk, hogy Marx mindig kíméletlenül harcolt az olyan kispolgári illúziók ellen, hogy a „nép“ egységes, hogy a népen belül nincs osztályharc. Marx a „nép“ szó használatával nem kente el az osztályok közti különbséget, hanem egyesített bizonyos elemeket, amelyek végig tudják vinni a forradalmat.

A berlini proletariátus március 18-i győzelme után — írta a „Neue Rheinische Zeitung“ — a forradalomnak kétféle eredménye mutatkozott: „Egyrészt a nép felfegyverzése, az egyesülési jog, a nép ténylegesen elért szuverenitása; másrészt a monarchia fenntartása és a Camphausen—Hansemann kormány, vagyis a nagyburzsoázia képviselőinek kormánya. A forradalom eredményei tehát két sort alkottak, amelyeknek szükségszerűen széjjel kellett válniok. A nép győzött, határozottan demokratikus természetű szabadságjogokat vívott ki magának, de a közvetlen uralom nem az ő kezébe, hanem a nagyburzsoázia kezébe került. Egyszóval a forradalom nem volt befejezve. A nép engedte, hogy a nagyburzsoázia képviselőiből alakítsanak kormányt, és a nagyburzsoák legott bebizonyították törekvéseiket azzal, hogy szövetséget ajánlottak fel a régi porosz nemességnek és a bürokráciának. Arnim, Canitz, Schwerin belépett a kormányba.

A nagyburzsoázia, amely kezdettől fogva forradalomellenes volt, a néptől azaz a munkásoktól és a demokratikus polgárságtól való félelmében véd- és dacszövetséget kötött a reakcióval“ (a mi kiemelésünk)[42].

Tehát a forradalom döntő győzelméhez nemcsak az kevés, hogy hoznak egy „határozatot az alkotmányozó gyűlés megszervezéséről“, de még az alkotmányozó gyűlés tényleges összehívása sem elég! Még fegyveres harcban kivívott részleges győzelem (a berlini munkások győzelme 1848 március 18-án a katonaság felett) után is lehetséges „befejezetlen“, „végig nem vitt“ forradalom. Mert mitől függ a forradalom végigvitele? Attól, hogy kinek a kezébe

megy át a közvetlen uralom: a Petrunkevicsek és Rogyicsevek, azaz a Camphausenek és Hansemannok kezébe-e, vagy pedig a *nép*, vagyis a munkások és a demokratikus burzsoázia kezébe. Az első esetben a burzsoáziáé lesz a hatalom, a proletariátusé pedig — „a kritika szabadsága", az a szabadság, hogy „megmaradhat a szélső forradalmi ellenzék pártjának". A burzsoázia a győzelem után nyomban szövetséget fog kötni a reakcióval (feltétlenül ez történne Oroszországban is, ha például a pétervári munkások a katonaság elleni utcai harcban csak részleges győzelmet aratnának és átengednék a kormányalakítást Petrunkevics úrnak és társainak). A második esetben lehetséges lenne a forradalmi demokratikus diktatúra, vagyis a forradalom teljes győzelme.

Hátra van még, hogy pontosabban meghatározzuk, mit értett tulajdonképpen Marx „demokratikus polgárságon" (demokratische Bürgerschaft), amelyet a munkásokkal együttvéve, szemben a nagyburzsoáziával, népnek nevezett.

Erre a kérdésre világos választ ad a „Neue Rheinische Zeitung" 1848 július 29-i számában megjelent cikk következő része: „... Az 1848-as német forradalom csak paródiája az 1789-es francia forradalomnak.

1789 augusztus 4-én, három héttel a Bastille ostroma után, a francia nép egy nap alatt végzett a feudális terhekkel.

1848 július 11-én, négy hónappal a márciusi barikádok után, a feudális terhek végeztek a német néppel, teste Gierke cum Hansemanno*.

---

* „Tanúk: Gierke úr Hansemann úrral egyetemben." Hansemann a nagyburzsoázia pártjának minisztere (oroszra fordítva: Trubeckoj vagy Rogyicsev stb.). Gierke — Hansemann kormányának földművelésügyi minisztere, aki kidolgozott egy tervezetet, egy „merész" tervezetet, állítólag „a feudális terhek megváltás nélküli megszüntetésére", valójában a kicsiny és jelentéktelen terhek eltörlésére, a lényegesebb terhek meghagyására, illetve megváltására vonatkozóan. Gierke úr az orosz Kablukov, Manuilov és Gercenstein urak és a hasonszőrű burzsoá és liberális muzsikbarátok fajtájából való, akik a „paraszti földtulajdon kibővítését" akarják, de azért a földesurakat sem szeretnék megbántani.

Az 1789-es francia burzsoázia egy pillanatra sem hagyta cserben szövetségeseit, a parasztokat. Tudta, hogy uralmának az volt az alapja, hogy a falun megsemmisítették a feudalizmust, megteremtették a földbirtokkal rendelkező (grundbesitzenden) szabad parasztosztályt.

Az 1848-as német burzsoázia minden lelkiismeretfurdalás nélkül elárulja a parasztságot, legtermészetesebb szövetségesét, amely egy hús egy vér vele, s amely nélkül tehetetlen a nemességgel szemben.

A feudális jogok megőrzése, (illuzórikus) megváltás formájában való szentesítésük, — ez hát az 1848-as német forradalom eredménye. Vajudtak a hegyek, és szültek egy egeret!"[43]

Igen tanulságos rész ez, négy fontos tétel következik belőle: 1) A befejezetlen német forradalom abban különbözik a befejezett francia forradalomtól, hogy a burzsoázia nemcsak általában a demokráciát árulta el, hanem kiváltképpen a parasztságot. 2) A demokratikus forradalom teljes megvalósulásának alapja a szabad parasztosztály megteremtése. 3) Egy ilyen osztály megteremtése a feudális terhek megszüntetését, a feudalizmus szétzúzását jelenti, de még semmiesetre sem szocialista forradalom. 4) A parasztok a burzsoáziának, mégpedig a demokratikus burzsoáziának „legtermészetesebb" szövetségesei, s nélkülük a burzsoázia „tehetetlen" a reakcióval szemben.

A konkrét nemzeti sajátosságoknak megfelelő változtatásokkal, feudalizmus helyett orosz jobbágyrendszert mondva, ezeket a tételeket teljes egészében alkalmazhatjuk az 1905-ös Oroszországra is. Kétségtelen, hogy amikor a Marx által megvilágított németországi tapasztalatokból levonjuk a tanulságot, nem juthatunk a forradalom döntő győzelmének más jelszavához, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának jelszavához. Kétségtelen, hogy annak a „népnek", amelyet Marx 1848-ban az ellenállást kifejtő reakcióval és az áruló burzsoáziával állított szembe, legfőbb alkotórésze a proletariátus és a parasztság. Kétségtelen, hogy a liberális burzsoázia és az oszvobozsgyenyista urak nálunk Oroszországban is elárulják és el fogják árulni a parasztságot,

vagyis egy álreformmal intézik el a dolgot, és amikor döntő harcra kerül a sor a földbirtokosok és a parasztok között, a földbirtokosok oldalára fognak állni. Csak a proletariátus tudja mindvégig támogatni a parasztságot ebben a harcban. Kétségtelen végül, hogy a parasztok harcának sikere, vagyis az egész földnek a parasztság kezére jutása nálunk Oroszországban is teljes demokratikus forradalmat fog jelenteni és a végigvitt forradalom szociális támasza lesz, de korántsem jelent szocialista forradalmat, sem „szocializálást“, amiről a kispolgárság ideológusai, a szociálforradalmárok beszélnek. A parasztfelkelés sikere, a demokratikus forradalom győzelme csak megtisztítja az utat a demokratikus köztársaság talaján a szocializmusért folyó tényleges és döntő harc számára. A parasztság, mint földtulajdonnal rendelkező osztály, ebben a harcban ugyanolyan áruló, ingadozó szerepet fog játszani, mint most a burzsoázia a demokráciáért folyó harcban. Aki megfeledkezik erről, az megfeledkezik a szocializmusról, az becsapja önmagát és másokat a proletariátus igazi érdekeit és feladatait illetően.

Hogy Marx 1848. évi nézeteinek ismertetése ne legyen hézagos, meg kell említenünk egy lényeges különbséget az akkori német szociáldemokrácia (vagy hogy az akkori nyelven beszéljünk, a proletariátus kommunista pártja) és a mai orosz szociáldemokrácia között. Adjuk át a szót Mehringnek:

„A «Neue Rheinische Zeitung» mint «a demokrácia sajtószerve» lépett a politika színpadára, és akármennyire félreismerhetetlen is az a vörös fonal, amely cikkein végighúzódik, közvetlenül inkább a polgári forradalom érdekeit képviselte az abszolutizmussal és a feudalizmussal szemben, mint a proletariátus érdekeit a burzsoáziával szemben. Hasábjain kevés anyagot találunk a forradalmi évek külön munkásmozgalmára vonatkozólag, bár természetesen nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy kívüle hetenként kétszer megjelent a kölni munkásegylet külön lapja[44], amelyet Moll és Schapper szerkesztett. A mai olvasónak mindenesetre feltűnik, milyen csekély érdeklődést tanusított a «Neue Rheinische Zeitung» az akkori német munkásmozgalom iránt, noha annak leg-

jobb koponyája, Stephan Born, Marxtól és Engelstől tanult Párizsban és Brüsszelben, és 1848-ban Berlinből küldött tudósításokat az ujságnak. Born azt mondja «Visszaemlékezései»-ben, hogy Marx és Engels sohasem helytelenítette egy szóval sem az ő munkásagitációját, mindamellett Engels későbbi megjegyzései alapján valószínűnek látszik, hogy Marx és Engels ennek az agitációnak legalábbis a módszereivel nem volt megelégedve — és joggal, mert Born kénytelen volt a proletariátus Németország legnagyobb részében még teljesen fejletlen osztálytudatának számos olyan engedményt tenni, amely nem tűrte el a kritikát a «Kommunista Kiáltvány» szempontjából. Elégedetlenségük annyiban volt indokolatlan, hogy Born az általa irányított agitációt viszonylag mégis igen magas színvonalon tudta tartani... Kétségtelen, hogy történelmi és politikai szempontból igazuk volt, amikor a munkásosztály legfontosabb érdekének mindenekelőtt a polgári forradalom lehető legnagyobbfokú előrehajtását tekintették. Mindamellett igen figyelemreméltó bizonyítéka annak, hogyan tudja kiigazítani a munkásmozgalom elemi ösztöne még a legzseniálisabb gondolkodók koncepcióit is, hogy 1849-ben egy specifikus munkásszervezet mellett foglaltak állást, és elhatározták, hogy részt vesznek azon a munkáskongresszuson, amelyet elsősorban a keletelbai (Kelet-Poroszország) körzetek proletariátusa készített elő."

Marx és Engels tehát csak 1849 áprilisában, amikor a forradalmi ujság már csaknem egy teljes esztendő óta megjelent (a „Neue Rheinische Zeitung" 1848 június 1-én indult meg), foglalt állást egy külön munkásszervezet mellett! Addig egyszerűen a „demokrácia sajtószervét" irányították, amelyet semilyen szervezeti szál sem fűzött egy önálló munkáspárthoz! Ez a mi mai szemszögünkből nézve hallatlan és hihetetlen tény világosan megmutatja, milyen óriási a különbség az akkori német és a mostani orosz szociáldemokrata munkáspárt között. Ez a tény megmutatja, mennyivel kevésbbé jutottak kifejezésre a német demokratikus forradalomban (az 1848-as Németország gazdasági és politikai elmaradottsága folytán — az állam feldaraboltsága) a mozgalom proletár vonásai,

a mozgalom proletár áramlata. Erről nem szabad megfeledkeznünk, amikor értékeljük Marxnak számos — ebből és valamivel későbbi időből származó — kijelentését, amelyeket a proletariátus önálló szervezetének, pártjának szükségességéről tett. Marx csak a demokratikus forradalom tapasztalatai alapján, csaknem egy év mulva vonta le gyakorlatilag ezt a következtetést, annyira nyárspolgári, kispolgári volt akkor az egész németországi légkör. Számunkra ez a következtetés a nemzetközi szociáldemokrácia félévszázados tapasztalataiból levont, immár régi és szilárd vívmány, — ezzel a vívmánnyal *kezdtük* szervezni az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot. Nálunk például szó sem lehet arról, hogy a proletariátus forradalmi ujságjai a proletariátus szociáldemokrata pártján kívül álljanak, hogy akár egy pillanatra is egyszerűen mint „a demokrácia sajtószervei" lépjenek fel.

De az az ellentét, amely épp csak kezdett megnyilvánulni Marx és Stephan Born között, nálunk annál fejlettebb formában van meg, minél hatalmasabb forradalmunk demokratikus folyamában a proletár áramlat. Amikor Mehring arról beszél, hogy Marx és Engels valószínűleg elégedetlen volt Stephan Born agitációjával, túlságosan enyhén és kitérően fejezi ki magát. Engels Bornról 1885-ben (az „Enthüllungen über den Kommunistenprocess zu Köln"* előszavában, Zürich 1885) ezt írta:

A „Kommunisták Szövetségének"[45] tagjai mindenütt a szélső demokratikus mozgalom élén álltak, bebizonyítva ezzel, hogy a Szövetség a forradalmi tevékenység kitűnő iskolája volt. „Stephan Born betűszedő, aki Brüsszelben és Párizsban aktív tagja volt a Szövetségnek, Berlinben «Munkástestvériség» („Arbeiterverbrüderung") néven egyesületet alapított, amely meglehetősen elterjedt és egészen 1850-ig fennállt. Born igen tehetséges fiatalember volt, aki azonban túlságosan gyorsan akart politikai nagysággá válni, s igen vegyes elemeket (Krethi und Plethi) «testvérévé» fogadott, csakhogy tömegeket gyüjt-

* — „Leleplezések a kölni kommunista perről". — *Szerk.*

sön maga köré. Nem olyan ember volt, aki képes lett volna az ellentétes tendenciák közt egységet, a káoszban világosságot teremteni. A testvériség hivatalos kiadványaiban tarka összevisszaságban keverednek a «Kommunista Kiáltvány»-ban kifejtett nézetek céhbeli emlékekkel és céhbeli óhajokkal, Louis Blanc és Proudhon eszméinek forgácsaival, védővámoskodással stb., egyszóval mindenkit ki akartak elégíteni (Allen alles sein). *Különösen sztrájkok, szakszervezetek, termelőszövetkezetek szervezésével foglalkoztak, s közben megfeledkeztek arról, hogy mindenekelőtt az lett volna a feladat, hogy előbb politikai győzelmekkel kivívják maguknak azt a terepet*, amelyen egyedül lehet tartósan megvalósítani az ilyen dolgokat (a mi kiemelésünk). Amikor aztán a reakció győzelmei a testvériség vezetőivel éreztették annak szükségességét, hogy közvetlenül részt vegyenek a forradalmi harcban, a köréjük csoportosult fejletlen tömeg természetesen cserbenhagyta őket. Born részt vett az 1849-es drezdai májusi felkelésben, és egy szerencsés véletlen folytán megmenekült. A «Munkástestvériség» azonban a proletariátus nagy politikai mozgalmától távolálló, elkülönült szövetség volt, amely nagyrészt csak papíron volt meg, és olyan alárendelt szerepet játszott, hogy a reakció csak 1850-ben, fiókszervezeteit pedig csak jónéhány évvel később tartotta szükségesnek betiltani. Bornból (Born igazi neve Buttermilch*) nem lett politikai nagyság, hanem egy kis svájci

* Az első kiadásban itt tévedtem az Engels-idézet fordításában, és a Buttermilch** szót nem tulajdonnévnek, hanem köznévnek vettem. Ez a hiba persze rendkívül nagy örömöt szerzett a mensevikeknek. Kolcov azt írta, hogy „elmélyítettem Engelst" (megjelent a „Két év alatt" c. cikkgyűjteményben), Plehanov a „Tovariscs"-ban[47] még most is emlegeti ezt a tévedést, szóval *kitűnő alkalmat* találtak arra, hogy *elkenjék* a 48-as évek németországi *munkásmozgalma két irányzatának kérdését:* a Born-irányzatét (amely rokon a mi ökonomistáinkéval) és a marxista irányzatét. Hogy kihasználják az ellenlábas tévedését, még ha csak Born nevéről van is szó, az egész természetes. De ha egy fordítás helyreigazítása révén elkenik két taktika kérdésének lényegét, akkor ez azt jelenti, hogy kapituláltak a vita lényegét illetően. (A szerző jegyzete az 1907. évi kiadáshoz. — *Szerk.)*

** Buttermilch — író. — *Szerk.*

tanár, aki ma nem Marxot fordítja a céhek nyelvére, hanem a szelíd Renant a maga édeskés németjére“[46].

Így értékelte Engels a szociáldemokrácia két taktikáját a demokratikus forradalomban!

Újiszkrásaink szintén olyan oktalan buzgalommal törtetnek az „ökonomizmus“ felé, hogy „felvilágosultságukért“ dícséretet érdemelnek a monarchista burzsoáziától. Ők is a legtarkább közönséget gyüjtik maguk köré, hízelegnek az „ökonomistáknak“, demagóg módon az „öntevékenység“, a „demokratizmus“, az „autonómia“ stb. stb. jelszavaival csalogatják a fejletlen tömeget. Az ő munkásszövetségeik szintén gyakran csak a hlesztakovi új „Iszkra“ hasábjain léteznek. Jelszavaikból és határozataikból az tűnik ki, hogy ők éppúgy nem értik „a proletariátus nagy politikai mozgalmának“ feladatait.

„A PÁRIZSI KOMMŰN ÉS A DEMOKRATIKUS DIKTATÚRA FELADATAI" CÍMŰ CIKK BEFEJEZŐ RÉSZE[48]

Ebből az összefoglalásból mindenekelőtt azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy elvileg teljesen megengedhető, bizonyos feltételek mellett meg éppenséggel kötelező, hogy a szocialista proletariátus képviselői a kispolgársággal együtt részt vegyenek a forradalmi kormányban. Kitűnik továbbá ebből az összefoglalásból, hogy az a reális feladat, amelyet a Komműnnek teljesítenie kellett, nem a szocialista diktatúra megvalósítása, hanem mindenekelőtt a demokratikus diktatúra megvalósítása, „minimális programmunk" végrehajtása volt. Végül, ez az összefoglalás arra figyelmeztet bennünket, hogy ha le akarjuk vonni a tanulságot a Párizsi Komműnből, nem a hibáit kell utánoznunk (nem foglalták le a francia bankot, nem intéztek támadást Versailles ellen, nem volt világos programmjuk stb.), hanem a helyes út felé mutató eredményes gyakorlati lépéseit kell követnünk. Ne a „komműn" szót vegyük át 1871 nagy harcosaitól, ne ismételgessük vakon minden egyes jelszavukat, hanem világosan válaszszuk külön az oroszországi helyzetnek megfelelő programmbeli és gyakorlati jelszavakat, amelyeket a következő szavakban foglalhatunk össze: a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.

„Proletarij" 8. sz.
1905 július 17 (4).

A BRÜSSZELI NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODA TITKÁRSÁGÁNAK

Genf,
1905 július 24.

Kedves elvtársak! Néhány nappal ezelőtt kaptuk meg június 28-i levelüket az érdekes okmányokkal (Bebel és Plehanov elvtársak leveleivel) együtt, de tekintettel nagy elfoglaltságunkra, nem volt módunkban azonnal válaszolni.

I. Ami Plehanov elvtárs levelét illeti, kénytelenek vagyunk a következő megjegyzéseket tenni: 1) Plehanov elvtársnak az az állítása, hogy pártunk II. kongresszusa után (1903 augusztus) csak a szervezeti kérdésben voltak közöttünk ellentétek, nem felel meg teljesen a valóságnak. A II. kongresszus „kisebbsége" (Akszelrod, V. Zaszulics és Martov elvtársakkal az élén) nyomban a kongresszus után ténylegesen kettészakította a pártot azzal, hogy bojkott alá helyezte a kongresszus által megválasztott központi szerveket, és titkos „kisebbségi" szervezetet hozott létre, amelyet csak 1904 őszén oszlattak fel. Magának Plehanov elvtársnak, aki a párt II. kongresszusán és az Orosz Szociáldemokrácia Külföldi Ligája kongresszusán (1903 október) a mi oldalunkon állott, valószínűleg részben más véleménye volt nézeteltéréseinkről, amikor az „Iszkra" 52. számában (1903 november) nyilvánosan kijelentette, hogy a pártszakadás elkerülése érdekében okosan engedményeket kell tenni a „revizionistáknak" (Plehanov kifejezése).

2) Nem felel meg a valóságnak az az állítás sem, hogy a párt III. kongresszusát „teljesen önkényesen" hívták össze. A párt szervezeti szabályzata értelmében

a Tanács köteles összehívni a kongresszust, mihelyt a bizottságok fele követeli. A Tanács — mint Önök is tudják a III. kongresszus franciára lefordított határozataiból — nem vette figyelembe a párt szervezeti szabályzatát. A pártbizottságok és a „Többségi Bizottságok Irodája“[49], melyet a pártbizottságok választottak, erkölcsileg és formailag kötelesek voltak összehívni a kongresszust még a Tanács akarata ellenére is, amely kitért a kongresszus összehívása elől.

3) Önök tudják a III. kongresszusnak ugyanezekből a határozataiból, hogy ezen a kongresszuson nem „a teljesjogú szervezeteknek mintegy a fele“ volt képviselve, hanem a legnagyobb bizottságok jelentékeny többsége. 4) Igaz, hogy pártunkban vannak olyan elvtársak, akiket tréfásan „mocsárnak“ neveznek. Ennek a „mocsárnak“ a tagjai a pártonbelüli harc során szüntelenül egyik oldalról a másikra vándoroltak. Az első ilyen szökevény Plehanov elvtárs volt, aki 1903 novemberében átpártolt a többségtől a kisebbséghez, 1905 május 29-én pedig otthagyta a kisebbséget, kilépett az „Iszkra“ szerkesztőségéből. Mi nem helyeseljük az ilyen pálfordulást, de azt hisszük, nem lehet a mi bűnünkül felróni, ha a „mocsár“ tagjai hosszas ingadozás után hajlandók hozzánk csatlakozni. 5) Plehanov elvtárs az Irodához címzett levelében (1905 június 16) igen rosszkor felejtette el megemlíteni 1905 május 29-én kelt, az „Iszkrá“-ban (101. sz.) megjelent levelét, amelynek pontos és teljes fordítását már eljuttattuk Önökhöz. 6) Plehanov elvtárs azt mondja, hogy a párt másik frakciója a párt egykori Központi Lapja, az „Iszkra“ körül csoportosul, de ismét elfelejti hozzáfűzni, hogy a „kisebbség“ konferenciája (1905 május) hatályon kívül helyezte a II. kongresszuson kidolgozott szervezeti szabályzatot és nem alapított új Központi Lapot. Úgy gondoljuk, hogy a Nemzetközi Szocialista Irodának meg kell kapnia e konferencia valamennyi határozatának teljes fordítását. De ha az „Iszkra“ nem hajlandó megküldeni őket az Irodának, mi hajlandók vagyunk ezt elvállalni. 7) Plehanov elvtárs azt mondja, hogy a III. kongresszus összehívása mellett a Központi Bizottságnak csak két szabadlábon levő tagja nyilatkozott (a többi le volt tartóztatva). Plehanov elv-

társ levele 1905 június 16-áról van keltezve; másnap, 17-én, a III. kongresszus által alapított Központi Lap, a „Proletarij“ 4. számában a következő nyilatkozat jelent meg: „Miután elolvastuk a Központi Bizottságnak Plehanov elvtárshoz, a Párttanács elnökéhez írt nyilt levelét és teljesen egyetértünk a Központi Bizottsággal, olyan okokból, melyeket meg fognak érteni a pártélet eseményeiről tájékozott elvtársak, szükségesnek tartjuk nyilvánosan bejelenteni, hogy azonosítjuk magunkat a Központi Bizottsággal.“ Aláírások — álnevek: Ma, Bem, Vlagyimir, Innokentyij, Andrej, Voron. Bizalmasan közölhetjük Önökkel, hogy ezek a Központi Bizottság letartóztatott tagjainak az álnevei[50]. Mihelyt tehát a Központi Bizottság tagjai értesültek a Központi Bizottság és Plehanov elvtárs (tehát egyúttal a Tanács) között a kongresszus összehívása kérdésében felmerült konfliktusról, többségük nyomban a Központi Bizottság mellett, Plehanov elvtárs ellen nyilatkozott. Nyomatékosan kérjük a Nemzetközi Titkárságot, értesítsen bennünket arról, szükségesnek tartotta-e Plehanov elvtárs, hogy tájékoztassa az Irodát a Központi Bizottság letartóztatott tagjainak e fontos nyilatkozatáról, amely teljesen megcáfolja a Plehanov elvtárs június 16-i levelében foglalt állításokat. 8) Plehanov elvtárs téved, amikor azt mondja, hogy mindkét frakció arra kérte, maradjon meg a párt képviselőjének a Nemzetközi Irodában. Pártunk Központi Bizottsága mindeddig nem terjesztett elő semmiféle kérelmet ebben az ügyben. Mint néhány nappal ezelőtt tudattuk Önökkel, ez a kérdés, bár napirendre került, nincs még véglegesen eldöntve. 9) Plehanov elvtárs úgy véli, hogy neki nem nehéz pártatlannak lennie nézeteltéréseink kérdésében. Azok után azonban, amiket fentebb kifejtettünk, úgy gondoljuk, hogy ez számára elég nehéz, s legalábbis jelenleg majdnem lehetetlen[51].

II. Áttérek Bebel elvtársnak a mi ügyeinkkel kapcsolatos javaslatára.

Itt a következő megjegyzéseket kell tennem: 1) Én csak a Központi Bizottságnak egyik tagja és a párt Központi Lapjának, a „Proletarij“-nak felelős szerkesztője vagyok. Az egész Központi Bizottság nevében csak a kül-

földi ügyekben és néhány egyéb, külön rámbízott ügyben dönthetek. A Központi Bizottság teljes ülése mindenesetre összes döntéseimet hatályon kívül helyezheti. Én tehát nem dönthetek az Irodának pártunk ügyeibe való beavatkozása kérdésében. De azonnal elküldtem Oroszországba a Központi Bizottság valamennyi tagjának az Önök levelét, valamint Bebel és Plehanov elvtársak leveleit. 2) Hogy a Központi Bizottság válaszát meggyorsítsuk, fölöttébb hasznos lenne, ha az Irodától megkapnánk néhány felvilágosítást, amelyre szükségünk van: a) a „beavatkozás" (intervention) szón csak békéltető közvetítést és tanácsot kell-e érteni, amelynek csak erkölcsi, de nem kényszerítő ereje van; b) vagy talán döntőbíróság útján hozott kötelező határozatra gondol az Iroda? c) javasolja-e az Iroda Végrehajtó Bizottsága, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda teljes ülésének megadassék az a jog, hogy véglegesen és megfellebbezhetetlenül döntsön nézeteltéréseink kérdésében? 3) A magam részéről kötelességemnek tartom az Iroda tudomására hozni, hogy Bebel elvtárs nem sokkal a III. kongresszus előtt tett már hasonló javaslatot nekem és a velem egy nézetet valló elvtársaknak, felajánlva nekünk a maga vagy az egész német pártvezetőség (Parteivorstand) szolgálatait döntőbírói minőségben a pártunk többsége és kisebbsége közti vitában.

Én azt feleltem, hogy a pártkongresszus nemsokára összeül, és hogy én magam nem dönthetek a párt helyett vagy a párt nevében.

A Többségi Bizottságok Irodája elvetette Bebel javaslatát. A III. kongresszus semilyen határozatot sem hozott e javaslat ügyében, és ezzel hallgatólagosan csatlakozott a Többségi Bizottságok Irodájának válaszához. 4) Minthogy a Nemzetközi Iroda lehetségesnek tartja, hogy értesüléseit „egyes német ujságokból" merítse, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy szinte valamennyi német szocialista ujság, különösen pedig a „Neue Zeit" és a „Leipziger Volkszeitung"[52] teljesen a „kisebbség" oldalán áll, és igen egyoldalúan és helytelenül világítja meg a mi ügyeinket. Kautsky például szintén pártatlannak nevezi magát, holott a valóságban odáig ment, hogy nem volt hajlandó közölni a „Neue Zeit"-ben a választ Rosa Luxemburg azon

cikkére, amelyben Rosa Luxemburg védelmére kelt a pártonbelüli szervezetlenségnek[53]. Sőt, a „Leipziger Volkszeitung"-ban azt tanácsolta Kautsky, hogy ne terjesszék a III. kongresszus határozatainak német fordítását!! Ezek után nem nehéz megérteni, miért hajlik Oroszországban igen sok elvtárs arra, hogy azt tartsa a német szociáldemokráciáról, hogy az oroszországi szociáldemokrácia soraiban beállt szakadás kérdésében elfogult, és hogy ebben a tekintetben igen sok előítélete van.

Fogadják, kedves elvtársak, testvéri üdvözletünket.

Vl. Uljanov (N. Lenin)

Először megjelent: „Krasznaja Letopisz" 1. sz. 1925.

TANÍT A FORRADALOM

A politikai pártokon belül és a politikai pártok közt felmerülő nézeteltéréseket rendszerint nemcsak elvi polémiában döntik el, hanem eldönti őket magának a politikai életnek a fejlődése is. Különösen a párt taktikáját, vagyis a politikai magatartást érintő nézeteltérések szoktak gyakran azzal végződni, hogy azokat, akik helytelenül gondolkodnak, maguknak az eseményeknek menete — amely egyszerűen félretolja, tartalmuktól megfosztja, mindenki számára érdektelenné teszi a téves elgondolásokat — kényszeríti arra, hogy ténylegesen áttérjenek a harc helyes útjára. Ez persze nem jelenti azt, hogy a taktikai kérdésekben felmerülő elvi nézeteltéréseket nem kell elvileg tisztázni, hiszen csakis így tarthatjuk a pártot elméleti meggyőződése színvonalán. Nem. Ez csupán azt jelenti, hogy az új politikai események alapján lehetőleg minél gyakrabban kell *ellenőriznünk* az elfogadott taktikai határozatokat. Az ilyen ellenőrzésre mind elméleti, mind gyakorlati szempontból szükség van: elméleti szempontból azért, hogy a gyakorlatban győződjünk meg arról, helyesek-e az elfogadott határozatok, milyen korrektúrák váltak szükségessé a határozatok elfogadása után bekövetkezett politikai események folytán; — gyakorlati szempontból pedig azért, hogy megtanuljuk igazán vezérfonalnak tekinteni ezeket a határozatokat, hogy megtanuljunk olyan direktívákat látni bennük, amelyeket közvetlenül alkalmaznunk kell a gyakorlatban.

Egy forradalmi korszak a politikai fejlődés hallatlan gyorsasága és a politikai összecsapások hevessége következtében bármely más korszaknál több anyagot szolgáltat

az ilyen ellenőrzéshez. Forradalmi korszakban szétpattan a régi „felépítmény“, s az új mindenki szemeláttára jön létre a legkülönfélébb társadalmi erők öntevékenysége folytán, amelyek a gyakorlatban mutatják meg igazi természetüket.

Éppígy az orosz forradalom is szinte hétről hétre meglepően gazdag politikai anyagot szolgáltat ahhoz, hogy korábban kidolgozott taktikai határozatainkat ellenőrizhessük és egész gyakorlati tevékenységünk tekintetében a legfigyelemreméltóbb tanulságokat vonhassuk le. Nézzük az odesszai eseményeket. Az egyik felkelési kísérlet kudarccal végződött. Keserű kudarc, súlyos vereség. De mekkora szakadék választja el ezt a harcban elszenvedett kudarcot azoktól a balsikerektől, amelyek Sipov, Trubeckoj, Petrunkevics és Sztruve úréknak és a cár egész burzsoá szolgahadának kufárkodását kísérik! Engels azt mondotta egyszer, hogy a megvert hadak jól tanulnak. Ezek a találó szavak még sokkal inkább ráillenek a forradalmi hadseregekre, amelyek utánpótlásukat az élenjáró osztályokból toborozzák. Amíg el nem söprik a régi, rothadt, rothadásával az egész népet megfertőző felépítményt, addig minden újabb vereség után a harcosok újabb seregei állnak csatasorba. Természetesen rendelkezésünkre áll még az egész emberiségnek a nemzetközi demokrácia és a nemzetközi szociáldemokrácia történetéből leszűrt, sokkal szélesebb körű kollektív tapasztalata, amelyet a forradalmi gondolat élenjáró képviselői rögzítettek le. Ezekből a tapasztalatokból merít anyagot pártunk a mindennapi propagandához és agitációhoz. De amíg a társadalom a dolgozók millióinak elnyomására és kizsákmányolására épül, addig csak kevesen tanulhatnak közvetlenül ezekből a tapasztalatokból. A tömegeknek leginkább saját tapasztalataikból kell okulniok, súlyos áldozatokkal fizetve minden leckéért. Súlyos lecke volt január 9-e, de forradalmasította egész Oroszország egész proletariátusának hangulatát. Súlyos lecke az odesszai felkelés, de a már forradalmasított hangulat talaján nemcsak harcolni, hanem győzni is megtanítja most a forradalmi proletariátust. Az odesszai eseményekről ezt mondjuk: a forradalmi hadsereget megverték — éljen a forradalmi hadsereg!

Lapunk 7. számában már beszéltünk arról, hogy az odesszai felkelés új megvilágításba helyezte jelszavainkat: a forradalmi hadsereg és forradalmi kormány jelszavát*. Az előző számban a felkelés hadászati tanulságairól szóltunk (V. Sz. elvtárs cikke). Ebben a számban ismét kitérünk néhány politikai tanulságára (a „Városi forradalom“ c. cikk). Most még nemrégiben hozott taktikai határozatainkat is felül kell vizsgálnunk abból a két szempontból, hogy elméletileg helyesek és gyakorlatilag célszerűek-e, amiről fentebb már szó volt.

A jelenlegi helyzet két legfontosabb politikai kérdése: a felkelés és a forradalmi kormány. Ezekről a kérdésekről beszéltek és vitatkoztak egymással a szociáldemokraták a legtöbbet. Ezekkel a kérdésekkel foglalkoznak az OSzDMP III. kongresszusának és a párttól elszakadt rész konferenciájának legfőbb határozatai. Most ez a kérdés: milyen megvilágításba kerültek ezek a nézeteltérések az odesszai felkelés *után?* Bárki, aki nem sajnálja a fáradságot és elolvassa egyrészt azokat a nyilatkozatokat és cikkeket, amelyek erre a felkelésre vonatkoznak, másrészt azt a négy határozatot, amelyben a pártkongreszszus, illetve az újiszkrások konferenciája a felkelés és a forradalmi kormány kérdésével foglalkozik, nyomban látni fogja, hogyan kezdtek az újiszkrások az események hatására *ténylegesen* átpártolni ellenlábasaikhoz, vagyis nem a saját határozataik, hanem a III. kongresszus határozatai értelmében cselekedni. Nincs egy hibás doktrinának jobb bírálója, mint a forradalmi események menete.

Ezeknek az eseményeknek hatására az „Iszkra“ szerkesztősége röpiratot bocsátott ki „A forradalom első győzelme“ címmel, melyben „az orosz polgárokhoz, munkásokhoz és parasztokhoz“ fordul. E röpirat leglényegesebb része a következő:

„Eljött az ideje annak, hogy bátran cselekedjünk és minden erőnkkel támogassuk a katonák bátor felkelését. A bátorság most győzni fog!

Rendezzetek hát nyilvános népgyűléseket, és adjátok hírül a népnek, hogy a cárizmus katonai támasza összeomlott!

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 570—579. old. — *Szerk.*

Ahol csak lehet, foglaljátok el a városi intézményeket, és tegyétek őket a nép forradalmi önkormányzati szerveinek támaszaivá! Kergessétek el a cári hivatalnokokat, és tűzzetek ki általános népi választásokat a forradalmi önkormányzati szervekbe, amelyeket a cári kormány feletti végleges győzelemig és az új államrend megteremtéséig megbíztok majd a közügyek ideiglenes intézésével. Foglaljátok el az állami bank fiókjait és a fegyverraktárakat, és fegyverezzétek fel az egész népet! Teremtsetek kapcsolatot az egyes városok, a városok és falvak között, és a fegyveres polgárok siessenek mindenütt segítségére egymásnak, ahol arra szükség van! Vegyétek be a börtönöket, és szabadítsátok ki azokat a harcosokat, akiket a mi ügyünkért vetettek börtönbe — velük megerősítitek soraitokat! Kiáltsátok ki mindenütt a cári monarchia megdöntését és szabad demokratikus köztársasággal való felváltását! Fel a harcra, polgártársak! Ütött a felszabadulás órája! Éljen a forradalom! Éljen a demokratikus köztársaság! Éljen a forradalmi hadsereg! Le az önkényuralommal!"

Előttünk tehát egy fegyveres népi felkelésre szólító határozott, nyilt és világos felhívás van. S van előttünk egy ugyancsak határozott, bár sajnos leplezett és nem következetesen kimondott felhívás ideiglenes forradalmi kormány alakítására. Lássuk először a felkelés kérdését.

Van-e elvi különbség aközött, ahogyan ezt a kérdést a III. kongresszus és ahogyan a konferencia megoldotta? Kétségkívül van. Erről már beszéltünk a „Proletarij" 6. számában („A harmadik lépés hátra"*), és most még az „Oszvobozsgyenyije" tanulságos tanúbizonyságára is hivatkozunk. 72. számában azt olvassuk, hogy a „többség" az „elvont forradalmiság", a felforgató törekvések hibájába esik, „arra törekszik, hogy bármilyen eszközzel is felkelésre bírja a néptömeget és azonnal megragadja nevében a hatalmat". „A kisebbség éppen ellenkezőleg, szilárdan kitart a marxizmus dogmája mellett, s egyúttal megőrzi a marxista világnézet realista elemeit is." Igen értékes a liberálisoknak ez az okoskodása, akik kijárták a marxizmus előkészítő iskoláját és megismerkedtek a bernsteinizmussal. A liberális burzsoák mindig szemrehányást tettek a szociáldemokrácia forradalmi szárnyának „el-

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 554—564. old. — *Szerk.*

vont forradalmisága és felforgató törekvései" miatt, és mindig dícsérték az opportunista szárnyat, amiért „reálisan" veti fel a kérdést. Maga az „Iszkra" is kénytelen volt beismerni (lásd a 73. számában olvasható megjegyzést abból az alkalomból, hogy Sztruve úr helyeselte Akimov elvtárs brosúrájának „realizmusát"), hogy az oszvobozsgyenyisták ajkán a „realista" *„opportunistát"* jelent. Az oszvobozsgyenyista urak nem ismernek másféle realizmust, mint a hasoncsúszást; teljesen idegenül állnak az élenjáró osztály harci feladatait hangsúlyozó és a létezőben a pusztulás elemeit feltáró marxista realizmus forradalmi dialektikájával szemben. Ezért a szociáldemokrácia két irányzatának az a jellemzése, amely az „Oszvobozsgyenyijé"-től származik, újra csak megerősíti azt az irodalmunkban már bebizonyított tényt, hogy a „többség" az orosz szociáldemokrácia forradalmi, a „kisebbség" pedig opportunista szárnya.

Az „Oszvobozsgyenyije" határozottan elismeri, hogy a kongresszussal összehasonlítva „a kisebbség konferenciája egészen másképp látja a fegyveres felkelés kérdését". És valóban, a konferencia határozata először is önmagát üti agyon, amikor hol tagadja a tervszerű felkelés lehetőségét (1. pont), hol pedig elismeri (d. pont), másodszor pedig csupán arra szorítkozik, hogy felsorolja „a felkelés előkészítésének" *általános* feltételeit, úgymint: a) az agitáció kiterjesztése, b) a tömegmozgalommal való kapcsolat megerősítése, c) a forradalmi tudat fejlesztése, d) a különböző vidékek közti kapcsolat megteremtése, e) nemproletár csoportok mozgósítása a proletariátus támogatására. A kongresszus határozata viszont pozitív jelszavakat tűz ki, elismeri, hogy a mozgalom *már* a felkelés szükségességéhez *vezetett*, s felhívást tartalmaz a proletariátusnak a közvetlen harcra való megszervezésére, a legerélyesebb lépések megtételére a proletariátus felfegyverzése érdekében, a propaganda és az agitáció során „nemcsak a felkelés politikai jelentőségének" (a konferencia határozata lényegében erre szorítkozik), hanem gyakorlati szervezeti oldalának megvilágítására.

Hogy jobban megvilágítsuk, mi a különbség a kérdés kétféle megoldása között, emlékeztetünk a munkás-tömeg-

mozgalom keletkezése óta a felkelés kérdéséről vallott szociáldemokrata nézetek fejlődésére. Első fok. 1897. Lenin „Az orosz szociáldemokraták feladatai“ című művében azt mondja, hogy „most dönteni el azt a kérdést, milyen eszközhöz folyamodik majd a szociáldemokrácia az önkényuralom közvetlen megdöntése céljából, a felkelést választja-e, vagy a széleskörű politikai sztrájkot, vagy a támadásnak valamilyen más módszerét, ugyanolyan volna, mintha a tábornokok haditanácsot tartanának, még mielőtt egybegyüjtötték volna a hadsereget“ (18. old.)*. Itt, mint látjuk, szó sincs a felkelés előkészítéséről, csupán a hadsereg egybegyüjtéséről, vagyis általában a propagandáról, agitációról, szervezésről.

Második fok. 1902. Lenin „Mi a teendő?“ című művében ezt olvassuk:

„... Képzeljük el a nép felkelését. Manapság (1902 február) valószínűleg mindenki egyetért azzal, hogy gondolnunk és készülnünk kell rá. De *hogyan* készüljünk fel? Hiszen a Központi Bizottság nem küldhet mindenhova megbízottakat, hogy készítsék elő a felkelést! Még ha volna is Központi Bizottságunk, a mai orosz viszonyok között semmire sem menne ilyen kiküldetésekkel. Viszont a megbízottak hálózatának, amely önmagától alakul ki a központi lap megszervezése és terjesztése közben, nem kellene «ülnie és várnia» a felkelés jelszavát, hanem olyan állandó ügyön munkálkodnék, amely felkelés esetén a legnagyobb valószínűséggel biztosítaná számára a sikert. Ez az a munka, amely megszilárdítaná a munkástömegek legszélesebb rétegeivel és az összes elégedetlen — az önkényuralommal elégedetlen — rétegekkel való kapcsolatot, ami oly fontos a felkelés szempontjából. E munka folyamán fejlődne ki az a képesség, hogy helyesen ítéljék meg az általános politikai helyzetet, és következésképpen az a képesség is, hogy megválasszák a megfelelő időpontot a felkelésre. E munka tanítaná meg az *összes* helyi szervezeteket arra, hogy egyidejűleg reagáljanak ugyanazokra a politikai kérdésekre, esetekre és eseményekre, amelyek egész Oroszországot nyugtalanítják, s hogy a lehető leg-

* Lásd *Lenin* Művei. 2. köt. 1951. 353. old. — *Szerk.*

erélyesebben, a lehető legegyöntetűbben és legcélszerűbben válaszoljanak ezekre az «eseményekre», — hiszen lényegében a felkelés sem egyéb, mint az egész nép legerélyesebb, legegyöntetűbb és legcélszerűbb «válasza» a kormánynak. Végül éppen ez a munka tanítaná meg az összes forradalmi szervezeteket Oroszország minden pontján arra, hogy a legállandóbb és egyszersmind a legkonspiratívabb kapcsolatot tartsák fenn egymással, amely létrehozza a párt *tényleges* egységét, mert ilyen kapcsolatok nélkül semmikép sem lehet kollektíven megtárgyalni a felkelés tervét és megtenni a felkelés előestéjén azokat az elengedhetetlen előkészítő intézkedéseket, amelyeket a legszigorúbb titokban kell tartani" (136—137. old.*).

Milyen tételeket állít fel ez a gondolatmenet a felkelés kérdésével kapcsolatban? 1) Ostobaság a felkelés olyan értelmű „előkészítésének" eszméje, hogy külön megbízottakat nevezzenek ki, akik ölbetett kézzel „ülnének és várnák" a jelszót. 2) Szükség van az állandó munkát végző embereknek és szervezeteknek a *közös munka során* kialakuló kapcsolatára. 3) Ennek a munkának az alapján meg kell erősíteni a proletár (a munkások) és a nemproletár (az összes elégedetlenek) rétegek kapcsolatát. 4) Közös munkával ki kell fejleszteni azt a képességet, hogy helyesen ítéljük meg a politikai helyzetet és célszerűbben „reagáljunk" a politikai eseményekre. 5) Ténylegesen egyesíteni kell az összes helyi forradalmi szervezeteket.

Látjuk tehát, hogy itt már világosan kitűzték *a felkelés előkészítésének* jelszavát, de még nem hangzott el a közvetlen felhívás a felkelésre, még nem mondották ki, hogy a mozgalom a felkelés szükségességéhez „vezetett már", hogy azonnal fel kell fegyverkezni, harci csoportokba kell szervezkedni stb. Itt azt látjuk, hogy a felkelés előkészítésének pontosan ugyanazokat a feltételeit elemezik, amelyeket *csaknem betűről betűre elismétel* a konferencia határozata (1905-ben!!).

Harmadik fok. 1905. A „Vperjod" című lap, majd a III. kongresszus határozata tovább megy egy lépéssel: a felkelés általános politikai előkészítésén *kívül közvetlenül*

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 539—540. old. — *Szerk.*

kitűzi azt *a jelszót*, hogy nyomban szervezkedjünk és fegyverkezzünk a felkelésre, állítsunk fel különleges (harci) csoportokat, mert a mozgalom „már a fegyveres felkelés szükségességéhez vezetett“ (a kongresszus határozatának 2. pontja).

Ebből a kis történelmi visszapillantásból három kétségtelen következtetés adódik: 1) Nyilvánvaló hazugság a liberális burzsoáknak, az oszvobozsgyenyistáknak az az állítása, hogy mi az „*elvont* forradalmiság, a felforgató törekvések“ hibájába esünk. Mi ezt a kérdést sohasem „elvontan“, hanem mindig *konkrét talajon* vetjük és vetettük fel, s különbözőképpen oldottuk meg 1897-ben, 1902-ben és 1905-ben. A felforgatás vádja a liberális burzsoá urak opportunista frázisa, akik arra készülnek, hogy eladják a forradalom érdekeit, s elárulják a forradalmat az önkényuralom elleni elszánt harc korszakában. 2) Az újiszkrások konferenciája megrekedt a felkelés kérdésének második fejlődési fokán. 1905-ben is csupán azt ismételte el, ami csak 1902-ben volt elég. Vagy három évvel *elmaradt* a forradalmi fejlődéstől. 3) Az élet tanulságainak, nevezetesen az odesszai felkelés tanulságainak hatására az újiszkrások ténylegesen felismerték, hogy nem saját határozatuknak, hanem a kongresszus határozatának útmutatásai szerint kell cselekedni, vagyis elismerték, hogy a felkelés halaszthatatlan feladattá vált, hogy feltétlenül szükség van a felkelés és a fegyverkezés közvetlen megszervezésére irányuló nyilt és azonnali felhívásokra.

A forradalom nyomban félretolta az elmaradott szociáldemokrata doktrinát. Még egy akadály eltűnt arról az útról, mely az újiszkrásokkal a közös munka alapján megvalósítandó gyakorlati egyesüléshez vezet, ami természetesen nem jelenti még az elvi nézeteltérések teljes kiküszöbölését. Nem elégedhetünk meg azzal, hogy taktikai jelszavaink az események mögött cammognak, hogy akkor alkalmazkodjunk az eseményekhez, amikor már lezajlottak. Arra kell törekednünk, hogy ezek a jelszavak előre vigyenek bennünket, megvilágítsák az előttünk álló utat, a közvetlen pillanatnyi feladatoknál magasabb nézőpontra emeljenek bennünket. Ha a proletariátus pártja következetes és szilárd harcot akar folytatni, nem határozhatja meg

taktikáját esetről esetre. Taktikai határozataiban a marxizmus iránti elvi hűséget párosítania kell a forradalmi osztály élenjáró feladatainak helyes számbavételével.

Nézzük a másik nagyfontosságú politikai kérdést: az ideiglenes forradalmi kormány kérdését. Itt talán még világosabban láthatjuk, hogy az „Iszkra" szerkesztősége röpiratában ténylegesen szakít a konferencia jelszavaival és elfogadja a III. kongresszus taktikai jelszavait. Azt az ostoba elméletet, hogy „ne tűzzük ki célul a hatalom megragadását" (a demokratikus forradalmi átalakulás érdekében) „vagy a hatalom megosztását az ideiglenes kormányban", sutba vetették, mert a röpirat nyilt felhívást tartalmaz „a városi intézmények elfoglalására" és „a közügyek ideiglenes intézésének" megszervezésére. Azt az ostoba jelszót, hogy „maradjunk meg a szélső forradalmi ellenzék pártjának" (ami ostoba jelszó a forradalom korszakában, bár igen helyes jelszó olyan időszakban, amikor csak parlamenti harc folyik), valójában lomtárba tették, mert az odesszai események megértették az „Iszkrá"-val, hogy felkelés idején nevetséges erre a jelszóra szorítkozni, hogy aktívan ki kell adni a felhívást a felkelésre, a felkelés legerélyesebb véghezvitelére és a forradalmi hatalom kihasználására. Félredobták a „forradalmi kommünök" ostoba jelszavát is, mert az odesszai események megértették az „Iszkrá"-val, hogy ez a jelszó csak megkönnyíti a demokratikus és a szocialista forradalom összetévesztését. Márpedig ennek a két igen különböző dolognak az összetévesztése csak kalandorpolitika lenne, amely az elméleti gondolkodás teljesen homályos voltáról tanúskodna, és megnehezíthetné azoknak az elengedhetetlenül szükséges gyakorlati intézkedéseknek a végrehajtását, amelyek megkönnyítenék a munkásosztálynak a szocializmusért való harcát a demokratikus köztársaságban.

Gondoljunk az új „Iszkra" polémiájára a „Vperjod"-dal, az új „Iszkra" „csak alulról"-taktikájára szemben a „Vperjod" „alulról is, felülről is"-taktikájára, — és látni fogjuk, hogy az „Iszkra" elfogadta a kérdésnek azt a megoldását, amelyet mi ajánlottunk, s most már maga is a közvetlenül felülről kezdeményezett akcióra szólít. Idézzük emlékezetünkbe az „Iszkrá"-nak azt az

aggályát, hogy esetleg kompromittálhatjuk magunkat azzal, hogy felelősséget vállalunk a kincstári ügyekért, a pénzügyekért stb., — és azt látjuk, ha az „Iszkrá"-t a mi érveink nem is győzték meg, meggyőzték ezeknek az érveknek a helyességéről maguk az események, mert az „Iszkra" az említett röpiratban nyiltan azt ajánlja, hogy „foglaljuk el az állami bank fiókjait". Azt az ostoba elméletet, hogy a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája, az ideiglenes forradalmi kormányban való együttes részvételük „a proletariátus elárulása" vagy „vulgáris jaurèsizmus (millerandizmus)", az újiszkrások egyszerűen elfelejtették, s most maguk fordulnak éppen a munkásokhoz és a parasztokhoz olyan felhívással, hogy foglalják el a városi intézményeket, az állami bank fiókjait, a fegyverraktárakat, „fegyverezzék fel az egész népet" (nyilvánvalóan most már *fegyverekkel*, és nemcsak „az önfelfegyverzés égető szükségletével"), kiáltsák ki a cári monarchia megdöntését stb. — egyszóval cselekedjenek mindenben a szerint a programm szerint, melyet a III. kongresszus határozata magában foglal, cselekedjenek pontosan úgy, ahogy azt a forradalmi-demokratikus diktatúra és az ideiglenes forradalmi kormány jelszava meghatározza.

Igaz, az „Iszkra" sem az egyik, sem a másik jelszót nem említi röpiratában. Felsorolja és leírja mindazokat az akciókat, amelyeknek összessége az ideiglenes forradalmi kormányt jellemzi, de ezt a szót kerüli. Hiába. Valójában maga is elfogadja ezt a jelszót. A világos megjelölés hiánya csak arra jó, hogy a harcosokat megingassa, határozatlanságot, zavart keltsen köztük. A „forradalmi kormány", „forradalmi hatalom" *kifejezéstől* való félelem merőben anarchista, marxistához nem méltó félelem. Ahhoz, hogy „elfoglaljuk" az intézményeket és a bankokat, hogy „választásokat tűzzünk ki", hogy megbízást adjunk az „ideiglenes ügyintézésre", hogy „kikiáltsuk a monarchia megdöntését" — ahhoz okvetlenül meg kell előbb teremtenünk és ki kell kiáltanunk az ideiglenes forradalmi kormányt, hogy az egyesítse és egy célra irányítsa a forradalmi nép egész katonai és politikai tevékenységét. E nélkül az egyesítés nélkül, anélkül hogy a forradalmi

nép általánosan elismerné az ideiglenes kormányt, anélkül hogy minden hatalom az ideiglenes kormány kezébe menne át, az intézmények mindennemű „elfoglalása", a köztársaság bárminő „kikiáltása" egyszerűen csak üres felforgató frázis. Ha egy forradalmi kormány nem összpontosítja a nép forradalmi energiáját, akkor ez az energia a felkelés első sikere után csak szétforgácsolódik, elaprózódik, elveszti össznépi jellegét, nem tud megbirkózni azzal a feladattal, hogy megtartsa azt, amit elfoglaltak, és megvalósítsa azt, amit kikiáltottak.

Ismételjük: azok a szociáldemokraták is, akik nem ismerik el az OSzDMP III. kongresszusának határozatait, az események menete folytán valóban gyakorlatilag kénytelenek pontosan a kongresszuson kitűzött jelszavak szerint cselekedni és sutba vetni a konferencia jelszavait. Tanít a forradalom. A mi dolgunk, hogy a legteljesebb mértékben felhasználjuk ezeket a tanulságokat, hogy taktikai jelszavainkat összhangba hozzuk magatartásunkkal és legközelebbi feladatainkkal, ismertessük a tömeg előtt ezeknek a legközelebbi feladatoknak helyes értelmezését, és a legszélesebb fronton, mindenütt hozzákezdjünk a munkások megszervezéséhez a felkelés harci céljai, a forradalmi hadsereg megteremtése és az ideiglenes forradalmi kormány megalakítása érdekében!

„Proletarij" 9. sz.
1905 július 26 (13).

TEHETETLEN DÜH

Az „Iszkra“ 104. száma közöl egy kis cikket „A harmadik lépés hátra“* („Proletarij“ 6. sz.) című tárcánkról. Mi ebben a cikkben egészen nyugodt hangon beszámoltunk arról, hogy az újiszkrások a párt nevében használták a nyomdát, a raktárt és a pénzt, a pártvagyon átadása alól pedig jobbnak látták kibújni. Hogy az „Iszkra“ mennyire magánkívül van a felháborodástól e miatt a bejelentés miatt, az a feledhetetlen bundista „átkozódásra“ emlékeztető kifejezéseiből látható. Az „Iszkra“ kedvesen olyasmiket vág a fejünkhöz, hogy „mocskos rongyok“ meg „gyáva rágalmazók“ stb. stb. Egészen úgy, ahogy Engels annakidején bizonyosfajta emigránsok vitáját jellemezte: „Minden szó egy bili, s nem is üres“ („Jedes Wort — ein Nachttopf, und kein leerer“)[54]. Mi persze nem felejtettük el azt a francia szólásmondást, hogy káromkodással azok szoktak érvelni, akiknek nincsenek érveik. Most is azt javasoljuk az elfogulatlan olvasóknak, hogy hidegvérűen mérlegeljék, mi az, ami miatt ekkora lármát csapnak. Az újiszkrások nem válaszoltak a Központi Bizottság levelére, amelyben a III. kongresszus után felhívta őket arra, hogy adják át a pártvagyont. Az újiszkrások nem ismerik el a III. kongresszust, nem ismerik el a Központi Bizottság fordulatát a bolsevikok felé. Ám legyen. De abból, hogy nem ismerik el, csak az következik, hogy az újiszkrásoknak a saját álláspontjuk szerint nem kellett volna átadniok az egész pártvagyont, hanem csak egy bizonyos részét. Ez annyira világos, hogy az „Iszkra“ maga mondja most

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 554—564. old. — *Szerk.*

cikkében, hogy „meg lehet osztozni az egész pártvagyonon“. Ha így van, kedves ellenfeleink, akkor ugyan miért nem válaszolnak ennek megfelelően a Központi Bizottság levelére? Mert így bizony hiába használnak ilyen erélyes kifejezéseket, még mindig kétségtelen tény, hogy a többség mindenről nyilvánosan beszámol, kiadja a III. kongresszus jegyzőkönyvét, önök pedig senkinek sem számolnak be semilyen formában arról, hogyan használják fel a pártvagyont, semilyen jegyzőkönyvet nem adnak ki, csak szitkozódnak. Fontolják meg egy nyugodt percükben, milyen benyomást tehet a gondolkodni tudó közönségre az ilyen magatartás!

Menjünk tovább. Az „Iszkrá“-nak nem tetszik a Központi Bizottságnak a kongresszus felé tett fordulata. Ez természetes. De hiszen nem ez az első fordulata. Egy évvel ezelőtt, 1904 augusztusában a Központi Bizottság a kisebbség felé fordult. Egy évvel ezelőtt mi a sajtóban és nyilvánosan bejelentettük, hogy nem tekintjük törvényesnek a Központi Bizottság cselekedeteit. Felvetődik az a kérdés, mit tettünk mi akkor a pártvagyonnal? *Mi átadtuk a nyomdát is, a raktárt is, a pénztárt is a mensevikeknek.* Az „Iszkra“ szitkozódhat, amennyit jólesik, — a tényeken ez mit sem változtat. Mi beszámoltunk és átadtuk a vagyont ellenfeleinknek, mert pártszerű eszközökkel akartunk harcolni és a kongresszus összehívására törekedtünk. Ellenfeleink elrejtőztek a kongresszus elől, és semilyen formában nem számoltak be senkinek (saját híveiken kívül, és azoknak sem nyilvánosan, mert először is a „konferencia“ jegyzőkönyve nincs meg, másodszor pedig nem ismeretes sem napirendje, sem hatásköre, vagyis nem tudni, mennyiben kötelezők határozatai magukra a mensevikekre).

Pártharcunk szakadással végződött; most az egyik párt harcol a másik ellen, amely a folyamat-szervezet állapotában van. És ha most futólagos pillantást vetünk e harc történetére a szakadásig, bárki (azok közül persze, akik okmányok alapján *tanulmányozzák* pártjuk történetét és nem elégszenek meg mendemondákkal, mint sokan azok közül, akik Oroszországból jöttek) — bárki világosan láthatja a harc általános jellegét. A többség, amelyet

„formalizmussal“, bürokratizmussal stb. vádolnak, *minden* formális előjogot, minden hivatalos intézményt átengedett ellenfeleinek, — elsőnek a Központi Lap szerkesztőségét, majd a Párttanácsot, végül a Központi Bizottságot is. Csak a kongresszust nem volt hajlandó átengedni és nem is engedte át. S úgy esett, hogy a bolsevikok újra helyreállították a pártot (vagy megalapították maguknak saját pártjukat, ahogy az újiszkrások — természetesen — gondolják), teljes egészében a pártmunkások önkéntes egyetértésére alapítva *valamennyi* pártintézményüket — elsőnek a Többségi Bizottságok Irodáját, majd a „Vperjod“-ot, s végül a III. pártkongresszust. Ellenlábasaink viszont éppen azokhoz a formális előjogokhoz és azokhoz a hivatalos intézményekhez ragaszkodnak, amelyeket könyörületből ajándékoztak oda nekik! Valóban, lássuk csak: vajjon a „Központi Lap szerkesztőségét“ nem Lenin és Plehanov ajándékozta oda nekik? Amikor a „Proletarij“ „a párt Központi Lapjának“ nevezi magát, a III. kongresszus határozataira támaszkodik, amelyeket a mensevikek nem voltak hajlandók elismerni, de amelyeket világosan, pontosan és határozottan elismert a párt többsége, amelynek összetételét mindenki ismeri. Az „Iszkra“ pedig, amikor szintén „a párt Központi Lapjának“ nevezi magát, a II. kongresszus határozataira támaszkodik, amelyeket most nem ismernek el sem a bolsevikok (mi a III. kongresszus határozataival váltottuk fel őket), *sem a mensevikek!!* Ez a dolog lényege! Hiszen a mensevikek konferenciája maga érvénytelenítette a II. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzatot. Hiszen az újiszkrások most *egy olyan címhez ragaszkodnak körömszakadtáig*, amelyet tulajdon híveik érvénytelenítettek!

Maga Plehanov, aki elvileg ugyan sohasem tudott teljesen közös nevezőre jutni az újiszkrásokkal, de mégis számtalan személyi engedményt tett nekik, aki éppen eleget támadta a bolsevikokat, s akinek ezért az újiszkrásoktól mindig kijárt és most is kijár a köszönet, — még ő is kijelentette, hogy a konferencia halálos csapást mért a központi szervekre, s jobbnak látta egyszersmindenkorra búcsút mondani nekik. Az újiszkrások pedig továbbra is „Központi Lapnak“ nevezik magukat, és átkokat szórnak

azokra, akik felhívják figyelmüket arra, hogy a pártügyekben elfoglalt egész álláspontjuk nemcsak hogy helytelen, hanem a legnagyobb mértékben illetlen is. Az az átkozódás, amely miatt ezt az egész beszélgetést elkezdtük, éppen pszichológiailag elkerülhetetlen eredménye ezen illetlenség homályos felismerésének. Emlékeztetjük olvasóinkat, hogy még Sztruve úr is, aki több ízben kifejezte *elvi* rokonszenvét Trockij és Sztarover, Akimov és Martinov és általában az újiszkrások és különösen konferenciájuk tendenciája iránt, — kénytelen volt beismerni annakidején, hogy álláspontjuk nem egészen korrekt, vagyis jobban mondva egyáltalán nem korrekt (lásd „Oszvobozsgyenyije“ 57. sz.).

Nagyon jól tudjuk, hogy a szociáldemokraták, különösen a szociáldemokrata munkások széles körei roppant elégedetlenek a szakadás miatt (ki lehet vele megelégedve?) és „*bárhol*“ hajlandók kiutat keresni belőle. Tökéletesen megértjük és feltétlenül tiszteletben tartjuk ezt a hangulatot. De mindenkinek felhívjuk a figyelmét arra, hogy a hangulat egymaga nem elég. A „bárhol“ formula mit sem ér, mert hiányzik belőle a legfontosabb: annak megértése, hogy *milyen eszközökkel* lehet véget vetni a szakadásnak. Sem a keserű kifakadások, sem az olyan kísérletek, hogy egy se nem bolsevik, se nem mensevik „harmadik“ valamit alakítsanak, nem segítenek a dolgon, csak még jobban összekuszálják. Az olyan erős egyéniség példája, mint Plehanov, két évi tapasztalat alapján tényekkel bizonyította be ezt. Intézzék csak el keserű kifakadásokkal az ügyet a német szociáldemokraták, akik — mint K. Kautsky — nagyrészt csupán egyoldalú elbeszélések alapján ismerik szakadásunk történetét. Nekik még megbocsátható tájékozatlanságuk — bár azt természetesen nekik sem bocsáthatjuk meg, hogy olyasmiről szeretnének ítéletet mondani, amit nem ismernek. Az orosz szociáldemokraták tanulják meg végre, hogy meg kell vetniök az olyan embereket, akik keserű kifakadásokkal képesek elintézni a dolgokat, hol erre, hol arra az oldalra állnak, „békéről“ szavalnak és képtelenek bármilyen reális cselekedetet véghezvinni a béke érdekében. A párt békéjének és egységének reális útját nem elhamarkodott megegyezésekben

kell keresni, amelyek újabb konfliktusokra, a dolgok újabb és még rosszabb összezavarására vezetnek, hanem a két fél taktikai és szervezeti tendenciáinak teljes, *tényleges tisztázásában*. Ebből a szempontból a legnagyobb mértékben meg vagyunk elégedve az újiszkrások konferenciájával. Ez a konferencia az újiszkrás irányzat végleges szétzüllését jelentette. A forradalom ízzé-porrá zúzza a taktikai kérdésekben követett uszálypolitikájukat. „Folyamatszervezetük“ köznevetség tárgyává válik. Nem számíthatnak többé egyrészt Plehanovra, akit a konferencia nyilván nemcsak arról „világosított fel“, hogy mi a konferencia szervezeti értelme, hanem arról is, milyen az újiszkrások elvi szilárdsága. Másrészt nem számíthatnak többé Akimovra sem, aki *„üres frázisnak“* nyilvánította a pétervári mensevikek ígéreteit, illetve „elveit“ („Poszlednyije Izvesztyija“[55] 235. sz.). A harmadik pártkongresszus szorosabban egybekovácsolta az egyik felet. A konferencia maga zúzta szét a másik felet. Nekünk már csak az a teendőnk, hogy azt tanácsoljuk a „békítgetőknek“: tanulmányozzák, elvtársak, a szakadás történetét, vizsgálják meg a Plehanov-féle békítgetés kudarcának okait, és ne öntsenek új bort a régi tömlőkbe.

„Proletarij“ 9. sz.
1905 július 26 (13).

A „MUNKÁSOK A PÁRTSZAKADÁSRÓL" CÍMŰ BROSÚRA ELŐSZAVÁNAK ELSŐ VÁLTOZATA[56]

CÍMOLDAL:

A munkások hangja és a pártszakadás

Az OSzDMP Központi Bizottságának kiadása

Fejezetcímek:

I. A „Proletarij" szerkesztőségének előszava.
II. Egy odesszai munkás levele.
III. Válasz a munkás levelére. *Abramovtól.*
IV. Az OSzDMP Központi Bizottságának nyilt levele a Szervező Bizottsághoz.

ELŐSZÓ

A „Proletarij" 8. számában már bejelentettük, hogy kiadjuk annak az odesszai munkásnak a levelét, aki véleményünk szerint meglehetősen sok munkás hangulatát juttatja kifejezésre. Válaszképpen erre a levélre közöljük először is Abramov elvtársnak, a „Proletarij" munkatársának „Válasz egy munkás levelére" című cikkét, másodszor pedig az OSzDMP Központi Bizottságának „Nyilt levél a Szervező Bizottsághoz" című levelét, amely nemrégiben került nyilvánosságra Oroszországban s amelyet a „Proletarij" 10. száma közölt[57].

Mi a magunk részéről ismét csak egy dolgot emelünk ki: az egyesülésre szükség van. A munkás elvtársnak teljesen igaza van, amikor ezt hangsúlyozza. De ezt nem elég

hangsúlyoznunk, hanem értenünk is kell az egyesülés megvalósításához, olyan erősnek kell lennünk, hogy ki tudjuk vívni az egyesülést. Félrevonulni, egy harmadik pártot vagy egy semleges csoportot alakítani nem nehéz. Ez azonban nemhogy közelebb hozná, hanem még jobban elodázná az egyesülést, nemhogy egyszerűsítené a mostani zavaros helyzetet, hanem még jobban összekuszálná. A kisebbség vagy az újiszkrások konferenciájának határozatai nem adnak nyilt és világos választ arra a kérdésre, *hogyan* lehet és kell egyesülni? Az OSzDMP III. kongresszusának határozatai megadják ezt a választ a párt szervezeti szabályzatával, amely teljes mértékben biztosítja a kisebbség jogait. Nevetséges volna, ha azt gondolnánk, hogy ez a válasz hibátlan, ideális. De aki az egyesülésről nemcsak beszélni akar, hanem reális intézkedések és javaslatok segítségével valóban ki akarja vívni, az ne csak szemrehányásokat és kifogásokat tegyen, ne mélyítse el a szakadást egy harmadik párt megalakításával, hanem igyekezzen kidolgozni válaszát arra a kérdésre, hogy milyen feltételek alapján és milyen formában valósítsuk meg az egyesülést. Ez ugyan jóval nehezebb, mint csupán szavalni a békéről és a szeretetről, de jóval hasznosabb.

A „Proletarij" Szerkesztősége

A megírás ideje: 1905 július.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A „MUNKÁSOK A PÁRTSZAKADÁSRÓL“ CÍMŰ BROSÚRA ELŐSZAVA

Amikor megígértük a „Proletarij“-ban (8. sz.), hogy teljes egészében közölni fogjuk az „Egy munkás a sok közül“ aláírású levelet, fogalmunk sem volt róla, ki ez az elvtárs. Tudjuk, hogy azokkal a gondolatokkal, amelyeket szavakba foglalt, valóban sok munkás egyetért, s ez elég volt ahhoz, hogy e levél közzététele mellett döntsünk. Most az „Iszkra“ 105. számából megtudtuk, hogy a levél írója „azelőtt a kisebbséghez sorolta magát“, hogy „régi, elszánt ellenfele az úgynevezett többségnek“. Annál jobb. Annál értékesebb számunkra ennek az egykori menseviknek az a beismerése, hogy a „proletár öntevékenységre“ vonatkozó jámbor óhajok „szép szavakban“ merültek ki. Annál értékesebb számunkra, hogy az intellektuel „manyilovizmust“ határozottan elítéli. Kétségtelen jele ez annak, hogy az öntudatos munkások — amint az várható is volt — már torkig vannak a mensevik demagógiával, azzal, hogy a mensevikek jobbra-balra fűt-fát ígérnek: autonómiát, öntevékenységet, demokratizmust stb., s ez hovatovább jogos bizalmatlanságot kelt bennük és bírálatra készteti őket.

A legnagyobb mértékben jellemző az a tény is, amelynek hatására kétségkívül még számos mensevik munkás változott „volt mensevikké“, — az a tény ugyanis, hogy az „Iszkra“ e Munkás levelében az „alulról fenyegető öklöt“ vélte felfedezni! Érdemes ezen a tényen igen alaposan elgondolkozni.

Hogy is kerül ide tulajdonképpen az „ököl“? Bizonyos meghatározott szervezeti fogalmakat juttat-e kifejezésre ez a mensevikek által agyoncsépelt „borzadálytkeltő szó“

vagy egyszerűen intellektuel idegenkedést, ellenkezést minden olyan erős szervezettel szemben, amely gátat vet az intellektuel szeszélyeknek?

Mit akar a levél írója? A szakadás megszüntetését. Egyetért-e ezzel a céllal az „Iszkra“? Igen, ezt nyiltan ki is jelenti. Lehetségesnek tartja-e azonnali megvalósítását? Igen, mert azt mondja: „nem olyan nagyok a (taktikai) nézeteltérések, hogy igazolnák a szakadást.“

Ha ez így van, akkor miért hozakodik elő újra az „Iszkra“ a Munkásnak írt válaszában a taktikai nézeteltérésekkel, miért firtatja még az „Iszkrá“-nak a „csak párttagok számára“ kiadott röplapjaiban és Plehanov „konspirációs“ brosúrájában is eltemetett „Zemsztvo-kampány tervét“ is? Mire való ez? Hiszen sem a Munkás nem tagadja, sem a bolsevikok nem tagadják a viták és polémiák szükségességét! Hiszen a pártnak a III. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzata pontosan lerögzíti minden bizottság kiadói jogát! Hiszen most az a kérdés, mit tegyünk, hogy a taktikai nézeteltérések ne vezessenek szakadásra, vagyis a szervezeti kapcsolatok megzavarására. Miért *tér ki* az „Iszkra“ ez elől a világosan feltett kérdés elől a taktikai nézeteltérésekre vonatkozó elmélkedésekkel, amelyeknek semmi közük a dologhoz? Csak nem abból áll a Munkás „ökle“, hogy nem tűri az olyan fecsegést, amelynek nincs köze a dologhoz?

Ahhoz, hogy megszüntessük a szakadást, nem elég, ha ezt kívánjuk. Tudnunk kell, *hogyan* kell ezt megtenni. A szakadás megszüntetése azt jelenti, hogy *egy* szervezetben forrunk össze. S aki valóban közelebb akarja hozni a szakadás megszüntetését, az nem szorítkozhat a szakadás miatti sopánkodásra, szemrehányásokra, kifogásokra, hangoskodásra, szavalásra (mint ahogy erre szorítkozik a Munkás és például Plehanov is, amióta a mocsárba süppedt), hanem haladéktalanul hozzá kell látnia e közös, egységes szervezet típusának *kidolgozásához*.

A Munkás levelének éppen az a gyengéje, hogy írója csak *síránkozik* a szakadás miatt, de nem tesz határozott javaslatot arra vonatkozóan, hogy *ilyen és ilyen* szervezeti normák elfogadásával szüntessük meg a szakadást. Az „Iszkra“ pedig, ahelyett hogy kijavítaná ezt a hibát, még

fokozza azzal, hogy „páni félelmében“ azt kezdi kiabálni: „ököl!“, csupán azért, mert a Munkásnak az a *gondolata* támadt, hogy kötelezővé kellene tenni az általános szervezeti normák elismerését!! A nézeteltérések nem igazolják a szakadást, mondja a Munkás. Igaz, bólint rá az „Iszkra“. Tehát most egy olyan erős kötelet kell fonnunk (ajjaj! milyen durván mechanikus kifejezéseket használok! miféle „ököl“-gondolat ez már megint! Csak egy percnyi türelmet, iszkrás elvtársak, várjanak még a „hóhér kötele“ és egyéb szörnyűségek miatti ájuldozással!), amely szilárdan összekötné a két részt és együtt tartaná a taktikai nézeteltérések *ellenére* is — folytatja a Munkás.

Az „Iszkra“ válaszában újra hisztérikus rohamot kap és ezt kiabálja: ököl!

Mi pedig válaszképpen azt mondjuk erre: helyesen mondja, Munkás elvtárs! Ön gyakorlatiasan gondolkodik. Új, erős kötél kell ide. De menjen tovább, tegye meg a következő lépést: kezdjen azon gondolkodni, *milyen* legyen ez a kötél, *milyen* legyen a *közös* szervezet, amely *kötelező* (segítség! már megint itt az ököl!) mindkét félre nézve.

A Munkás elvtárs *nem* ment *elég* messze *szervezeti* javaslatainak határozottsága tekintetében (mert a szakadás megszüntetésének kérdése kizárólag szervezeti kérdés, *ha mindkét fél* elismeri, hogy a taktikai nézeteltérések nem igazolják a szakadást!), — az „Iszkra“ pedig úgy látja, hogy az elvtárs túl messzire ment, olyan messzire, hogy az „Iszkra“ megint ökölről kezdett kiabálni!!

Mégegyszer feltesszük a kérdést olvasóinknak: mit jelent voltaképpen ez a hírhedt ököl, amelytől az új „Iszkrá“-t majd „kitöri a nyavalya“ ijedtében? Meghatározott szervezeti eszméket fejez-e ki ez az ököl vagy egyszerűen vak és nevetséges intellektuel félelmet az összes párttagokra nézve *kötelező* szervezet *minden* „kötelékétől“?

Engedjük át e kérdés megoldását az öntudatos munkásoknak, mi pedig menjünk tovább.

Az egyesülés valódi nehézségét — ha feltételezzük, hogy az egyesülést mindkét fél őszintén akarja — a következő okozza. Először is, ki kell dolgozni a párt szervezeti normáit, feltétlenül mindenki számára kötelező szervezeti

szabályzatát; másodszor, egyesíteni kell a párt valamennyi párhuzamos, egymással konkurráló helyi és központi szervezetét és intézményét.

Az első feladatot eddig *csak* az OSzDMP III. kongresszusa próbálta megoldani olyan szervezeti szabályzat kidolgozásával, amely minden kisebbség jogait alkotmányosan biztosítja. A III. kongresszus gondoskodott róla, hogy mindegyik pártbeli kisebbségnek, amely elismeri a programmot, a taktikát és a szervezeti fegyelmet, jusson egy kis helyecske, — ha szabad ezt a kifejezést használnunk. A bolsevikok gondoskodtak arról, hogy a mensevikeknek is legyen meghatározott helyük az egységes pártban. A mensevikek részéről nem tapasztaljuk ezt: szervezeti szabályzatuk semmiféle pártbeli kisebbség jogai számára nem tartalmaz semilyen alkotmányos biztosítékot.

Magától értetődik, hogy egyetlen bolsevik sem tartja eszményinek és hiba nélkül valónak a III. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzatot. Aki szükségesnek tartja megváltoztatását, annak pontosan meghatározott módosításokat tartalmazó tervvel kell előállnia, — ez *gyakorlatias* lépés lesz a szakadás megszüntetése irányában, ez jelentősebb dolog lesz, mint a sopánkodás és a szemrehányások.

Azt mondhatják erre: miért nem kezdjük el ezt mi magunk a „konferencia“ szervezeti szabályzatát illetően? Mi azt feleljük, hogy már elkezdtük; lásd „Proletarij“ 6. sz., „A harmadik lépés hátra“*. Készek vagyunk mégegyszer elismételni azokat az *alapvető szervezeti elveket*, amelyeknek elismerése nézetünk szerint szükséges az egyesüléshez: 1) A kisebbség alárendelése a többségnek (nehogy összetévesszék az idézőjelben emlegetett kisebbséggel és többséggel! itt általában a párt megszervezésének elvéről van szó, nem pedig a „kisebbségnek“ a „többséggel“ való összeolvadásáról, amiről majd a továbbiakban szólunk. Elvontan szólva olyan formában is elképzelhetnénk az egyesülést, hogy ugyanannyi „kisebbségi“ lesz, ahány „többségi“, de az ilyen egyesülés is *lehetetlen* annak az *elvnek és kötelezettségnek* elismerése nélkül, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek). 2) A párt legfelsőbb szerve a

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 554—564. old. — *Szerk.*

kongresszus, vagyis az összes teljesjogú szervezetek választottainak gyűlése, s e választottak határozatát véglegesnek kell tekinteni (ez a demokratikus képviselet elve, szemben a tanácskozó jellegű konferenciákkal és határozataiknak szervezetenkénti megszavaztatásával, vagyis a plebiszcitum elvével). 3) A párt központi szervét (vagy központi szerveit) közvetlenül kell megválasztani, mégpedig a kongresszuson. A kongresszuson kívüli választások, a kétfokozatú stb. választások megengedhetetlenek. 4) Az egész pártirodalmat, a helyit és a központit egyaránt, feltétlenül alá kell vetni a pártkongresszusnak is, a megfelelő központi vagy helyi pártszervezetnek is. Megengedhetetlen az olyan pártirodalom, amely szervezetileg nem áll kapcsolatban a párttal. 5) A párttagság fogalmát egészen pontosan meg kell határozni. 6) Ugyancsak pontosan meg kell határozni a párt szervezeti szabályzatában mindennemű pártonbelüli kisebbség jogait.

Ezek azok a véleményünk szerint feltétlenül kötelező szervezeti elvek, amelyeknek elismerése nélkül lehetetlen az egyesülés. Szeretnénk hallani, mi a véleménye erről a kérdésről „Egy munkásnak a sok közül" és általában az egyesülés valamennyi hívének.

Hát a bizottságok és a perifériák viszonyának kérdése? a választási elv kérdése? kérdezik majd. Mi erre azt fogjuk válaszolni, hogy ezt a kérdést nem tekinthetjük alapvető szervezeti elvnek, ha egyszer nem írják elő a választási elv feltétlen keresztülvitelét. A mensevikek pedig ezt nem írták elő. Ha politikai szabadság lesz, szükség lesz választási elvre, de most még a „konferencia" szervezeti szabályzata sem írja ezt elő a bizottságoknak. A periféria jogainak és hatáskörének ilyen vagy olyan meghatározása nem elvi kérdés (persze ha gyakorlatilag is megvalósítjuk azt, amiről beszélünk, ha nem demagógia a kenyerünk és nemcsak „szép szavakat" mondunk). Az OSzDMP harmadik kongresszusa megpróbálta pontosan meghatározni a bizottság és a periféria fogalmát, megpróbálta meghatározni viszonyukat. Minden bolsevik teljesen higgadtan vitatna meg minden olyan javaslatot, amely meghatározott módosításokat, kiegészítéseket, rövidítéseket ajánlana. Közöttünk — legalábbis tudomásom sze-

rint — nincsenek olyanok, akik „hajthatatlanok“ ennek a kérdésnek egyik vagy másik pontja tekintetében, és a III. kongresszus jegyzőkönyve megerősíti ezt az állítást.

További és nyilvánvalóan nem kevésbbé nehéz kérdés: hogyan egyesítsük az összes párhuzamos szervezeteket? Ha politikai szabadság volna nálunk, ez könnyűszerrel megoldható volna, hiszen meghatározott létszámú, pontosan ismert tagsággal rendelkező pártszervezetekkel volna dolgunk. Más a helyzet ott, ahol titkos a szervezet. Annál nehezebb a tagság meghatározása, minél könnyelműbben fogják fel néha ezt a tagságot, minél gyakrabban élnek demagógiával, nem öntudatos elemeknek a párttagok közé való fiktív beiktatásával. Úgy véljük, hogy a helyzetet jól ismerő helyi elvtársakat illeti meg a döntő szó abban a kérdésben, hogy milyen eszközökkel éljünk e nehézségek leküzdése érdekében. Ugyancsak megnehezítik a dolgot a szervezetek tagjainak hosszabb-rövidebb ideig tartó „kiküldetései“ — ki börtönbe, ki számüzetésbe, ki pedig külföldre kerül —, s ezt a körülményt is figyelembe kell venni. Azután természetesen nem könnyű feladat a központi szervek egybeolvasztása sem. Egységes vezető központ, egységes központi lap nélkül nem valósítható meg a párt valódi egysége. Itt így áll a kérdés: vagy sikerül az öntudatos munkásoknak (egy cseppet sem zavartatva magukat az „ököl“ miatt csapott jajveszékeléstől) arra kényszeríteniök azokat, akik gyakorlatilag a párt kisebbségét alkotják, hogy nézeteikkel a munka dezorganizálása nélkül, a helyi bizottságok lapjaiban, konferenciákon, kongresszusokon, gyűléseken stb. hozakodjanak elő. Vagy pedig az öntudatos szociáldemokrata munkások most nem tudnak megbirkózni ezzel a feladattal (általában véve feltétlenül és elkerülhetetlenül meg fognak birkózni vele; erről kezeskedik az egész oroszországi munkásmozgalom), és akkor az egymással versengő központok, az egymással versengő szervek csak megegyezéseket köthetnek egymással, de nem egyesülhetnek.

Befejezésül mégegyszer ismételjük: a Munkás elvtársnak és a vele azonos nézeteket vallóknak nem sopánkodással és vádaskodással és nem újabb, harmadik pártok vagy csoportok, körök stb. alakításával (olyasféle körökre

gondolok, aminőt Plehanov alakított most új pártkiadójával[58] a párton kívül) kell törekedniök céljuk elérésére. Harmadik párt vagy újabb csoportok alakítása csak bonyolultabbá teszi és összekuszálja a dolgot. Neki kell látnunk az egybeolvadás konkrét feltételeinek kidolgozásához: ha a párt valamennyi csoportja és szervezete, minden öntudatos munkás hozzáfog ehhez, akkor feltétlenül és kétségkívül észszerű feltételeket tudnak majd kidolgozni, s nemcsak ki fogják dolgozni a feltételeket, hanem arra fogják kényszeríteni a párt felsőbb szerveit (egy cseppet sem zavartatva magukat az „ököl" miatt csapott jajveszékeléstől), hogy alávessék magukat ezeknek a feltételeknek.

A Munkás elvtárs levelének kiegészítéseképpen közöljük az OSzDMP Központi Bizottságának a Szervező Bizottsághoz intézett „Nyilt levelét" mint az első lépést a szakadás lehetséges megszüntetésének gyakorlati megoldása felé.

A „Proletarij" Szerkesztősége

1905 július.

Először az OSzDMP Központi Bizottsága által kiadott brosúrában jelent meg 1905-ben.

A PROLETARIÁTUS HARCOL, A BURZSOÁZIA A HATALOM FELÉ LOPAKODIK

Háború idején nincs dolga a diplomáciának. Amint véget érnek a hadicselekmények, a diplomaták előtérbe kerülnek, megvonják a mérleget, összeállítják a számlákat és nagyban űzik a becsületes ügynökösködést.

Valami ehhez hasonló megy végbe az orosz forradalomban is. A nép és az önkényuralmi erők háborús összecsapásai idején a liberális burzsoák megbújnak a maguk egérlyukában. Ellenzik az erőszakot, akár felülről, akár alulról alkalmazzák, ellenségei a hatalom önkényeskedésének is, a csőcselék anarchiájának is. Ők akkor lépnek a színre, amikor a hadicselekmények véget érnek, és politikai döntéseik világosan tükrözik azt a változást, amely e hadicselekmények következtében állt elő a politikai helyzetben. A liberális burzsoázia január 9-e után „rózsaszínné vált"; most, az odesszai események után, amelyek (a kaukázusi, lengyelországi stb. eseményekkel együtt) azt mutatják, hogy az önkényuralom elleni népi felkelés a forradalom fél esztendeje alatt óriásit fejlődött, kezd „vörösödni".

Igen tanulságos ebből a szempontból a nemrégiben lezajlott három liberális kongresszus. A legkonzervatívabb a gyárosok és a kereskedők kongresszusa volt. Bennük bízik leginkább az önkényuralom. Őket nem háborgatja a rendőrség. Bírálják a Buligin-féle tervezetet, elítélik, alkotmányt követelnek, de — amennyire hiányos értesüléseink alapján meg tudjuk ítélni — még csak fel sem vetik a Buligin-féle választások bojkottjának kérdését. A legradikálisabb az „Egyesületek Szövetsége"[59] küldötteinek kongresszusa. Ez a kongresszus már titokban és nem orosz területen folyik — igaz, hogy Pétervár

tőszomszédságában, Finnországban. Azt beszélik, hogy a kongresszus részvevői óvatosságból elrejtik az iratokat, és a határon végbemenő rendőri motozások sem szolgáltatnak semmiféle adatot a rendőrségnek. Ez a kongresszus szótöbbséggel (úgy látszik, jelentős kisebbség ellenében) a Buligin-féle választások teljes és határozott bojkottja és az általános választójog érdekében inditandó széleskörű agitáció mellett foglal állást.

Középütt foglal helyet a zemsztvo-képviselők és a városi politikusok „legbefolyásosabb“, ünnepélyes és zajos kongresszusa. A kongresszus csaknem legális: a rendőrség csak a forma kedvéért vesz fel jegyzőkönyvet és szólítja fel a megjelenteket, hogy oszoljanak szét, amit ezek mosollyal nyugtáznak. Azokat az ujságokat, amelyek híreket kezdtek közölni a kongresszusról, betiltással („Szlovo“[60]) vagy figyelmeztetéssel („Russzkije Vedomosztyi“) büntetik. Pjotr Dolgorukov úrnak a „Times“-ban[61] közölt záróbeszéde szerint 216 küldött vett részt a kongresszuson. A külföldi lapok tudósítói a világ minden pontjára táviratokat küldenek a kongresszusról. A legfőbb politikai kérdésben — a Buligin-féle „alkotmány“ bojkottja kérdésében — a kongresszus egyáltalán nem foglal állást. Az angol lapok jelentése szerint a többség a bojkott mellett, a kongresszus szervező bizottsága pedig ellene volt. Végül kompromisszumot kötöttek: Buligin tervezetének közzétételéig nyitva hagyják a kérdést, és majd akkor táviratilag új kongresszust hívnak össze. A kongresszus természetesen határozottan elítéli a Buligin-féle tervezetet és az „oszvobozsgyenyisták“ alkotmánytervezetét fogadja el (monarchia és kétkamarás rendszer), nem akar a cárhoz fordulni és határozatot hoz arról, hogy „a néphez kell fordulni“.

Még nem kaptuk meg ennek a felhívásnak a szövegét. Külföldi lapok híradása szerint mérsékelthangú beszámolót tartalmaz a novemberi zemsztvo-kongresszus óta lezajlott eseményekről, felsorolja azokat a tényeket, amelyek a kormány lelkiismeretlen huzavonájáról, ígéreteinek megszegéséről, a közvélemény követelései iránti cinikus közönyéről tanuskodnak. A néphez intézett felhíváson kívül majdnem egyhangúlag elfogadtak egy olyan határozatot,

amely a kormány önkényes és igazságtalan cselekedeteivel szemben való ellenállásról szól. Ez a határozat kimondja, hogy „a közigazgatás önkényes cselekedetei és a társadalom jogainak a közigazgatás részéről történő állandó megsértése miatt a kongresszus mindannyiunk kötelességének tartja a természetes emberi jogok békés eszközökkel való védelmét, beleértve az ezen jogokat megsértő hatóságok cselekedeteivel szemben való ellenállást, még akkor is, ha az ilyen cselekedetek nincsenek ellentétben a törvény betűjével“ (a „Times“-ből idézzük).

Eszerint kétségtelen, hogy liberális burzsoáziánk egy lépést tett balra. A forradalom előre halad, nyomában cammog a burzsoá demokrácia is. Ennek a demokráciának — mint a vagyonos osztályok érdekeit képviselő és a szabadság ügyét következetlenül és önző módon védelmező *burzsoá* demokráciának — valódi jellege egyre világosabban kiütközik, noha a burzsoá demokrácia „vörösödik“ és olykor „majdnem-forradalmi“ nyelven próbál beszélni.

Valóban, mit jelent az, hogy elhalasztották a Buligin-féle alkotmány bojkottja kérdésének eldöntését? Azt jelenti, hogy még egy kicsit alkudozni akarnak az önkényuralommal. Azt jelenti, hogy az a többség, amely a bojkott mellett szavazott volna, nem bízik önmagában. Azt jelenti, hogy hallgatólagosan beismerik, hogy a földbirtokos és kereskedő urak alkotmányt kérnek ugyan, de alkalmasint majd kevesebbel is beérik. Ha még a liberális burzsoák kongresszusa sem szánja rá magát arra, hogy azonnal szakítson az önkényuralommal és a buligini komédiával, akkor mit várhatunk majd a minden rendű és rangú burzsoáknak attól a kongresszusától, amelyet Buligin-„dumának“ fognak nevezni, és amelyet úgy fognak megválasztani (ha egyáltalán megválasztják valaha!), hogy az önkényuralmi kormány minden eszközt megragad, hogy nyomást gyakoroljon a választókra?

Az önkényuralmi kormány a liberálisoknak ezt a tettét nem is tekinti egyébnek, mint a burzsoá alkudozás egyik epizódjának. Az önkényuralom egyrészt, látva a liberálisok elégedetlenségét, valamicskével „megtetézi“ az ígéreteit: a külföldi lapok azt írják, hogy a Buligin-féle tervezetbe számos új „liberális“ módosítást iktatnak be.

Másrészt újabb fenyegetéssel válaszol a zemsztvo-képviselők elégedetlenségére: jellemző a „Times“ tudósítójának az a közlése, hogy Buligin és Goremikin, válaszképpen a zemsztvo-„radikalizmusra“, rá akarják uszítani a parasztokat az „uraságokra“, olymódon hogy a cár nevében azt ígérik a parasztoknak, hogy kiegészítő parcellát fognak juttatni nekik és „nép“-szavazást tartanak (a kerületi elöljárók közreműködésével) annak eldöntésére, hogy rendi vagy nem-rendi választásokat tartsanak. Ez a hír persze csak pletyka, amelyet valószínűleg szándékosan terjesztenek. Az azonban változatlanul kétségtelen, hogy a kormány nem riad vissza a demagógia legvadabb, legdurvább és legállatiasabb formáitól sem, nem fél a „megvadult tömeg“ és a söpredék felkelésétől, a liberálisok viszont félnek az erőszakoskodók, rablólovagok, fosztogatók és kegyetlenkedők elleni népi felkeléstől. A kormány már régóta megkezdte a vérontást, példátlan méretekben és a legváltozatosabb formákban. A liberálisok meg azzal válaszolnak, hogy el akarják kerülni a vérontást! Vajjon az ilyen válasz után nem tekintheti-e őket bármely bérgyilkos burzsoá kufároknak? Hát nem nevetséges ezekután egy olyan határozat, melyben az önkénnyel és erőszakkal szemben „békés ellenállást“ javasolnak a népnek? A kormány mindenfelé fegyvereket oszt szét, és akit csak tud, felbérel a „zsidók“, „demokraták“, örmények, lengyelek stb. bántalmazására és legyilkolására. A mi „demokratáink“ pedig „forradalmi“ lépésnek tartják a „békés ellenállás“ érdekében való agitációt!

Éppen most kaptuk meg az „Oszvobozsgyenyije“ 73. számát, amelyben Sztruve úr rosszalását fejezi ki Szuvorin úrnak[62], aki bátorítóan vállon veregeti Iván Petrunkevics urat és azt ajánlja, hogy tegyenek be néhány ilyen liberálist a minisztériumokba és ügyosztályokra, hogy lecsendesítsék őket. Sztruve úr fel van háborodva, mert ő éppen Petrunkevics urat és a zemsztvókban ülő elvbarátait (akik „programmal kötelezték el magukat“ — miféle programmal? hol? — „a történelem és a nemzet előtt“) szemelte ki az alkotmányos-demokrata párt jövendő kormányába. Nekünk viszont az a véleményünk, hogy Petrunkevics úréknak a cár fogadásán és a július

6-i (19-i) zemsztvo-kongresszuson tanúsított magatartása még a Szuvorinokat is teljes mértékben feljogosítja arra, hogy megvetéssel sujtsák az ilyen „demokratákat". Sztruve úr ezt írja: „Oroszországban minden őszinte és józanul gondolkodó liberális forradalmat követel". Mi pedig azt mondjuk, hogy ha 1905 júliusában „a forradalom követelése" az ellenállás békés eszközeiről szóló határozatban jut kifejezésre, akkor a Szuvorinok teljes joggal vetik meg és kacagják ki az efféle „követelést" és az efféle „forradalmárokat".

Sztruve úr valószínűleg azt válaszolja majd erre, hogy az események következtében már eddig is balra tolódott liberálisaink a jövőben még inkább balra fognak tolódni. Ugyancsak a 73. számban ezt mondja: „A hadseregnek a politikai életbe való fizikai beavatkozásához valójában csak akkor lesznek meg a feltételek, amikor az önkényuralmi monarchia megütközik a népképviscletbe szervezett nemzettel. A hadseregnek akkor majd választania kell a kormány és a nép között, s e választás nem lesz nehéz és nem lesz hibás."

Ez a békés idill veszedelmesen hasonlít a forradalom elhalasztásához ad calendas graecas[63]. Ugyan ki szervezi népképviseletbe a nemzetet? Az önkényuralom? De az önkényuralom csak egy Buligin-féle dumát hajlandó szervezni, amely ellen önök maguk is tiltakoznak, s amelyet nem ismernek el népképviseletnek! Vagy talán a „nemzet" maga fogja megszervezni a népképviseletet? Ha így van, akkor mi az oka annak, hogy a liberálisok hallani sem akarnak ideiglenes forradalmi kormányról, amely csak forradalmi hadseregre támaszkodhat? miért nem tesznek a liberálisok olyan lépéseket — noha kongresszusukon a nép nevében szólalnak fel —, amelyek arról tanuskodnának, hogy népképviseletbe szervezik a nemzetet? Ha önök, uraim, valóban a népet képviselik és nem a burzsoáziát, amely elárulja a forradalomban a nép érdekeit, akkor miért nem fordulnak a hadsereghez? miért nem jelentik ki, hogy szakítanak az önkényuralmi monarchiával? miért nem veszik tudomásul, hogy a döntő harc a forradalmi hadsereg és a cári hadsereg között elkerülhetetlen?

Azért, mert önök félnek a forradalmi néptől, a nép előtt frázisokat pufogtatnak, de a valóságban az önkényuralommal számolnak és azzal alkudoznak. Újabb bizonyítékot erre Golovin úrnak, a zemsztvo-kongresszus szervezőbizottsága elnökének Kozlov moszkvai főkormányzóval folytatott tárgyalásai szolgáltatnak. Golovin úr biztosította Kozlovot, hogy azok a hírek, amelyek szerint ezt a kongresszust alkotmányozó gyűléssé szándékoznak változtatni, alaptalanok. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a szervezett burzsoá demokrácia képviselője biztosította az önkényuralom képviselőjét arról, hogy nem fog szakítani az önkényuralommal! Hiszen csak a politikai csecsemők nem értik, hogy az olyan ígéret, amely szerint a kongresszust nem fogják alkotmányozó gyűléssé változtatni, ugyanannyit jelent, mintha azt ígérték volna, hogy nem fognak valóban forradalmi lépéseket tenni — mert Kozlov természetesen nem az „alkotmányozó gyűlés" szótól félt, hanem az olyan *tettektől*, amelyek kiélezhetik a konfliktust és azt eredményezhetik, hogy kirobban a nép és a hadsereg döntő harca a cárizmus ellen. Szóban forradalmárnak nevezik magukat, arról beszélnek, hogy a néphez kell fordulni, hogy nem szabad többé bízni a cárban, a valóságban pedig megnyugtatják a cár szolgáit szándékaikat illetőleg, — mi ez, ha nem politikai képmutatás?

Ó, ezek a dagályos liberális frázisok! Hányat hallottunk a kongresszuson Petrunkevics úrtól, az „alkotmányos-demokrata" párt vezérétől! Lássuk csak, miféle kijelentésekkel „kötelezi el magát a történelem és a nemzet előtt"? A „Times" tudósításaiból idézünk.

De-Roberti úr amellett foglal állást, hogy petíciót kell benyujtani a cárhoz. Petrunkevics, Novoszilcev, Sahovszkoj és Rogyicsev ezt ellenzi. A szavazáskor a petíció csak hat szavazatot kap. Petrunkevics úr beszédéből: „Amikor június 6-án (19-én) Peterhofba mentünk, még abban reménykedtünk, hogy a cár megérti, milyen veszélyes a helyzet és tesz valamit a veszély elhárítása érdekében. Most már fel kell hagynunk minden ilyen reménnyel. Csak egy kiút maradt. Mindeddig a felülről végrehajtott reformban reménykedtünk, mától kezdve egyedüli reményünk: a nép. (V i h a r o s t a p s.) Egy-

szerű és világos szavakkal meg kell mondanunk a népnek az igazságot. A kormány tehetetlensége és erőtlensége forradalomra vezetett. Ez tény, s ezt mindenkinek fel kell ismernie. A mi kötelességünk az, hogy minden erőnkkel igyekezzünk elkerülni a vérontást. Sokan közülünk hosszú éveket töltöttek a haza szolgálatában. Most forduljunk bátran a néphez, s ne a cárhoz." Petrunkevics úr másnap így folytatta: „Át kell törnünk tevékenységünk szűk kereteit és a paraszthoz kell mennünk. Mindmáig a felülről végrehajtott reformokban reménykedtünk, de amíg vártunk, az idő megtette a magáét. A forradalom, amelyet a kormány elősegített, megelőzött bennünket. Tegnap kongresszusunk két tagja úgy megijedt a «forradalom» szótól, hogy eltávozott a kongresszusról. Nekünk azonban bátran szembe kell néznünk az igazsággal. Nem várhatunk ölbetett kézzel. Azt válaszolták nekünk, hogy a zemsztvók és a dumák felhívása a néphez lázadást szító agitáció lesz. De vajjon a falvakban nyugalom honol? Nem, már mindenütt érezhető a nyugtalanság, mégpedig annak is a legrosszabb formája. A vihart nem tudjuk feltartóztatni, de mindenesetre igyekeznünk kell elhárítani a túlságosan nagy megrázkódtatást. Meg kell mondanunk a népnek, hogy hasztalan rombolja le a gyárakat és a gazdaságokat. Nem szabad egyszerűen vandalizmusnak tekintenünk ezt a rombolást. Vak, tudatlan paraszti módszere ez annak, hogy leküzdjék a rosszat, amelyet ösztönösen éreznek, de képtelenek felfogni. Ám feleljenek nekik a hatóságok kancsukával. Nekünk azonban mégis az a kötelességünk, hogy a néphez menjünk. Már hamarább meg kellett volna ezt tennünk. A zemsztvók 40 éve léteznek anélkül, hogy szoros és bensőséges kapcsolatba kerültek volna a parasztokkal. Ne vesztegessük hát az időt, haladéktalanul tegyük jóvá ezt a hibát. Meg kell mondanunk a parasztnak, hogy mellette állunk."

Nagyon jól van, Petrunkevics úr! A paraszt mellett állunk, a néppel tartunk, elismerjük, hogy a forradalom ténnyé vált, felhagytunk minden reménnyel a cárt illetőleg... Épp a legjobbkor, uraim! Dehát... akkor mit jelent ez? Nem a cárral, hanem a néppel, *és ezért* megígérik Kozlov főkormányzónak, hogy a kongresszus nem

fog olyan lépéseket tenni, mintha alkotmányozó gyűlés, vagyis igazi, valóságos népképviselet lenne? Elismerik a forradalmat, *és ezért* az ellenállás békés eszközeivel válaszolnak a kormány szolgái által elkövetett vadállati tettekre, gyilkosságokra, fosztogatásra? A paraszthoz mennek és a paraszttal tartanak, *és ezért* a lehető leghatározatlanabb programmal intézik el a dolgot, csak *megváltást* ígérnek benne, s azt is csak a földesurak beleegyezésével! Nem a cárral, hanem a néppel tartanak, *és ezért* olyan alkotmánytervezetet fogadnak el, amely először is fenntartja a monarchiát, valamint a cár hatalmát a katonaság és a hivatalnoki kar felett, másodszor, eleve biztosítja a földbirtokosok és a nagyburzsoázia politikai hatalmát a felsőház révén*.

A liberális burzsoázia a néphez megy. Ez igaz. Kénytelen a néphez menni, mert nélküle nincs ereje ahhoz, hogy küzdjön az önkényuralom ellen. De fél a forradalmi néptől, s nem mint a nép érdekeinek képviselője megy hozzá, nem mint új, lángoló harcostársa, hanem mint valami kalmár, mint valami ügynök, aki az egyik harcoló féltől a másikhoz futkos. Ma a cárnál van és a „nép" nevében monarchikus alkotmányt kér tőle, s ugyanakkor gyáván megtagadja a népet, a „lázadást", a „rebelliót", a forradalmat. Másnap kongresszusán megfenyegeti a cárt, megfenyegeti monarchikus alkotmánnyal és békés ellenállással a szuronyokkal szemben. És még önök csodálkoznak azon, uraim, hogy a cár szolgái rájöttek, milyen gyáva, kétkulacsos lélek lakozik önökben? Önök félnek attól, hogy cár nélkül maradnak. A cár nem fél attól, hogy önök nélkül marad. Önök félnek a döntő harctól. A cár nem fél tőle, hanem maga is harcot akar, maga idézi elő és maga indítja meg, össze akarja mérni az erőket, mielőtt engedne. Egészen természetes, hogy a cár megveti önöket. Egészen természetes, hogy a cár lakájai, a Szuvorin urak úgy juttatják kifejezésre ezt a megvetést, hogy bátorítóan megveregetik az önök Petrunkevicsének a vállát. Önök megérdemelték ezt a megvetést, mert nem harcolnak együtt a néppel, csak a hatalom felé lopakodnak a forradalmi nép háta mögött.

---

* Lásd a lapunk kiadásában megjelent „Három alkotmány" c. röplapot (*Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 567—569. old. — *Szerk.).*

A burzsoázia külföldi tudósítói és publicistái néha elég találóan rátapintanak a dolognak erre a lényegére, bár igen sajátságos módon fejezik ki. Gaston Leroux úr a „Matin"-ben[64] megkísérli kifejteni a zemsztvo-képviselők nézeteit. „Fent is rendetlenség, lent is rendetlenség, csupán mi képviseljük a rendet." A zemsztvo-képviselőknek valóban ez a véleményük. Becsületes emberi nyelvre lefordítva ez a következőket jelenti: lent és fent harcra készek, mi azonban becsületes kalmárok vagyunk, mi a hatalom felé lopakodunk. Mi megvárjuk, hátha nálunk is lesz március 18-a, hátha legalább egyszer legyőzi a nép utcai harcokban a kormányt, s talán számunkra is lehetőség nyílik arra, hogy, mint a német liberális burzsoázia, kezünkbe ragadjuk a hatalmat a nép első győzelme után. És majd ha már erőt fogunk képviselni az önkényuralommal szemben, akkor a forradalmi nép ellen fordulunk és lepaktálunk a cárral a nép ellen. A mi alkotmánytervezetünk egy ilyen paktum kész programmja.

Nem ostoba számítás. A forradalmi népre néha ráillik az, amit Hannibálról mondtak a rómaiak: győzni tudsz, de nem tudsz élni a győzelmeddel! A felkelés győzelme még nem jelenti a nép győzelmét, ha nem vezet forradalmi átalakulásra, az önkényuralom teljes megdöntésére, a következetlen és önző burzsoázia félreállítására, a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájára.

A francia konzervatív burzsoázia lapja, a „Temps" nyiltan azt tanácsolja (július 24-i vezércikkében) a zemsztvo-képviselőknek, hogy minél előbb fejezzék be a konfliktust olymódon, hogy *paktumot* kötnek a cárral. Reformok nem lehetségesek az erkölcsi és az anyagi erő egyesítése nélkül — mondja. Anyagi ereje csak a kormánynak van. Erkölcsi erejük a zemsztvo-képviselőknek van.

Nagyszerűen megfogalmazza ez a cikk a burzsoá nézeteket — és nagyszerűen igazolja azt az elemzést, amelyet mi adtunk a zemsztvo-képviselők politikájáról. A burzsoá megfeledkezett egy csekélységről: a népről, a munkások és parasztok millióiról, pedig az ő munkájukból lesz a burzsoázia minden gazdagsága, ők harcolnak a szabadságért,

amely úgy kell nekik, mint a fény, mint a levegő. A burzsoá joggal feledkezhetett meg róluk, mert még nem tettek bizonyságot „anyagi erejükről“ a kormány legyőzésével. A történelemben egyetlen nagy kérdést sem oldottak még meg másként, mint „anyagi erővel“, és a cári önkényuralom — ismételjük — maga kezdeményezi a harcot, maga hívja ki a népet, hogy mérje össze vele az erejét.

Franciaország burzsoáziája azt tanácsolja az oroszországi burzsoáziának, hogy minél előbb kössön egyességet a cárral. Fél a döntő harctól, nem ismeri, de fél tőle. Ha győz a nép, nem tudni még, odaengedi-e a hatalomhoz a hatalom felé lopakodó Petrunkevics úrékat! Előre nem lehet kiszámítani, mennyire lesz döntő a győzelem és milyen eredményei lesznek, — ez teljesen megmagyarázza a burzsoázia félénkségét.

A proletariátus Oroszországszerte készül erre a döntő harcra. Összegyűjti erőit, tanul, és megerősödve kerül ki minden újabb összecsapásból, amelyek eddig kudarccal végződtek, de mindig újabb és erősebb támadásokra vezettek. A proletariátus a győzelem felé halad. Magával ragadja a parasztságot. A parasztságra támaszkodva ellensúlyozza a burzsoázia ingadozó és áruló magatartását, félretolja az útból a burzsoázia hatalomra törő képviselőit és erőszakkal széttapossa az önkényuralmat, tövestül kitépi az orosz életből az átkos hűbéri rend minden maradványát. S akkor nem olyan monarchikus alkotmányt vívunk ki a népnek, amely a burzsoáziának biztosít politikai előjogokat. Ki fogjuk vívni a köztársaságot Oroszország számára, a teljes szabadságot minden elnyomott nemzetiség számára, a teljes szabadságot a parasztok és munkások számára. Majd akkor a proletariátus minden forradalmi energiáját arra a széles fronton folyó, bátor harcra fogjuk összpontosítani, amelyet a szocializmusért, az összes dolgozók mindennemű kizsákmányolás alóli felszabadításáért indítunk.

„Proletarij“ 10. sz.
1905 augusztus 2 (július 20).

A BULIGIN-DUMA BOJKOTTJA ÉS A FELKELÉS

Oroszországban a politikai helyzet jelenleg a következő. Lehetséges, hogy hamarosan összehívják a Buligin-dumát, vagyis a földbirtokosok és a nagyburzsoázia azon képviselőinek tanácskozó gyűlését, akiket az önkényuralmi kormány szolgáinak felügyeletével és közreműködésével fognak megválasztani egy olyan durván cenzushoz kötött rendi és közvetett választójog alapján, amely valósággal megcsúfolása a népképviselet eszméjének. Minő magatartást tanusítsunk ezzel a dumával szemben? A liberális demokrácia kétféle választ ad erre a kérdésre: balszárnya az „Egyesületek Szövetségé"-nek, vagyis főképpen a burzsoá értelmiség képviselőinek személyében e duma bojkottálása mellett foglal állást, amellett, hogy ne vegyünk részt a választásokon és használjuk fel a helyzetet arra, hogy fokozott agitációt folytassunk az általános választójogon alapuló demokratikus alkotmány érdekében. Jobbszárnya a zemsztvo-képviselők és városi politikusok júliusi kongresszusának, jobbanmondva e kongresszus bizonyos részének személyében a bojkott ellen, a választásokon való részvétel mellett, lehetőleg minél több jelöltjüknek a dumába való beválasztása mellett foglal állást. Igaz, hogy ebben a kérdésben a kongresszus még semmiféle határozatot nem hozott, elhalasztotta a dolgot a következő kongresszusig, amelyet távirati úton fognak összehívni a Buligin-féle „alkotmány" kihirdetése után. De a liberális demokrácia jobbszárnyának már eléggé kialakult véleménye van.

A forradalmi demokrácia, vagyis főképpen a proletariátus és annak öntudatos képviselője, a szociáldemokrácia,

nagyjában és egészében feltétlenül a felkelés mellett foglal állást. Ezt a taktikai különbséget jól megértette a liberális-monarchista burzsoázia lapja, az „Oszvobozsgyenyije“, amelynek legutóbbi (74.) száma egyrészt határozottan elítéli a „fegyveres felkelés nyilt hirdetését“ mint „esztelen és bűnös“ vállalkozást, másrészt bírálja, „gyakorlatilag meddőnek“ mondja a bojkott gondolatát, és kifejezi azt a meggyőződését, hogy nemcsak az alkotmányos-„demokrata“ (értsd: monarchista) párt zemsztvo-frakciója, hanem az egyesületek szövetségei is „leteszik az államvizsgát“, vagyis elvetik a bojkott gondolatát.

Felvetődik az a kérdés, milyen álláspontot foglaljon el az öntudatos proletariátus pártja a bojkott gondolatával kapcsolatban, és elsősorban milyen taktikai jelszót adjon ki a néptömegeknek? Hogy erre a kérdésre választ adhassunk, mindenekelőtt azt kell emlékezetünkbe idéznünk, hogy miben rejlik a lényege és mi az alapvető jelentősége a Buligin-féle „alkotmánynak“. A cárizmus kiegyezésében a földbirtokosokkal és a nagyburzsoákkal, akiket ártatlan és az önkényuralomra teljesen ártalmatlan, ál-alkotmányos alamizsnával akarnak fokozatosan elszakítani a forradalomtól, vagyis a harcoló néptől és kibékíteni az önkényuralommal. Mivel a mi egész alkotmányos-„demokrata“ pártunk a monarchia és a felsőház fenntartását áhítja (vagyis eleve biztosítani akarja a „felső tízezer“ politikai kiváltságait és politikai uralmát az ország államrendszerében), — egy ilyen kiegyezés lehetősége kétségkívül fennáll. Sőt, mi több, az ilyen kiegyezés — legalábbis a burzsoázia egy részével — ilyen vagy amolyan formában előbb-utóbb elkerülhetetlenné válik, mert a burzsoáziának a kapitalista rendszerben elfoglalt osztályhelyzete írja elő. Csak az a kérdés, mikor és hogyan kerül sor erre a kiegyezésre, s a proletariátus pártjának az a feladata, hogy lehetőleg elodázza a kiegyezés megkötésének pillanatát, lehetőleg megossza a burzsoáziát, minél több hasznot húzzon a forradalom számára abból, hogy a burzsoázia olykor-olykor a néphez fordul, előkészítse ebben az időszakban a forradalmi nép (a proletariátus és a parasztság) erőit az önkényuralom erőszakos megdöntésére és az áruló burzsoázia eltávolítására, semlegesítésére.

Valóban, a burzsoázia politikai helyzetének, amint erre már nem egyszer rámutattunk, az a lényege, hogy a cár és a nép között áll, a becsületes alkusz szerepét akarja játszani, a harcoló nép háta mögött akar a hatalom felé lopakodni. Ezért ma a cárhoz fordul, holnap a néphez, az előbbinek „komoly, gyakorlatias“ politikai üzleteket ajánl, a másikat a szabadságról hangoztatott üres frázisokkal traktálja (I. Petrunkevics úr beszédei a júliusi kongresszuson). Számunkra előnyös, ha a burzsoázia a néphez fordul, mert ezzel anyagot ad olyan elmaradott és olyan nagy tömegek politikai felrázásához és politikai felvilágosításához, amelyeknél egyelőre üres utópia volna az a kísérlet, hogy szociáldemokrata agitációval átfogjuk őket. Csak rázza fel a burzsoázia a legelmaradottabbakat, csak törje fel itt-ott a talajt, — mi fáradhatatlanul vetni fogjuk a szociáldemokrata magvakat ebbe a talajba. Nyugaton a burzsoázia mindenütt kénytelen volt a népet politikai öntudatra ébreszteni, hogy megvívhassa harcát az önkényuralommal, s igyekezett egyúttal elhinteni a munkásosztályban a burzsoá elméletek magvait. Nekünk az a feladatunk, hogy a burzsoázia romboló munkáját az önkényuralom ellen felhasználjuk, és szüntelenül felvilágosítsuk a munkásosztályt szocialista feladatairól és arról, hogy érdekei kibékíthetetlen ellentétben állnak a burzsoázia érdekeivel.

Ebből világos, hogy taktikánknak a jelenlegi helyzetben elsősorban a bojkott gondolatának támogatásában kell állnia. Maga a bojkott kérdése a burzsoá demokrácia belső ügye. A munkásosztály ebben közvetlenül nincs érdekelve, de feltétlenül érdeke, hogy támogassa a burzsoá demokráciának azt a részét, amely forradalmibb, érdeke, hogy a politikai agitáció szélesebb körben és élesebben folyjon. A duma bojkottja azt jelenti, hogy a burzsoázia nagyobb mértékben fordul a néphez, fejleszti agitációját, szaporítja a mi agitációs lehetőségeinket, elmélyíti a politikai válságot, vagyis a forradalmi mozgalom forrását. A liberális burzsoázia részvétele a dumában azt jelenti, hogy a burzsoázia jelenlegi agitációja gyengül, hogy a burzsoázia inkább a cárhoz fordul, mint a néphez, hogy közeleg az ellenforradalmi kiegyezés a cár és a burzsoázia között.

Vitathatatlan, hogy a Buligin-duma, még ha nem is „robbantják fel“, önmaga szül majd elkerülhetetlen politikai konfliktusokat, amelyeket a proletariátusnak okvetlenül fel kell használnia, de ez — a jövő kérdése. Nevetséges volna, ha „megfogadnánk“, hogy mi ezt a burzsoá-csinovnyik dumát nem fogjuk felhasználni az agitáció és a harc céljaira, de most nem erről van szó. Most magának a burzsoá demokráciának a balszárnya vetette fel a duma elleni bojkott útján való nyilt és közvetlen harc kérdését, és nekünk teljes erővel azon kell lennünk, hogy segítséget nyujtsunk ehhez a határozottabb nyomáshoz. Szavukon kell fognunk a burzsoá demokratákat, az oszvobozsgyenyistákat: minél szélesebb körben kell terjesztenünk az olyan „Petrunkevics-féle“ frázisaikat, hogy a néphez kell fordulni, le kell leplezni ezeket a nép előtt, meg kell mutatni, hogy ezeknek a frázisoknak első és legkisebb gyakorlati próbája éppen az a kérdés volt, hogy bojkottálni kell-e a dumát, vagyis tiltakozással kell-e fordulni a néphez, vagy el kell-e fogadni a dumát, vagyis le kell-e mondani a tiltakozásról, mégegyszer a cárhoz kell-e menni és elfogadni a népképviselet megcsúfolását.

Továbbá másodszor: minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy a bojkott reális haszonnal járjon olyan értelemben, hogy az agitáció kiszélesedését és elmélyítését eredményezze és ne legyen egyszerűen passzív tartózkodás a választásoktól. Ez a gondolat — ha nem tévedünk — már elég széles körben elterjedt az Oroszországban dolgozó elvtársak között, akik ezt így fejezik ki: *aktív* bojkott. A passzív tartózkodással ellentétben az aktív bojkott feladata az agitáció megtízszerezése, gyűlések rendezése mindenütt, a választási gyűlések felhasználása, még ha erőszakkal kell is behatolni e gyűlésekre, tüntetések, politikai sztrájkok rendezése stb. stb. Magától értetődik, hogy az agitáció és harc érdekében ez esetben kiváltképpen célszerű volna, ha a forradalmi burzsoá demokrácia egyik vagy másik csoportjával ideiglenes megegyezéseket kötnénk, ami pártunk számos határozata alapján általában megengedhető. Emellett egyrészt tántoríthatatlanul őrködnünk kell a proletariátus pártjának osztálykülönállása felett, egy pillanatra sem szüntetve meg burzsoá

szövetségeseink szociáldemokrata szempontból való bírálatát. Másrészt mint az élenjáró osztály pártja nem teljesítenők kötelességünket, ha a demokratikus forradalom jelenlegi pillanatában nem tudnánk élenjáró, forradalmi jelszót bevetni az agitációba.

Ez a harmadik közvetlen és legközelebbi politikai feladatunk. Az „aktív bojkott", mint már mondottuk, agitáció, a forradalmi erők fokozott mértékben, megkettőzött energiával, háromszoros nyomással folyó toborzása, szervezése. Az ilyen munka azonban világos, pontos, közvetlen jelszó nélkül elképzelhetetlen. Ilyen jelszó csak a fegyveres felkelés lehet. Ha a kormány egy ilyen durván meghamisított „nép"-képviseletet hív össze, ez kitűnő alkalmakat szolgáltat arra, hogy a valódi népképviseletért agitáljunk, hogy a legnagyobb tömegeket felvilágosítsuk arról, hogy ezt a valódi képviseletet most (miután a cár így becsapta és így megcsúfolta a népet) csak az ideiglenes forradalmi kormány hívhatja össze, s az ideiglenes forradalmi kormány megalakításához a fegyveres felkelés győzelme, a cári hatalom tényleges megdöntése szükséges. A felkelés érdekében folytatott széleskörű agitáció számára jobb időpont el sem képzelhető, és az ilyen agitációhoz arra is szükség van, hogy teljesen világosan lássuk az ideiglenes forradalmi kormány programmját. Ennek a programmnak az általunk már korábban („Proletarij"7. sz. „A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány"*) megjelölt *hat* pontból kell állnia: 1) össznépi alkotmányozó gyűlés összehívása; 2) a nép felfegyverzése; 3) politikai szabadság, — valamennyi ezzel ellentétben álló törvény azonnali eltörlése; 4) teljes, kulturális és politikai szabadság az összes elnyomott és nem egyenjogú nemzetiségek számára. Az orosz nép nem vívhatja ki magának a szabadságot, ha nem harcol más népek szabadságáért; 5) nyolcórás munkanap; 6) parasztbizottságok alakítása az összes demokratikus reformok, köztük a földesúri birtokok elkobzását is magábanfoglaló földreform támogatása és végrehajtása céljából.

Tehát: támogassuk a legerélyesebben a bojkott gondolatát; leplezzük le árulóként a burzsoá demokrácia jobb-

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 577. old. — *Szerk.*

szárnyát, amely ezt a gondolatot elutasítja; változtassuk ezt a bojkottot aktív bojkottá, vagyis minél szélesebb körben fejtsünk ki agitációt; hirdessük a fegyveres felkelést, adjuk ki azt a felhívást, hogy azonnal szervezzék meg a forradalmi hadsereg harci csoportjait és osztagait az önkényuralom megdöntése és az ideiglenes forradalmi kormány megalakítása céljából; terjesszük és ismertessük ennek az ideiglenes forradalmi kormánynak alapvető és feltétlenül kötelező programmját, amelyet a felkelés zászlajává kell avatnunk, és amelynek mintaképül kell szolgálnia az odesszai események várható megismétlődése minden esetében.

Ilyennek kell lennie az öntudatos proletár párt taktikájának. E taktika teljes megvilágítása és egységesítése érdekében még foglalkoznunk kell az „Iszkra“ taktikájával. Ezt a taktikát a 106. számban megjelent „Védelem vagy támadás“ című cikk fejti ki. Nem időzünk azoknál az apró és részletekre vonatkozó nézeteltéréseknél, amelyek önmaguktól elesnek, mihelyt megkíséreljük, hogy áttérjünk a tettekre, hanem az alapvető nézeteltérést jelöljük meg. Az „Iszkra“ — helyesen — elítéli a passzív bojkottot, s ezzel a bojkottal azt az eszmét helyezi szembe, hogy haladéktalanul „meg kell szervezni a forradalmi önkormányzatot“ mint „a felkelés lehetséges előjátékát“. Az „Iszkra“ véleménye szerint „agitációs munkásbizottságok alakítása útján ki kell vívnunk a választási agitáció jogát“. Ezeknek a bizottságoknak „az legyen a céljuk, hogy megszervezzék a nép forradalmi képviselőinek megválasztását azokon a «törvényes» kereteken kívül, amelyeket a kormánytervezetek fognak megállapítani“, nekünk „ki kell építenünk az egész országban a forradalmi önkormányzat szerveinek hálózatát“.

Az effajta jelszó semmit sem ér. Az általában vett politikai feladatok szempontjából zavaros, a jelenlegi politikai helyzet szempontjából pedig az oszvobozsgyenyisták malmára hajtja a vizet. A forradalmi önkormányzatnak, a népi megbízottak megválasztásának megszervezése nem *előjátéka*, hanem *utójátéka* a felkelésnek. Ha azt tűzzük ki célunkul, hogy most, a felkelés előtt, a felkeléstől függetlenül szervezzük ezt meg, értelmetlen célt tűzünk

magunk elé, és csak megzavarjuk a forradalmi proletariátus öntudatát. Előbb a felkelésben kell győznünk (még ha csak egy városban is) és meg kell alakítanunk az ideiglenes forradalmi kormányt, hogy ez utóbbi mint a felkelés szerve, mint a forradalmi nép elismert vezére hozzáláthasson a forradalmi önkormányzat megszervezéséhez. Aki elhomályosítja vagy akár csak háttérbe szorítja a felkelés jelszavát a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavával, az mintha csak azt tanácsolná, hogy előbb fogjuk meg a legyet, aztán szórjunk rá rovarirtó port. Ha valaki az emlékezetes odesszai napokban azt tanácsolta volna az odesszai elvtársaknak, hogy a felkelés előjátékaként ne forradalmi hadsereget szervezzenek, hanem az odesszai nép megbízottainak választását szervezzék meg, akkor az odesszai elvtársak természetesen kinevették volna ezt az indítványt. Az „Iszkra“ megismétli az ökonomisták hibáját, akik a „jogokért folyó harcban“ az önkényuralom elleni harc előjátékát akarták látni. Az „Iszkra“ visszatér a szerencsétlen, kudarcot vallott „zemsztvo-kampány tervhez“, amely a felkelés jelszavát „a tüntetés magasabb típusának“ elméletével homályosította el.

Itt nincs helye annak, hogy az „Iszkra“ e taktikai hibájának forrásával foglalkozzunk, — akit ez érdekel, annak figyelmébe ajánljuk N. Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ című brosúráját. Itt fontosabb, hogy arra mutassunk rá, hogyan válik az újiszkrások jelszava oszvobozsgyenyista jelszóvá. Az olyan kísérletek, hogy a felkelés győzelme előtt szervezzék meg a nép megbízottainak megválasztását, a gyakorlatban teljesen az oszvobozsgyenyisták malmára fogják hajtani a vizet és oda fognak fajulni, hogy a szociáldemokraták az oszvobozsgyenyisták uszályába kerülnek. Az önkényuralom, amíg fel nem váltjuk ideiglenes forradalmi kormánnyal, nem fogja megengedni a munkásoknak és a népnek, hogy olyan választásokat rendezzenek, amelyek a legcsekélyebb mértékben is megérdemelnék a népi választások elnevezést (az önkényuralom alatt rendezendő „népi“ választási komédiába pedig nem megy bele a szociáldemokrácia), — az oszvobozsgyenyisták,

zemsztvo-képviselők, városi politikusok pedig megrendezik a választásokat és minden teketória nélkül „népi“ választásoknak, „forradalmi önkormányzatnak“ fogják őket feltüntetni. A liberális-monarchista burzsoázia egész állásfoglalása most abból áll, hogy igyekezni kell elkerülni a felkelést és arra kell kényszeríteni az önkényuralmat, hogy a zemsztvo-választásokat ismerje el népi választásnak — anélkül, hogy a nép legyőzte volna a cárizmust, hogy változtassa át a zemsztvo- és a városi önkormányzatot „forradalmi“ (petrunkevicsi értelemben forradalmi) „önkormányzattá“ — igazi forradalom nélkül. Az „Oszvobozsgyenyije“ 74. számából remekül kivilágiik ez az álláspont. Nehéz undorítóbb valamit elképzelni, mint a gyáva burzsoáziának ezt az ideológusát, aki azt bizonygatja, hogy a felkelés hirdetése a hadsereget is, a népet is „demoralizálja“! Olyan időben mondanak ilyesmiket, amikor még a vak is látja, hogy az orosz kispolgár és katona csak a felkelés útján haladva menekülhet meg a teljes demoralizálódástól, és csak ezzel szerezheti meg azt a jogot, hogy állampolgár legyen! A burzsoá Manyilov árkádiai idillt fest magának arról, hogy pusztán a „közvélemény“ nyomására „a kormány kénytelen lesz egyre újabb és újabb engedményeket tenni, míg végül nem marad számára más kiút, mint hogy átadja a hatalmat az alkotmányozó gyűlésnek, amelyet általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazás alapján választottak meg, amint azt a társadalom követeli...“ (! felsőházzal?). „Abban, hogy a jelenlegi kormány ilyen békésen (!!) átadja a hatalmat az össznépi alkotmányozó gyűlésnek, amely új elvek alapján szervezi meg az állam- és kormányhatalmat, igazán nincs semmi hihetetlen.“ És a csúszó-mászó burzsoáziának ehhez a zseniális filozófiájához még a következő tanács járul: meg kell nyerni a hadsereget, különösen a tiszteket, „önhatalmúlag“ polgárőrséget kell alakítani, meg kell szervezni a helyi önkormányzat (értsd: a földbirtokosok és tőkések) szerveit mint „a jövőbeli ideiglenes kormány elemeit“.

Ennek a zavaros elgondolásnak van értelme. A burzsoázia éppen azt akarja, hogy a hatalom „békésen“ kerüljön a kezébe, *népi felkelés nélkül*, mert a népi felkelés

esetleg győzelemmel végződhet, kivívhatja a köztársaságot és az igazi szabadságot, felfegyverezheti a proletariátust, felkelésbe viheti a parasztság millióit. Elhomályosítani a felkelés jelszavát, lemondani és másokat is lebeszélni róla, azt tanácsolni, hogy „előjátékként" sürgősen szervezzük meg az önkormányzatot (amelybe csak a Trubeckojok, Petrunkevicsek, Fjodorovok és társaik kerülhetnek be), — éppen ez kell a forradalom burzsoá elárulásához, a cárral való kiegyezéshez (monarchia és felsőház) a „csőcselék" *ellen*.

A liberális manyilovizmus ezért a pénzeszsák legtitkosabb gondolatait és legbensőbb érdekeit fejezi ki.

Az „Iszkra" szociáldemokrata manyilovizmusa csak a szociáldemokraták egy részének értetlenségét és azt fejezi ki, hogy elhajlanak a proletariátus egyetlen forradalmi taktikájától, melynek lényege: kíméletlenül leleplezni az olyan burzsoá-opportunista illúziókat, melyek szerint lehetséges, hogy a cárizmus békésen enged, hogy az önkényuralom megdöntése nélkül is meg lehet valósítani az önkormányzatot, hogy lehetséges, hogy a nép a felkelés előjátékaként megválassza megbízottait. Nem, világosan és határozottan rá kell mutatnunk arra, hogy a dolgok jelenlegi állásában szükség van felkelésre, nyíltan ki kell adni a felhívást a felkelésre (természetesen nem szabad előre meghatározni a felkelés időpontját), ki kell adni a felhívást a forradalmi hadsereg haladéktalan megszervezésére. Csak egy ilyen hadsereg igen merész, széleskörű szervezése lehet a forradalom előjátéka. Csak a felkelés biztosíthatja a valóságban a forradalom győzelmét, és emellett magától értetődik, hogy aki ismeri a helyi viszonyokat, mindig óvni fog attól, hogy idő előtt kíséreljük meg a felkelést. Az igazi népi igazi önkormányzat igazi megszervezése a győzelmes felkelésnek csak utójátéka lehet.

„Proletarij" 12. sz.
1905 augusztus 16 (3).

MEGJEGYZÉS AZ OSzDMP KÜLFÖLDI SZERVEZETEI KONFERENCIÁJÁNAK HATÁROZATÁHOZ[65]

Hogy az OSzDMP Központi Bizottsága milyen erélyesen törekszik a párt egységére, az megállapítható a Szervező Bizottsághoz intézett nyilt leveléből, amelyet ebben a számban közlünk. Csupán arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az egyesüléshez közös szervezeti alap szükséges. Ilyet ezidőszerint csak egyet ismerünk: az OSzDMP szervezeti szabályzatát, amelyet a harmadik pártkongresszus fogadott el, és amely teljes mértékben biztosítja a kisebbség törvényes jogait.

„Proletarij" 12. sz.
1905 augusztus 16 (3).

MEGJEGYZÉS M. N. POKROVSZKIJ „A HIVATÁSOS ÉRTELMISÉG ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATÁK" CÍMŰ CIKKÉHEZ

Úgy véljük, hogy a „Munkában az oszvobozsgyenyisták" című cikk szerzője és „Tanító"[66] elvtárs közti nézeteltérés korántsem olyan jelentős, mint az utóbbi hiszi. Aki régóta részt vesz a forradalmi mozgalomban, az hozzászokik a különböző irányzatok politikai harcához, határozott nézetekre tesz szert és természetesen hajlandó feltételezni, hogy másoknak is határozott nézeteik vannak, és annak alapján, hogy egy-egy részletkérdésről mi a véleményük (vagy hogy nincs róla véleményük), hajlandó mindjárt valamelyik „párthoz" sorolni őket. Nem vitás, hogy az agitátor jól teszi, ha a népgyűléseken figyelembe veszi a „politikai" szemponton kívül a „pedagógiai" szempontot is, hallgatói helyzetébe képzeli magát, inkább magyaráz, mint „támad" stb. A szélsőség sohasem jó, de ha már választanunk kellene — mi mégis inkább a szűkkeblű és könyörtelen határozottságot választanánk a puha és engedékeny határozatlanság helyett. A „zsarnokságtól" való félelem csak az ingatag és puhatermészetű embereket riasztja el tőlünk. Akiben él egy „kis szikra", az hamarosan felismeri, és az élet is megmutatja neki, hogy a „legendás oszvobozsgyenyistára" vonatkozó határozott és éleshangú politikai nyilatkozatok teljesen jogosak, és ha ő maga is „legendásnak" tartotta ezt a tipikus oszvobozsgyenyistát, ennek csak politikai tapasztalatlansága volt az oka. „Tanító" elvtárs, akinek igen hasznos megállapításai vannak, mert jól ismeri a környezetet, maga is megjegyzi, hogy „a keserű igazságokat gyorsan megemészti az ember".

„Proletarij" 13. sz.
1905 augusztus 22 (9).

A „PROLETARIJ" SZERKESZTŐSÉGÉNEK VÁLASZA „MUNKÁS" ELVTÁRS KÉRDÉSEIRE[67]

A szerkesztőségtől. Válaszolunk az elvtárs kérdéseire: 1) igen, vezetni is, igazgatni is kell az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívásáig; 2) olyan körülmények között, amikor ez a részvétel biztosítja „a mindennemű ellenforradalmi kísérlet elleni könyörtelen harcnak és a munkásosztály önálló érdekei megvédelmezésének" lehetőségét (a III. kongresszus határozatából); 3) a III. kongresszusnak a felkelésről szóló határozata világosan megmondja, hogy „a propaganda és az agitáció útján a küszöbönálló fegyveres felkelésnek *nemcsak* politikai jelentőségét kell megértetnünk a proletariátussal, *hanem* gyakorlati szervezési oldalát *is*". Ez azt jelenti, hogy fejlesztenünk kell a tömegek öntudatát, meg kell velük értetnünk a felkelés politikai jelentőségét. Ez azonban kevés. Ezenkívül fegyveres harcra kell őket szólítani, nyomban meg kell kezdenünk a fegyverkezést és a forradalmi hadsereg osztagaivá való szerveződést. Továbbá: meg kell mondanunk e levél írójának, hogy N. Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" címmel egy egész brosúrát szentelt annak, hogy megmagyarázza a kongresszusnak és a konferenciának az ideiglenes forradalmi kormányról hozott határozatait. Végül, ami a szakadást illeti, meg kell állapitanunk, hogy teljesen jogos a levél írójának felháborodása. Azt tanácsoljuk neki, törekedjék arra, hogy mindenki elismerje a pártszervezet egységes szabályait, erre törekedjék, s ne zavartassa magát attól, hogy holmi intellektuelek hol felülről, hol alulról fenyegető öklölről kiabálnak, — erre törekedjék, de ne titokban, ne

intrikálással, ne új csoportokat vagy új pártot alakítva, hanem nyiltan, őszintén, az OSzDMP valamelyik szervezetének keretein belül.

„Proletarij“ 13. sz.
1905 augusztus 22 (9).

„A CÁR EGYESÜLÉSE A NÉPPEL ÉS A NÉP EGYESÜLÉSE A CÁRRAL"

A „Proletarij" augusztus 3-án (16-án) megjelent 12. számában beszéltünk a Buligin-duma közeli összehívásának lehetőségéről, és elemeztük a szociáldemokráciának a dumával szemben követendő taktikáját*. A Buligin-féle tervezet most törvényerőre emelkedett, és az augusztus 6-i (19-i) kiáltvány hírül adta, hogy „legkésőbb 1906 január közepén" össze fogják hívni az „Állami Dumát".

Éppen január 9-e évfordulóján, annak a napnak évfordulóján, amikor a pétervári munkások vérükkel pecsételték meg az oroszországi forradalom kezdetét és azt az elhatározásukat, hogy elszántan harcolnak a forradalom győzelméért, — éppen ennek a nagy napnak évfordulóján készül összehívni a cár a földbirtokosoknak, tőkéseknek és a felsőbbség előtt hajbókoló maroknyi gazdag parasztnak ezt a rendőrileg megrostált, legdurvábban meghamisított gyülekezetét. A cár úgy szándékszik tanácskozni ezzel a gyülekezettel, mint a „nép" képviselőinek gyűlésével. S az egész munkásosztályt, a dolgozók millióit, és azokat, akiknek nincs saját gazdaságuk, egyáltalán nem engedik részt venni a „népképviselők" megválasztásában. Majd meglátjuk, igazolódik-e a cárnak a munkásosztály tehetetlenségére épülő spekulációja . . .

Amíg a forradalmi proletariátus nem fegyverkezik fel és nem győzi le az önkényuralmi kormányt, addig nem is várhatunk mást, mint ilyen könyöradományt a nagyburzsoáziának, amely semmibe sem kerül a cárnak és semmire sem kötelezi őt. S valószínűleg erre a könyörado-

* Lásd ebben a kötetben 175—183. old. — *Szerk.*

mányra sem került volna sor most, ha nem merült volna fel fenyegető formában a háború vagy béke kérdése. Az önkényuralmi kormány anélkül, hogy meg ne tanácskozná a dolgot a földbirtokosokkal és a tőkésekkel, sem arra nem meri elhatározni magát, hogy a népre hárítsa a háború esztelen folytatásának terheit, sem arra, hogy olyan rendszabályokat dolgozzon ki, amelyek levennék a gazdagok válláról a háborús költségek egész terhét és a munkásokra meg a parasztokra hárítanák őket.

Ami pedig az Állami Dumáról szóló törvény tartalmát illeti, teljes mértékben igazolta a legrosszabb sejtelmeket. Nem tudni, valóban össze fogják-e még hívni ezt a dumát, — az efféle könyöradományokat könnyűszerrel vissza lehet vonni, minden ország monarchista uralkodói tucatjával osztogatták és szegték meg az ilyen ígéreteket; nem tudni még, hogy ez a jövőbeli duma — ha egyáltalán összehívják, s nem szabotálják el — központjává tud-e válni a néptömegek között az önkényuralom ellen folytatandó valóban széleskörű politikai agitációnak. De hogy az Állami Dumáról szóló új törvény tartalma igen gazdag anyagot nyujt agitációnkhoz, az önkényuralom lényegének megmagyarázásához, osztályalapjának leleplezéséhez, az önkényuralom érdekei és a nép érdekei teljes összeegyeztethetetlenségének felfedéséhez, a mi követeléseink, a forradalmi demokratikus követelések terjesztéséhez és népszerűsítéséhez, ez kétségtelen. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy az augusztus 6-i (19-i) kiáltványnak és törvénynek most ott kell lennie minden politikai agitátor, minden öntudatos munkás asztalán, mert valóban hű tükre mindannak az aljasságnak, gyalázatnak, ázsiai barbárságnak, erőszaknak, kizsákmányolásnak, mely Oroszország egész társadalmi és politikai rendszerét áthatja. Ennek a kiáltványnak és ennek a törvénynek majd minden szava kiindulópontul szolgálhat a demokratikus gondolatokat keltő és forradalmi öntudatra ébresztő gazdag, tartalmas politikai kommentárok számára.

Van egy olyan mondás: ha nem piszkálod, nem büdös. Ha az Állami Dumáról szóló kiáltványt és törvényt olvassa az ember, az az érzése, mintha időtlen idők óta felhalmozódott trágyadombot kezdenének szétásni az orra előtt.

Az önkényuralmat a dolgozó nép évszázados elnyomatása, tudatlansága, elesettsége, a gazdasági élet és általában a kultúra pangása tartotta fenn. Ezen az alapon akadálytalanul nőtt és terebélyesedett „a nép és a cár szétszakíthatatlan egyesüléséről" szóló képmutató tanítás, az a tanítás, hogy a cár önkényuralmi hatalma fölötte áll a nép minden rendjének és osztályának, fölötte áll a szegényekre és gazdagokra oszlásnak, hogy az egész nép általános érdekeit fejezi ki. Most tanúi vagyunk annak a kísérletnek, hogy a *gyakorlatban* mutassák be ezt az „egyesülést" a lehető legóvatosabb, legkezdetibb formában, „az egész orosz föld választottjaival" való egyszerű *tanácskozás* formájában. És mit látunk? Nyomban kiderül, hogy „a cár egyesülése a néppel" csak cári hivatalnokok és rendőrök hadának közreműködésével lehetséges, akik éberen őrködnek afelett, hogy jól tartson a szájkosár a népen. Az „egyesülésnek" az a feltétele, hogy a nép ki ne merje nyitni a száját. „Népnek" csak a földbirtokosokat és a tőkéseket tekintik, akik részt vehetnek a kétfokozatú választásokon (előbb kerületenként vagy városi választási körzetenként elektorokat választanak, s az elektorok választják meg az Állami Duma tagjait). A *gazdasággal rendelkező* parasztok közül csak azokat sorolják a nép fogalmába, akik a nemesi elöljárók, kerületi főnökök, rendőrtisztviselők felügyelete és aktív közreműködése mellett átmentek a *négyfokozatú* választás rostáján. A paraszti családfők előbb a járási gyűlések küldötteit választják meg. Majd a járási gyűléseken megválasztják a járási meghatalmazottakat — egy-egy gyűlés kettőt-kettőt. Ezek a járási meghatalmazottak azután megválasztják a kormányzósági elektorokat. Végül a parasztok kormányzósági elektorai a földbirtokosok és tőkések (városi polgárok) választotta kormányzósági elektorokkal együtt megválasztják az Állami Duma tagjait! A kormányzósági elektorok összlétszámán belül a parasztelektorok majdnem mindenütt kisebbségben vannak. Egy-egy kormányzóságból mindössze egy paraszt-képviselő megválasztása kötelező, vagyis az Állami Duma 412 mandátumából 51 helyet biztosítanak számukra (az Európai-Oroszország 51 kormányzóságából).

Az egész városi munkásosztály, az egész szegényparaszt-

ság, a zsellérek, a gazdasággal nem rendelkező parasztok egyáltalán nem vesznek részt semilyen választásban sem.

A cár egyesülése a néppel annyi, mint a cár egyesülése a földbirtokosokkal és a tőkésekkel, hozzátéve még maroknyi gazdag parasztot, s az összes választásoknak a legszigorúbb rendőri felügyelet alá helyezésével. Szó sincs szólás-, sajtó-, gyülekezési és egyesülési szabadságról, pedig enélkül minden választás merő komédia.

Az Állami Dumának egyáltalán nincsenek semmiféle jogai, mert határozatai nem kötelezők, csak tanácsjellegűek. Minden határozata az Államtanács elé kerül, vagyis megintcsak a cári hivatalnokok vizsgálják felül és hagyják jóvá. Az Állami Duma csak amolyan babaház a hivatali és rendőrségi épület mellett. Az Állami Duma üléseire nem engednek be közönséget. Az Állami Duma üléseiről készült beszámolókat csak abban az esetben hozhatják nyilvánosságra a sajtóban, ha az üléseket nem nyilvánítják zártnak, ehhez pedig elegendő egy hivatali rendelkezés is, vagyis hogy egy miniszter a megtárgyalandó kérdést az államtitkok közé sorolja.

Az új Állami Duma megintcsak az oroszországi rendőrőrszoba kibővített formában. A gazdag földbirtokosnak és a tőkés gyárosnak (ritka kivételként egy-egy gazdag parasztnak) megengedik, hogy „tanácskozzék" a rendőrőrszoba (vagy a kerületi elöljáró vagy a gyári felügyelő stb.) „nyilvános" ülésein; mindig jogukban áll véleményüket őfelsége az uralkodó . . . vagyis a rendőrfőnök „figyelmébe" ajánlani. A „csőcseléket", a városi munkásokat és a falusi rongyosokat viszont természetesen soha nem engedik be semmiféle „tanácskozásra".

Csupán az a különbség, hogy rendőrőrszoba sok van, s falaik között minden a legnagyobb titokban folyik. Állami Duma ellenben csak egy van, s most kénytelenek voltak nyilvánosságra hozni megválasztásának rendjét és a jogkörét. Ez a közlemény — ismételjük — egymaga is kitűnően leleplezi a cári önkényuralom egész aljasságát.

Ami a nép érdekeit illeti, az Állami Duma a „népképviselet" legpimaszabb megcsúfolása. S mintha csak szándékosan tennék, hogy még jobban hangsúlyozzák ezt a gúnyt, olyan tényekkel kerülünk szembe, mint Durnovo

úr beszéde, Miljukov úr és társai letartóztatása, Sarapov úr elszólása. Durnovo, az új moszkvai főkormányzó, akit oly lelkesen fogadott a reakciós sajtó, kifecsegte beszédében, milyen tervei vannak a valóságban a kormánynak, amely a dumáról szóló augusztus 6-i kiáltvánnyal és törvénnyel egyidejűleg, ugyancsak augusztus 6-án kiadott rendeletével, visszavonta „a szenátusnak" szóló 1905 február 18-án kiadott rendeletet. A február 18-i rendelet egyes magánszemélyeket megbízott azzal, hogy az állami élet egyes kérdéseivel kapcsolatban mondjanak véleményt és tegyenek javaslatokat. A zemsztvo-képviselők és az értelmiség képviselői erre a rendeletre hivatkozva gyűléseket, értekezleteket, kongresszusokat rendeztek, amelyeket a rendőrség megtűrt. Most visszavonták ezt a rendeletet. Most „az állami élet belső rendje kérdéseivel kapcsolatos minden vélemény és javaslat" „az Állami Duma által megállapított rend szerint" „terjesztendő fel" az önkényuralmi kormányhoz! Ez annyit jelent, hogy vége az agitációnak, vége a gyűléseknek és kongresszusoknak. Van Állami Duma, és nincs miről tovább beszélni. Pontosan így mondta Durnovo úr, kijelentvén, hogy többé nem tűrnek semmiféle zemsztvo-kongresszust.

„Alkotmányos-demokrata" (értsd: monarchista) pártunk liberálisait újra bolonddá tették. Alkotmányra számítottak — és most, az alkotmány érdekében folytatott minden agitációt betiltottak, mert egy olyan intézményt „adományoztak", amely az alkotmány kigúnyolása!

De Sarapov úr mást is kifecseg. Kormánypénzzel támogatott lapjában („Russzkoje Gyelo") nyiltan azt tanácsolja, hogy abban a palotában, amelyben a duma ülései lesznek, tartsanak *kozákokat* ... arra az esetre, ha ez a duma „nem helyénvaló" kirohanások hibájába esne. A nép és a cár egyesülése érdekében a nép képviselőinek azt kell mondaniok és tenniök, amit a cár akar. Különben kozákokkal kergettetik szét a dumát. Különben a duma tagjai kozákok közreműködése nélkül is letartóztathatók, még mielőtt bejutnának a dumába. Szombaton, augusztus 6-án jelent meg a cár és a nép egyesüléséről szóló kiáltvány. Vasárnap, augusztus 7-én Pétervár közelében letartóztatták az oszvobozsgyenyisták, illetve

az „alkotmányos-demokrata“ (értsd: monarchista) párt *mérsékelt* szárnyának egyik vezérét, Miljukov urat, tíz-tizenkét politikai elvbarátjával egyetemben. Az „Egyesületek Szövetségében“ való részvételük miatt akarnak eljárást indítani ellenük. Valószínűleg hamarosan szabadon bocsátják őket, de a duma kapuját könnyen becsukhatják előttük: csupán ki kell jelenteni róluk, hogy „vizsgálat, illetve bírósági eljárás folyik ellenük“!..

Az orosz nép most kapja az első kis alkotmánytani leckéket. A népképviselők megválasztásáról szóló törvények egy lyukas garast sem érnek, amíg *nem vívjuk ki ténylegesen* a nép szuverenitását, a csorbítatlan szólás-, sajtó-, gyülekezési és egyesülési szabadságot, amíg a polgárok nincsenek felfegyverezve, ami biztosíthatná a személyi sérthetetlenséget. Fentebb azt mondottuk, hogy az Állami Duma a népképviselet kigúnyolása. Ez kétségtelenül fennáll a *népszuverenitás* elméletének szempontjából. Ezt az elméletet azonban sem az önkényuralmi kormány, sem a monarchista-liberális burzsoázia (az oszvobozsgyenyisták, illetve az alkotmányos-monarchista párt) nem ismeri el. A mai Oroszországban *három* politikai elmélettel találkozunk, s ezek jelentőségére még nem egyszer ki fogunk térni. 1) A cár és a nép *tanácskozásáról* (vagy „a cár egyesülése a néppel és a nép egyesülése a cárral“, mint az augusztus 6-i kiáltványban mondják) szóló elmélet. 2) A cár és a nép *kiegyezéséről* szóló elmélet (az oszvobozsgyenyisták és a zemsztvo-kongresszusok programmja). 3) A *nép szuverenitásának* elmélete (a szociáldemokrácia és általában a forradalmi demokrácia programmja).

A *tanácskozás* elmélete alapján egészen természetes, hogy a cár csak azokkal tanácskozik, akikkel akar, és csak olymódon, ahogy ő akarja. Hogy pedig a cár kivel és hogyan akar tanácskozni, azt az Állami Duma kitűnően szemlélteti. A *kiegyezés* elmélete alapján a cár nincs alávetve a nép akaratának, csak köteles azt figyelembe venni. De hogy mimódon és milyen határok között — ez nem derül ki az „oszvobozsgyenyista“ „kiegyezési“ elméletből, s amíg a reális hatalom a cár kezében van, addig az „oszvobozsgyenyista“ burzsoázia múlhatatlanul a kéregetőnek vagy az olyan ügynöknek nyomorúságos

szerepére van kárhoztatva, aki a nép győzelmeit a nép ellen akarja felhasználni. A *nép szuverenitása* szempontjából előbb gyakorlatilag kell biztosítani az agitáció és a választások teljes szabadságát, csak ezek után lehet összehívni a valóban az egész népet képviselő alkotmányozó gyűlést, vagyis olyan gyűlést, amelyet általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazás útján választanának és amely birtokában volna az egész hatalomnak, a teljes, egységes és osztatlan hatalomnak, s amely valóban kifejezné a népszuverenitás elvét.

Ilymódon eljutottunk az Állami Duma kérdéséről folytatott agitációnk jelszavához (az OSzDMP jelszavához). Ki biztosíthatja valóban a választások szabadságát és az alkotmányozó gyűlés teljhatalmát? Csak a *forradalmi hadseregben* szervezkedett fegyveres nép, amely maga mellé állította a cári hadsereg minden eleven és becsületes elemét, legyőzte a cári erőket és a cári önkényuralmi kormányt *ideiglenes forradalmi kormánnyal* váltotta fel. Az Állami Duma intézménye — amely egyrészt a képviseleti kormányzás gondolatával „csalogatja“ a népet, másrészt pedig a népképviselet legdurvább meghamisítása — a legszélesebbkörű forradalmi tömegagitáció kiapadhatatlan forrása lesz, s kitűnő alkalmat szolgáltat gyűlések, tüntetések, politikai sztrájkok stb. rendezésére. Ennek az egész agitációnak ez a jelszava: fegyveres felkelés, a forradalmi hadsereg csapatainak és osztagainak haladéktalan megszervezése, a cári hatalom megdöntése és ideiglenes forradalmi kormány alakítása össznépi alkotmányozó gyűlés egybehívása céljából. A felkelés időpontjának megszabása természetesen a helyi viszonyoktól függ. Csak annyit mondhatunk, hogy a forradalmi proletariátus szempontjából általában jobb, ha most egy kicsit elhalasztjuk a felkelés időpontját: a munkások felfegyverzése fokozatosan halad, a csapatok egyre megbízhatatlanabbá válnak, közvetlenül a háborús válság megoldódása előtt állunk (háború vagy súlyos béke), — s időelőtti felkelési kísérletek ilyen helyzetben óriási kárt okozhatnak.

Végül fentebb vázolt taktikai jelszavunkat röviden össze kell vetnünk más jelszavakkal. A „Proletarij“ 12. számában már rámutattunk arra, hogy jelszavunk azonos

azzal, amit az Oroszországban dolgozó elvtársak többsége „aktív bojkotton“ ért. Az „Iszkrá“-nak a taktikája — a lap 106. számában azt ajánlotta, hogy azonnal szervezzük meg a forradalmi önkormányzatot és a nép megbízottainak megválasztását, ami a felkelés esetleges előjátéka lenne — teljesen hibás taktika. Amíg nincs még erőnk a fegyveres felkeléshez és a felkelés győzelemre viteléhez, addig nevetséges még beszélni is a nép forradalmi önkormányzatáról. Ez nem előjátéka, hanem utójátéka a forradalomnak. Az ilyen hibás taktika csak az „oszvobozsgyenyista“ burzsoázia malmára hajtaná a vizet, mert először is a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavával elhomályosítja vagy háttérbe szorítja a felkelés jelszavát; másodszor, megkönnyítené a liberális burzsoák számára, hogy a *maguk* választásait (a zemsztvo-választásokat és a városi választásokat) népi választásoknak tüntessék fel, mert ha a hatalom a cár kezében marad, nem lehet népi választásokat rendezni, a zemsztvo-választások és a városi választások megrendezése viszont még sikerülhet a liberálisoknak Durnovo urék fenyegetései ellenére is.

A proletariátust kizárták a duma-választásokból. A proletariátusnak tulajdonképpen nincs miért bojkottálnia a dumát, mert ez a cári duma már megalakulásával bojkottálja a proletariátust. A proletariátus szempontjából azonban előnyös, ha támogatja a burzsoá demokráciának azt a részét, amely nem az alkudozás, hanem a forradalmi cselekvés módszere felé, a duma bojkottja, a nép körében a duma elleni tiltakozás érdekében folytatandó fokozott agitáció felé hajlik. A proletariátus nem hagyhatja szó nélkül a burzsoá demokráciának ezt az első árulását vagy következetlenségét, amikor a burzsoá demokrácia képviselői a duma bojkottjáról beszélnek (sőt a júliusi zemsztvo-kongresszuson az első szavazás alkalmával a *többség* a bojkott mellett foglalt állást), és dagályos frázisokat pufogtatnak arról, hogy a néphez kell fordulni, nem pedig a cárhoz (I. Petrunkevics úr ugyanezen a kongresszuson), valójában pedig hajlandók a szó valódi értelmében vett tiltakozás nélkül, széleskörű agitáció nélkül eltűrni, hogy a nép követeléseiből megint csúfot űzzenek, készek sutba vetni a bojkott gondolatát és be-

menni a dumába. A proletariátus nem hagyhatja cáfolat nélkül azokat a hazug frázisokat, amelyektől csak úgy tarkállanak most a bojkott eszméje ellen hadba vonult legális liberális sajtóban megjelenő cikkek (lásd például a „Rusz" augusztus 7-i számát). A liberális ujságíró urak a békés út, „a vélemények békés harca" lehetőségének bizonygatásával korrumpálják a népet (ugyan mit gondolnak, uraim, Miljukov miért nem tudott „békésen" harcolni Sarapov ellen?). A liberális ujságíró urak becsapják a népet, amikor kijelentik, hogy a zemsztvo-képviselők „bizonyos fokig (!) ellensúlyozhatják (!!) azt a befolyást, amelyet a paraszti választókra kétségtelenül gyakorolnak majd a kerületi elöljárók és általában a helyi közigazgatás" („Rusz", ugyanott). A liberális ujságírók teljesen meghamisítják az Állami Duma jelentőségét az orosz forradalom fejlődése szempontjából, amikor ezt a dumát a Bismarckkal való költségvetési konfliktus korszakának porosz parlamentjéhez hasonlítják (1863). Valójában, ha már össze akarjuk hasonlítani valamivel, nem az alkotmányos korszakot kell példának venni, hanem az alkotmányért folytatott harc korszakát, a forradalom kezdetének korszakát. Aki másképpen jár el, az a forradalmi burzsoázia korszakából egyenesen a reakcióval megbékült burzsoázia korszakába ugrik át. (V. ö. a „Proletarij" 5. számában azzal a cikkel, amely párhuzamot von a mi Petrunkevics uraink és Andrássy, az „egykori forradalmárból" lett miniszter között*.) Az Állami Duma a porosz „egyesült Landtag"-ra (parlamentre) emlékeztet, amelyet *1847* február 3-án alakították meg, egy évvel a forradalom előtt. Akkor a porosz liberálisok is arra készültek, de sehogy se tudták rászánni magukat, hogy bojkottálják ezt a tanácskozó jellegű földesúri parlamentet, és azt kérdezték a néptől: „Annehmen oder ablehnen?" („Elfogadni vagy visszautasítani?" — ez volt a címe Heinrich Simon burzsoá liberális 1847-ben megjelent brosúrájának). A porosz egyesült Landtag összeült (első ülésszakát 1847 április 11-én nyitották meg és 1847 június 26-án rekesztették be), számos konfliktust idézett elő az alkotmánypártiak és az

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 534—539. old. — *Szerk.*

önkényuralmi hatalom között, mégis halott intézmény maradt mindaddig, amíg *a forradalmi nép a berlini proletariátussal az élén* le nem győzte a királyi katonaságot *az 1848 március 18-i felkelés* alkalmával. Akkor pedig az Állami Dumát ... vagy mit is mondok — az egyesült Landtagot a pokolba küldték. Akkor általános választójog alapján, az agitáció viszonylagos szabadsága mellett népképviseleti gyűlés összehívására került sor (sajnos nem egy forradalmi kormány, hanem a király által, akit „nem vertek agyon“ a hős berlini munkások).

Ám menjenek be a forradalom burzsoá árulói ebbe a halvaszületett Állami Dumába. Az orosz proletariátus fokozott agitációba kezd, és készül a mi orosz 1848 március 18-ánkra (vagy inkább 1792 augusztus 10-énkre).

„Proletarij“ 14. sz.
1905 augusztus 29 (16).

A FEKETE SZÁZADOK ÉS A FELKELÉS MEGSZERVEZÉSE

A nyizsnyijnovgorodi és a balasovi események általános figyelmet keltettek. Az előző számban részletes beszámolót közöltünk a nyizsnyijnovgorodi vérfürdőről, ebben a számban pedig a balasoviról számolunk be. Egyre szaporodnak a fekete századok hőstettei. A szociáldemokráciának figyelmet kell fordítania arra, mi a jelentősége ennek a jelenségnek a forradalmi fejlődés általános menete szempontjából. A Szamárából érkezett tudósítás kiegészítéseképpen van még itt egy érdekes röplap, amelyet az OSzDMP boriszoglebszki csoportja adott ki:

„Boriszoglebszk munkásai és lakosai! A balasovi és a nyizsnyijnovgorodi események, amelyek során a rendőrségnek sikerült bebizonyítania, hogy képes megszervezni minden másképpen gondolkodó ember legyilkolását, megmutatták, milyen komoly helyzetet teremtett a forradalom. Lejárt a szavak és a plátói kritika ideje. A kormány a dolgok erejével a szavaktól a tettek felé sodor bennünket. A kormány látja, hogy a forradalmi mozgalom túljutott azon a szakaszon, melyben csak a rendőrség és a csendőrség küzdött ellene. A kormány megérezte, hogy a «belső ellenség» elleni harchoz nem elég a belügyminisztérium reguláris katonasága. «Belső ellenséggé», «rebellissé» vált az Orosz Birodalom egész lakossága, és a kormány kénytelen önkénteseket hívni a reguláris hadsereg soraiba. De kormányunk azzal, hogy tömegesen vesz fel «állami szolgálatba» csavargókat, betyárokat, lókötőket és más efféle népséget, akik fittyet hánynak minden közigazgatási korlátozásnak, kénytelen volt változtatni a tömegbefolyásolás ősi módszerein és a forradalom elleni közvetlen harc ősrégi konspiratív fogásain. Kutyaharapást szőrivel. Kormányunk eddig csak azt tette, hogy harcolt a nyomtatott szó ellen. Most már maga közöl kiáltványokat a «Moszkovszkije Vedo-

mosztyi»-ban, a «Russzkoje Gyeló»-ban, a «Grazsdanyin»-ban, a «Gyeny»-ben és a többi hivatalos lapban. Kormányunk eddig arra szorítkozott, hogy hajszát indított az agitátorok ellen. Most maga rendeli ki a főpapokat és tábornokokat, a Sarapovokat, Gringmutokat és egyéb agitátorait, hogy agitáljanak a nép között. Kormányunk eddig arra szorítkozott, hogy fojtogatta a szervezkedést. Most maga is szervezi az oroszok szövetségeit, a hazafias ligákat, a monarchista egyesületeket. Kormányunk eddig csak reszketett a felkelés gondolatától. Most maga szervezi a fekete századok felkeléseit, maga törekszik arra, hogy polgárháborút robbantson ki. A kormány a közelgő forradalomtól való félelmében a forradalom fegyveréhez nyúl: a szervezéshez, propagandához és agitációhoz. E kétélű fegyver segítségével, a fekete századok közreműködésével megszervezi a népharag kitöréseit, ellenforradalmi jeleneteket rendez. Vidéki «szárnypróbálgatásai» után most már Oroszország központjában is kezd vendégszerepelni. A közelmultban Nyizsnyij-Novgorodban és Balasovban voltunk tanúi efféle jeleneteknek, s nem mondhatnánk, hogy az önkényuralomnak itt nem volt sikere. A «forradalmi» harci módszerek hathatósaknak bizonyultak: az önkényuralom számos ellenségét legyilkolták, agyonverték, a lakosságot pedig sikerült terrorizálni kormányunknak ezzel a törvényes terrorjával.

Kétségtelen, hogy az első próbálgatásokat további kísérletek fogják követni. Az egyik fekete század babérai nem hagynak nyugtot a másiknak, míg maga is ki nem próbálja erejét. Ahol forradalom van, ott ellenforradalom is van, ennélfogva Boriszoglebszknek is fel kell készülnie arra, hogy a feketeszázas irányzat kiváló képviselői rajta is ki fogják próbálni szervezői képességeiket. Meg van rá az okunk, hogy Boriszoglebszkben is felkészüljünk a zsidó-, munkás- és értelmiségi pogromokra, s ezért a boriszoglebszki csoport, amely gondoskodni kíván arról, hogy a kormánynak minden olyan «illegális intézkedésére», amely a forradalmi mozgalom elfojtását célozza, megfelelő választ adjanak, gyüjtést indít a fegyveres önvédelem megszervezésére, és mindenkit felhív, aki nem a kormánnyal és a fekete századokkal érez együtt, hogy támogassa pénzzel és fegyverekkel az önvédelmi körök szervezését."

Csakugyan maga a kormány kényszeríti polgárháborúba a lakosságot. Csakugyan „csavargókat, betyárokat és lókötőket" vesznek fel állami szolgálatba. Ilyen körülmények között az oszvobozsgyenyisták burzsoá szavalatai arról, hogy a felkelés hirdetése bűnös és esztelen

dolog, hogy az önvédelem megszervezése ártalmas („Oszvobozsgyenyije“ 74. sz.) már nemcsak határtalan politikai aljasságukról tanuskodnak, nemcsak azt mutatják, hogy az önkényuralom igazolására törekszenek és a „Moszkovszkije Vedomosztyi“ előtt (ténylegesen) hajbókolnak. Nem, az ilyen beszédek egyúttal azoknak az oszvobozsgyenyista múmiáknak élettelen mormolásává szürkülnek, akiket a forradalmi mozgalom könyörtelenül „kivet magából“, a ritkaságok múzeumába rak, — ez a legmegfelelőbb hely számukra. A felkelés szükségességéről lehet és kell is elméleti vitákat folytatni, az erre a kérdésre vonatkozó taktikai határozatokat alaposan fontolóra kell venni és ki kell dolgozni, de mindamellett nem szabad megfeledkezni arról, hogy az események spontán menete feltartóztathatatlanul utat tör magának minden bölcselkedés ellenére is. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy azok az óriási ellentmondások, amelyek évszázadok során felhalmozódtak az orosz életben, feltartóztathatatlanul tovább fejlődnek, hatalmas néptömegeket léptetnek a színre, és a békés fejlődésről szóló merev és holt doktrinákat a lomtárba vetik. Minden opportunista szívesen mondogatja nekünk: tanuljatok az élettől. Sajnos, életen ők csak a békés időszakoknak, a megrekedés idejének ingoványát értik, amikor alig-alig halad előre az élet. A *forradalmi* élet tanulságai mögött mindig *lemaradnak* ezek a vaksi emberek. Holt doktrináik mindig mögötte maradnak a forradalom viharos áradatának, amely az élet legmélyéről fakadó szükségleteket fejezi ki, a tömegek legalapvetőbb érdekeit érinti.

Nézzék, milyen nevetségesen hat például az, hogy most a szociáldemokraták egy része az életnek e tanulságai ellenére azt üvöltözi, hogy veszélyes a felkelés összeesküvésszerű felfogása, szükségszerűségének szűklátókörű „jakobinus“ megítélése, az anyagi erő jelentőségének és szerepének túlbecsülése az előttünk álló politikai események során. Ez az üvöltözés közvetlenül az előtt kezdődött, hogy a felkelés a legvalódibb és legéletbevágóbb népi szükségletté vált, hogy a fekete századok hőstettei nyomán éppen a mindenféle „összeesküvéstől“ leginkább idegenkedő tömeg kezdett belesodródni a felkelésbe. *Egy rossz doktrinát remekül kijavít egy jó forradalom.* Az új

„Iszkrá"-ban elkoptatott, merőben burenyini szellemességeket[68] (vagy gúnyolódásokat?) olvashat az ember arról, hogy egy speciálisan hadászati jellegű brosúrában a forradalom hadászati kérdéseit elemzik, még a nappali és éjjeli támadások kérdését is, vagy arról, hogy gondolni kell a felkelés hadiszállásaira, a szervezet „ügyeletes" tagjainak kijelölésére is, akik majd időben tudomást szerezhetnének minden pogromról, az „ellenfél" minden akciójáról, időben kiadhatnák a megfelelő utasításokat haderőnknek, a szervezett forradalmi proletariátusnak. És ugyanekkor, mintha csak a sors gúnyt akarna űzni a külföldi mensevikek holt doktrinájából, tanúi lehetünk az orosz mensevikek cselekedeteinek. Azt olvassuk Jekatyerinoszlavról (lásd „Proletarij" 13. sz.), hogy a nehéz napokra (a feketeszázasok pogromját várták! Van-e most olyan város vagy falu Oroszországban, ahol nem várnának valami effélét?) a bolsevikok megegyezésre léptek a mensevikekkel is, a Bunddal is. „Közös pénzgyűjtés a felfegyverkezésre, közös akcióterv stb." S hogy miféle terv ez, az látható abból, hogy például a brjanszki gyárban a szociáldemokraták ötszáz főnyi munkásgyűlésen hívták fel a hallgatóságot a támadás visszaverésének megszervezésére. „Ezek után a brjanszki gyár szervezett munkásait este néhány házban elszállásolták; őröket állítottak, kijelölték a vezérkart stb., — egyszóval teljes hadikészültségben álltunk" (többek között közölték egymással „mindhárom említett szervezet vezérkarának helyét").

Az újiszkrás tollforgatók élcelődnek . . . saját, gyakorlati munkát végző elvtársaik rovására!

Bármilyen megvetően fintorgatják az orrukat, uraim, az éjszakai támadások és más efféle szorosan vett taktikai hadászati kérdések hallatára, bármennyire fintorognak az olyan „tervek" hallatára, hogy jelöljenek ki a szervezetben ügyeletes titkárokat vagy általában ügyeletes tagokat a váratlan hadicselekmények esetére, — az élet megy a maga útján, a forradalom tanítja, magával sodorja, felrázza a legmegcsontosodottabb vaskalaposokat is. A hadászati kérdéseket, még a legapróbb részletkérdéseket is, tanulmányozni *kell* polgárháború idején, s a munkások érdeklődése e kérdések iránt a legnagyobb mértékben törvényszerű és egészséges jelenség. A vezérkarokat (vagy a szervezet tag-

jainak ügyeletét) meg *kell* szervezni. A járőrök elosztása, az osztagok elszállásolása — mindez merőben katonai funkció, mindez a *forradalmi hadsereg* kezdeti hadműveletei közé tartozik, mindez a fegyveres felkelés megszervezését, a *forradalmi hatalom* megszervezését jelenti, s e hatalmat ezek az apró-cseprő előkészületek, ezek a könnyebb összetűzések is edzik és erősítik, így próbálgatja erejét, így tanul harcolni, így készül fel a győzelemre, — arra a győzelemre, amely annál közelebb van, annál valószínűbb, minél jobban elmélyül az általános politikai válság, minél erősebb a forrongás, az elégedetlenség és az ingadozás a cári hadsereg soraiban.

A jekatyerinoszlavi és boriszoglebszki elvtársak példáját követniök kell a szociáldemokrata elvtársaknak, és Oroszországszerte mind nagyobb méretekben követik is. Teljesen időszerű az a felhívás, hogy segítsenek pénzzel is, fegyverekkel is. Egyre inkább nő és még inkább nőni fog azoknak a száma, akik teljesen közömbösen fogadnak minden forradalmi „tervet“, sőt minden forradalmi eszmét is, de a rendőrségnek, a kozákoknak és a feketeszázasoknak fegyvertelen polgárokkal szemben elkövetett kegyetlenkedései láttára *látják*, *érzik* a fegyveres harc szükségességét. Más választás nincs, minden más utat elzártak. Elképzelhetetlen, hogy a mostani oroszországi események ne háborítsák fel az embereket, hogy ne gondoljanak háborúra és forradalomra, márpedig aki háborog, gondolkodik, érdeklődik, *kénytelen* csatlakozni valamelyik fegyveres táborhoz. Agyonverhetnek, nyomorékká tehetnek, megölhetnek bármelyikünket még akkor is, ha a legeslegbékésebb és leglojálisabb módon járunk is el. A forradalom nem ismer semlegeseket. A harc már fellángolt. Élethalálharc folyik, harc a rabszolgaság, a jobbágyság, az önkényuralom régi Oroszországa és az új, ifjú, népi Oroszország, a dolgozó tömegek Oroszországa között, akik a fény és a szabadság felé törnek, hogy aztán újra harcba szálljanak az emberiségnek minden elnyomás és minden kizsákmányolás alól való teljes felszabadításáért.

Jöjjön hát el a fegyveres népi felkelés napja!

„Proletarij“ 14. sz.
1905 augusztus 29 (16).

SZERKESZTŐSÉGI UTÓSZÓ „A HARMADIK KONGRESSZUS A KAUKÁZUSI MENSEVIKEK ÍTÉLŐSZÉKE ELŐTT" CÍMŰ CIKKHEZ

Amikor átvesszük ezt a cikket az OSzDMP kaukázusi szövetségének lapjából („Borba Proletariata"[69] 1. sz. orosz nyelven; örményül megjelent a 6. sz., grúz nyelven a 9. sz.), a magunk részéről megjegyezzük, hogy alighanem a kaukázusi mensevikek voltak az elsők, akik a sajtóban nemcsak teljesen alaptalan szidalmakat zúdítottak a kongresszusra (az új „Iszkra" szellemében), hanem megkísérelték elvitatni, hogy a kongresszuson pontosan meghatározott pártbizottságok képviseltették magukat. A Kaukázusi Szövetség nyugodt hangnemben és alaposan megcáfolta lapjában a mensevikek érveit, és kitűnően bebizonyította, hogy az OSzDMP III. kongresszusa teljesen törvényes volt még abban az esetben is, ha a mensevikek által vitatott öt mandátumot érvénytelennek ismernénk el.

„Proletarij" 14. sz.
1905 augusztus 29 (16).

MÁRIS MEGHÁTRÁLNAK A „LIBERÁLIS" ZEMSZTVO-KÉPVISELŐK?

Éppen most olvastuk a liberális burzsoá „Frankfurter Zeitung" pétervári tudósítójának augusztus 8-i (21-i) közlését, amely szerint a zemsztvo-képviselők és városi politikusok kongresszusát, amelynek a júliusi kongresszus határozata szerint nyomban a Buligin-féle tervezet nyilvánosságra hozatala után össze kellett volna ülnie, s amelyet már ki is tűztek augusztus végére, *nem fogják megtartani*. Mit gondolnak, miért? Azért, mert a cár augusztus 6-án visszavonta az 1905 február 18-án a szenátusnak adott rendeletét! A tudósító hozzáfűzi: „A zemsztvo-képviselőknek ez a teljesen érthetetlen (*?? A „Proletarij" szerkesztősége*) gyávasága itteni politikai körökben általános meglepetést keltett, mert senki sem hitte volna, hogy olyan helyzetben, mint a mostani, a zemsztvo-képviselők ilyen engedékenyek lesznek. Ezért még nem adnak feltétlen hitelt a közölt hírnek és egyelőre várakozó álláspontra helyezkednek." Mi már régen megjósoltuk, hogy a liberális burzsoákat a kormány könnyűszerrel magához fogja édesgetni, és rábírja őket arra, hogy „eltántorodjanak a forradalom ügyétől".

„Proletarij" 14. sz.
1905 augusztus 29 (16).

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A FORRADALOM

1. A demokratikus és a szocialista forradalmi átalakulás.
2. A demokratikus forradalom polgári jellege. („A polgári és a szocialista forradalom".)
3. A szociáldemokráciának mint a proletariátus önálló osztálypártjának feladatai.
4. A parasztság szerepe a demokratikus forradalomban.
5. A fegyveres felkelés és a forradalmi hadsereg.
6. A forradalmi kormány. Feladatai.
7. A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.

1. α) A munkásosztály céljai. β) *A szociáldemokrácia.* Programmunk. γ) *A maximális* programm és δ) a *minimális* programm. {Jellemzése (v. ö. a hat ponttal*).} ε)A demokratikus és a szocialista forradalmi átalakulás.

2. *A polgári és a szocialista forradalom.* Miért polgári jellegű a demokratikus forradalmi átalakulás? α) Árutermelés és kapitalista termelés. β) Gazdasági lényege. γ) Az alkotmányos-demokrata párt. Programmja és osztálylényege. *Osztálypárt.* A zemsztvo-kongresszusok. Az értelmiségi egyesületek. A legális sajtó. δ) Burzsoá tanácsok a proletariátusnak: szakszervezeti harc stb.

3. Az előbbiekből folyó következtetések. **Önálló osztálypárt.** Szakszervezet és *párt*szervezet, agitációs szervezet és *katonai* szervezet. A marxizmus mint „doktrina".

---

* Lásd ebben a kötetben 179. old. — *Szerk.*

4. A parasztság sajátos érdekei. A hűbéri rendszer maradványai. Miért különösen fontos a parasztság szerepe a demokratikus forradalomban? Az „általános földfelosztás“, ennek jelentősége. A parasztok a munkásosztály természetes szövetségesei. **A parasztság kispolgári mivolta.**
5. A felkelés. Erkölcsi és anyagi erő.
   A nép felfegyverzése. *Katonai* szervezet (katonai kérdések stb.). Forradalmi hadsereg. (Példa: Nyizsnyij-Novgorod és Jekatyerinoszlav) ((bombák, fegyverek)).
6. A forradalmi kormány, a felkelés *szerve*. A forradalmi kormány és a forradalmi *hatalom* jelentősége. A forradalmi kormányban való részvétel. A forradalmi kormány programmja: *a hat pont. Lángralobbantani Európát.*
7. Mi a diktatúra? Az *osztály* diktatúrája és a személyi diktatúra. A demokratikus diktatúra. Osztályok.

A megírás ideje: 1905 augusztus.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

ELŐSZÓ „AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRATÁK FELADATAI" CÍMŰ BROSÚRA HARMADIK KIADÁSÁHOZ

E brosúra harmadik kiadása az oroszországi forradalom fejlődésének olyan pillanatában lát napvilágot, amely lényegesen különbözik 1897-től, amikor ez a brosúra íródott, és 1902-től is, amikor megjelent a második kiadása. Nem vitás, hogy a brosúra csak nagy körvonalakban vázolja a szociáldemokraták feladatait általában, s nem mutat rá konkrétan a munkásmozgalom és a forradalmi mozgalom mostani állapotának, valamint az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt helyzetének megfelelő jelenlegi feladatokra. Pártunk mai feladatairól szól „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" című brosúrám (Genf 1905). Ha az olvasó összeveti e két brosúrát, megítélheti, következetesen fejlődtek-e a szerzőnek a szociáldemokrácia általános feladataira és az adott helyzetből adódó speciális feladatokra vonatkozó nézetei. Hogy az ilyen összehasonlítás nem haszontalan dolog, az látható többek között Sztruve úrnak, liberális-monarchista burzsoáziánk vezérének támadásából, aki nemrégiben azzal vádolta az „Oszvobozsgyenyijé"-ben a forradalmi szociáldemokráciát (az OSzDMP III. kongresszusa képében), hogy felforgató és elvontan forradalmi módon veti fel a fegyveres felkelés kérdését. A „Proletarij"-ban (9. sz. „Tanít a forradalom") már egyszer megjegyeztük, hogy „Az orosz szociáldemokraták feladatai" (1897), a „Mi a teendő?" (1902) és a „Proletarij" (1905) egyszerű összehasonlítása is megcáfolja az oszvobozsgyenyisták vádját, és bebizonyítja a felkelésre vonatkozó szociáldemokrata nézetek fejlődésének és az oroszországi forradalmi mozgalom fejlődésének kapcsolatát. Az oszvobozsgyenyisták

vádja csak a liberális monarchia híveinek opportunista kirohanása, akik ezzel akarják leplezni azt, hogy elárulták a forradalmat, elárulták a nép érdekeit és le akarnak paktálni a cári hatalommal.

N. Lenin

1905 augusztus.

Először az OSzDMP Központi Bizottsága által kiadott brosúrában jelent meg, 1905-ben.

MEGJEGYZÉS P. NYIKOLAJEV „AZ OROSZORSZÁGI FORRADALOM" CÍMŰ BROSÚRÁJÁHOZ[70]

Ezt a brosúrát augusztus 6-a előtt írták. Most már elhatározták az Állami Duma megalakítását. A munkásosztálynak és az egész vagyontalan népnek egyáltalán nincs joga ahhoz, hogy részt vegyen a duma tagjainak megválasztásában. A gazdag földbirtokosok és kereskedők a kormányzósági elektorok útján választják meg a duma tagjait. A parasztok még a kormányzósági elektorokat sem közvetlenül választják meg, hanem a kerületi elektorok révén, akiket a járási gyűléseken választanak meg. A választások szabadságának, a sajtó- és a gyülekezési szabadságnak nyoma sincs. A rendőrségnek továbbra is korlátlan hatalma van. A duma határozatai a kormányra nézve nem kötelezők, csupán tanácsadás-jellegűek stb. A dumának egyáltalán semmi hatalma sincs.

Először 1905 őszén jelent meg.

A MONARCHISTA BURZSOÁZIA USZÁLYÁBAN VAGY A FORRADALMI PROLETARIÁTUS ÉS PARASZTSÁG ÉLÉN?

A szociáldemokráciának az Állami Dumával szemben követendő taktikája a forradalmi harc összes napirenden levő kérdései közül továbbra is a legjobban előtérben áll. Azokat a nézeteltéréseket, amelyek e taktikával kapcsolatban az OSzDMP opportunista („Iszkra“) és forradalmi („Proletarij“) szárnya között felmerültek, igen alaposan szemügyre kell vennünk, — nem kötekedő polémia céljából (amely néha közönséges veszekedéssé fajul), hanem hogy teljesen tisztázzuk a kérdést és segítségére legyünk a helyi funkcionáriusoknak lehetőleg minél pontosabb, szabatos és egységes jelszavak kidolgozásában.

Először néhány szót e nézeteltérések keletkezéséről. A „Proletarij“ 12. számában, még az Állami Dumáról szóló törvény megjelenése előtt, kifejtettük taktikánknak és az „Iszkra“ és közöttünk felmerült nézeteltérésnek alapjait. A következőket követeltük: 1) a bojkott eszméjének támogatását olyan értelemben, hogy fokozzuk az agitációt és a néphez fordulunk, olyan értelemben, hogy a proletariátus támogatja a burzsoá demokrácia balszárnyát és szakadatlanul leleplezi jobbszárnyának áruló magatartását; 2) feltétlenül aktív bojkottot, nem pedig „passzív félreállást“, vagyis „az agitáció megtízszerezését“ egészen „a választási gyűlésekre való erőszakos behatolásig“; és végül 3) „világos, pontos, közvetlen agitációs jelszót“, mégpedig a következőt: fegyveres felkelés, forradalmi hadsereg, ideiglenes forradalmi kormány. Határozottan elvetettük az „Iszkra“ (106. sz.) jelszavát: a „forradalmi önkormányzat megszervezése“, mert ez a jelszó zavaros jelszó, és az oszvobozsgyenyisták, vagyis a monarchista burzsoázia

malmára hajtja a vizet. Ezzel kapcsolatban nyomban megmondtuk, mintha csak előre láttuk volna, hogy az „Iszkra“ újra nézeteltéréseket fog „gyártani“, hogy egyetértünk azzal, ha az „Iszkra“ elítéli a passzív bojkott eszméjét.

Ezért, ha most az „Iszkra“ 108. száma a „be nem avatkozás“, „abszentizmus“, „tartózkodás“, „keresztberakott kezek“ elméletére és más effélékre célozgat, mindenekelőtt visszautasítjuk az ilyen „ellenvetéseket“, mert ez nem polémia, hanem csak az ellenfél „piszkálására“ irányuló kísérlet. A „polémia“ ilyen módszereivel, — amelyekre az a rágalom rakja fel a koronát, hogy egyes vezérek maguk szeretnének bekerülni az ideiglenes kormányba, az új „Iszkra“ már régen elérte, hogy a szociáldemokrácia legszélesebb köreiben teljesen meghatározott magatartás alakult ki irányában.

Így tehát a nézeteltéréseknek az a lényegük, hogy az „Iszkra“ nem fogadja el a mi agitációs jelszónkat, amelyet mi központi jelszónak tekintünk (fegyveres felkelés, forradalmi hadsereg, ideiglenes forradalmi kormány). A „Proletarij“ viszont teljesen megengedhetetlennek tartja, hogy „a felkelés jelszavát elhomályosítsák vagy akár csak háttérbe szorítsák a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavával“ („Proletarij“ 12. sz.). A nézeteltérések összes további pontjainak viszonylag kisebb jelentőségük van. Különösen fontos viszont továbbá az, hogy az „Iszkra“ 108. számában (amint az már nem egyszer megtörtént) kezd visszatáncolni, csűrni-csavarni, mellébeszélni: a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavát kiegészíti „a néptömegek aktív harci fellépéseinek“ jelszavával (Allah a megmondhatója, miben különbözik ez a fegyveres felkeléstől). Még olyat is mond az „Iszkra“, hogy „a forradalmi önkormányzat megszervezése az egész népet megmozgató felkelés valóságos «megszervezésének» egyedüli módja“. Az „Iszkra“ 108. száma augusztus 13-i (26-i) dátummal jelent meg, s a bécsi „Arbeiter-Zeitung“ augusztus 24-én közölte Martov elvtárs cikkét, amely az „Iszkra“ „tervét“ teljesen a 106. szám szellemében és nem a 108. számban közölt „módosítások“ szellemében fejti ki. Martov elvtárs ezen értékes cikke főbb részeinek fordítását

az alábbiakban közöljük*, mert ez a cikk a „szociáldemokrata manyilovizmus“ iskolapéldája.

Megpróbálunk eligazodni ebben a zűrzavarban.

Ahhoz, hogy tisztázzuk a dolgot, mindenekelőtt számot kell vetnünk azzal, milyen erők és miképpen „formálják“ az orosz forradalom „történetét“ az adott helyzetben. Az önkényuralom elfogadta a cár és a nép „tanácskozásának“ elméletét. De a cár tanácskozni csak a földbirtokosoknak és kupeceknek rendőrségi rostán megszűrt maroknyi választottjaival óhajt, s máris elkeseredett dühvel veti rá magát a forradalomra. A monarchista burzsoázia szélesebb körei a cár és a nép kiegyezésének elméletét fogadják el (az oszvobozsgyenyisták, illetve az alkotmányos-„demokrata“ párt). A burzsoázia ezzel az elmélettel azt juttatja kifejezésre, hogy elárulja a forradalmat, hogy kész előbb támogatni a forradalmat, majd a reakcióval egyesülni ellene. A forradalmi proletariátus, amennyiben a szociáldemokrácia vezetése alatt áll, a *nép szuverenitását* követeli, vagyis a reakciós erők teljes megsemmisítését és mindenekelőtt a cári kormány tényleges megdöntését és ideiglenes forradalmi kormánnyal való felváltását. A proletariátus arra törekszik (nem mindig tudatosan, de hajthatatlanul és erélyesen), hogy a maga oldalára vonja a parasztságot és a parasztság segítségével teljes győzelemre vigye a forradalmat a burzsoázia ingatagsága és árulása ellenére is.

Az Állami Duma kétségkívül a forradalomnak tett engedmény, de olyan engedmény, amelyet azért tettek (s ez még kevésbbé kétséges), hogy elfojtsák a forradalmat és ne adjanak alkotmányt. A burzsoá „kiegyezők“ azért akarnak alkotmányt, hogy elfojtsák a forradalmat; a liberális burzsoáziának ezt a törekvését, amely elkerülhetetlenül adódik osztályhelyzetéből, különösen világosan kifejezésre juttatta Vinogradov úr (a „Russzkije Vedomosztyi“-ban).

Most az a kérdés, mi a jelentősége ilyen körülmények között annak a határozatnak, amelyet az „Egyesületek Szövetsége“, vagyis a burzsoá értelmiség legátfogóbb

* Lásd ebben a kötetben 223—225. old. — *Szerk.*

szervezete hozott a duma bojkottjáról (lásd „Proletarij“ 14. sz.)? A burzsoá értelmiség nagyjában és egészében szintén a „kiegyezést“ akarja. Ezért — amint azt a „Proletarij“ már sokszor kimutatta — szintén ingadozik a reakció és a forradalom, a paktálás és a harc, a cárral való kiegyezés és a cár elleni felkelés között. Máskép ez nem is lehet a burzsoá értelmiség osztályhelyzete miatt. De hiba volna, ha megfeledkeznénk arról, hogy ez az értelmiség inkább ki tudja fejezni az egész burzsoá osztály tágan értelmezett, lényeges érdekeit, szemben a burzsoáziának csak a „felső rétegeit“ érintő ideiglenes és szűk érdekekkel. Az értelmiség inkább ki tudja fejezni a kispolgárság és a parasztság nagy tömegeinek érdekeit. Ezért minden állhatatlansága ellenére is inkább képes arra, hogy forradalmi harcot folytasson az önkényuralom ellen, és *ha közelebb kerül a néphez*, komoly erővé válhat ebben a küzdelemben. Önmagában erőtlen ugyan, de a kispolgárok és a parasztok igen jelentékeny rétegeinek megadhatná éppen azt, amiben ezek hiányt szenvednek: a tudást, a programmot, a vezetést, a szervezetet.

A „bojkott“ gondolatának, ahogy az „Egyesületek Szövetségében“ felvetődött, az tehát a lényege, hogy *a nagyburzsoázia első lépése a cárral való tanácskozás — a kiegyezés felé*, elkerülhetetlenül azt eredményezte, hogy *a kispolgári értelmiség megtette az első lépést a forradalmi néphez való közeledés érdekében.* A földbirtokosok és a tőkések jobbra lendültek, a burzsoá értelmiség, a kispolgárság képviselője pedig balra. Az előbbiek a cárhoz mennek, s persze korántsem mondanak le arról, hogy még néhányszor megfenyegessék a nép erejével. Az utóbbiak azon törik a fejüket, ne álljanak-e a nép mellé, de úgy, hogy nem szakítanak még véglegesen a „kiegyezés“ elméletével, s nem lépnek *egészen* a forradalom útjára.

Ez a lényege a bojkott gondolatának, amely — amint arra már rámutattunk a „Proletarij“ 12. számában — a burzsoá demokrácián belül merült fel. Csak igen rövidlátó és felületes emberek láthattak ebben a gondolatban be nem avatkozást, abszentizmust, tartózkodást és más efféléket. A burzsoá értelmiségnek nincs miért *tartózkodnia*, mert a magas cenzus maga *távoltartja* az Állami Dumától.

A burzsoá értelmiség a bojkottról hozott határozatában „az ország összes demokratikus elemeinek mozgósítását" helyezi előtérbe. A burzsoá értelmiség az oszvobozsgyenyista, alkotmányos-„demokrata" párt legaktívabb, leghatározottabb és legharcosabb eleme. Aki ezt az értelmiséget a bojkott gondolata miatt tartózkodással és más effélékkel vádolja, vagy éppen nem hajlandó ezt a gondolatát és a gondolat *továbbfejlesztését* támogatni, az rövidlátásában a monarchista nagyburzsoázia malmára hajtja a vizet, amelynek lapja, az „Oszvobozsgyenyije", nem hiába küzd a bojkott gondolata ellen.

Az imént kifejtett nézet helyességét, általános és alapvető meggondolásokon kívül, megerősítik még *Sz. Sz.* úrnak[71] az „Oszvobozsgyenyije" 75. számában tett értékes beismerései is. A legnagyobb mértékben figyelemreméltó, hogy *Sz. Sz.* úr a bojkott híveit a „radikálisok", ellenfeleit pedig a „mérsékeltek" csoportjába sorolja. Az előbbieket „narodovolecséggel", az „aktív forradalmi csoportok" hibáinak megismétlésével vádolja (ez a vád csak megtisztelő arra nézve, akinek nekiszegezi az „Oszvobozsgyenyije"); az utóbbiakról nyiltan megmondja, hogy két tűz közé kerültek: az önkényuralom és a „szociális (sic!*) forradalom" közé, — szegény Sz. Sz. úr ijedtében majd összetévesztette a demokratikus köztársaságot a szociális forradalommal! Sz. Sz. úr legértékesebb beismerése a következő: a radikálisok számára — mondja, összehasonlítva az „Egyesületek Szövetségének" kongresszusát a zemsztvo-kongresszussal — „a hangsúly kétségkívül (hallgassák csak!) a választási rendszer megváltoztatásának követelésén volt, *a mérsékeltebb csoportnak viszont a duma jogainak kibővítése volt a fő érdeke*".

Ezzel mindent megmondtak! Sz. Sz. úr kifecsegte a földbirtokosok és tőkések legtitkosabb „gondolatait", amelyeket mi már száz és száz esetben lelepleztünk. Nekik nem az a „fő érdekük", hogy bevonják a népet a választásokba (ettől félnek), hanem hogy kibővítsék a duma jogait, vagyis hogy ezt a nagyburzsoá gyülekezetet tanácskozó testületből törvényhozó testületté változtas-

* — Így! — *Szerk.*

sák. Itt van a kutya elásva. A nagyburzsoáziát sohasem elégítheti ki egy „tanácskozó“ duma. Ezért elkerülhetetlenek az Állami Dumában az alkotmány körüli konfliktusok. A nagyburzsoázia azonban sohasem lehet megbízható és hűséges híve a nép szuverenitásának. Mindig úgy lesz, hogy egyik kezével az alkotmányért nyúl (saját magának), a másikkal meg elszedi a nép jogait vagy akadályozza a nép jogainak kiszélesítését. A nagyburzsoázia szükségszerűen olyan alkotmányra törekszik, amely biztosítja a nagyburzsoázia előjogait. A radikális értelmiség szükségszerűen a kispolgárság és a parasztság szélesebb rétegei érdekeinek kifejezésére törekszik. A burzsoá demokrácia jobbszárnya, mihelyt markában érezte a verebet, nyomban kezdett „észheztérni“ és — amint láttuk — már lemond az „illegális“ kongresszusokról. A balszárny rájött, hogy még verebet sem fogott, hogy a földbirtokosok és a tőkések, miután igénybe vették a „harmadik elem“ szolgálatait (agitáció, propaganda, a sajtó megszervezése stb.), készek elárulni őket, és az Állami Dumában nem a nép jogait, hanem saját, népellenes jogaikat igyekeznek kiharcolni. S most, hogy a burzsoá értelmiség megszimatolta az árulás kezdetét, megbélyegzi az Állami Dumát, mint a kormány „szemtelen kihívását“ Oroszország összes népeivel szemben, bojkottot hirdet, és azt tanácsolja, hogy „mozgósítsák a demokratikus elemeket“.

Ha a szociáldemokrácia ilyen körülmények között támadná a bojkott gondolatát, a politikai fajankó szerepét játszaná. A forradalmi proletariátus helyes osztályösztöne az oroszországi elvtársak többségének az *aktív* bojkott gondolatát sugalmazta. Ez azt jelenti, hogy támogatnunk kell és *magunkhoz kell vonnunk* a balszárnyat, igyekeznünk kell különválasztani a *forradalmi demokrácia* elemeit, hogy velük együtt csapjunk le az önkényuralomra. A radikális értelmiség a kisujját nyujtotta — ragadd meg a kezét! Ha a bojkott nem fecsegés, ha a mozgósítás nem frázis, ha a szemtelen kihíváson való felháborodás nem színészkedés — akkor önöknek szakítaniok kell a „kiegyezőkkel“, akkor a népszuverenitás elmélete mellé kell állniok, akkor el kell fogadniok, *valóban* el kell fogadniok a forradalmi demokrácia egyedül következetes és határozott jelszavait:

a fegyveres felkelés, a forradalmi hadsereg és az ideiglenes forradalmi kormány jelszavát. Maga mellé állítani azokat, akik valóban elfogadják ezeket a jelszavakat, az egész nép előtt a sárba taposni azokat, akik továbbra is a „kiegyezők“ pártján vannak — ez a forradalmi proletariátus egyedül helyes taktikája.

Újiszkrásaink nem vették észre a bojkott gondolatának sem osztályeredetét, sem reális politikai jelentőségét, és lövöldözni kezdtek — a levegőbe. Cserevanyin elvtárs ezt írja a 108. számban: „Mint a doni bizottság és a pétervári csoport röplapjából látható, mindkét szervezet“ (N. B.*: *mensevik* szervezetek. — A „Proletarij“ szerkesztőségének megjegyzése) „a bojkott mellett foglal állást. Szégyenletes tettnek, a forradalom ügye elárulásának tartják az ilyen duma választásain való részvételt, s előre megbélyegzik azokat a liberálisokat, akik részt vesznek a választásokon. *Ilymódon ki van zárva a lehetősége annak, hogy az Állami Dumát a demokratikus forradalom eszközévé tegyék és nyilvánvalóan elvetik az ilyen irányú agitációt.*“ Az általunk kiemelt szavak épp az imént vázolt hibát mutatják. Hiszen akik a „be nem avatkozás“ ellen szavalnak, csak *elhomályosítják* a beavatkozás *módjainak* valóban fontos kérdését! A beavatkozásnak kétféle módszere, kétféle jelszava van. Az egyik módszer: „az agitáció megtízszerezése, gyűlések szervezése mindenütt, a választási gyűlések kihasználása, még ha erőszakkal kell is behatolni a gyűlésekre, tüntetések, politikai sztrájkok szervezése stb. stb.“ („Proletarij“ 12. sz.). *Ennek* az agitációs kampánynak a jelszavait már ismertettük. A másik módszer: vállaljuk „azt a forradalmi kötelezettséget, hogy bemegyünk az Állami Dumába és igyekezünk azt forradalmi gyűléssé változtatni, amely megdönti az önkényuralmat és összehívja az alkotmányozó gyűlést“ (Cserevanyin elvtárs az „Iszkra“ 108. számában), vagy pedig „nyomást gyakorolunk az elektorokra olyan értelemben, hogy csak a demokratikus és szabad képviselet elszánt híveit válasszák be a dumába“ (Martov elvtárs a bécsi „Arbeiter-Zeitung“-ban).

* Nota bene — jegyezzük meg. — *Szerk.*

Ez a módszerbeli különbség a szociáldemokrácia „két taktikája“ közti különbséget tükrözi. A szociáldemokrácia opportunista szárnya mindig azzal szeret „nyomást gyakorolni“ a burzsoá demokráciára, hogy *behajtja rajta kötelezettségeit*. A szociáldemokrácia forradalmi szárnya *azzal* „gyakorol nyomást“ a burzsoá demokráciára és *azzal* tereli balra, *hogy megbélyegzi jobbra fordulása miatt*, azzal, hogy a tömegek körében a határozott forradalom jelszavait terjeszti. A „kötelezettségek behajtásának“ elmélete, a Sztarover-féle híres *lakmuszpapír*-elmélet a legnaivabb dolog, amely csak zavart kelthet a proletariátus soraiban és csak megronthatja a proletariátust. Kin akarja behajtani Cserevanyin elvtárs a vele szemben vállalt „kötelezettséget“? Csak nem az úristenen? Valóban ne tudná Cserevanyin elvtárs, hogy az osztály anyagi érdekeinek nyomására *minden néven nevezendő* kötelezettséget fel szoktak rugni? Hát nem gyerekség ugyanennek a Cserevanyin elvtársnak az az ötlete, hogy az Állami Duma burzsoá képviselőit „imperatív mandátumokkal“ kapcsolja a forradalmi proletariátushoz? Hiszen Martov elvtársnak, ha *valóban* hozzálátna terve megvalósításához, *ki kellene jelentenie* a munkásosztály előtt hogy N. N. vagy M. M. ebből és ebből a földesúri gyülekezetből „elszánt híve a szabad és demokratikus képviseletnek“! Aki ilyen kijelentéseket tenne, az a legnagyobbfokú politikai demoralizáció magvait hintené el!

És jegyezzenek meg még egy dolgot: a Petrunkevics és Rogyicsev urak és tutti quanti* „forradalmi kötelezettségeit“, mindezeket az „imperatív mandátumokat“, mindezeket a „demokratikus és szabad képviselet határozott támogatásáról“ (lehet-e ennél általánosabb, homályosabb, ködösebb terminust választani?) szóló kötelezettségvállalásokat *a szociáldemokrácia nevében a proletariátus háta mögött* vennék és adnák. Hiszen nyiltan nem lehet ilyesmit tenni, sőt, még a szabad országokban is, ahol nyiltan agitálhatnak, inkább *párt*programmokban, mint magánmegegyezések révén vállalnak kötelezettségeket a politiku-

* — a hozzájuk hasonlók. — *Szerk.*

sok, nálunk viszont *nincsenek és nem is lesznek* meghatározott és körülhatárolt pártok az Állami Duma választásai alkalmával! Nézzék csak, újiszkrás elvtársak, már megint mocsárba tévedtek: szóban mindig csak „a tömeg“, meg „a tömeg előtt“, „a tömeg részvételével“, „a tömeg öntevékenysége“, valójában pedig az egész „tervük“ abból áll, hogy titokban megegyeznek arra vonatkozóan, hogy Petrunkevics úr kötelezze magát arra, hogy nem árulja el a forradalmat, hanem „elszánt“ híve marad!

Az újiszkrások maguk vitték ad absurdum a dolgot. Oroszországban sehol senkinek sem jut eszébe — még saját híveiknek sem —, hogy ilyen értelmetlen „forradalmi kötelezettségeket“ vállaljon. Nem. Nem így kell beavatkozni. Úgy kell beavatkozni, hogy könyörtelenül *megbélyegezzük* a kiegyezés elméletét és a burzsoá kiegyezőket, Petrunkevics úrékat és a hozzájuk hasonlókat. Le kell leplezni burzsoá árulásukat a forradalommal szemben, egyesíteni kell a forradalmi erőket *a felkelésre* az önkényuralom ellen *(és minden eshetőségre készen a duma ellen is)* — ez az egyetlen biztos módja annak, hogy reális „nyomást gyakoroljunk“ a dumára, hogy reálisan előkészítsük a forradalom győzelmét. Csak ezzel a jelszóval szabad beavatkoznunk a választási agitációba, nem választási manőverek, alkuk, kötelezettségek, hanem a felkelés hirdetése céljából. És csakis a felfegyverzett nép reális ereje teszi majd lehetővé, hogy az Állami Dumában vagy az Állami Duma és a cár között esetleg, sőt valószínűleg felmerülő jövendő konfliktusokat a forradalom érdekében (nem pedig egy szűkkörű burzsoá alkotmány érdekében) kihasználjuk. Ne legyenek olyan nagy bizalommal az Állami Duma iránt, és bízzanak jobban a fegyverkező proletariátus erejében, uraim!

És ezzel a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavához is eljutottunk. Vegyük figyelmesebben szemügyre ezt a jelszót.

Először is, merőben elméleti szempontból nem helyes a forradalmi önkormányzat jelszavának előtérbe tolása a népszuverenitás jelszava helyett. Az első a kormányzásra vonatkozik, a másik az állam rendjére. Az első ezért összeegyeztethető a „kiegyezés“ áruló burzsoá elméletével

(önmagát kormányzó nép cárral az élén, aki „nem kormányoz, hanem uralkodik"), a második feltétlenül összeegyeztethetetlen vele. Az elsőt elfogadhatják az oszvobozsgyenyisták, a másodikat nem.

Másodszor, a forradalmi önkormányzat megszervezésének azonosítása az egész nép felkelésének mègszervezésével teljesen értelmetlen dolog. A felkelés polgárháború, a háborúhoz pedig hadsereg kell. Az önkormányzat viszont önmagában nem igényel hadsereget. Vannak olyan országok, ahol van önkormányzat, de nincs hadsereg. S a forradalmi önkormányzathoz sem kell forradalmi hadsereg ott, ahol a forradalom úgy megy végbe, mint Norvégiában: a királynak „felmondtak", és megkérdezték a nép véleményét. De ha a nép a despotizmus igájában van, amely hadseregre támaszkodik és polgárháborút kezd, akkor a forradalmi önkormányzat azonosítása a forradalmi hadsereggel, az első előtérbe helyezése s a második elhallgatása — valóban hallatlan aljasság, amely vagy a forradalom elárulását, vagy a legnagyobb ostobaságot fejezi ki.

Harmadszor, a történelem is megerősíti azt az egyébként magától értetődő igazságot, hogy csak a felkelés teljes és határozott győzelme biztosítja teljesen a valódi önkormányzat megszervezésének lehetőségét. Vajjon győzhetett volna Franciaországban 1789 júliusában a municipális forradalom, ha a felkelő, felfegyverzett Párizs nem győzi le július 14-én a királyi csapatokat, ha nem veszi be a Bastille-t, nem töri meg a kezdet kezdetén az önkényuralom ellenállását? Vagy talán Montpellier városa példájára hivatkoznak most az újiszkrások, ahol békésen ment végbe a municipális forradalom, a forradalmi önkormányzat megszervezése, ahol még köszönetet is szavaztak a királyi biztosnak, amiért olyan előzékenyen közreműködött tulajdon kiebrudalásában? Csak nem várja tőlünk az új „Iszkra" azt, hogy a duma-választások előtti agitációs hadjáratunk során köszönetet fogunk mondani a kormányzóknak, mert önként távoztak az orosz Bastille-ok *bevétele előtt?* Hát nem jellemző, hogy Franciaországban 1789-ben a municipális forradalommal egyidőben kezdődött *a reakciósok emigrálása*, nálunk

meg akkor adják ki a forradalmi önkormányzat jelszavát a felkelés jelszava *helyett*, amikor még a *forradalmárok* vannak *emigrációban?* Amikor egy magas állású orosz hivatalnoktól megkérdezték, miért nem adtak amnesztiát augusztus 6-án, így felelt: „Ugyan minek engednénk szabadon 10 000 embert, akiknek letartóztatása nem csekély munkánkba került, s akik nyomban elszánt harcot indítanának ellenünk?“ Ez a magas állású hivatalnok okosan gondolkodott, azok viszont, akik „forradalmi önkormányzatról“ beszélnek még mielőtt ez a 10 000 ember kiszabadult volna, nem gondolkodnak okosan.

Negyedszer, a mai orosz viszonyok szemléltetően mutatják, hogy a „forradalmi önkormányzat“ jelszava nem elég, és hogy a felkelés közvetlen és pontosan megfogalmazott jelszavára van szükség. Emlékezzenek vissza, mi volt Szmolenszkben augusztus 2-án (a régi időszámítás szerint). A városi duma törvénytelenségnek minősítette a kozákok beszállásolását, nem adott több pénzt nekik, a lakosság megvédésére polgárőrséget szervezett, felhívást intézett a katonákhoz, hogy ne erőszakoskodjanak a polgári lakossággal. Szeretnénk tudni, vajjon elégségesnek tartják-e ezt a mi derék újiszkrásaink? Nem arra van-e szükség, hogy ezt a polgárőrséget *forradalmi hadseregnek*, nem csupán védelmi, hanem támadó szervnek is tekintsük? — s nem csupán a szmolenszki kozákszázad, hanem általában az önkényuralmi kormány ellen támadó szervnek? Nem kellene-e propagálni a forradalmi hadsereg deklarálásának és feladatainak ezt az eszméjét? Biztosítottnak tekinthető-e Szmolenszk városának valóban *népi* önkormányzata, amig a forradalmi hadsereg nem aratott döntő győzelmet a cári hadsereg felett?

Ötödször, a tények megcáfolhatatlanul bizonyítják, hogy a forradalmi önkormányzat jelszava, ha a felkelés jelszava helyett vagy a felkelés jelszava értelmében (?) használják, nemcsak „elfogadható“ az oszvobozsgyenyisták szempontjából, hanem azt már el is fogadták. Vegyék elő az „Oszvobozsgyenyije“ 74. számát. Látni fogják, hogy határozottan elítélik benne „a fegyveres felkelés esztelen és bűnös hirdetését“, s ugyanakkor védelmükbe veszik a polgárőrségeket és a helyi önkormányzati szervek-

nek, a jövendő ideiglenes kormány elemeinek megszervezését (v. ö. a „Proletarij“ 12. számával).

Bármely oldaláról nyúlunk is a kérdéshez — mindig csak az derül ki, hogy az új „Iszkra“ új jelszava oszvobozsgyenyista jelszó. Azok a szociáldemokraták, akik elhomályosítják vagy félretolják a fegyveres felkelés, a forradalmi hadsereg és az ideiglenes kormány jelszavát és a forradalmi önkormányzat megszervezésének jelszavát helyezik előtérbe, a monarchista burzsoázia uszályában kullognak ahelyett, hogy a forradalmi proletariátus és a parasztság élén járnának.

Szemrehányásokkal illetnek bennünket, amiért makacsul mindig ugyanazokat a jelszavakat „fújjuk“. Mi ezt a szemrehányást bóknak tekintjük. Éppen az a mi feladatunk, hogy a szociáldemokrata programm általános igazságai mellett fáradhatatlanul hangoztassuk az aktuális politikai jelszavakat. Elértük, hogy igen széles körben elterjedt a liberálisok előtt gyűlöletes „általános-titkos“ (általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazás). Megismertettük a munkástömegeket a politikai szabadságjogok „hatos jelszavával“ (szólás-, lelkiismereti, sajtó-, gyülekezési, egyesülési és sztrájkszabadság). Most millió és milliárd alkalommal kell elismételnünk a legközelebbi forradalmi feladatok „hármas jelszavát“ (fegyveres felkelés, forradalmi hadsereg, ideiglenes forradalmi kormány). Napról napra, sőt óráról órára spontán módon nőnek a népi erők e feladatok végrehajtására. Szaporodnak a felkelési kísérletek, erősödik a felkelés szervezete, folyik a fegyverkezés. A daróczba, zubbonyba, mundérba öltözött munkások és parasztok soraiból névtelen hősök emelkednek ki, akik elválaszthatatlanul összeforrtak a tömeggel, s akiket egyre jobban áthat a nép felszabadításának nemes fanatizmusa. A mi dolgunk — gondoskodni arról, hogy ezek a vékony erecskék hatalmas áradattá egyesüljenek, hogy az elemi erejű mozgalmat legközelebbi feladataink tudatos, nyilt, világos és pontosan megfogalmazott forradalmi programmjának fénye ragyogja be, megtízszerezve a mozgalom erejét.

Összegezzük az elmondottakat. Az Állami Dumával szemben követendő taktikánkat a következő öt pontban

foglalhatjuk össze: 1) fokozott agitációt kell folytatni az Állami Dumáról szóló törvénnyel és a duma-választásokkal kapcsolatban, gyűléseket kell rendezni, ki kell használni a választási agitációt, a tüntetéseket stb. stb.; 2) ennek az egész agitációs kampánynak a következő jelszavakra kell irányulnia: fegyveres felkelés, forradalmi hadsereg, ideiglenes forradalmi kormány; terjeszteni kell ennek az ideiglenes kormánynak a programmját; 3) a forradalmi demokrácia, de csakis a forradalmi demokrácia összes elemeit — vagyis csak azokat, akik valóban elfogadják a fentemlített jelszavakat — be kell vonni ebbe az agitációba és a fegyveres harcba; 4) népszerűsíteni kell a bojkott eszméjét, amely a burzsoá demokrácia balszárnya körében merült fel, — azzal a céllal, hogy ez aktív bojkott legyen a fentebb vázolt legszélesebb körű agitáció értelmében. Meg kell nyerni a burzsoá demokrácia baloldali képviselőit a forradalmi demokratikus programm és az olyan tevékenység számára, amely közelebb hozza őket a kispolgársághoz és a parasztsághoz; 5) könyörtelenül le kell leplezni és meg kell bélyegezni a munkások és parasztok nagy tömegei előtt a „kiegyezés“ burzsoá elméletét és a burzsoá „kiegyezőket“; nyilvánosságra kell hozni és ismertetni kell minden áruló és bizonytalan lépésüket mind a duma összehívása előtt, mind magában a dumában; óvni kell a munkásosztályt a forradalomnak ezektől a burzsoá árulóitól.

„Proletarij“ 15. sz.
1905 szeptember 5 (augusztus 23).

EGY IGEN ZAVAROS TERV IGEN VILÁGOS KIFEJTÉSE

A vezércikkben* rámutattunk arra, milyen zavaros az új „Iszkrá"-nak a „duma-kampányra" vonatkozó új terve. Íme e terv legvilágosabb kifejtése magának Martovnak tollából a bécsi „Arbeiter-Zeitung"-ban (augusztus 24-i szám). (Az idézett részben előforduló kiemelések mind magától Martovtól származnak.)

„A terv a következő:" — mondja Martov elvtárs, s hivatkozik arra, hogy a tervet „számos orosz szervezet támogatja". — „A munkásszervezetek magukra vállalják a kezdeményezést a *népi agitációs bizottságok* szervezése terén, amelyeknek megválasztásában a lakosság mindazon elemeinek részt kell venniök, akiket nem elégített ki a cári reform. Ezeknek a bizottságoknak az a feladatuk, hogy mindenekelőtt országszerte agitációt fejtsenek ki az igazi népképviseletért. Ezek a bizottságok forma szerint abból a célból alakulnak, hogy a lakosság tömegei a közelgő választásokban részt vegyenek. Mivel a választási törvény kizárja őket a választásokban való *közvetlen* részvételből, az állampolgárok csupán közvetve vehetnek részt a választásokban olymódon, hogy közlik véleményüket és követeléseiket az előjogokkal felruházott választók szűkebb kollégiumaival. A bizottságok nyomást gyakorolnak a választókollégiumokra olyan irányban, hogy a dumába *csak a demokratikus és szabad képviselet elszánt híveit* válasszák be. A bizottságok emellett a «legális» képviseleten kívül *illegális képviselet* létrehozására törekszenek, amely bizonyos körülmények között az országban *a népakarat ideiglenes szerveként működhetne*. A bizottságok felhívják a lakosságot, hogy *általános szavazás útján válassza meg* képviselőit; ezeknek a képviselőknek *meghatározott időpontban valamelyik városba* kell *gyűlniök*, *és gyűlé-*

---

* Lásd ebben a kötetben 210—222. old. — *Szerk.*

süket alkotmányozó gyűléssé kell nyilvánítaniok. Ez ennek a kampánynak, mondhatnánk, az eszmei célja. Akár eljut idáig a dolog, akár nem, a mozgalom ezen az úton fogja kialakítani a forradalmi önkormányzat szervezetét, amely szétfeszíti a cári legalitás kereteit és lerakja a forradalom közelgő diadalának alapjait. Ennek a forradalmi önkormányzatnak az elemei lassanként alakulnak ki szerte Oroszországban, mint például már most is *két kaukázusi kormányzóságban*, ahol az egész lakosság bojkottálja a hivatalos hatóságokat, s a közigazgatást a lakosság saját választott hatóságai végzik. (Zárójelben: *a guriai parasztok* azt követelik, hogy *bizottságunk erősítse meg ezeket a hatóságokat.)*

Az ilyen, mindenütt nyilvánosan működő önkormányzati szervezet az a forma, amelynek révén fel kell számolnunk az önkényuralmat, amely nem hajlandó önként megnyitni (inaugurálni) az alkotmányos érát. Magától értetődik, hogy az ilyen szervezetnek magát a lehetőségét a kormányapparátus fokozódó szervezetlensége és a nép hatóerejének (wirkende Kraft) növekedése teremti meg."

Figyelmébe ajánljuk az elvtársaknak ezt a párját ritkító tervet mint *a monarchista* (oszvobozsgyenyista) *burzsoázia eszményi célkitűzését*, mint *eszményi tervet az orosz proletár- és parasztforradalomnak a liberális földesurak által való felszámolására.*

Az oszvobozsgyenyista, vagyis a monarchista burzsoázia, amint már erre számtalanszor rámutattunk, éppen ilyen „felszámolást" akar, amelynek során népi felkelés nélkül vagy legalábbis a népi felkelés teljes győzelme nélkül menne át a burzsoázia kezébe a hatalom. A manyilovi „választási" tervek az önkényuralom hatalmának fenntartásával *ugyancsak kapóra jönnek a liberális burzsoáziának*, amely egyedül képes bármi olyat véghezvinni, ami közel áll az ilyen választásokhoz.

E nevetséges terv részleteire csak röviden térünk ki. Hát nem együgyűség megfeledkezni arról, hogy a Kaukázusban (nem két kormányzóságban, hanem néhány járásban) az önkormányzat *fegyveres felkelésre* támaszkodik? Hát nem gyerekség azt hinni, hogy ami lehetséges a távoli határvidék néhány hegyi falujában, az lehetséges Oroszország kellős közepén is anélkül, hogy a nép legyőzte volna az önkényuralmat? Hát nem *eszményi vaskalaposság* ez a

sokfokozatú „választás" *az önkényuralmi kormány hatalmának fenntartásával*? „A lakosság elégedetlen elemei" (?) népi agitációs bizottságokat választanak (programm nélkül, világos jelszavak nélkül). A bizottságok „illegális képviseletet" hoznak létre (amelyek feltehetőleg egyszerűen *oszvobozsgyenyista* szervezettel fogják felváltani a *szocialista* munkáspárt illegális szervezetét!). Hogy az „ideiglenes kormány, mint a felkelés szerve" világos forradalmi terminusának a „*népakarat szerve*" homályos terminusával való felváltása teljesen a burzsoá zemsztvo-párt malmára hajtja a vizet, az nyilvánvaló. Az alkotmányozó gyűlés *általános* választásainak megrendezése az „illegális" bizottságok kezdeményezésére, miközben a hatalom Trepov[72] és társai kezében marad, — ez már egészen gyerekes gondolat.

Vita közben néha hasznos az „advocatus diaboli", aki értelmetlen, mindenki által visszautasított nézetet védelmez. Ezt a szerepet vállalta most az „Iszkra". Terve igen alkalmas oktatási célokra a körökben, röpgyűléseken, tömeggyűléseken stb., hogy megcáfoljuk az ilyen ostobaságokat, s hogy még kézzelfoghatóbban szembeállíthassuk egymással a forradalmi proletariátus jelszavait és a monarchista liberális burzsoázia jelszavait.

„Proletarij" 15. sz.
1905 szeptember 5 (augusztus 23).

A NEMZETKÖZI SZOCIÁLDEMOKRÁCIA TÁJÉKOZTATÁSA PÁRTUNK ÜGYEIRŐL

A nemzetközi szociáldemokrácia tájékoztatása pártunk ügyeiről valamennyi külföldön élő szociáldemokratának egyik legkomolyabb kötelessége. Emlékeztetjük erre az elvtársakat, és felhívjuk őket arra, hogy a legerélyesebben agitáljanak az OSzDMP III. kongresszusa álláspontjának védelmében. Minden adódó alkalmat felhasználva és minden esetben fáradhatatlanul kell agitálni feltétlenül az összes külföldi munkáskörök és a külföldi szociáldemokrata pártok egyes tagjai között. Öntudatos szociáldemokratákhoz és egy munkáspárt tagjaihoz méltó módszerekkel kell agitálni. Az agitációnak a *dokumentumok* kimerítő ismertetésével összekötött *teljes* tájékoztatáson kell alapulnia. A legfontosabb itt az OSzDMP III. kongresszusán elfogadott határozatok terjesztése, melyeket mi *franciául is* (a „Socialiste"* című lap 1905 június 25-i számának melléklete. A „Socialiste" — a francia szocialisták központi lapja — címe: Rue de la Corderie 16. Paris), *németül is* (a „Bericht über den 3. Parteitag"** című brosúra. A kiadó címe: Birk et C°, Buchdruckerei und Verlagsanstalt in München, Wittelsbacherplatz 2. Preis 20 pf.) kiadtunk. A határozatoknak mind a francia, mind a német fordítása megkapható pártunk expedíciós osztályán is.

Ehhez az alapvető anyaghoz kiegészítésképpen le kell fordítanunk irodalmunk legfontosabb dokumentumait és cikkeit. Fáradhatatlanul le kell lepleznünk emellett az új

---

* — „A szocialista". — *Szerk.*

** — „Beszámoló a III. pártkongresszusról". — *Szerk.*

„Iszkrá“-nak Hlesztakovhoz illő minősíthetetlen magatartását. Az „Iszkra“ sem németül, sem franciául nem adja ki a konferenciáján elfogadott határozatok teljes szövegét (amely leleplezné, hogy önkényesen és bitorló módon viseli a Központi Lap címét). Az „Iszkra“ az európai szociáldemokrata sajtóban „statisztikai“ kimutatásokat közöl a szervezett munkásokról, amelyeken csak nevetni lehet (elég, ha annyit mondunk, hogy az új „Iszkra“ mindeddig nem merte közölni ezt a „statisztikát“ oroszul, attól tartva, hogy szégyent vall vele, mi azonban ezt a statisztikát a „Proletarij“ 9. számában teljes egészében közöltük[73]). Az „Iszkra“ most a szerkesztőség aláírásával valamennyi külföldi kolóniának levelet küld, amelyben ugyancsak mulatságosan, Hlesztakov módjára igyekszik bizonygatni a kisebbség erejét, bár mindezideig erről is szemérmesen hallgatott szociáldemokrata lapjaink orosz olvasói előtt. Minden erőnkkel, de méltó módon, küzdenünk kell az önreklámozók ellen, arra kell törekednünk, hogy *tökéletesen tájékoztassuk* a közönséget és megmagyarázzuk a helyzetet, kerülve minden dicsekvést és irodalmár hetykeséget, s anélkül, hogy leereszkednénk a nyilvánosság fényét félve kerülő pletykákhoz és magánértesülésekhez.

„Proletarij“ 15. sz.
1905 szeptember 5 (augusztus 23).

MEGJEGYZÉS AZ „OROSZORSZÁG PÉNZÜGYI HELYZETE ÉS A FORRADALOM“ CÍMŰ CIKKHEZ

A szerkesztőség megjegyzése. A szerző által levont következtetéseket kitűnően alátámasztja Rudolf Martin „Oroszország és Japán jövője“ című könyve, amely a napokban jelent meg Berlinben. Még nem volt módunkban elolvasni ezt a könyvet és egyelőre csak főbb következtetéseiről beszélünk, külföldi lapok információi alapján. A szerző teljesen gyakorlati szempontokból indul ki, távol áll tőle minden politikai szenvedély. Szakmája szerint statisztikus lévén, gondosan elemzi Oroszország pénzügyi helyzetét, és arra a következtetésre jut, hogy akár folytatja Oroszország a háborút, akár békét köt, mindenképpen csődbe fog jutni. Az orosz mezőgazdaság a teljes hanyatlás állapotában van, s ahhoz, hogy újra talpraállítsák, 50 milliárd rubel tőkére van szükség. A következő évtized folyamán a költségvetési deficit legalább évi 300 millió rubel lesz. Oroszország államadóssága, amely a szerző számítása szerint most mintegy 8 milliárd rubel, 5 év alatt 12 milliárd rubelre fog emelkedni. A kölcsönök kamatjait nincs mivel fedezni, mert Oroszországnak most senki sem ad pénzt. Megdöbbentő a párhuzam Oroszország 1905-ös helyzete és a XVI. Lajos korabeli Franciaország helyzete között. Rudolf Martin nyomatékosan ajánlja Németországnak, hogy minél előbb adjon túl (ha lehet, Amerikában) az orosz kölcsönökön, amelyekben vagy másfélmilliárd rubel német pénz fekszik. Az európai burzsoázia előre látja az orosz csőd elkerülhetetlenségét, és szeretne hamar kievickélni a bajból.

„Proletarij“ 15. sz.
1905 szeptember 5 (augusztus 23).

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA VISZONYA A PARASZTMOZGALOMHOZ

A szociáldemokrata sajtó már sokszor, igen sokszor megmagyarázta, milyen óriási jelentősége van a parasztmozgalomnak abban a demokratikus forradalomban, amely most Oroszországban végbemegy. Az OSzDMP III. kongresszusa, mint ismeretes, külön határozatot hozott ebben a kérdésben, hogy éppen a mostani parasztmozgalmat illetően pontosabban megszabja és egyesítse az öntudatos proletariátus egész pártjának tevékenységét. Noha ezt a határozatot már előre elkészítették (az első határozati javaslatot a „Vperjod" ezévi március 10-i (23-i) 11. számában közölte*), s noha e határozati javaslatot gondosan átdolgozta a pártkongresszus, amely az egész oroszországi szociáldemokráciában már kialakult nézeteket igyekezett megfogalmazni, mindezek ellenére a határozatot számos Oroszországban dolgozó elvtárs értetlenül fogadta. A szarátovi bizottság egyhangúlag elfogadhatatlannak nyilvánította ezt a határozatot (lásd „Proletarij" 10. sz.)[74]. Sajnos még mindig nem tett eleget annak a nyomban kifejezésre juttatott kérésünknek, hogy magyarázza meg ezt a döntést. Csak annyit tudunk, hogy a szarátovi bizottság szerint az újiszkrás konferencia agrár-határozata ugyancsak elfogadhatatlan, — tehát a bizottságot az nem elégítette ki, ami a két határozatban közös, nem pedig az, amiben eltérnek egymástól.

E kérdést illetően új anyaggal szolgál egy moszkvai elvtárs levele, amelyet (hektografált röplap formájában) eljuttattak hozzánk. Ezt a levelet teljes egészében közöljük:

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 230—231. old. — *Szerk.*

NYILT LEVÉL A KÖZPONTI BIZOTTSÁGHOZ ÉS A FALUN DOLGOZÓ ELVTÁRSAKHOZ

Elvtársak! A moszkvai bizottság körzeti szervezete közvetlenül megkezdte a munkát a parasztság között. Minthogy az ilyesfajta munka megszervezésében kevés a tapasztalatunk, s a mi középoroszországi falvainknak sajátosak a viszonyai, minthogy a III. kongresszus határozatainak irányelvei ebben a kérdésben nem eléggé világosak, a parasztság körében folytatandó munka kérdéséről pedig sem a folyóiratokban, sem a napi sajtóban nem találunk jóformán semmi anyagot, kénytelenek vagyunk azzal a kéréssel fordulni a Központi Bizottsághoz, küldjön nekünk elvi és gyakorlati jellegű részletes utasításokat, titeket pedig, hasonló munkát végző elvtársak, arra kérünk, ismertessétek velünk gyakorlati tapasztalataitokat.

Szükségesnek tartjuk, hogy közöljük veletek azokat a kételyeket, amelyeket a III. kongresszusnak „a parasztmozgalomhoz való viszonyról" hozott határozata keltett bennünk, s közöljük azt a szervezési tervet, amelyet mi már alkalmazni kezdünk itt, a mi falvainkban.

„a§) Propagáljuk a nép legszélesebb rétegei között, hogy a szociáldemokrácia feladatának tekinti a parasztság valamennyi olyan forradalmi intézkedésének legerélyesebb támogatását, amely megjavíthatja a parasztság helyzetét, beleértve ezekbe az intézkedésekbe a földesúri, kincstári, egyházi, kolostori földeknek és az uralkodóház birtokainak elkobzását is" (az OSzDMP III. kongresszusának határozatából).

Ebben a paragrafusban mindenekelőtt az nem világos, hogy a pártszervezetek hogyan fogják a propagandát végezni, és hogyan kell azt végezniök. A propagandához mindenekelőtt szervezet kell, amelynek egészen közel kell állnia azokhoz, akik közt propagandát akarnak folytatni. Hogy falusi proletárokból álló bizottságok lesznek-e ezek a szervezetek, vagy lehetségesek-e más szervezeti utak is a szóbeli és az írásos propaganda céljaira — ez nyilt kérdés.

Ugyanezt mondhatjuk az erélyes támogatás ígéretéről is. Támogatni, mégpedig erélyesen támogatni szintén csak akkor lehet, ha van helyi szervezet. Az „erélyes támogatás" kérdését különben is rendkívül zavarosnak tartjuk. Támogathatja-e a szociáldemokrácia azoknak a földesúri földeknek a kisajátítását, amelyeken igen belterjes gazdálkodás folyik gépek alkalmazásával, nemesített növényfajták termelésével stb.? Ha az ilyen földek kispolgári tulajdonba kerülnének, bármennyire fontos lenne is az, hogy javítsunk a helyzetükön, hátrafelé mennénk az adott gazdaság kapitalista fejlődése szempontjából. És nekünk

mint szociáldemokratáknak, nézetünk szerint, ebben a „támogatásról" szóló pontban a következő fenntartással kellett volna élnünk: „feltéve, hogy ezeknek a földeknek kisajátítása és paraszti (kispolgári) tulajdonbavétele az adott földterületen az illető gazdaság fejlődésének magasabb formája lesz."

Továbbá:

„d§) Törekedjünk a falusi proletariátus önálló szervezésére, valamint arra, hogy a falusi proletariátus a szociáldemokrata párt zászlaja alatt a városi proletariátussal összefogjon, és hogy képviselői bekerüljenek a parasztbizottságokba."

Kételyek merülnek fel e paragrafus utolsó részét illetően. Arról van szó, hogy olyan polgári-demokratikus szervezetek, mint a „Parasztszövetség" és olyan reakciós-utópista szervezetek, mint a szociálforradalmárok szervezetei, saját zászlajuk alá gyüjtik a parasztság polgári és proletár elemeit egyaránt. Ha mi a falusi proletariátus szervezeteiből képviselőinket bevisszük az ilyen „paraszt"-bizottságokba, ellentmondásba kerülünk önmagunkkal, a blokkra stb. vonatkozó nézeteinkkel.

Szerintünk itt is módosításokra, mégpedig igen alapos módosításokra van szükség.

Ezt a néhány általános megjegyzést fűzzük a III. kongresszus határozataihoz. Jó lenne, ha minél hamarabb és minél behatóbban megvizsgálnák őket.

Ami pedig körzeti szervezetünk „falusi" szervezeti tervét illeti, nekünk olyan körülmények közt kell dolgoznunk, amilyenekről egyáltalán nem tesznek említést a III. kongresszus határozatai. Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy az a vidék, amelyre tevékenységünk kiterjed — Moszkva kormányzóság és a szomszédos kormányzóságoknak határos kerületei — főleg nagyipari terület, aránylag kevéssé fejlett kézművesiparral, s a lakosságnak csak igen jelentéktelen része foglalkozik *kizárólag* mezőgazdasággal. Hatalmas, 10—15 000 munkást foglalkoztató üzemek mellett 500—1 000 munkást foglalkoztató kisebb gyárak vannak elszórva távoli, félreeső községekben és falvakban. Azt hinné az ember, hogy ilyen körülmények között rendkívül alkalmas a talaj a szociáldemokrácia számára, a gyakorlat azonban megmutatta, hogy az ilyen madártávlatból kiagyalt feltevések nem bírják el a kritikát. Noha némely gyár már 40—50 év óta fennáll, „proletariátusunk" óriási többsége még mindig nem vált meg a földtől. A „falu" olyan erősen hozzátapad, hogy proletariátusunkban nem fejlődnek ki azok a pszichológiai és egyéb előfeltételek, amelyek a „tiszta" proletariátusban a kollektív munka folyamán kialakulnak. A mi „proletárjaink" gazdasága afféle korcs formákat ölt.

A gyárban dolgozó takács bérest fogad a maga földecskéjének megművelésére. Ugyanezen a földecskén dolgozik a felesége (ha nem dolgozik gyárban), dolgoznak rajta gyerekei, öregek, rokkantak, és ő maga is ott fog dolgozni, ha majd megöregszik, baleset éri, vagy pedig ha kidobják a gyárból féktelen viselkedése vagy megbízhatatlansága miatt. Az ilyen „proletárokat" nehéz proletároknak nevezni. Gazdasági helyzetük szerint pauperek. Ideológiájuk szerint kispolgárok. Tudatlanok és konzervatívak. Közülük toborzódnak a „feketeszázas" elemek. De az utóbbi időben bennük is kezd ébredezni az öntudat. A „tiszta" proletariátusból származó elemek révén ébresztgetjük évszázados álmából ezt a sötét tömeget, és nem minden eredmény nélkül. A kapcsolatok nőnek, helyenként meg is szilárdulnak, a pauperek engednek a mi befolyásunknak, a gyárban is, a falun is átveszik a mi ideológiánkat. És mi azt hisszük, hogy nem vétünk az ortodoxia ellen, ha nem „tisztán" proletár környezetben szervezeteket létesítünk. Más elemek nem állnak rendelkezésünkre, és ha ragaszkodunk az ortodoxiához és csak a falusi „proletariátust" fogjuk szervezni, akkor fel kell oszlatnunk szervezetünket és velünk szomszédos szervezeteket is. Tudjuk, nehéz lesz harcolnunk az ellen a mohó vágy ellen, hogy kisajátítsák a földesurak által elhanyagolt szántókat és egyéb területeket, vagy pedig azokat a földeket, ahol a kámzsások és csuhások nem tudtak megfelelő gazdaságot szervezni. Tudjuk, hogy a burzsoá demokrácia, a „demokratikus-monarchista" frakciótól kezdve (a ruzai kerületben van ilyen) a „paraszt"-szövetségig, harcolni fog ellenünk a „pauperek" feletti befolyásáért, mi azonban felfegyverezzük az utóbbiakat az előbbiek ellen. Felhasználjuk a körzet összes szociáldemokrata erőit, az értelmiségieket éppúgy, mint a proletár munkásokat, hogy megalakítsuk és megszilárdítsuk a mi „pauperekből" álló szociáldemokrata bizottságainkat. S ezt a következő terv szerint fogjuk csinálni. Minden kerületi székhelyen vagy nagyobb ipari központban megalakítjuk a körzeti szervezet csoportjainak kerületi bizottságát. A kerületi bizottság a saját területén levő gyárakon és üzemeken kívül „paraszt"-bizottságokat szervez. Konspiratív okokból ezeknek a bizottságoknak kevés emberből kell állniok, s tagjaik csak a legforradalmibb beállítottságú és legtehetségesebb paraszti pauperek közül kerülhetnek ki. Ott, ahol gyárak is, meg parasztok is vannak, *egy* alcsoport bizottságába kell őket megszervezni.

Az ilyen bizottságnak mindenekelőtt világosan és pontosan kell ismernie a helyi viszonyokat: A) A földviszonyokat: 1) a paraszti osztásföldek, a földbérlet, a földbirtoklás formája

(obscsina, külön porta stb.). 2) A környékbeli földek: a) kinek a birtokában vannak; b) mennyi a föld; c) mi a viszonyuk a parasztoknak ezekhez a földekhez; d) milyen feltételek mellett használják ezeket a földeket: 1) ledolgozás, 2) túlságosan nagy haszonbér a „lehasított" földekért stb.; e) eladósodás a kulákoknál, földbirtokosoknál stb. B) Adók, illetékek, a paraszti és földesúri földekre kivetett adók nagysága. C) Idényiparok és háziiparok, belföldi útlevelek, van-e téli szegődtetés stb. D) Helybeli gyárak: az ottani munkafeltételek: 1) munkabér, 2) munkaidő, 3) bánásmód az igazgatóság részéről, 4) lakásviszonyok stb. E) Közigazgatás: kerületi főnökök, helyi elöljáró, írnok, járási bírák, csendőrök, pap. F) A zemsztvo: a parasztok képviselői, a zemsztvo-tisztviselők: tanító, orvos, könyvtárak, iskolák, teázók. G) Járási gyűlések: összetételük és ügyvitelük. H) Szervezetek: a „Parasztszövetség", szociálforradalmárok, szociáldemokraták.

A szociáldemokrata parasztbizottság, miután áttanulmányozta ezeket az adatokat, köteles gondoskodni arról, hogy a gyűléseken olyan határozatokat hozzanak, amelyek a dolgok ilyen vagy amolyan rendellenes állapotából következnek. Ezenkívül a bizottságok fokozott propagandát és agitációt fejtenek ki a szociáldemokrata eszméknek a tömegek közötti terjesztése érdekében, köröket, röpgyűléseket, tömeggyűléseket szerveznek, felhívásokat és irodalmat terjesztenek, pénzt gyüjtenek a pártpénztár számára és a kerületi csoport útján érintkeznek a körzeti szervezettel.

Ha sikerül egy sor ilyen bizottságot alakítanunk, akkor biztos a szociáldemokrácia sikere.

Körzeti szervező

Természetesen nem vállalkozunk arra, hogy kidolgozzuk azokat a részletes gyakorlati utasításokat, amelyekről az elvtárs beszél; ez a helyi funkcionáriusoknak és a gyakorlati munkát irányító oroszországi központnak a dolga. Mi a moszkvai elvtárs tartalmas levelét arra szándékszunk felhasználni, hogy megmagyarázzuk a III. kongresszus határozatát és általában a párt sürgető feladatait. A levélből látható, hogy azok a félreértések, amelyeket a III. kongresszus határozata okozott, csak részben származnak elméleti kételyekből. Másik forrásuk egy *új* kérdés, amely azelőtt nem merült fel: a „forradalmi parasztbizottságok" és a parasztság körében működő „*szociáldemokrata bizottságok*" kölcsönös viszonyának kér-

dése. Már magának az utóbbi kérdésnek a feltevése is arról tanúskodik, hogy a parasztok körében folyó szociáldemokrata munka nagyot haladt. Most már viszonylag kisebb részletekre vonatkozó kérdések kerülnek napirendre, amelyeket a lassanként megszilárduló és állandó, határozott formákat öltő „falusi" agitáció gyakorlati szükségletei vetnek fel. S a levél szerzője nemegyszer megfeledkezik arról, hogy amikor a kongresszus határozatát azzal vádolja, hogy nem világos, lényegében olyan kérdésre keres választ, amelyet a pártkongresszus fel sem vetett és fel sem vethetett.

Így például nem egészen helytálló a szerzőnek az a véleménye, hogy eszméink propagálása és a parasztmozgalom támogatása „csak" úgy lehetséges, ha van helyi szervezetünk. Természetesen kívánatos, hogy ilyen szervezeteink legyenek, sőt a munka növekedésével szükségessé is válnak, de az említett munka ott is lehetséges és szükséges, ahol nincsenek ilyen szervezetek. A parasztkérdést egész tevékenységünk során figyelembe kell vennünk, még akkor is, ha csak a városi proletariátus körében végzünk munkát, és terjesztenünk kell azt a nyilatkozatot, amelyet a III. kongresszus révén az *öntudatos proletariátus egész pártja* tett: támogatjuk a parasztfelkelést. A parasztoknak tudniok kell erről — az irodalomból, a munkásoktól, külön szervezetek stb. révén. A parasztoknak tudniok kell, hogy a szociáldemokrata proletariátusnak ez a támogatása *kiterjed* a föld mindennemű elkobzására is (vagyis a tulajdonosoknak kárpótlás nélküli kisajátítására).

A levél szerzője itt egy elméleti kérdést vet fel: nem kell-e külön fenntartással korlátozni a nagybirtokok „paraszti kispolgári tulajdonba" vételét. De amikor ezt a fenntartást javasolja, önkényesen leszűkíti a III. kongresszus határozatának értelmét. A határozat *egy szóval sem említi*, hogy a szociáldemokrata párt kötelezi magát arra, hogy támogatni fogja az elkobzott földek szétosztását kispolgári tulajdonosok között. A határozat azt mondja: támogatjuk, „beleértve az elkobzást", vagyis a föld kárpótlás nélküli elvételét is, de arról, hogy az elvett földet kinek kell adni, egyáltalán nem dönt a határozat. Nem véletlen, hogy ez a kérdés nyilt kérdés maradt: amint a

„Vperjod“ cikkeiből (11, 12, 15. sz.)* látható, nem tartották észszerűnek, hogy ezt a kérdést eleve eldöntsék. Ezekben a cikkekben például rámutattak arra, hogy demokratikus köztársaságban a szociáldemokrácia nem kötheti le magát és nem kötheti meg kezét a föld nacionalizálásának a kérdésében.

Valójában, a kispolgári szociálforradalmároktól eltérően, mi *most* a parasztfelkelések forradalmi-demokratikus oldalára és a falusi proletariátus külön osztálypártba szervezésére vetjük elsősorban a súlyt. Nem az „általános földfelosztás“ vagy a nacionalizálás tervezgetése most a kérdés lényege, hanem az, hogy a paraszt megértse és megvalósítsa a régi rendszer *forradalmi* szétzúzását. Ezért van az, hogy a szociálforradalmárok főleg a „szocializálásra“ stb. vetik a súlyt, mi pedig a *forradalmi parasztbizottságokra;* ezek nélkül, mondjuk mi, az egész átalakulás nem ér semmit. Ezekkel és ezekre támaszkodva lehetséges *a parasztfelkelés győzelme.*

A parasztfelkelést minden úton-módon segítenünk kell, beleértve a föld elkobzását is, — *de egyáltalán nem értve bele mindenféle kispolgári tervek megvalósítását.* Mi támogatjuk a parasztmozgalmat, amennyiben ez forradalmi-demokratikus mozgalom. Harcolni készülünk ellene (most mindjárt, haladéktalanul), amennyiben reakciós, proletárellenes mozgalomként lép fel. A marxizmus egész lényege benne van ebben a kettős feladatban, amelyet csak azok képesek egységes és egyszerű feladattá egyszerűsíteni, illetve ellaposítani, akik nem értik a marxizmust.

Vegyünk egy konkrét példát. Tegyük fel, hogy a parasztfelkelés győzött. A forradalmi parasztbizottságok és az ideiglenes forradalmi kormány (amely, részben, éppen ezekre a bizottságokra támaszkodik) a nagybirtok elkobzását bármely formában végre tudja hajtani. Mi az elkobzás hívei vagyunk, ezt már kijelentettük. De mit fogunk tanácsolni, kinek adják át az elkobzott földeket? Ezen a téren nem kötöttük meg a kezünket és sohasem fogjuk megkötni olyasfajta nyilatkozatokkal, amilyeneket

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 226—231, 241—246. és 313—329. old. — *Szerk.*

a levél írója elővigyázatlanul javasol. A levél írója megfeledkezett róla, hogy a III. kongresszusnak ugyanabban a határozatában szó van arról, hogy először is „*a parasztmozgalom forradalmi-demokratikus tartalmát meg kell tisztítani minden reakciós salaktól*“, másodszor pedig, szükség van „*minden esetben és minden körülmények között a falusi proletariátus önálló szervezetére*“. Ezek a mi irányelveink. A parasztmozgalmat mindig be fogja szennyezni valamilyen reakciós salak, és mi ennek eleve hadat üzenünk. A falusi proletariátus és a paraszti burzsoázia között elkerülhetetlen az osztályellentét, és mi ezt idejekorán felfedjük, megmagyarázzuk és *készülünk a harcra, amely ennek az osztályellentétnek a talaján* bontakozik ki. Könnyen lehet, hogy ennek a harcnak egyik előidézője éppen az a kérdés lesz, hogy kinek és miként adjuk át az elkobzott földeket? S mi ezt a kérdést nem ködösítjük el, nem ígérünk egyenlősítő földosztást, „szocializálást“ stb., hanem ezt mondjuk: akkor még harcolni fogunk, ismét harcolni fogunk, új területen fogunk harcolni és más szövetségesekkel: akkor feltétlenül a falusi proletariátussal, az egész munkásosztállyal együtt fogunk harcolni a parasztburzsoázia *ellen*. A gyakorlatban ez azt is jelentheti, hogy a föld a kis parasztgazdák osztályának kezébe jut ott, ahol a kiuzsorázó, jobbágytartó nagybirtok van túlsúlyban, ahol a szocialista nagyüzemű termelésnek még nincsenek meg az anyagi előfeltételei; s jelenthet nacionalizálást is abban az esetben, ha a demokratikus forradalom teljes győzelmet arat, és jelentheti a kapitalista nagybirtokoknak *munkásszövetkezetek* kezébe juttatását is, mert a demokratikus forradalomból mi rögtön megkezdjük az átmenetet, mégpedig erőnkhez mérten, az öntudatos és szervezett proletariátus erejéhez mérten, megkezdjük az átmenetet a szocialista forradalomra. Mi a permanens forradalom mellett vagyunk. Nem állunk meg félúton. Ha nem ígérünk is azonnal és haladéktalanul mindenféle „szocializálást“, éppen azért nem tesszük, mert ismerjük ennek a feladatnak valódi feltételeit, és nem ködösítjük el, hanem felfedjük a parasztság mélyén érlelődő új osztályharcot.

Eleinte mindvégig, minden eszközzel — az elkobzást is beleértve — támogatjuk általában a parasztot a földes-

úrral szemben, azután (sőt, nem is azután, hanem ugyanakkor) támogatjuk a proletariátust általában a paraszttal szemben. Üres utópia volna *most* számítgatni, hogy a forradalom (a demokratikus forradalom) „másnapján“ milyenek lesznek a parasztságon belül az erőviszonyok. Anélkül, hogy kalandorságba esnénk, hogy vétenénk tudományos lelkiismeretünk ellen, hogy az olcsó népszerűséget hajhásznánk, *csak egyet* mondhatunk és mondunk: minden erőnkkel segíteni fogunk az egész parasztságnak abban, hogy a demokratikus forradalmat végrehajtsa, *hogy* mi, a proletariátus pártja, *annál könnyebben* térhessünk át a lehető leggyorsabban az új és magasabbrendű feladatra — a szocialista forradalomra. Nem ígérünk semmiféle harmóniát, semmiféle egyenlősítést, semmiféle „szocializálást“ a *mostani* parasztfelkelés győzelme esetére; ellenkezőleg, újabb harcot, újabb egyenlőtlenséget, újabb forradalmat „ígérünk“ s erre is törekszünk. A mi tanításunk nem olyan „édes“, mint a szociálforradalmárok meséi; de aki azt akarja, hogy csak kellemes dolgokról duruzsoljanak a fülébe, az menjen a szociálforradalmárokhoz; az ilyen elemeknek azt mondjuk: fel is út, le is út.

Nézetünk szerint ez a marxista álláspont megoldja a bizottságok kérdését is. Úgy véljük, hogy *szociáldemokrata parasztbizottságok nem kellenek*, mert ha szociáldemokrata, akkor nemcsak paraszt, ha paraszt, akkor nem tisztán proletár, nem szociáldemokrata. Roppant sokan szeretik összekeverni ezt a két dolgot, de mi nem tartozunk ezek közé. Mindenütt, ahol csak lehet, igyekezni fogunk megszervezni *saját* bizottságainkat, a *szociáldemokrata munkáspárt* bizottságait. Ide belépnek parasztok is, pauperek is, értelmiségiek is, prostituáltak is (nemrég egy munkás azt kérdezte levelében, miért nem agitálunk a prostituáltak között), katonák is, tanítók is, munkások is, egyszóval *minden szociáldemokrata, és szociáldemokratákon kívül senki más.* Ezek a bizottságok fogják végezni a szociáldemokrata munkát, egész terjedelmében, de törekedni fognak arra, hogy speciálisan és külön megszervezzék a falusi proletariátust, mert a szociáldemokrácia a proletariátus osztálypártja. A *legnagyobb tévedés* azt gondolni, hogy „vétünk az ortodoxia ellen“, ha megszervezzük azt a

proletariátust, amely még nem egészen tisztult meg a régi világ különböző csökevényeitől, és mi szívesen feltételeznők, hogy a levél erre vonatkozó sorai egyszerű félreértésen alapulnak. Szociáldemokrata munkáspártunk fő magva feltétlenül a városi és ipari proletariátus lesz, de ahogy programmunk is mondja, a párt köré kell gyüjtenünk, fel kell világosítanunk, szerveznünk kell kivétel nélkül az összes dolgozókat és kizsákmányoltakat: a kézműveseket is, a paupereket is, a koldusokat is, a cselédeket is, a mezitlábasokat is, a prostituáltakat is, — természetesen azzal az elengedhetetlen és kötelező feltétellel, hogy ők csatlakoznak a szociáldemokráciához, s nem a szociáldemokrácia csatlakozik őhozzájuk, hogy ők térnek át a proletariátus álláspontjára, nem pedig a proletariátus tér át az ő álláspontjukra.

Mire valók hát akkor a forradalmi parasztbizottságok? — kérdi az olvasó. Szóval nem kellenek? De igen, kellenek. A mi eszményünk: a falvakban mindenütt legyenek tisztán szociáldemokrata bizottságok, azután ezek egyezzenek meg a parasztság *valamennyi* forradalmi-demokratikus elemével, csoportjával és körével forradalmi bizottságok alakítása céljából. Teljesen analóg ez azzal, hogy a szociáldemokrata munkáspárt a városokban önálló és szövetséget köt minden forradalmi demokratával a felkelés céljából. Mi a parasztfelkelés mellett vagyunk. Feltétlenül ellene vagyunk különböző fajtájú osztályelemek és különböző fajtájú pártok összekeverésének és egybeolvasztásának. Mi amellett vagyunk, hogy a szociáldemokrácia a felkelés érdekében az *egész* forradalmi demokráciát ösztökélje, az *egész* forradalmi demokráciának segítsen a szervezkedésben, *menjen vele együtt* — anélkül azonban, hogy összeolvadna vele — a barikádokra a városokban, s a földesurak és a rendőrség ellen a falvakban.

Éljenek az önkényuralom ellen felkelő városok és falvak! Éljen a forradalmi szociáldemokrácia — a jelenlegi forradalomban az egész forradalmi demokrácia élcsapata!

„Proletarij" 16. sz.
1905 szeptember 14 (1).

MIT AKARNAK ÉS MITŐL FÉLNEK LIBERÁLIS BURZSOÁINK?

Nálunk Oroszországban a nép és az értelmiség még csak egészen jelentéktelen politikai nevelésben részesül. Nálunk még jóformán ki sem alakultak világos politikai nézetek, a pártoknak koránt sincsenek kiforrott elveik. Nálunk túlságosan könnyen hitelt adnak az önkényuralom elleni minden tiltakozásnak, s rossznéven vesznek minden bírálatot e tiltakozások jellegét és lényegét illetően, mert ez állítólag a felszabadító mozgalom káros megbontásához vezet. Nincs mit csodálkozni azon, hogy a felszabadításnak e közös zászlaja alatt a Sztruve úr szerkesztésében megjelenő „Oszvobozsgyenyije" is nagy példányszámban terjed a különféle szabadgondolkodású értelmiségiek körében, akik gyűlölik az „oszvobozsgyenyista" liberalizmus osztálytartalmának elemzését.

Pedig az oszvobozsgyenyista liberalizmus csak rendszeresebb formában, cenzúramentesen fejezi ki az egész orosz liberalizmus főbb vonásait. Minél jobban előre halad a forradalom, annál jobban leleplezi magát ez a liberalizmus, annál megbocsáthatatlanabb az attól való félelem, hogy szembenézzenek az igazsággal és megértsék e liberalizmus valódi lényegét. Rendkívül jellemzők ebből a szempontból Pavel Vinogradov úrnak, a neves történésznek az egyik ismert liberális lapban, a „Russzkije Vedomosztyi"-ban (augusztus 5) megjelent „Politikai levelei". S nem kevésbbé jellemző, hogy más liberális lapok, mint például a „Nasa Zsizny", részleteket közölnek ebből a tiszteletreméltó műből, de egy szavuk sincs a felháborodás vagy helytelenítés kifejezésére. Pavel Vinogradov úr példátlanul plasztikusan fejezte ki az önző burzsoázia

érdekeit, taktikáját, pszichológiáját: lehet, hogy őszinteségét helytelenítené is egyik-másik ügyesebb liberális, de őszintesége annál értékesebb az öntudatos munkások számára. Idézzük Vinogradov úr cikkének utolsó sorait, az egész műnek kvinteszenciáját:

„Nem tudom, sikerülni fog-e még Oroszországnak az új rendhez jutnia azon az úton, amely közel van a Németország által 1848-ban megtett úthoz, de számomra kétségtelen, hogy minden erejét meg kell feszítenie, hogy erre az útra térjen, ne pedig arra, amelyet Franciaország választott 1789-ben."

„A nyers, gyengén összetákolt, belső villongásoktól terhes orosz társadalmat hallatlan veszélyek, ha ugyan nem teljes pusztulás fenyegeti az utóbbi úton. Nem szeretnénk szemléltető oktatásban részesülni olyan témákból, mint a hatalom, a rend, a nemzeti egység, a társadalmi szervezet, annál kevésbbé, mert vagy az új erőre kapott rendőrőrmester, vagy egy német Wachtmeister lenne a tanár, aki úgy érezné, hogy az oroszországi anarchia a gondviselés szerepét rója rá!"

Lám, mire gondol a legtöbbet az orosz burzsoá: az 1789-es „út" hallatlan veszélyeire! A burzsoá hajlandó volna megtenni a Németország által 1848-ban megtett utat, de „minden erejét megfeszíti", hogy elkerülje Franciaország útját. Tanulságos mondás ez, mely megérdemli, hogy jól elgondolkozzunk rajta.

Mi a gyökeres különbség a két út között? Az, hogy a burzsoá-demokratikus forradalmat, amelyet Franciaország 1789-ben, Németország pedig 1848-ban hajtott végre, az első esetben következetesen végigharcolták, a második esetben nem; — az első esetben a forradalom elment a köztársaság és a teljes szabadság kivívásáig, a másodikban pedig megállt, mielőtt összetörte volna a monarchiát és a reakciót; — a második esetben főként liberális burzsoák vezetésével ment végbe, akik a még nem eléggé megerősödött munkásosztályt maguk után vonták, az első esetben legalább bizonyos részben a nép aktív forradalmi tömegei, munkások és parasztok hajtották végre a forradalmat, akik legalább rövid időre félretolták a mértéktartó és mérsékelt burzsoáziát; — a második esetben rövidesen „helyreállt a nyugalom" az országban, vagyis hamarosan igába törték a forradalmi népet és

diadalt ült a „rendőrőrmester és a Wachtmeister", az első esetben bizonyos időre a „rendőrőrmesterek és Wachtmeisterek" ellenállását eltaposó forradalmi nép jutott uralomra.

S lám, az orosz burzsoázia tudós lakája óva int bennünket egy „igen tiszteletreméltó" liberális lapban az első úttól, a „francia úttól". A tudós történész a „német" utat óhajtja, s ezt nyiltan meg is mondja. Nagyon jól tudja, hogy a német utat sem úszták meg fegyveres népi felkelés nélkül. 1848-ban és 1849-ben számos felkelés volt, sőt ideiglenes forradalmi kormányok is alakultak Németországban. *De e felkelések közül egy sem aratott teljes győzelmet.* A legsikeresebb felkelés, az 1848 március 18-i berlini felkelés nem a királyi hatalom megdöntésével, hanem csak *engedményekkel* végződött a király részéről, aki továbbra is hatalmon maradt, igen hamar magához tért a részleges vereség után és sorra visszavonta az engedményeket.

A burzsoázia tudós történésze tehát nem a nép felkelésétől fél. *A nép győzelmétől fél.* Nem attól fél, hogy a nép egy kissé megleckézteti a reakciót, megleckézteti a bürokráciát, amelyet gyűlöl. *Attól fél, hogy a nép megdönti a reakciós hatalmat.* Gyűlöli az önkényuralmat, és szívből kívánja, hogy megdöntsék, s Oroszország *vesztét* nem az önkényuralom fennmaradásában látja, nem abban, hogy a nép szervezetét tovább mérgezi a monarchikus hatalom, a szívós élősdi lassú rothadása, hanem *a nép teljes győzelmében.*

Tudja a krajcáros tudománynak ez a bajnoka, hogy a forradalmi idők szemléltető oktatásban szokták részesíteni a népet, s mivel nem óhajtja, hogy szemléltető oktatást kapjunk *a reakció megsemmisítéséből*, azzal ijesztget bennünket, hogy majd szemléltető oktatásban részesülünk *a forradalom megsemmisítéséből.* Mint a tűztől, úgy fél attól, hogy a forradalom — még ha csak rövid időre is — teljes győzelmet arat, s szívből kívánja, hogy a némethez hasonló kiutat találjanak, — hogy a reakció hosszú-hosszú időre teljes győzelmet arasson.

Nem üdvözli az oroszországi forradalmat, hanem csak arra törekszik, hogy csökkentse bűnét. Nem győztes forradalmat akar, hanem sikertelen forradalmat. A reakciót

törvényes és jogos, természetes és tartós, megbízható és észszerű jelenségnek tartja. A forradalmat törvénytelen, fantasztikus, jogosulatlan jelenségnek tartja, amelyet a legjobb esetben is csak bizonyos fokig *igazolhat* az önkényuralmi kormány ingatagsága, „gyengesége“, „tehetetlensége“. A forradalmat nem úgy tekinti ez az „objektív“ történész, mint a nép legtörvényesebb jogát, hanem csupán mint a reakció szélsőségeinek helyrebillentése céljából igénybe vett bűnös és veszélyes módszert. A teljes győzelmet arató forradalom neki „anarchia“, a teljes diadalt ülő reakció viszont nem anarchia, hanem csak bizonyos szükséges állami funkciók enyhe eltúlzása. Nem ismer más „hatalmat“, mint a monarchikust, nem ismer más „rendet“ és más „társadalmi szervezetet“, mint a burzsoát. Azok közül az európai erők közül, amelyekre az oroszországi forradalom „a gondviselés szerepét rója“, csak a „német Wachtmeistert“ ismeri, de nem ismeri és nem is akarja ismerni *a német szociáldemokrata munkást*. A legellenszenvesebbnek azoknak a „gőgjét“ tartja, akik „túl akarják licitálni a nyugati burzsoáziát“ (a professzor úr a „burzsoázia“ szót ironikus macskakörmök közé teszi: micsoda ostoba terminust találtak, úgymond, az európai — az eu-ró-pa-i — kultúrára!). Bezzeg afölött kedélyesen szemet húny ez az „objektív történész“, hogy Európa épp e miatt az elavult, gyalázatos oroszországi önkényuralom miatt politikai téren évtizedek óta egyhelyben topog vagy visszafelé megy. Fél az „új erőre kapott rendőrőrmester“ szemléltető oktatásától, s ezért — ó, a népvezér! ó, a nagy politikus! — attól óv leginkább, hogy teljesen szétzúzzuk korunk rendőrőrmesterének „erejét“! Milyen megvetésre méltó csúszó-mászó! Milyen gyalázatosan elárulja a forradalmat azon a címen, hogy állítólag tudományos és állítólag objektív szemszögből vizsgálja a kérdést! Kapard meg az oroszt és kibújik alóla a tatár, mondta Napóleon. Kapard meg a liberális orosz burzsoát, mondjuk mi, és megtalálod az új mundérba bujt rendőrőrmestert, akinek kilenctized részben meghagyják a *régi* erejét abból a mélyértelmű „tudós“ és „objektív“ meggondolásból, hogy különben még — „*új* erőre kap“! A burzsoázia minden ideológusában kalmárlélek lakozik; nem a reakció és a

„rendőrőrmester“ *erejének* megsemmisítésére gondol, hanem arra, hogy lepénzelje, megkenje, megpuhítsa ezt a rendőrőrmestert, olymódon, hogy minél gyorsabban alkut köt vele.

Milyen kitűnően alátámasztja a burzsoáziának ez a nagytudományú ideológusa mindazt, amit már nem egyszer elmondtunk a „Proletarij“-ban az oroszországi liberalizmus lényegéről és jellegéről. Eltérően az európai burzsoáziától, amely annakidején forradalmi volt s évtizedekkel később állt a reakció oldalára, a mi házisütetű bölcseink átugorják vagy át akarják ugrani a forradalmat, hogy mindjárt a reakciós burzsoázia mérsékelt és pedáns uralmánál kössenek ki. A burzsoázia nem akar és osztályhelyzeténél fogva nem is akarhat forradalmat. Csak egyezséget akar kötni a monarchiával a forradalmi nép ellen, csak a hatalom felé akar lopakodni a nép háta mögött.

S milyen tanulságos leckében részesíti a liberális burzsoáziának ez a bölcse azokat a doktriner szociáldemokratákat, akik olyan határozatot voltak képesek hozni, mint a kaukázusi újiszkrások, amelyet *külön jóváhagyott* az „Iszkra“ szerkesztősége egy külön röplapon. Ezt a határozatot (az „Iszkra“ jóváhagyásával együtt) N. Lenin „Két taktika“ című brosúrájában teljes egészében közölte (68—69. old.)*, de mivel az oroszországi elvtársak nem igen ismerik, mivel az „Iszkra“ szerkesztősége nem óhajtotta leközölni saját lapjában ezt a véleménye szerint „felettébb sikerült“ határozatot, itt elejétőlvégig idézzük, minden szociáldemokrata okulására és az „Iszkra“ megszégyenítésére:

„Minthogy a konferencia (az újiszkrások kaukázusi konferenciája) feladatának tekinti a forradalmi helyzet kihasználását a proletariátus szociáldemokrata tudatának elmélyitése érdekében, abból a célból, hogy biztositsa a párt számára a születőben levő burzsoá-állami rend bírálatának legteljesebb szabadságát, szociáldemokrata ideiglenes kormány alakítása és az abban való részvétel ellen foglal állást, és azt tartja a legcélszerűbbnek, ha kívülről gyakorolunk nyomást a burzsoá ideiglenes kormányra az

* Lásd ebben a kötetben 83—84. old. — *Szerk.*

államrendnek erőinkhez mért demokratizálása végett. A konferencia úgy véli, hogy ha a szociáldemokraták ideiglenes kormányt alakítanának vagy belépnének egy ilyen kormányba, ez egyrészt arra vezetne, hogy a proletariátus nagy tömegei elfordulnának a szociáldemokrata párttól, mivel csalódnának benne, mert a szociáldemokrácia — jóllehet megragadta a hatalmat — nem tudja kielégíteni a munkásosztály égető szükségleteit, beleértve a szocializmus megvalósítását; másrészt *arra késztetné a burzsoá osztályokat, hogy eltántorodjanak a forradalom ügyétől, és ezzel gyengítené a forradalom lendületét.*"

Ez a határozat szégyenletes határozat, mert kifejezi azt (függetlenül az opportunizmus lejtőjére került szerzőinek akaratától és tudatától), hogy a munkásosztály érdekeit kiszolgáltatják a burzsoáziának. Ez a határozat szentesíti azt a törekvést, hogy a proletariátust a demokratikus forradalom korszakában a burzsoázia uszályhordozójává tegyék. Elég, ha összevetjük a határozatot a Vinogradov úrtól származó fentebbi idézettel (s efféle szövegeket bárki százával és ezrével találhat a burzsoá sajtóban), hogy lássuk, miféle mocsárba süllyedtek az újiszkrások. Hiszen Vinogradov úr, a burzsoáziának ez a tipikus ideológusa, *már eltántorodott* a forradalom ügyétől. Hát nem gyengítette ezzel „a forradalom lendületét", újiszkrás urak? Nem kellene-e bocsánatot kérniök Vinogradov úréktól és szépen megkérni őket, hogy ne „tántorodjanak el a forradalom ügyétől" *annak fejében, hogy önök tartózkodnak a forradalom vezetésétől?*

„Proletarij" 16. sz.
1905 szeptember 14 (1).

A KÜLSŐ BEHATÁS NÉLKÜLI SZÜLETÉS ELMÉLETE

„Az «Iszkra» kimutatta, hogy az alkotmányozó gyűlés megalakulhat külső behatás nélküli születés útján is, és nem kell hozzá semilyen kormány közreműködése, tehát az ideiglenes kormányé sem. Mától kezdve ez a fogas kérdés megoldottnak tekinthető, s minden vele kapcsolatos vitát abba kell hagyni."

Így ír a Bund a „Poszlednyije Izvesztyija" szeptember 1-i (augusztus 19-i) 247. számában. Ha ez nem irónia, akkor el sem képzelhető az iszkrás nézeteknek ennél jobb „kifejtése". Mindenesetre a „külső behatás nélküli születés" elméletét felállították, a fogas kérdést megoldották, a vitát „abba kell hagyni". Minő boldogság! Mától kezdve úgy élünk majd, hogy nem vitázunk ezen a fogas kérdésen, s dédelgetjük ezt az új, frissen felfedezett elméletet, amely olyan világos és tiszta, mint a gyermek tekintete — a „külső behatás nélküli születés" elméletét. Igaz ugyan, hogy a külső behatás nélküli születés elmélete nem minden külső behatás nélkül született meg, hanem mindenki szemeláttára, a Bund és az új „Iszkra" vadházasságának gyümölcseként, de elvégre egy elméletnek nem a származása, hanem az értéke a fontos!

Milyen együgyűek voltak ezek a szerencsétlen oroszországi szociáldemokraták, akik ezen a „fogas kérdésen" rágódtak az OSzDMP III. kongresszusán is, az újiszkrások konferenciáján is: egyesek azt hajtogatták, hogy *ahhoz*, hogy az alkotmányozó gyűlés megszülessen — nem külső behatás nélkül — ideiglenes kormány kell, mások úgy gondolták (a konferencia határozata), hogy „a forradalom döntő győzelmét a cárizmus felett" „jelezheti" az

is, hogy „valamely képviseleti intézmény a nép közvetlen forradalmi nyomásának hatására elhatározza az alkotmányozó gyűlés összehívását“, és senkinek, még az új „Iszkra“ egész szerkesztőségének sem — amely Plehanovval együtt ott volt a konferencián — jutott eszébe az, amit most *„az Iszkra kimutatott“*, a Bund pedig összefoglalt, megfogalmazott s ilyen remek kifejezéssel keresztelt el. Mint minden zseniális felfedezés, *az alkotmányozó gyűlés külső behatás nélküli születésének elmélete* is rögtön rendet teremtett a káoszban. Most már minden világos lett. Ne gondoljunk ideiglenes forradalmi kormányra (jusson eszünkbe az „Iszkra“ híres aranymondása: ne mocskoljátok be ajkatokat az „éljen“ és a „kormány“ szavak összekapcsolásával!), fölösleges az Állami Duma tagjaival azt a „forradalmi kötelezettséget“ vállaltatni, hogy „az Állami Dumát forradalmi gyűléssé változtatják“ (Cserevanyin az „Iszkra“ 108. számában). *Az alkotmányozó gyűlés külső behatás nélkül is megszülethet!!* Szeplőtelen fogantatás lesz ez, vagyis magától a néptől fogantatik, amely nem mocskolja be magát a kormánynak semmiféle „beavatkozásával“, még ha az a kormány ideiglenes, még ha forradalmi is. „Makulátlan“ születés lesz, az általános választások tiszta útján, minden „jakobinus“ hatalmi harc nélkül, anélkül, hogy a burzsoá képviseleti gyűlések árulásával beszennyeznék a szent ügyet, sőt azok nélkül a mindenféle durvakezű bábák nélkül, akik ebben a bemocskolt, bűnös, tisztátalan világban mindig pontosan megjelentek a színen, amikor a régi társadalom újjal volt terhes.

Éljen a külső behatás nélküli születés! Ismerjék meg hát most egész Oroszország összes forradalmi népei ennek „lehetőségét“ — tehát azt is, hogy *nekik* szükségük van rá, mint a legészszerűbb, legkönnyebb, legegyszerűbb útra, amely a szabadsághoz vezet. Nosza állítsunk gyorsan szobrot a Bundnak és az új „Iszkrá“-nak, mert külső behatás nélkül világrahozták a külső behatás nélküli születés elméletét!

De bármennyire elkápráztat is bennünket az új tudományos felfedezés tündöklő fénye, mégis legalább futtában érintenünk kell ennek a magasztos teremtésnek néhány alantas tulajdonságát. Ha Hamburgban gyalázatosan rosz-

szul csinálják a holdat[75], az új elméleteket sem gyártják valami gondosan a „Poszlednyije Izvesztyija" szerkesztőségében. Egyszerű a recept, régi kedvence azoknak, akik sohasem követték el azt a bűnt, hogy akár egyetlen önálló gondolatuk lett volna: végy ellentétes nézeteket, keverd össze őket és az egészet oszd két részre! A „Proletarij"-tól átvesszük az önkényuralom viszonyai közt tartandó népi választások bírálatát, az „Iszkrá"-tól meg a „fogas kérdés" elítélését; a „Proletarij"-tól átvesszük az aktív bojkottot, az „Iszkrá"-tól meg azt, hogy a felkelés mint jelszó, alkalmatlan... „mint ahogy a méhecske minden kis virágot megvámol". S a derék bundisták elégedetten düllesztik ki mellüket afölötti örömükben, hogy nincs többé vita a fogas kérdés körül, s el vannak bűvölve önmaguktól: lám, hogy felülemelkedtek mindkét vitatkozó fél szűklátókörű és egyoldalú nézetein!

Valahogy sántít ez a dolog, bundista elvtársak. Önök nem javasoltak más utat, mint a „külső behatás nélküli születés" újiszkrás útját. Ami pedig az újiszkrás utat illeti, maguk is kénytelenek voltak beismerni, hogy „az önkényuralom idején és az egész államgépezetet kezében tartó kormány akarata ellenére" megtartott népképviselőválasztás csak afféle *komédiába illő* választás lehet. Ne hagyjanak hát faképnél bennünket a félúton, ó, új elméletek alkotói: mondják meg, az újiszkrás úton kívül milyen „úton" „képzelik el" önök „a külső behatás nélküli születést"?

A „Proletarij" vitába szállva az „Iszkrá"-val azt írta, hogy az önkényuralom idején a választásokat csak az oszvobozsgyenyisták tarthatják meg, akik szívesen tüntetik fel majd őket népi választásoknak*. A Bund így felel: „Ez az érv egyáltalán nem bírja el a kritikát, mivel teljesen kétségtelen, hogy az önkényuralom senkinek, tehát az oszvobozsgyenyistáknak sem engedi meg, hogy a törvény megszabta kereteket túllépve tartsa meg a választásokat." Tisztelettel megjegyezzük: a zemsztvo-képviselők, a városi tanácsnokok és a „szövetségek" tagjai azelőtt is tartottak és most is tartanak választásokat. Ez tény. Bizonyíték: számtalan választmányuk van.

---

* Lásd ebben a kötetben 195. old. — *Szerk.*

A Bund azt írja: „Általában (!) a fegyveres felkelés nevében nem lehet agitációt indítani a duma ellen, mert a felkelés, amely csak egy politikai forradalom végrehajtásának eszköze lehet, az adott esetben (tehát nem „általában"?) nem lehet agitációs jelszó. A dumára azzal lehet és kell válaszolnunk, hogy terjesztjük és fokozzuk a politikai agitációt az általános stb. választás alapján megalakuló alkotmányozó gyűlés érdekében." Erre ez a válaszunk: először is, ha a bundisták gondolkoztak volna egy keveset, vagy csak egyszerűen megismerkedtek volna pártprogrammunkkal, látták volna, hogy az alkotmányozó gyűlés is csak „eszköz". Oktalanság kijelenteni, hogy az egyik „eszköz" jó jelszónak, a másik meg „általában" nem jó. Másodszor, mi már régen és sokszor alaposan megmagyaráztuk, hogy az alkotmányozó gyűlés jelszava egymagában semmire sem jó, mert oszvobozsgyenyista jelszóvá, a burzsoá „kiegyezők" jelszavává vált (lásd „Proletarij" 3. és 4. sz.)*. Ami a liberális-monarchista burzsoáziát illeti, *egészen természetes*, hogy *homályban hagyja* az alkotmányozó gyűlés összehívása *módjának* kérdését. A forradalmi proletariátus képviselői részéről azonban ez teljesen megengedhetetlen. Az előbbihez nagyon jól illik a külső behatás nélküli születés elmélete. Az utóbbiakat csak szégyenbe hozhatja az öntudatos munkások előtt.

A Bund utolsó érve: „A fegyveres felkelés szükséges, készülni, készülni és készülni kell rá. De egyelőre nincs annyi erőnk, hogy kirobbantsuk, ezért (!!) nincs értelme összekapcsolni a dumával." Válaszunk: 1) Aki elismeri a felkelés és a felkelésre való készülődés szükséges voltát, s ugyanakkor megvetően fintorog a „fegyveres csoportok" kérdésén („amely — mint a Bund írja — a vperjodisták fegyvertárából származik"), az önmagát üti agyon, az bebizonyítja, hogy meggondolatlanul irkafirkál. 2) Az ideiglenes forradalmi kormány a felkelés szerve. Ezt a tételt, amely világosan kifejezésre jut a III. kongresszus határozatában, lényegében az újiszkrás konferencia is elfogadta,

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 499—500. és 519—526. old. — *Szerk.*

bár — szerintünk — kevésbbé sikerülten fejezte ki (ideiglenes forradalmi kormány, „amely a győzedelmes népi felkelésből születik meg“: a logika és a történelmi tapasztalat egyaránt azt mutatja, hogy ideiglenes forradalmi kormány egyáltalán nem győztes vagy nem egészen győztes felkelés szerveként is működhet; emellett az ideiglenes forradalmi kormány nemcsak „születik“ a felkelésből, hanem vezeti is a felkelést). A bundisták nem próbálják vitatni ezt a tételt, hiszen nem is lehet vitatni. Aki elismeri a felkelés és a felkelésre való készülődés szükséges voltát, s ugyanakkor az ideiglenes kormány „fogas kérdése“ körüli viták megszüntetését követeli, az anélkül ír, hogy gondolkodnék. 3) Az a frázis, hogy alkotmányozó gyűlést kell alakítani „mindenféle kormány, tehát az ideiglenes kormány közreműködése nélkül is“, *anarchista* frázis. Ugyanazon a színvonalon van, mint az iszkrásoknak az a híresnevezetes frázisa, hogy „bemocskoljuk“ ajkunkat az „éljen“ és a „kormány“ szavak összekapcsolásával. Az tűnik ki belőle, hogy szerzői nem értik, hogy a forradalmi hatalom a politikai forradalom végrehajtásának legnagyszerűbb, legmagasabbrendű „*eszköze*“. Az az olcsó „liberalizmus“, amellyel az „Iszkra“ nyomán a Bund itt hivalkodik (egyáltalán nem kell kormány — úgymond —, még ideiglenes kormány sem!), éppen anarchista liberalizmus. Az alkotmányozó gyűlés megalakítása a felkelés *közreműködése nélkül* olyan gondolat, amely csak üresfejű burzsoákhoz méltó, amint ezt a bundista elvtársak is látják. Márpedig az ideiglenes forradalmi kormány *közreműködése nélkül* a felkelés nem válhat sem össznépivé, sem győzedelmessé. Lépten-nyomon sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a bundisták sehogy sem tudnak a problémával megbirkózni. 4) Ha készülni kell a felkelésre, ebbe a felkészülésbe szükségképpen beletartozik a fegyveres népi felkelés, forradalmi hadsereg, ideiglenes forradalmi kormány jelszavak terjesztése és magyarázata is. Magunknak is tanulmányoznunk kell az új harci módszereket, e módszerek alkalmazásának feltételeit, formáit, veszélyeit, gyakorlati végrehajtásukat, és a tömeget fel kell világosítanunk róluk. 5) Az a tétel, hogy „egyelőre nem tudjuk a felkelést kirobbantani“, helytelen. A „Potyomkin“-eset inkább azt

mutatta, hogy *az előkészített felkelés idő előtti kirobbanásait nem tudjuk visszatartani*. A „Potyomkin“ matrózai kevésbbé voltak felkészülve, mint más hajók matrózai, s a felkelés nem lett olyan teljes, mint amilyen lehetett volna. Mi következik ebből? Az, hogy a felkelés előkészítésének feladatához az is hozzátartozik, hogy visszatartsuk a készülő vagy majdnem előkészített felkelés idő előtti kirobbanásait. Az, hogy a spontán módon növekvő felkelés *megelőzi* öntudatos és tervszerű előkészítő munkánkat. Még most sem tudjuk visszatartani a felkelésnek szétforgácsolt, össze nem fogott, hol itt, hol ott tapasztalható ösztönös kirobbanásait. Annál is inkább kötelességünk, hogy *siessünk* a sikeres felkelés összes politikai feladatainak és politikai feltételeinek terjesztésével és megmagyarázásával. Annál is inkább ostobák tehát az olyan javaslatok, hogy ne vitázzunk többet az ideiglenes kormány „fogas kérdésén“. 6) Helyes-e az a gondolat, hogy „nincs értelme összekapcsolni a felkelést a dumával“? Nem, nem helyes. Előre meghatározni a felkelés időpontját ostobaság, különösen nekünk innen, külföldről. „Összekapcsolásról“ ebben az értelemben szó sincs, amint már többször rámutatott erre a „Proletarij“. De a *felkelésért folyó agitációt*, *a felkelés hirdetését* feltétlenül „össze kell kapcsolni“ minden fontos és a népet foglalkoztató politikai eseménnyel. Most éppen arról folyik a vita, melyik agitációs jelszó álljon agitációs „duma“-kampányunk középpontjában. Ilyen esemény-e a duma? Igen, kétségtelenül. Megkérdezik-e majd tőlünk a munkások és a parasztok: mi volna a legjobb válasz a dumára? Feltétlenül meg fogják kérdezni, és máris kérdik. Hogyan válaszoljunk ezekre a kérdésekre? Nem úgy, hogy a külső behatás nélküli születésre hivatkozunk (ezen csak nevetnének), hanem a *felkelés* körülményeinek, formáinak, előfeltételeinek, feladatainak és szerveinek *megmagyarázásával*. Minél többet érünk el ezekkel a magyarázatokkal, annál nagyobb lesz a valószínűsége annak, hogy a felkelés elkerülhetetlen kirobbanásai könnyebben és hamarabb fejlődhetnek sikeres, győzedelmes felkeléssé.

„Proletarij“ 16. sz.
1905 szeptember 14 (1).

LEVÉL A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK

1905 szeptember 16.

Kedves elvtárs! Valamennyi levelét, amelyben felajánlja a Nemzetközi Szocialista Iroda intervencióját pártunk két frakciójának összebékítése céljából, elküldtük Oroszországba a Központi Bizottságnak. Jelenleg közölhetem Önnel, hogy a Központi Bizottság hajlandó részt venni a szóbanforgó konferencián, azzal a feltétellel, hogy csupán előzetes megbeszélés-jellege legyen. Remélem, hogy a Központi Bizottság küldöttei a közeljövőben, valószínűleg szeptemberben megérkeznek Genfbe vagy Berlinbe.

Közölnöm kell azonban Önnel, hogy a Központi Bizottság megegyezést készül kötni Oroszországban a Szervező Bizottsággal, a párt kisebbségének végrehajtó szervével. Már folytak előzetes tárgyalások, s a két párt megegyezett azokat az összegeket illetően, amelyeket a külföldön működő szervezetek adtak az orosz forradalom javára. Ennek az egyezménynek szövegét két héttel ezelőtt elküldtük Önnek.

Mivel a kibékülés tartósságát csak az biztosíthatja, ha az elvtársak Oroszországban teljes egyetértésre jutnak, célszerű lenne megvárni e tárgyalások eredményét, s csak azután hívni össze azt a konferenciát, amelyet Ön említ levelében.

Vlagyimir Uljanov (N. Lenin)

Először megjelent:
Lenin Művei 2—3. kiad.
VIII. köt. 1929.

JÓBARÁTOK, HA EGYMÁSRA TALÁLNAK

A legutóbbi napokban a külföldi lapok, amelyek feszült figyelemmel kísérik az oroszországi politikai válság fejlődését, számos érdekes hírt közöltek a zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták tevékenységéről. E hírek a következők.

„A nemesi előljárók pétervári konferenciája kétórás vita után teljes egyetértésre jutott a belügyminiszterrel az Állami Duma választásainak kérdésében“ („Vossische Zeitung“[76], szeptember 16). „Az összes orosz kormányzóságokból és városokból olyan hírek érkeznek, hogy a választók többsége teljesen közömbösen fogadja a nekik adományozott politikai jogokat“ (ugyanott). Golovin (Moszkva kormányzóság zemsztvo-hivatalának elnöke) tárgyalásokat folytat Durnovóval (a moszkvai főkormányzóval) egy zemsztvo-kongresszus engedélyezése ügyében. Durnovo azt mondta Golovinnak, hogy teljesen együttérez a zemsztvo-képviselőkkel, de parancsot kapott, hogy mindenképpen akadályozza meg a kongresszust. Golovin az egyetemi tanárok kongresszusára hivatkozott. Durnovo azt felelte, hogy „ez egészen más, mert a diákokat mindenképpen rá kellett venni, hogy folytassák a tanulást“ („Frankfurter Zeitung“, szeptember 17). „A moszkvai zemsztvo-kongresszust szeptember 25-ére engedélyezték a választási programm megvitatása céljából, azzal a feltétellel, hogy szigorúan erre a kérdésre szorítkozzék“ („Times“, szeptember 18, Szt. Pétervárról érkezett távirat). „Golovin úr ma látogatást tett a főkormányzónál, hogy a küszöbön álló zemsztvo-kongresszusról tárgyaljon vele. Őexcellenciája kijelentette, hogy a kongresszust

engedélyezték, de programmján csak a következő három kérdés szerepelhet: 1) a zemsztvók és a városok részvétele az Állami Duma választásaiban; 2) a választási kampány megszervezése; 3) a zemsztvók és a városok részvétele az éhezők megsegítésében" (ugyanott, Moszkvából érkezett távirat).

Találkozott két jóbarát, s megegyeztek egymással. Golovin (a zemsztvo-párt vezére) és Durnovo közt létrejött a megegyezés. Csak a csecsemő nem látja, hogy a megegyezés kölcsönös engedményeken, a „do ut des" (adok, hogy adjál) elvén alapul. Hogy az önkényuralom mennyiben engedett, az világos: engedélyt adott a kongresszusra. Hogy a zemsztvo-párt (vagy oszvobozsgyenyista párt? Allah igazodik el közöttük! És egyáltalán érdemes-e különbséget tenni?) mennyiben engedett, arról senki sem beszél. A burzsoáziának minden oka megvan arra, hogy eltitkolja az önkényuralommal folytatott tárgyalásait. De ha nem is ismerjük a részleteket, kitűnően ismerjük a burzsoázia engedményeinek *lényegét*. *A burzsoázia megígérte az önkényuralomnak, hogy csillapodni fog forradalmi heve*, amely abból állt, hogy Petrunkevicset volt forradalmárnak tartották az udvarnál... *A burzsoázia megígérte, hogy engedményre engedménnyel felel.* Az engedmény nagyságát nem ismerjük. De azt tudjuk, hogy a burzsoázia kétféle „árajánlatot" tett: a nép részére — monarchikus alkotmány kétkamarás parlamenttel, a cár részére — a népképviselők összehívása és más semmi (mert ennél többről nem mert beszélni II. Miklóssal a zemsztvo-képviselők híres-nevezetes küldöttsége). Ebből a kétféle árból ígért most engedményt a burzsoázia az önkényuralomnak. *A burzsoázia megígérte, hogy hűséges, lojális, legális keretekre szorítkozó alattvaló lesz.**

---

* Szeptember 21-én közölték a külföldi lapok Pétervárról, hogy a zemsztvo-kongresszus titkárságát többen értesítették, hogy lemondanak a szeptember 25-i kongresszuson való részvételről azzal az indokolással, hogy *a kormány erősen megnyirbálta a kongresszus programmját.* E közlemény hitelességéért nem kezeskedünk, de még ha csak kósza hírről van is szó, akkor is feltétlenül alátámasztja a Golovin és Durnovo közt lefolyt tárgyalások jelentőségéről kifejtett nézetünket.

Találkozott két jóbarát, s megegyeztek egymással. Körülbelül ugyanekkor kezdtek egymásra találni és megegyezni más jóbarátok is. A „Frankfurter Zeitung“ című tőzsdelap pétervári tudósítója közli (szeptember 15), hogy a „Felszabadulás Szövetsége“ titkos kongresszust tartott, valószínűleg Moszkvában. „A gyűlésen elhatározták, hogy a «Felszabadulás Szövetségé»-t *demokratikus alkotmányos párttá* változtatják. Ez a javaslat a «Felszabadulás Szövetségé»-hez tartozó zemsztvo-képviselőktől indult ki, s a kongresszus (vagy konferencia?) egyhangúlag elfogadta. Azután megválasztották a «Felszabadulás Szövetségé»-nek 40 tagját a *pártprogramm* kidolgozására és megszerkesztésére. Ez a bizottság rövidesen munkához lát.“ Megvitatták az Állami Duma kérdését is. Élénk vita után úgy határoztak, hogy *részt vesznek a választásokon*, „de csak azzal a feltétellel, ha a párt megválasztott tagjai nem az Állami Duma folyó ügyeivel foglalkoznak majd, hanem a dumán belül folytatják a harcot“. A vita során rámutattak arra, hogy széleskörű (vagy mindenre kiterjedő, weitgehender) bojkott nem lehetséges, márpedig csak az ilyen bojkottnak volna értelme. (Hát senki sem kiáltott közbe, uraim, a gyűlésükön, hogy „ne azt mondd, hogy nem tudod, hanem hogy nem akarod“? — A „Proletarij“ szerkesztőségének megjegyzése.) A gyűlés azonban úgy véli, hogy az Állami Duma alkalmas porond a demokratikus eszmék propagálására. „A nép igaz barátai — mondja a gyűlés jegyzőkönyve —, a szabadság hívei mind csak azért mennek be az Állami Dumába, hogy az alkotmányos államért harcoljanak.“ (Emlékezzenek vissza az oszvobozsgyenyista *Sz. Sz.*-re, aki boldog-boldogtalannak azt magyarázta, hogy a radikális értelmiség a választójog kiterjesztésére helyezi a súlyt, a zemsztvo-képviselők, a földbirtokosok és tőkések pedig az Állami Duma jogainak kiterjesztésére. — A „Proletarij“ szerkesztősége.) „Emellett a gyűlésen kijelentették, hogy a duma demokratikus tagjainak el kell készülniök arra, hogy ebben a harcban *teljes szakításra* kerülhet sor a *jelenlegi kormánnyal* (az eredeti szöveg kiemelése), és nem szabad félniök ettől a szakítástól. A gyűlésnek ezeket a határozatait természetesen kinyomatják és terjeszteni fogják.“ (A „Proletarij“ szer-

kesztőségéhez eddig még nem jutott el ez a röplap s hírt sem kapott még róla Oroszországból.) „Az «oszvobozsgyenyistáknak», ahogy a «Felszabadulás Szövetségé»-nek tagjai nevezik magukat, igen nagy a befolyásuk. A legkülönbözőbb társadalmi körök képviselői tartoznak közéjük, és a zemsztvo-politikusok állnak az élükön. Ezért nagy jelentőségű a hozzájuk közelálló, s a cenzus követelményeinek megfelelő társadalmi körökben folyó választási agitációjuk. Az oszvobozsgyenyistáknak egy erős csoportja kétségkívül be fog jutni az Állami Dumába és ott nyomban a baloldalt fogja képviselni, amint az Állami Duma igazi népképviseletté alakul át. Ha ezeknek a radikálisoknak sikerül megnyerniök a mérsékelt zemsztvók és városok képviselőjelöltjeit, könnyen az alkotmányozó gyűlés proklamálásáig fejlődhet a dolog.

Az orosz politikai pártok részvétele a választásokon eszerint úgy látszik eldöntött kérdés, mert végül az «Egyesületek Szövetsége» is a részvétel mellett foglalt állást. Csak a zsidó Bund agitál a duma-választások ellen, meg a munkások rendeznek különböző városokban nagygyűléseket, kategorikusan tiltakozva az Állami Duma *ellen*, amelyből kizárták őket“ ...

Így írja le az orosz forradalom történetét egy német burzsoá lap tudósítója. Valószínűleg akad tudósításaiban egy-két kisebb tévedés, de nagyjában és egészében kétségkívül közel járnak az igazsághoz, — természetesen ami a tényeket illeti, nem pedig a jóslatait.

Mi hát az ismertetett tények valódi értelme?

Az oroszországi burzsoázia, amint arra már százszor is rámutattunk, a közvetítő szerepét játssza a cár és a nép, a hatalom és a forradalom között, s az utóbbit olymódon igyekszik felhasználni, hogy *magának* biztosítsa a hatalmat, mert osztályérdekei így kívánják. Ezért amíg nem jutott hatalomhoz, arra *kell* törekednie, hogy „barátságban“ legyen a cárral is, a forradalommal is. Hát törekszik is rá. A jónevű Golovint elküldi Durnovóval barátkozni. Egy névtelen zugfirkászt elküld a „néppel“, a forradalommal barátkozni. Amott találkozott két jóbarát, s megegyezett egymással. Emitt a kezüket nyujtogatják, barátságosan bólogatnak, megígérik, hogy igaz barátai

lesznek a népnek, a szabadságnak, megesküsznek, hogy csak a harc érdekében, kizárólag a harc érdekében vesznek részt a dumában, égre-földre esküdöznek, hogy teljesen szakítanak, véglegesen szakítanak a jelenlegi kormánnyal, sőt még azt a lehetőséget is megcsillantják, hogy proklamálják az alkotmányozó gyűlést. Radikáliskodnak, előbbre szaladnak még a forradalmároknál is, illegetik magukat előttük, hogy a nép és a szabadság barátainak nevezzék őket, bármit hajlandók ígérni, — *majd csak bekapják a horgot!*

S be is kapták. Bekapta az új „Iszkra", Parvusszal az élén. Találkozott két jóbarát, s legott tárgyalni kezdtek a megegyezésről. A dumába menő oszvobozsgyenyistáktól azt kell követelni, hogy forradalmi kötelezettséget vállaljanak — rikácsolja Cserevanyin („Iszkra" 108. sz.). — Egyetértünk, teljes mértékben egyetértünk önökkel — válaszolják az oszvobozsgyenyisták. — Proklamálni fogjuk az alkotmányozó gyűlést. Nyomást kell gyakorolni, hogy csak a szabad és demokratikus képviselet elszánt híveit válasszák meg — kontrázik Cserevanyinnak Martov (a bécsi „Arbeiter-Zeitung"-ban, a „Proletarij" 15. száma közli cikke fordítását). — Persze, persze — felelik az oszvobozsgyenyisták —, isten bizony, mi vagyunk a legelszántabbak, mi teljesen szakítani fogunk a jelenlegi kormánnyal. Eszükbe kell juttatni, hogy kötelesek a nép érdekeit kifejezésre juttatni, kényszeríteni kell őket, hogy kifejezésre juttassák a nép érdekeit — dörgi a mi Ledru-Rollinünk[77], Parvus. — Ó, igen — felelik az oszvobozsgyenyisták. — Mi még jegyzőkönyvbe is vettük, hogy igaz barátai vagyunk a népnek, a szabadságnak. Politikai pártokat kell alakítani — követeli Parvus. — Megvan — felelik az oszvobozsgyenyisták. — Mi már alkotmányos-demokrata pártnak nevezzük magunkat. — Világos programmal kell rendelkezni — köti az ebet a karóhoz Parvus. — De már megbocsásson! — így az oszvobozsgyenyisták —, negyven emberünk ült neki, hogy megírja a programmot, rajtunk ne múljék! .. — Egyezményt kell kötni arról, hogy a szociáldemokraták támogatják az oszvobozsgyenyistákat, — vonják le a következtetést kórusban az újiszkrások. Az oszvobozsgyenyisták könnyeznek meghatottságukban. Golovin üdvözlő látogatást tesz Durnovónál.

Ki az, aki itt komédiázik, s ki az, akit bolonddá tettek?

A duma kérdésében alkalmazott iszkrás taktika hibáinak bekövetkezett a természetes és elkerülhetetlen fináléja. Most mindenki láthatja, milyen szégyenletes szerepet játszott az „Iszkra“ az aktív bojkott eszméje ellen indított hadjáratával. Hogy ki *húzott hasznot* az iszkrás taktikából — az most már nem kétséges. A monarchista burzsoázia többsége sírba vitte az aktív bojkott eszméjét. Az orosz szociáldemokrácia többsége múlhatatlanul sírba fogja vinni az iszkrás taktikát.

Parvusnak úgy megeredt a nyelve, hogy már az oszvobozsgyenyistákkal („demokratákkal“) való formális egyességről kezdett beszélni, az oszvobozsgyenyisták és a szociáldemokraták közös politikai felelősségéről, valamint arról, hogy a szociáldemokraták pontosan meghatározott feltételek és követelések alapján támogatják az oszvobozsgyenyistákat, — ez ellen a gyalázatos ostobaság ellen valószínűleg még az újiszkrások is kapálózni fognak. Pedig Parvus csak a szokottnál nyiltabban és durvábban fejezte ki az újiszkrás irányzat alapgondolatát. A Parvus javasolta formális támogatás csupán elkerülhetetlenül következik abból az *erkölcsi* támogatásból, amelyben az új „Iszkra“ kezdettől fogva részesítette a monarchista burzsoáziát azzal, hogy elítélte a duma aktív bojkottját, azzal, hogy igazolta és védelmezte azt az eszmét, hogy a demokratáknak részt kell venniök a dumában, azzal, hogy parlamentesdit játszott akkor, amikor nincs semmiféle parlament. Nem hiába mondták: parlamentünk ugyan még nincs, de parlamenti kretinizmusunk van bőven!

Megmutatkozott az újiszkrások alapvető hibája. Egész idő alatt szemet hunytak *a kiegyezés elmélete*, az oszvobozsgyenyista irányzat e fő politikai elmélete, az oroszországi burzsoázia osztályálláspontjának és osztályérdekeinek e legmélyebb és leghűbb kifejezése felett. A dolognak csak egyik oldalát hangsúlyozták és hangsúlyozzák most is, a burzsoázia és az önkényuralom közti konfliktusokat, homályban hagyva a dolog másik oldalát: a burzsoázia *megegyezését* az önkényuralommal a nép ellen, a proletariátus ellen, a forradalom ellen. Holott a dolognak

éppen ez a másik oldala egyre jobban előtérbe kerül, mind nagyobb jelentőségre téve szert az oroszországi forradalom minden egyes lépésével, minden hónappal, amellyel tovább húzódik ez a helyzet, mely oly elviselhetetlen a rendszer burzsoá hívei számára.

Az újiszkrások alapvető hibája oda vezetett, hogy alapjában helytelenül értékelték azokat a módszereket, melyekkel a szociáldemokrácia felhasználhatja a burzsoázia és az önkényuralom közti konfliktusokat, melyekkel saját erőnkből magunk is *szíthatjuk* ezeket a konfliktusokat. Igen, feltétlenül és mindig szítanunk kell az ilyen konfliktusokat, a duma nélkül is, a duma megalakulása előtt is, a dumában is, ha majd összeül. A konfliktusok szításának *eszközét* azonban az újiszkrások egyáltalán nem ott keresik, ahol keresniök kellene. Ahelyett, hogy lángra lobbantanák a tüzet, vagyis bevernék az ablakot és beeresztenék a munkásfelkelések szabad levegőjét, verítékezve játékfujtatókat gyártanak, nevetségesebbnél nevetségesebb követelésekkel és az oszvobozsgyenyisták számára szabott feltételekkel igyekeznek felszítani az oszvobozsgyenyista forradalmi tüzet.

Igen, mindig támogatnunk kell a burzsoáziát, ha forradalmi módon lép fel. Ez a támogatás azonban részünkről mindig abból állt (gondoljanak a „Zarja" és a régi „Iszkra" valamint az „Oszvobozsgyenyije" közötti viszonyra), s a forradalmi szociáldemokrácia részéről a jövőben is mindig elsősorban és főleg abból fog állni, hogy könyörtelenül leleplezi és megbélyegzi ennek a — tisztesség ne essék szólván — „demokratikus" burzsoáziának minden csalárd lépését. Ha befolyásolni tudjuk a burzsoázia demokratizmusát, ez a befolyás csak akkor lesz reális, ha a burzsoá demokratáknak a munkások és öntudatos parasztok előtti minden szereplése egyúttal halálos ítélet lesz e burzsoázia összes árulásai és hibái felett, a megszegett ígéretek és a szép szavakkal ellentétben álló élet és tettek felett. Ha a burzsoázia tegnap még Európaszerte azt harsogta, hogy bojkottálja a dumát, ma meg már aljasságokat követ el, visszavonja ígéreteit, megváltoztatja döntéseit, átírja határozatait, mindenféle Durnovókkal megállapodik a legális tevékenység módjáról, akkor nekünk nem szabad

erkölcsileg támogatnunk ezeket a hazudozókat, az önkényuralomnak ezeket a lakájait, nem szabad hagynunk, hogy kimásszanak a csávából, nem szabad megengednünk, hogy a munkások közelébe férkőzzenek újabb ígéretekkel (amelyeket éppúgy felrúgnak majd, ha a duma tanácskozó testületből törvényhozó testületté válik), nem, meg kell bélyegeznünk őket és meg kell értetnünk az egész proletariátussal, hogy elkerülhetetlenül és óhatatlanul újabb árulásokat fog elkövetni ez a burzsoá „demokrácia", elkerülhetetlenül és óhatatlanul újabb árulásokat fognak elkövetni azok, akik az alkotmányt Trepovékkal, a szociáldemokráciát az oszvobozsgyenyista eszmékkel akarják összeegyeztetni. Be kell bizonyítanunk és meg kell mutatnunk az összes munkásoknak — egyebek közt annak alapján, ahogy a burzsoázia a bojkott kérdésében is kijátszotta a népet —, hogy mindezek a Petrunkevicsek és társaik már teljesen kifejlett Cavaignacok és Thiers-ek[78].

Tegyük fel, hogy nem vagyunk elég erősek a duma létrejöttének megakadályozására. Tegyük fel, hogy a duma összeül. Elkerülhetetlenek benne az alkotmány miatti konfliktusok, mert a burzsoáziának szükségképpen a hatalom felé kell törnie. Akkor is kötelesek vagyunk támogatni ezt a törekvést, mert az alkotmányos rendszer a proletariátusnak is ad egyet-mást, mert a burzsoáziának mint osztálynak az uralma megtisztítja a talajt a mi szocializmusért folyó harcunk számára. Mindez igaz. De itt nemhogy találkozna, hanem épp itt kezd csak gyökeresen eltérni a mi nézetünk az új „Iszkrá"-étól. Ez az eltérés nem abban a kérdésben áll fenn, hogy támogatni kell-e a burzsoá demokratizmust, hanem abban, hogy mivel kell támogatni a forradalom korszakában, hogyan kell nyomást gyakorolni rá. Ha igazolni próbálják árulásukat vagy szemet húnynak felette, ha gyorsan megalkusznak velük, ha siettetik a parlamentesdit s ígéreteket és kötelezettségeket szednek ki tőlük, csak azt érik el, hogy *ők fognak nyomást gyakorolni önökre, s nem önök rájuk!* Megértük a forradalmat. Elmúlt az az idő, amikor csak írott szóval gyakoroltunk nyomást. A parlamenti nyomásnak az ideje még nem jött el. *Valóságos* nyomást, nem pedig játéknyomást *csak* a felkelés gyakorolhat. Ha majd a polgár-

háború az egész országra kiterjed, katonai erővel, nyilt ütközetben fogunk nyomást gyakorolni, s minden más ilyen irányú kísérlet üres és nyomorúságos frázis. Senki sem merte még azt állítani, hogy az oroszországi felkelések korszaka lezáródott. S ha ez így van, akkor mindazok, akik távol akarnak tartani minket a felkelés feladatától, akik megpróbálnak lebeszélni minket arról, hogy a felkelést szükségesnek tartsuk, akik hajlandók bárminemű „engedményt" adni a burzsoá demokráciával szemben támasztott ama követelésünkből, hogy vegyen részt a felkelésben — azok leteszik a fegyvert a burzsoázia előtt, azok a proletariátust a burzsoázia függelékévé igyekeznek tenni. A proletariátus még sehol a világon és egyetlenegyszer sem engedte ki kezéből a fegyvert akkor, amikor megkezdődött a komoly harc, még sohasem engedett az elnyomás és kizsákmányolás átkos örökségének anélkül, hogy össze ne mérte volna erejét az ellenséggel. Ezek azok az eszközök, amelyekkel most nyomást gyakorolhatunk, csak ezekben reménykedhetünk. Senki sem jósolhatja meg előre a harc kimenetelét. Ha a proletariátus győz, a forradalmat is munkások és parasztok viszik véghez, nem pedig a Golovinok és a Sztruvék. Ha leverik a proletariátust, akkor a burzsoázia újabb alkotmányos jutalmakat kap, amiért segített az önkényuralomnak ebben a harcban. Akkor — és csakis akkor — új korszak kezdődik, új nemzedék lép színre, megismétlődik az európai történelem, a parlamentarizmus egyidőre az egész politika valódi próbaköve lesz.

Most azonnal akarnak nyomást gyakorolni? — akkor készítsék elő, hirdessék, szervezzék meg a felkelést. Csak ez teszi lehetővé, hogy a duma-komédia ne az orosz burzsoá forradalom végét jelentse, hanem a teljes demokratikus forradalmi átalakulás kezdetévé váljék, amely az egész világon lángralobbantja majd a proletárforradalmak tüzét. Csak a felkelés lehet a záloga annak, hogy a mi „egyesült Landtag"-unk ne egy frankfurti típusú alkotmányozó gyűlés előjátéka legyen, hogy a forradalom ne csupán egy március 18-ával (1848) érjen véget, hogy nálunk ne csak július 14-ére kerüljön sor (1789), hanem augusztus 10-ére is (1792). Csak a felkelés — s nem az oszvobozsgyenyisták-tól gyűjtött sok aláírás — kezeskedhetik azért, hogy az

oszvobozsgyenyisták soraiból is támadhatnak egyes Johann Jacobyk[79], akik végülis megundorodnak a Golovin-féle hajbókolástól és az utolsó pillanatban beállnak a proletariátus és a parasztság soraiba, hogy velük küzdjenek a forradalomért.

„Proletarij" 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

VITATKOZZATOK A TAKTIKÁRÓL, DE ADJATOK KI VILÁGOS JELSZAVAKAT!

Az Állami Dumával szemben követendő taktika kérdésében egyre hevesebb viták dúlnak. Az „Iszkra“ és a „Proletarij“ között mind mélyrehatóbb a nézeteltérés, különösen Parvusnak az „Iszkrá“-ban megjelent cikke óta. A taktikán kell vitatkozni. De ugyanakkor feltétlenül arra kell törekednünk, hogy teljesen tisztázzuk a kérdést. A taktikai kérdések a párt politikai magatartásának kérdései. Hogy a párt ilyen vagy amolyan magatartást tanúsítson-e, ezt elméletileg is, történelmi példákkal is, a politikai helyzet elemzésével is stb. alá lehet és alá *is kell* támasztani. Egy harcoló osztály pártjának azonban mindezen viták közepette sem szabad szem elől tévesztenie, hogy politikai magatartásunk konkrét kérdéseire teljesen világos, *csak egyféleképpen értelmezhető* választ kell adni: igen vagy nem? megtegyük-e ezt vagy azt most nyomban, ebben a pillanatban, vagy sem?

Már csak azért is szükség van ilyen világos válaszokra, nehogy eltúlozzák, összezavarják a nézeteltéréseket, s hogy a munkásosztály egészen pontosan tudja, konkrétan mit tanácsol neki ez vagy az a szociáldemokrata az adott helyzetben.

Hogy teljesen világosak legyenek az „Iszkrá“-val folytatott vitáink, alább egy konkrét kérdéseket tartalmazó listát közlünk, amelyek azzal kapcsolatosak, hogy milyen politikai magatartást tanusítson a szociáldemokrácia a jelenlegi agitációs duma-kampány során. Semmiképpen nem állítjuk, hogy ez a lista valóban teljes, s nagy örömmel fogadunk minden útmutatást azok részéről, akik szükségesnek tartják egyes kérdések kiegészítését, módo-

sítását vagy felbontását. Magától értetődik, hogy ami a választási gyűlésekre vonatkozik, az általában mindenféle gyűlésre érvényes.

MIT TANÁCSOLNAK A SZOCIÁLDEMOKRATÁK A PROLETARIÁTUSNAK AZ ÁLLAMI DUMÁVAL KAPCSOLATBAN?

	„Iszkra“	„Proletarij“
1. Behatoljanak-e a munkások a választási gyűlésekre?	Igen.	Igen.
2. Behatoljanak-e a munkások a választási gyűlésekre akár erőszakkal is?..	Igen.	Igen.
3. Beszéljünk-e ezeken a gyűléseken arról, hogy az Állami Duma teljesen haszontalan intézmény, s beszéljünk-e a szociáldemokrácia valamennyi céljáról és egész programmjáról?	Igen.	Igen.
4. Felhívjuk-e ezeken a gyűléseken a munkásokat és az egész népet fegyveres felkelésre, forradalmi hadsereg és ideiglenes forradalmi kormány alakítására?....	?	Igen.
5. Ezek a (4. pont) jelszavak legyenek-e egész „duma“-kampányunk középpontjában?	Nem.	Igen.
6. Megbélyegezzük-e az Állami Dumába bemenő „oszvobozsgyenyistákat“ (vagy „alkotmányos-demokratákat“) mint burzsoá árulókat, akik „kiegyeznek“ a cárral?	Nem.	Igen.
7. Mondjuk-e a népnek mi, szociáldemokraták, hogy az lesz a legjobb, ha Petrunkevicséket vagy Sztahovicsékat stb. választják be az Állami Dumába?......	Igen.	Nem.
8. Kössünk-e bárminemű egyezményt az oszvobozsgyenyistákkal, amelynek értelmében támogatnánk őket bizonyos feltételek, követelések, kötelezettségek stb. teljesítése mellett?	Igen.	Nem.

	„Iszkra“	„Proletarij“
9. A „forradalmi önkormányzat“ jelszavát helyezzük-e agitációnk középpontjába?	Igen.	Nem.
10. Felhívjuk-e a népet most nyomban, hogy általános szavazás útján válassza meg a forradalmi önkormányzat szerveit, s rajtuk keresztül az alkotmányozó gyűlést?	Igen.	Nem.
11. Válasszunk-e szociáldemokrata választási bizottságokat? felléptessük-e a magunk szociáldemokrata képviselőjelöltjeit az Állami Duma választásain?	Igen.	Nem.

„Proletarij“ 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

PARLAMENTESDI

Már nem egy alkalommal (a „Proletarij" 12. számában még az Állami Dumáról szóló törvény megjelenése előtt, augusztus 6-a után pedig a 14—17. számban) kifejtettük taktikánkat az Állami Dumával kapcsolatban, s most újra meg kell vizsgálnunk, összevetve azokkal az új nézetekkel, amelyekkel Parvus előhozakodott (különlenyomat az „Iszkra" 110. számából: „A szociáldemokrácia és az Állami Duma" című cikk).

Előbb kövessük lépésről lépésre Parvus gondolatmenetének fő vonalát. „A végsőkig küzdenünk kell ez ellen az aljasságból és hitványságból gyúrt álparlament ellen" — kezdi cikkét, s ezt az igaz tételt nyomban a következő, nem kevésbbé igaz tétellel egészíti ki: „Az Állami Dumát ... csak egy népi felkeléssel dönthetjük meg. Arra kényszeríteni a kormányt, hogy változtassa meg a választójogot és terjessze ki a duma jogait, szintén csak népi felkeléssel lehet." Kitűnő. Most hát azt kérdezzük, milyen *agitációs* jelszavakat tűzzünk ki az Állami Duma tekintetében? Melyek az aljasság és hitványság keveréke elleni harc *megszervezésének* fő és kiváltkép fontos formái? Parvus lényegében ugyanígy teszi fel a kérdést, mondván: „Amivel mi a magunk részéről hozzájárulhatunk a felkelés előkészítéséhez, az az agitáció és a szervezés." S e kérdés első részét, a választási gyűlésekkel kapcsolatos magatartás problémáját így oldja meg:

„Ha megzavarjuk ezeket a gyűléseket — írja Parvus —, ha meghiúsítjuk őket, ezzel csak a kormánynak teszünk szolgálatot."

Ellenzi-e tehát Parvus, hogy a munkások *megzavarják*

a földbirtokosok és kereskedők maroknyi csoportját abban, hogy a választási gyűléseken az aljas és hitvány Állami Dumára *korlátozzák* a vita tárgyát? Ellenzi-e Parvus azt, hogy a munkások a választási gyűléseket az „aljas" Állami Duma bírálatára és arra használják fel, hogy a gyűléseken *saját* szociáldemokrata nézeteiket és jelszavaikat népszerűsítsék?

Az idézett mondatból az derül ki, hogy ellenzi, ám az idézett mondat után Parvus már mást mond: „Amit nem adnak meg önként a munkásoknak — olvassuk cikkében —, azt erőszakkal kell elvenniök. Tömegesen kell elmenniök a választási összejövetelekre és *munkásgyűlésekké* kell változtatniok őket (a cikkben a kiemelés mindenütt tőlünk származik. *A „Proletarij" szerkesztősége). Ahelyett*, hogy azon elmélkednének, hogy Iván Fomicsot vagy Foma Ivanicsot válasszák-e meg, politikai kérdéseket tűznek napirendre (Parvus valószínűleg szociáldemokrata kérdéseket akart mondani, mert Foma vagy Iván megválasztásának kérdése szintén politikai kérdés). Itt megvitathatjuk a kormány politikáját is, a liberálisok taktikáját is, az osztályharcot is, magát az Állami Dumát is. Mindez forradalmasítja a tömegeket."

Nézzék csak, hová lyukadt ki Parvus. Egyrészt nem kell megzavarni a Trubeckojok, Petrunkevicsek és Sztahovicsok gyűléseit. A bojkott gondolatát Parvus határozottan elítéli a cikke végén. Másrészt a gyűlésre be kell hatolni, mégpedig: 1) erőszakkal; 2) a Petrunkevicsek és Sztahovicsok gyűlését „munkásgyűléssé" kell *„változtatni"*; 3) *ahelyett*, hogy arról elmélkednénk, mi célból gyűltünk össze (Fomát válasszuk-e meg vagy Ivánt?), vitassuk meg a mi szociáldemokrata kérdéseinket: az osztályharcot, a szocializmust és természetesen a népi felkelés szükségességét, feltételeit, feladatait, eszközeit, módszereit, fegyvereit, szerveit — olyan szerveit, mint a forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány. Mi azt mondjuk: természetesen, noha Parvus egy árva szót sem szólt arról, hogy a választási gyűléseken hirdessük a felkelést, mert kezdetben ő maga beismerte, hogy a végsőkig kell küzdenünk és hogy *csak* felkeléssel érhetjük el legközelebbi céljainkat.

Világos, hogy Parvus belezavarodott a kérdésbe.

Hadakozik a bojkott eszméje ellen, nem tanácsolja, hogy megzavarjuk és meghiúsítsuk a gyűléseket, — s mindjárt utána azt tanácsolja, hogy hatoljunk be *erőszakkal* a gyűlésekre (ez talán nem azt jelenti, hogy „meghiúsítsuk“ őket?), változtassuk őket munkásgyűlésekké (ez talán nem azt jelenti, hogy „megzavarjuk“ a Petrunkevicseket és Sztahovicsokat?), hogy *ne a duma* kérdéseit vitassuk meg, hanem saját szociáldemokrata, forradalmi kérdéseinket, amelyeket a Petrunkevicsek nem akarnak komolyan megvitatni, a munkások és az öntudatos parasztok viszont nagyonis meg akarnak vitatni és feltétlenül meg is fognak vitatni.

Miért zavarodott bele ebbe Parvus? Azért, mert nem értette meg, mi a vita tárgya. Azt képzelte, hogy a bojkott egyszerű visszavonulást jelent, azt jelenti, hogy lemondunk arról a gondolatról, hogy a választási gyűléseket *a mi* agitációnk céljaira használjuk fel — s így készült hadakozni a bojkott gondolata ellen. Pedig ilyen passzív bojkottot senki sem hirdet még a legális sajtóban sem, az illegális sajtóról nem is szólva. Parvus, amikor összetéveszti a passzív bojkottot az aktív bojkottal, s amikor okfejtésekbe bocsátkozik a bojkottról, de egy árva szóval sem elemzi a bojkott *másik formáját*, arról tesz tanúságot, hogy fogalma sincs az orosz politikai kérdésekről.

Már nem egyszer rámutattunk az „aktív bojkott“ kifejezés elfogadott jelentésére, s megjegyeztük, hogy a munkásoknak nincs miért bojkottálniok az Állami Dumát, mert az Állami Duma maga bojkottálja őket. Ezen elfogadott kifejezés valódi tartalmát azonban már kezdettől fogva, másfél hónappal ezelőtt, egészen világosan meghatároztuk, és a „Proletarij“ 12. számában, az Állami Dumáról szóló törvény megjelenése előtt a következőket írtuk: „A passzív tartózkodással ellentétben az aktív bojkott feladata az agitáció megtízszerezése, gyűlések rendezése mindenütt, a választási gyűlések kiaknázása (felhasználása), még ha erőszakkal kell is azokra behatolni, tüntetések, politikai sztrájkok rendezése stb. stb.“ S valamivel lejjebb: „Az aktív bojkott“ (idézőjelbe tettük ezt a kifejezést mint elfogadott terminust): „agitációs, forradalmi erők fokozott mértékben, megkettőzött energiá-

val, háromszoros feszültséggel folyó toborzása, szervezése."

Ez olyan világos, hogy csak azok nem értették meg, akik egészen idegenül állnak az orosz politikai kérdésekkel szemben, vagy akik reménytelenül zavarosak, Konfusionsräthe („zavarkeltési-tanácsosok"), mint a németek mondják.

Szóval végtére is mit akar Parvus? Amikor azt tanácsolja, hogy erőszakkal hatoljunk be a választási gyűlésekre, változtassuk őket munkásgyűlésekké, vitassuk meg a szociáldemokrata kérdéseket és a felkelést, „ahelyett, hogy azon elmélkednénk, Iván Fomicsot vagy Foma Ivanicsot válasszuk-e meg" (jegyezzük meg: „ahelyett", s nem „azzal együtt" vagy „amellett") — éppen az aktív bojkottot ajánlja. Parvusszal, mint látjuk, egy kis baj történt: jobbra tért, balra ért. Hadat üzent a bojkott eszméjének — s ő maga (a választási gyűlések kérdésében) az aktív bojkott mellett foglalt állást, vagyis a bojkottnak a mellett az egyetlen formája mellett, amelyet az orosz politikai sajtóban megvitattak.

Parvus persze azt felelheti erre, hogy az elfogadott terminusok rá nézve nem kötelezők. Ez az ellenvetés formálisan jogos, de lényegében nem ér semmit. Ismerni kell azt, amiről szó van. Szavakon nem fogunk nyargalni, de azok a politikai terminusok, melyek már kialakultak Oroszországban, a cselekmény színhelyén, befejezett tények, melyekkel feltétlenül számolni kell. Az olyan külföldi szociáldemokrata író, akinek eszébe jutna, hogy márpedig ő nem vesz tudomást ezekről a cselekmény színhelyén kialakult jelszavakról, csak szűklátókörű és begyepesedett írói önhittségről tenne tanúságot. Ismételjük: Oroszországban senki sem beszélt, a forradalmi sajtóban senki sem írt másféle bojkottról, mint aktív bojkottról. Parvusnak feltétlenül jogában állna, hogy bírálja ezt a terminust, hogy elvesse vagy másképp értelmezze elfogadott jelentését stb., de ha nem vesz róla tudomást vagy kiforgatja már kialakult jelentését, azzal csak összezavarja a kérdést.

Fentebb hangsúlyoztuk, hogy Parvus nem azt mondta: azzal együtt, hanem azt, hogy ahelyett. Parvus nem azt tanácsolja, hogy Foma vagy Iván megválasztásának kérdésével együtt vessük fel a mi szociáldemokrata problémáin-

kat és a felkelés kérdését is, hanem hogy a választás kérdése *helyett* vessük fel az osztályharc és a felkelés kérdését. Ez a „nem ezzel együtt, hanem ehelyett“ igen fontos különbség, s annál is inkább ki kell rá térnünk, mert Parvus — mint cikke további részéből látható — talán maga is úgy gondolta, hogy helyreigazítja magát és így fogja mondani: nem helyette, hanem ezzel együtt.

Két kérdést kell megvizsgálnunk: 1) meg lehet-e vitatni a választási gyűléseken Iván vagy Foma megválasztásának kérdésével „együtt“ az osztályharc, a szocializmus, a felkelés kérdését is? 2) ha ez lehetséges, akkor együtt kell-e megvitatni az első és a második kérdéscsoportot, vagy csak a másodikat kell megvitatni az első helyett? Aki ismeri az orosz viszonyokat, annak aligha fog nehézséget okozni a válasz erre a két kérdésre. A választási gyűlésekre erőszakkal kell majd behatolni és erőszakkal kell munkásgyűlésekké változtatni őket, vagyis mindenekelőtt le kell gyűrni a rendőrség és a katonaság ellenállását. Valamelyest is jelentős munkásközpontokban (s a szociáldemokrata munkáspárt csak ilyen helyeken számíthat arra, hogy valóban széleskörű népmozgalmat fog vezetni) a rendőrség és a katonaság igen komoly ellenállást fog kifejteni. Ha erre nem gondolnánk, ez egyenesen ostobaság volna részünkről. Parvus maga mondja, hogy „a választási agitáció minden percben forradalmi felkeléssé változhat“. Ha ez így van, akkor erőinket éppen *a felkelés feladatával* kapcsolatban kell számbavennünk és ezzel kell összeegyeztetnünk, nem pedig azzal a feladattal, hogy olyan irányban gyakoroljunk befolyást a választásokra, hogy ne Iván, hanem Foma kerüljön be az Állami Dumába. Ha ez így van, akkor egész agitációs duma-kampányunk fő és központi jelszavává a fegyveres felkelés, forradalmi hadsereg, forradalmi kormány jelszavát kell megtennünk. Ha ez így van, akkor mindenekelőtt és leginkább éppen ezeket a jelszavakat kell hirdetnünk és megmagyaráznunk minden gyűlésen. Ezért Parvus ismét maga alatt vágja a fát, amikor egyrészt „minden percben“ várja a felkelést, másrészt némán hallgat a felkelés hirdetéséről, feltételeinek, eszközeinek, szerveinek megvizsgálásáról, mint a duma-kampány „mozgató idegéről“.

Továbbá. Lássuk a másik esetet, amely különösen egyes kevésbbé jelentős központokban következhet be. Tegyük fel, hogy a gyűlésekre való bejutás kísérlete nem vezet komoly harcra a kormány ellen, nem kerül sor felkelésre. Tegyük fel, hogy ezeket a kísérleteket egyes esetekben siker koronázza. Ebben az esetben nem szabad megfeledkezni először is arról az intézményről, amelyet *statáriumnak* neveznek. Valahányszor a nép részleges győzelmet arat a rendőrség és a katonaság felett, a kormány statárium kihirdetésével válaszol — amit valószínűleg még Parvus is tud. Megijeszt-e bennünket az ilyen perspektíva? Nem, mert ez olyan lépés, amely közelebb hozza a felkelést és általában az egész harcot kiélezi. Megijeszti-e ez a zemsztvo-képviselőket és általában a duma-elektorokat? Feltétlenül megijeszti, mert ez megkönnyíti a Miljukovok letartóztatását, mert ez alkalmat ad a kormánynak arra, hogy betiltsa a választási gyűlések egy részét, sőt talán az összes gyűléseket és az egész dumát! Tehát megint csak oda lyukadunk ki, hogy egyesek óhajtják a felkelést, hirdetik, előkészítik, agitálnak mellette, felkelő osztagokat szerveznek stb., mások meg nem akarják a felkelést, küzdenek a felkelés eszméje ellen, elítélik a felkelés hirdetését, esztelennek, bűnösnek tekintik stb. Hát Parvus ne tudná, hogy ezek a „mások“ — *az összes oszvobozsgyenyisták*, vagyis még a legbaloldalibb elemek is azok közül a burzsoá demokraták közül, akik bekerülhetnek a dumába??

Ha pedig Parvus ezt tudja, akkor tudnia kell (másodszor is) a következőt. A választási gyűlésekre való erőszakos behatolással és a gyűlések munkásgyűlésekké változtatásával szemben nemcsak (s néha nem is annyira) a rendőrség és a katonaság fog ellenállást kifejteni, *hanem maguk a zemsztvo-képviselők, maguk az oszvobozsgyenyisták is.* Csak gyerekek tehetik meg, hogy erről nem vesznek tudomást. A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták világosabban és nyiltabban vetik fel a kérdést, mint egyes szociáldemokraták. Vagy a felkelést készíti elő valaki és ezt állítja az agitáció és az egész munka középpontjába, vagy áttér a duma talajára és erre alapozza az egész politikai harcot. A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták már eldöntötték ezt a kérdést, mint nem egyszer említettük

és hangsúlyoztuk már a „Proletarij" 12. számában és azóta is. A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták éppen azért és csak azért mennek el a gyűlésekre, hogy megvitassák, kit válasszanak meg: Fomát-e vagy Ivánt, Petrunkevicset-e vagy Sztahovicsot, s hogy „harci" programmot fogadjanak el (idézőjelek közé tett, fehér glaszékesztyűs harc programmját) a duma talaján, s korántsem felkelés útján. A zemsztvo-képviselőknek és az oszvobozsgyenyistáknak (szándékosan vonjuk egy kalap alá őket, mert politikai különválasztásukat semmi sem indokolja) természetesen nem lesz kifogásuk az ellen, hogy forradalmárok és szociáldemokraták is eljöjjenek gyűlésükre (de csak ott és csak akkor, ha ez jelentősebb erőszakoskodás nélkül megvalósítható!!), már amennyiben az utóbbiak között akadnak olyan oktalanok, akik hajlandók megígérni, hogy Fomát „támogatják" Ivánnal szemben, Petrunkevicset Sztahovicscsal szemben. Azt azonban sohasem fogják tűrni a zemsztvo-képviselők, hogy az *ő* gyűlésüket „munkásgyűléssé változtassák", hogy az *ő* gyűlésükből népi forradalmi gyűlést csináljanak, hogy az *ő* szószékükről nyiltan és leplezetlenül fegyveres felkelésre szólítsanak. Egy kicsit kellemetlen ugyan ezen a nyilvánvaló igazságon rágódni, de Parvusnak és az „Iszkrá"-nak ezt a szájukba kell rágnunk. A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták szükségképpen ellenállnak majd annak, hogy *ilyesmire* használják fel gyűléseiket, bár ezek a burzsoá kalmárok természetesen nem erőszakkal fognak ellenállni, hanem veszélytelenebb, „békés" és kerülő eszközökkel. Azokkal, akik azt ígérik, hogy a „nép" Petrunkevicset fogja támogatni Sztahovicscsal szemben és Sztahovicsot Gringmuttal szemben, kizárólag azzal a feltétellel fognak megegyezni, hogy nem fogják választási gyűlésüket munkásgyűléssé változtatni, nem fogják szószéküket arra használni, hogy onnan szólítsanak felkelésre. Ha megtudják, hogy gyűlésükre munkások mennek (s ezt majdnem mindig megtudják, mert egy tömegtüntetést nem lehet titokban tartani), az egyik nyomban jelenteni fogja a felsőbb hatóságnak, a másik meg igyekezni fog lebeszélni a szociáldemokratákat arról, hogy ezt tegyék, a harmadik sietve biztosítani fogja a kormányzót, hogy „nem az ő hibájuk-

ból történt", hogy ők akarják a dumát, be akarnak kerülni a dumába, hogy ők „hű testvérük", Sztruve úr révén mindig is elítélték a felkelés „esztelen és bűnös" hirdetését; a negyedik azt tanácsolja majd, hogy változtassák meg a gyűlés színhelyét és idejét; megint mások, a „legbátrabbak" és politikailag a legügyesebbek, titokban megsúgják, hogy örömmel hallgatják meg a munkásokat, köszönetet mondanak a szociáldemokrata szónoknak, mélyen meghajolnak és térdre esnek a „nép" előtt, szép, hatásos és érzéssel teli beszédben biztosítanak róla mindenkit, hogy ők mindig a nép pártján, szívvel-lélekkel a nép pártján vannak, hogy ők nem a cárral, hanem a néppel tartanak, hogy az „ő" Petrunkevicsük már régen megmondotta ezt, hogy ők „teljesen egyetértenek" a szociáldemokrata szónokkal abban, hogy az Állami Duma „aljas és hitvány", de — Parvusnak, a parlamenti eszme igen tiszteletreméltó bajnokának szavaival élve, aki éppen jókor ülteti át a parlament nélküli Oroszországba a szociáldemokraták és a katolikusok Vollmar-féle szövetségeinek parlamenti díszpéldányait — „a választási agitációt nem megzavarni kell, hanem kiterjeszteni"; az agitáció kiterjesztése pedig nem azt jelenti, hogy esztelenül kockáztassuk az Állami Duma sorsát, hanem hogy az egész nép „támogassa" Foma megválasztását Ivánnal szemben, Petrunkevicsét és Rogyicsevét Sztahovicscsal szemben, Sztahovicsét Gringmuttal szemben és így tovább.

Egyszóval, minél ostobábbak és gyávábbak lesznek a zemsztvo-képviselők, annál kevesebb a valószínűsége annak, hogy meghallgatják Parvust választási gyűlésükön. S minél okosabbak és bátrabbak, annál több lesz a valószínűsége ennek, s annál több lesz a valószínűsége annak is, hogy a Fomát Iván ellenében támogató Parvust bolonddá teszik.

Nem, derék Parvus! Amíg nincs parlament Oroszországban, addig az, aki Oroszországban a parlamentarizmus taktikáját akarja alkalmazni, méltatlan módon parlamentesdit játszik, a forradalmi munkások és az öntudatos parasztok vezéréből a földbirtokosok uszályhordozójává válik. Aki a — nálunk nem létező — nyilt politikai pártok ideiglenes egyezségeit Rogyicsevékkel és

Petrunkevicsékkel kötött titkos paktumokkal helyettesíti, amelyek alapján ezek támogatják őket Sztahovicscsal szemben, az züllieszti a munkásokat. A szociáldemokrata párt viszont egyelőre nem léphet fel nyiltan a tömegek előtt, a radikális demokrata párt pedig részben nem tud, részben nem akar, sőt inkább nem akar, mint nem tud.

A zemsztvo-képviselőknek és az oszvobozsgyenyistáknak erre a nyilt és világos jelszavára: le a felkelés bűnös hirdetésével, dolgozzunk a dumában és a duma révén, — ezzel a nyilt és világos jelszóval kell válaszolnunk: le a szabadság burzsoá árulóival, le az oszvobozsgyenyista urakkal és társaikkal, le a dumával és éljen a fegyveres felkelés!

Aki a felkelés jelszavát összeköti Fomának vagy Ivánnak a választásokon való „részvételével", az a „széleskörű" és „sokoldalú" agitáció és a „rugalmas" és „finom" jelszavak ürügyén csak zavart kelt, mert e kettő egyesítése gyakorlatilag nem más, mint manyilovizmus. Ha Parvus és Martov kijelenti a zemsztvo-képviselőknek, hogy Petrunkevicset fogja „támogatni" Sztahovicscsal szemben (azokat a kivételes eseteket tartva szem előtt, amikor az ilyesmi lehetséges lesz), ez gyakorlatilag nem a néptömegek előtti nyilt kiállás lesz, hanem a munkások bolonddá tett vezérének maroknyi munkásáruló előtt elhangzó, kulisszák mögötti ágálása. Elméletileg, illetve taktikánk általános alapelvei szempontjából e két jelszó egyesítése most, az adott helyzetben a parlamenti kretinizmus egyik válfaja. Számunkra, forradalmi szociáldemokraták számára a felkelés nem abszolút, hanem konkrét jelszó. 1897-ben félretettük, 1902-ben az általános készülődés értelmében vetettük fel, s csak 1905-ben, január 9-e után adtuk ki közvetlen felhívásként ezt a jelszót. Mi nem feledkezünk meg arról, hogy Marx 1848-ban a felkelés mellett volt, 1850-ben viszont elítélte a felkeléssel kapcsolatos lázálmokat és frázisokat[80], hogy Liebknecht az 1870—1871-es háború előtt kikelt a Reichstagban való részvétel ellen, a háború után meg maga is részt vett benne. Nyomban, még a „Proletarij" 12. számában, megjegyeztük, hogy nevetséges volna lemondani a jövőre nézve a duma talaján folytatandó harcról. Tudjuk, hogy ha nincsenek

meg a felkelés feltételei, nemcsak egy parlament, hanem még egy paródiába illő parlament is az egész agitáció középpontjává válhat arra az időszakra, amíg szó sem lehet népi felkelésről.

Mi azonban azt követeljük, hogy világosan és pontosan tegyék fel a kérdést. Ha önök úgy gondolják, hogy Oroszországban lezárult a felkelések korszaka, mondják meg és védelmezzék nyiltan nézetüket. Mi ezt majd minden szempontból és nyugodtan megfontoljuk és megvitatjuk, a konkrét feltételek figyelembevételével. De ha önök maguk mondják, hogy „minden percben" lehetséges a felkelés, hogy szükség van rá, akkor mi minden olyan okoskodást, amely a duma aktív bojkottja ellen szól, hitvány manyilovizmusnak bélyegzünk és fogunk bélyegezni a jövőben is. Ha a felkelés lehetséges és szükséges, akkor éppen a felkelést kell egész duma-körüli kampányunk központi jelszavává tennünk, s minden oszvobozsgyenyistában, aki húzódozik a felkelés jelszavától, le kell lepleznünk a „frankfurti parlamenti szájhős" kalmár lelkét. Ha a felkelés lehetséges és szükséges, ez azt jelenti, hogy nincs semmiféle legális központ, ahol a felkelés céljaiért legális harcot folytathatnánk, ezt pedig manyilovista frázisokkal nem pótolhatjuk. Ha a felkelés lehetséges és szükséges, ez azt jelenti, hogy a kormány *„a szuronyt tűzte napirendre"*, polgárháborút indított, a demokratikus bírálat ellenbírálataként statáriumot hirdetett, s aki ilyen körülmények között komolyan veszi az Állami Duma „majdnemparlamenti" cégtábláját és lopva szép csendben parlamentesdit játszik négykézre Petrunkevicsékkel, az a forradalmi proletariátus politikáját komédiázó intellektuelek politizálgatásával cseréli fel!

Miután felfedtük Parvus álláspontjának fő hibáját, csak röviden foglalkozhatunk e hibának néhány legszembeötlőbb megnyilvánulásával. „A választások előtt vagy a választások után — írja Parvus — az Állami Dumával kapcsolatban kialakul a politikai pártok létezésének törvényes bázisa." Nem igaz. Valójában *most* a választásoknak a kormány által történő meghamisítására

alakul ki a „törvényes bázis“. Ezt a bázist úgy hívják, hogy 1) kerületi főnök (a parasztok választásai teljesen az ő kezében vannak); 2) ohrana (Miljukov letartóztatása); 3) statárium. Amikor a *valóságban* — nem pedig az írók nyelvén — kialakul majd „a politikai pártok (s köztük az OSzDMP) létezésének törvényes bázisa“, újból felül kell majd vizsgálnunk a felkelés egész kérdését, mert számunkra a felkelés csak egyik fontos, de korántsem mindig kötelező eszköze annak, hogy szabad teret nyerjünk a szocializmusért folyó harc számára.

„Szükség van arra, hogy haladéktalanul fellépjünk, nem mint különálló társadalmi csoportok, nem mint jogászok, mérnökök és zemsztvo-képviselők, hanem mint liberális, demokratikus, szociáldemokrata párt — hivatalosan és nyiltan. A különböző irányzatok képviselői e tekintetben megállapodhatnak egymás közt, mint ahogy meg szoktak állapodni az egyes parlamenti frakciók.“

Igen, ezt megtehetik, de nem nyiltan — mert ha Parvus meg is feledkezett Trepovról, Trepov nem feledkezett meg Parvusról —, hanem csak titokban. Amit Parvus parlamenti egyezménynek nevez (amire néha szüksége van a szociáldemokráciának *parlamentáris* országokban), az a mai Oroszországban, 1905 szeptemberében szégyenletes parlamentesdi játék. A forradalom árulói most az oszvobozsgyenyisták és a forradalmárok közti megegyezést helyezik előtérbe. A forradalom hívei — a szociáldemokraták és az összes forradalmi demokraták, vagyis a felkelés hívei közti megegyezést. Ha az új „Iszkra“, Parvus és Plehanov* *most* köt „parlamenti“ egyezséget az oszvobozsgyenyistákkal (pártalapításukról lásd fentebb, a „Jóbarátok, ha egymásra találnak“ c. cikkben**), mi nyiltan ki fogjuk jelenteni, hogy ezek a szociáldemokraták elvesztették minden valóságérzéküket, s szemétre kell vetnünk őket.

* *Megjegyzés:* Plehanovot azért említettük meg, mert kijelentette a sajtóban, hogy az „Iszkra“ taktikája jobb, mint a „Proletarij“ taktikája. Igaz, Plehanov emellett *egy árva szót sem szólt az újiszkrások* és a III. kongresszus határozatairól, de ha szociáldemokrata író létére köntörfalaz és mellébeszél, ez nem enyhítő, hanem súlyosbító körülmény.

** Lásd ebben a kötetben 254. old. — *Szerk.*

Akkor majd a forradalmi demokratákkal kötünk egyezséget a felkelésért, a felkelés előkészítéséért és végrehajtásáért inditandó együttes agitáció talaján.

Az újiszkrás határozatok elemzésével már kimutattuk (Lenin: „Két taktika"), hogy az „Iszkra" a liberális földesúr színvonalára ereszkedik le, a „Proletarij" viszont magához emeli és tettre buzdítja a forradalmi parasztot*.

„Kell, hogy minden párt megszervezze a maga választási bizottságát a választások lefolytatására az egész országban. Kell, hogy ezek a választási bizottságok megegyezzenek egymással a szólás-, gyülekezési stb. szabadság kiterjesztésére irányuló gyakorlati lépések tekintetében a választások idejére. Kell, hogy közösen vállalják a politikai felelősséget (hallgassák, hallgassák csak munkás elvtársak! Az újiszkrások Petrunkevicsékkel akarnak összeboronálni benneteket! Le a Petrunkevicsekkel és le az újiszkrásokkal!), hogy ha valamelyik politikai párt hivatalos képviselője ellen éppen ilyen minőségben indít a rendőrség hajszát vagy bírósági eljárást, valamennyi többi (!) párt képviselői jelentsék be, hogy szolidárisak vele, s együttesen szervezzenek védelmében népi (??) tiltakozást, s ha lehet (hallgassák csak!), népi felkelést."

Szerencsés utat, kedves Parvus! Csak szervezzen tiltakozó hadjáratot és felkelést a Petrunkevicsekkel (demokrata) és a Sztahovicsokkal (liberális) — a mi utaink elváltak egymástól. Mi *ezt* a forradalmi demokratákkal fogjuk megcsinálni. Csak változtassák meg egyúttal a jelszavaikat is, mélyen tisztelt hősei a „parlamenti egyezményeknek", s a helyett a jelszó helyett, hogy „felkelésre van szükség", mondják ezt: „*ha lehet*, felkeléssel kell kiegészíteni a tiltakozó hadjáratot". Akkor minden oszvobozsgyenyista egyet fog érteni önökkel! S e helyett a jelszó helyett: „általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazást", ezt tűzzék ki: „*ha lehet*, biztosítsa a kormány a közvetlen, egyenlő, általános és titkos szavazást". Szerencsés utat, uraim! Mi majd türelmesen fogjuk várni, mikor „szervez" Parvus, Petrunkevics, Sztahovics és Martov „népi tiltakozást és ha lehet, népi felkelést"

* Lásd ebben a kötetben 33. old. — *Szerk.*

Miljukov védelmében. Hiszen a mi „majdnem-parlamenti“ korszakunkban, uraim, sokkal időszerűbb Miljukov urat védelmezni, mint sokszáz és sokezer letartóztatott és agyba-főbe vert munkást!..

Parvus kategorikusan kijelenti: „semmi kilátásunk arra, hogy önállóan bejuttassuk képviselőinket a dumába.“ S ennek ellenére így ír: „Ha nem lehet megalakítani a választási bizottságokat, akkor is minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy felléptessük saját jelöltjeinket.“ A cenzus ellenére — gondolja Parvus — „egyes esetekben nincs kizárva, hogy szociáldemokratákat fognak jelölni“. „Egy-két szociáldemokrata jelölt felléptetése, bárhol kerüljön rá sor, országos politikai jelszó lesz.“

Ez legalább világos beszéd. De minek erről most beszélni, uraim? A „*Rusz*“ című lap már régóta felléptette a maga jelöltjeit, ezeket a Sztahovicsokat, Petrunkevicseket és a forradalom egyéb árulóit, akik Durnovo úrék küszöbét koptatják. Miért hallgat az „Iszkra“? miért nem tér át a szavakról a tettekre? miért nem jelöli Akszelrodot, Sztarovert, Parvust és Martovot az Állami Dumába? Próbálják meg uraim, csinálják meg ezt a kísérletet, experimentum in corpore vili*. Próbálják meg, s nyomban látni fogjuk, melyikünknek van igaza: önöknek-e, akik azt hiszik, hogy ezek a jelölések „országos politikai jelszóvá“ válnak, vagy nekünk, akiknek az a véleményünk, hogy ezek a jelöltek jelenleg a paprikajancsi szerepét fogják játszani?

Parvus ezt írja: „A kormány maroknyi embernek választójogot adott egy olyan intézmény megválasztásához, amelynek az egész nép ügyeit kellene intéznie. Ez azt a kötelezettséget rója a mesterségesen kiválasztott választókra, hogy kivételes jogukkal ne kedvük szerint“ (hanem osztály- és pártérdekeiknek megfelelően?) „éljenek, hanem vegyék figyelembe a néptömegek véleményét. A mi feladatunk, hogy emlékeztessük őket erre a kötelességükre, hogy kényszerítsük őket (!!) e kötelesség teljesítésére, és e feladat végrehajtása érdekében semilyen eszköztől sem szabad visszariadnunk.“

Ez az okfejtés, amelyet természetesen azzal az állítás-

* — csekélyértékű szervezeten végrehajtott kísérlet. — *Szerk.*

sal egészítenek ki, hogy az (aktív) bojkott taktikája bizalmatlanságot fejez ki „az ország forradalmi erőivel“ (sic!) szemben, teljesen hibás. Ez az okfejtés kitűnő példája a szentimentális-burzsoá kérdésfelvetésnek, amellyel minden szociáldemokratának harcba kell szállnia. Parvus okfejtése burzsoá okoskodás, mert nem látja a duma osztálylényegét: a burzsoázia kiegyezését* az önkényuralommal. Parvus okfejtése üres szentimentális frázis, mert komolyan veszi — ha csak egy pillanatra is — az oszvobozsgyenyistáknak azokat a hazug szavait, hogy „figyelembe óhajtják venni a néptömegek véleményét“. Vagy három évvel elkésett a tisztelt Parvus úr. Amikor a liberálisoknak sem lapjuk, sem illegális szervezetük nem volt, nekünk meg ez is, az is volt, segítségükre voltunk politikai fejlődésükben. S ezt az érdemet nem vitathatja el a szociáldemokrácia tevékenységétől a történelem. Most azonban a liberálisok már nem politikai csecsemők többé, hanem a politikai élet fő tényezői, s gyakorlatilag megmutatták, hogy elárulták a forradalmat. Aki *most* nem elsősorban arra fordítja a figyelmet, hogy a burzsoá „kiegyezőket“ mint árulókat leleplezze, hanem arra, hogy emlékeztesse őket arra a „kötelességükre“, hogy intézzék *(nem a burzsoázia, hanem)* az egész nép ügyeit, az az oszvobozsgyenyisták uszályhordozójává válik! Csak az oszvobozsgyenyisták hihetik komolyan, hogy „az ország forradalmi erői“ az Állami Dumában jutnak kifejezésre. A szociáldemokrácia tudja, hogy a legtöbb, amit most elérhetünk, a burzsoázia áruló erőfeszítéseinek semlegesítése, ellensúlyozása. A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták nem „az ország forradalmi erői“, s aki ezt nem tudja, az szégyelje magát, Parvus elvtárs. Most, a demokratikus forradalomban csak a proletariátus forradalmi erő, valamint a földbirtokosok ellen küzdő parasztság.

Parvus figyelemreméltó cikkében a legértékesebb gyöngyszem azoknak a *feltételeknek* megfogalmazása, amelyek alapján a proletariátus támogathatja az oszvobozsgyenyistákat. „Az ellenzéknek azokat a jelöltjeit — írja Parvus —, akik igénybe akarják venni támogatásunkat, meghatározott politikai követelésekre kell kötelezni.“ (Ez nem orosz beszéd, ezt németből fordították — rosszul,

de azért az értelme világos.) „Ilyen követelés lehet például 1) a duma azonnali feloszlatásának és az alkotmányozó gyűlés általános stb. választójog alapján történő összehívásának követelése magában a dumában; 2) minden katonai és pénzügyi eszköz megtagadása a kormánytól, amíg ezt a követelést nem teljesítik.“

Lépcsőfokról lépcsőfokra. Aki egyszer megcsúszott és a lejtőre került, az feltartóztathatatlanul csúszik lefelé. Az olyan felsőbbrendű emberek, mint Parvus és Plehanov, akik a párt mindkét részén kívül állnak, méltóságteljesen fittyet hánynak az újiszkrásoknak azokra a határozataira, amelyekért erkölcsi és politikai felelősséggel tartoznak. Ezek a felsőbbrendű emberek úgy képzelik, hogy ők felette állnak a „többségnek“ is, a „kisebbségnek“ is, — valójában ennek is, amannak is *alatta* maradnak, mert sikerült egyesíteniök a többség összes fogyatékosságait a kisebbség összes hibáival *és a renegátok minden rossz tulajdonságával.*

Nézzék Parvust. Egész idő alatt együtt haladt az „Iszkrá“-val, még akkor is, amikor a zemsztvo-kampány terve és január 9-e — rövid időre — felnyitotta szemét és felfedte előtte az „Iszkra“ opportunista álláspontját. Parvus azonban mégis azt akarta, hogy „békítgetőnek“ tartsák — nyilván annak alapján, hogy amikor január 9-e után az ideiglenes kormány jelszavait kezdte hangoztatni, a bolsevikoknak kellett őt kijavítaniok és rámutatniok jelszavaiban a frázispufogtatás elemeire. Cár nélkül és munkáskormány! — kiáltotta Parvus január 9-e hatása alatt. Nép nélkül és liberális duma! — ez a lényege mostani, augusztus 6-a után követett „taktikájának“. Nem, elvtársam, a pillanatnyi hangulatra, a pillanatnyi helyzet előtti meghunyászkodásra nem fogjuk építeni taktikánkat!

Parvus most „új“ *feltételeket* agyalt ki a liberálisok számára. Szegény újiszkrások, hogy belefáradtak, míg kisütötték az oszvobozsgyenyistákkal való megegyezés „feltételeit“! Sztarover a II. kongresszuson (lásd azt a határozatát, amelyet a III. kongresszus érvénytelenített) kiagyalt bizonyos feltételeket, amelyeket nyomban felrúgtak, mert ezeket a feltételeket sem a zemsztvo-kampány

tervében, sem most nem sorolta fel teljes egészükben egyetlen újiszkrás sem azok közül, akik az oszvobozsgyenyistákkal való „egyezségről“ írtak. Az újiszkrások konferenciája más, szigorúbb feltételeket szabott a liberálisokhoz való viszonyról szóló határozatban. Az újiszkrás Parvus erkölcsileg felelős ezért a határozatért, — de ugyan mit érdeklik az ilyen felsőbbrendű írókat holmi határozatok, amelyeket a proletariátus felelős képviselőinek részvételével dolgoztak ki! A felsőbbrendű emberek fütyülnek a párthatározatokra!

Az újiszkrásoknak az *ellenzéki* pártokhoz való viszonyról szóló határozata napnál világosabban leszögezi, hogy a szociáldemokrácia „a cárizmus minden ellenségétől azt követeli“:

„1) Erélyesen és félreérthetetlenül támogassa a szervezett proletariátus minden olyan határozott akcióját, amellyel újabb csapásokat készül mérni a cárizmusra.“

Parvus azt ajánlja, hogy „egyezzünk meg“ az oszvobozsgyenyistákkal és ígérjük meg nekik „támogatásunkat“ anélkül, hogy mi bármi hasonlót követelnénk tőlük.

„2) Nyiltan ismerje el és fenntartás nélkül támogassa az össznépi alkotmányozó gyűlés általános stb. választások alapján történő összehívásának követelését, *és nyiltan lépjen fel mindazon pártok és csoportok ellen, amelyek igyekeznek megnyirbálni a nép jogait* akár a választójog korlátozása, akár az alkotmányozó gyűlésnek holmi adományozott monarchista alkotmánnyal való helyettesítése útján.“

Parvus e feltételek második felét nem ismeri el. Sőt, teljesen homályban hagyja azt a kérdést, hogy kitől kell az oszvobozsgyenyistáknak a dumában az alkotmányozó gyűlés „összehívását követelniök“. Természetesen a cártól? Miért ne hívnánk össze mi magunk? mit gondolnak önök, a „parlamenti egyezségek“ mélyen tisztelt hívei? Vagy most már nem ellenzik az *„adományozást“?*

„3) Határozottan támogassa a munkásosztálynak a kormány és a tőke mágnásai ellen a sztrájk- és gyülekezési szabadságért vívott harcát.“

Parvus úgy látszik ez alól a „feltétel“ alól felmenti az oszvobozsgyenyistákat a duma összehívása alkalmából

és a „minél rosszabb, annál jobb"-taktika ártalmasságára való tekintettel (bár nyomban ezután Parvus azt bizonygatja — csúfot űzve az olvasóból —, hogy ha a dumának törvényhozói joga lenne, ez rosszabb lenne, vagyis a jobb irányában tett lépés, mégpedig éppen az a lépés, amelyre az oszvobozsgyenyisták törekszenek, a rosszabb felé vezet!!).

„4) Nyiltan lépjen fel a kormány és a feudális nemesség minden olyan kísérletével szemben, mely arra irányul, hogy a parasztok személye és tulajdona ellen tett barbár, erőszakos intézkedésekkel fojtsák el a forradalmi parasztmozgalmat."

Derék Parvus, miért feledkezett meg erről a feltételről? Talán most nem ért egyet azzal, hogy ilyen remek követelést támasszunk Petrunkevicscsel, Sztahovicscsal, Rogyicsevvel, Miljukovval, Sztruvéval szemben?

„5) Tagadja meg minden olyan lépés támogatását, amelynek az a célja, hogy egyes nemzetiségek jogainak bárminemű korlátozását és a nemzeti elnyomás bárminemű nyomait fenntartsák a szabad Oroszországban; és 6) tevékenyen vegyen részt a népnek a reakció elleni harc céljából történő önfelfegyverzésében és támogassa a szociáldemokráciát a fegyveres tömegharc megszervezésére irányuló kísérletei során."

Derék Parvus, miért feledkezett meg ezekről a feltételekről?

„Proletarij" 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

A LIBERÁLIS EGYESÜLETEK ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA[81]

Vajjon mi a jelentősége az értelmiség „szakmai" szervezeteinek a proletariátus szempontjából és nem kellene-e nekünk, szociáldemokratáknak, belépnünk ezekbe a szervezetekbe abból a célból, hogy küzdjünk a munkások osztályöntudatának elhomályosítása ellen?

Az értelmiség „szakmai" szervezetei és az „Egyesületek Szövetsége" — politikai szervezetek. Valójában *liberális* egyesületek. Nagyjában és egészében olyan egyesületek, amelyek az úgynevezett alkotmányos-demokrata, vagyis polgári-liberális párt magvát alkotják. Reánk most az az igen komoly kötelesség hárul, hogy minden erőnkkel támogassuk a proletariátus *párt*-nevelését, élenjáró osztagának igazi politikai párttá, minden más párttól *feltétlenül* független párttá, feltétlenül önálló párttá való tömörítését. Ezért kötelességünk, hogy rendkívül gondosan mérlegeljünk minden olyan lépést, amely megzavarhatná a különböző pártok világos és meghatározott viszonyát. Most az egész liberális burzsoázia majd megfeszül, hogy megakadályozza a proletariátus teljesen önálló osztálypártjának megalakulását, hogy az *egész* „felszabadító" mozgalmat egyetlen demokratikus áramlattá „egyesítse" és „olvassza össze" e demokratizmus *burzsoá* jellegének leplezése érdekében.

Ha a szociáldemokrata párt tagjai ilyen körülmények között belépnének a liberális egyesületekbe, igen nagy hibát követnének el; ez a lépés abba az igen fonák helyzetbe juttatná őket, hogy egyszerre két különböző és egymással szemben ellenséges párt tagjai lennének. Két istent nem lehet szolgálni. Az ember nem lehet két párt tagja. Nálunk,

ahol nincs politikai szabadság, az önkényuralmi rendszer sötétségében a pártokat nagyon könnyen össze lehet cserélni, és a burzsoázia érdekei is ezt *követelik*. A proletariátus érdekei azt követelik, hogy pontosan és világosan megkülönböztessük a pártokat. S biztosítékot nyujtani arra nézve, hogy az értelmiségiek „szakmai" szervezeteibe belépő szociáldemokrata csoportok megőrzik teljes önállóságukat, hogy csak az OSzDMP tagjai lesznek és semmiféle más pártéi, hogy minden lépésükről beszámolnak *saját* pártszervezetüknek, — ilyen biztosítékokat, mégpedig reális, s nemcsak szóbeli biztosítékokat jelenleg erre nem lehet nyujtani. Az ilyen tagoknak száz közül kilencvenkilenc esetben nem sikerül majd megőrizniök önállóságukat és kénytelenek lesznek „ravaszkodni", ami ugyan sok haszonnal nem kecsegtet, de a munkások még fiatal *párt*öntudatára nézve káros.

„Proletarij" 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

VÉDELEMBŐL TÁMADÁSBA

A „Temps“ című tekintélyes konzervatív ujság különtudósítója ezt táviratozta lapjának szeptember 21-én (8-án) Pétervárról:

„Tegnapelőtt éjjel egy 70 főnyi csoport megtámadta a rigai központi börtönt; a támadók elvágták a telefonvezetékeket és kötélhágcsók segítségével bemásztak a börtönudvarra, ahol heves közelharc után megöltek két börtönőrt, hármat pedig súlyosan megsebesítettek. A tüntetők azután kiszabadítottak két politikai foglyot, akiket hadbíróság elé állítottak és akik a halálos ítéletet várták. A tüntetők üldözése során — akiknek kettő kivételével sikerült elrejtőzniök, ezt a kettőt letartóztatták — egy rendőrügynököt megöltek és több rendőrt megsebesítettek.“

Mégis van tehát haladás! Egyre nagyobb méretekben folyik a fegyverkezés a hihetetlen, leírhatatlan nehézségek ellenére. Az egyéni terror — az értelmiségi gyengeségnek ez a szülötte — lassan már a mult emléke lesz. Ahelyett, hogy tíz- és tízezer rubelt és temérdek forradalmi erőt pazarolnának holmi Szergej megölésére (aki alighanem jobban forradalmasította Moszkvát, mint sok forradalmár), „a nép nevében“ elkövetett gyilkosságra — ehelyett hadicselekmények kezdődnek *a néppel együtt*. Most vagyunk tanúi annak, hogy a fegyveres harc úttörői nemcsak szóban, hanem a valóságban is eggyéolvadnak a tömeggel, élére állnak a proletariátus harci csoportjainak és osztagainak, a polgárháború tüzében *tucatjával* nevelik *a népvezéreket*, akik holnap, a munkásfelkelés napján tapasztalataikkal és hősi bátorságukkal a munkások ezreinek és tízezreinek tudnak majd segíteni.

Üdvözlet a rigai forradalmi osztag hőseinek! Sikerük szolgáljon bátorításul és példaképül egész Oroszország szociáldemokrata munkásai számára. Éljenek a forradalmi néphadsereg élharcosai!

Lám, tisztán katonai szempontból is mekkora siker koronázta a rigaiak vállalkozását! Az ellenség három emberét megölték és valószínűleg 5—10 emberét megsebesítették. A mi veszteségünk: mindössze két ember, akik valószínűleg megsebesültek s ezért ejtette őket fogságba az ellenség. Hadizsákmányunk: két forradalmi vezető, akiket kiszabadítottunk a fogságból. Hiszen ez ragyogó győzelem!! Igazi győzelem ez, hiszen állig felfegyverzett ellenséggel kellett megküzdeni. Ez már nem holmi gyűlölt személy elleni összeesküvés, nem bosszú sugallta akció, nem a kétségbeesés kitörése, nem egyszerű „megfélemlítés" — nem, ez a forradalmi hadsereg osztagainak első átgondolt, előkészített, az erőviszonyokkal számoló akciója. Ilyen 25—75 főből álló osztagokat tucatjával lehet szervezni minden nagyobb városban, és sokhelyütt a nagyvárosok külvárosaiban is. A munkások százszámra lépnek majd be ezekbe az osztagokba, csupán haladéktalanul hozzá kell látni ennek az eszmének széleskörű propagálásához, ezeknek az osztagoknak a megalakításához, mindenféle fegyverekkel való ellátásukhoz, késektől és revolverektől kezdve a bombákig, s hozzá kell látni ezeknek az osztagoknak katonai kiképzéséhez és katonai neveléséhez.

Szerencsére elmúlt az az idő, amikor forradalmi nép híján egyes forradalmi terroristák „csinálták" a forradalmat. A bomba ma már nem egyes „bombamerénylők" fegyvere. A bomba *a nép fegyverzetének elmaradhatatlan tartozékává* válik. A haditechnika változásával változnak és meg is kell hogy változzanak az utcai harc módszerei és eszközei is. Most mindnyájan a barikádok építését és védelmük művészetét tanuljuk (és ezt jól tesszük). De e hasznos régi dolog mellett nem szabad megfeledkeznünk a haditechnika legújabb vívmányairól sem. A robbanószerek használatának fejlődése számos újítást eredményezett a tüzérségben. A japánok részint azért is bizonyultak erősebbeknek az oroszoknál, mert sokkalta jobban tudtak

bánni a robbanószerekkel. A legutóbbi háborúnak egyik igen jellemző sajátossága a nagyhatású robbanóanyagok széleskörű használata. S a japánok, a haditudománynak manapság világszerte elismert mesterei, rátértek a *kézibomba* használatára is, amelyet nagy sikerrel alkalmaztak Port-Artur ellen. Tanuljunk hát a japánoktól! Ne csüggedjünk amiatt, hogy a tömeges fegyverszerzésre irányuló kísérletek súlyos balsikerekkel jártak. Semmiféle balsiker nem törheti meg az olyan emberek energiáját, akik érzik és a valóságban is látják azt a szoros kapcsolatot, amely a forradalmi osztályhoz fűzi őket, akik tudatában vannak annak, hogy legközelebbi harci céljaik érdekében most valóban az egész nép felkelt. Bombákat mindenütt lehet készíteni. Sokkal nagyobb arányokban folyik ma a bombagyártás Oroszországban, mint bármelyikünk is sejtené (s a szociáldemokrata szervezet minden egyes tagja valószínűleg nem egy ilyen műhely berendezéséről tud). Sokkal nagyobb arányokban folyik a bombagyártás, mint ahogy a rendőrség tudja (s a rendőrség valószínűleg többről tud, mint az egyes szervezetekben dolgozó forradalmárok). Semmiféle erő nem állhat ellen a forradalmi hadsereg bombákkal felfegyverzett osztagainak, amelyek valamelyik éjjel egyszerre több olyan támadást hajtanak majd végre, mint a rigai, amelynek nyomán — s ez az utolsó és legfőbb feltétel — a munkások százezrei kelnek majd fel, akik nem feledték el a „békés" január kilencedikét és szenvedélyesen vágynak a *fegyveres* január kilencedikére.

Nyilvánvalóan ebben az irányban fejlődnek Oroszországban az események. Gondoljanak csak a legális lapoknak a békés hajóutasok kosaraiban talált bombákról beszámoló közleményeire. Olvassák csak el a legutolsó két hónapban a rendőrök és katonák ellen *százával* intézett támadásokról, a tett színhelyén *tucatjával* meggyilkoltakról és súlyos sebesültekről megjelent híreket. Még a fegyveres felkelés „esztelen" és „bűnös" hirdetését elítélő áruló burzsoá „Oszvobozsgyenyije" tudósítói is bevallják, hogy soha tragikus események nem voltak még olyan közel, mint most.

Munkára hát, elvtársak! Legyen mindenki őrhelyén.

Gondoljon minden munkáskör arra, hogy az események, ha nem ma, hát holnap megkövetelhetik, hogy vezetőszerepet vállaljon a végső és döntő ütközetben.

„Proletarij" 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

A JELENLEGI HELYZETRŐL

A „Proletarij" 15. számában már említettük* mint az úgynevezett „forradalmi önkormányzat" példáját (amelyet az „Iszkra" összetéveszt a népi felkelés jelszavával), milyen határozott magatartást tanusított a szmolenszki duma, amikor törvényellenesnek minősítette, hogy a városba kozákokat szállásoltak be, nem folyósított pénzt nekik, a lakosság megvédelmezésére polgárőrséget szervezett és kiáltvánnyal fordult a katonákhoz, amelyben elítélte a polgári lakossággal szemben elkövetett erőszakot. Hogy ismét illusztráljuk valamivel ugyanezt az eszmét és jellemezzük a jelenlegi helyzetet, idézünk az „Humanité"-ből egy ilyen határozatot, amelyet a kercsi duma hozott a városban nemrégiben rendezett pogrommal kapcsolatban.

A duma elhatározta, hogy 1) részvétét nyilvánítja a zsidó lakosságnak az őt ért veszteség (halottak és sebesültek) és anyagi kár miatt; 2) a helyi gimnáziumban két ösztöndíjat alapít a zavargások alatt megölt diákok emlékére; 3) mivel a helyi hatóságok a lakosság életének és vagyonának megvédelmezésére képtelennek bizonyultak és ez nem is igen volt szándékukban, azonnal beszünteti a város pénzéből a rendőrség fenntartására előirányzott összegek kifizetését; 4) a zavargások során legtöbbet szenvedett szegény zsidók között 1 500 rubelt oszt szét; 5) rokonszenvét tolmácsolja a kikötő parancsnokának, az egyedüli helyi tisztviselőnek, aki nagy eréllyel és humanitással megakadályozta a lakosság további tömeges bántalmazását; 6) a belügyminiszternek tudomására hozza,

---

* Lásd ebben a kötetben 220. old. — *Szerk.*

milyen törvényellenes magatartást tanusítottak a hatóságok a zavargások idején, és szenátusi vizsgálatot követel.

Amennyiben a kercsi duma önkényesen túllépi a dumák törvényben megállapított hatáskörét, amennyiben részt vesz az egész ország általános forradalmi életében — annyiban a valóban „forradalmi önkormányzat" útjára lép. De hol a *biztosíték* arra, hogy ez az önkormányzat „*népi*" önkormányzattá fog válni? S helyesen tesszük-e mi, forradalmárok, ha különválasztjuk a „forradalomnak ezt a darabkáját" s megtesszük az agitáció fő jelszavává, vagy inkább a forradalom teljes és döntő győzelmét hirdessük, amely felkelés nélkül lehetetlen?

„Proletarij" 18. sz.
1905 szeptember 26 (13).

AZ OSzDMP KÖZPONTI LAPJÁNAK SZERKESZTŐSÉGÉTŐL

Elvtársak! Szeretnénk felhívni figyelmüket a Központi Lap és a helyi kiadók agitációs együttműködésének egyik módszerére. A Központi Lapot igen gyakran azzal vádolják, hogy elszakad a mozgalomtól, nem népszerű nyelven ír stb. stb. Ezekben a szemrehányásokban természetesen van némi igazság, s mi nagyon jól tudjuk, milyen fogyatékos a mi távolban kifejtett munkánk a munka dandárjában. A mozgalomtól való elszakadásunknak azonban részben az az oka, hogy a Központi Lap csak ritkán és rendszertelenül érintkezik a helyi szociáldemokraták *tömegével* és együttműködésünk nem elég szoros. Vitathatatlan, hogy nem segítjük eléggé önöket. De önök sem segítenek eléggé bennünket. E fogyatékosságok *egyikének* megszüntetésére szeretnénk most elvtársiasan felhívni a figyelmüket.

A helyi pártmunkások nem használják fel eléggé a Központi Lapot az agitáció céljaira. A Központi Lapot késősn és kis példányszámban kapják meg. Ezért gyakrabban kell 1) átvenni a helyi lapokba a Központi Lap cikkeit és megjegyzéseit; 2) gyakrabban kell a helyi lapokban átírva vagy kifejtve közölni a Központi Lap népszerű jelszavait (és cikkeit), s ki is egészíthetik, megváltoztathatják, lerövidíthetik stb. őket, mert önök ott helyben ezt jobban meg tudják ítélni, s a párt minden kiadványa az egész párt közkincse; 3) gyakrabban kell *idézni* a Központi Lapot a helyi röplapokban, hogy népszerűsítsük a tömegek körében a Központi Lap nevét, saját állandó lapjuk *eszméjét*, eszmei központjuk gondolatát, azt, hogy bármikor hozzá fordulhatnak stb. stb. Minden alkalmat

meg kell ragadni, hogy a lapokban utaljunk arra, hogy ugyanezt a gondolatot kifejti a „Proletarij" ilyen és ilyen cikke is, vagy hogy hasonló adatok szerepelnek ebben és ebben a tudósításában stb. stb. Ez végtelenül fontos abból a szempontból, hogy tájékoztassuk a *tömegeket* Központi Lapunkról és kiterjesszük befolyásunk körét.

A helyi bizottságok már nem egyszer átvettek cikkeket, tetszésük szerint választva ki azt, amelyet közölni akartak. Most különösen fontos, hogy *jelszavaink egységesek* legyenek (álláspontunk a liberálisok, az oszvobozsgyenyisták, az ő „kiegyezési elméletük", alkotmánytervezetük stb. kérdésében; a forradalmi hadsereg problémája, a forradalmi kormány programmja, az Állami Duma bojkottja stb. stb.). Mindenképpen arra kell törekedni, hogy a helyi agitációban necsak átvegyék a Központi Lap cikkeit, hanem *magyarázzák is meg* a lapokban a Központi Lap gondolatait és jelszavait, *fejtsék ki* vagy módosítsák őket a helyi feltételeknek stb. megfelelően. Ez rendkívül fontos abból a szempontból, hogy valóban együttműködhessünk, kölcsönösen megismerjük egymás nézeteit, javíthassunk jelszavainkon és a munkások *tömegeinek* tudomására hozzuk, hogy pártunknak állandó Központi Lapja van.

Nyomatékosan kérjük, hogy kivétel nélkül a párt összes szervezeteiben és köreiben, még a legalsóbb fokúakban is, olvassák el és vitassák meg ezt a levelet.

A „Proletarij" Szerkesztősége

„Rabocsij"[82] *2. sz.*
1905 szeptember.

A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT JÉNAI KONGRESSZUSA[83]

A német szociáldemokraták kongresszusainak jelentősége régen túlnőtt már a német munkásmozgalom keretein. A német szociáldemokrácia az élen halad mozgalmának szervezettsége, egysége és összekovácsoltsága, marxista irodalmának gazdagsága és tartalmassága tekintetében. Természetes, hogy ilyen körülmények között a német szociáldemokrata kongresszusok határozatai is gyakran szinte nemzetközi jelentőségre tesznek szert. Ez volt a helyzet a szocializmusban felbukkant legújabb opportunista áramlatok (bernsteinizmus) kérdésében. A drezdai szociáldemokrata kongresszus határozatát, amely megerősítette a forradalmi szociáldemokrácia régi, kipróbált taktikáját, az amszterdami nemzetközi szocialista kongresszus elfogadta, és az ezáltal az egész világ öntudatos proletariátusának közös határozatává vált. Most is így történik. A politikai tömegsztrájk kérdése — a jénai kongresszus fő kérdése — az egész nemzetközi szociáldemokráciát izgalomban tartja. Az utóbbi idők eseményei folytán számos országban, köztük, sőt talán különösképpen Oroszországban is, ez a kérdés előtérbe került. S a német szociáldemokrácia döntése kétségkívül nem kis mértékben befolyásolja majd az egész nemzetközi munkásmozgalmat olyan értelemben, hogy támogatja és erősíti a harcoló munkások forradalmi szellemét.

Előbb azonban hadd említsük meg röviden a többi, kevésbbé fontos kérdést is, amelyet a jénai kongresszus megvizsgált és megoldott. A kongresszus mindenekelőtt a párt szervezetének kérdésével foglalkozott. A német párt szervezeti szabályzata felülvizsgálásának részleteire itt

természetesen nem fogunk kitérni. Hangsúlyoznunk kell azonban ennek a felülvizsgálatnak igen jellemző fő vonását: azt a tendenciát, hogy továbbra is, s az eddiginél teljesebben és szigorúbban megvalósítsák a *centralizmust*, erősebb *szervezetet* hozzanak létre. Ez a tendencia kifejezésre jutott először is abban, hogy a szervezeti szabályzatba bevették azt a határozott rendelkezést, amely szerint minden szociáldemokratának valamelyik pártszervezethez kell tartoznia, olyan esetek kivételével, amikor ezt különösen komoly okok akadályozzák. Másodsorban kifejezésre jutott abban, hogy a bizalmiak rendszerét helyi szociáldemokrata szervezetek rendszerével, az egyszemélyi teljhatalom és a személyi bizalom elvét a kollektív, szervezeti kapcsolat elvével váltották fel. Harmadsorban kifejezésre jutott abban a határozatban, hogy az összes pártszervezetek kötelesek bevételük 25%-át a központi pártkasszába befizetni.

Nagyjában és egészében világosan látjuk itt, hogy a szociáldemokrata mozgalom növekedése és forradalmi jellegének fokozódása feltétlenül és elkerülhetetlenül a centralizmus következetesebb megvalósításához vezet. A német szociáldemokrácia fejlődése ebben a tekintetben felettébb tanulságos számunkra, oroszok számára. A szervezeti kérdések nemrégiben aránytalanul nagy helyet foglaltak el, sőt még most is aránytalanul nagy helyet foglalnak el pártéletünk legaktuálisabb kérdései között. A III. kongresszus ideje óta a pártban világosan kialakult két szervezeti tendencia: az egyik — a pártszervezet következetes centralizmusára és a demokratizmus következetes kibővítésére való törekvés, nem a demagógia, nem a szép szó kedvéért, hanem hogy a szabadság kiterjedésének mértékében valóban teret biztosítsanak Oroszországban a szociáldemokrácia számára. A másik — a szervezeti elmosódottság, „szervezeti ködösség" tendenciája, amelynek ártalmas voltát most már megértette Plehanov is, aki oly sokáig védelmezte (reméljük, hogy az események rövidesen arra fogják őt késztetni, hogy megértse a szervezeti ködösség és a taktikai ködösség közti összefüggést is).

Gondoljunk a szervezeti szabályzatunk 1. paragrafusa

körüli vitára. Az újiszkrások, akik azelőtt oly hevesen védelmezték hibás formulájuk „eszméjét“, konferenciájukon most egyszerűen sutba dobták ezt az egész paragrafust az eszmével egyetemben. A III. kongresszus megerősítette a centralizmus és a *szervezeti* kapcsolat elvét. Az újiszkrások nyomban megkísérelték, hogy általános elvi talajra helyezzék azt a kérdést, kell-e minden párttagnak valamely szervezethez tartoznia. Most látjuk, hogy a németek — sem az opportunisták, sem a forradalmárok — egy pillanatra sem vonják kétségbe e követelmény *elvi* jogosultságát. Szervezeti szabályzatukba világosan beiktatják ezt a követelményt (hogy minden párttag valamely pártszervezethez tartozzék), s ha *kivételes esetekben eltekintenek is ettől a szabálytól*, ezt korántsem elvekkel, hanem azzal indokolják, hogy ... Németországban *nincs elég szabadság!* Vollmar, aki a szervezeti kérdés előadója volt Jénában, azzal indokolta a szabály alóli kivételeket, hogy az olyan emberek, mint a kistisztviselők, nem tartozhatnak *nyiltan* a szociáldemokrata párthoz. Magától értetődik, hogy nálunk, Oroszországban más a helyzet: minthogy nincs szabadság, minden szervezet egyformán titkos. Ha forradalmi szabadság van, különösen fontos, hogy szigorúan elhatároljuk a pártot és ne tűrjünk ebben a tekintetben „elmosódottságot“. A szervezeti kapcsolatok kívánatos megszilárdításának elve továbbra is szigorúan érvényes.

Ami a bizalmiak rendszerét illeti, amelyet most feladtak a német szociáldemokraták, e rendszer teljesen a szocialistaellenes kivételes törvénnyel függ össze. Minél inkább a multé lett ez a törvény, annál természetesebbé és elkerülhetetlenebbé vált, hogy olyan rendszerre térjenek át, amelyben a párt a szervezetek közti közvetlen kapcsolatra, nem pedig bizalmiak közvetítésére épül fel.

A másik kérdés, amelyet a politikai sztrájk kérdése előtt vitattak meg Jénában, szintén rendkívül tanulságos Oroszország számára. Ez — május elseje megünneplésének kérdése, vagyis jobban mondva (ha a kérdés lényegét nézzük, s nem azt a pontot, amely a vitára alkalmat adott) a szakszervezeti mozgalom és a szociáldemokrata párt viszonyának kérdése. Már nem egyszer beszéltünk a

„Proletarij"-ban arról, milyen mély benyomást tett a német szociáldemokratákra — s nemcsak a németekre — a kölni szakszervezeti kongresszus[84]. Ezen a kongresszuson egészen nyilvánvalóvá vált, hogy még Németországban is, ahol a legerősebben élnek a marxizmus hagyományai és ahol a legerősebb a marxizmus befolyása, a szakszervezetekben — jegyezzék meg: *szociáldemokrata* szakszervezetekben — *szocialistaellenes* tendenciák, az angliaihoz hasonló, vagyis feltétlenül burzsoá szellemű „tiszta trade-unionizmusra" irányuló tendenciák kezdenek kifejlődni. S a szó tulajdonképpeni értelmében vett május elsejei tüntetés kérdése a jénai kongresszuson ezért elkerülhetetlenül a trade-unionizmus és a szociáldemokrácia kérdésévé, az „ökonomizmus" kérdésévé dagadt, hogy az orosz szociáldemokrácián belüli irányzatok nevével jelöljük meg őket.

Fischer, május elseje kérdésének előadója, nyiltan megmondta, hogy nagy hiba volna, ha nem vennénk tudomást arról a tényről, hogy hol ebből, hol abból a szakszervezetből vész ki a szocialista szellem. A dolog odáig fajult, hogy például Bringmann, az ácsok szakszervezetének képviselője ilyesféléket mondott és nyomatott ki: „A május elsejei sztrájk idegen test az emberi szervezetben." „A jelenlegi viszonyok között a szakszervezet az egyetlen olyan eszköz, mellyel javítani lehet a munkások helyzetén" stb. S ezekhez a Fischer találó kifejezése szerint „beteges tünetekhez" még egész sereg további tünet járul. A szűkkeblű professzionalizmus vagy „ökonomizmus" Németországban — éppúgy, mint Oroszországban és mindenütt — opportunizmussal (revizionizmussal) párosul. Ugyancsak az ács-szakszervezet lapja azt írta, hogy szétzúzták a tudományos szocializmus alapelveit, hogy helytelen a válság-elmélet, a katasztrófaelmélet stb. A revizionista Calwer nem arra szólította fel a munkásokat, hogy legyenek elégedetlenek, nem arra, hogy fokozzák igényeiket, hanem arra, hogy legyenek szerények stb. stb. A kongresszus helyesléssel fogadta Liebknecht szavait, aki a szakszervezetek „semlegessége" ellen foglalt állást, és megjegyezte: „Igaz, hogy Bebel szintén a semlegesség pártján volt, de véleményem szerint

ez egyike azon kevés kérdéseknek amelyekben a párt többsége nem zárkózik fel Bebel mellé.“

Maga Bebel tagadta, hogy semlegességet tanácsolt a szakszervezeteknek a szociáldemokráciával szemben. Bebel feltétlenül elismerte a szakmai szűkkeblűség veszélyes voltát. Bebel továbbá azt mondotta, hogy ő még rosszabb példákat is tud erre a céhes korlátoltságra: a fiatal szakszervezeti vezérek körében odáig fajult a dolog, hogy kigúnyolják a pártot általában, a szocializmust általában és az osztályharc elméletét. A szociáldemokrata kongresszus egyöntetűen felháborodott kiáltásokkal fogadta Bebelnek ezeket a szavait. Lelkes tapsviharban törtek ki, amikor határozottan kijelentette: „elvtársak, álljatok őrhelyeteken; gondoljátok meg, mit tesztek; végzetes útra tértetek, amelynek végén pusztulás vár rátok!“

Így tehát a német szociáldemokrácia, becsületére legyen mondva, bátran farkasszemet nézett a veszéllyel. Nem kente el az ökonomizmus szélsőségeit, nem eszelt ki rossz kifogásokat és kibúvókat (amiből oly sokat kiagyalt például nálunk Plehanov a II. kongresszus után). Nem, bátran megállapította a betegséget, határozottan elítélte a káros tendenciákat, s nyiltan és egyenesen felszólította a párt minden tagját, hogy szálljon harcba velük. Tanulságos esemény ez az orosz szociáldemokraták számára, akik közül egyesek méltán dícséretet érdemeltek Sztruve úrtól, amiért „világosságot teremtettek“ a szakszervezeti mozgalom kérdésében.

A megírás ideje: 1905 szeptember.

Először megjelent: „Pod Znamenyem Markszizma“ c. folyóirat 2. sz. 1924.

CSAK SEMMI CSALÁS! A MI ERŐNK AZ IGAZSÁG KIMONDÁSÁBAN REJLIK!

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGNEK[85]

„Nincs annyi erőnk, hogy felkelést robbantsunk ki... ezért nincs értelme, hogy a felkelést kapcsolatba hozzuk a dumával... agitációs jelszavunk az alkotmányozó gyűlés." Ezt írta a Bund, s a 16. számban megjelent cikk* szerzője nem felelt meg neki kellőképpen.

A Bundnak ezek a szavai kitűnően tükrözik a szociáldemokrácián belüli *nyárspolgáriasságot,* — nyárspolgáriasságot a laposság, az arany középút, a színtelenség, a közhelyek, a középszerűség értelmében (a Bundot mindig ez jellemezte, a Bund mindig az eszmék parazitájának szerepét játszotta, 1897—1900-ban is, 1901—1903-ban is, 1904-ben is, és most, 1905-ben is).

Közkeletű nézet, általánosan elfogadott álláspont ez („a józan ész diadala" az „*Oszvobozsgyenyijé*"-ben és „megvilágosodás").

Ez a legnagyobb *csalás,* s e csalás leleplezése végtelenül fontos az orosz forradalom szempontjából — és az öntudatos proletariátus mint *a győzedelmes forradalom egyetlen* lehetséges véghezvivője szempontjából.

Nincs annyi erőnk, hogy felkelést robbantsunk ki, *ezért* nem kell kapcsolatba hozni, *ezért* jelszavunk nem a fegyveres felkelés, hanem az alkotmányozó gyűlés.

Ez ugyanolyan, mintha azt mondanánk, hogy nekünk, rongyos, hajléktalan, éhes és elcsigázott páriáknak nincs annyi erőnk, hogy kiemelkedjünk a mocsárból, ahol mindnyájan el fogunk pusztulni, s nem tudunk felkapaszkodni a hegyre, ahol világosság, napfény és levegő van és

* Lásd ebben a kötetben 245—250. old. — *Szerk.*

a föld minden gyümölcse megterem. Nincs létránk, s anélkül nem lehet felmászni. Annyi erő sincs bennünk, hogy egy létrát kerítsünk. Ezért ne is kössük össze a hegy megmászásáért való harcot a létra megszerzésének (respective* elkészítésének) jelszavával. Ezért ez legyen jelszavunk: fel a hegyre, fel a hegyre, a hegyen boldogság és szabadulás, levegő és világosság, jókedv és megerősödés vár ránk.

Mivel nincs létra s enélkül nem tudunk felkapaszkodni, — *ezért* nem kell kiadnunk a létraszerzés jelszavát s nem is kell létrát készíteni, — ezért ez legyen jelszavunk: legyetek csak odafenn, legyetek csak a hegyen, hej, a hegyen boldogság van stb.!

„A gyengeség mindig a csodavárásba menekült“ — mondotta Marx[86].

Vajjon a proletariátus gyengesége vagy a Bund és az új „Iszkra“ *agybéli gyengesége* menekül most a csodavárásba? — abba a hitbe, hogy létra nélkül is feljuthatnak a hegyre? — a felkelés nélküli alkotmányozó gyűlésbe vetett hitbe?

Ez a hit a bolondok hite. Fegyveres felkelés nélkül az alkotmányozó gyűlés fantom, frázis, hazugság, frankfurti fecsegő testület.

Az *oszvobozsgyenyizmus*, a *burzsoá jelszónak* ez az *első* átfogó politikai, tömegméretű politikai, népi formája Oroszországban, éppen ezért becsapás és csalás, mert ezt a csodavárást, ezt a hazugságot támogatja. Mivel a liberális burzsoáziának **szüksége van** erre a hazugságra, ez neki nem hazugság, hanem a legnagyobb igazság, osztályérdekeinek igazsága, a burzsoá szabadságnak az igazsága, a kapitalista egyenlőségnek az igazsága, a kalmártestvériségnek a szentek szentje.

Ez az *ő* (a burzsoázia) igazsága, mert neki nem a nép győzelme, nem a *hegy* kell, hanem mocsár a tömeg számára és az, hogy a nagyfejűek és a pénzeszsákok a tömeg nyakán üljenek; nekik nem győzelem kell, hanem alku, *kiegyezés* az ellenséggel, = árulás az ellenség javára.

A burzsoázia számára ez nem „csoda“, hanem reali-

* — illetve. — *Szerk.*

tás, a forradalom elárulásának, nem pedig a forradalom győzelmének realitása.

... Nincs annyi erőnk, hogy létrát kerítsünk ... nincs annyi erőnk, hogy felkelést robbantsunk ki ... Így van, uraim?

Ha így van, akkor alakítsák át *egész* propagandájukat és agitációjukat, akkor mondjanak ezentúl *új*, átdolgozott beszédeket, másképpen felépített, más beszédeket a munkásoknak és az egész népnek.

Akkor mondják ezt a népnek: pétervári, rigai, varsói, odesszai, tifliszi munkások ... nincs annyi erőnk, hogy felkelést szítsunk és győzzünk a felkelés során. Ezért *felesleges* még gondolni is az *össznépi alkotmányozó gyűlésre*, ne is fecsegjetek róla hiába. Ne szennyezzétek be a nagy szavakat kis kibúvókkal. Ne takargassátok gyengeségeteket csodavárással. Kiáltsátok oda mindenkinek gyengeségeteket, — a hiba beismerése fél-javulás. A hazug frázis, a hazug dicsekvés erkölcsi pusztulás, biztos záloga a politikai bukásnak.

Munkások! Gyengék vagyunk ahhoz, hogy felkelést robbantsunk ki és győzzünk a felkelés során! Ezért ne beszéljetek többet *össznépi alkotmányozó gyűlésről*, kergessétek el azokat a hazudozókat, akik erről fecsegnek, leplezzétek le az *oszvobozsgyenyisták*, „duma-pártiak", *kadetok* és egyéb aljanépség árulását, mert ezek csak *a szájukkal* akarnak össznépi alkotmányozó gyűlést, valójában *népellenes* gyűlést akarnak, amely nem hoz létre semmi újat, nem ad új ruhát, csak összetoldozza-foldozza a régit, nem ad új életet, új fegyvert az új nagy küzdelemhez, csak pitykét a régi darócra — szemfényvesztés és ámítás az egész —, fegyver helyett játékot, puska helyett láncot ad.

Munkások! Gyengék vagyunk a felkeléshez. Ne beszéljetek ezért a forradalomról és ne hagyjátok, hogy a prostituált oszvobozsgyenyisták, a *kadetok* és duma-pártiak *forradalomról* beszéljenek, ne hagyjátok, hogy ezek a burzsoá gazemberek beszennyezzék szófacsarásukkal ezt a magasztos népi fogalmat.

Gyengék vagyunk? Tehát nálunk nincs és nem is *lehet forradalom*. Nem a nép forradalma az, amikor a Petrunkevicsek és a cár liberális lakájserege felültetik a

népet. Nem szabadságharc az, amikor áruba bocsátják a nép szabadságát azért, hogy az oszvobozsgyenyisták néhány parlamenti székhez jussanak. Nem az új élet kezdete ez, hanem a régi népnyúzás és rabszolgaság, a régi tespedés és rothadás állandósítása.

Nincs annyi erőnk, hogy felkelést robbantsunk ki, munkás elvtársak! Nincs annyi erőnk, hogy forradalomba vigyük a népet! Nincs annyi erőnk, hogy kivívjuk a szabadságot . . . Annyi erőnk van csupán, hogy megingassuk az ellenséget, de leverni nem tudjuk, csak megingatni, annyira, hogy melléülhessen Petrunkevics. Ne fecsegjünk hát többé forradalomról, szabadságról, népképviseletről, — aki ilyesmiket mond, *s közben nem igyekszik valóban* létrát készíteni, hogy mindezt elérje, nem törekszik a felkelésre, hogy mindezt kivívja, az hazug és csirkefogó, az becsap benneteket.

Gyengék vagyunk, munkás elvtársak! Mellettünk csak a proletariátus van, meg a parasztok milliói, akik szétforgácsolt, súlyos, fegyvertelen, vak harcba kezdtek.

Ellenünk van az egész udvari banda, s minden katonamundérba bujtatott munkás és paraszt és*

Vége. Gyengék vagyunk. A gyengeség a csodavárásba menekül. Ez tény, s kiderül a Bund szavaiból és az „Iszkra" tervéből.

De mi a tény, uraim? Az, hogy Oroszország proletariátusának gyenge az ereje, vagy hogy a bundistáknak és az újiszkrásoknak gyenge a fejük?

Mondják meg az igazságot:

1) Nincs forradalom. Van kiegyezés a liberális burzsoázia és a cár között . . .

2) Nincs szabadságharc. A nép szabadságát eladták.

3) Nem folyik harc a népképviseletért. Van képviselete a *pénzeszsáknak*.

Gyengék vagyunk . . . ebből múlhatatlanul *a forradalom* teljes elárulása következik.

Ha forradalmat, szabadságot, népképviseletet akartok . . . *erőseknek kell lennetek*.

---

* A kéziratban nincs befejezve a mondat. — *Szerk.*

Gyengék vagytok?
A forradalom az erősek osztályrésze!
Nekünk továbbra is darócban kell járnunk.
Gyengék vagytok?
A szabadságot csak az erősek tudják kivívni.
A gyengék mindig rabok *lesznek*. Az egész történelem ezt bizonyítja.
Gyengék vagytok?
Akkor képviselőitek rabszolgatartóitok, kizsákmányolóitok közül fognak kikerülni.
A „képviselet" vagy az erősek vívmánya, vagy üres papír, csalás, *kendő, amellyel bekötik a gyengék szemét, hogy elbolondítsák őket*...

A megírás ideje: 1905 szeptember.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A végéről

ω) Ki gyenge? A proletariátus erői gyengék, vagy az iszkrásoknak, bundistáknak gyenge a fejük?

χ) Forradalmat akartok? Erőseknek **kell** lennetek!

ξ) Meg kell mondanunk az *igazat*, mert ebben rejlik a *mi* erőnk, s majd a *tömeg*, a *nép*, a *sokaság* eldönti a gyakorlatban, a harc után, van-e erőnk.
Van hát erőnk?
Vagy gyengék vagyunk.

ω) Ki gyenge.

AZ ÚGYNEVEZETT ÖRMÉNY SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSSZERVEZETRŐL

Levelet kaptunk a Központi Bizottságtól, amelyben közli, hogy az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet" kifejezte azt az óhaját, hogy aláírja az összes szociáldemokrata pártok konferenciáján[87] hozott határozatot. A Központi Bizottság azonban nem hajlandó elfogadni ezt az aláírást, mivel ellene volt annak, hogy a konferencián részt vegyen ez a merőben külföldi és minden komoly oroszországi kapcsolatnak híján levő szervezet. Reméljük, rövidesen részletesebb információkat közölhetünk a „Proletarij"-ban ennek a szervezetnek valódi jellegéről. Egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy mindazok, akik segíteni akarnak a valóban szociáldemokrata mozgalomnak a kaukázusi örmény munkások körében, csak az OSzDMP kaukázusi szervezeteivel állhatnak kapcsolatban, amelyek az örmény nyelvű irodalmat nem Genfben, hanem a Kaukázusban adják ki.

A megírás ideje: 1905 szeptember—október.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

A ZEMSZTVO-KONGRESSZUS

Hétfőn, szeptember 12-én (25-én) nyilt meg Moszkvában a zemsztvók és a városi önkormányzatok képviselőinek kongresszusa, amely megvitatta és végleg eldöntötte, hogy milyen álláspontot foglaljanak el a duma kérdésében. Ez a kongresszus, éppúgy mint az előző zemsztvo-kongresszusok, újabb lépést jelent az oroszországi burzsoázia politikai fejlődése és politikai szervezkedése útján. Ezért minden öntudatos munkásnak figyelemmel kell kísérnie a burzsoá alkotmány-párt születését. A proletariátusnak mint osztálynak politikai fejlődése mindig és mindenütt párhuzamosan haladt a burzsoáziának mint osztálynak politikai fejlődésével.

A zemsztvo-kongresszusnak ezen az általános jelentőségén kívül azonban óriási jelentősége van ama rendkívül égető kérdés szempontjából is, hogy milyen álláspontot foglaljunk el a duma kérdésében. A burzsoázia kiegyezése a cárizmussal, vagy pedig a burzsoáziának az eddiginél határozottabb harca a cárizmus ellen? — ez a lényege ennek a kérdésnek, amely — mint ismeretes — a szociáldemokrácia taktikájában is nézeteltérésekre vezetett.

Mindenekelőtt olvasóink emlékezetébe idézzük, hogy a zemsztvo-képviselők előző kongresszusukon határozottan elítélték a Buligin-dumát és elfogadták az ismert oszvobozsgyenyista alkotmány-tervezetet (monarchia és kétkamarás rendszer). A duma bojkottjának kérdését a többség először pozitívan döntötte el, de aztán revideálták ezt a határozatot és a kérdést elnapolták a következő kongresszusig, amelyet *nyomban* az Állami Dumáról szóló

törvény nyilvánosságra hozatala után össze kellett volna hívni, — még arról is volt szó, hogy táviratilag fogják összehívni. A valóságban egyáltalán nem siettek a kongresszus összehívásával. Eleinte — mint már közöltük a „Proletarij“ 14. számában — olyan híreket hallottunk, hogy a zemsztvo-képviselők nem akarják a kongresszust megtartani. Azután ismeretessé váltak Golovin úr és Durnovo tárgyalásai, amelyeket a „Proletarij“ előző számában ismertettünk és kiértékeltünk*, s amelyek azzal végződtek, hogy a rendőrség *engedélyezte* a kongresszust. A kongresszus ilymódon egészen más alapon ült össze, mint az előző: amazt betiltotta a rendőrség, azzal fenyegetőzött, hogy szétkergeti, jegyzőkönyvet vett fel, a kongresszus után szenátusi vizsgálatot rendelt el. Most a zemsztvo-képviselők és a rendőrség a dolgot eleve megbeszélték és *megállapodtak*.

Hogy szemléltetőbben megmutassuk az olvasónak az akkori és a mostani helyzet közötti különbséget, emlékeztetjük az „Oszvobozsgyenyije“ legutóbbi számának kijelentéseire. „Independent“ úr (— „független“, talán olyan ember, aki nem függ a rendőrségtől?) a következőket írta a 76. számban teljesen összhangban ugyanennek a számnak a vezércikkírójával: „Szó sem lehet semmiféle kompromisszumról. A szabadságért ezentúl is, éppúgy, mint eddig, harcolni kell, nem pedig rimánkodni... Egy pillanatra sem szabad lemondani — s ez végtelenül fontos — sem a korábbi harci módszerekről, sem a már kivívott pozíciókról. Ha itt meg is van a lehetősége a kompromisszumnak, ezt a lehetőséget azonnal és határozottan ki kell küszöbölnünk. Mindazt, amit eddig a felszabadulásért küzdő erők megszervezése érdekében tettünk, továbbra is meg kell tennünk... A kongresszusok, egyesületek, gyűlések tevékenységét ugyanabban a szellemben és ugyanabban az irányban kell folytatni, mint eddig.“

Ennél világosabban nem lehet beszélni. A zemsztvopárt vagy „alkotmányos-demokrata“ párt sajtószerve augusztus 6-a után határozottan és feltétlenül *a korábbi harci*

---

* Lásd ebben a kötetben 252—261. old. — *Szerk.*

módszerekről való lemondás ellen foglal állást. De hiszen éppen az a lényege a liberális burzsoázia hamis álláspontjának, hogy a szabadságvágy mellett épp olyan hevesen él benne a cárizmussal való kiegyezés vágya. Ezért mást mond és mást tesz. Ahhoz, hogy „ne mondjanak le a korábbi harci módszerekről“, bojkottálni kellett volna a dumát. Amikor lemondtak a bojkottról, logikailag elkerülhetetlenné vált, hogy *lemondjanak egyes* „korábbi harci módszerekről“. Az „Oszvobozsgyenyije“ éppen akkor kezdett mennydörögni a kompromisszumok ellen, amikor Golovin kompromisszumot kötött Durnovóval. Az „Oszvobozsgyenyije“ éppen akkor kezdett kiabálni, hogy „egy pillanatra sem szabad lemondani“, amikor a zemsztvo-kongresszus lemondott arról, hogy olyan szabadon ülésezzen, mint azelőtt. A zemsztvo-képviselők annak örömére, hogy „megajándékozták“ őket a dumával, a szabadságnak ezzel az állítólagos kezdetével, beleegyeztek abba, hogy kevésbbé szabadon tanácskozzanak.

Valóban: 1) a kongresszus programmját Durnovo úr, vagyis a rendőrség megnyirbálta; 2) az elnök kötelezettséget vállalt, hogy berekeszti a kongresszust, ha olyan kérdések kerülnek megvitatásra, amelyek nem szerepelnek a rendőrség által engedélyezett programmban; 3) a kongresszus beleegyezett abba, hogy egy rendőrségi embernek, Durnovo (a kabinetiroda főnöke) megbízottjának jelenlétében tartja üléseit, akinek felhatalmazása volt arra, hogy berekessze a kongresszust, ha megszegik a Golovin úr és Durnovo úr közt létrejött megállapodás „feltételeit“; 4) a rendőrség — szintén az ülések berekesztésével fenyegetőzve — megtiltotta a kongresszusnak a „lázító közbeszólásokat“ (a „Temps“ c. konzervatív lap különtudósítójának távirata, aki hozzáteszi, hogy *becsületesen megtartották* mindezeket a feltételeket).

Mivel értesüléseinket külföldi lapokból merítjük, természetesen nem kezeskedünk azért, hogy ezek az értesülések feltétlenül megbízhatók és kimerítők. De semmi okunk kételkedni abban, hogy nagyjában és egészében megfelelnek az igazságnak. Sőt, Golovin úr (aki természetesen nem a nagyközönségnek szánta Durnovóval folytatott tárgyalásait!) minden bizonnyal még többet ígért a rend-

őrségnek a zemsztvo-képviselők lojális magatartását illetően.

A tény vitathatatlan. Az „Oszvobozsgyenyije“ szavai szöges ellentétben állnak az oszvobozsgyenyisták tetteivel. Az „Oszvobozsgyenyije“ tollforgatói szavalnak a rendőrség ellen, a tettek emberei pedig a rendőrséggel békés egyetértésben folytatják kisded játékaikat. A duma-választással kapcsolatos zemsztvo-kampány kezdete egybeesett a zemsztvo-burzsoázia és az önkényuralom kiegyezésének kezdetével.

A külföldi tudósítók egyhangúlag megállapítják, hogy az előbbihez képest e zemsztvo-kongresszusnak *békés* jellege van. A duma bojkottja mellett csak egy, más értesülések szerint két felszólaló foglalt állást. A többség a részvétel mellett volt (mi már a „Proletarij“ 12. számában*, még a dumáról szóló törvény megjelenése előtt megmondottuk, hogy a zemsztvo-képviselők jobbszárnyának már kialakult a véleménye ebben a kérdésben). A többség úgy vélekedett, hogy ha nem vennének részt a választásokon, ez „a bátortalanság jele“ lenne, — ezt a nézetet, mint tudjuk, teljes mértékben magáévé teszi Parvus és az új „Iszkra“. A rendőrséggel való megegyezésben viszont zemsztvo-képviselőink *bátorsága* nyilvánult meg ...

A kongresszus olyan határozatot hozott, amelyben a duma elítélése helyett csak annyit mondanak (már nem tudjuk, bátortalanul-e vagy bátran?), hogy „a duma nem népképviselet a szó pontos értelmében“. Felhívják Oroszország polgárait, hogy egyesüljenek a korábbi zemsztvo-kongresszusokon elfogadott programmok alapján és harcoljanak a duma talaján. A dumán kívül és a dumától független harcról egy szó sincs a határozatban: ez jelenti a rendőrségtől „független“ oszvobozsgyenyistának a szavai szerint, hogy „egy pillanatra sem mondanak le a korábbi harci módszerekről“ ...

A zemsztvo-képviselők, midőn mérsékelték korábbi, nem helyénvaló „forradalmi“ hevüket, hozzáláttak a dumával kapcsolatos „pozitív“ munkához. Részletesen kidolgozták politikai programmjukat (teljes szövegét még

* Lásd ebben a kötetben 175—183. old. — *Szerk.*

nem kaptuk meg); a mérsékelt alkotmányos irányzat fő pontjainak szajkózásával igyekezték leplezni a demokráciától való visszavonulásukat; részletesen kidolgozták a választási kampány, a helyi választási bizottságok és a központi választási bizottság szervezésének, a jelöltlisták összeállításának stb. kérdését.

Hát még mindig nem világos ezek után, merre hajtja a zemsztvo-képviselőket és az oszvobozsgyenyistákat a földesúri és a kupec-liberalizmus?

Dobjuk csak ki szép sorjában a demokrácia harci követeléseit, mindazt, ami biztosítaná a forradalmi nép jogait, ami fejlesztené és kiterjesztené a szabadságharcot (ne beszéljünk a határozatban a dumától független harcról stb.)! Rögzítsük mindazokat a demokratikus követeléseket, amelyek csupáncsak a burzsoázia hatalmát biztosítják (mindenekelőtt a jó helyeket a dumában)! Kevesebb agitációt a nép körében és több sürgésforgást a dumában!

Milyen találóan mondotta a „liberális“ William Stead, aki a minap még az önkényuralomnak hódolt (lásd a „Times“ szeptember 26-i számában megjelent levelét), hogy a külső békéhez belső béke kellett, béke a cár és a liberális burzsoázia között, melyet az augusztus 6-i törvény proklamált! A zemsztvo-képviselők *magatartásukkal* bizonyítják, hogy *készek békét kötni*, bár természetesen korántsem azonnal és korántsem minden vonatkozásban. „Mihail Sztahovics úr, Sipov barátja és munkatársa — írta a „Temps“ tudósítója szeptember 27-én — egy centrum-párt létrehozására számít, amely az önkényuralom és a tanácskozó jellegű duma mellett lesz; azt állítja, hogy a szélsőséges pártok számos tagja (!! hallatlan becsületsértés az oszvobozsgyenyistákra nézve! *A „Proletarij“ szerkesztősége)* hajlandó csatlakozni ehhez a párthoz.“ Sztahovics úr állítását nemcsak számos legális lap szavai, hanem még inkább a zemsztvós urak *tettei* igazolják. M. Sztahovics úr jelen volt a kongresszuson — közli a „Times“ tudósítója szeptember 26-án. — „Szilárdan hisz a mérsékelt elemek győzelmében; s a szokásos heves kormányellenes támadásoknak (fiery denunciations) *csaknem teljes hiánya* — eltekintve a kaukázusi rémtettekre való néhány

véletlenszerű (!!) utalástól — mintha valóban alátámasztaná (rather confirms) jövendöléseit (forecast).“ „A kongresszus hangulata — táviratozza a konzervatív angol lapnak ugyanez a tudósítója — meglepő ellentétben van a júliusi kongresszus hangulatával, amikor sok küldött a duma bojkottja mellett foglalt állást.“

Hát az „Iszkra“ még most sem mond le arról a téves nézetéről, hogy azok, akik a bojkott mellett voltak, passzív félrevonulást akartak, a részvétel mellett síkraszálló Sztahovicsok pedig komolyan akarnak harcolni? Hát Parvusszal együtt még most is amellett fog állást foglalni, hogy egyezzünk meg az oszvobozsgyenyistákkal és támogassuk őket azok után, hogy nyilvánvalóan egyezkedni kezdtek Durnovo urékkal?

P. S.* A méltányosság kedvéért meg kell mondanunk, hogy egyre újabb olyan adatok birtokába jutunk, melyek szerint az oroszországi újiszkrások nem értenek egyet az új „Iszkrá“-val. Éppen az imént kaptuk meg a szentpétervári (mensevik) csoportnak „Állami Duma vagy alkotmányozó gyűlés“ című röplapját. A duma bírálata mellett a „le a dumával!“ jelszóval találkozunk benne. A munkások képviselőit felszólítják, mondják meg a liberálisoknak, hogy nem szabad „elismerniök az Állami Dumát“, hogy „kötelességük lemondani arról a jogukról (nem elég olvasható a nyomás a röplapon), hogy részt vegyenek a dumaválasztásokon“, hogy segíteniök kell a munkásoknak abban, hogy „felfegyverkezzenek a fekete századok és az Állami Duma elleni harcra“. Így tehát a pétervári mensevikek elfogadták az aktív bojkott jelszavát. Akárcsak ama nevezetes „zemsztvo-kampány terv“ esetében, most is eltér az „Iszkra“ véleménye oroszországi híveinek véleményétől. A pétervári mensevikek csak egyetlen kérdésben közelednek az „Iszkrá“-hoz: felszólítják a munkásokat arra, hogy válasszák meg nyomban „gyáranként, üzemrészenként, műhelyenként képviselőiket, ahogy a Sidlovszkij-bizottságba[88] megválasztották őket“ . . . „Képviselőink gyűljenek egybe és éppúgy harcoljanak az Állami Duma ellen, mint a Sidlovszkij-bizottságba beválasztott

---

* Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

képviselőink küzdöttek az önkényuralomnak ez ellen a ravasz csapdája ellen." Ez a jelszó nagyon hasonlít a „forradalmi önkormányzat" iszkrás jelszavára, bár a szentpétervári csoporthoz tartozó elvtársak természetesen nem használják ezt a nem helyénvaló hangzatos kifejezést. A pétervári munkások kétségtelenül meg fogják érteni, hogy ez a jelszó helytelen és helytelen a Sidlovszkij-bizottság és az Állami Duma közti párhuzam. Akkor a munkások bojkottálták a bizottságot, most a duma bojkottálja a munkásokat.

A forradalmi önkormányzat a cári hatalom fenntartása mellett a forradalomnak csak egy kis töredéke lehet (a szmolenszki városi duma határozata stb.). Aki ezt teszi meg a forradalmi proletariátus fő jelszavának, az zavart kelt és az oszvobozsgyenyisták malmára hajtja a vizet. Fejlesztenünk, bővítenünk, erősítenünk és terjesztenünk kell a proletariátus és a parasztság *forradalmi* erőinek szervezetét, de nem szabad összekevernünk a háborúnak ezt a szervezetét, a felkelés szervezetét az *önkormányzattal*. A fegyveres felkelés szervezete, a forradalmi hadsereg szervezete *egyáltalán nem hasonlít* a forradalmi önkormányzat szervezetéhez sem rendeltetését tekintve, sem kialakulásának módját tekintve, sem jellegét tekintve. Minél buzgóbban törekszenek a liberális burzsoák, az oszvobozsgyenyisták arra, hogy megnyessék, letompítsák, megnyirbálják a következetes forradalmi demokrata jelszavakat, annál világosabban és nyiltabban kell kitűznünk ezeket a jelszavakat: ideiglenes forradalmi kormány által összehívandó össznépi alkotmányozó gyűlés, fegyveres felkelés és forradalmi hadsereg szervezése a cári hatalom megdöntésére.

„Proletarij" 19. sz.
1905 október 3 (szeptember 20).

SZOCIALIZMUS ÉS PARASZTSÁG

Az a forradalom, amely most Oroszországban lejátszódik, az egész nép forradalma. Az egész nép érdekei kibékíthetetlen ellentétbe kerültek annak a maroknyi embernek az érdekeivel, akik az önkényuralmi kormányt alkotják és akik ezt a kormányt támogatják. Az árutermelő gazdaságon alapuló társadalomnak már maga a léte — tekintve, hogy a lakosság különböző osztályainak és csoportjainak érdekei között óriási különbségek és ellentétek vannak — megköveteli az önkényuralom megsemmisítését, a politikai szabadságot, megköveteli azt, hogy az állam berendezésében és kormányzásában az uralkodó osztályok érdekei nyiltan és közvetlenül kifejezésre jussanak. A demokratikus forradalmi átalakulásnak, amely társadalmi és gazdasági lényegét tekintve burzsoá jellegű, szükségszerűen kifejezésre kell juttatnia az egész burzsoá társadalom érdekeit.

De magát ezt a társadalmat, amely az önkényuralom ellen vívott harcban most egységes egésznek látszik, óhatatlanul kettészakítja a tőke és a munka között tátongó szakadék. Az önkényuralom ellen felkelt nép nem egységes nép. Tulajdonosok és bérmunkások, jelentéktelen számú gazdag (a „felső tízezer") — és tíz- meg tízmillió nincstelen és dolgozó, — ez valóban „két nemzet", amint egy élesszemű angol már a XIX. század első felében mondotta[89]. A proletariátus és a burzsoázia harca egész Európában napirenden van. Ez a harc már régen átcsapott Oroszországra is. A mai Oroszországban nem két egymással harcoló erő adja meg a forradalom tartalmát, hanem két különböző és különnemű társadalmi háború: az egyik

a mai önkényuralmi hűbéri rend kebelében zajlik le, a másik a jövendő, már szemünk láttára kialakulóban levő burzsoá-demokratikus rendszer kebelében. Az egyik az egész nép harca a szabadságért (a burzsoá társadalom szabadságáért), a demokráciáért, vagyis a nép egyeduralmáért, a másik a proletariátus osztályharca a burzsoázia ellen a társadalom szocialista berendezéséért.

A szocialistákra ilyenformán súlyos és nehéz feladat hárul: egyidejűleg két háborút kell viselniök, s ez a két háború jellegét, célját és az egyik vagy a másik háborúban döntő szerepre képes társadalmi erők összetételét tekintve teljesen különböző fajtájú. Ezt a nehéz feladatot a szociáldemokrácia világosan kitűzte és szilárdan eldöntötte, s ezt annak köszönheti, hogy egész programmját a tudományos szocializmusra, vagyis a marxizmusra építette fel, annak köszönheti, hogy egyik osztaga lett a szociáldemokrácia világhadseregének, amely a legkülönbözőbb európai országok igen nagyszámú demokratikus és szocialista mozgalmának tapasztalatai alapján a marxizmus tételeit ellenőrizte, igazolta, megmagyarázta és részletesebben kifejtette.

A forradalmi szociáldemokrácia már régen hangsúlyozta és kimutatta az orosz demokratizmus burzsoá jellegét, kezdve ennek a demokratizmusnak liberálisnarodnyik megfogalmazásától egészen „oszvobozsgyenyista" megfogalmazásáig. Mindig hangsúlyozta a burzsoá demokratizmus elkerülhetetlenül felemás, korlátozott, szűkkörű voltát. A demokratikus forradalom időszakában azt a feladatot tűzte a szocialista proletariátus elé, hogy állítsa maga mellé a parasztság zömét, és ellensúlyozva a burzsoázia ingatagságát, törje össze és tapossa el az önkényuralmat. A demokratikus forradalom döntő győzelme csak a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának formájában lehetséges. De minél hamarabb és minél teljesebben megvalósul ez a győzelem, annál hamarabb és annál mélyrehatóbban bontakoznak ki a teljesen demokratizált burzsoá rend talaján az új ellentmondások és az új osztályharc. Minél teljesebben megvalósítjuk a demokratikus forradalmi átalakulást, annál hamarabb kerülünk szemtől szembe

a szocialista forradalmi átalakulás feladataival, annál erélyesebb és annál hevesebb lesz a proletariátus harca a burzsoá társadalom alapjai ellen.

A szociáldemokráciának szüntelenül harcolnia kell az ellen, hogy a proletariátus forradalmi-demokratikus és szocialista feladatainak ettől a megfogalmazásától bármennyire is eltérjenek. Ostobaság volna, ha figyelmen kívül hagynánk a mostani forradalom demokratikus, vagyis alapjában véve burzsoá jellegét, és ezért ostobaság volna, ha olyan jelszavakat tűznénk ki, mint a forradalmi komműnök alakítása. Ostobaság és reakciós eljárás volna, ha lebecsülnénk a proletariátusnak azt a feladatát, hogy részt vegyen, mégpedig vezetőszerepet játszva vegyen részt a demokratikus forradalomban, még ha idegenkedünk is a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának jelszavától. Ostobaság volna, ha összekevernénk a demokratikus és a szocialista forradalom feladatait és feltételeit, mert ezek — ismételjük — jellegüket is, a bennük részt vevő társadalmi erők összetételét tekintve is különböznek egymástól.

Éppen ez utóbbi hibával akarunk most részletesen foglalkozni. Az osztályellentétek fejletlensége általában a nép, s kiváltkép a parasztság körében elkerülhetetlen jelenség a demokratikus forradalom korszakában, amely első ízben teremti meg a kapitalizmus valóban nagyarányú fejlődésének alapjait. A gazdasági életnek ez a fejletlensége viszont arra vezet, hogy valamilyen formában tovább élnek vagy újjáélednek annak a szocializmusnak az elmaradott formái, amely kispolgári szocializmus, mert idealizálja azokat az átalakulásokat, amelyek nem lépik túl a kispolgári viszonyok kereteit. A parasztság zöme nem ismeri fel és nem is ismerheti fel azt, hogy a legteljesebb „szabadság" és akár az egész föld „legigazságosabb" felosztása sem szünteti meg a kapitalizmust, sőt ellenkezőleg, éppen ez teremti meg a kapitalizmus különösen széles fronton meginduló és nagyarányú fejlődésének feltételeit. A szociáldemokrácia ezeknek a paraszti törekvéseknek csak forradalmi-demokratikus tartalmát választja ki és támogatja, a kispolgári szocializmus viszont elméletté avatja a paraszti öntudatlanságot, összekeverve vagy

egybeolvasztva a valóban demokratikus és a képzelet szülte szocialista forradalmi átalakulás feltételeit és feladatait.

Ennek a homályos kispolgári ideológiának legszemléltetőbb kifejezése a „szociálforradalmárok“ programmja, jobbanmondva programmtervezete, akik siettek párttá nyilvánítani magukat, holott még igen fejletlenek voltak náluk a pártélet formái és előfeltételei. Programmtervezetük elemzése során (lásd „Vperjod“ 3. sz.*) már volt alkalmunk kimutatni, hogy a szociálforradalmárok nézetei a régi orosz narodnyikságban gyökereznek. De mivel Oroszország egész gazdasági fejlődése, az orosz forradalom egész menete nap mint nap és minden órában kíméletlenül és könyörtelenül kihúzza a talajt a tiszta narodnyikság pillérei alól, a szociálforradalmárok nézetei elkerülhetetlenül eklektikusakká válnak. A narodnyikság elnyűtt köntösét a marxizmus divatos opportunista „kritikájával“ akarják megfoltozni, de a foszladozó gúnya ettől nem lesz tartósabb. Programmjuk nagyjában és egészében teljesen élettelen, teli van belső ellentmondásokkal, s az orosz szocializmus történetében a hűbéri Oroszországtól a burzsoá Oroszország felé, a „narodnyikságtól a marxizmus felé“ vezető útnak csupán az egyik fejlődési szakaszát jelzi. Ez a meghatározás, amely a mai forradalmi eszmék számos kisebb-nagyobb áramlatára jellemző, érvényes a Lengyel Szocialista Párt (PPS) legújabb agrárprogrammtervezetére is, amelyet a „Przedświt“** 6—8. számában tettek közzé.

A tervezet két részre osztja az agrárprogrammot. Az I. rész azokat a „reformokat“ ismerteti, „amelyek megvalósításának társadalmi feltételei már megértek“; a II. rész „betetőzi és összefoglalja az I. részben kifejtett agrárreformokat“. Az I. rész három szakaszra oszlik: A) munkavédelem — a mezőgazdasági proletariátus érdekében felállított követelések; B) agrárreformok (a szó szoros értelmében, vagyis hogy úgy mondjuk, paraszti követelések) és C) a falusi lakosság védelme (önkormányzat stb.).

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 71—78. old. — *Szerk.*
** — „Hajnal“. — *Szerk.*

Ebben a programmban egy lépést tesznek a marxizmus felé azzal a kisérletükkel, hogy különválasszanak holmi minimális programmfélét a maximális programmtól, azután pedig merőben proletár jellegű követelések teljesen önálló felállításával, továbbá azzal, hogy a programm indokolásában elismerik, hogy teljesen megengedhetetlen a szocialisták részéről „a paraszti tömegek magántulajdonos-ösztöneinek való hízelgés". Ha alaposan végiggondolták volna és mindvégig következetesen kifejtették volna az utóbbi tételben rejlő igazságot, az eredmény voltaképpen elkerülhetetlenül egy szigorúan marxista programm lett volna. De a baj éppen az, hogy a PPS, mely éppen olyan szívesen meríti eszméit a marxizmus opportunista bírálatának kútfőjéből is, nem következetes proletárpárt. „Mivel nem bizonyosodott be, hogy a földtulajdon a koncentráció felé tendál — olvassuk a programm indokolásában —, elképzelhetetlen, hogy valaki teljesen őszintén és meggyőződéssel síkraszálljon ezért a gazdasági formáért és meggyőzze a parasztot a kisgazdaság eltűnésének elkerülhetetlenségéről."

Ez bizony a burzsoá politikai gazdaságtan visszhangja. A burzsoá közgazdászok minden erejükkel igyekeznek elhitetni a kisparaszttal, hogy a kapitalizmus összeegyeztethető a kisgazda jólétével. Ezért a földtulajdon koncentrációjának speciális jellegű kérdésével elkendőzik az árutermelő gazdaságnak, a tőkés elnyomásnak, a paraszti kisgazdaság hanyatlásának és szorongatott helyzetének általános kérdését. Figyelmen kívül hagyják, hogy a mezőgazdaságnak speciálisan piacra termelő ágaiban a nagyüzemű termelés a kis és közepes nagyságú földtulajdonon egyaránt fejlődőben van, hogy ez a tulajdon a növekvő haszonbér, a jelzálog és az uzsora nyomására felbomlóban van. Homályban hagyják azt a vitathatatlan tényt, hogy a nagyüzemű gazdaság technikailag fölényben van a mezőgazdaságban és hogy a paraszt létfeltételei romlanak a kapitalizmus ellen vívott harca során. A PPS egyebet sem tesz, mint ezeket a napjaink Davidjai[90] által új életre keltett burzsoá előítéleteket szajkózza.

Az elméleti nézetek ingatagsága a gyakorlati programmban is megmutatkozik. Vegyük az I. részt, a szó

szoros értelmében vett agrárreformokat. Egyrészt ott az 5. pont: „Mindennemű korlátozás kiküszöbölése az osztásföldek vásárlásánál“ és a 6. pont „A sarvarkok[91] és az igásrobot (természetbeni szolgáltatások) megszüntetése“. Ezek teljesen marxista minimális követelések. A PPS ezeknek a követeléseknek (és különösen az 5. pontnak) felállításával egy lépéssel tovább megy a mi szociálforradalmárainknál, akiknek — a „Moszkovszkije Vedomosztyi“-val együtt — az „osztásföldek elidegeníthetetlenségének“ hírhedt eszméje a gyengéjük. A PPS ezeknek a követeléseknek felállításával egészen közel jut a marxizmusnak ahhoz az eszméjéhez, hogy a mostani parasztmozgalom alapja és tartalma a jobbágyrendszer maradványai elleni harc. De ugyanakkor, amikor a PPS közel jut ehhez az eszméhez, korántsem teszi teljesen és tudatosan magáévá.

Az általunk vizsgált minimális programm főbb pontjai a következők: „1) az uralkodóház birtokainak, az állami és papi birtokoknak nacionalizálása elkobzás útján; 2) a nagybirtokok nacionalizálása, ha nincs egyenesági örökös; 3) az erdők, folyók és tavak nacionalizálása.“ Ezeknek a követeléseknek ugyanaz a fogyatékosságuk, mint a programmnak, amely a mostani időre vonatkozóan a föld nacionalizálásának követelését tolja előtérbe. Amíg nincs meg a teljes politikai szabadság és a nép szuverenitása, amíg nincs meg a demokratikus köztársaság, addig a nacionalizálás elhamarkodott és észszerűtlen követelés, mert a nacionalizálás az állam kezébe való átmenetet jelenti, márpedig a mai állam rendőri és osztályállam, a holnapi állam pedig mindenesetre osztályállam lesz. Olyan jelszónak viszont, amely előre visz a demokratizálás irányában, különösen alkalmatlan ez a jelszó, mert nem a parasztok és a földbirtokosok viszonyára helyezi a fősúlyt (a parasztok elveszik a földesúri földeket), hanem a földbirtokosok és az állam viszonyára. A kérdés ilyen felvetése teljesen hamis olyan időpontban, amikor a parasztok forradalmi úton harcolnak a földért a földbirtokosok ellen is, a földbirtokosok állama ellen is. Az elkobzás végrehajtására létesített forradalmi parasztbizottságok mint az elkobzás eszközei — ez az egyetlen jelszó, amely ennek a helyzetnek

megfelel, s amely a földbirtokosok államának forradalmi szétzúzásával elválaszthatatlan kapcsolatban előre lendíti a földbirtokosok ellen folyó osztályharcot.

A PPS programmtervezetében a minimális agrárprogramm többi pontja a következő: „4) a tulajdonjog korlátozása, ha a tulajdonjog mindennemű talajjavítás (melioráció) akadályává válik, feltéve, hogy az érdekeltek többsége szükségesnek tartja ezeket a javításokat; ... 7) a gabona tűz- és jégkár elleni biztosításának, valamint az állatok járványok elleni biztosításának államosítása; 8) földműves artelek és szövetkezetek alakításának törvényhozási úton való állami támogatása; 9) mezőgazdasági szakiskolák."

Ezek a pontok teljesen a szociálforradalmárok szellemében vagy (ami ugyanaz) a burzsoá reformpolitika szellemében fogantak. Nincs bennük semmi forradalmi. Természetesen haladó jellegűek, ez nem vitás, de a tulajdonosok érdekében haladó jellegűek. Ha szocialisták állítanak fel ilyen követeléseket, ez azt jelenti, hogy tápot adnak a tulajdonosi ösztönöknek. Ilyesmiket követelni annyi, mintha azt követelnénk, hogy az állam támogassa a trösztöket, kartelleket, szindikátusokat, a nagyiparosok egyesüléseit, amelyek nem kevésbbé „haladók", mint a mezőgazdasági szövetkezetek és biztosítótársaságok stb. Ez mind kapitalista haladás. Nem a mi dolgunk, hogy erről gondoskodjunk, hanem a tulajdonosok, a vállalkozók dolga. A proletár szocializmus, a kispolgári szocializmustól eltérően, a de Roquignie grófokra, a földbirtokos zemsztvoképviselőkre stb. bízza, hogy a nagy- és kisgazdák szövetkezeteiről gondoskodjanak, maga pedig teljesen és kizárólag a *bérmunkások* szövetkezeteiről gondoskodik a *tulajdonosok elleni harc* céljából.

Vegyük most szemügyre a programm II. részét. Ennek a résznek csak egyetlen pontja van: „A nagybirtokok nacionalizálása elkobzás útján. Azokat a szántóföldeket és réteket, amelyek ilymódon a nép kezébe kerülnek, fel kell parcellázni és hosszúlejáratú, biztosított bérlet formájában át kell adni a földnélküli és kevés földdel rendelkező parasztoknak."

Szó se róla, kitűnő „betetőzés"! Egy pártot, amely

szocialista pártnak nevezi magát, az „agrárreformok betetőzése és összefoglalásaképpen“ korántsem szocialista társadalmi rendet javasol, hanem képtelen kispolgári utópiát. A legszemléltetőbb példája ez annak, hogy teljesen összekeverik a demokratikus és a szocialista forradalmi átalakulást, hogy egyáltalán nem értik a két átalakulás minőségileg különböző céljait. A föld átmenete a földbirtokosok kezéből a parasztok kezébe a demokratikus forradalmi átalakulás egyik alkateleme, a polgári forradalom egyik szakasza lehet — és Európában mindenütt az is volt —, de ezt csak a burzsoá radikálisok nevezhetik betetőzésnek vagy végigvitelnek. A föld újrafelosztása a tulajdonosok egyes csoportjai, a gazdák egyes osztályai között előnyös és szükséges lehet a demokrácia győzelme érdekében, a jobbágyrendszer nyomainak teljes eltörlése, a tömegek életszínvonalának emelése, a kapitalizmus fejlődésének meggyorsítása stb. érdekében, — egy ilyen rendszabály leghatározottabb támogatása a demokratikus forradalom korszakában kötelessége lehet a szocialista proletariátusnak, de a „betetőzés és a végigvitel“ csak a *szocialista*, nem pedig a kisüzemű paraszti termelés lehet. A kisparaszti bérlet „biztosítása“ az árutermelő gazdaság és a kapitalizmus fennmaradása esetén reakciós kispolgári utópia és semmi egyéb.

Most látjuk, hogy a PPS fő hibája nemcsak reá jellemző, nem egyedülálló, nem véletlen hiba. Világosabb és érthetőbb formában fejezi ki (mint a szociálforradalmárok hírhedt „szocializálása“, amelyet maguk a szociálforradalmárok sem értenek) az egész orosz narodnyikság, az *egész* orosz burzsoá liberalizmus és radikalizmus *alapvető* hibáját az agrárkérdés terén, ideértve azt a kérdést is, amely a zemsztvo-képviselők legutóbbi (szeptemberi) moszkvai kongresszusán lezajlott vita során kifejezésre jutott.

Ezt az alapvető hibát a következőképpen fogalmazhatjuk meg:

A PPS programmja a legközelebbi célok meghatározásában nem forradalmi. Végcéljaiban nem szocialista.

Vagyis másszóval: a demokratikus és a szocialista forradalmi átalakulás közti különbség megnemértése arra

vezet, hogy a demokratikus feladatokban nem jut kifejezésre valóban forradalmi oldaluk, a szocialista feladatokba pedig beleviszik a burzsoá-demokratikus világszemlélet egész ködösségét. Az eredmény olyan jelszó, amely a demokrata szemében nem eléggé forradalmi, a szocialista szemében viszont megbocsáthatatlanul zavaros.

Ezzel szemben a szociáldemokrácia programmja minden követelménynek eleget tesz: támogatja az igazi forradalmi demokráciát, de világos szocialista célt tűz ki. A mostani parasztmozgalomban a jobbágyrendszer elleni harcot, a földesurak és a földesúri állam elleni harcot látjuk. Ezt a harcot mindvégig támogatjuk. Ehhez a támogatáshoz az egyetlen helyes jelszó: elkobzás forradalmi parasztbizottságok révén. Hogy mi történjék az elkobzott földekkel — ez másodrendű kérdés. Ezt nem mi fogjuk eldönteni, hanem a parasztok. S éppen ennek a kérdésnek eldöntésével kezdődik a proletariátus és a burzsoázia harca a parasztságon belül. Ez az oka annak, hogy ezt a kérdést mi vagy nyitva hagyjuk (ami olyannyira nem tetszik a kispolgári tervkovácsoknak), vagy pedig csak az út *kezdetét* mutatjuk meg a lehasított földek elvételének formájában (amiben a felületesen gondolkodó emberek a szociáldemokrácia által adott számtalan magyarázat ellenére is a mozgalom korlátozását látják).

A mai Oroszországban elkerülhetetlen agrárreform csak abban az esetben játszhat forradalmi-demokratikus szerepet, ha ezt a reformot maguk a parasztok hajtják végre forradalmi kezdeményezéssel, a földbirtokosok és a hivatalnoksereg ellenére, az állam ellenére, vagyis ha forradalmi úton hajtják végre. Az *ilyen* átalakulás után a föld legrosszabb elosztása is minden tekintetben jobb lesz a mainál. S mi ezt az utat mutatjuk, amikor forradalmi parasztbizottságok követelését helyezzük előtérbe.

De ugyanakkor azt mondjuk a falusi proletariátusnak: „Még a parasztok legradikálisabb győzelme — amelyet most minden erőddel elő kell segítened — sem szabadíthat meg a nyomortól. E cél elérésének csak egy módja van: az egész proletariátus — az ipari és a mezőgazdasági proletariátus — győzelme az egész burzsoázia felett, a szocialista társadalom megvalósítása."

A paraszti tulajdonosokkal együtt a földesurak és a földesúri állam ellen, a városi proletariátussal együtt az egész burzsoázia és az összes paraszti munkáltatók ellen. Ez az öntudatos falusi proletariátus jelszava. S ha ezt a jelszót a kistulajdonosok nem is fogadják el azonnal vagy egyáltalán nem fogadják el, mégis a munkások jelszavává lesz, és az egész forradalom feltétlenül igazolni fogja, megszabadít bennünket a kispolgári illúzióktól, világosan és határozottan megmutatja szocialista célunkat.

„Proletarij" 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

A JÓLLAKOTT BURZSOÁZIA ÉS AZ ÉHES BURZSOÁZIA

A „Temps“ című lap a konzervatív francia burzsoázia egyik legbefolyásosabb sajtószerve. Elkeseredett kampányt folytat a szocializmus ellen, s ritka nap az, amikor nem találkozunk hasábjain Marx, Bebel, Guesde, Jaurès nevével dühösebbnél dühösebb kommentárok és kirohanások kíséretében. A „Temps“ képtelen beszélni a szocializmusról anélkül, hogy ne tajtékozna a dühtől.

Az orosz „válságot“ — ahogy a jószándékú európaiak mondják — a legnagyobb figyelemmel kíséri ez a lap, és soha el nem mulasztja, hogy ellássa épületes tanácsokkal a la nation amie et alliée-t —„a baráti és szövetséges nemzetet“. Így most is vezércikkben foglalkozik a legutóbbi zemsztvo-kongresszussal. Felidézi az ezt megelőző júliusi kongresszust, s még utólag sem tudja megállni, hogy kifejezésre ne juttassa elégedetlenségét. Ez a kongresszus, ugyebár, „az abszolút szellemi zűrzavar és a szándékok tekintetében a legteljesebb határozatlanság látványát nyujtotta“: Buligin tervét ugyan már ismerték, de a küldöttek mégis csupán „tüzes szónoklatokat“ tartottak, s nem tudták eldönteni, hogy a bojkott vagy a részvétel mellett foglaljanak-e állást. A hatalmon levő francia burzsoázia lapja még arra is felháborodottan emlékezteti a zemsztvo-képviselőket, hogy nem volt mandátumuk!

Most bezzeg boldogan mosolyog a politikai hatalommal jóllakott burzsoá! hogy siet, hogy szívélyesen megszorítsa testvére nemes jobbját, aki ugyan még csak áhítozik a politikai hatalom után, de máris bizonyságot tesz „érettségéről“! A bojkottot elutasították, s arról, hogy nincs mandátumuk, már nem történik említés.

„A zemsztvo-képviselőknek becsületükre válik döntésük — mondja a „Temps“. — Azt bizonyítja, hogy halad az orosz nép legfelvilágosultabb elemeinek politikai nevelése, hogy lemondanak a politikai bűvészkedés ködös terveiről, s bátran ráléptek a szükségszerű fejlődés útjára.“

A politikai hatalommal jóllakott burzsoá, aki sokmindent tudna mondani arról, mire vezet a forradalomban a nép, a munkások és parasztok valódi győzelme, pillanatnyi habozás nélkül az evolúciónak a revolúció feletti győzelmévé nyilvánítja a liberális földbirtokosok és kupecek szeptemberi kongresszusát.

Dicséri a kongresszus „mértékletességét“. Szemmellátható megelégedéssel utal „a földek feldarabolásáról“ és a nők választójogáról szóló határozati javaslat fiaskójára. „Ezeknek a döntéseknek bölcs és mérsékelt volta világosan mutatja, hogy a szélsőséges pártok nézetei nem tudtak felülkerekedni ezen a kongresszuson. Az a programm, amelyben mindnyájan megállapodtak, elég demokratikus ahhoz, hogy *lefegyverezze a forradalmárokat*. S mivel a zemsztvo-kongresszus kizárólag törvényes eszközök igénybevételétől várja terveinek valóra váltását, programmja azokat a reformistákat is csatlakozásra bírhatja, akiket nem tartanak távol személyes ellentétek a zemsztvo-kongresszus tagjaitól.“

A jóllakott burzsoá bátorítólag vállon veregeti az éhes burzsoát, mondván: állj elő olyan programmal, amely „elég demokratikus“ ahhoz, hogy port hints vele az emberek szemébe, hogy *lefegyverezd a forradalmárokat*, s lépj legális útra — avagy egyszerűen és nyiltan szólva: alkudj meg Trepovékkal s Romanovékkal, — ez az igazi állambölcseség.

S hogy az élesszemű burzsoának az együgyű forradalmárokba vetett reményei nem egészen alaptalanok, azt bebizonyították a mi újiszkrás bölcseink. Elengedve a gyeplőt, rohantak a csapdába, egymás szavába vágva ajánlgatták, hogy vállaltassunk demokratikus kötelezettségeket a mérsékelt burzsoákkal, akik most szíves-örömest igérnének bármit és vállalnának bármilyen kötelezettséget. Nemcsak az ellenséges pártok közt, hanem a szocialista pártokon belül folyó harc során is (mint a II. kongresszus

után tapasztaltuk) felrúgnak minden ígéretet, ha a harcoló felek valamelyest lényeges érdekei úgy kívánják. The promises like pie-crust are leaven to be broken, mondja az angol közmondás. „Az ígéret olyan mint a kalács, az a sorsa, hogy megszegik.“

Mi volt a lényege az „Iszkra“ taktikájának a duma kérdésében? *A forradalmárok* eszmei és taktikai *lefegyverzése*. Az opportunista „Iszkra“ bölcsei elősegítették ezt a lefegyverzést az aktív bojkott eszméjének szidalmazásával, az aktív bojkottnak passzív bojkottal való helyettesítésével (egészen a „Novoje Vremja“[92] szellemében, s majdnem ugyanazokkal a szavakkal), az egymás nyakába boruló Miljukovokba és Sztahovicsokba vetett hit és bizalom hirdetésével, a felkelés forradalmi jelszavának olyasféle oszvobozsgyenyista burzsoá kásával való *felváltásával*, amilyen „a polgárok forradalmi önkormányzata“.

Csak a vak nem látja még most sem, milyen mocsárba süllyedt az „Iszkra“. Az illegális sajtóban teljesen magára maradt, *csak az „Oszvobozsgyenyije“* van az ő pártján. A Bund, amelyet még Martov és Akszelrod sem gyanusít olyasmivel, hogy a „vperjodista fegyvertárral“ rokonszenvezik, határozottan az aktív bojkott mellé állt. A legális sajtóban az összes csirkefogók és az összes mérsékelt liberálisok egyesültek a radikális burzsoák elleni harcban, akik kijelentették, hogy rokonszenveznek a bojkottal s a legnagyobb jóindulattal vannak a parasztság iránt.

Hát nem volt igaza Leninnek „Két taktiká“-jában, amikor az újiszkrás határozatokat elemezve azt mondotta, hogy *az „Iszkra“ a liberális földbirtokosok színvonalára süllyed*, a „Proletarij“ viszont igyekszik felemelni a forradalmi parasztságot?

A „Novoje Vremjá“-t említettük. Nemcsak ez a csúszó-mászó lap vív kétségbeesett harcot a bojkott eszméje ellen, hanem a „Moszkovszkije Vedomosztyi“ is, ország-világ előtt feltárva ezzel a duma reális politikai jelentőségét. Példaképpen megemlítjük a „Novoje Vremja“ egyik jellemző kirohanását, amellyel annál szívesebben foglalkozunk, mert újabb fényt vet még egy olyan „köztiszteletben álló“ liberális lap mérhetetlen burzsoá aljasságára is, mint a „Russzkije Vedomosztyi“.

Ez utóbbi lap ismert berlini tudósítója, Jollos úr, a lap 247. számában a jénai kongresszussal foglalkozik. Nyárspolgári lelke mindenekelőtt azon örvendezik, hogy akadt egy derék és igazságos liberális burzsoá, a gazdag Abbe, aki népházat ajándékozott Jénának, melyben szabad gyűléseket tarthatnak az összes pártok, még a szociáldemokraták is. S Jollos úr a következő erkölcsi tanulságot vonja le ebből: „hasznára lehet valaki a népnek bizonyos pártkereteken kívül is." Ez persze igaz. De mit mondjunk az olyan ujságíróról, aki akkor dicsőíti a pártonkívüliséget, amikor Oroszországban elkeseredett pártharcok folynak? Hát nem érti Jollos úr, hogy ezzel a legnagyobb politikai tapintatlanságot követi el, s a novojevremjások malmára hajtja a vizet? Ennek a pártonkívüliségért való nyárspolgári lelkesedésnek az igazi értelme azonban nyomban világossá válik az olvasó előtt Jollos úr következő mondatából:

„Nem beszélek arról, hogy előadódhatnak olyan politikai feltételek is, amikor hasznos, ha egy ideig *suba alatt tartjuk a végső célokat* és azokra a legközelebbi feladatokra gondolunk, amelyeket a szocializmus és a liberalizmus egyaránt meg akar oldani."

Ez legalább őszinte beszéd! Mindenesetre köszönjük, Jollos úr, hogy ilyen világosan fejezte ki magát! Nem marad más dolgunk, mint hogy mindig és minden adandó alkalommal, amikor munkások előtt felszólalunk, felhasználjuk az ilyen kijelentéseket, hogy ezzel is bemutassuk az orosz liberalizmus *burzsoá* jellegét s megmagyarázzuk a munkásoknak, hogy a proletariátusnak *önálló* pártra van szüksége, amely következetesen szemben áll a burzsoáziával — még a legliberálisabb burzsoáziával is.

„Demokratánknak" mindezek a tirádái azonban csak apró virágok. A gyümölcs még csak ez után fog megérni. Jollos úr nem elégszik meg azzal, hogy a proletariátusnak azt tanácsolja, hogy „tartsa egy ideig suba alatt a végső célokat", vagyis mondjon le a szocializmusról, — nem, ezenkívül azt is tanácsolja, mondjon le arról, hogy következetesen végigharcolja a mostani politikai forradalmat. Jollos úr idézi Bebel beszédét és e beszédnek azt a részét helyezi előtérbe, ahol Bebel kételkedik abban, hogy

„ilyen gyorsan“ kulturált állammá tudnánk változtatni Oroszországot, de ugyanakkor azt is kijelenti, hogy a régi, önkényuralmi rendszer nem tér vissza többé, „hogy a régi Oroszország nem lehetséges többé“. Jollos úr így ír ezzel kapcsolatban:

„Nem tartom Bebelt mértékadónak az orosz ügyekben, de meg kell jegyeznem, hogy beszédének ebben a részében előnyösen különbözik Kautskytól és néhány más doktrinertől, akik Revolution in Permanenz-et (megszakítás nélküli forradalmat) ajánlanak. Bebel, okos ember és politikus lévén, aki tisztában van azzal, milyen konkrét formákat ölt egy nép életében az állandó anarchia, mindenekelőtt a kulturális feladatok megvalósítását tartja a siker kulcsának, s szavaiból teljesen világosan következik, hogy nem húz demarkációs vonalat, s még kevésbbé emel falat az orosz értelmiség és az orosz proletariátus közé, legalábbis addig, amíg nem biztosítják az elemi emberi jogokat.“

Először is ez *Bebel megrágalmazása*, mégpedig merőben novojevremjás megrágalmazása. Bebel mindig és feltétlenül „demarkációs vonalat“ húz a burzsoá és a proletár demokratizmus közé; ezt Jollos úrnak tudnia kell. Bebel a leghatározottabban különválasztja a burzsoá értelmiséget a szociáldemokrata értelmiségtől. Aki el akarja hitetni az orosz olvasóval, hogy Bebel, amikor a „kultúráért“ harcol, akár egy pillanatra is homályban hagyja egyrészt a burzsoá demokrácia hazug és áruló voltát, másrészt a munkásosztály szocialista céljait, az a legnagyobb hazugságot állítja a forradalmi német szociáldemokrácia vezéréről.

Másodszor, Bebel beszédéből egyáltalán nem következik, hogy ő másképp látja az orosz forradalmat, mint Kautsky. Hogy Bebel ebből a szempontból „előnyösen különbözik“ Kautskytól, ezt csak Jollos úr találta ki, aki kiszakít és kiforgat egy kis részt Bebel beszédéből, de elhallgatja egész sereg olyan kijelentését, amelyekben teljesen az orosz forradalom és annak döntő győzelme mellett foglal állást.

Harmadszor — s ez a „*Russzkije Vedomosztyi*“ álláspontjának a mi szempontunkból legérdekesebb sajátossága —, Jollos úr kirohanásával megmutatja, hogy ő *fél* az oroszországi forradalom döntő győzelmétől. Jollos úr

az „állandó forradalmat“ „állandó anarchiának“ nevezi. Aki ezt mondja, az lázadásnak nevezi a forradalmat, aki ezt mondja, az *a forradalom árulójává* válik. S ne mondjanak nekünk olyasmit az „Oszvobozsgyenyije“ diplomatái — akik szeretik azt bizonygatni, hogy balról nincsenek ellenségeik —, hogy ez csak véletlen tévedés a „Russzkije Vedomosztyi“ részéről. Nem igaz. Ebben a liberális földbirtokos és a liberális gyáros legmélyebb érzései és legalapvetőbb érdekei jutnak kifejezésre. Ez ugyanolyan, mint Vinogradov úrnak az a mondata, amelyben harcra hív az ellen, hogy az orosz forradalom 1789 útjára lépjen. Ez ugyanolyan, mint Trubeckoj úr szolgalelkűsége, aki azt mondta a cárnak, hogy ellenszenvet érez a lázadók iránt. Ez nem véletlen. Csak igy lehet híven szavakba önteni burzsoá demokratáink számtalan szégyenletes ügyét, akiket fáraszt az „állandó anarchia“, akik *nyugalomra* és *rendre* kezdenek áhítozni, akik *kifáradtak* már a „harcban“ (bár soha nem is harcoltak), akik — egymagában annak a láttára, hogy a munkások és parasztok valóban igazi harcra kelnek, verekedni akarnak és nem csak vereséget szenvedni — *már eltántorodnak* a forradalomtól. A burzsoá demokraták készek legalább félig szemet húnyni a Trepovok gaztettei, fegyvertelen emberek lemészárlása felett, ők nem ettől, hanem attól a másik „anarchiától“ félnek, amikor majd nem Trepov és nem Petrunkevics meg Rogyicsev lesz hatalmon, amikor *győz* a paraszt- és munkásfelkelés. A burzsoá demokraták éppen azért mennek be olyan szívesen a dumába, mert a forradalom elárulásának zálogát, a forradalom teljes győzelme, e rettenetes „állandó anarchia“ megakadályozásának zálogát látják benne.

Hogy a liberális pszichológia ezt jelenti és hogy erre helyesen mutattunk rá, azért a „Novoje Vremja“ szavatol. Trepovéknak ezek a minden hájjal megkent lakájai nyomban felismerték a „Russzkije Vedomosztyi“ aljasságát, és sietve keblükre ölelték testvéreiket. A „Novoje Vremja“ szeptember 13-i (26-i) számában helyeslően idézi Jollos úrnak éppen ezt a hamis megállapitását arról, hogy miben „különbözik“ „előnyösen“ Bebel Kautskytól, maga pedig hozzáteszi:

„Ilymódon radikális «abszentistáinknak» Bebelt is törölniök kell szövetségeseik sorából."

A következtetés jogos. A „Novoje Vremja" hivatásos árulói helyesen ítélték meg a „Russzkije Vedomosztyi" „elszólásának" lényegét és értelmét. Sőt mi több, a politikában otthonos „Novoje Vremja" nyomban levonta a következtetést *a dumára nézve*. Noha Jollos úr egy szóval sem említette, hogy mi Bebel nézete a bojkott tekintetében, a „Novoje Vremja" a bojkott híveit elnevezte „abszentistáknak". A „Novoje Vremja" Bebel megrágalmazását megtoldotta a „radikálisok" megrágalmazásával, de kifejezésre juttatta azt a tökéletesen helyes gondolatot is, hogy a „radikális abszentisták" taktikájának a vezérelve éppen a forradalom teljes győzelmének eszméje, a megszakítás nélküli forradalom eszméje, a dumába bemenő liberálisokat pedig az „állandó anarchiától" való félelem vezérli. A „Novoje Vremjá"-nak igaza van. Trepov lakájának minden oka megvolt arra, hogy lecsapjon Jollos úrra és azt mondja neki: ha nem akarsz „állandó anarchiát, akkor az én szövetségesem vagy, és semmiféle demokratikus ékesszólás nem győz meg engem ennek az ellenkezőjéről. A mi vitázgatásunk — kis családi perpatvar, a „doktrinerekkel", az „állandó anarchia" híveivel szemben azonban egy emberként állunk ki!

Talán most már mégiscsak meg fogja érteni az „Iszkra", hogy amikor tartózkodással, *vagyis abszentizmussal* vádolta a bojkott híveit, novojevremjás módon beszélt. Talán most már megérti, hogy jelszavainak a „Novoje Vremja" jelszavaival való egyezése azt bizonyítja, hogy álláspontjában valami alapvető hiba van.

A jóllakott európai burzsoázia megdícséri mérsékelt voltáért a hatalomra áhítozó oroszországi burzsoáziát. Trepov lakájai megdícsérik a „Russzkije Vedomosztyi" Jollosát, amiért elítéli az „állandó anarchia" eszméjét. A „Novoje Vremja" és az új „Iszkra" hívei nevetnek az „abszentizmuson"...

„Proletarij" 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

FÖLDBIRTOKOSOK A DUMA BOJKOTTJÁRÓL

Az „Oszvobozsgyenyije“ 76. száma közli a júliusi zemsztvo-kongresszus rövid jegyzőkönyvét. Most, mikor az Állami Dumával kapcsolatos taktika kérdése az általános érdeklődés középpontjában van, végtelenül fontos megemlítenünk ezt a maga nemében egyedülálló anyagot, amely megmutatja, *miként* gondolkodtak a bojkottról a zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták. Abban természetesen senki sem kételkedik, hogy a békekötés előtt, a dumáról szóló törvény megjelenése előtt forradalmibbak voltak vagy igyekeztek forradalmibbnak látszani, mint most. Érveik jellege azonban mégis rendkívül tanulságos abból a szempontból, hogy ellenőrizhessük, helyesen ítéltük-e meg a kérdést. Hiszen alighanem ez az első olyan kérdés Oroszország politikai történetében, amellyel kapcsolatban az ellenzéki és a forradalmi pártok együttesen vitatnak meg konkrét politikai lépéseket.

Egészen természetes, hogy a burzsoá demokratákat nem általános harci programmjuk, nem meghatározott osztályok érdekei késztették a bojkott kérdésének felvetésére, hanem mindenekelőtt valami homályos bűntudat, szégyenkezés amiatt, hogy ilyen ellentmondó, fonák helyzetbe kerültek. „Hogy vegyünk részt olyan ügyben, amelyet megkritizáltunk?“ — kérdezte Siskov úr. „Hiszen a nép még azt fogja hinni, hogy egyetértünk a tervezettel.“ Amint látjuk, a bojkott gondolata, mihelyt felmerül ebben a liberálisban, a nép kérdéséhez kapcsolódik. Ösztönösen érzi, hogy bemenni a dumába, nem egészen becsületes eljárás éppen a néppel szemben. Nem tud lemondani arról, hogy legalább megcsillogtassa azt a jószándékát,

hogy együtt haladjon a néppel. Egy másik szónok, Rajevszkij úr, elvontabban veti fel a kérdést: „Mi mindig elvi alapon álltunk, a taktika terén viszont kompromisszumot kötünk. Az a színe a dolognak, hogy elítéltük ugyan a Buligin-féle tervezetet, de már nagyon szerettünk volna népképviselők lenni. Nem lépünk rá erre a csúszós útra." Ez persze egy kis túlzás Rajevszkij úr részéről, mert az oszvobozsgyenyisták *sohasem álltak* elvi alapon. Az is helytelen, ha a kérdést a kompromisszum puszta tagadására redukálják: az olyan forradalmi szociáldemokraták, akik magukévá tették a marxizmus szellemét, nem mulasztották volna el megmondani a szónoknak, hogy nevetséges, ha abszolút tagadják az élet által megkövetelt kompromisszumokat, hogy nem ez a lényeg, hanem az, hogy minden körülmények között világosan tudatában legyünk a harci céloknak és hajthatatlanul törekedjünk megvalósításukra. De — ismételjük — egy burzsoá demokrata már eleve idegenül áll szemben a materialista kérdésfeltevéssel. Kétségei csupán a burzsoá demokrácia különböző rétegei közti mély szakadás szimptomái.

Rogyicsev úr, ez a frázishős, aki Rajevszkij után szólalt fel, könnyűszerrel megoldja a kérdést: „Annakidején tiltakoztunk az új zemsztvo-szabályzat ellen, de bementünk a zemsztvóba... Ha elég erősek volnánk ahhoz, hogy megvalósítsuk a bojkottot, akkor meg kellene hirdetnünk" (vajjon nem azért „nem elég erősek", tisztelt uram, mert a tulajdonosok érdekei ellentétben állnak az önkényuralom elleni elszánt harccal, s ellentétben állnak a munkások és a parasztság érdekeivel?) ... „A hadászat legelső szabálya igy szól: idejében futamodj meg" ... (bizony isten igy mondta a tveri liberalizmus lovagja! És a liberálisok még kinevetik Kuropatkint!). „Bojkott abban az esetben lesz, ha bemegyünk a dumába, és ez lesz a legelső határozatunk: «távozunk. Ez nem igazi képviselet, de nélküle mégsem tudtok már boldogulni. Adjatok igazi képviseletet.» Ez aztán igazi «bojkott» lesz" (no persze! azt mondani, hogy „adjatok"! — hát lehet valami ennél „igazibb" a zemsztvók Balalajkinja[93] számára? Nem hiába kacagtak oly vigan, amikor Golovin úr elmesélte nekik, milyen „könnyen meg tudta győzni" róla a

moszkvai kormányzót, hogy nem kell aggódnia, hogy a zemsztvo-kongresszus alkotmányozó gyűlésnek nyilvánítja magát).

Koljubakin úr ezt mondotta: „Az előző szónokok így vetették fel a kérdést: «Vagy bemegyünk a Buligin-dumába, vagy semmit sem teszünk» (az „Iszkra" is pontosan úgy veti fel a kérdést, mint a monarchista burzsoázia jobbszárnyának ezek az „előző szónokai"). A lakossághoz kell fordulni, amely teljes egészében ellene lesz a Buligin-dumának... Forduljatok a néphez, valósítsátok meg a gyakorlatban a szólás- és gyülekezési szabadságot. De ha bementek egy haszontalan intézménybe, magatok alatt vágjátok a fát. Ott kisebbségben lesztek, s a lakosság előtt lejáratjátok magatokat." Ebből a beszédből megint érződik, hogy a bojkott eszméje kapcsolatban van a parasztsághoz való fordulással, hogy ennek az eszmének a jelentősége a cártól a nép felé tett fordulatban rejlik. És Scsepkin úr bámulatos őszinteséggel siet vitába szállni Koljubakin úr „mélyértelműen felfogott" beszédével: „Nem baj, ha hibát követünk is el a nép szemében, de megmentjük az ügyet" (... *a burzsoázia ügyét* — kiáltották volna oda valószínűleg a szónoknak a munkások, ha ott lettek volna ezen a színvonalas gyűlésen). „Nem vitatom, hogy talán nemsokára a forradalom útjára kell lépnünk. De a titkárság javaslata (a bojkott ellen szóló határozati javaslat) ezt el akarja kerülni, mivel mi sem nevelésünknél, sem szimpátiáinknál fogva" (osztálynevelésüknél és osztályszimpátiáiknál fogva) „nem vagyunk forradalmiak."

Bölcsen gondolkozik Scsepkin úr! Jobban megérti, mint az összes újiszkrások együttvéve, hogy itt nem az eszközök megválasztása, hanem a cél különbözősége a lényeg. „Meg kell menteni a rend ügyét", — ez a dolog veleje. Nem szabad megkockáztatni a forradalmi utat, amely a munkások és parasztok győzelmére vezethet.

De Roberti úr, ez a szószátyár fecsegő ellenben egészen úgy beszél, mint egy újiszkrás: „Mit tegyünk, ha a javaslatból, éppen azért, mert alkalmatlan, törvény lesz? Felkelünk, fegyverrel kezünkben?" (Ejnye, Roberti úr, hogy lehet „összekapcsolni a felkelést a dumával"!? Be kár, hogy nem ismeri a mi Bundunkat, az megmagyarázná

önnek, hogy nem lehet összekapcsolni.) „A felkelés, gondolom, idővel feltétlenül bekövetkezik. Ma viszont csak vagy egyszerűen passzív, vagy passzív, de esetleg bármely pillanatban aktívvá váló ellenállást fejthetünk ki.“ (Ó, mily kedves radikális! Ha az alkalmazná az új „Iszkra“ „forradalmi önkormányzat“-jelszavát, — hej, micsoda áriákat, de micsoda áriákat zengene! . .) . . . „csak annak kell mandátumot adni, akinek eltökélt szándéka, hogy mindenáron megcsinálja a forradalmat.“ Hát nem megmondtuk? Hát nem volt igazunk, amikor azt mondtuk, hogy Parvus éppen ilyen oszvobczsgyenyistával akadt össze és a nyakába is borult? hogy az új „Iszkra“ beugrott a mézes-mázos földbirtokosok szép szavainak?

„Proletarij“ 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

A PÁRT EGYESÍTÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ[94]

A magunk részéről csak üdvözölhetjük a Központi Bizottság teljesen világos és határozott kérdésfeltevését. Vagy egybeolvadás a párttal a III. kongresszus határozatai alapján, vagy egyesülési kongresszus. A Szervező Bizottságnak véglegesen választania kell. Ha visszautasítja a pártba való belépést a III. kongresszus határozatainak alapján, nyomban hozzá kell látni az egyesülési kongresszus előkészítéséhez és feltételeinek kidolgozásához. Ehhez először is az kellene, hogy mindkét fél feltétlenül pontos megfogalmazásban hivatalosan kijelentse, hogy elvileg szükségesnek ismeri el a két kongresszus összehívását ugyanabban az időpontban és ugyanarra a helyre; másodszor, szintén hivatalosan le kellene szögeznünk, hogy a párt mindkét részének összes szervezetei feltétlenül alávetik magukat a saját részük kongresszusi határozatainak. Másszóval mindkét kongresszusnak határozó és nem tanácskozó jelentőségűnek kell lennie a párt megfelelő része számára; harmadszor, eleve határozottan le kell szögeznünk, milyen elvek alapján hívjuk össze a kongresszusokat, vagyis mely szervezetek hány szavazati joggal rendelkező küldöttel képviseltethetik magukat (a 2. és 3. pontot a párt azon része számára, amely elismerte a III. kongresszust, meghatározza az OSzDMP-nek a III. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzata); negyedszer, nyomban tárgyalásokat kell kezdenünk a kongresszus idejét és helyét illetőleg (a két kongresszus összevonásának feltételeit és összevonásának időpontját majd már a kongresszusok maguk fogják megszabni); ötödször, nagyon fontos, hogy nyomban hozzálássunk az egybeolvadás egészen pontos

és egészen részletes tervének kidolgozásához, amelyet majd mindkét kongresszuson elő kell terjeszteni határozathozatal céljából. Erre okvetlenül szükség van. Más pártok tapasztalatai is, a mi pártunk tapasztalatai is világosan mutatják, hogy előre elkészített, nyilvánosságra hozott és minden szempontból megvitatott egyesülési terv vagy tervek nélkül a kongresszusoknak semilyen lehetőségük sem lesz ilyen nehéz kérdés megoldására.

Most tehát a Szervező Bizottságon a sor, s az egyesülés minden híve türelmetlenül fogja várni határozatait.

„Proletarij" 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

MÉRGES VÁLASZ

„A külső behatás nélküli születés elmélete“ című cikkünk („Proletarij“ 16. sz.)* szörnyen mérges válasz megírására késztette a Bundot. Nem is talált elég mérges szót a saját tarsolyában, s a durva viták ismert ellenfelétől, Plehanovtól kölcsönzött még néhányat. Mi a baj? Miért haragszik a Bund? Azért, mert mi egyrészt előljáróban megjegyeztük, hogy talán némi gúny van abban, hogy a Bund az „Iszkrá“-t dícséri, másrészt mert kinevettük a Bundot, amiért számos kérdésben szolidaritást vállalt az „Iszkrá“-val. A Bund áthárítja ránk ezt a kettős játékot, szemfényvesztéssel stb. vádol bennünket, és *egy árva szót sem szól* arról, hogyan elemeztük a Bund kétségkívül cseppet sem irónikus és hasonlóképpen kétségkívül helytelen érveit. Miért hallgat a Bund erről az elemzésről, mely a lényegét érinti annak a kérdésnek, melyet maga vetett fel? Azért, mert ebből az elemzésből *a Bund álláspontjának kettőssége* világlik ki, a Bundé, amely egyrészt megtagadta az iszkrás „duma“-taktikát, másrészt a legkomolyabb formában számos iszkrás hibát megismételt. Annak, amit a mérges Bund a mi kétszínűségünkkel magyaráz, valójában az a magyarázata, hogy *a Bund álláspontja kétszínű* abban a kérdésben, vajjon azt a jelszót tűzzük-e ki, hogy egy ideiglenes forradalmi kormány vagy a cár vagy az Állami Duma hívja össze az alkotmányozó gyűlést, vagy pedig azt a jelszót, hogy az alkotmányozó gyűlés külső behatás nélkül megszületik. Mi kimutattuk, hogy a Bund *belezavarodott ebbe a kérdésbe*. A Bund még

* Lásd ebben a kötetben 245—250. old. — *Szerk.*

mindig nem válaszolt rá nyiltan. S ha most amiatt átkozódik, hogy tükröt tartottunk eléje, ezzel a mondással válaszolunk: „Nem a tükör görbe…"

„Proletarij" 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

ÚJABB MENSEVIK KONFERENCIA

Megküldték nekünk a mensevikek „déli alakuló (!?) konferenciájának“[95] hektografált határozatait. A legfontosabb határozatra (az Állami Dumáról szóló határozatra) még vissza fogunk térni. Egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy az „Iszkra“ „duma“-taktikájának két fő pontjából a konferencia kihúzta azt, hogy „nyomást kell gyakorolni annak érdekében“, hogy az „Állami Dumába szilárd embereket válasszanak meg“ (Martov, Cserevanyin, Parvus szellemében szilárd embereket), de elfogadta „az alkotmányozó gyűlés országos választásainak megszervezését“. Az „Iszkra“ szerkesztősége összetételének kérdésében három határozatot is hoztak, de a kérdést mégsem döntötték el. Az egyik határozatban arra kérik Akszelrodot, hogy ne lépjen ki a szerkesztőségből, a másikban Plehanovot kérik, hogy térjen vissza a szerkesztőségbe (s ezzel kapcsolatban a konferencia — valószínűleg anélkül, hogy élcelődni akarna — „érthetetlennek“ tartja Plehanov kiválását), a harmadikban köszönetet mondanak az „Iszkrá“-nak, teljes bizalmukról biztosítják stb., de a szerkesztőség összetételének kérdését „végleges döntés végett az országos alakuló konferencia elé utalják“. Az „első országos konferencia“, mint ismeretes, a helyi szervezetek elé „utalta“ döntés végett. A helyi szervezetek döntés végett az *alakuló* konferencia elé utalják... Alighanem ezt nevezik a bürokratizmus és a formalizmus megszüntetésének... S amíg így labdáznak egymásközt az üggyel, az „Iszkra“ továbbra is Központi Lapnak nevezi magát, holott még saját hívei sem jogosították fel erre a címre. Szó sincs róla, kényelmes álláspont!

A déli konferencia szervezeti szabályzata a már ismert szervezeti szabályzat másolata, igaz, kisebb módosításokkal; megtoldották ezzel a paragrafussal: „a párt legfelsőbb szerve a pártkongresszus, amelyet lehetőleg évente egyszer hívnak össze.“ Örömmel üdvözöljük ezt a javítást. Ez a javítás azzal az új és kitűnő ponttal együtt, hogy „a Központi Bizottságot a kongresszus választja meg“, s azzal a dicséretes óhajjal, hogy a szerkesztőség összetételének kérdését is a kongresszuson kell eldönteni (ha csak a jövőben is), közeledést mutat a III. kongresszus határozataihoz. Reméljük, hogy újabb négy-öt hónap elteltével a következő „alakuló“ konferencia meg fogja szabni a pártkongresszusok, a párt eme legfelsőbb szervei összehívásának rendjét is ... Az egyesülés kérdését sajnos egyre csak kerülgeti a konferencia, de nyiltan nem mondja ki: akartok-e egyesülni a III. kongresszus alapján, s ha nem, elő akartok-e készíteni két kongresszust ugyanarra az időpontra és ugyanazon a helyen? Reméljük, hogy a következő „alakuló“ konferencia (remélhetőleg négy hónapnál hamarabb!) majd eldönti ezt a kérdést.

„Proletarij“ 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

AZ OSzDMP KÉPVISELETE A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁBAN

A mensevikek „déli alakuló konferenciája" a következő határozatot hozta ebben a kérdésben: „A délvidéki szervezetek konferenciája — miután látta azokat az okmányokat, amelyekből kiderül, hogy Lenin elvtárs, aki semmit sem tett azért, hogy az OSzDMP-nek a Nemzetközi Irodában való képviselete kérdésében megegyezés jöjjön létre a «kisebbséggel», s apró-cseprő frakciós nézeteltéréseket tolva előtérbe, a párt két része közt harc tárgyává tette ezt a kérdést — mélységes sajnálatát fejezi ki efölött, s egyúttal felkéri Plehanov elvtársat, továbbra is képviselje a pártnak hozzánk tartozó részét a Nemzetközi Irodában, és azzal a javaslattal fordul a «többség» összes szervezeteihez, hogy haladéktalanul nyilatkozzanak erről a kérdésről és a maguk részéről is hatalmazzák fel Plehanov elvtársat erre a képviseletre annak az egységnek érdekében, amelyre törekszünk, s hogy a többi ország szocialista pártjai szemében megőrizzük az OSzDMP mindnyájunk számára egyformán drága tekintélyét."

Ez a határozat az alulírottat arra kötelezi, hogy a dolgok tényleges állását kifejtse: 1) A mensevikeknek tudniok kell, hogy mindennemű megegyezés az Oroszországban működő Központi Bizottságtól függ. Amikor szándékosan csak „Lenin elvtársról" beszélnek, nem mondanak igazat. 2) Nyomban a III. kongresszus után a Központi Bizottság két oroszországi tagja személyesen fordult Plehanovhoz azzal az óhajjal, hogy a Nemzetközi Irodában ő képviselje az OSzDMP-t, s ő legyen a tudományos lap szerkesztője is. Plehanov nem volt erre hajlandó. A „semmit sem tett . . ." kifejezés nem felel meg az igazság-

nak. 3) Amikor Plehanov az ajánlat visszautasítása után kilépett az „Iszkra“ szerkesztőségéből, a sajtóban úgy nyilatkozott (május 29-én) — *anélkül*, hogy az OSzDMP *Központi Bizottságához fordult volna* —, hogy *csak* az OSzDMP mindkét részének képviseletét vállalja, s ugyancsak a sajtó útján kérte azokat, akik elismerték a III. kongresszust, hogy járuljanak hozzá ehhez. 4) A „Proletarij“ szerkesztősége nyomban közölte (június 26-i (13-i) 5. számában) Plehanov nyilatkozatát, hozzátéve, hogy a kérdést döntés végett a Központi Bizottság elé terjesztették. 5) Mielőtt a Központi Bizottság döntött volna a kérdésben, a Központi Bizottság nevében érintkezésbe léptem a Nemzetközi Irodával, hogy tájékoztassam a III. kongresszusról és beszámoljak a Központi Bizottságnak a Nemzetközi Iroda munkájáról, és egyúttal közöltem, hogy még nincs eldöntve, ki képviseli az OSzDMP-t a Nemzetközi Irodában*. Másszóval: a Központi Bizottság külföldi képviselője útján tartotta a kapcsolatot a Nemzetközi Irodával, amíg el nem dőlt az Irodába küldendő külön képviselőjének kérdése. 6) Amikor nyiltan és határozottan bejelentettem a Nemzetközi Irodában, hogy az én kapcsolatom az Irodával ideiglenes jellegű, *semmiféle* „harcról“ és „nézeteltérésekről“ nem beszéltem, s kizárólag a III. kongresszus határozatait közöltem, amit feltétlenül meg kellett tennem. 7) Plehanov *június 16-án* levelet írt a Nemzetközi Irodának, amelyben (a) tévesen azt állította, hogy már felhatalmazták mindkét frakció képviseletére, és (b) elmondta a szakadás történetét a II. kongresszustól kezdve, de úgy mondta el, hogy lépten-nyomon eltért az igazságtól, egészen mensevik szellemben beszélt, azt mondotta, hogy a III. kongresszus összehívása a Központi Bizottság részéről „teljesen önkényes aktus“ volt, a pártunkhoz tartozó békítgetőket „mocsárnak“ nyilvánította, azt mondta, hogy a kongresszuson „a «teljesjogú» szervezeteknek alig a fele“ vett részt, hogy a kongresszus „az ultracentralisták és a mocsár egyesülése“ volt stb.

8) Plehanovnak ezt a levelét pontról pontra megcáfoltam *1905 július 24-én* a Nemzetközi Irodához intézett

---

* Lásd *Lenin* Művei. 8. köt. 1954. 461. old. — *Szerk.*

levelemben* (Plehanov leveléről csak egy hónappal az után szereztem tudomást, hogy Plehanov elküldte, — akkor, amikor a Nemzetközi Iroda megküldte nekem a levél másolatát). A „mocsár“ kérdését illetőleg ezt írtam levelemben: „Igaz, hogy pártunkban van «mocsár». Tagjai a pártonbelüli harc során szüntelenül az egyik oldalról a másikra vándoroltak. Az első ilyen szökevény Plehanov volt, aki 1903 novemberében átpártolt a többségtől a kisebbséghez, 1905 május 29-én pedig otthagyta a kisebbséget, kilépett az «Iszkra» szerkesztőségéből. Mi nem helyeseljük az ilyen pálfordulásokat, de azt hisszük, nem lehet a mi bűnünkül felróni, ha határozatlan emberek, a «mocsár» tagjai, hosszas ingadozás után hajlandók hozzánk csatlakozni.“ A szakadás után előállott helyzet kérdését illetőleg ugyanebben a levelemben arra hivatkoztam, hogy a Nemzetközi Irodának meg kell kapnia „a konferencia valamennyi határozatának teljes fordítását“. „Ha az «Iszkra» nem hajlandó megküldeni ezt a fordítást az Irodának — tettem hozzá —, mi hajlandók vagyunk ezt elvállalni.“

Ítélje meg most az olvasó, pártatlannak mondható-e Plehanov magatartása, s hasonlít-e az igazsághoz az, ahogy az új konferencia feltüntette az ügyet? Kinek a hibája, ha meginog az OSzDMP tekintélye? ki kezdte tájékoztatni a Nemzetközi Irodát a szakadásnak a II. kongresszus utáni történetéről? ki vetett fel „frakciós nézeteltéréseket“??

N. Lenin

P. S.** Hogy teljesítsük a déli konferenciának a többség szervezetei véleményének megismerésére irányuló óhaját, alább közöljük az OSzDMP kosztromai bizottságának határozatát[96], amelyet 1905 augusztusában küldtek meg. Más határozat erről a kérdésről nem érkezett be a szerkesztőséghez.

„Proletarij“ 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

---

* Lásd ebben a kötetben 135—139. old. — *Szerk.*
** Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

AZ OLVASÓKKAL FOLYTATOTT BESZÉLGETÉSEKBŐL[97]

Részleteket közlünk egy elvtársnak, egyik pártbizottságunk tagjának leveléből. Ez az elvtárs egyike azon keveseknek, akik nemcsak rendszeresen írnak a Központi Lapnak, hanem azt is megtárgyalják vele, hogyan értelmezik *ők* és hogyan valósítják meg *ők* a taktikát. Ilyen beszélgetések nélkül, amelyeket egyáltalán nem külön a sajtónak szánnak, általában nem tudnánk kidolgozni egységes párttaktikát. Egy külföldi lap szerkesztősége sohasem tudja valóban az egész párt hangját kifejezésre juttatni, ha nem cseréli ki így a véleményét gyakorlati pártmunkásokkal. Ezért közöljük ennek az elvtársnak a véleményét, aki a legújabb irodalomnak csak kis részét ismeri, hogy lehetőleg minél több gyakorlati munkát végző elvtársat ösztökéljünk hasonló beszélgetésekre és véleménycserére a pártot foglalkoztató valamennyi kérdésről.

„Proletarij“ 20. sz.
1905 október 10 (szeptember 27).

VÉRES NAPOK MOSZKVÁBAN[98]

Genf, 1905 október 10 (IX/27).

A munkásfelkelés újabb fellángolása — a moszkvai tömegsztrájk és utcai harc. Január 9-én csapott le a fővárosban a proletariátus forradalmi megmozdulásának első villáma. A dörgéstől egész Oroszország felett zengett az ég, s nyomában példátlanul rövid idő alatt több mint egymillió proletár kelt gigászi küzdelemre. Pétervár után a határvidékek következtek, ahol a nemzeti elnyomás még fokozta az amúgyis elviselhetetlen politikai elnyomást. Riga, Lengyelország, Odessza, a Kaukázus sorra tűzfészkévé vált a felkelésnek, amely hónapról hónapra, hétről hétre nőtt szélességben és mélységben. A láng most átcsapott Oroszország középső részére, az „igazi orosz" területek szívébe, pedig ezeknek a területeknek állhatatossága igen sokáig a meghatottság könnyeit csalta a reakciósok szemébe. Oroszország központi területeinek e viszonylagos állhatatossága, vagyis elmaradottsága számos körülménnyel magyarázható: a kevésbbé fejlett nagyipari formákkal, jóllehet itt a nagyipar hatalmas munkástömegeket ölelt fel, de kevésbbé szakította el a földhöz fűződő kapcsolatokat és nem koncentrálta annyira a proletárokat szellemi központokban; — azzal, hogy a külföldtől is messzebb esik; — nemzeti viszályok nincsenek. A munkásmozgalom, amely még 1885—1886-ban oly hatalmas erővel indult fejlődésnek ezen a vidéken, mintha hosszú időre elakadt volna, s a szociáldemokraták erőfeszítései százszor és ezerszer is megtörtek a különösen nehéz helyi munkakörülményeken.

De végre a központi terület is megmozdult. Az ivanovo-

voznyeszenszki sztrájk[99] a munkások váratlanul nagyfokú politikai érettségéről tett tanúbizonyságot. Ez után a sztrájk után már szüntelenül fokozódott és mind messzebb terjedt az erjedés az egész központi iparvidéken. Most ez az erjedés kezd napvilágra törni s felkelésbe csap át. A fellángolást kétségkívül még fokozta a forradalmi moszkvai egyetemi ifjúság, amely épp az imént hozott a pétervárival teljesen azonos határozatot, amelyben megbélyegzi az Állami Dumát, harcba hív a köztársaságért, ideiglenes forradalmi kormány alakításáért. A „liberális" professzorok, akik csak az imént választották meg a világ legliberálisabb rektorát, a híres-nevezetes Trubeckoj urat, a rendőrség fenyegetéseinek hatására bezárták az egyetemet; amint mondották, attól féltek, hogy az egyetem falai között megismétlődik a tifliszi vérfürdő[100]. S ezzel csak meggyorsították a vérontást az utcán — az egyetem falain kívül.

Amennyire a külföldi lapok szűkszavú távirati közleményeiből meg tudjuk ítélni, a moszkvai események a „szokásos" kerékvágásban haladtak, mely mondhatnánk szabállyá vált január 9-e óta. A kezdet a nyomdai szedők sztrájkja volt, amely hamar tovaterjedt. Szombaton, szeptember 24-én (október 7-én) már leálltak a nyomdák, a villamosok és a dohánygyárak. Az ujságok nem jelentek meg. A gyári munkások és a vasutasok általános sztrájkját várták. Este nagy tüntetések voltak, amelyeken a szedőkön kívül más szakmákban dolgozó munkások, diákok stb. is részt vettek. A kozákok és a csendőrök többször is szétkergették a tüntetőket, de azok mindig újra összegyűltek. Sok rendőrt megsebesítettek. A tüntetők kővel dobálták meg őket és revolverrel lőttek rájuk. Súlyosan megsebesítették a csendőröket vezénylő tisztet. Megöltek egy kozáktisztet, egy csendőrt stb.

Szombaton a pékek is csatlakoztak a sztrájkhoz.

Vasárnap, szeptember 25-én (október 8-án) az események hirtelen veszélyes fordulatot vettek. Délelőtt 11-kor kezdtek gyülekezni a munkások az utcákon, különösen a Sztrasztnoj körúton, de másutt is. A tömeg a Marseillaise-t énekelte. Azokat a nyomdákat, amelyek nem voltak hajlandók sztrájkba lépni, szétrombolták. A kozákoknak

csak igen erős ellenállás után sikerült szétszórniok a tüntetőket.

Filippov boltja előtt, a főkormányzó háza közelében vagy 400 főnyi tömeg gyűlt össze, jórészt péklegények. A kozákok megrohamozták a tömeget. A munkások behatoltak a házakba, felmásztak a tetőre és onnan kőzáport zúdítottak a kozákokra. A kozákok tüzet nyitottak a tetőre, s mivel nem tudták kiverni a munkásokat, szabályos ostromot indítottak. Körülzárták a házat, egy rendőrosztag és két gránátosszázad megkerülte az épületet, hátulról behatolt a házba és végül elfoglalta a tetőt is. 192 segédet letartóztattak. Nyolcat megsebesítettek közülük, két munkást megöltek (ismételjük, mindezt kizárólag külföldi lapokban megjelent távirati közlemények alapján írjuk, amelyek természetesen meglehetősen távol állnak az igazságtól és csupán megközelítően hű képet adnak az összecsapás méreteiről). Egy tekintélyes belga lap közleménye szerint a házmestereknek igen sok munkájukba került, míg eltüntették a vérnyomokat az utcákon; ez a kis részlet minden hosszú beszámolónál többet mond arról — mondja a lap —, milyen komoly harc folyt.

A Tverszkaján rendezett vérfürdőről úgy látszik a pétervári lapok is írhattak. De a cenzúra már másnap megijedt a nyilvánosságtól. Hétfőn, szeptember 26-án (október 9-én) a hivatalos táviratok már azt közölték, hogy Moszkvában semilyen komoly zavargás nem volt. Telefonon azonban más hírek érkeztek a pétervári lapok szerkesztőségébe. Mint kiderült, a főkormányzó háza előtt megint nagy tömeg gyűlt össze. Heves összecsapásokra került sor. A kozákok többször sortüzet adtak. Mikor leszálltak a lóról, hogy sortüzet nyissanak, lovaik sok embert eltapostak. Estére munkástömegek lepték el az utcákat, forradalmi jelszavakat kiáltoztak, vörös zászlókat bontottak. A tömeg feldúlta a péküzleteket és a fegyverkereskedéseket. Végülis a rendőrség szétszórta a tüntetőket. Sok a sebesült. A központi távíróhivatalt egy század katona őrzi. A pékek sztrájkja általános sztrájkká vált. A diákok között tovább fokozódik a forrongás, az összejövetelek egyre népesebbek és forradalmibbak. A „*Times*" pétervári tudósítója arról ír, hogy Pétervárott harcba hívó kiáltvá-

nyok jelennek meg, hogy az ottani pékek is forronganak, hogy október 1-ére (14-ére) szombatra sztrájkot hirdettek, s roppant nagy a riadalom a közönség körében.

Bármily szűkszavúak is ezek az adatok, levonhatjuk belőlük azt a következtetést, hogy a felkelés moszkvai fellobbanása a többihez képest még nem tetőpontja a mozgalomnak. Nem vetettek be előre kiképzett, jól felfegyverzett forradalmi osztagokat, nem álltak át a néphez a katonaságnak legalább bizonyos alakulatai, nem alkalmazták nagy számban a népi fegyver „új" fajtáit, a bombákat (melyek szeptember 26-án (október 9-én) olyan nagy pánikot keltettek Tifliszben a kozákok és a katonák között). Ha ezeknek a feltételeknek bármelyike hiányzik, nem számíthatunk sem nagyszámú munkás felfegyverzésére, sem a felkelés győzelmére. A moszkvai eseményeknek — mint már megjegyeztük — más a jelentőségük: egy nagy központ átesett ezzel a harci tűzkeresztségen, egy óriási iparvidék belesodródott a komoly harcba.

Oroszországban a felkelés növekedése nem mutat és természetesen nem is mutathat egyenletes és szabályos fellendülést. Péterváratt január 9-ét elsősorban óriási tömegek gyors, egyöntetű megmozdulása jellemezte; e tömegek fegyvertelenek voltak és nem készültek harcra, de alapos harci leckét kaptak. Lengyelországban és a Kaukázusban a mozgalom jellemző vonása a nagyfokú kitartás s az aránylag gyakoribb bomba- és fegyverhasználat a lakosság részéről. Az odesszai felkelésnek az volt a megkülönböztető vonása, hogy a katonaság egy része átállt a felkelők oldalára. A mozgalom alapjában véve minden esetben és mindig proletár mozgalom volt s elválaszthatatlan kapcsolatban volt a tömegsztrájkkal. Moszkvában olyan keretek között folyt a mozgalom, mint számos más, kisebb ipari központban.

Természetszerűleg felvetődik most ez a kérdés: megmarad-e a forradalmi mozgalom a fejlődésnek ebben az eddig elért, „megszokottá" és ismerőssé vált stádiumában, vagy magasabb fokra fog emelkedni? Ha már egyáltalán olyan bonyolult és áttekinthetetlen események értékelésének területére merészkedünk, mint az orosz forradalom eseményei, akkor elkerülhetetlenül arra a következtetésre

jutunk, hogy sokkal valószínűbb a második lehetőség. Igaz, hogy a jelenlegi — ha szabad ezt a kifejezést használnom —, már elsajátított harci forma is, mint amilyen a partizánháború, a szakadatlan sztrájkok, az ellenség kimerítése hol az ország egyik végén, hol a másikon kitörő utcai harcok révén — már ez a harci forma is komoly eredményekkel járt. Egyetlen állam sem bírja à la longue* az ilyen makacs küzdelmet, amely megbénítja az ipari életet, teljesen demoralizálja a bürokráciát és a hadsereget, elégedetlenné teszi a helyzettel a nép minden rétegét. S még kevésbbé képes elviselni az ilyen harcot az orosz önkényuralmi kormány. Egészen biztosak lehetünk benne, hogy ha kitartóan folytatjuk a harcot — még ha csak azokban a harci formákban is, amelyeket a munkásmozgalom már kialakított —, a cárizmus múlhatatlanul össze fog omlani.

A legnagyobb mértékben valószínűtlen azonban, hogy a forradalmi mozgalom a mai Oroszországban megállapodik eddig elért fokán. Ellenkezőleg, az összes adatok inkább amellett szólnak, hogy ez csak a harc egyik kezdeti foka. A nép még korántsem, korántsem érzi a szégyenletes és pusztító háború összes következményeit. A gazdasági válság a városokban, az éhínség a falvakban szörnyen fokozza az elkeseredést. A mandzsúriai hadseregben a hírek szerint erősen forradalmi a hangulat, s a kormány ezt a hadsereget nem meri hazarendelni — de azt sem teheti meg, hogy nem rendeli haza, mert újabb, még komolyabb felkelések veszélye fenyeget. Még sohasem folyt Oroszországban a munkások és parasztok közt olyan széles körben, olyan tervszerűen és mélyrehatóan a politikai agitáció, mint most. Az Állami Duma komédiája múlhatatlanul újabb vereségeket mér majd a kormányra, s még jobban feldühíti a lakosságot. Alig tíz hónap alatt szemünk láttára szörnyen megnőtt a felkelés, s nem fantázia, nem jámbor óhaj, hanem a tömegharc tényeiből világosan és elkerülhetetlenül folyó következtetés az, hogy a közeljövőben a felkelés újabb, magasabb fokra lendülése várható, amikor forradalmi harci osztagok vagy fellázadt katonai egységek sietnek a tömeg segítségére, segítenek

* — hosszú ideig. — *Szerk.*

neki fegyvert szerezni, igen erősen megingatják a „cári“ (még cári, de már korántsem egészen cári) katonaság sorait, és a felkelés komoly *győzelemmel* fog végződni, amely után a cárizmus már nem fog tudni magához térni.

A cári katonaság győzelmet aratott Moszkvában a munkásokon. Ez a győzelem azonban nem gyengítette meg a legyőzötteket, hanem csak még erősebben tömörítette őket, még jobban felszította bennük a gyűlöletet, közelebb vitte őket a komoly harc gyakorlati feladataihoz. Ez a győzelem azok közé tartozik, amelyek okvetlenül megingatják a győztesek sorait. A katonaság csak most kezd tudatára ébredni — s nemcsak a törvények alapján, hanem saját tapasztalatai alapján is —, hogy most teljes egészében és kizárólag a „belső ellenség ellen“ mozgósítják. A Japán ellen viselt háború véget ért. Tovább tart azonban a mozgósítás, — mozgósítás a *forradalom ellen*. Mi nem ijedünk meg az *ilyen* mozgósítástól, sőt örömmel üdvözöljük, mert minél több lesz azoknak a katonáknak száma, akiket a nép elleni rendszeres harcra vetnek be, annál gyorsabban halad majd e katonák politikai és forradalmi nevelése. A cárizmus azzal, hogy mind újabb katonai egységeket mozgósít a forradalom elleni háborúra, elodázza a kibontakozást, ebből az elodázásból azonban mi húzzuk a legnagyobb hasznot, mert a proletárok ebben az elhúzódó partizánháborúban megtanulnak harcolni, a katonaság pedig elkerülhetetlenül belesodródik a politikai életbe, s a politikai élet hívó szava, az ifjú Oroszország harci riadója még a külvilágtól elzárt kaszárnyákba is behallatszik, felébreszti a legfelvilágosulatlanabbakat, legelmaradottabbakat, legtudatlanabbakat is.

A felkelés lángját mégegyszer elfojtották. Mégegyszer: éljen a felkelés!

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

AZ ALVÓ BURZSOÁZIA ÉS A FELÉBREDT BURZSOÁZIA

CIKKTÉMA

Képzeljék el, hogy néhány ember valami kiáltó, rút igazságtalanság ellen harcol, amelyet nem ismer fel, vagy amellyel szemben közömbös az alvó emberek tömege. Mi a harcolók fő feladata? 1) lehetőleg minél több alvót felébreszteni. 2) felvilágosítani őket harcuk feladatairól és feltételeiről. 3) olyan erővé szervezni őket, amely győzelmet tud aratni. 4) megtanítani őket arra, hogy helyesen használják fel a győzelem gyümölcseit.

Természetes, hogy az *1*-nek meg kell előznie a 2—4-et, amelyek az *1* nélkül nem lehetségesek.

S lám, néhány ember mindenkit *felébreszt*, *minden egyes* embert harcra ösztökél.

Erőfeszítéseiket — már magának az életnek az előrehaladása következtében is — siker koronázta. A tömeg felébredt. S ekkor kiderül, hogy a felébresztettek egy részének *érdeke* az igazságtalanság fenntartása, s vagy tudatosan támogatni szándékszik, vagy fenn akarja tartani olyan oldalait, olyan részeit, amelyek előnyösek a felébresztetteknek ezekre a csoportjaira nézve.

Vajjon nem természetes-e, hogy ebben az esetben a harcosok, a küzdelem hírnökei, az ébresztők, akik meghúzták a forradalom vészharangját, *szembe*fordulnak azokkal, akik felébredtek, noha *ők maguk* voltak azok, akik felébresztették őket? Vajjon nem természetes, hogy a harcosok *akkor* nem fogják már arra pazarolni erejüket, hogy „mindenkit" felrázzanak, hanem főleg azokra fektetik a súlyt, akik 1) fel tudtak ébredni, — ez az egyik; 2) fel tudták fogni a következetes harc eszméjét, — ez a másik; 3) komolyan és a végsőkig tudnak harcolni, — ez a harmadik.

Ilyen az orosz szociáldemokraták viszonya a liberálisokhoz 1900—1902-ben (felébresztették őket), 1902—1904-ben (elhatárolták egymástól a felébresztetteket) és 1905-ben (harcoltak a felébredt . . . árulók ellen).

A megírás ideje: 1905 szeptember vége.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A SZENTPÉTERVÁRI BIZOTTSÁG MELLETT MŰKÖDŐ HARCI BIZOTTSÁGHOZ

1905 október 16.

Kedves elvtársak! Hálásan köszönöm, hogy elküldték 1) a harci bizottság beszámolóját és 2) a felkelés előkészítésének megszervezésére vonatkozó megjegyzéseket + 3) a szervezés sémáit. Ezeknek az okmányoknak az elolvasása után kötelességemnek tartottam, hogy közvetlenül a harci bizottsághoz forduljak elvtársi véleménycsere céljából. Felesleges mondanom, hogy nem vállalkozom az ügy gyakorlati megszervezésének elbírálására; kétségkívül minden megtörténik, ami a nehéz oroszországi viszonyok között lehetséges. De az okmányok alapján ítélve az a veszély fenyeget, hogy az ügy bürokratikus aktává fajul. A harci bizottságnak mindezek a szervezési sémái, mindezek a tervei hivatali aktatologatás benyomását keltik, — bocsánat az őszinte szóért, de remélem nem gyanúsítanak majd azzal, hogy kákán is csomót keresek. Ilyen ügyekben a legkevésbbé a sémák meg a harci bizottság funkcióiról és jogairól folyó viták és eszmecserék kecsegtetnek sikerrel. Itt törhetetlen energiára és megintcsak energiára van szükség. Rémülettel, istenuccse, rémülettel látom, hogy *több mint egy fél éve* beszélnek bombákról és egyetlenegyet sem készítettek! Pedig nagytudományú emberek beszélnek róla... Menjenek az ifjúság közé, uraim! ez az egyetlen út, amelyen haladva minden megmenthető. Különben, istenuccse, elkésnek (minden ezt mutatja), s az lesz a vége, hogy vannak „tudós" jegyzeteik, terveik, rajzaik, sémáik, kitűnő receptjeik, de nincs szervezetük, nincs eleven munka. Menjenek az ifjúság közé. *Nyomban* alakítsanak mindenütt harci osztagokat: diákokból s *különösen mun-*

kásokból stb. stb. Azonnal alakuljanak 3-tól 10 főig, 30 stb. főig terjedő létszámú osztagok. Azonnal fegyverkezzenek fel maguk, ki hogyan tud, ki pisztollyal, ki késsel, ki petróleumos ronggyal a gyujtogatáshoz stb. Ezek az osztagok azonnal válasszanak maguknak vezetőket, és lehetőleg *lépjenek kapcsolatba* a Pétervári Bizottság mellett működő harci bizottsággal. Ne követeljenek meg semmiféle formaságot, az isten szerelmére, fütyüljenek minden sémára, küldjenek pokolba minden „funkciót, jogot és kiváltságot". Ne követeljék meg feltétlenül az OSzDMP-hez való tartozást, — ez a fegyveres felkelés szempontjából képtelen követelmény volna. Ne utasítsák vissza a kapcsolat felvételét egyetlen körrel sem, még ha csak három tagja van is, csak azt a feltételt tartsák szem előtt, hogy konspirációs szempontból megbízható legyen és hajlandó legyen harcolni a cári csapatok ellen. Hadd lépjenek be az OSzDMP-be vagy *csatlakozzanak* az OSzDMP-hez azok a körök, amelyek ezt kívánják; ez nagyon jó, de feltétlenül hibának tekinteném, ha ezt *megkövetelnék*.

A Pétervári Bizottság mellett működő harci bizottságnak az a feladata, hogy *segítse* a forradalmi hadseregnek ezeket az osztagait, összekötő „irodául" szolgáljon stb. Minden osztag szívesen fogadja majd az Önök *szolgálatait*, de ha *ilyen ügyet* sémákkal és a harci bizottság „jogairól" való beszédekkel kezdenek, pusztulásba viszik az egész ügyet, biztosítom Önöket, hogy visszavonhatatlanul pusztulásba viszik.

Itt széleskörű propagandát kell folytatni. 5—10 ember járjon be hetenként *néhányszáz* munkás- és diákkört, menjenek el mindenhová, ahová csak lehet, s mindenütt terjesszék elő ezt a világos, rövid, nyilt és egyszerű tervet: alakítsanak azonnal osztagokat, fegyverkezzenek fel, amivel tudnak, dolgozzanak teljes erőből, mi segítségükre leszünk, amivel tudunk, de *ne várjanak mindent tőlünk*, dolgozzanak egyedül.

Ilyen dolgokban a kis körök tömegének kezdeményezésén van a hangsúly. Ezek csinálnak mindent. Nélkülük az Önök egész harci bizottsága — semmi. Hajlandó vagyok a harci bizottság munkájának eredményességét azoknak

az osztagoknak a számából megítélni, amelyekkel kapcsolatban áll. Ha a harci bizottságnak 1—2 hónap mulva nem lesz Pétervárott minimum 200—300 osztaga, akkor ez a harci bizottság halott. Akkor el kell temetni. Ha a mostani forrongásban nem tud néhányszáz osztagra szert tenni, ez azt jelenti, hogy elszakadt az élettől.

A propagandisták adjanak minden osztagnak rövid és minél egyszerűbb recepteket bombák készítésére, mondják el nekik a legelemibb tudnivalókat az egész munkáról, s azután bízzák rájuk az egészet. Az osztagok haladéktalan hadműveletek révén *azonnal*, haladéktalanul kezdjék meg a katonai kiképzést. Egyesek azonnal megölnek egy rendőrspiclit, felrobbantanak egy rendőrőrszobát, mások megtámadnak egy bankot, hogy pénzt kobozzanak el a felkelés céljaira, ismét mások cselfogásokhoz folyamodnak vagy tervrajzokat szereznek stb. De feltétlenül azonnal meg kell kezdeni a gyakorlatból való tanulást: ne féljenek ezektől a próbatámadásoktól. Persze meglehet, hogy szélsőséges cselekményekké fajulnak, de emiatt majd holnap főjön a fejünk, ma viszont az a bajunk, hogy megcsontosodtunk, doktrinerek vagyunk, tudós tétlenségbe merevedtünk, öregesen félünk a kezdeményezéstől. Minden osztag tanuljon maga, ha máson nem, hát rendőrök elverésén: a tucatnyi áldozatot ez bőven megéri, mert százával neveli a tapasztalt harcosokat, akik holnap százezreket ragadnak magukkal.

Elvtársak, meleg kézszorítással sok sikert kívánok. Korántsem akarom senkire sem ráerőszakolni a magam nézetét, de kötelességemnek tartom, hogy *tanácskozási* jogommal éljek.

Az önök *Leninje*

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

POLITIKAI SZTRÁJK ÉS UTCAI HARC MOSZKVÁBAN

A moszkvai forradalmi események a vihar első villámcsapásai, amelyek megvilágították az új csatamezőt. Az Állami Dumáról szóló törvény kiadása és a békekötés új szakasz kezdetét jelezte az orosz forradalom történetében. A liberális burzsoázia, amelyet már kimerített a munkások kitartó harca és erősen aggaszt a „permanens forradalom" kísértete, megkönnyebbülten fellélekzett és boldogan kapott az odavetett konc után. Az egész vonalon megindult a harc a bojkott eszméje ellen, a liberalizmus nyilvánvalóan kezdett jobbra fordulni. Sajnos még a szociáldemokraták között is akadtak olyan ingatag emberek (az újiszkrások táborában), akik bizonyos feltételek mellett hajlandók támogatni a forradalomnak ezeket a burzsoá árulóit, akik hajlandók „komolyan venni" az Állami Dumát. A moszkvai események remélhetőleg meg fogják szégyeníteni a kishitűeket és segítségére lesznek a kétkedőknek abban, hogy helyesen ítéljék meg az új csatamezőn előállott helyzetet. S a proletariátus első hatalmas forradalmi megnyilvánulásának hatására nyomban füstbe mennek azoknak a vérszegény intellektueleknek az ábrándjai is, akik azt hiszik, hogy az önkényuralom viszonyai között lehetségesek népi választások, s azoknak a korlátolt liberálisoknak az illúziói is, akik azt tartják, hogy az Állami Duma központi szerepet fog játszani.

A moszkvai eseményekről még egyelőre (október 12-én) igen szűkös értesüléseink vannak. A külföldi lapok rövid és gyakran egymásnak ellentmondó jelentéseire, no meg a legális sajtónak azokra a mozgalom kezdetéről

szóló beszámolóira korlátozódnak, amelyek átjutottak a cenzúra rostáján. Az az egy kétségtelen, hogy a moszkvai munkások harca kezdeti szakaszában ugyanazon az úton haladt, amely már megszokottá vált az elmult forradalmi év folyamán. A munkásmozgalom rányomta bélyegét az egész orosz forradalomra. A mozgalom elszigetelt sztrájkokkal kezdődött, majd gyorsan fejlődött, s egyrészt tömegsztrájkokká, másrészt utcai tüntetésekké nőtt. 1905-ben a mozgalomnak már teljesen kialakult formája a politikai sztrájk, amely a szemünk előtt csap át felkelésbe. Ahhoz, hogy az oroszországi munkásmozgalom a maga egészében a mai (természetesen még korántsem végső) fokára emelkedjék, tíz évre volt szükség, — most viszont az ország egyes vidékein a mozgalom néhány nap alatt egyszerű sztrájkból gigantikus forradalmi kirobbanássá válik.

A moszkvai nyomdai szedők sztrájkját értesüléseink szerint öntudatlan munkások kezdték. A mozgalom azonban nyomban túlnő rajtuk és széleskörű szakmai megmozdulássá válik. Más szakmák munkásai is csatlakoznak hozzá. A munkások természetszerűleg kimennek az utcára, ha másért nem, hát azért, hogy hírül adják a sztrájkot azoknak a társaiknak, akik még nem tudtak róla, s ebből politikai tüntetés lesz forradalmi dalokkal és beszédekkel. Felszínre tör az a sokáig visszafojtott düh, amely az Állami Duma „népi“ választásainak gyalázatos komédiája miatt forr az emberekben. A tömegsztrájk az igazi szabadságért küzdeni kész harcosok tömegmozgósításává nő. Színre lép a radikális diákság, amely a közelmultban Moszkvában is a pétervàriakéval teljesen azonos határozatot hozott; ez a határozat — szabad honpolgárok, nem pedig csúszó-mászó csinovnyikok nyelvén — keményen megbélyegzi az Állami Dumát mint olyan intézményt, amellyel pimaszul csúfot űznek a népből, s harcra szólít a köztársaságért és az ideiglenes forradalmi kormány által összehívandó, valóban az egész népet képviselő és valóban alkotmányozó gyűlésért. Megkezdődik a proletariátusnak és a forradalmi demokrácia élenjáró rétegeinek utcai harca a cári katonaság és rendőrség ellen.

Így fejlődött a mozgalom Moszkvában. Szombaton, szeptember 24-én (október 7-én) a szedőkön kívül már a dohánygyárak sem működtek, a villamosok sem jártak; megkezdődött a pékek sztrájkja. Este nagy tüntetésekre került sor, amelyeken munkásokon és diákokon kívül rengeteg „idegen" is részt vett (a forradalmi munkásokat és a radikális diákokat nyilt népi megmozdulások alkalmával már nem tekintik egymástól idegennek). A kozákok és a csendőrök folyton-folyvást szétkergették a tüntetőket, de azok mindig újra összegyűltek. A tömeg visszaverte a rendőröket és a kozákokat; revolverlövések dördültek el, sok rendőrt megsebesítettek.

Vasárnap, szeptember 25-én (október 8-án) az események hirtelen fenyegető fordulatot vesznek. Délelőtt 11 óra tájt kezdtek összeverődni a munkások az utcákon. A tömeg a Marseillaise-t énekli. Forradalmi tömeggyűléseket tartanak. Azokat a nyomdákat, amelyek nem hajlandók sztrájkolni, szétrombolják. A tömeg feldúlja a péküzleteket és a fegyverkereskedéseket: a munkásoknak kenyér kell, hogy megéljenek, s fegyver, hogy harcolhassanak a szabadságért (pontosan ahogy a francia forradalmi dal mondja). A kozákoknak csak makacs ellenállás után sikerül szétoszlatniok a tüntetőket. A Tverszkaján, a főkormányzó háza közelében szabályos ütközetre kerül sor. Filippov péksége előtt egy csomó péklegény gyűlik össze. Mint később a műhely vezetősége jelentette, a munkások békésen kivonultak az utcára, a többi sztrájkoló iránti szolidaritásból szüntetve be a munkát. Egy kozákosztag a tömeg közé ront. A munkások behatolnak a házba, felkapaszkodnak a háztetőre, a padlásra, és kőzáport zúdítanak a katonákra. A házat szabályos ostrom alá veszik. A katonaság tüzet nyit a munkásokra. Minden összeköttetést elvágnak. Két gránátosszázad megkerüli a házat, hátulról behatol és elfoglalja az ellenfél állásait. 192 péklegényt letartóztattak, nyolcat megsebesítettek közülük; két munkást megöltek. A rendőrségnek és a katonaságnak is vannak sebesültjei; egy csendőrszázados halálos sebet kapott.

Ezek az értesülések természetesen igen hiányosak. Egyes külföldi lapokhoz beérkezett magántáviratok szerint

a kozákok és a katonák kegyetlensége nem ismert határt. A Filippov műhely vezetősége tiltakozik a katonaság gaztettei ellen, amelyekre semmi sem adott okot. Egy tekintélyes belga lap közleménye szerint a házmestereknek igen sok munkájukba került, míg eltüntették a vérnyomokat az utcákon: ez a kis részlet minden hosszú beszámolónál többet mond arról — mondja a lap —, milyen komoly harc folyt. A „Vorwärts"[101] az ujságokba bekerült magánértesülések alapján azt írja, hogy a Tverszkaján 10 000 sztrájkoló küzdött egy gyalogos-zászlóalj ellen. A katonaság többször is sortüzet adott. Az elsősegélyt nyujtó mentőkocsik alig győzték a munkát. A halottak számát legalább ötvenre becsülik, a sebesültekét mintegy hatszázra. Azt írják, hogy a letartóztatottakat beszállították a kaszárnyákba és kegyetlenül, brutálisan ütlegelték, vesszőfutásra kényszerítették őket. Írják, hogy különösen a tisztek voltak embertelenül kegyetlenek az utcai harc idején, még az asszonyokat sem kímélték (a konzervatív burzsoá „Temps" különtudósítójának október 10-i (szeptember 27-i) pétervári távirata).

A következő napok eseményeiről egyre szűkszavúbb értesüléseink vannak. A munkások elkeseredése rettenetesen megnőtt; a mozgalom tovább terjed; a kormány minden úton-módon igyekszik megtiltani és meggátolni mindennemű hírközlést. A külföldi lapok meg is állapították, hogy a hivatalos hírügynökségek megnyugtató közleményei (amelyeknek egyidőben hitelt adtak) ellentmondanak a telefonon érkező pétervári híreknek. Gaston Leroux azt táviratozta a párizsi „Matin"-nek, hogy a cenzúra csodákat művel a valamelyest nyugtalanító hírek terjedésének megakadályozására. A hétfői nap, szeptember 26-a (október 9-e), Oroszország történelmének egyik legvéresebb napja volt — írja. — Az összes főbb útvonalakon verekszenek, még a főkormányzó háza előtt is. A tüntetők vörös zászlót bontottak. Sok a halott és a sebesült.

A többi lap jelentései ellentmondók. Csupán az kétségtelen, hogy a sztrájk tovább nő. A nehézipari, sőt már a könnyűipari üzemek munkásainak többsége is csatlakozik hozzá. Sztrájkolnak a vasutasok. A sztrájk

általánossá válik (kedd, október 10 (szeptember 27) és szerda).

A helyzet rendkívül komoly. A mozgalom átcsap Pétervárra is: a San-Galli-gyár munkásai már beszüntették a munkát.

További értesüléseink ebben a pillanatban nincsenek. Ezeknek az értesüléseknek az alapján természetesen gondolni sem lehet a moszkvai események kimerítő értékelésére. Nem lehet még megállapítani, hogy ez az önkényuralom elleni döntő proletár roham főpróbája-e, vagy már e roham kezdete; — hogy a fentebb vázolt „szokásos" harci módszereknek Közép-Oroszország egy újabb területére való kiterjesztését jelentik csupán, vagy az a rendeltetésük, hogy a harc magasabb formájának és az elszántabb felkelésnek kezdetét jelezzék.

Ezekre a kérdésekre a jelek szerint a közeljövő fog választ adni. Az az egy kétségtelen, hogy a felkelés növekszik, a harc frontja kiszélesedik és a harci formák mind élesebbé válnak, mégpedig szünet nélkül és a szemünk láttára. A proletariátus hősies erőfeszítések árán egész Oroszországban utat tör magának, s hol itt, hol ott jelzi, milyen irányban fejlődhet és fog kétségkívül fejlődni a fegyveres felkelés. Igaz, a harc jelenlegi formája is, amelyet a munkástömegek mozgalma már kialakított, igen komoly csapásokat mér a cárizmusra. A polgárháború elszánt, makacs és általános partizánháború formáját öltötte. A munkásosztály nem engedi lélekzethez jutni az ellenséget, minduntalan megbénítja az ipar életét, állandóan leállítja a helyi közigazgatási gépezetet, az egész országban bizonytalan helyzetet teremt s egyre újabb erőket mozgósít a harcra. Semmiféle állam nem bír ki hosszú időn át ilyen nyomást, s legkevésbbé a rothadt cári kormány, amely egyre-másra veszti el korábbi híveit. A liberális monarchista burzsoázia olykor úgy véli, hogy túl makacs a harc, s félelemmel tölti el a polgárháború és az országnak ez az aggasztóan bizonytalan helyzete, — a forradalmi proletariátus számára viszont égetően szükséges, hogy tovább is ilyen helyzet legyen, hogy a harc elhúzódjon. A burzsoázia ideológusai között kezdenek felbukkanni olyanok, akik a békés legális fejlődés hir-

detésével oltani igyekszenek a forradalom tüzét, akiknek nem az a gondjuk, hogy kiélezzék, hanem hogy tompítsák a politikai válságot, — az öntudatos proletariátus viszont, amely sohasem kételkedett a burzsoá szabadságszeretet áruló természetében, hajthatatlanul tör előre, magával vonva a parasztságot és bomlasztva a cári katonaság sorait. A munkások kitartó küzdelme, az állandó sztrájkok, tüntetések, részleges felkelések, mindezek a mondhatnánk próba ütközetek és összecsapások elkerülhetetlenül bevonják a katonaságot a politikai életbe, s ennélfogva a forradalmi kérdések körébe is. A harci tapasztalatok gyorsabb és mélyrehatóbb felvilágosító munkát végeznek, mint amilyet más körülmények között éveken át folyó propaganda végezhetne. A külháború véget ért, de a kormány nyilvánvalóan fél a foglyok hazatérésétől és a mandzsúriai hadsereg hazahozatalától. Egyre több hírt hallani e sereg forradalmi hangulatáról. Az olyan tervek, hogy a mandzsúriai hadsereg katonái és tisztjei számára földműves kolóniákat létesítenek Szibériában, természetszerűleg csak fokozzák a forrongást — még ha ezek a tervek csak tervek maradnak is. A mozgósítást a békekötés ellenére sem állították le. Mindinkább nyilvánvalóvá válik, hogy a hadseregre teljes egészében és kizárólag *a forradalom ellen* van szükség. S ilyen körülmények között nekünk, forradalmároknak, semmi kifogásunk sincs a mozgósítás ellen, sőt hajlandók vagyunk üdvözölni. A cári kormány azzal, hogy mind újabb alakulatok harcbavetésével akadályozni igyekszik a kibontakozást és hogy egyre több katonát szoktat hozzá a polgárháborúhoz, nem hogy megszüntetné az összes válságok forrását, hanem ellenkezőleg, kiszélesíti talajukat. A csatatér elkerülhetetlen kiterjedése és a harc kiélezése árán nyer halasztást. A legelmaradottabbakat és a legtudatlanabbakat, a legelnyomottabbakat és a politikailag legélettelenebbeket kelti harcra, s e harc felvilágosítja, felrázza, elevenekké teszi őket. Minél tovább húzódik ez a polgárháborús állapot, annál elkerülhetetlenebb lesz, hogy az ellenforradalmi hadseregből kiváljon egy semleges tömeg és a forradalmi harcosok derékhada.

Az orosz forradalomnak az utóbbi hónapok folyamán

megtett útja arról tanúskodik, hogy a forradalom most elért foka nem a legfelső fok, s nem is lehet az. A mozgalom még magasabbra hág, mint amennyire január 9-től mostanáig hágott. Akkor voltunk tanúi első ízben egy olyan mozgalomnak, amely a politikai követelések nevében harcra kelt hatalmas munkástömegek egységével és tömörségével bámulatba ejtette a világot. Ez a mozgalom azonban forradalmi szempontból még nagyon öntudatlan, s ami a felfegyverkezést és hadikészültséget illeti, teljesen tehetetlen volt. Lengyelországban és a Kaukázusban már magasabb fokú harcot láttunk: a proletariátus itt részben felfegyverkezve kezdett akcióba lépni, s a háború elhúzódó jellegűvé vált. Az odesszai felkelést a sikernek egy újabb és fontos feltétele tette nevezetessé: a katonaság egy része átállt a nép oldalára. Igaz, hogy nem értek el mindjárt sikert; „a tengeri és szárazföldi erők összehangolásának“ nehéz feladatát (ami még egy reguláris hadsereg számára is egyike a legnehezebb feladatoknak) még nem oldották meg. De felvetették, s minden jel arra mutat, hogy ami Odesszában történt, nem marad egyedülálló eset. A moszkvai sztrájk azt mutatja, hogy a harc átterjedt az „igazán orosz“ területre is, amelynek állhatatossága oly sokáig örömmel töltötte el a reakciósok szívét. A forradalmi megmozdulásoknak ezen a vidéken már azért is óriási a jelentőségük, mert ezzel a legkevésbbé mozgékony, s ugyanakkor viszonylag kis területen koncentrált proletariátusnak a tömegei Oroszországban egyedülállóan nagy számban esnek át a tűzkeresztségen. A mozgalom Pétervárról indult ki, bejárta Oroszország határvidékeit, mozgósította Rigát, Lengyelországot, Odesszát, a Kaukázust, s most a tűzvész átcsapott Oroszország „szívébe“.

Az Állami Duma szégyenletes komédiáját még megvetendőbbnek látjuk most, ha e harcrakész és igazán élenjáró osztálynak ezzel a valóban forradalmi megmozdulásával hasonlítjuk össze. A proletariátus egyesítése a forradalmi demokráciával, amiről már nem egyszer beszéltünk, ténnyé válik. A radikális diákság, mely Pétervárott is, Moszkvában is magáévá tette a forradalmi szociáldemokrácia jelszavait, élére állt mindazoknak a demokratikus

erőknek, melyeket útálattal tölt el az Állami Dumába bement „alkotmányos-demokrata“ reformpártiak aljassága, akik igazi, elszánt harcra akarnak kelni az orosz nép átkos ellenségével, nem pedig kupeckedni az önkényuralommal.

Nézzék csak ezeket a liberális professzorokat, rektorokat, rektor-helyetteseket és a Trubeckojoknak, Manuilovoknak stb. ezt az egész kompániáját... Hiszen ezek a liberalizmus és az alkotmányos-demokrata párt legjobbjai, a legelvhűbb, legműveltebb, legönzetlenebb, a pénzeszsák érdekeinek közvetlen nyomásától és befolyásától leginkább ment emberek. S milyen magatartást tanúsítanak ezek a legjobbak? Miként éltek ők az első hatalommal, az egyetemek igazgatásának hatalmával, amelyet választások alapján gyakoroltak? Máris reszketnek a forradalomtól, félnek a mozgalom kiéleződésétől és terjedésétől, máris oltják a tüzet és igyekszenek nyugalmat teremteni, amiért bérük a méltán megérdemelt arculköpés Mescserszkij hercegék dícsereteinek formájában.

S a burzsoá tudománynak ezek a filiszterei megkapták a megérdemelt büntetést. Bezárták Moszkvában az egyetemet, mert attól féltek, hogy vérfürdőre kerül sor az egyetemen. S ezzel csak azt érték el, hogy még hamarabb és hasonlíthatatlanul nagyobb vérfürdőt rendeztek az utcán. El akarták fojtani a forradalmat az egyetemen — s csak felszították a forradalmat az utcán. Jó kis harapófogóba kerültek Trepov és Romanov urékkal egyetemben, akiket most mindenáron igyekeznek meggyőzni a gyülekezési szabadság szükségességéről: ha bezárjuk az egyetemet — megnyitjuk az utcai harcot. Ha megnyitjuk az egyetemet — szószéket nyitunk a forradalmi népgyűlések számára, amelyek új és még elszántabb szabadságharcosokat nevelnek.

Milyen végtelenül tanulságos ezeknek a liberális professzoroknak a példája Állami Dumánk értékelése szempontjából! Hát nem világos most, a főiskolák tapasztalatából, hogy a liberálisok és a kadetok éppúgy fogják félteni „a duma sorsát“, mint ahogy a garasos tudománynak ezek a bajnokai féltik „az egyetemek sorsát“? Hát nem világos most, hogy a liberálisok és a kadetok nem

használhatják fel másra a dumát, mint a békés legális haladás még szélesebbkörű, még undorítóbb propagálására? Hát nem világos most, milyen nevetséges az a remény, hogy a dumát forradalmi gyűléssé változtathatják? Hát nem világos, hogy csak *egy* módszer van arra, hogy „befolyást gyakoroljanak“, nem speciálisan a dumára, nem is speciálisan az egyetemekre, hanem az egész ósdi önkényuralmi rendszerre: *a moszkvai munkások módszere*, a népi felkelés módszere? Ez az egyetlen, amely nemcsak arra fogja kényszeríteni a Manuilovokat az egyetemen, hogy kérjék a gyülekezési szabadságot, s a Petrunkevicseket a dumában, hogy kérjék a szabadságot a népnek; ez *kivívja* a népnek a valódi szabadságot.

A moszkvai események feltárták a társadalmi erők valódi csoportosulását: a liberálisok a kormánytól a radikálisokhoz futottak, s igyekeztek lebeszélni az utóbbiakat a forradalmi harcról. A radikálisok a proletariátus soraiban harcoltak. Ne feledjük el ezt a tanulságot: ez közvetlenül vonatkozik az Állami Dumára is.

Hadd játsszanak parlamentesdit az önkényuralmi Oroszországban a Petrunkevicsek és más kadetok, — a munkások forradalmi harcot fognak vívni a nép igazi egyeduralmáért.

Bárhogy végződjék is a felkelés moszkvai fellángolása, a forradalmi mozgalom most mindenképpen még jobban megerősödve kerül ki belőle, még szélesebb területet fog majd át, újabb erőtartalékokat nyer. Még ha feltételezzük is, hogy a cári katonaság teljes diadalt ül most Moszkvában, — még néhány ilyen győzelem, és a cárizmus teljes csődje ténnyé válik. S ez akkor már a jobbágyrendszer, az önkényuralom és a sötétség egész örökségének valóságos, igazi csődje lesz, s nem e foszladozó gúnyának az az ernyedt, gyáva, képmutató foltozgatása, amivel a liberális burzsoák áltatják magukat és másokat. Tegyük fel akár, hogy a holnapi postával azt a szomorú hírt kapjuk, hogy a felkelés lángját mégegyszer elfojtották. Akkor így kiáltunk: mégegyszer — éljen a forradalom!

„Proletarij“ 21. sz.
1905 október 17 (4).

AZ „ISZKRÁS" TAKTIKA LEGÚJABB VÍVMÁNYA, AVAGY KOMÉDIÁBA ILLŐ VÁLASZTÁS MINT A FELKELÉS ÚJABB SERKENTŐ INDÍTÉKA

Már nem egy esetben beszéltünk a „duma-kampány" során követett iszkrás taktika fogyatékos voltáról. Mindkét alapvető vonása helytelen ennek a taktikának; helytelen az a törekvés is, hogy támogassák a dumába bemenő oszvobozsgyenyistákat bizonyos forradalmi kötelezettségek alapján, és helytelen „az állampolgárok forradalmi önkormányzata" jelszavának kiadása, az össznépi alkotmányozó gyűlési választásokra való felhívás az önkényuralom viszonyai között. Most végre tanúi vagyunk annak, hogy a mensevikek „déli alakuló (?) konferenciájának" határozata megkísérli pontosan és hivatalosan megfogalmazni az iszkrás taktikát. Ezen a konferencián az újiszkrások legjobb oroszországi erői voltak képviselve. A határozatban megkísérlik, hogy tárgyilagosan kifejtsék a proletariátusnak szóló, teljesen gyakorlati tanácsaikat. Ezért feltétlenül figyelmesen elemeznünk kell ezt a határozatot bizonyos gyakorlat kialakítása szempontjából is, s az „Iszkra" egész taktikai álláspontjának megítélése szempontjából is.

Idézzük a határozat teljes szövegét:

A délvidéki szervezetek alakuló konferenciájának határozata az Állami Dumáról. Minthogy a jelenlegi súlyos helyzetből az egész nép érdekeinek megfelelő egyetlen kiútnak azt tartjuk, ha az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján összehívják az alkotmányozó gyűlést az önkényuralmi rendszer felszámolása és a demokratikus köztársaság megteremtése céljából — amely utóbbira a proletariátusnak elsősorban szüksége van a burzsoá rendszer összes pillérei ellen és a szocializmus megvalósításáért folyó harca érdekében —, s tekintettel arra:

1) hogy az Állami Duma választási rendszere nem teszi lehetővé, hogy az egész nép részt vegyen a választásokon, s a proletariátust a városi lakosok számára megállapított magas vagyoni cenzussal teljesen meg is fosztják a választójogtól, a parasztság pedig — s annak is csak egy része — négyfokozatú választási rendszer alapján fog szavazni, ami tág teret enged annak, hogy adminisztratív úton nyomást gyakoroljanak rá; —

2) hogy egész Oroszország még mindig meg van fosztva az összes szükséges polgári szabadságjogoktól, amelyek nélkül lehetetlen választási agitációt folytatni, tehát lehetetlen valamelyest is helyes választásokat rendezni, és hogy éppen ellenkezőleg a közigazgatási önkény jobban dúl most mindenütt, mint valaha, s hatalmas területeken egymás után rendelik el a statáriumot; —

és végül, 3) hogy a határvidékek számára a képviseleti rendszernek még ennél is nevetségesebb karikatúráját dolgozzák ki;

a konferencia az összes szervezeteknek azt javasolja, hogy a legerélyesebb agitációt fejtsék ki és tárják fel egész karikatúraszerűségét annak a képviseletnek, amellyel az önkényuralmi kormány be akarja csapni a népet, s a nép tudatos árulójává nyilvánít mindenkit, aki kész beérni az Állami Dumával és nem tűzi maga elé azt a feladatot, hogy a jelenlegi döntő pillanatban tetteivel és taktikájával támogassa a forradalmi népnek azt a követelését, hogy általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján összehívják az alkotmányozó gyűlést.

Az említett követelés minél gyorsabb megvalósítása céljából a déli konferencia a következő taktikát ajánlja a pártszervezeteknek:

1) Folytassanak erélyes agitációt a munkás proletariátus és a parasztttömegek körében átfogó demokratikus szervezetek alakítása és azoknak egy országos szervezetben való egyesítése érdekében, hogy engesztelhetetlen harcot indíthassunk az Állami Duma ellen az össznépi alkotmányozó gyűlés megvalósításáért, valamint a szólás-, sajtó-, gyülekezési, egyesülési és sztrájkszabadság haladéktalan bevezetéséért. — Ennek az országos népi szervezetnek megteremtése érdekében a következő lépéseket kell tenni: az egyes üzemek munkásainak agitációs bizottságokat kell választaniok, melyeket azután egyesíteni kell; a parasztság körében hasonló agitációs bizottságokat kell alakítani; a városi és a parasztbizottságok között szorosabb kapcsolatot kell teremteni; kormányzósági bizottságokat kell alakítani és összeköttetést kell létesíteni közöttük.

2) Ha ez a szervezet elég erős lesz, ha megfelelő hangulat uralkodik a munkástömegek között, a választási kampány megindulásakor össznépi alkotmányozó gyűlési választásokat kell tartani, figyelembe véve, hogy az a szervezett népmozgalom, amely e választások megvalósítására irányul, természetes átmenetül szolgálhat a cárizmus elleni általános felkelésre, mivel a cárizmus elkerülhetetlen ellenakciói és a választások végrehajtásával kapcsolatban a cárizmussal felmerülő konfliktusok a felkelés újabb serkentő indítékait teremtik meg, a nép előzetes megszervezése pedig biztosítja, hogy a felkelés mindenüvé kiterjed és egységes lesz.

3) A konferencia emellett javasolja a választási gyűlések szabadságának kivívását, s azt ajánlja, hogy erélyesen avatkozzanak be a választási hadjáratba, hogy a nép avatkozzon be az elektorok gyűléseibe, hogy az elektorok a nép körében széleskörű tömeggyűléseken vitassák meg az Állami Dumába beválasztandó képviselőkre váró feladatokat, s a szociáldemokrata párt emellett törekedjen arra, hogy a lakosságnak azok a rétegei, amelyek részt vehetnek az Állami Duma választásain, a forradalom útjára lépjenek, ami vagy abban juthat kifejezésre, hogy csatlakoznak a nép demokratikus szervezetei vezette felkeléshez, vagy ha erre nem kerül sor, abban, hogy a megalakuló Állami Dumát forradalmi gyűléssé igyekeznek változtatni, amely majd össznépi alkotmányozó gyűlést hív össze, vagy elősegíti, hogy azt a nép demokratikus szervezetei összehívják.

4) Készüljenek fel arra, hogy ugyanilyen irányban nyomást gyakoroljanak az Állami Dumára, ha végleges összehívása idejéig a népmozgalom nem vezet az önkényuralom megdöntésére és az alkotmányozó gyűlés megszervezésére. — Készüljenek fel arra, hogy ultimátumot intéznek az Állami Dumához az alkotmányozó gyűlés összehívása, a szólás-, gyülekezési, sajtó- és egyesülési szabadság haladéktalan bevezetése és a nép felfegyverzése tárgyában. — Készüljenek fel arra, hogy ezt az ultimátumot politikai sztrájkkal és más hatalmas népi megmozdulásokkal támogassák.

5) Ezt az egész taktikát a választási hadjárat megindulása előtt és a választási kampány ideje alatt a proletariátus és a parasztság körében szervezendő hatalmas népgyűléseken kell elfogadtatni.

Nem óhajtunk e bőbeszédű határozat szerkesztési fogyatékosságaival foglalkozni, hanem egyenesen rátérünk legfőbb hibáira.

1. A bevezetésben arról az egyetlen kiútról van szó, amely a jelenlegi helyzetből kivezet. Itt az alkotmányozó gyűlés *fogalmára* helyezik a fő súlyt, s egy szót sem szólnak arról, *kinek* kellene azt összehívnia annak érdekében, hogy a „kiút" necsak szóban legyen kiút, hanem a *valóságban* is. Ez a hallgatás azt jelenti, hogy a szociáldemokraták kapitulálnak az oszvobozsgyenyisták előtt. Már nem egy esetben kimutattuk, hogy éppen a monarchista liberális burzsoázia érdekei kényszerítik az oszvobozsgyenyistákat arra, hogy az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívására szorítkozzanak és *elhallgassák* azt a kérdést, hogy ki hívja azt össze. Már nem egy esetben kimutattuk, hogy a fejlődő forradalom éppen ezt a kérdést tolta máris előtérbe, hogy éppen ebben rejlik most a burzsoázia opportunista („kiegyező") taktikája és a proletariátus forradalmi taktikája közti alapvető különbség. Az újiszkrások most ezzel a határozattal okmányszerűen bebizonyították, hogy gyógyíthatatlan vakságban szenvednek, nem látják az alapvető taktikai kérdéseket és az oszvobozsgyenyista jelszavak útjára tévednek.

A határozat további szövege még jobban összekuszálja az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívásának kérdését. Az olyan beszéd, hogy az Állami Dumában reménykedjünk e tekintetben, egyenesen reakciós beszéd, az pedig, hogy az alkotmányozó gyűlést „a nép demokratikus szervezete" hívja össze, ugyanazt jelenti, mintha azt javasolnánk, hogy a marslakó népbarátok bizottsága hívja össze az alkotmányozó gyűlést. — Az újiszkrások országos konferenciájukon már elkövették azt a megbocsáthatatlan hibát, hogy *azonosnak* vették, akár a forradalmi kormány hívja össze az össznépi alkotmányozó gyűlést, akár az egyik képviseleti intézmény. Most még egy lépéssel hátráltak: teljesen hallgattak az ideiglenes forradalmi kormányról. Miért? milyen alapon? miben változtak nézeteik? — mindez titok. A mensevikek a taktikai irányelvek továbbfejlesztése helyett csupán azt mutatják be konferenciáikon, hogyan lehet jobbra-balra szökdécselni és ingadozni.

2. Az a kijelentés, hogy „a nép tudatos árulója mindenki, aki kész beérni" stb., épp egy ilyen látszólagos balraszökkenés, s emellett nem is az igazán forradalmi

útra, hanem a forradalmi frázisok felé való szökkenés. Először is, mire jó ez a csattanós szócska: „tudatos“ (áruló)? Tudatos árulója volt-e a népnek Johann Jacoby, aki 1847-ben mint burzsoá liberális, bement az Állami Dumába, illetve az egyesült Landtagba, az 1870—1871-es háború után pedig átpártolt a szociáldemokratákhoz? Tudatos áruló lesz-e minden paraszt, aki bemegy a dumába s „kész“ beérni igen-igen kevéssel is? Másodszor, észszerű-e az árulásnak az az itt megjelölt kritériuma, hogy aki *kész* beérni, aki nem tűz maga elé semmiféle feladatot stb. Mivel bizonyítják be a „készséget“ és „a feladat kitűzését“, szóval-e, vagy tettel? Ha szóval, akkor az Állami Dumába bemenő kadetoktól („alkotmányos-demokratáktól“, ahogy az oszvobozsgyenyisták most magukat elnevezték) aláírást kell kérni vagy forradalmi kötelezettséget kell velük vállaltatni (Parvus, Cserevanyin, Martov). Akkor a határozatnak ezt a gondolatot világosan kell kifejeznie, s nem szabad a dolgot elködösítenie. Ha viszont a „készséget“ tettekkel kell bebizonyítani, akkor miért nem mondja meg a határozat nyiltan és egyenesen, hogy *miféle* „tetteket“ tekint a készség bizonyítékának? Mert a határozat az új „Iszkrá“-nak azt az alapvető hibáját tükrözi, hogy nem tud határt vonni forradalmi demokrácia és monarchista-liberális demokrácia között. Harmadszor, észszerű-e egy harcoló párt részéről, ha általában személyekről beszél („mindenki, aki“), nem pedig konkrétan bizonyos irányzatokról, illetve pártokról? A mi szempontunkból most különösen fontos, hogy a proletariátus előtt éppen a kadetok irányzatát, a kadetok pártját leplezzük le, amely már megmutatta „tetteivel“, milyen követeléseket és miképpen támogat. Aki a szociáldemokrata szervezetek nevében fordul a munkásokhoz, azokról beszél nekik, akik bemennek a dumába, beszél az elektorokról stb. — s közben hallgat a kadetok pártjáról (vagyis az oszvobozsgyenyistákról), az vagy méltatlan módon csűr-csavar és ravaszkodik (amikor titokban megegyezik az oszvobozsgyenyistákkal, hogy a Parvus-, illetve Cserevanyin-féle feltételek alapján támogatni fogja őket), vagy oktalanul demoralizálja a munkásokat és lemond a kadetok elleni harcról.

Az „Oszvobozsgyenyije“, az oszvobozsgyenyisták,

zemsztvo-képviselők és egyéb kadetok tevékenységére vonatkozó történelmi tényeken kívül nincs semmi más komoly anyagunk, amelynek alapján meg tudnánk ítélni, mennyire „készek" a burzsoázia köréből származó demokraták együtt harcolni a néppel. Az újiszkrások hallgatnak erről és tartalmatlan frázisokkal intézik el az ügyet. S Plehanov még azt akarja elhitetni velünk, hogy az „Iszkra" szervezeti nézeteinek ködösségét nem tetézi a taktikai nézetek ködössége!

Hiszen az iszkrások valójában nemcsak szemet húnytak a kadetok árulási „készsége" felett, amely bebizonyosodott a júliusi és a szeptemberi zemsztvo-kongresszus közti időben történt nyilvánvaló, általánosan megállapított jobbrafordulásuk révén, hanem még *segítettek* is a kadetoknak a bojkott elleni hadakozásukkal! A hipotetikus oszvobozsgyenyistákat („mindenkit, aki kész" stb.) „szörnyen rémítő" szavakkal fenyegetik, a valóságos oszvobozsgyenyistáknak pedig segítségükre vannak taktikájukkal. Ez teljesen megfelel Rogyicsev, a kadetok egyik vezére szellemének, aki így mennydörög: „Nem fogadjuk el a szabadságot attól, akinek a nép vérétől piroslik a keze!" (Rogyicsev úrnak ezek a szavai, amelyeket egy zártkörű összejövetelen mondott W. Steaddel vitázva, most az egész külföldi sajtót bejárják) — s ugyanakkor azt követeli, hogy épp ez a kéz intézze az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívását.

3. A határozatnak egy másik alapvető hibája ez a jelszó: „alakítsunk átfogó demokratikus szervezeteket és egyesítsük őket egy országos szervezetben". Egyenesen megdöbbentő, milyen könnyelműek azok a szociáldemokraták, akik ilyen jelszót adnak ki. Mit jelent ez: alakítsunk átfogó demokratikus szervezeteket? Ez vagy azt jelentheti, hogy a szocialisták szervezete (az OSzDMP) elmerül a demokraták szervezetében (ezt tudatosan nem csinálhatják meg az újiszkrások, mert ez a proletariátus teljes elárulása volna), vagy pedig azt, hogy ideiglenes egyesülés jön létre a szociáldemokraták és a burzsoá demokraták bizonyos rétegei között. Ha az újiszkrások ilyen egyesülést akarnak hirdetni, miért nem mondják meg ezt egyenesen és nyiltan? miért bújnak az „alakítsunk" szócska

mögé? miért nem mutatnak rá pontosan, hogy a burzsoá demokráciának mely áramlataival vagy csoportjaival való egyesülésre szólítják fel a szociáldemokratákat? Mi ez, ha nem újabb példája annak a megengedhetetlen *taktikai ködösségnek*, amely a munkásosztályt menthetetlenül a burzsoá demokrácia uszályhordozójává változtatja?

Ezeknek az „átfogó demokratikus szervezeteknek" a jellegét a határozat legfeljebb csupán azzal határozza meg, hogy rámutat kettős céljukra: harc (1) az Állami Duma ellen és (2) az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívása érdekében. A második célkitűzést vérszegény iszkrás megfogalmazásában, vagyis annak megjelölése nélkül, hogy kinek kell összehívnia az össznépi alkotmányozó gyűlést, a kadetok teljesen elismerték. Az iszkrások tehát a szociáldemokraták és a kadetok egyesülését hirdetik, de szégyelik ezt nyiltan kimondani?? Az első célkitűzést olyan homályosan fogalmazták meg, hogy csak a közvélemény szándékos becsapását célzó orosz törvényekben szoktunk látni ehhez hasonlót. Mit jelent az Állami Duma elleni harc? Ha szószerint vesszük, feltételezve, hogy a határozat szerzői is kerülni akarták a kétértelmű kifejezéseket, akkor ez *a duma bojkottját* jelenti, mert egy még nem létező intézmény ellen csak úgy lehet harcolni, ha igyekszünk megakadályozni a létrejöttét. De mi tudjuk, hogy az iszkrások ellene vannak a bojkottnak, magából a határozatból látjuk, hogy a továbbiak során már nem az Állami Duma *elleni* harcról beszélnek, hanem az Állami Dumára gyakorlandó *nyomásról*, arról a törekvésükről, hogy az Állami Dumát forradalmi gyűléssé változtassák stb. Tehát a „harc az Állami Duma ellen" kifejezést nem szószerint, nem ilyen szűken kell értelmezni. De ha nem így, akkor hát hogyan? Talán M. Kovalevszkij úr módján, aki a dumát bíráló referátumokat tart? Mit nevezzünk az Állami Duma *elleni* harcnak?? Ez továbbra is titok. Zavarosfejű barátaink semmi határozottat nem mondtak erről. A mi újiszkrásaink ismerik az öntudatos munkások hangulatát, akik feltétlenül elítélik a kadetokkal való megegyezés taktikáját és azt a taktikát, hogy bizonyos feltételek mellett támogatják a dumát, és gyáván a középutat választották: egyrészt újra hangoztatják a proletárok

körében népszerű „harc az Állami Duma ellen“ jelszót, másrészt megfosztják ezt a jelszót pontos értelmétől, port hintenek az emberek szemébe és a duma elleni harcot úgy értelmezik, hogy a dumára nyomást kell gyakorolni stb. S ezzel a nyomorúságos zűrzavarral olyan időpontban állnak elő az iszkrások legbefolyásosabb szervezetei, amikor az oszvobozsgyenyisták mellüket verve egész Európát telekürtölik azzal, hogy csak a harc, kizárólag a harc kedvéért mennek be a dumába, hogy „készek“ teljesen szakítani a kormánnyal!

Kérdezzük olvasóinkat: láttak-e már valahol a szociáldemokrácia taktikájában ennél szégyenletesebb ingadozást? Elképzelhető-e katasztrofálisabb valami a szociáldemokráciára nézve, mint az „átfogó demokratikus szervezetek“ *oszvobozsgyenyistákkal együtt* való „alakításának“ eme hirdetése (mert az ilyen szervezeteknek az iszkrások megfogalmazásában kifejtett céljaival egyetértenek a kadetok is), anélkül azonban, hogy nyiltan megneveznék az oszvobozsgyenyistákat??

S Plehanov, aki az összes orosz forradalmi szociáldemokraták szemében lejáratta magát azzal, hogy az iszkrások „szervezeti ködösségét“ majdnem két évig védelmezte, most majd azt próbálja elhitetni velünk, hogy az újiszkrások taktikája jó taktika!..

4. Továbbá. Fölöttébb oktalan dolog az átfogó (és szétfolyó) demokratikus szervezeteket „országos népi szervezetnek“ vagy „a nép demokratikus szervezetének“ nevezni. Ez mindenekelőtt elméletileg helytelen. Az ökonomistáknak, mint tudjuk, az volt a vétkük, hogy összekeverték a pártot az osztállyal. Az iszkrások új életre keltik a régi hibákat, s a demokratikus pártok vagy szervezetek összességét összekeverik a nép szervezetével. Ez üres, hazug, ártalmas frázis. Üres, mert nem mutat rá határozottan egyes demokratikus pártokra vagy áramlatokra, s így nincs semmi határozott értelme. Hazug, mert a kapitalista társadalomban még az élenjáró osztály, a proletariátus sem képes olyan pártot alkotni, amely az egész osztályt átfogja, — nem is szólva az egész népről. Ártalmas, mert elcsavarja az emberek fejét egy hangzatos szócskával, ahelyett hogy a valóban demokra-

tikus pártok valódi jelentőségének, osztályalapjuknak, a proletariátushoz való közelségük fokának stb. megvilágítására irányuló reális munkát tolná előtérbe. Éppen most, a társadalmi és gazdasági tartalmát tekintve burzsoá demokratikus forradalom korszakában különösen erősen hajlanak arra a burzsoá demokraták, mindezek a kadetok stb., még a szociálforradalmárokat is beleértve, hogy „átfogó demokratikus szervezeteket“ hirdessenek és általában közvetlenül vagy közvetve, nyiltan vagy titokban támogassák a pártonkívüliséget, vagyis azt, hogy a demokraták között ne legyenek merev válaszfalak. A proletariátus öntudatos képviselőinek határozottan és könyörtelenül harcolniok kell e tendencia ellen, mert ez lényegében mélységesen burzsoá tendencia. Előtérbe kell tolnunk a pontos pártszerinti megkülönböztetéseket, minden zavart le kell lepleznünk, ki kell mutatnunk, mennyire hazugok az állítólag egységes, szolidáris, átfogó demokratizmusról szóló frázisok, amelyek csak úgy hemzsegnek liberális lapjainkban. Amikor azt javasoljuk, hogy meghatározott feladatok megoldására egyesüljünk a demokrácia bizonyos rétegeivel, akkor csakis a *forradalmi* demokráciára gondolunk — különösen olyan időben, mint a mostani —, s rá kell mutatnunk azokra az ismérvekre, amelyek a legélesebb válaszvonalat húzzák azok közé, akikről nyilvánvaló, hogy „készek“ a harcra (most, azonnal, a forradalmi hadsereg soraiban), s azok közé, akik „készek“ a cárizmussal alkudozni.

Hogy szemléltetőbben érzékeltessük az iszkrásokkal hibájukat, mondunk egy egyszerűbb példát. Programmunk parasztbizottságokról beszél. Az OSzDMP III. kongresszusának határozata pontosabban meghatározza jelentésüket és forradalmi parasztbizottságoknak nevezi őket (ebben a tekintetben lényegében az újiszkrás konferencia álláspontja is megegyezett a III. kongresszuséval). E forradalmi parasztbizottságok feladatául általában a demokratikus, s különösen az agrárátalakulás *forradalmi úton* való megvalósítását tűztük ki, *beleértve* a földesúri földek *elkobzását* is. Az iszkrások most azt ajánlják határozatukban, hogy alakítsunk újabb „agitációs bizottságokat a parasztság körében“. Ez nem szocialista

munkásokhoz, hanem liberális burzsoákhoz méltó tanács. Az ilyen „agitációs parasztbizottságok“, ha megalakulnának, teljesen az oszvobozsgyenyisták malmára hajtanák a vizet, mert forradalmi jellegük liberális jelleggé változna: már utaltunk arra, hogy az agitációs bizottságok agitációjának iszkrás módra meghatározott tartalma (harc az Állami Duma „ellen“ és az össznépi alkotmányozó gyűlés érdekében) nem lépi túl az oszvobozsgyenyista programm kereteit. Világosan látják-e most már az újiszkrások, hogy amikor a forradalmi parasztbizottságok jelszavát az „agitációs parasztbizottságok“ jelszavával toldják meg, a szociáldemokrata jelszavakat oszvobozsgyenyista jelszavakká változtatják?

5. Végül eljutottunk ennek az „országos népi szervezetnek“ legfőbb feladatához: az alkotmányozó gyűlés össznépi választásainak megszervezéséhez. Az önkényuralom fenntartása mellett — össznépi választások! S az önkényuralom és a nép közti „konfliktusok“ „a felkelés újabb serkentő indítékaiul“ fognak szolgálni... Az aztán igazán komédiába illő választás lesz, amely a felkelés újabb ösztönző indítékaként szerepel!

A „forradalmi önkormányzat“ jelszava, az alkotmányozó gyűlés „külső behatás nélküli születésének“ elmélete elkerülhetetlenül erre a képtelenségre vezetett, mely arra van hivatva, hogy klasszikussá váljon. Össznépi választásokról beszélni addig, amíg Trepovék vannak uralmon — vagyis még mielőtt győzne a felkelés, mielőtt ténylegesen megdöntenék a cári hatalmat — a legnagyobbfokú manyilovizmus, amely csak arra jó, hogy politikailag hallatlan mértékben demoralizálja a munkásokat. Csak azok fogadhatnak el ilyen jelszavakat — amelyek a józan kritika első szavára ízzé-porrá zúzódnak —, akiket az új „Iszkra“ már hozzászoktatott a frázisok uralmához. Érdemes kissé elgondolkoznunk azon, hogy a szó komoly értelmében mik is azok az *általános népi* választások, érdemes felidéznünk, hogy ezek a választások megkövetelik a szabad agitációt, az egész lakosság tájékoztatását, valamint azt, hogy az egész lakosság elismerje azt a központot vagy az olyan helyi központokat, amelyek összeállítják a lakosság névsorát és valóban kivétel nélkül

megkérdezik mindenki véleményét, — érdemes egy cseppet elgondolkozni ezen — s az „Iszkra" által kitervelt „általános választásokat" nyomban országos mókának vagy országos szemfényvesztésnek fogjuk nyilvánítani. *Egyetlen* olyan képviselő sincs, aki valamelyest is megérdemelné, hogy „az egész nép választottjának" nevezzék, vagyis aki 50—100 000, valóban szabadon és öntudatosan leadott szavazatot szedne össze, — egyetlen ilyen képviselőt sem lehet megválasztani sehol Oroszországban „a választási hadjárat megindulásakor".

Az iszkrás határozat azt tanácsolja a proletariátusnak, hogy *játsszon el egy komédiát*, és semmiféle szófacsarás és mellébeszélés nem változtat ennek a komédiába illő határozatnak ezen az értelmén. Azt mondják, hogy csak akkor rendezik meg ezeket a választásokat, ha „a szervezet elég erős lesz", ha „az előzetes szervezés biztosítja, hogy (a felkelés) mindenüvé kiterjed és egységes lesz". Azt feleljük: az erőt tettek bizonyítják, nem pedig szavak. Mielőtt győzne a felkelés, még csak beszélni is nevetséges olyan erőről, amely — anélkül hogy kacagásra ne ingerelne — proklamálni tudná az „általános népi választásokat", nem is szólva a választások végrehajtásáról. A felkelés győzelmét semmiféle mindenüvé kiterjedő és egységes szervezet nem tudja „biztosítani", ha (1) ez a szervezet nem olyan emberekből áll, akik valóban képesek felkelésre (s azt már láttuk, hogy a határozatban egyszerűen „átfogó", vagyis voltaképpen oszvobozsgyenyista szervezetekről van szó, amelyek kétségkívül elárulnák a felkelést, ha megkezdődne); ha (2) nincs erő a felkelés győzelemre viteléhez (a győzelemhez pedig a forradalmi hadsereg anyagi ereje szükséges, a közvéleménynek és a nép javának morális erején stb. kívül). Aki ezt a morális erőt, az olyan hangzatos szavakat tolja előtérbe, mint ez az „össznépiség", s harci felhívásában *hallgat* a közvetlen anyagi erőről, az burzsoá-demokratikus frázisokká alacsonyítja a proletariátus forradalmi jelszavait.

A komédiába illő választások éppen nem „természetes", hanem *mesterséges* átmenetet képviselnek a felkelésre, maroknyi intellektuel agyában született átmenetet. Aki

ilyen mesterséges átmeneteket süt ki, az pontosan olyasmivel foglalkozik, mint amivel az „izgató terrort" feltaláló Nagyezsgyin töltötte egykor az idejét. Az újiszkrások is mesterségesen akarják „felizgatni", ösztönözni a népet a felkelésre; alapvetően hamis gondolat ez. Valóban össznépi szervezetet nem tudunk teremteni; az olyan választás, amelyet az önkényuralom körülményei között jutna eszünkbe kitűzni, elkerülhetetlenül komédia lesz, s ilyen *kiagyalt* ürügyet a felkelés kirobbantására felhasználni annyit jelent, mint elrendelni a felkelést olyan időpontban, amikor nincs meg a *valódi* felbuzdulás a népben. Csak olyanoknak juthatott eszükbe 1905 szeptemberében „új serkentő indítékokat" kiagyalni a felkeléshez, akik nem hisznek a proletariátus forradalmi aktivitásában, csak olyan intellektueleknek, akik szeretik az ilyen csattanós szavakat. Mintha nem volna elég *valódi*, és nem komédiába illő indítékunk Oroszországban a felkeléshez, mintha nem adódna elég valódi, s nem megrendezett, mesterségesen előidézett alkalom a tömegek *felbuzdítására!* Ilyen komédiába illő választások sohasem fogják felbuzdítani a tömegeket. De egy sztrájk, egy tüntetés, egy katonai zendülés vagy egy komoly diákzavargás vagy éhínség vagy mozgósítás vagy egy konfliktus az Állami Dumában stb. stb. stb. állandóan, a nap minden órájában valóban *felbuzdíthatja* a tömegeket. Nemcsak az képtelen ötlet, ha valaki „új serkentő indítékokat" akar kieszelni „a felkelés számára", hanem esztelen már az a gondolat is, hogy előre mutassunk rá éppen erre, s nem valamilyen más indítékra, amely valóban felbuzdíthatja a tömegeket. Aki tartja valamire önmagát, aki valamelyest is komolyan veszi saját szavait, az sohasem fogja megengedni magának, hogy „új serkentő indítékokat" agyaljon ki a felkeléshez.

Nem „új indítékokban" szenvedünk hiányt, igen tisztelt Manyilovok, hanem katonai erőben, a forradalmi nép (s nem általában a nép) katonai erejében, amely 1) a felfegyverzett proletariátusból és parasztságból, 2) ezeknek az osztályoknak képviselőiből alakított szervezett élosztagokból és 3) olyan katonai alakulatokból áll, amelyek készek átállni a nép oldalára. Mindez együttvéve

alkotja a *forradalmi hadsereget*. Aki a felkelésről, a felkelés erejéről, a felkelésre való természetes átmenetről beszél és közben nem szól a forradalmi hadseregről, az ostobán és zavarosan beszél, — annál inkább, minél jobban mozgósították az ellenforradalmi hadsereget. Aki a kaukázusi, fekete-tengeri, lengyelországi és rigai felkelés korszakában „új serkentő indítékokat" agyal ki a felkeléshez, az szántszándékkal bebújik a maga csigaházába és eltávolodik a mozgalomtól. Azt látjuk, hogy igen erős erjedés folyik a munkások és parasztok körében. Azt látjuk, hogy a felkelés tüze számos helyen fellobban, s január 9-e óta ezek a fellobbanások terjedelmük, erejük, kitartásuk tekintetében szüntelenül és óriási gyorsasággal fejlődnek. Senki sem kezeskedik azért, hogy maholnap ezek a fellobbanások nem fognak-e valamely nagyvárosban, valamely katonai táborban, valamely faluban megismétlődni. Ellenkezőleg, minden jel arra mutat, hogy az ilyen fellobbanások valószínűek, közel vannak, elkerülhetetlenek. Sikerük elsősorban a *forradalmi* agitáció és szervezés sikereitől függ — éppen a forradalmi, nem pedig az „átfogó demokratikus" agitációnak és szervezésnek sikereitől, amelyről az „Iszkra" fecseg, mert a demokraták között tömérdek a nemforradalmár. A siker másodsorban a forradalmi hadsereg erejétől és harckészségétől függ. Az első feltételt mindenki régen elismerte, és Oroszországszerte az összes forradalmárok meg is valósítják a szó szoros értelmében minden kör és csoport összejövetelén, minden röpgyűlésen és tömeggyűlésen. A másodikat még igen-igen kevesen ismerték el. A liberális burzsoázia osztályhelyzeténél fogva nem hajlandó elismerni és nem is ismerheti el. A forradalmárok közül azonban csak azok hallgatják el, akik menthetetlenül a monarchista burzsoázia uszályában kullognak.

A felkelés igen nagy szó. A felkelésre kiadott felhívás igen komoly felhívás. Minél bonyolultabbá válik a társadalmi rendszer, minél magasabbrendű az államhatalom szervezete, minél tökéletesebb a haditechnika, annál megengedhetetlenebb az ilyen jelszó könnyelmű kiadása. S mi már nem egy esetben megmondottuk, hogy a forradalmi szociáldemokraták már régen előkészítették e jelszó ki-

tűzését, de nyilt felhívásként csak akkor tűzték ki, amikor már semmi kétség sem férhetett a forradalmi mozgalom komolyságához, szélességéhez és mélységéhez, semmi kétség sem férhetett ahhoz, hogy közeleg a kibontakozás a szó valódi értelmében. Nagy szavakkal óvatosan kell bánni. Ahhoz, hogy nagy tettekre váltsuk őket, óriási nehézségeket kell leküzdeni. De éppen azért megbocsáthatatlan lenne, ha ezeket a nehézségeket frázisokkal intéznénk el, ha ezeket a komoly feladatokat manyilovi ötletekkel ráznánk le, ha e nehéz feladatokra való állítólagos „természetes átmenet“ rózsaszínű illúziójából tennénk ellenzőt a szemünk elé.

A forradalmi hadsereg szintén igen nagy szó. Megteremtése nehéz, bonyolult és hosszadalmas folyamat. De ha azt látjuk, hogy ez a folyamat már megindult és részletekben, apránként mindenütt folyik, ha tudjuk, hogy ilyen hadsereg nélkül *lehetetlen* a forradalom valódi győzelme — határozott és nyilt jelszót kell kiadnunk és hirdetnünk, s ezt a jelszót az aktuális politikai feladatok próbakövévé kell tennünk. Tévedés volna azt gondolni, hogy a forradalmi osztályok mindig elég erősek ahhoz, hogy véghezvigyék a forradalmat, amikor a forradalom a társadalmi és gazdasági fejlődés feltételei folytán teljesen megérett. Nem, az emberi társadalom berendezése nem ilyen észszerű és nem ilyen „kényelmes“ az élenjáró elemek szempontjából. A forradalom megérhet, s meglehet, hogy a forradalmi alkotó erők nem elégségesek ennek megvalósításához, — ilyenkor a társadalom rothadásnak indul, s ez a rothadás néha évtizedekig elhúzódik. Hogy a demokratikus forradalom megérett Oroszországban, az kétségtelen. De hogy van-e elég erejük most a forradalmi osztályoknak a forradalom véghezviteléhez, azt még nem tudni. Ezt majd a harc dönti el, amelynek válságos pillanata óriási gyorsasággal közeleg, — feltéve, hogy nem csalatkozunk jónéhány közvetlen és közvetett jelben. A morális túlsúly kétségtelen, a morális erő már döntő fölényben van; enélkül természetesen szó sem lehet semmiféle forradalomról. A morális erő szükséges feltétel, *de még nem elegendő* feltétel. Átváltozik-e akkora anyagi erővé, amely elég lesz ahhoz, hogy megtörjük az önkény-

uralom fölöttébb komoly (ezt nem hagyhatjuk figyelmen kívül) ellenállását — ezt majd a harc kimenetele fogja megmutatni. A felkelés jelszava a kérdés anyagi erővel való megoldásának jelszava — s ez az európai civilizáció mai fokán csak katonai erő lehet. Ezt a jelszót nem szabad kitűzni addig, amíg nem értek meg a forradalom általános feltételei, amíg nem nyilvánult meg határozottan a tömegek felbuzdulása és tettrekészsége, amíg a külső körülmények nem vezettek nyilvánvaló válságra. Ha azonban már ki van adva ez a jelszó, bizony szégyen lenne visszakozni, újból visszatérni a morális erőhöz, a felkelés számára kedvező talaj kiszélesedésének egyik feltételéhez, a „lehetséges átmenetek“ egyikéhez stb. Nem, ha már a kocka el van vetve, félre kell tenni minden csűrés-csavarást, világosan és nyiltan meg kell magyarázni a tömegek legszélesebb rétegeinek, melyek most a sikeres forradalom gyakorlati feltételei.

Még korántsem merítettük ki valamennyi hibáját az iszkrás határozatnak, amely — gondolkodó emberek, nem pedig olyanok számára, akik „a pillanatnak élnek“ s ezzel intézik el a dolgot — hosszú ideig a szociáldemokrácia feladatai elsekélyesítésének szomorú emléke marad. Úgy véljük, fontosabb az, hogy kikutassuk a hibák fő forrásait, mint az, hogy felsoroljuk az alapvető hiba összes, még aránylag kisebb megnyilvánulásait is. Ezért csak futtában említjük meg, milyen ostoba és reakciós az az eszme, hogy *a dumának* küldjünk „ultimátumokat“ (ez a katonai terminus jól képzett katonai erő híján ízetlen dicsekvésnek látszik), hogy igyekezzünk forradalmi gyűléssé változtatni *ezt a dumát**, — és máris rátérünk arra,

* Ha erősnek bizonyulunk az előttünk álló döntő harcban a cárizmus ellen, az Állami Duma elkerülhetetlenül balra fordul (legalábbis a liberális szárnya, reakciós szárnyáról nem beszélünk), de aki megkísérelne komoly befolyást gyakorolni az Állami Dumára a cári hatalom megdöntése *nélkül,* olyan képtelenséget cselekedne, mintha Japán „ultimátumokat“ küldözgetne Kínának, vagy komoly jelentőséget tulajdonítana a kínai segítségnek Oroszország katonai ereje szétzúzása *nélkül.* 1848 március 18-a után a porosz Állami Duma (az egyesült Landtag) pillanatok alatt „aláfirkantotta“

mit jelent általában ez a jelszó: „a nép forradalmi önkormányzata"?

Ez a jelszó, helyesebben ennek a jelszónak központi jelszóvá avatása a gyökere az „Iszkra" összes ingadozásainak. Az „Iszkra" ezt a jelszót a „dialektikára" való hivatkozással — arra a bizonyos Plehanov-féle dialektikára való hivatkozással — próbálta megvédeni, amellyel Plehanov előbb védelmébe vette, majd leleplezte az „Iszkra" „szervezeti ködösségét"!

A nép forradalmi önkormányzata nem előjátéka a felkelésnek, nem „természetes átmenet" a felkelésre, mondottuk mi, hanem utójátéka. A felkelés győzelme nélkül még csak beszélni sem lehet komolyan igazi és teljes önkormányzatról. S hozzátettük, hogy az állam berendezése helyett az állam igazgatásának hangsúlyozása már mint gondolat is reakciós, hogy a forradalmi önkormányzat azonosítása a forradalmi hadsereggel a legnagyobb badarság, hogy a forradalmi hadsereg, miután győzött, mindenképpen feltételezi a forradalmi önkormányzatot, a forradalmi önkormányzat viszont még nem foglalja feltétlenül magába a forradalmi hadsereget.

Az „Iszkra" tudatos jelszavainak zavarosságát az öntudatlan, ösztönös folyamat „dialektikájára" való hivatkozással próbálta megvédelmezni. Az életben szerinte nincsenek éles határvonalak. Munkaközvetítő szervek most is vannak („Szocial-Demokrat"[102] 12. sz.), íme, itt vannak az önkormányzat elemei. A fejlődés dialektikus folyamatában az előjáték és az utójáték, úgymond, gyakran összefonódik.

Ez utóbbi állítás tökéletesen helyes. Igen, a valóságos fejlődés folyamata *mindig* zavaros, időnként látni engedi az utójáték egy-egy darabkáját, még mielőtt sor kerülne az igazi előjátékra. De vajjon azt jelenti ez, hogy egy öntudatos párt vezére megengedheti magának, hogy *összezavarja* a harc feladatait, megengedheti magának,

---

azt a papírt, amelyben elrendelték az alkotmányozó gyűlés összehívását, addig azonban a forradalmárok minden „ultimátuma", minden „törekvésük" az Állami Duma befolyásolására, minden fenyegetésük üres szó volt csupán az Állami Dumában ülésező Petrunkevicsek, Rogyicsevek, Miljukovok stb. számára.

hogy összezavarja az előjátékot az utójátékkal? Igazolhatja-e a zűrzavaros spontán fejlődés dialektikája tudatos szociáldemokraták zavaros logikáját? Nem azt jelenti-e ez, hogy a Marx-féle dialektikát a Plehanov-féle dialektikával cserélik fel?

Hogy szemléltetőbben érzékeltessük gondolatunkat, mondunk egy példát. Tegyük fel, hogy nem demokratikus, hanem szocialista forradalomról van szó. A válság érik, közeleg a proletárdiktatúra korszaka. S íme, az opportunisták a fogyasztási szövetkezetek jelszavát tolják előtérbe, a forradalmárok pedig ezt a jelszót: a proletariátus politikai hatalmának kivívása. Az opportunisták vitába szállnak velük, mondván: a fogyasztási szövetkezet — a proletárok reális ereje, a reális gazdasági hadállás meghódítása, egy darabka igazi szocializmus; ti, forradalmárok, nem értitek a dialektikus fejlődést, nem értitek a kapitalizmus belenövését a szocializmusba, a szocializmus sejtjeinek behatolását a kapitalizmus méhébe, nem értitek, hogyan tisztítja meg a kapitalizmust az új szocialista tartalom.

Igen, felelik a forradalmárok, egyetértünk azzal, hogy a fogyasztási szövetkezetek bizonyos értelemben egy darabka szocializmust képviselnek. Először is a szocialista társadalom maga is egy nagy fogyasztási szövetkezet a fogyasztás érdekében tervszerűen megszervezett termeléssel; másodszor, a szocializmust nem lehet megvalósítani hatalmas, sokoldalú munkásmozgalom nélkül, s a fogyasztási szövetkezet feltétlenül e sok oldal egyike. De nem ez a lényeg. Amíg a hatalom a burzsoázia kezében marad, addig a fogyasztási szövetkezet — nyomorúságos darabka, amely nem nyujt biztosítékot semmiféle komoly átalakulásra, nem hoz magával semmiféle határozott változást, sőt néha elvonja az embereket a forradalomért folyó komoly harctól. Nem vitás, hogy azok a készségek, amelyekre a munkások a fogyasztási szövetkezetekben szert tesznek, igen hasznosak. De e készségek komoly felhasználásának csak akkor lesz tere, ha a hatalom átmegy a proletariátus kezébe. Majd akkor a fogyasztási szövetkezetek rendszere fog rendelkezni az értéktöbblettel is, most e hasznos intézmény alkalmazásának szféráját

nyomorúságosan szűkre szabja a nyomorúságos munkabér. Akkor a fogyasztási szövetkezet valóban szabad dolgozók fogyasztási szövetkezete lesz; most bérrabszolgák szövetkezete, akiket elnyom és fojtogat a tőke. Szóval a fogyasztási szövetkezet egy darabka szocializmus. A fejlődés dialektikus folyamata valóban már a kapitalizmus keretei között is becsúsztatja az új társadalom elemeit — anyagi és szellemi elemeit egyaránt. A szocialistáknak azonban meg kell tudniok különböztetni a darabkát az egésztől, jelszavukként az *egészet* kell kitűzniök, nem pedig a darabkát, szembe kell állítaniok a valódi forradalom alapvető feltételeit azokkal a részleges foltozgatásokkal, amelyek gyakran letérítik a harcosokat az igazán forradalmi útról.

Mit gondol az „Iszkra", kinek van igaza ebben a vitában?

Ugyanez a helyzet a következő jelszóval is: „forradalmi önkormányzat" a demokratikus forradalom korszakában. Mi nem ellenezzük a forradalmi önkormányzatot, már régóta kijelöltük számára az őt megillető szerény helyet minimális programmunkban (lásd a széleskörű helyi önkormányzatról szóló paragrafust), egyetértünk azzal, hogy a forradalmi önkormányzat egy darabka demokratikus forradalom, mint már a „Proletarij" 15. számában megjegyeztük* a szmolenszki duma példájára hivatkozva. A demokratikus forradalom keresztülvihetetlen lenne hatalmas és sokoldalú demokratikus mozgalom nélkül, s e sok oldal egyike az önkormányzat síkján folyó mozgalom. A demokratikus forradalom azonban keresztülvihetetlen lenne például forradalmi iskola nélkül is, amely épp olyan kétségtelen jele a cárizmus tényleges bomlásának, mint a rendőrség ellenére működő munkaközvetítő szervek, mint a papság körében megindult erjedés, mint a törvényellenes helyi önkormányzat stb. Milyen következtetés adódik ebből, gondolkozzanak csak, iszkrás elvtársak! Az-e, hogy a bomlásnak mindezeket a darabkáit össze kell adni és ki kell fejezni a felkelés egységes jelszavában?

---

* Lásd ebben a kötetben 220. old. — *Szerk.*

vagy az, hogy el kell torzítani a felkelés jelszavát és össze kell kötni a darabkák egyikével, az önkormányzattal?

„A forradalmi önkormányzat megszervezése, vagy ami ugyanaz: a népi erők megszervezése a felkelésre“ — írta a bátor „Iszkra“ (109. sz. 2. old., 1. sor). Ez ugyanolyan, mintha azt mondaná: a forradalmi iskola megszervezése annyi, mint az erők megszervezése a felkelésre, az erjedés megszervezése a papság körében annyi, mint az erők megszervezése a felkelésre, fogyasztási szövetkezetek szervezése annyi, mint az erők megszervezése a szocialista forradalomra. Nem, — rossz dialektikusok önök, iszkrás elvtársak. Nem tudnak dialektikusan gondolkodni, noha épp olyan kitűnően értenek a csűréscsavaráshoz szervezeti és taktikai nézeteik ködösségének kérdésében, mint Plehanov. Megfeledkeztek arról, hogy ha győz a felkelés, a forradalomnak mindezek a darabkái elkerülhetetlenül a felkelés „utójátékának“ egységes egészévé olvadnak egybe, a felkelés győzelme nélkül viszont a darabkák darabkák maradnak — szánalmas, semmi változást nem hozó darabkák, amelyekkel csak a filiszterek érhetik be.

Az erkölcsi tanulság: 1) A szociáldemokrácia táborához tartozó opportunistáknak — akár a szocialista forradalom, akár a demokratikus forradalom küszöbén állunk — megvan az a rossz szokásuk, hogy úgy büszkélkednek a nagy folyamat egyik kis darabkájával, mint bolond a hímzett tarisznyával, egésszé avatják ezt a darabkát, alárendelik neki az egészet, eltorzítván ezzel az utóbbit, és így a következetlen és gyáva reformisták uszályába kerülnek. 2) A mindig és feltétlenül zűrzavaros spontán folyamat dialektikája még nem igazolja a meglehetősen gyakran (de nem kötelezően) zavaros logikai következtetések és politikai jelszavak zavarosságát.

P. S.* A cikk már tördelve volt, amikor megkaptuk a déli alakuló konferencia határozatainak külföldi iszkrás kiadását. Az Állami Dumáról szóló határozat szövege

* Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

némileg eltér az Oroszországban kiadott szövegtől, amelyet fentebb közöltünk. Ezek az eltérések azonban nem lényegesek és egyáltalán nem érintik bírálatunkat.

„Proletarij" 21. sz.
1905 október 17 (4).

MEGJEGYZÉS M. BORISZOV „A SZAKSZERVEZETI MOZGALOMRÓL ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA FELADATAIRÓL“ CÍMŰ CIKKÉHEZ[103]

Örömmel közöljük ezt a cikket, amelyet egy Oroszországban működő elvtárs írt, mert most napirendre került a szakszervezetek kérdésének minden szempontból való tüzetes megvitatása. Csak az egész pártnak a marxista elmélet által állandóan megvilágított tapasztalatai segíthetnek bennünket abban, hogy kialakítsuk a szociáldemokrata szakszervezeteknek azokat a formáit, amelyek leginkább megfelelnek az orosz viszonyoknak. Fel kell használni azokat a leckéket is, amelyeket ellenségeinktől kapunk. Az egész világ burzsoáziája ujjongott a kölni kongresszus „céhes“ tendenciái miatt, azt remélve, hogy a munkásokat a szocializmus útjáról a „tiszta“, vagyis burzsoá trade-unionizmus útjára terelheti. Oroszországban még a „Moszkovszkije Vedomosztyi“ is megtanulta most ezt a nótát. S ha a burzsoázia dícsérni kezdi valamelyikünket, hogy milyen „felvilágosult“, milyen „igyekvő“ az „észszerű“ szakszervezeti mozgalom tekintetében, ez biztos jele annak, hogy fogyatékosságok vannak munkánkban. M. Boriszov elvtárs éppen úgy veti fel a kérdést, hogy minden tekintetben teljesítsük szocialista kötelességünket, s semmiképpen se legyenek benne ilyen fogyatékosságok.

„Proletarij“ 21. sz.
1905 október 17 (4).

TRUBECKOJ HALÁLÁRA

A „Frankfurter Zeitung“ című liberális lap szörnyen felháborodott a moszkvai diákok következetesen forradalmi határozatán, amelyben azt követelték, hogy az alkotmányozó gyűlést ne a cár hívja össze és ne az Állami Duma, sőt (ne haragudjanak az új „Iszkrá“-hoz tartozó elvtársak!) még csak ne is „a nép demokratikus szervezete“, hanem az ideiglenes forradalmi kormány. A német liberális tőzsdések ezért mindjárt üvöltözni kezdtek, hogy a diákok „éretlenek“ stb. Most ugyanez a lap (Abendblatt*, X. 13.) a Trubeckoj halálát hírül adó táviratot közölve megjegyzi: „Lehet, hogy jelenetet rendeztek neki (Trubeckojnak) a közoktatásügyi minisztériumban.“

Szegény Trubeckoj! A nép szabadságára törekszik, s meghal a cár miniszterének előszobájában, mert „jelenetet“ rendeztek neki... Beismerjük, hogy ez túlságosan kegyetlen halálnem még egy orosz liberális számára is. De vajjon nem jobb-e, uraim, nem méltóbb-e a népszabadság híveihez, ha nem vállalnak semmi néven nevezendő közösséget a hóhérok és kémek kormányával? Nem jobb-e közvetlen, becsületes, nyilt, a népet felvilágosító és nevelő utcai harcban elesni, e gazemberek ellen küzdve, akiknek elpusztítása nélkül nem lehet kivívni az igazi szabadságot, mint Trepovékkal és megvetendő lakájaikkal folytatott beszélgetések közben lejátszódó „jelenetek“ miatt meghalni?

A megírás ideje: 1905 október közepe.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

---

* Esti kiadás. — *Szerk.*

A MOSZKVAI ESEMÉNYEK TANULSÁGAI

A moszkvai proletariátus forradalmi lendülete, amely olyan világosan kifejezésre jutott a politikai sztrájkban és az utcai harcban, még nem apadt le. A sztrájk folytatódik. Részben átcsapott Pétervárra, ahol a nyomdai szedők moszkvai szaktársaikkal való együttérzésük kifejezésére sztrájkolnak. Még nem tudni, elcsendesedik-e a mostani mozgalom a következő hullámverésig, vagy állandó jelleget ölt. De egyes, mégpedig fölöttébb tanulságos eredményei a moszkvai eseményeknek máris mutatkoztak, s ezekkel az eredményekkel érdemes foglalkoznunk.

Moszkvában nagyjában és egészében nem jutott el a mozgalom odáig, hogy döntő ütközetre került volna sor a forradalmi munkások és a cári erők között. Csak kisebb elővédharcok voltak, részint talán katonai demonstráció a polgárháborúban, de nem vívtak egyetlen olyan ütközetet sem, amely eldönti a háború kimenetelét. A két feltevés közül, amelyekről egy hete beszéltünk, úgy látszik, az első igazolódik be, vagyis az, hogy nem a döntő előnyomulás kezdete, hanem csak a próbája előtt állunk. A próbán azonban mégis teljes életnagyságban bemutatkoztak a történelmi dráma összes szereplői, éles fényt derítve ilymódon magának a drámának valószínű — sőt részben elkerülhetetlen — lefolyására.

A moszkvai események kiindulópontjául az első pillantásra merőben akadémikus jellegű események szolgáltak. A kormány részleges „autonómiát", illetve látszatautonómiát adományozott az egyetemeknek. A professzor urak önkormányzatot kaptak. A diákok megkapták a gyülekezési jogot. Az önkényuralmi és feudális elnyomás általános rendszerén ezzel egy kis rést ütöttek. S ezen a

résen át nyomban, váratlan erővel újabb forradalmi áradatok törtek be. A nyomorúságos kis engedmény, az aprócska reform, amelyet a politikai ellentétek eltompítása és a kifosztottaknak a rablókkal való „összebékítése“ céljából tettek, valójában óriási mértékben kiélezte a harcot és megszaporította részvevőinek számát. A diákgyűlésekre tódultak a munkások. Forradalmi népgyűlésekre került sor, amelyeken a szabadságért folyó harcban élenjáró osztály, a proletariátus, volt a hangadó. A kormány fel volt háborodva. A „szolid“ liberálisok, akik professzori önkormányzatot kaptak, fűhöz-fához kapkodtak, a forradalmi diákoktól a rendőrkormányhoz, a korbács kormányához futottak. A liberálisok arra használták fel a szabadságot, hogy elárulják a szabadság ügyét, hogy visszatartsák a diákokat a harc kiterjesztésétől és kiélezésétől, hogy „rendet“ prédikáljanak — ott, ahol banditák és feketeszázasok, Trepov és Romanov úr garázdálkodik! A liberálisok arra használták fel az önkormányzatot, hogy a nép hóhérainak dolgát végezzék, hogy bezárják az egyetemet, a korbácsosok engedélyezte „tudománynak“ ezt a tiszta szentélyét, amelyet megszentségtelenítettek a diákok, falai közé engedvén az „aljas csőcseléket“, hogy az önkényuralmi banda által „megtiltott“ kérdéseket megvitassanak. Az önkormányzattal rendelkező liberálisok eladták a népet és elárulták a szabadságot, mert attól féltek, hogy vérfürdőt rendeznek az egyetemen. S gyalázatos gyávaságukért példás büntetést kaptak. A forradalmi egyetem bezárásával megnyitották az utcai forradalmat. Ezek a szánalomraméltó vaskalaposok már éppen ujjongani akartak az aljas Glazovékkal egyetemben, hogy sikerült eloltaniok az iskolában a tüzet. Valójában felgyujtottak egy hatalmas ipari várost. Megtiltották a munkásoknak ezek a dagályosan szónokló emberkék, hogy a diákokhoz menjenek; ezzel csak a forradalmi munkások karjaiba taszították a diákságot. Az összes politikai kérdéseket az évszázados bürokratizmus szellemével átitatott tyúkketrecük szempontjából ítélték meg; könyörögtek a diákoknak, hogy kíméljék meg ezt a tyúkketrecet. Elég volt az első friss szellő, a szabad, ifjú forradalmi erő első kitörése, — s nyomban mindnyájan megfeledkeztek a

tyúkketrecről, mert a szellő erősödött, viharrá dagadt, és felkavarta az egész bürokratizmusnak, az orosz nép megcsúfolásának fő forrását, a cári önkényuralmat. S még most is, amikor már elmúlt az első veszély, amikor nyilvánvalóan elült a vihar, az önkényuralom lakájai még mindig reszketnek a félelemtől, ha csak eszükbe jut az a szakadék, amely a moszkvai véres napokban tátongott előttük: „még egyelőre nincs tűzvész, de már kétségkívül gyujtogatnak" — mormogja Menysikov úr a (szeptember 30-i) „Novoje Vremjá"-ban, ebben a lakáj-lapban —, „ez még nem a forradalom . . . de már az előjátéka." „Már «megkezdődött», s ezt én (Menysikov úr) már áprilisban bebizonyítottam, s azóta lám, milyen szörnyű lépteket tett «az» meg ! .. A népi erő örvényét fenékig felkavarták" . . .

Bizony, jó kis harapófogóba szorultak Trepovék és Romanov az áruló liberális burzsoákkal egyetemben. Ha megnyitják az egyetemet, szószéket adnak a népi forradalmi gyűléseknek, felbecsülhetetlen szolgálatot tesznek a szociáldemokráciának. Ha meg bezárják az egyetemet, megnyitják az utcai harcot. S fogukat csikorgatva fűhöz-fához kapkodnak a korbácsnak ezek a lovagjai: a moszkvai egyetemet újra megnyitják, úgy tesznek, mintha szándékukban volna megengedni, hogy a diákok maguk ügyeljenek a rendre az utcai felvonulások alatt, szemet húnynak a diákok forradalmi önkormányzata felett, akik most pártokra — szociáldemokratákra, szociálforradalmárokra — stb. oszlanak és szabályos politikai képviseletet, diák-„parlamentet" alakítanak (s akik meggyőződésünk szerint nem állnak meg a forradalmi önkormányzatnál, hanem haladéktalanul és komolyan nekilátnak a forradalmi hadsereg osztagainak megszervezéséhez és felfegyverzéséhez). S Trepovval együtt a liberális professzorok is fűhöz-fához kapkodnak, ma a diákokat próbálják minden módon rábeszélni, hogy legyenek szerényebbek, holnap meg a korbácsosokat, hogy legyenek elnézőbbek. Emezek is, amazok is igen nagy élvezetet szereznek nekünk kapkodásukkal; jól fúj a forradalom szele, ha a politikai parancsnokok és a politikai renegátok ilyen megkergülve szaladgálnak a felső fedélzeten.

Ám jogos büszkeségen és jogos megelégedettségen

kívül az igazi forradalmároknak még valamivel többet kell meríteniök a moszkvai eseményekből: most már világosan kell látniok, miféle társadalmi erők és miképpen működnek az orosz forradalomban, — pontosabb képet kell alkotniok ezen erők működésének formáiról. Figyeljék csak meg a moszkvai események politikai sorrendjét, és osztályszempontból csodálatosan tipikus és jellemző képet kapnak az egész forradalomról. Íme a következetesség: egy kis rést ütnek a régi renden; a kormány apró engedményekkel, csalóka „reformokkal" stb. tömi be a lyukat; megnyugvás helyett a harc újabb kiéleződése és továbbterjedése az eredmény; a liberális burzsoázia ingadozik és ide-oda kapkod, igyekszik lebeszélni a forradalmárokat a forradalomról, a rendőröket meg a reakcióról; színre lép a forradalmi nép a proletariátussal az élén, s a nyilt harc új politikai helyzetet teremt; a meghódított magasabb és tágasabb csatatéren újabb rést ütnek az ellenség erődítésein, s a mozgalom ugyanezen az úton mind feljebb tör. A kormány az egész vonalon visszavonul — állapította meg nemrégiben helyesen a „Moszkovszkije Vedomosztyi". S egy liberális lap[104] ezt a szellemes megjegyzést fűzte hozzá: visszavonulás utóvédharcokkal. A „Vossische Zeitung" című liberális berlini lap pétervári tudósítója október 3-án (16-án) megtáviratozta lapjának Trepovval, a kabinetiroda főnökével folytatott beszélgetésének tartalmát. „Ne várják a kormánytól holmi következetes terv végrehajtását — mondta a tudósítónak ez a rendőrpatkány —, mert minden nap előreláthatatlan eseményeket hoz magával. A kormány lavírozni kénytelen; erőszakkal nem lehet elfojtani a mostani mozgalmat, amely éppúgy elhúzódhat két évig, mint két hónapig."

Igen, a kormány taktikája immár teljesen világos előttünk. Kétségkívül lavírozásból és utóvédharcokkal fedezett visszavonulásból áll. S az önkényuralom érdekei szempontjából ez igen helyes taktika; a legnagyobb hiba, fatális tévedés lenne, ha a forradalmárok megfeledkeznének arról, hogy a kormány még sokáig, igen sokáig visszavonulhat anélkül, hogy feladná a leglényegesebbet. A befejezetlen, korcs 1848-as németországi félforradalom példája (amelyre még egyszer vissza fogunk térni a „Proletarij" következő

számában, és amelyet mindig újra meg újra idézni fogunk) mutatja, hogy a kormánynak még akkor is elég ereje marad ahhoz, hogy legyőzze a forradalmat az utolsó, döntő csatában, ha annyira visszavonul, hogy összehívja a *(szóban)* alkotmányozó gyűlést. Ezért, amikor a moszkvai eseményeket, polgárháborúnk ütközeteinek hosszú sorában ezt az utolsó ütközetet, tanulmányozzuk, józan szemmel kell tekintenünk az események menetére, a legnagyobb energiával és a legnagyobb kitartással kell készülnünk a hosszú, ádáz háborúra, s óvakodnunk kell azoktól a szövetségesektől, akik máris renegát szövetségesek. Amikor még jóformán semmi határozott eredményt nem vívtunk ki, amikor az ellenségnek még óriási tér áll rendelkezésre a további, előnyös és veszélytelen visszavonulásra, amikor egyre komolyabb csaták folynak — akkor az ilyen szövetségesekben megbízni, megkísérelni egyezményeket kötni velük vagy akár csak bizonyos feltételek alapján támogatni őket, nemcsak ostobaságnak, hanem könnyen a proletariátus elárulásának bizonyulhat.

Valóban, véletlenül tanusítottak-e ilyen magatartást a liberális professzorok a moszkvai események előtt és alatt? Kivétel ez, vagy az egész alkotmányos-demokrata pártra érvényes? A liberális burzsoázia egy adott csoportjának egyéni sajátosságait fejezi-e ki ez a magatartás, vagy egészben véve ennek az egész osztálynak alapvető érdekeit? A szocialisták között nem lehet kétféle vélemény ezekben a kérdésekben, de nem minden szocialista tudja következetesen megvalósítani az igazán-szocialista taktikát.

Hogy világosabb képünk legyen a dolog lényegéről, nézzük meg, hogyan fejtik ki maguk a liberálisok a liberális taktikát. Az orosz sajtóban lehetőleg nem beszélnek nyiltan a szociáldemokraták ellen, sőt még a szociáldemokratákról sem. Itt van azonban a berlini „Vossische Zeitung" érdekes közleménye, amely kétségkívül őszintébben tárja fel a liberálisok nézeteit:

„Pétervárott is, Moszkvában is rendkívül viharos erővel újultak meg a diákzavargások már a tanév legelején a megadott — igaz, hogy igen későn megadott — egyetemi és főiskolai autonómia ellenére. Moszkvában ezenkívül széleskörű

munkásmozgalom kiséri őket. Ezek a zavargások az orosz forradalmi mozgalom új fázisának kezdetére engednek következtetni. A diákgyűlések lefolyása és e gyűlések határozatai azt mutatják, hogy a diákifjúság elfogadta a szociáldemokraták vezéreinek azt a harci jelszavát, hogy változtassák az egyetemeket népgyűlések színhelyévé, s így vigyék a forradalmat a lakosság széles rétegei közé. Hogy miként váltják valóra ezt a jelszót, azt már megmutatták a moszkvai diákok: munkásokat és más olyan személyeket hívtak meg az egyetem épületébe, akiknek semmi közük az egyetemhez, mégpedig olyan nagy számban, hogy végül kevesebb volt a diák, mint a meghívott. Magától értetődik, hogy ilyen jelenség nem tarthat sokáig a jelenlegi viszonyok között. A kormány inkább bezárja majd az egyetemeket, semhogy eltűrjön ilyen gyűléseket. Ez annyira világos, hogy első pillantásra érthetetlennek látszik, hogyan adhattak ki ilyen jelszót a szociáldemokrata vezérek. Nagyon jól tudták, mire vezet ez; éppen arra törekedtek, hogy a kormány bezárja az egyetemeket. S miért? Azon egyszerű oknál fogva, hogy minden úton-módon akadályozni akarják a *liberális* mozgalmat. Tudatában vannak annak, hogy saját erejükből nem tudnak véghezvinni egy nagyarányú politikai akciót, ezért a liberálisok és a radikálisok se merjenek semmit tenni, mert ez, méltóztassanak belátni, csak árt a szocialista proletariátusnak. A szocialista proletariátusnak magának kell kivívnia jogait. Az orosz szociáldemokrácia igen büszke lehet erre a «hajthatatlan» („unbeugsame" — törhetetlen) taktikára, de minden elfogulatlan szemlélő előtt teljesen világos, milyen rövidlátó ez a taktika; aligha fogja győzelmekhez juttatni az orosz szociáldemokráciát. Teljesen érthetetlen, mit nyer azon, ha bezárják az egyetemeket, ami elkerülhetetlen akkor, ha ilyen taktikát követnek. Pedig az összes haladó pártok számára végtelenül fontos, hogy valamennyi egyetemen és főiskolán tovább folyjon az oktatás. A diákok és a professzorok hosszú ideig tartó sztrájkjai máris súlyos kárt okoztak az orosz kultúrának. Végtelenül fontos, hogy újra megkezdjék a munkát az egyetemeken. Az önkormányzat lehetővé tette, hogy a professzorok szabadon gyakorolhassák oktató tevékenységüket. Ezért az összes egyetemek és főiskolák professzorai egyetértenek abban, hogy újra erélyesen hozzá kell látni a tanításhoz. Minden befolyásukat latbavetik, hogy rávegyék a diákokat, mondjanak le a szociáldemokrata jelszó valóraváltásáról."

Így hát a burzsoá liberalizmus (az alkotmányos demokraták) és a szociáldemokraták közti harc világosan

kibontakozott előttünk. Ne zavarjátok a liberális mozgalmat! ez az a jelszó, amely olyan kitűnően kifejeződik az idézett cikkben. S mi ez a liberális mozgalom? — *Retrográd mozgalom*, mert az egyetemi szabadságot a professzorok nem a forradalmi, hanem az *ellenforradalmi* propagandára használják fel és óhajtják felhasználni, nem a tűz felszítására, hanem eloltására, nem a csatatér kiterjesztésére, hanem arra, hogy a Trepovokkal való békés együttműködés céljából elvonják a döntő harctól az embereket. A „liberális mozgalom" (ezt magunk láttuk a valóságban) a harc kiéleződésével a forradalmároktól a reakciósokhoz való átpártolássá vált. A liberálisok természetesen némi hasznot is hajtanak nekünk, mert megingatják a Trepovoknak és Romanov más szolgáinak a sorait, ez a haszon azonban csak akkor ér fel azzal a kárral, hogy elhintik az ingadozás magvát a mi sorainkban, ha egyszersmindenkorra elhatároljuk magunkat az alkotmányos-demokratáktól és könyörtelenül megbélyegezzük minden ingatag lépésüket. A liberálisok, akik tudatában vannak vagy inkább sejtik, hogy a jelenlegi gazdasági rendszerben uralkodó szerepet töltenek be, uralkodó szerepre törekszenek a forradalomban is, s minden olyan lépést, amely a forradalomnak a közönséges foltozgatás keretein túlmenő folytatására, kibővítésére és kiélezésére irányul, a liberális mozgalom *„akadályozásának"* neveznek. A Trepov engedélyezte egyetemi látszat-szabadság sorsát féltve ma a forradalmi szabadság ellen küzdenek. A legális „gyülekezési szabadságot" féltve — amelyet rendőrmódra megcsonkított formában maholnap megad a kormány — igyekezni fognak visszatartani minket attól, hogy ezeket a gyűléseket igazi proletár célokra használjuk fel. Az Állami Duma sorsát féltve máris bölcs mérsékletet tanusítottak a szeptemberi kongresszuson, s tanusítanak most is a bojkott eszméje ellen hadakozva; ne gátoljatok bennünket abban, úgymond, hogy elvégezzük dolgunkat az Állami Dumában!

És a szociáldemokrácia szégyenére be kell vallanunk, hogy akadtak a szociáldemokrácia soraiban opportunisták, akik a marxizmus doktriner és az élettől elszakadt kiforgatása következtében bekapták ezt a horgot! A forra-

-dalom polgári forradalom — így okoskodnak —, s ezért ... s ezért vissza kell vonulni aszerint, hogy mekkora sikereket ér el a burzsoázia a cárizmustól kapott engedmények terén. Ha az újiszkrások mindeddig nem látják az Állami Duma reális jelentőségét, annak oka az, hogy mivel maguk is visszakoznak, természetszerűleg nem veszik észre, hogy az alkotmányos-demokraták is hátrafelé tartanak. S hogy az iszkrások már visszakoztak az Állami Dumáról szóló törvény kiadása óta, az vitathatatlan tény. Az Állami Duma előtt még nem gondoltak arra, hogy napirendre tűzzék az alkotmányos-demokratákkal való megegyezés kérdését. Az Állami Duma után napirendre tűzték (Parvus, Cserevanyin és Martov) ezt a kérdést, mégpedig nemcsak elméleti, hanem közvetlenül gyakorlati formában is. Az Állami Duma előtt meglehetősen szigorú feltételeket szabtak a demokratáknak (azt is követelték, hogy működjenek közre a nép felfegyverzésében). Az Állami Duma után nyomban mérsékelték a feltételeket, csupán arra az ígéretre szorítkoztak, hogy a feketeszázas vagy liberális dumát változtassák forradalmi dumává. Az Állami Duma előtt hivatalos határozatukban arra a kérdésre, kinek kell összehívnia az össznépi alkotmányozó gyűlést, így feleltek: vagy az ideiglenes forradalmi kormánynak, vagy valamelyik képviseleti intézménynek. Az Állami Duma után kihúzták az ideiglenes forradalmi kormányt, s most azt mondják: vagy „a nép (?) demokratikus szervezeteinek" (afféléknek, mint az alkotmányos-demokraták?), vagy ... vagy az Állami Dumának. Így tehát a gyakorlatban látjuk, *hogyan* követik az iszkrások azt a nagyszerű elvüket, hogy mivel a forradalom burzsoá forradalom — ügyeljünk, elvtársak, nehogy eltántorodjék a burzsoázia!

A moszkvai események, amelyek az Állami Duma után elsőízben mutatták meg, milyen *a valóságban* az alkotmányos-demokraták taktikája, ha komolyra fordul a politikai helyzet, azt is megmutatták, hogy a szociáldemokráciának általunk vázolt opportunista uszálya elkerülhetetlenül a burzsoázia egyszerű függelékévé válik. Az imént azt mondottuk: feketeszázas vagy liberális Állami Duma. Egy iszkrás megrőkönyödne e szavak hal-

latára, mert ő felettébb fontosnak tartja a különbséget egy feketeszázas és egy liberális Állami Duma közt. De éppen a moszkvai események leplezték le, milyen hamis ez a „parlamentáris“ eszme, amelyet a parlament előtti korszakban annyira időszerűtlenül vetettek fel. Éppen a moszkvai események mutatták meg, hogy a liberális renegát valójában trepovi szerepet játszott. Az egyetemet, amelynek bezárását tegnap Trepov rendelte volna el, ma Manuilov és Trubeckoj úr zárta be. Hát nem világos, hogy a „dumabeli“ liberálisok is éppígy ide-oda fognak szaladgálni egyrészt Trepov és Romanov, másrészt a forradalmi nép között? Hát nem világos, hogy a liberális renegátok legcsekélyebb támogatása is csak politikai mamlaszokhoz méltó?

Parlamenti rendszerben gyakran szükség van a liberálisabb párt támogatására a kevésbbé liberális párttal szemben. A parlamenti rendszerért folyó forradalmi harcban a Trepovot a forradalommal „összeegyeztető“ renegát liberálisok támogatása — árulás.

A moszkvai események a gyakorlatban mutatták be a társadalmi erőknek azt a csoportosulását, amelyről oly sokszor beszélt már a „Proletarij“: a szocialista proletariátus és a burzsoá demokrácia élenjáró osztaga *harcolt*. A liberális-monarchista burzsoázia *tárgyalásokat folytatott*. Tanuljatok hát, munkás elvtársak, tanulmányozzátok figyelmesebben a moszkvai események tanulságait. Éppen így, feltétlenül így fognak folyni az események az egész orosz forradalomban is. Tömörüljünk szorosabban a valóban szocialista pártba, amely tudatosan juttatja kifejezésre a munkásosztály érdekeit, s nem ösztönösen kullog a tömeg után. Csak a forradalmi demokráciára szabad számítanunk a harcban, csak vele szabad egyezményeket kötnünk, s csak a Trepovék és Romanov elleni harc mezején szabad megvalósítanunk ezeket az egyezményeket. Minden erőnkkel rajta kell lennünk, hogy a forradalmi demokrácia élenjáró osztagán — a diákságon — kívül felkeljen a népnek az a nagy tömege is, amelynek mozgalma nemcsak általában demokratikus (manapság minden renegát demokratának nevezi magát), hanem valóban forradalmi mozgalom — a parasztság tömege. Nem

szabad megfeledkeznünk arról, hogy a liberálisok és az alkotmányos-demokraták ugyanakkor, amikor megingatják az önkényuralom híveinek sorait, elkerülhetetlenül minden lépésükkel arra is fognak törekedni, hogy a mi sorainkat is megingassák. Komoly jelentősége, döntő jelentősége csak a nyilt forradalmi harcnak lesz, amely szemétdombra vet minden liberális tyúkketrecet és minden liberális dumát. Készüljetek hát az újabb csatákra, egyetlen percet sem vesztegetve! Fegyverkezzetek fel, ki mivel tud, nyomban alakítsatok harci osztagokat olyan harcosokból, akik készek odaadó energiával küzdeni az átkos önkényuralom ellen, gondoljatok arra, hogy holnap vagy holnapután az események minden bizonnyal és elkerülhetetlenül felkelésre szólítanak benneteket, s csupán az a kérdés, hogy felkészülten és egységesen tudtok-e kiállni, vagy pedig megzavarodva és szétforgácsoltan!

A moszkvai események ismét, immár századszor, megcáfolták a kishitűeket. Megmutatták, hogy mi még mindig hajlamosak vagyunk a tömegek forradalmi aktivitásának lebecsülésére. A moszkvai események sokakat fognak más nézetre téríteni azok közül, akik már ingadozni kezdtek, akik már elvesztették a felkelésbe vetett hitüket a békekötés és a duma adományozása után. Nem, a felkelés éppen most hallatlanul gyorsan nő és erősödik. Mindnyájunkat találjon őrhelyén a közelgő robbanás, amelyhez képest gyerekjátéknak látszik majd január 9-e és az emlékezetes odesszai napok!

„Proletarij" 22. sz.
1905 október 24 (11).

Кавказскій Союзъ Росс. Соціальдемократической Рабочей Партіи

БОРЬБА ПРОЛЕТАРІАТА

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

ОРГАНЪ КАВКАЗСКАГО СОЮЗА РОССІЙСКОЙ СОЦІАЛЬДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТІИ.

№ 2. 15 (28) ІЮЛЯ 1905 г. № 2.

ДЕМОКРАТИЧЕСКІЯ ЗАДАЧИ РЕВОЛЮЦІОННАГО ПРОЛЕТАРІАТА

Соціальдемократія, какъ сознательная выразительница рабочаго движенія, ставитъ себѣ цѣлью полное избавленіе всѣхъ трудящихся отъ всякаго гнета и эксплуатаціи. Достиженіе этой цѣли, уничтоженіе частной собственности на средства производства и созданіе соціалистическаго общества, требуетъ очень высокаго развитія производительныхъ силъ капитализма и громадной организованности рабочаго класса. Безъ политической свободы немыслимо ни полное развитіе производительныхъ силъ въ современномъ буржуазномъ обществѣ, ни широкая, открытая и свободная классовая борьба, ни политическое просвѣщеніе, воспитаніе и сплоченіе массъ пролетаріата. Вотъ почему сознательный пролетаріатъ всегда ставитъ своей задачей рѣшительную борьбу за полную политическую свободу, за демократическую революцію.

Эту задачу ставитъ себѣ не одинъ пролетаріатъ. Буржуазіи тоже нужна политическая свобода. Образованные представители имущихъ классовъ давно выкинули знамя свободы; революціонная интеллигенція, происходящая главнымъ образомъ изъ этихъ классовъ, героически боролась за свободу. Но вся буржуазія въ цѣломъ не способна на рѣшительную борьбу съ самодержавіемъ, она боится потерять въ этой борьбѣ свою собственность, которая привязываетъ ее къ существующему обществу. Она боится слишкомъ революціоннаго выступленія рабочихъ, которые никогда не остановятся на одной демократической революціи, а будутъ стремиться къ соціалистическому перевороту. Она боится полнаго разрыва съ чиновничествомъ, съ бюрократіей, интересы которой связаны съ интересами имущихъ классовъ тысячами нитей. Поэтому буржуазная борьба за свободу отличается робостью, непослѣдовательностью, половинчатостью. Одна изъ задачъ пролетаріата — толкать впередъ буржуазію, ставить передъ всѣмъ народомъ лозунги полнаго демократическаго переворота, браться самостоятельно и смѣло за осуществленіе этихъ лозунговъ, — однимъ словомъ, быть авангардомъ, передовымъ отрядомъ въ борьбѣ за свободу всего народа.

Русскимъ соціальдемократамъ въ цѣляхъ выполненія этой задачи приходилось вести войну уже не разъ съ непослѣдовательностью буржуазнаго либерализма. Напомнимъ, напримѣръ, какъ начиналъ г. Струве свою свободную отъ цензуры дѣятельность въ качествѣ политическаго борца за „освобожденіе" Россіи. Онъ началъ ее предисловіемъ къ „Запискѣ" Витте, гдѣ былъ выставленъ совершенно „шиповскій" (говоря языкомъ нынѣшнихъ политическихъ дѣленій) лозунгъ: „права и властное земство". Соціальдемократія изобличала всю отсталость, всю нелѣпость, всю реакціонность этого лозунга, требовала опредѣленной и рѣшительной демократической программы, сама выставляла такую программу, какъ нераздѣльную составную часть своей партійной программы. Соціальдемократія должна была бороться съ узкимъ пониманіемъ демократическихъ задачъ и въ ея собственныхъ рядахъ, когда такъ называемые экономисты всячески принижали эти задачи, проповѣдывали „экономическую борьбу съ хозяевами и съ правительствомъ", настаивали на необходимости начать съ завоеванія правъ, продолжать политической агитаціей и лишь потомъ, постепенно (теорія стадій) переходить къ политической борьбѣ.

Теперь политическая борьба страшно разрослась, революція охватила всю страну, самые умѣренные либералы стали „крайними" и можетъ показаться, что такія историческія справки изъ недавняго прошлаго, какія мы сейчасъ привели, неумѣстны, не могутъ имѣть никакого отношенія къ живому, бурному настоящему. Но это можетъ показаться лишь на первый взглядъ. Конечно, такіе лозунги, какъ учредительное собраніе, всеобщее, прямое и равное избирательное право съ тайной подачей голосовъ (выставленные давно и раньше всѣхъ соціальдемократами въ ихъ партійной программѣ) стали общимъ достояніемъ, приняты нелегальнымъ „Освобожденіемъ", вошли въ программу „Союза Освобожденія", стали лозунгами земцевъ, повторяются на всѣ лады легальной печатью. Прогрессъ русскаго буржуазнаго демократизма за послѣдніе годы и мѣсяцы несомнѣненъ. Буржуазная демократія учится у событій, отбрасываетъ примитивные лозунги (въ родѣ шиповскаго „права и властное земство"), плетется вслѣдъ за революціей. Но она именно плетется за революціей, на мѣсто старыхъ противорѣчій между ея словами и дѣлами, между демократизмомъ въ принципѣ и демократизмомъ въ „реальной политикѣ" нарождаются новыя противорѣчія, ибо ростъ революціи все повышаетъ и повышаетъ требованія отъ демократіи. Буржуазная же демократія, повышая свои лозунги, всегда отстаетъ отъ событій, всегда тащится въ хвостѣ, всегда формулируетъ эти лозунги на нѣсколько градусовъ ниже, чѣмъ этого требуетъ дѣйствительно революціонная, дѣйствительная борьба за дѣйствительную свободу.

Въ самомъ дѣлѣ, возьмите этотъ ставшій уже ходячимъ, общепризнаннымъ лозунгъ: учредительное собраніе на основѣ всеобщаго и т. д. избирательнаго права. Достаточенъ-ли онъ съ точки зрѣнія послѣдовательнаго демократизма? Достаточенъ-ли онъ съ точки зрѣнія насущныхъ революціонныхъ задачъ переживаемаго момента? На оба эти вопроса нельзя отвѣтить иначе, какъ отрицательно. Чтобы убѣдиться въ этомъ, стоитъ только разобрать внимательно нашу партійную программу, которую, къ сожалѣнію, недостаточно часто вспоминаютъ, приводятъ и распространяютъ наши организаціи. (Какъ счастливое исключеніе, заслуживающее широкаго подражанія, отмѣтимъ недавнюю перепечатку программы нашей партіи въ листкахъ комитетовъ рижскаго, воронежскаго и московскаго). Наша программа тоже ставитъ во главу угла лозунгъ всенароднаго учредительнаго собранія (словомъ „всенародный" мы условимся обозначать для краткости всеобщее и т. д. избир. право). Но этотъ лозунгъ стоитъ у насъ въ программѣ не одиноко, а

A „Borba Proletariata" c. ujság 2. számának első oldala Lenin „A forradalmi proletariátus demokratikus feladatai" c. cikkével. — 1905

Kisebbítve

A „BORBA PROLETARIATA"[105]

A „Válasz a «Szocial-Demokrat»-nak" című cikkben figyelemreméltó „a tudat kívülről való bevitele" híres kérdésének kitűnő felvetése. A szerző ezt a kérdést négy önálló részre bontja fel: 1) A tudat és a lét viszonyának filozófiai kérdése: a lét határozza meg a tudatot. A két osztály létezésének megfelelően kétféle tudat is alakul ki: polgári és szocialista. A proletariátus helyzetének a szocialista tudat felel meg. 2) „Ki tudja kidolgozni és ki dolgozza ki ezt a szocialista tudatot (a tudományos szocializmust)?" „A modern szocialista tudat csak mély tudományos belátás alapján keletkezhet" (Kautsky), vagyis kialakítása „néhány szociáldemokrata értelmiségi dolga, akiknek erre van idejük és módjuk". 3) Hogyan hatol be ez a tudat a proletariátusba? „És éppen itt kezdődik a szociáldemokrácia (és nemcsak a szociáldemokrata értelmiségiek) szerepe, a szociáldemokrácia viszi be a szocialista tudatot a munkásmozgalomba." 4) Mit talál a szociáldemokrácia magában a proletariátusban, amikor a szocializmus hirdetésével közéje megy? Ösztönös *vonzalmat* a szocializmushoz. „A proletariátussal együtt természetes szükségszerűséggel létrejön a szocialista tendencia mind magukban a proletárokban, mind pedig azokban, akik magukévá teszik a proletariátus álláspontját; ezzel magyarázható a szocializmushoz való vonzalom keletkezése" (Kautsky). A mensevik ebből ezt a nevetséges következtetést vonja le: „Ebből világos, hogy a szocializmust nem kívülről viszik be a proletariátusba, hanem ellenkezőleg, a proletariátusból indul ki és bejut azoknak a fejébe, akik magukévá teszik a proletariátus nézeteit"!

„Proletarij" 22. sz.
1905 október 24 (11).

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ IFJÚSÁG ÉS AZ OROSZ FORRADALOM

Az a messzi távolból érkezett levél, amely külföldről mindenkit Oroszországba szólít („Proletarij" 19. sz.), válasz írására indította „Forradalmár" elvtársat, aki Bernből levelet írt a „Proletarij" szerkesztőségének. „Forradalmár" elvtárs hangsúlyozza, milyen nagy jelentősége van az elméletnek a mozgalomban, hogy komoly tanulásra van szükség stb. Mi természetesen teljesen egyetértünk vele ebben, s pontosan ez volt a messzi távolból érkezett levéllel kapcsolatos fenntartásunk értelme[106]. „Forradalmár" elvtárs azt tanácsolja a pártnak, létesítsen valahol, például Genfben, valami egyetem-félét, ahol az ifjúság komolyan tanulhatna. Ilyesféle tervek már nemegyszer felmerültek, de megvalósításuk túlságosan sok gyakorlati nehézségbe ütközik.

„Proletarij" 22. sz.
1905 október 24 (11).

LEVÉL A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK

Genf, 1905 október 27.

Kedves elvtárs!

Június 28-án Ön megküldte nekünk Bebel elvtárs javaslatát a pártunkban felmerült nézeteltérésekkel kapcsolatban.

Július 24-én azt írtam Önnek*, hogy nem válaszolhatok pártunk Központi Bizottsága nevében, mivel én csupán egyik tagja vagyok a bizottságnak, s arra kértem az Irodát, adjon nekem néhány felvilágosítást. Válaszképpen augusztus 5-i keltezéssel levelet kaptam Huysmans polgártárstól, amelyben azt írja, hogy a Végrehajtó Bizottság beavatkozásának csupán morális befolyásolás a célja. Nyomban közöltem pártunk Központi Bizottságával, mi a pontos értelme Bebel javaslatának. Most kaptam választ a Központi Bizottságtól, amely elfogadja az Önök javaslatát, és Vasziljev, Smidt[107] és Lenin elvtársat bízza meg képviseletével. Smidt elvtárs Oroszországban tartózkodik. Ezért előre kell tudnunk (legalább három héttel), mikorra tűzik ki a tanácskozás napját.

A két másik küldött Svájcban tartózkodik.

Fogadja stb.

V. Uljanov (Lenin)

P. S. Épp az imént kaptam még egy levelet azzal a hírrel, hogy Smidt elvtárs rövidesen (valószínűleg novemberben) külföldre érkezik, hogy számos, pártunkat érintő

---

* Lásd ebben a kötetben 135—139. old. — *Szerk.*

ügyet rendezzen. Ezért rendkívül fontos volna, hogy lehetőleg minél előbb megkapjam pártunk másik frakciójának válaszát a konferencia összehívásának napját illetőleg. Pártunk Oroszországban dolgozó tagjai rendkívül nehezen tudnak kijutni külföldre, ezért kívánatos, hogy a konferencia összehívásának időpontját már most megállapítsák, vagyis hogy a másik frakció és a Nemzetközi Iroda tagjai lehetőleg minél előbb közöljék velünk, mikorra akarják összehívni ezt a konferenciát.

Először megjelent:
Lenin Művei 2—3. kiad. VIII. köt. 1929.

AZ OROSZORSZÁGI ÁLTALÁNOS POLITIKAI SZTRÁJK

Genf, október 26 (13).

A barométer vihart jelez! — Így írnak a mai külföldi lapok, amikor közlik *az oroszországi általános politikai sztrájk* hatalmas méretű növekedéséről szóló távirati híreket.

S nemcsak a barométer jelez vihart, hanem a szolidáris proletár előretörés hatalmas forgószele máris mindent felkavart. A forradalom elképesztő gyorsasággal halad előre, meglepően gazdag eseményekben, és ha ismertetni akarnánk olvasóinkkal a legutóbbi három-négy nap részletes történetét, egész könyvet kellene írnunk. A részletes történetírást azonban átengedjük az utánunk következő nemzedékeknek. Az emberiség egyik legnagyobb polgárháborújának, szabadságért folyó háborújának lebilincselő jelenetei játszódnak most le előttünk, és minden percet ki kell használnunk, hogy minden erőnket ennek a háborúnak szentelhessük.

Kitört a vihar — s milyen nyomorúságosaknak tűnnek fel most a dumával kapcsolatos liberális és demokratikus beszédek, elképzelések, találgatások és tervek! Mennyire elévültek máris — néhány nap, néhány óra alatt — a dumáról folytatott vitáink! Egyesek közülünk kételkedtek abban, hogy a forradalmi proletariátusnak elég ereje van a rendőrminiszterek e gyalázatos komédiájának meghiusítására, egyesek közülünk nem mertek egészen bátran beszélni a választások bojkottálásáról. S lám, a választások még meg sem kezdődtek mindenütt — s egyetlen kézlegyintés elég volt ahhoz, hogy meginogjon a kártyavár. Egyetlen kézlegyintés elég volt ahhoz, hogy

nemcsak a liberálisok és nemcsak a gyáva oszvobozsgyenyisták, hanem Vitte úr, az új „liberális“ cári kormány feje is kénytelen legyen olyan reformokról beszélni (igaz, hogy még csak *beszélni)*, amelyek az egész ravaszul kiagyalt Buligin-féle bohózat megrendezését lehetetlenné teszik.

Ez a kéz, amelynek egyetlen legyintése fordulatot idézett elő a duma kérdésében, az oroszországi proletariátus keze. „Ha akarja vaskarod, áll a kerék, nem forog“ — mondja a német szocialista dal. Most ez a vaskar felemelkedett. Ragyogóan beigazolódtak a politikai tömegsztrájknak a fegyveres felkelésben játszott óriási szerepére vonatkozó utalásaink és jóslataink. Az *oroszországi általános politikai sztrájk* ezúttal valóban az egész országra kiterjedt, az átkozott orosz „birodalom“ *valamennyi népét* egyesítve a legelnyomottabb és legélenjáróbb osztály hősies előretörésében. Az elnyomásnak és az erőszaknak ebben a birodalmában élő összes népek proletárjai egy hadseregben — a szabadság és a szocializmus nagy hadseregében — sorakoznak most fel. Moszkva és Pétervár megosztották egymás közt a forradalmi proletár kezdeményezés dicsőségét. Sztrájkba lépett a két főváros. Sztrájkol Finnország. Csatlakozott a mozgalomhoz a keleti-tengeri határvidék, Rigával az élén. A hős Lengyelország már újra beállt a sztrájkolók sorába, mintha csak gúnyt akarna űzni ellenségeinek tehetetlen dühéből, akik azt hitték, hogy szétzúzzák csapásaikkal — s csak még erősebbé kovácsolták forradalmi erőit. Talpra szökik a Krim (Szimferopol) és a délvidék. Jekatyerinoszlavban barikádokat emelnek és vér folyik. Sztrájkol a Volga-vidék (Szarátov, Szimbirszk, Nyizsnyij), fellángol a sztrájk tüze a központi mezőgazdasági kormányzóságokban (Voronyezs) és az ipari központban is (Jaroszlavl).

És e soknyelvű, sokmilliós munkáshadsereg élére a vasúti alkalmazottak szövetségének szerény küldöttsége állt. Arra a színpadra, ahol a liberális urak a cárhoz intézett fellengzős gyáva szónoklataikkal és Vitte felé vágott fintoraikkal politikai komédiákat játszottak, betört a munkás, és *ultimátumot* intézett az új „liberális“ cári kormány új fejéhez, Vitte úrhoz. A vasutasok küldöttsége nem óhajtotta megvárni az Állami Dumát, ezt

a „nyárspolgári hivatalt". A munkások küldöttsége nem is vesztegette drága idejét e bábjáték „kritikájára". A munkások küldöttsége előbb előkészítette a *tettekkel gyakorolt kritikát* — a politikai sztrájkot — és akkor kijelentette a bohóc-miniszternek: a döntés csak egy lehet — az alkotmányozó gyűlés összehívása általános és közvetlen választójog alapján.

A bohóc-miniszter — maguknak a vasutasoknak találó megjegyzése szerint — úgy beszélt, „mint egy vérbeli bürokrata, hímezett-hámozott, mint mindig, és semmiféle határozott nyilatkozatot nem tett". Megígéri, hogy el fogják rendelni a sajtószabadságot, de elutasítja az általános választójogot; az alkotmányozó gyűlés „most lehetetlen" — mondotta a külföldi táviratok alapján ítélve.

S a munkások küldöttsége kihirdette az általános sztrájkot. A munkások küldöttsége a minisztertől az egyetemre ment, ahol most tízezrek tartanak politikai gyűléseket. A proletariátus fel tudta használni azt a szószéket, amelyhez a forradalmi diákság juttatta. S az első oroszországi rendszeres, szabad politikai tömeggyűléseken minden városban, az iskolákban, a gyárakban, az utcákon megvitatják a bohóc-miniszter válaszát, beszélnek annak az elszánt fegyveres harcnak a céljáról, amely majd „lehetővé" és *szükségessé* fogja tenni az alkotmányozó gyűlés összehívását. A külföldi burzsoá sajtó — még a legliberálisabb is — rémülten suttogja azokat a „terrorista és lázadó" jelszavakat, amelyeket a szabad népgyűlések szónokai kiadnak, — mintha a felkelést nem maga a cár kormánya tette volna szükségessé és elkerülhetetlenné elnyomó politikájával.

Közeleg a felkelés, szemünk láttára nő ki az oroszországi általános politikai sztrájkból. A bohóc-miniszter kinevezése, aki el akarja hitetni a munkásokkal, hogy „most" lehetetlen az össznépi alkotmányozó gyűlés, világosan mutatja a forradalmi erők fellendülését és a cári kormány erejének hanyatlását. Az önkényuralom *már* nem tud nyíltan fellépni a forradalom ellen. A forradalom *még* nem tud döntő csapást mérni az ellenségre. A csaknem egyensúlyban levő erőknek ez az ingadozása elkerülhetet-

lenül megzavarja a hatalmat, s arra készteti, hogy a megtorlásokról áttérjen az engedményekre, a sajtó- és gyülekezési szabadságról szóló törvényekre.

Előre hát, új, még szélesebb fronton folyó és még kitartóbb harcra, ne hagyjuk magához térni az ellenséget! A proletariátus már csodákat művelt a forradalom győzelméért. Az oroszországi általános politikai sztrájk ijesztően közel hozta győzelmét, s az ellenség fűhöz-fához kapkod halálfélelmében. De azért még korántsem tettük meg mindazt, amit megtehetünk és meg kell tennünk a végleges győzelem érdekében. Még nem érkezett el, de már közeleg a harc végső kibontakozása. A munkásosztály éppen most eddig nem tapasztalt méretekben áll talpra, mozgósítja és fegyverzi fel sorait. S végre teljesen el fogja söpörni a gyűlölt önkényuralmat, elkergeti az összes bohóc-minisztereket, megalakítja *saját* ideiglenes forradalmi kormányát és megmutatja Oroszország minden népének, hogy éppen „most" igenis össze „lehet" és össze is kell hívni a valóban össznépi és valóban alkotmányozó gyűlést.

„Proletarij" 23. sz.
1905 október 31 (18).

A POLITIKAI CSOPORTOSULÁS ELSŐ MÉRLEGE

Az oroszországi szociáldemokrata pártok és szervezetek konferenciájáról előző számunkban közölt beszámolónk lehetővé teszi, hogy bizonyos fokig — ha csak vázlatosan is — megvonjuk a jelenlegi politikai csoportosulás mérlegét. A szociáldemokrata pártok és szervezetek (az OSzDMP Központi Bizottsága, a Bund, a Lett Szociáldemokrata Munkáspárt, a Lengyel Szociáldemokrata és a forradalmi Ukrán Párt) konferenciája egyhangúlag elfogadta az Állami Duma aktív bojkottjának taktikáját. Azt a tényt, hogy az Állami Duma ellen a szó szoros értelmében fokozott agitációra van szükség, hogy az Állami Dumában való részvételt megengedő pártok ellen agitációra van szükség s hogy végül a fegyveres felkelés előkészítése kötelező, most — ezt minden túlzás nélkül mondhatjuk — nemzeti különbségre való tekintet nélkül az egész forradalmi szociáldemokrácia elfogadta. Azokat a taktikai alapelveket, amelyeket az OSzDMP Központi Bizottsága elfogadott, és amelyeket a „Proletarij"-ban lapunk 12. száma óta, vagyis már 2½ hónapja védelmezünk, most majdnem az egész oroszországi szociáldemokrácia magáévá tette — egyetlen sajnálatos kivétellel.

Ez a kivétel, mint olvasóink tudják, az „Iszkra" és az OSzDMP-től elszakadt „kisebbség". Gyakorlati központja, a „Szervező Bizottság", képviseltette magát a konferencián. Hogy küldöttje hogyan szavazott, azt nem tudjuk, de tény az, hogy a Szervező Bizottság megtagadta a konferencia határozatának aláírását. Ez várható is volt azok után, hogy az újiszkrások déli „alakuló" konferenciája elfogadta azt az Állami Dumáról szóló végtelenül

észszerűtlen és elvi tekintetben opportunista határozatot, amelyet részletesen elemeztünk a „Proletarij“ 21. számában*.

A politikai csoportosulás ilymódon világosan kirajzolódott. Az Állami Duma tekintetében elfoglalt álláspont kérdése — alighanem első ízben — arra késztette az ellenzéki és a forradalmi pártokat, a legális és az illegális sajtót, hogy közösen megvitassa a politikai taktikát. Óriási haladás volt ez a mozgalom előző időszakához képest. Azelőtt egész szakadék választotta el az ellenzéket a forradalmároktól, a legális munkát az illegális munkától. Most a mozgalom olyan nagyot haladt mindössze talán tíz hónap alatt, hogy a szakadék jelentős részben betemetődött: a forradalmi harc hulláma határa vette a „legális“ ellenzéket, s ez már majdnem a forradalom tényét is elismerte. Azelőtt tulajdonképpen nem is tudtunk volna vitatkozni a legális ellenzék képviselőivel a taktikáról, a politikai pártok magatartásáról, hiszen nem is voltak pártok a forradalmi, illegális pártokon kívül, mert a „politikai tevékenység“ teljesen azonos volt a „politikai bűnözők“ tevékenységével, ha eltekintünk az önkényuralomnak és szolgáinak „tevékenységétől“. Most az Állami Dumáról természetszerűleg és elkerülhetetlenül a nép nagy tömegei vitatkoznak, minden árnyalat-, irányzat-, pártkülönbség nélkül. A forradalmi harc utat tört a forradalmi vitának a legális sajtóba is, a zemsztvo-gyűlésekre is, a diákösszejövetelekre is, a munkások tömeggyűléseire is.

Arról a kérdésről, hogy milyen álláspontot kell elfoglalni az Állami Dumával szemben, először alighanem a zemsztvo-képviselők és a radikális értelmiség indította meg a vitát, — azok, akiknek a leginkább közvetlen érdekük a cári alamizsna és akik a legjobban voltak tájékozva róla már az augusztus 6-i kiáltvány kiadása előtt. Azután ez a vita átcsapott az egész oroszországi politikai sajtóra, a szabad, vagyis az illegális sajtóra is, amely következetesen kimondta valamennyi következtetését és jelszavát, és a legális sajtóra is, amely a bojkott érdekében aesopusi nyelven írt, a bojkott ellen viszont szabadon.

* Lásd ebben a kötetben 361—380. old. — *Szerk.*

A politikai csoportosulás, az összes oroszországi népek politikai pártjai és osztályai elhatárolódásának ez az előhírnöke, éppen a bojkott kérdésében kezdett kialakulni. Bemenjünk-e a dumába, vagy ne menjünk be? Meghiúsítsuk-e a dumát, vagy fogadjuk el? A dumában, a duma talaján harcoljunk-e, vagy a dumán kívül, a dumától függetlenül, a duma ellen? — elkerülhetetlenül így vetődött fel a kérdés a választók maroknyi kivételezett csoportja és a „jogtalan" néptömeg előtt egyaránt. S lám, ebben a kérdésben, amelyet ezernyi különböző szempontból, ezernyi változattal és „különvéleménnyel" ellátva igyekeztek megoldani, adva vannak most annak a „közvéleménykutatásnak" *végső eredményei*, amely a sajtó alapján és a politikai szervezetek, politikai gyűlések, összejövetelek stb. nyilatkozatainak összessége alapján folyik.

Összegezve ezek az eredmények a következők:

A duma tekintetében háromféle nézet domborodik ki a most folyó forradalom három alapvető és fő szociális erejének megfelelően: a *feketeszázas* (önkényuralom), a *liberális* (burzsoázia) és a *forradalmi* (proletariátus) nézet. A fekete százak úgy kapaszkodnak a dumába, mint az önkényuralom megvédésének legjobb, mondhatnánk egyetlen lehetséges, sőt egyetlen elképzelhető eszközébe. A liberálisok agyonkritizálták a dumát és elfogadták a dumát, mintha valami ellenállhatatlan erő húzná őket a legális utak és a cárral való kiegyezés felé. A forradalmi nép, a proletariátussal az élén, megbélyegezte a dumát, aktív bojkottot hirdetett ellene, és már gyakorlatilag is bebizonyította azt a törekvését, hogy ezt az aktív bojkottot fegyveres felkeléssé változtassa.

Ezzel a három fő típussal érdemes részletesebben foglalkoznunk.

Ami a fekete százakat illeti, előre várható volt (s ezt a várakozást olyanok juttatták kifejezésre, akik hajlandók voltak a dumát komolyan venni, — sőt ha nem tévedünk, az iszkrások is), hogy az önkényuralom hívei nyíltan vagy közvetve rokonszenvezni fognak a bojkottal vagy az abszentizmussal, ahogy lakájsajtónk gyakran mondani szokta. Hadd bojkottálják, mondják, nekünk

csak jobb, megfelelőbb és tisztább lesz a feketeszázas duma. S mivel Oroszországban vannak konzervatív lapok, amelyek képesek a cári minisztereket a túlzott liberalizmus vádjával üldözőbe venni, képesek ellenzéket alkotni a „túlságosan gyenge" kormánnyal szemben, az efféle nézet könnyen éppen úgy, sőt még világosabban kifejezésre juthatott, mint az alkotmánypártiak számos nézete. Itt azonban napvilágra került azoknak a hibája, akik a dumát komolyan vették és arról kezdtek beszélni, hogy a duma talaján kell harcolni, a dumából kell támogatni a harcot stb. stb. De nyomban az is kiderült, hogy az önkényuralomnak igen nagy szüksége van egy legális duma-ellenzékre s szörnyen fél a bojkottól. Miért? Nagyon egyszerű: azért, mert kétségtelenné vált, hogy teljesen lehetetlen kormányozni az országot, ha nem jutnak megegyezésre a burzsoáziának mint osztálynak legalább egy részével. A burzsoázia jobbszárnyával való megegyezés nélkül nem lehet kormányozni az országot, nem lehet pénzt szerezni, nem lehet tovább élni. Bármilyen barbár ázsiai önkényuralom is a mi önkényuralmunk, bármennyi özönvízelőtti barbárság konzerválódott is benne szokatlanul tiszta formában hosszú évszázadokon át, az önkényuralmi kormány mégiscsak egy kapitalista ország kormánya, amelyet ezernyi eltéphetetlen szál fűz Európához, a nemzetközi piachoz, a nemzetközi tőkéhez. Az önkényuralom függése egész Oroszország burzsoáziájától a legerősebb anyagi függés, amelyet hiába fed sokszáz középkori díszlet, hiába gyengít milliónyi egyéni vagy csoportos udvari megvesztegetés (rang, pozíció, koncesszió, adományozás, kedvezések stb. stb. stb.), a nép életének döntő perceiben ez a függés mégis döntő erővel fog megnyilvánulni.

S ha most azt látjuk, hogy Vitte úr még a liberálisokat is megelőzi; — hogy liberális beszédeket mond, amelyekről közlemények jelennek meg a legális sajtóban; — hogy „nemhivatalos tárgyalásokat folytat Gesszen úrral", a kadetok vezérével (a „Times" pétervári tudósítójának távirata); — hogy a külföldi sajtót elárasztják a cár liberális terveiről szóló hírekkel — akkor világos, hogy mindez nem véletlen. Persze, rengeteg hazugság és intrika van ebben, dehát hazugság és intrika nélkül egy lépést sem

tehet politikájában a cári kormány, s általában egyetlen burzsoá kormány sem. Persze, ebben sok egészen átlátszó szemfényvesztés is van, amire azért volt szükség, mert Pétervárra érkeztek a francia és a német bankárok megbízottai, hogy arról a félmilliárdos újabb kölcsönről tárgyaljanak, amelyre a cári kormánynak égetően szüksége van. Dehát a kormányoknak a burzsoáziától való függése, a függés egész rendszere elkerülhetetlenné teszi a szemfényvesztést, valahányszor sor kerül azokra az üzletekre és üzelmekre, amelyek révén ez a függőség érvényesül.

Az önkényuralomnak „ki kell békülnie" a burzsoáziával s kénytelen erre törekedni, — emellett persze be akarja csapni az európai és az oroszországi közvéleményt. Az Állami Duma pedig kitűnő eszköz erre. A dumabeli legális burzsoá ellenzék a burzsoázia által elismert államrendnek éppen az a külsősége, amely talán még segíteni tudna az önkényuralomnak kievickélni a bajból.

Ezek alapján érthető, miért van az, hogy a „Moszkovszkije Vedomosztyi", a kormány konzervatív ellenzékének ez a szócsöve nem kárörömmel s nem is gúnyosan, hanem habzó szájjal, kétségbeesett dühvel beszél a duma bojkottálásáról. Ezek alapján érthető, hogy a fekete százak lapja, a „Novoje Vremja" nekiront az „abszentistáknak", s még Bebelt is meg akarja nyerni a bojkott eszméje elleni harcnak („Proletarij" 20. sz.*). *A fekete százak félnek a bojkottól*, s akik még most is tagadják, hogy a bojkott sikere teljesen biztos lenne, ha síkraszállnának mellette a zemsztvók és a városi politikusok kongresszusainak küldöttei, azok vagy vakok, vagy érdekükben áll, hogy a liberálisokat igazolják.

Csakhogy úgy áll a dolog, hogy a liberális burzsoázia összes alapvető osztályérdekeinél fogva a monarchiához, a kétkamarához, a rendhez, a mérséklethez, az „állandó forradalom" „rémségei", a francia típusú forradalom „rémségei" elleni harchoz szít... A liberális burzsoázia, az oszvobozsgyenyisták és alkotmányos-demokraták fordulata a bojkottról hangoztatott radikális frázisoktól a bojkott elleni határozott harc irányában az egész oroszországi

---

* Lásd ebben a kötetben 325—326. old. — *Szerk.*

burzsoáziának mint osztálynak *első* nagy politikai lépése, olyan lépés, amely áruló természetéről tanuskodik, azt mutatja, hogy „elkövetni készül azt a bűnt“, amelyet a forradalom elárulásának neveznek. S ez nem egyszerű készülődés (ezt semmiféle törvény sem bünteti — felelné minden bizonnyal valamelyik szellemeskedő oszvobozsgyenyista jogtudor), hanem merénylet, sőt máris elkövetett merénylet. Gyors most az élet üteme. Régesrég elmúlt az az idő (ha a forradalmakra nem alkalmazható szokásos időszámítás szerint nem is olyan rég volt), amikor azt *kellett* tennünk, hogy a burzsoáziát általában politikai öntudatra ébresztjük. Sőt, az az idő is elmúlt, amikor azt *kellett* tennünk, hogy segítünk a burzsoáziának politikai ellenzékké szervezkedni. Azóta felébredtek, szervezkedtek, s egészen más, nagy feladat került napirendre, amelynek lehetővé és reálissá válása csak a hétmérföldes léptekkel haladó forradalomnak köszönhető — a cárral való kiegyezés feladata (a tőke feladata) és az áruló tőke semlegesítésének feladata (a munka feladata).

A forradalmi nép élén haladó forradalmi proletariátus magára is vállalta ezt a feladatot, híven teljesítve azt a kötelességét, hogy felébressze, ösztökélje, harcba vigye azokat, akik „szomszédai“ a középkori élet, a jobbágyrendszer elleni küzdelemben, közben azonban kevésbbé forradalmi szomszédaitól forradalmibb szomszédai felé fordul. A szociáldemokrácia vezette forradalmi proletariátus nem a dumát „vette komolyan“, hanem azokat a duma bojkottálására vonatkozó szavakat, ígéreteket és jelszavakat, amelyeket a meggondolatlanság, az éretlen ifjúkor és a lelkesedés adott a burzsoázia radikális fecsegőinek szájába. A bojkott frázisából a proletariátus reális dolgot csinált, mégpedig azzal, hogy nyiltan és őszintén kibontotta a fegyveres felkelés zászlaját, azzal, hogy nemcsak igen széleskörű agitációt fejtett ki, hanem nyilt utcai harcot is folytatott (Moszkvában), azzal, hogy összebarátkozott a radikális ifjúsággal, egy nagy, osztályszempontból még nem egészen meghatározott, de embertelenül elnyomott és kizsákmányolt népi — főleg paraszti — tömeg élenjáró osztagával. A szocialista proletariátus a gyakorlati, harci feladat végrehajtása során összefogott a forra-

dalmi polgári demokrácia magára ébredt rétegeivel anélkül, hogy bármilyen egyezményt, bármilyen szerződést kötött volna. A moszkvai nagy napokban (amelyek előjelként s nem egyedülálló eseményként voltak nagy napok) a proletariátus és a forradalmi demokraták voltak azok, akik harcoltak, míg a liberálisok, oszvobozsgyenyisták és alkotmányos-demokraták az önkényuralommal folytattak tárgyalásokat.

Körvonalazódott a politikai csoportosulás: a dumáért az önkényuralom fenntartása érdekében, — a dumáért az önkényuralom korlátozása érdekében, — a duma ellen az önkényuralom megsemmisítése érdekében. Másszóval: a duma mellett, hogy elfojtsák a forradalmat, — a duma mellett, hogy útját állják a forradalomnak, — s a duma ellen, hogy következetesen végigharcolják a győzedelmes forradalmat.

Kivétel, szomorú és bántó kivétel volt, lerontotta a világos osztálycsoportosulás egységét (s mint minden kivétel, erősíti az általános szabályt) a szociáldemokrácia opportunista szárnya az új „Iszkra“ képében. De ebben a kivételben, a külföldi, illegális szervezetek szűk körében is megmutatkozik az az igen fontos és igen tanulságos törvényszerűség, amelyet már előre megjósoltunk. Az a konferencia, amelyről fentebb szóltunk, egyesítette a forradalmi szociáldemokráciát. Az „Iszkra“ — nem egy szerződés erejénél fogva, hanem az események menete következtében — *együtt* maradt az „Oszvobozsgyenyijé“-vel. Az illegális sajtóban az aktív bojkott mellett szálltak síkra a forradalmi szociáldemokraták és a forradalmi burzsoá demokrácia szélső balszárnya. A bojkott ellen léptek fel az opportunista szociáldemokraták és a burzsoá demokrácia szélső jobbszárnya.

Így igazolódott be az, amit az újiszkrások legfontosabb taktikai határozatának elemzése során kimutattunk (Lenin „Két taktiká“-ja)*, az tudniillik, hogy az „Iszkra“ a liberális földbirtokosok színvonalára süllyed, a „Proletarij“ pedig a maga színvonalára emeli a paraszttömegeket; hogy az „Iszkra“ a liberális burzsoázia színvonalára süllyed,

* Lásd ebben a kötetben 33. old. — *Szerk.*

a „Proletarij“ pedig a maga színvonalára emeli a forradalmi kispolgárságot.

Aki ismeri a szociáldemokrata irodalmat, az ismeri azt a frázist, amelyet az „Iszkra“ még régebben bocsátott szárnyra: a bolsevikok és a „Proletarij“ most a szociálforradalmárok felé, a szélső burzsoá demokrácia felé hajlottak. Ebben a frázisban, mint minden közkeletű frázisban, van némi igazság. Nem csupán azt fejezi ki, hogy az iszkrások bosszankodnak, hanem egy valóságos jelenséget tükröz, de úgy, mint ahogy a homorú tükör tükrözi a tárgyakat. Ez a valóságos jelenség az a *tény*, hogy a mensevikek és a bolsevikok az oroszországi szociáldemokrácia opportunista, illetve forradalmi szárnyát képviselik. Mivel az iszkrások az opportunizmus felé fordultak, elkerülhetetlenül arra a következtetésre kellett jutniok, hogy a bolsevikok (a XVIII. század politikai megoszlásainak nyelvén szólva) „jakobinusok“. Ezek a vádak csak *megerősítik* a mai szociáldemokrácia jobb- és balszárnyára vonatkozó nézetünket. Ezek a vádak az opportunisták szájából *épp olyan hízelgők* ránk nézve, mint a „narodovolecség“ vádja volt a „Rabocsaja Miszl“ részéről 1900-ban. Most az összes politikai irányzatoknak a legfőbb taktikai kérdésben Oroszországszerte kialakult valóságos politikai csoportosulása gyakorlatilag is bebizonyította, hogy az OSzDMP II. kongresszusa óta mindig helyesen értékeltük az iszkrások álláspontját.

Az illegális pártok csoportosulása, melyet az összes szociáldemokraták konferenciája betetőzött, ilymódon természetszerűleg kiegészíti a pártok csoportosulását a duma kérdésében. S ha az iszkrások sajnálatos kivételt képeztek is, annak a ténynek alapján, hogy kivételt képeznek, még inkább bizunk a szabály erejében, a forradalmi szociáldemokrácia győzelmében, abban, hogy az orosz forradalom valóra fogja váltani következetes jelszavait. Ha a csüggedés perceiben úgy látszik, hogy a liberálisok lapossága és a marxizmus elsekélyesítése egyes marxisták által annak előjele, hogy nálunk a forradalom is afféle sekélyes, korcs, befejezetlen forradalom lesz, mint az 1848-as német forradalom volt — a forradalmi szociáldemokrácia elveinek elevensége éltető hittel tölt el

bennünket, és a hős munkásosztály akciói megszilárdítják ezt a hitet. A forradalom világos határvonalat húz a politikai irányzatok közé, s remekül ad absurdum viszi a hibás véleményeket. A forradalom úgy folyik Oroszországban, hogy eddig igazolja teljes győzelmébe vetett reményünket, amelyet a most kialakult külső és belső helyzetből merítünk. S az önkényuralom zavara, a liberálisok fejvesztettsége, valamint a parasztságot magával ragadó proletariátus friss forradalmi energiája láttán szeretnénk hinni, hogy „a mi vonatunk úgy fog menni, ahogy nem ment a német“[108].

„Proletarij“ 23. sz.
1905 október 31 (18).

A VESZTESEK HISZTÉRIÁJA

Már megírtuk „A politikai csoportosulás első mérlege“ című cikkünket, mikor megkaptuk az „Iszkra“ 112. számát, s benne „A körösdi gyümölcsei“ című ideges hangú, haraggal, könnyel, dühös kirohanásokkal, kibúvókkal teli cikket. Ezt nem is nevezhetjük másképp, mint hisztériának. Teljes lehetetlenség akár a legcsekélyebb *érvet* is kihámozni ebből a hisztérikus üvöltözésből. Mi köze van ennek a körösdihez, kedves iszkrás elvtársak, amikor *önök saját jószántukból mentek el* a különböző oroszországi szociáldemokrata pártok és szervezetek konferenciájára? Gondolkodjanak legalább egy kicsit, ha még nem vesztették el minden gondolkodási képességüket, legalább akkor gondolkodjanak, ha majd elmúlik hisztériás rohamuk! Hiszen ha beleegyeztek abba, hogy elmenjenek a konferenciára, ha küldöttjük ott volt a konferencián, akkor önök maguk is komoly dolognak, pártügynek, a proletariátus számára kötelező ügynek tekintették ezt a konferenciát. Hiszen csak végleg eljátsszák tekintélyüket minden valamelyest is gondolkodó munkás szemében, ha most itt szitkozódni kezdenek, *miután* vereséget szenvedtek azon a tanácskozáson, amelyről önkéntes részvételük tényével önök maguk is elismerték, hogy komoly és szükséges dolog!

Önöknek nem tetszik, hogy a konferencia — az önök véleménye szerint — túlságosan keményen elítélte az önök taktikáját, és a dumában való részvételt a szabadság elárulásának nevezte? Hát nem tudták, kedves iszkrás elvtársak, hogy az OSzDMP Központi Bizottságával együtt mennek konferenciára, s ennek a Központi Bizott-

ságnak a lapja — a „Proletarij“ — már réges-régen kimutatta brosúrákban is, cikkekben is, hogy önök a monarchista liberális párt uszályhordozójává váltak? Önök ezt jól tudták, kedves iszkrás elvtársak, s ha most mérgükben szinte eszüket vesztik, igazán nem áll módunkban, hogy segítsünk önökön. Hiszen tény, tagadhatatlan és vitathatatlan tény, hogy önök édeskettesben maradtak az „Oszvobozsgyenyijé“-vel, szemben Oroszország népei öszszes illegális pártjaival, szervezeteivel, irányzataival és lapjaival. Ez a *tény* a legkeményebb vád önök ellen, olyan kemény vád, amilyenre kevés példa volt még a történelemben, — önök meg azt képzelték, hogy e kemény vád forrása *ez a szó:* „a szabadság ügyének elárulása“!

Önök annyira elvesztették a fejüket, hogy a konferencián elszenvedett vereségüket követően vad üvöltözésbe kezdtek a szervezeti föderalizmusnak, a Bund és más nemzeti szociáldemokrata csoportok kedvenc eszméjének ártalmas voltáról. Mily kevéssé észszerű ez az önök részéről, kedves iszkrás elvtársak: hiszen ezzel csupán *hangsúlyozzák*, milyen nagy vereséget szenvedtek. Valóban, gondolják csak meg, kedves iszkrás elvtársak, ki védelmezte két évvel ezelőtt és ki védelmezi most is a szervezeti elmosódottságot és ködösséget? az egyezkedés és a decentralizálás elvét? Éppen önök, éppen az újiszkrások. S éppen a Bund, a lett és a lengyel szociáldemokrata munkáspárt föderalistái voltak azok, akik annakidején a sajtóban felkapták az önök dezorganizáló kijelentéseit a centralizmus állítólagos szélsőségeiről stb. stb. Hiszen ugyancsak tény, tagadhatatlan és vitathatatlan tény, hogy az említett pártok föderalistái *valamennyien* írtak és kiadtak cikkeket a kisebbség szellemében. Nézzék csak, kedves iszkrás elvtársak, milyen rosszkor említették a föderalizmust: ezzel csak azt hangsúlyozták, hogy a szociáldemokrata Bundból és a szociáldemokrata lett és lengyel pártból kikerülő egykori pártfogóik kénytelenek voltak önöket faképnél hagyni, mert megelégelték sekélyes duma-taktikájukat! Nem, kedves iszkrás elvtársak, ha majd megnyugodnak és gondolkoznak egy kicsit, maguk is fel fogják ismerni azt, amit mindenki lát: nem a „többség“ jutott el a föderalizmushoz, hanem a Bund, a lett

és a lengyel szociáldemokraták jutottak a forradalmi események objektív logikájának hatására arra az álláspontra, amelyért a „többség“ kezdettől fogva síkraszállt.

Szó se róla, súlyos vereséget szenvedtek, kedves iszkrás elvtársak. E vereség forrása azonban nem a többség vagy a lengyel szociáldemokraták stb. áskálódása, hanem az a kilátástalan zűrzavar, amely már a mensevikek országos konferenciájának taktikai határozataiban is megnyilvánult. Amíg önök e határozatok talaján állnak, elkerülhetetlenül *„édeskettesben“* maradnak az *„Oszvobozsgyenyijé“-vel*, szemben az összes szociáldemokratákkal, sőt az összes forradalmi demokratákkal.

„Proletarij“ 23. sz.
1905 október 31 (18).

A FORRADALMI RIGA ULTIMÁTUMA

A német lapok, amelyek rendszerint nagy figyelmet szentelnek a keleti-tengerparti tartományokban lejátszódó eseményeknek, a következő tanulságos esetről számolnak be. A rigai műegyetemen éppúgy zajlik az élet, mint a többi főiskolán: a diákösszejövetelek politikai gyűlésekké váltak. A diákok a forradalom harci erejévé szerveződnek. A liberális nagyfejűek az orrukat fintorgatják és azt mormogják a bajszuk alatt, hogy gyenge a kormány. Livlandban azonban annyira sarokba szorították a földbirtokos urakat, hogy komolyan hozzáfogtak birtokaik fegyveres védelmének megszervezéséhez, mert már nem számítanak a kormány segítségére, amely sem a parasztokkal, sem a munkásokkal, sem a diákokkal nem tud mit tenni. A balti bárók szabályos polgárháborút szerveznek: egész osztagokat fogadnak fel, ismétlő fegyverekkel fegyverzik fel és nagykiterjedésű birtokaikon helyezik el őket. S lám, kiderült, hogy a keleti-tengerparti német diáktestületek egy része belépett ezekbe az osztagokba! A lett és az orosz diákság természetesen nem szorítkozott arra, hogy bojkottot hirdessen e diákegyenruhás fekete százak ellen, hanem külön bizottságot is kijelölt, hogy az kivizsgálja a diákoknak a földbirtokosok szervezte fekete századokban való részvétele ügyét. E bizottság két tagját falura küldték, hogy adatokat gyüjtsenek a parasztok körében. A kormány mindkét küldöttet letartóztatta és átkísértette a rigai börtönbe.

Erre aztán felzúdultak a lett és az orosz diákok. Hatalmas gyűlést rendeztek. Igen erélyeshangú határozatot hoztak. A műegyetem igazgatójától, akit meg-

hívtak a gyűlésre, azt követelték, hogy haladéktalanul tegyen lépéseket a letartóztatottak szabadonbocsátása érdekében. A határozat nyilt ultimátummal végződik: ha három napon belül a megjelölt órában a letartóztatottak nem lesznek szabadlábon, a diákok a rigai munkások segítségével bármilyen eszközzel is ki fogják szabadítani őket.

A kormányzó nem volt Rigában ebben az időben, Pétervárra utazott, hogy főkormányzói teljhatalommal ruházzák fel. A kormányzó helyettese megijedt és egy diplomatikus fogással „vágta ki magát". Behivatta (így beszéli el a „Vossische Zeitung" október 20-án megjelent száma) az igazgatót és a két letartóztatott diákot, s az utóbbiaktól megkérdezte, tudják-e, hogy törvénybe ütköző cselekedetet követtek el. Azok persze azt felelték, hogy nem látnak ebben a cselekedetben semmi törvényelleneset. Erre a kormányzóhelyettes — állítólag egy rigai lap tanúsága szerint — nyomatékosan ajánlotta nekik, hogy máskor tartózkodjanak az ilyen törvénybe ütköző cselekedetektől és — mindkettőjüket szabadon engedte.

„A diákság — fűzi hozzá szomorúan a keleti-tengeri bárókba szerelmes tudósító — és a mellette álló tömeg úgy látja, hogy a kormány fejet hajtott az ultimátum előtt. De a kívülálló megfigyelőben is szükségképpen ez a benyomás keletkezett."

„Proletarij" 23. sz.
1905 október 31 (18).

A BOHÓC-MINISZTER TERVEI

Hogy jobban megértsük a mai politikát, nem árt, ha néha visszatekintünk a tegnapira is. Lássuk csak, mit táviratozott október 10-én (23-án) Pétervárról a londoni „Times“ rendszerint jólértesült tudósítója:

„Biztos forrásból tudomásomra jutott, hogy a kormány négy szabadságjog megadását határozta el azok közül, amelyek a reformátorok követelései között szerepelnek, de bizonyos korlátozásokkal. Azt remélik, hogy ez az engedmény a kormány pártjára vonja a mérsékelteket. Vitte gróf tegnap hosszasan tanácskozott a cárral erről a kérdésről. Goremikin úr törvényjavaslatot dolgoz ki, amelynek értelmében a parasztok földet kapnak majd az állami birtokokból. Ezt a törvényjavaslatot a duma elé fogják terjeszteni, ha majd összeül. Azt remélik, hogy ezzel paraszti szavazatokhoz jutnak.

Röviden ez a kormány kampányának a terve. Mint látjuk, szó sincs arról, hogy még a duma összeülése előtt önként alkotmányt ajánl fel, noha az alkotmányos-demokraták némileg reménykednek ebben. Az egyik fő kérdés, amely megvitatásra kerül az alkotmányos-demokraták szerdai kongresszusán az, hogy milyen magatartást tanúsítson a párt abban az esetben, ha az alkotmányt megadják a duma megnyitásakor vagy előtte: hajlandónak mutatkozzék-e a párt ebben az esetben arra, hogy dolgozzon a dumában, vagy ragaszkodjon ahhoz, hogy általános választás útján hívjanak össze alkotmányozó gyűlést.

Az önkényuralom hívei azt remélik, hogy a kormány részéről tervbevett engedmények következtében végre megszűnik az alkotmányért folyó mozgalom anélkül is, hogy kiterjesztenék a választójogot és törvényhozói jogokat adnának a dumának, a jelek azonban azt mutatják, hogy ez a remény aligha fog teljesülni.“

Igen, a kormány „kampány-terve" világos. S mindazok számára, akik nem elvakultak, világos a kormánnyal *alkudozó* alkotmányos-demokrata uraságok „kampánya" is. Csak az a baj, hogy mozgolódik a munkásosztály, mégpedig annyira, hogy Vitte úrék és az alkotmányos-demokrata uraságok minden ravasz terve füstbemegy.

„Proletarij" 23. sz.
1905 október 31 (18).

AZ OROSZORSZÁGI HELYZET KIÉLEZŐDÉSE

Ezzel a címmel a „Vossische Zeitung“ című liberális berlini lapban a következő érdekes közlemény jelent meg.

„Feltartóztathatatlan erővel haladnak előre az események a cárok birodalmában. Minden elfogulatlan szemlélő számára világos, hogy sem a kormány, sem bármely ellenzéki vagy forradalmi párt nem ura a helyzetnek. Az oly korán elhúnyt Trubeckoj herceg és más főiskolai professzorok hiába próbálták letéríteni az orosz diákságot arról a veszélyes útról, amelyen megindult, amikor elhatározta, hogy az egyetemeket politikai népgyűlések színterévé változtatja. A diákok lelkesen és kegyelettel adóztak Trubeckoj emlékének, tömegesen kísérték ki a temetőbe földi maradványait, temetését impozáns politikai tüntetéssé változtatták, — de azt a tanácsát, hogy ne engedjenek be idegen elemeket az egyetemre, nem fogadták meg. A pétervári egyetemen is, a bányászati akadémián is, a műegyetemen is hatalmas népgyűlések folynak, melyeken gyakran kevesebb a diák, mint az idegen, s amelyek kora reggeltől késő estig tartanak. Szenvedélyes, gyújtó hatású beszédeket mondanak, forradalmi dalokat énekelnek. Ezenkívül buzgón szidják a liberálisokat, különösen «felemás» mivoltuk miatt, ami, mondják, nem véletlen jellemvonása az orosz liberalizmusnak, hanem örök történelmi törvényekből következik.

Van valami mélységesen tragikus ezekben a szemrehányásokban. Történeti indokolásuk ellenére valójában már csak azért is teljesen történetietlenek, mert a liberálisoknak Oroszországban még lehetőségük sincs arra, hogy akár a legcsekélyebb felemásságot mutassák, amely valamelyest is ártalmas lenne a felszabadulásnak minden párt számára egyaránt fontos ügyére nézve. A liberálisoknak nem a tetteik, hanem a szenvedéseik akadályozzák életútjukat. A kormány éppen olyan *tehetetlen* (az eredeti szöveg kiemelése) ezekkel az eseményekkel szemben,

mint amilyen tehetetlen a munkászavargásokkal és az általános forrongással szemben. Persze lehetséges, hogy újra erős érvágást tervez, csak arra a pillanatra vár, amikor a mozgalom megérik a kozáktámadásra. De még ha erre sor kerülne is, a hatalom birtokosai közül senki sem biztos abban, vajjon nem vezet-e ez az elégedetlenség még viharosabb kitörésére. Már Trepov tábornok sem bízik a maga dolgában. Barátai előtt nem is titkolja, hogy halálraítéltnek tartja magát, és hogy semmiféle pozitív eredményt nem vár kormányzásától. Azt mondja: «Már csak a kötelességemet teljesítem, s teljesíteni fogom mindvégig.» Rosszul állhat a cári trón ügye, ha még a rendőrfőnök is ilyen következtetésekre jut. S valóban, be kell vallani, hogy Trepov minden erőfeszítése és a számtalan bizottság és konferencia lázas tevékenysége ellenére mult év óta a helyzet feszültsége nem csökkent, hanem ellenkezőleg — fokozódott. Bárhová tekint az ember, mindenütt rosszabb és veszélyesebb a helyzet, mindenütt szemmelláthatólag kiéleződtek a dolgok."

Sok igazság van ebben az értékelésben, de sok benne a liberális korlátoltság is. „A liberálisok nem mutathattak az ügyre nézve ártalmas felemásságot." Úgy? Hát mi az oka annak, hogy ezeknek a szegény liberálisoknak mégis *módjuk volt* nyiltabban és szabadabban fellépni, mint más pártoknak? Nem! A diákokat egészséges forradalmi ösztön vezérli, amelyet támogat a proletariátussal való érintkezésük, amikor igyekeznek elhatárolni magukat az alkotmányos-demokratáktól, és diszkreditálják ezeket az alkotmányos-demokratákat a nép előtt. A holnap hatalmas, világtörténelmi csatákat tartogat számunkra, melyeket a szabadságért kell megvívnunk. Meglehet, hogy a szabadság harcosai nem egy vereséget fognak még elszenvedni. A vereségek azonban csak még jobban felrázzák a munkásokat és a parasztokat, csak még jobban elmélyítik és kiélezik a válságot, még félelmesebbé teszik a szabadság ügyének elkerülhetetlen végső győzelmét. S mi minden erőnket latba vetjük, hogy ehhez a győzelemhez ne férkőzhessenek hozzá a monarchista földesúri liberalizmus burzsoá vérszopói, hogy ebből a győzelemből ne elsősorban a nagyburzsoá urak húzzanak hasznot, mint nemegyszer történt Európában. Minden erőnket latba vetjük, hogy a munkásoknak és parasztoknak ezt a győztes csatáját győzedelmesen végigharcoljuk az önkényuralom, a

monarchia, a bürokrácia, a szoldateszka, a jobbágyrendszer összes gyűlölt intézményeinek teljes megsemmisítéséig. Csak az ilyen győzelem ad igazi fegyvert a proletariátus kezébe, — s akkor majd lángra gyújtjuk Európát, hogy az orosz demokratikus forradalmat az európai szocialista forradalmi átalakulás előjátékává tegyük.

„Proletarij" 23. sz.
1905 október 31 (18).

MEGJEGYZÉSEK „A BRIT MUNKÁSMOZGALOM ÉS A TRADE-UNIONOK KONGRESSZUSA" CÍMŰ CIKKHEZ[109]

1

Ez a dolog a következőképpen történt. A Taff-Vale-i* vasútvonal igazgatósága be akarta hajtani a vasutas-szakszervezeten azt a kárt, amely a sztrájk miatt érte a vasúttársaságot. A burzsoá bírák a munkások kétségbeesett ellenállása ellenére megítélték a tőkéseknek a kártalanítást! Ha a munkásszervezeteket arra ítélik, hogy megtérítsék a tőkés uraknak a sztrájk következtében elszenvedett kárukat, ez tulajdonképpen a sztrájkszabadság megsemmisítését jelenti. A burzsoázia előtt lakájmódra hajbókoló bírák értenek hozzá, hogy semmivé változtassák még az alkotmányban biztosított szabadságjogokat is, ha a munka és a tőke közti harcról van szó.

2

Az angol munkásmozgalom sajnos még jó sokáig azzal fenyeget, hogy szomorú példája lesz annak, hogy a munkásmozgalom elszakadása a szocializmustól szükségképpen a mozgalom elsekélyesedéséhez és elpolgáriasodásához vezet.

„Proletarij" 23. sz.
1905 október 31 (18).

---

* — Taff-völgyi. — *Szerk.*

ERŐEGYENSÚLY[110]

1) Az eredmény mindeddig (október 30 (17), hétfő) az, hogy az erők egyensúlyban vannak, mint már rámutattunk erre *a „Proletarij" 23. számában.*

2) A cárizmusnak *már nincs ereje* — a forradalomnak *még nincs ereje* a győzelemhez.

3) Ebből óriási ingadozás származik. Ijesztően, gigantikus mértékben fokozódnak a forradalmi jelenségek (sztrájkok, tömeggyűlések, barikádok, közbiztonsági bizottságok, a kormány teljes megbénulása etc.*)

— másrészt nincs határozott megtorlás. *A katonaság ingadozik.*

4) Az udvar ingadozik („Times" és „Daily Telegraph"[111]): diktatúra vagy alkotmány.

Az udvar ingadozik és *várakozó álláspontra helyezkedik.* Tulajdonképpen helyes taktika ez részéről: az erőegyensúly arra kényszeríti, hogy várjon, *mert a hatalom az ő kezükben van.*

A forradalom odáig fejlődött, hogy *az ellenforradalomra nézve nem előnyös a támadás, az előnyomulás.*

Nekünk, a proletariátusnak, a következetes forradalmi demokratáknak *ez még kevés.* Ha nem emelkedünk még egy lépcsőfokkal feljebb, ha nem birkózunk meg az önálló előnyomulás feladatával, ha nem törjük meg a cárizmus erejét, nem romboljuk le tényleges hatalmát — akkor a forradalom felemás lesz, akkor *a burzsoázia az orránál fogva vezeti majd a munkásokat.*

5) Úgy hírlik, elhatározták, hogy megadják *az alkot-*

* et cetera — stb. — *Szerk.*

mányt. Ha így van, akkor ezek szerint a cár számol 1848 és más forradalmak tanulságaival: alkotmányozó gyűlés *nélkül*, az alkotmányozó gyűlés összehívása *előtt*, az alkotmányozó gyűléstől *függetlenül* alkotmányt kell *adományozni*. Milyen alkotmányt? A (cárra nézve) legjobb esetben — kadet-alkotmányt.

Mit jelent ez? Az alkotmányos-demokraták eszményének megvalósulását, a forradalom átugrását. A nép becsapását, mert *mégsem lesz* teljes és reális választási szabadság.

Nem ugorhatná át a forradalom ezt az *adományozott* alkotmányt?

A megírás ideje: 1905 október 17 (30).

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A SZOCIÁLDEMOKRATA ARANYOS

Sztarover elvtárs, akit az „Oszvobozsgyenyije" üdvözölt, az új „Iszkrá"-ban tovább veri a mellét, szánva-bánva azokat a bűneit, amelyeket azzal követett el, hogy (oktalanságból) közreműködött a régi „Iszkrá"-ban. Sztarover elvtárs nagyon hasonlít Csehov „Aranyos" c. elbeszélésének hősnőjéhez. Aranyos előbb egy mulatókert tulajdonosával élt, s ekkor így beszélt: most Ványicskával komoly darabokat mutatunk be. Azután egy fakereskedővel élt, s így beszélt: Vászicskával együtt fel vagyunk háborodva, milyen drága lett a fa. Végül egy állatorvossal élt, s így beszélt: Kolicskával lovakat gyógyítgatunk. Így tesz Sztarover elvtárs is. „Mi Leninnel" szidtuk Martinovot. Most „Martinovval" szidjuk Lenint. A drága szociáldemokrata aranyoska! holnap vajjon kinek fog a nyakába borulni?

A megírás ideje: 1905 október.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

P. B. AKSZELROD „A NÉPI DUMA ÉS A MUNKÁSKONGRESSZUS“ CÍMŰ BROSÚRÁJÁRÓL

BROSÚRA-TERVEZET[118]

P. B. Akszelrod „A népi duma és a munkáskongresszus“ című kis brosúrájával kapcsolatban megjegyzendő:

Ez a brosúra *valamennyi* iszkrás ostobaság prototípusa: a párhuzamos parlamenté is, az alkotmányos-demokratákkal való megegyezésé is.

Nagyjában és egészében *parlamentesdi* minden vonalon: a népi dumában is, — a kadetokkal való megegyezésben is, — a „munkáskongresszus“ parlamentszerű értelmezésében is, melyet „Lassalle-ból vett“ példákkal tűzködnek teli (noha Lassalle *alkotmányos* államban tevékenykedett, több mint tíz évvel *az után*, hogy a forradalom kivívta az alkotmányt).

Kuriózumok halmaza: „a pártunk és a liberális szervezetek közti komoly tárgyalások és egyezmények“ „elsősorban és főként“ (13. old.) *akciókon* alapulnak. Dehát miféle akciókon?

P. B. Akszelrod elvtárs vagy három évet késett! Hát *politikai párttal* kötendő egyezmény ez? Ezek szolgálatok — s mindenekelőtt technikai szolgálatok —, amelyek 3 évvel ezelőtt elégségesek voltak.

(1) anyagi eszközök . . .
(2) helyiségek . . .
(3) *jegyver* „szerzés“
(4) a társadalmi intézmények befolyásolása,
(5) a közigazgatási és katonai kapcsolatok felhasználása a nyilt politikai fellépés érdekében.

„Iskolai pedagógia“: ha nem is sikerül a *népi duma* és a *munkáskongresszus* összehívása (12. old.), *„akkor sem lesz hiábavaló az agitációs és szervező munka“.* Összehasonlítani a felkeléssel: *„hiábavalónak“* bizonyulhat-e ott a szervező munka? Nem. S az agitációs munka? Nem, mert a felkelés folyik, a felkelés realitás. A *népi duma* viszont komédia, fantóm, frázis.

Gügyögés a munkásokkal.

7. old.: „alkotmányozó *népi* gyűlés, vagyis valóban „népi duma“

{egyáltalán nem *„vagyis“* és egyáltalán nem „valóban“}

(7. old.) A népi duma „kötelességei“

I° 1) „követelje az Állami Dumától, hogy hívja össze az alkotmányozó gyűlést, és hogy nyilvánítsa (? — és?) magát illetéktelennek, nem lévén joga a működésre“

2) ~ " ~

!! ha-ha! hát az alkotmányozó gyűlés összehívásának „joga“?

II° 3) „hogy a lakosság összes demokratikus rétegeinek központja és akaratuk kifejezője legyen (7. old.) és szervezze ezeknek a rétegeknek a kormány és szövetségesei elleni védekező és támadó akcióit“.

Összehasonlítani ezt a badarságot az ideiglenes forradalmi kormánnyal mint a felkelés szervével.

Értelmetlen szóáradat és forradalmi realitás.

A felkelés nehézsége = a Mont Blanc megmászása.

A „népi duma“ megvalósításának nehézsége az önkényuralom körülményei között = a Mont Blanc tetejére felrepülni.

Megjegyzendő, hogy megerősítést nyert Központi Bizottságunknak az a véleménye, amelyet röpiratában fejtett ki: az „Iszkra“ terve teljesen külföldi kiagyalás. Akszelrod *igyekszik más nézetre bírni* a hozzá írt levél íróját, aki (a) (6. old.) kételkedik abban, hogy a népi duma és a munkáskongresszus jelszava nagy tömegeket ragad magával; (b) (14. old.) megindokolta az „aktív bojkott“ politikáját (15. old. és 14. old. in fine*).

Az aktív bojkott politikáját Akszelrod
„reakciósnak és utópikusnak“ tartja
— reakció? — a szociáldemokraták konferenciája + az „Oszvobozsgyenyije“ már eldöntötte ezt a kérdést. Koalíció a fekete százakkal? — a „Moszkovszkije Vedomosztyi“ és a „Novoje Vremja“ félelme.
— utópia? Kétféle „utópia“: *a fegyveres felkelés* és *a parlamentesdi játék*.
Hogy melyik *valósul meg* — azt az általános sztrájk és az Oroszországban mindenütt folyó utcai harcok mutatják.

„*A liberális demokrácia központi szervezeteivel*“ való „szerződéskötés“, „megegyezés“ eszméje (7. old.) egészen zavaros.
Teljesen képtelen különválasztani a *forradalmi* demokráciát és rámutatni a vele kötendő *politikai* megegyezés *konkrét* jelszavaira. P. B. Akszelrodnál csak oszvobozsgyenyista jelszavak szerepelnek.

A „munkáskongresszust“ illetőleg.
A III. kongresszus: a nyilt fellépést fel kell használni arra, hogy kiépítsük *a párt* támaszpontjait[113].
(Világos és pontos.)
P. B. Akszelrodnál semmi sem világos.
Országos munkáskongresszus sans phrase**
(3. old.) — vagy „*frázis*“?
Quid est?***

* — végén. — *Szerk.*
** — frázis nélkül. — *Szerk.*
*** — Mi ez? — *Szerk.*

Az lesz a legjobb, ha *két kongresszus* lesz:
1) egy *„általános kongresszus“* (4. old.)
2) egy *„szociáldemokrata kongresszus“* („az egész párt megreformálása céljából, amelyen részt vennének az általános kongresszusnak azok a tagjai, akik egyetértenek programmunkkal, plusz pártszervezeteink képviselői“. 4. old.).
?

A Lassalle-féle üggyel való összehasonlítás egészen értelmetlen: 1) akkor már volt *alkotmány*. 2) Akkor *nyiltan* beszéltek Lassalle-lal, s ő is *nyiltan* beszélt. 3) Akkor az Allgemeiner Deutscher Arbeiter-Verein* megalakulása ürügy volt arra, hogy a „munkásöntevékenységet“ *felhasználják* a szociáldemokrata munkáspárt *ellen*.

A megírás ideje: 1905 október.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

* — Általános Német Munkásszövetség. — *Szerk.*

A FORRADALMI HADSEREG OSZTAGAINAK FELADATAI

1. Önálló katonai akciók.
2. A felkelt tömeg vezetése.

Az osztagok bármilyen létszámúak lehetnek, két-három embertől kezdve.

Az osztagoknak maguknak kell felfegyverkezniök, ki mivel tud (puska, revolver, bomba, kés, boxer, bot, petróleumos rongy gyujtogatáshoz, kötél vagy kötélhágcsó, lapát barikádépítéshez, robbantószer, szöges dróttkerítés, szögek (a lovasság ellen) stb. stb.). Semmi körülmények közt sem szabad másoktól, felülről, kívülről várni segítséget, hanem mindent egyedül kell megszereznünk.

Az osztagoknak lehetőleg egymáshoz közellakó vagy gyakran, meghatározott órában rendszeresen találkozó emberekből kell alakulniok (jobb, ha ilyenekből is, olyanokból is, mert a rendszeres találkozásokat megszakíthatja a felkelés). Az a feladatuk, hogy úgy intézzék a dolgot, hogy a legválságosabb pillanatokban, a legváratlanabb körülmények között is összegyűlhessenek. Ezért minden osztagnak előre ki kell dolgoznia az együttes akció formáit és módszereit: jelek az ablakon stb., hogy könnyebben megtalálják egymást; megállapodás szerinti kiáltások vagy füttyjelek, hogy tömegben is felismerjék az elvtársakat; megállapodás szerinti jelek éjszakai találkozás esetére stb. stb. Minden energikus ember 2—3 társával egész sor ilyen szabályt és módszert tud kidolgozni, ezeket aztán össze kell állítani, meg kell tanulni, alkalmazásukat be kell gyakorolni. Nem szabad elfelejteni, hogy 99% szól amellett, hogy az események meglepetésszerűen következ-

nek majd be, és szörnyen nehéz körülmények között kell majd egyesülni.

Az osztagok még fegyver nélkül is igen komoly szerepet játszhatnak, ha 1) vezetik a felkelt tömeget; 2) kedvező alkalom esetén megtámadnak egy-egy rendőrt, csapatától véletlenül lemaradt kozákot (a moszkvai eset) stb. s elveszik tőlük a fegyvert; 3) megmentenek elfogottakat vagy sebesülteket, ha a rendőrök egész kevesen vannak; 4) felmásznak a padlásokra, a legfelső emeletekre stb. és kövekkel dobálják, forró vízzel stb. öntik le a katonaságot. Egy energikus, szervezett és összetartó osztag hatalmas erő. Semmiesetre sem szabad az osztag megalakításáról lemondani vagy elodázni megalakulását azzal az ürüggyel, hogy nincsenek fegyverek.

Az osztagok között lehetőleg előre ki kell osztani a funkciókat, olykor előre meg kell választani az osztag vezetőjét, parancsnokát. Persze oktalanság volna holmi rangosztogatást játszani, de nem szabad megfeledkezni az egyöntetű vezetés, a gyors és határozott cselekvés óriási fontosságáról. Határozottság, lendületes támadás — a siker háromnegyed része.

Az osztagoknak megalakulásuk után azonnal, vagyis már most hozzá kell fogniok a mindenre kiterjedő munkához, s nem pusztán az elméleti munkához, hanem feltétlenül a gyakorlati munkához is. Az elméleti munkához számítjuk a hadtudomány tanulmányozását, a katonai kérdésekkel való megismerkedést, katonai kérdésekről szóló előadások tartását, katonák (tisztek, altisztek stb. stb., egészen a katonaviselt munkásokig) meghívását megbeszélésekre; az utcai harcról szóló illegális röpiratok és ujságcikkek olvasását, elemzését és megtanulását stb. stb.

A gyakorlati munkához, ismételjük, haladéktalanul hozzá kell látni. A gyakorlati munka előkészítő akciókra és hadműveletekre oszlik. Az előkészítő akciókhoz tartozik mindenféle fegyver és lőszer szerzése, utcai harcok számára alkalmas helyen fekvő lakások keresése (amelyek alkalmasak a felülről való harcra, bombák vagy kövek stb. elraktározására vagy maró savak elhelyezésére, amelyekkel majd le lehet önteni a rendőröket stb. stb. és

amelyek alkalmasak a vezérkar elhelyezésére, hírek gyüjtésére, üldözöttek rejtegetésére, sebesültek elhelyezésére stb. stb.). Az előkészítő munkához tartoznak még a sürgős felderítési, nyomozási feladatok: a börtönök, rendőrőrszobák, minisztériumok stb. tervrajzának megszerzése, állami hivatalok, bankok stb. munkabeosztásának, őrzésük körülményeinek felderítése, lehetőleg olyan összeköttetések teremtése, amelyek hasznosak lehetnek (rendőrségi, bank-, bírósági, fogházi, postai, távirdai alkalmazottak stb.), fegyverraktárak, a város összes fegyverkereskedései stb. hollétének megállapítása. Munka van itt bőven, mégpedig olyan, amelyben óriási szolgálatokat tehet mindenki, még az is, aki teljesen alkalmatlan az utcai harcra, sőt teljesen gyenge emberek, asszonyok, gyermekek, öregek stb. is. Igyekezni kell máris okvetlenül és feltétlenül osztagokba tömöríteni mindazokat, akik részt *akarnak* venni a felkelés ügyében, mert *nincs* és nem is lehet olyan ember, aki ha dolgozni akar, ne tehetne óriási szolgálatokat az ügynek, még akkor is, ha nincs fegyvere, még akkor is, ha egyénileg alkalmatlan a harcra.

Továbbá, a forradalmi hadsereg osztagainak semmiesetre sem szabad csupán az előkészítő munkálatokra szorítkozniok, hanem mielőbb át kell térniök a hadműveletekre, hogy 1) a harci erőket gyakorlatoztassák; 2) az ellenség gyenge pontjait kipuhatolják; 3) részleges csapásokat mérjenek az ellenségre; 4) a foglyokat (letartóztatottakat) kiszabadítsák; 5) fegyvereket szerezzenek; 6) a felkeléshez szükséges anyagi eszközöket megszerezzék (állami pénzek elkobzása) stb. stb. Az osztagoknak mindjárt meg lehet s meg is kell ragadniok minden kedvező alkalmat az eleven munkára, semmiesetre sem halogatva a dolgot az általános felkelésig, mert *tűzben* való felkészülés nélkül nem lehet megszerezni a felkelésre való felkészültséget sem.

Természetesen semmiben sem jó a szélsőség; minden, ami üdvös és hasznos, ha túlzásba viszik, rosszá és károssá válhat, sőt bizonyos határon túl okvetlenül azzá válik. A rendszertelen, elő nem készített kis terror, ha túlzásba viszik, csak az erők szétdarabolásához és elpocsékolásához vezethet. Ez így van, és erről természetesen nem szabad

megfeledkeznünk. Másrészt viszont semmiesetre sem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy most *már kiadtuk* a felkelés jelszavát, a felkelés már *megkezdődött*. Kedvező feltételek mellett minden forradalmárnak nemcsak joga, hanem egyenesen kötelessége megindítani a támadást. Kémek, rendőrök, csendőrök megölése, rendőrőrszobák felrobbantása, letartóztatottak kiszabadítása, állami pénzek elkobzása a felkelés céljaira, — már mindenütt folynak ilyen műveletek, ahol csak fellángol a felkelés, Lengyelországban is, a Kaukázusban is, és a forradalmi hadsereg minden osztagának azonnal készen kell állnia ilyen műveletekre. Minden osztag gondoljon arra, hogy ha ma elszalasztja az ilyen műveletre kínálkozó kedvező alkalmat, akkor ez az osztag a *megbocsáthatatlan tétlenség*, a passzivitás bűnébe esik — márpedig ez a legnagyobb bűn, amelyet a felkelés korszakában egy forradalmár elkövethet, a legnagyobb szégyen mindenkire nézve, aki nemcsak szóban, hanem valóban szabadságra törekszik.

Ezeknek az osztagoknak összetételére vonatkozólag a következőket mondhatjuk. A kívánatos taglétszámot és a funkciók elosztását a tapasztalat fogja megmutatni. Magunknak kell hozzálátnunk e tapasztalat megszerzéséhez és nem szabad máshonnan várni útmutatást. Természetesen meg kell kérni a helyi forradalmi szervezetet, hogy küldjön előadások, megbeszélések, tanácsadás céljából egy-egy forradalmár katonát, de ha ilyen nincs, akkor haladéktalanul és okvetlenül magunknak kell ezt elvégeznünk.

Ami a pártok szerinti megoszlást illeti, az egy párthoz tartozók természetesen szívesebben egyesülnek egy osztagba. De nem szabad feltétlenül megakadályozni azt, hogy más pártok tagjai is belépjenek az osztagokba. Éppen itt kell megvalósítanunk a szocialista proletariátus és a forradalmi demokrácia egyesítését, gyakorlati megegyezését (természetesen anélkül, hogy bármiféle pártokat egybeolvasztanánk). Aki harcolni akar a szabadságért és tettekkel bizonyítja be, hogy készen áll erre, azt a forradalmi demokraták közé lehet sorolni s arra kell törekedni, hogy együttműködjünk vele a felkelés előkészítése érdekében (természetesen akkor, ha teljes bizalommal lehetünk

e személy vagy csoport iránt). Valamennyi többi „demokratát“ teljesen külön kell választani mint quasi*-demokratákat, mint liberális fecsegőket, akikre nem szabad támaszkodni, s akik iránt forradalmárnak bizalommal viseltetni bűn.

Természetesen kívánatos az osztagok egymás közti egyesítése. Rendkívül hasznos, ha kidolgozzuk az együttes cselekvés formáit és feltételeit. De semmiesetre sem szabad eközben abba a túlzásba esnünk, hogy bonyolult terveket, általános sémákat gyártunk és vaskalapos elképzelések kedvéért feláldozzuk az eleven lehetőségeket stb. A felkelésre elkerülhetetlenül olyan feltételek között fog sor kerülni, amikor a szervezetlen elemek ezerszer többen lesznek a szervezetteknél; elkerülhetetlenek lesznek az olyan esetek, amikor ott, helyben, két embernek, egynek kell cselekednie, — és fel kell készülnünk arra, hogy a magunk kockázatára és veszélyére cselekedjünk. A halogatás, civakodás, huzavona, határozatlanság vesztébe viszi a felkelés ügyét. A legnagyobb határozottság, a legnagyobb erély, minden alkalmas pillanat azonnali kihasználása, a tömegek forradalmi szenvedélyének azonnali lángralobbantása, határozottabb és a leghatározottabb cselekedetekre való irányítása — ez a forradalmár legelső kötelessége.

Pompás katonai akció a fekete százak elleni harc: *oktatás* és tűzkeresztség a forradalmi hadsereg katonái számára, és óriási hasznot hajt a forradalomnak. A forradalmi hadsereg osztagainak azonnal tanulmányozniok kell, hogy kikből, hol és miképpen verődnek össze a fekete századok, azután pedig nem szabad pusztán elveink hirdetésére szorítkozniok (ez hasznos, de egymagában véve még kevés), hanem fegyveres erővel is fel kell lépniök, ütniök-verniök kell a fekete százakat, meg kell ölniök őket, fel kell robbantaniok hadiszállásaikat stb. stb.

A megírás ideje: 1905 október vége.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

---

* — ál. — *Szerk.*

LIBERÁLIS REMÉNYEK A DUMÁVAL KAPCSOLATBAN

A liberálisok igyekeznek optimista hangulatot kelteni a közvéleményben a duma összetételét illetőleg. A „Frankfurter Zeitung" tudósítója ezt írja Pétervárról október 14-én: „Ha megvizsgáljuk a választásokat megelőző, most folyó előkészítő gyűlések eredményeit, arra a következtetésre jutunk, hogy a duma összetétele korántsem lesz olyan rossz, mint eleinte hittük. Már most bizonyos fokú valószínűséggel megjósolható, hogy a tulajdonképpeni konzervatív elemek aligha fogják kitenni a duma felét. A *mérsékelt liberálisoknak* és a *liberálisoknak* van a legtöbb kilátásuk arra, hogy megválasztják őket, a radikálisoknak ellenben jóval kedvezőtlenebbek a kilátásaik, noha viszonylag azok is jónak mondhatók ahhoz képest, hogy a radikálisok milyen pesszimista szemmel nézték a jövőt még augusztusban is. Aligha férhet kétség ahhoz, hogy a radikálisoknak nem lesz túlságosan gyenge képviseletük a dumában. Csak az a kérdés, mennyire sikerül magukkal vonniok a liberálisokat és a mérsékelt liberálisokat, mert csak abban az esetben van biztosítva az alkotmányozó gyűlés, ha ez a három elem egy blokkba tömörülve fog fellépni a konzervatív mag ellen."

Radikálisokon kétségkívül a kadetokat kell érteni. Pétervári képviselőjelöltjeik: Nabokov, Kedrin, Vinaver. A „mérsékelt liberálisokat" nem határozza meg pontosabban a tudósító, de jelöltjeik között megemlíti Fjodorovot („tulajdonképpen" konzervatív, „de éppúgy támogathatnák a liberálisok is"!) és Nyikityint (jobboldali, s ugyanakkor mérsékelt-liberális jelölt).

Szóval az alkotmányozó gyűlés „biztosítva" van, ha

a liberálisok és a mérsékelt liberálisok egyaránt alávetik magukat a „radikális“ oszvobozsgyenyista vezetésnek... Most már aztán igazán „szalmaszálba“ kapaszkodnak a liberális optimisták. De az a legfurcsább, hogy vakságukban még azt sem látják, hogy ha az Állami Duma többsége az alkotmányozó gyűlésre szavaz is, valójában még ez sem az alkotmányozó gyűlést „biztosítja“, hanem csak az alkotmányozó gyűlésért folyó elszánt forradalmi harcot. A kadet urak egyszerre két tehenet akarnak megfejni: az önkényuralmat is (legális ellenzék a legális dumában) és a forradalmat is („feltörtük az ugart“ az alkotmányozó gyűlés számára).

A megírás ideje: 1905 október vége.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ XVI. köt. 1931.

A FORRADALOM ELSŐ GYŐZELME

Genf, november 1 (október 19).

Hétfőn, a késő esti órákban a távíró szétröpítette Európában az október 17-i cári kiáltvány hírét. „Győzött a nép. A cár kapitulált. Az önkényuralom nem létezik többé" — jelentette a *„Times"* tudósítója. Másképpen fejezték ki gondolataikat az orosz forradalom távoli barátai, akik a következő táviratot küldték Baltimore-ból (Észak-Amerika) a „Proletarij"-nak: „üdvözöljük önöket az orosz forradalom első nagy győzelme alkalmából."

Az eseményeknek ez az utóbbi megítélése kétségkívül sokkal helyesebb. Teljes joggal ülhetünk diadalt. Az, hogy a cár engedett, valóban igen nagy győzelme a forradalomnak, ez a győzelem azonban még korántsem dönti el teljesen a szabadság ügyének sorsát. A cár még korántsem kapitulált. Az önkényuralom még egyáltalán nem szűnt meg. Csak visszavonult, átengedte a terepet az ellenségnek, visszavonult egy rendkívül komoly ütközet során, de még korántsem zúzták szét, újból összegyűjti erőit, s a forradalmi népnek még sok igen komoly harci feladatot kell megoldania ahhoz, hogy igazi és teljes győzelemre vigye a forradalmat.

Október 17-e úgy vonul be a történelembe, mint az orosz forradalom egyik nagy napja. Az az egész népet magával ragadó sztrájk, amelyhez fogható még nem volt a világon, elérte csúcspontját. A proletariátus hatalmas karja a hősies szolidaritás hevében Oroszország minden pontján a magasba lendült, s megállította az egész ipari, kereskedelmi és állami életet. Az ország vihar előtti csendbe dermedt. Majd ebből, majd abból a nagyvárosból

érkeztek riasztóbbnál riasztóbb hírek. A katonaság ingadozott. A kormány tartózkodott a megtorlástól, a forradalmárok nem kezdtek komoly nyilt támadást, a felkelés azonban mindenütt elemi erővel tört utat magának.

S a cári kormány az utolsó pillanatban engedett, mert felismerte, hogy a robbanás elkerülhetetlen, hogy már semmiképpen sem arathat teljes győzelmet, ellenben könnyen, nagyon könnyen megtörténhet, hogy teljes vereséget szenved. „Előbb vérontás lesz, azután alkotmány" — jelentette ki Trepov a hírek szerint. Abban, hogy az alkotmány elkerülhetetlen, még ha el is nyomják a mostani felkelést, már senki sem kételkedhetett. S a kormány úgy gondolta, hogy jobb, ha nem kockáztat meg egy komoly és általános vérontást, mert a nép győzelme esetén a cári hatalmat teljesen elsöpörnék.

Egészen kis részét ismerjük csupán azoknak a híreknek, amelyek hétfőn, október 17-én a kormány kezében összefutottak, s arra kényszerítették, hogy kitérjen a kétségbeesett harc elől és engedjen. A helyi és központi hatóságok minden erőfeszítése arra irányult, hogy megakadályozzák a felkelés félelmetes növekedéséről beszámoló hírek közlését, vagy pedig megnyirbálják ezeket a híreket. De még az európai sajtóba bejutott szűkszavú, esetleges jellegű, megnyirbált anyag is elég ahhoz, hogy semmi kétségünk se legyen afelől, hogy ez valódi felkelés volt, amely alkalmas arra, hogy halálos félelemmel töltse el a cárt és a cári minisztereket.

A cárizmus és a forradalom ereje egyensúlyba került, írtuk egy héttel ezelőtt az oroszországi politikai sztrájkról érkezett legelső hírek alapján. A cárizmus már nem tudja elfojtani a forradalmat. A forradalom még nem tudja eltaposni a cárizmust. Ilyen egyensúlyi helyzetben azonban minden késlekedés óriási veszélyt jelentett a cárizmusra nézve, mert a késlekedés múlhatatlanul megingatta volna a katonaság sorait.

Lángralobbant a felkelés tüze. Szerte Oroszországban már mindenütt folyt a vér. Revaltól Odesszáig, Lengyelországtól Szibériáig verekedett a nép a barikádokon. Néhány kisebb összetűzés alkalmával győzött a katonaság, ugyanakkor azonban egy új, eddig még nem tapasz-

talt jelenségről kezdtek érkezni hírek, amely világosan mutatja az önkényuralom *katonai* tehetetlenségét. Ezek a hírek arról szóltak, hogy a cári csapatok *tárgyalásokat* folytatnak a felkelőkkel (Harkov), hogy a csapatokat *kivonták* egyes városokból (Harkov, Reval), mert ez volt a nyugalom helyreállításának *egyetlen* eszköze. A felkelő néppel folytatott tárgyalások, a katonaság kivonása, ez — a vég kezdete. Ez minden okfejtésnél jobban mutatja, hogy a katonai hatóságok a legnagyobb bizonytalanságban érezték magukat. Ez azt mutatja, hogy a katonaság soraiban valóban ijesztő méreteket öltött az elégedetlenség. Egyes hírek és értesülések a külföldi sajtóba is beszivárogtak. Kievben letartóztatták azokat a katonákat, akik megtagadták a tüzelést. Lengyelországban is voltak ilyen esetek. Odesszában a gyalogságot a kaszárnyákban tartották, nem merték kivinni az utcára. Pétervárott is nyilvánvalóan megindult az erjedés a flottában, s közölték, hogy a gárda teljesen megbízhatatlan. A fekete-tengeri flottáról viszont mindeddig nem lehet megtudni a tényleges igazságot. Már október 17-én közölték a táviratok, hogy makacsul tartja magát az a hír, hogy ez a flotta ismét forrong, hogy a hatóságok minden egyes táviratot elfognak, s minden követ megmozgattak, hogy megakadályozzák az eseményekről szóló hírek terjedését.

Ha mindezeket a töredékes közleményeket összevetjük, feltétlenül arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az önkényuralom tisztán katonai szempontból is kétségbeejtő helyzetbe került. A részleges fellobbanásokat még elfojtotta, katonasága hol itt, hol ott még bevett barikádokat, de ezek a részleges összecsapások csak felszították a szenvedélyeket, csak fokozták a felháborodást, csak közelebb hozták az erősebb, általános kirobbanást, s éppen ettől félt a katonaságban már nem bízó kormány.

Az ellenség nem bocsátkozott komoly ütközetbe. Az ellenség visszavonult, átengedte a terepet a forradalmi népnek, — visszavonult egy újabb hadállásba, amelyet erősebbnek hisz, s azt reméli, hogy itt majd megbízhatóbb erőket toboroz össze, maga köré tömöríti őket, bátorságot önt beléjük és kiválasztja a legjobb időpontot a támadásra.

Az európai burzsoá sajtó aránylag „elfogulatlan" be-

számolóinak egész sora megerősíti október 17-e nagy napjának ezt az értékelését.

Az európai burzsoázia egyrészt megnyugodva sóhajt fel. A cári kiáltvány igazi alkotmányt ígér: a dumát törvényhozói jogokkal ruházzák fel, egyetlen törvény sem léphet érvénybe a nép képviselőinek jóváhagyása nélkül, bevezették a miniszteri felelősséget, megadták a polgári szabadságjogokat: a személyi sérthetetlenséget, a lelkiismereti, szólás-, gyülekezési és egyesülési szabadságot. S a tőzsde siet, hogy kifejezze fokozott bizalmát az orosz pénzügyek iránt. Emelkedik az orosz értékpapíroknak az utóbbi napokban lesüllyedt árfolyama. A külföldi bankárok, akik futva menekültek a forradalmi Pétervárról, azt ígérik, hogy két hét múlva visszatérnek. Az európai burzsoázia az alkotmányt ama „békés“ kis engedmények zálogának véli, amelyek teljesen kielégítik a vagyonos osztályokat, s egyúttal megakadályozták, hogy a forradalmi proletariátus „túlságosan sok“ szabadságot nyerjen.

Másrészt azonban még a liberális burzsoáknak is látniok kell, hogy a cári kiáltvány csupán szavakból, puszta ígéretekből áll. De ki hisz most a puszta ígéreteknek? Hát nem nevetségesek ezek a személyi sérthetetlenségről és szólásszabadságról pufogtatott frázisok, amikor a börtönök még mindig zsúfolva vannak úgynevezett politikai bűnösökkel, amikor még mindig működik a cenzúra? Miféle emberek fogják végrehajtani a cár ígéreteit? Vitte kormánya, amelynek a hírek szerint tagja Kuzmin-Karavajev, Koszics és Konyi? Ez még a liberális burzsoázia kormányának sem nevezhető. Ez még csak annak a liberális *bürokráciának* a kormánya, amelyet már annyiszor maga alá gyűrt a reakciós udvari klikk. Hát azért ontotta vérét a nép a szabadságért, hogy mindent puszta ígéretekkel és szavakkal elintéző liberális bürokratákra bízza a sorsát?!

Nem, a cárizmus még korántsem kapitulált. Korántsem dőlt még meg az önkényuralom. A forradalmi proletariátusnak még sok nagy csatát kell megvívnia, s az első győzelem segítségére lesz erői tömörítésében és új harci szövetségesek toborzásában.

„Már a szabadság ügyének a sikere maga — írta a

„Times" tudósítója a kiáltvány nyilvánosságrahozatala napján — csak újabb tevékenységre ösztönzi a reakciós elemeket, s amíg a hadsereggel régi főnökei rendelkeznek, Oroszország nem biztosítható a *pronunciamento** lehetősége ellen." „Kérdéses még, hogy a forradalmi fellendülés tetőpontján tett kényszerű kormányengedmény nem ad-e jelt a forradalom újabb fokozódására." „Nem tudni, kiverték-e fellegvárából a bürokráciát, vagy csak visszavonult arcvonalbeli hadállásaiból" — mondják a burzsoá optimisták, bár a tények nyilvánvalóan azt mutatják, hogy az önkényuralom „fellegvára" még szilárdan áll.

Az engedmény kényszerű jellege aggasztja a legjobban a mérsékelt burzsoákat. Az uralmon levő francia pénzeszsák lapja, a „Temps", szörnyen felháborodott az „anarchián", s az átkok és rágalmak özönét zúdította az országos politikai sztrájk szervezőire és részvevőire. Most ez a lap, amelyet teljesen kielégítettek a cár alkotmányos ígéretei, aggódva jegyzi meg: „A cár, ahelyett hogy maga lett volna a kezdeményező, egyszerűen aláírta a liberális ellenzék «rendelkezéseit». Rossz módszer ez, amely kényszerű jellegűvé, valahogy összefüggéstelenné, ötletszerűvé teszi a következetes reformokat. Ez a módszer önmagával juttatja ellentmondásba a kormányt, s jutalomban részesíti az erőszakot. Sajnos túlságosan is nyilvánvaló, hogy az ügy valóban messzire jutott, s nem volt más kiút abból a zsákutcából, ahová a kormányt beszorították. Felejtsük hát el mielőbb, milyen jellegű volt ez a kapituláció, amikor nemcsak az alkotmányosok, a mérsékelt emberek előtt tette le a kormány a fegyvert, akiknek szavára a leginkább kellett volna hallgatnia, hanem a sztrájk, a forradalom előtt is kapitulált."

Nem, burzsoá urak, a munkások sohasem fognak megfeledkezni a cári fegyverletétel kényszerű jellegéről! A munkások sohasem fognak megfeledkezni arról, hogy csak erővel, szervezetük, egyetértésük, tömeges hősiességük erejével kényszeríthették ki a cárizmustól a szabadság elismerését a papírrongy-kiáltványon, s ki fogják kényszeríteni a valóságban is.

* — katonai puccs. — *Szerk.*

Fentebb azt mondottuk, hogy az ellenség visszavonult, s átengedte a terepet a forradalmi proletariátusnak. Most hozzá kell tennünk: erélyesen folytatják a visszavonuló ellenség üldözését. Hétfőn, október 17-én megjelent a cár kiáltványa. Kedden, október 18-án megjelent a Wolf-hírügynökség jelentése szerint az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt kiáltványa, amelyet óriási példányszámban adtak ki Pétervárott. A kiáltványban azt olvashatjuk, hogy a proletariátus harca korántsem ér véget a cári kiáltvány kiadásával. A proletariátusnak azt a taktikát kell követnie, hogy kihasználja a csapásainak hatására megadott jogokat, hogy munkásgyűléseket rendez annak a kérdésnek eldöntésére, folytassa-e a sztrájkot, hogy polgárőrséget szervez a forradalmi jogok megvédelmezésére, hogy teljes amnesztiát követel. A népgyűlések szociáldemokrata szónokai ragaszkodnak az alkotmányozó gyűlés összehívásához. A sztrájkbizottság[114] a táviratok szerint az amnesztiát és az alkotmányozó gyűlés általános és közvetlen választójog alapján történő azonnali összehívását követeli.

Pétervár munkásait forradalmi ösztönük nyomban rávezette a helyes jelszóra: a harc erélyes folytatása, az újonnan meghódított hadállások felhasználása, az előnyomulás folytatása, az önkényuralom tényleges megsemmisítése érdekében. S a harc tovább folyik. A gyűlések egyre gyakoribbakká és népesebbekké válnak. Az első győzelem felett érzett öröm és jogos büszkeség nem akadályoz meg bennünket abban, hogy tovább szervezzük erőinket a forradalom következetes végigvitele érdekében. A forradalom sikere attól függ, el tudjuk-e érni, hogy még szélesebb néprétegeket nyerjünk meg a szabadság ügyének, s hogy sikerül-e felvilágosítanunk és megszerveznünk őket. A munkásosztály az országos politikai sztrájkkal bizonyságot tett gigantikus erejéről, de a városi proletariátus elmaradott rétegei között még nem csekély munka vár ránk. Amikor megalakítjuk a munkásmilíciát — a forradalomnak ezt az egyetlen biztos támaszát —, s amikor újabb, még elszántabb harcra készülünk és fenntartjuk régi jelszavainkat, különösen nagy figyelmet kell fordítanunk a hadseregre. A cár kényszerű engedménye minden bizonnyal a hadsereg

soraiban idézte elő a legnagyobb ingadozást, s most, amikor arra törekszünk, hogy a katonák vegyenek részt a munkásgyűléseken, amikor fokozzuk az agitációt a kaszárnyákban, kiszélesítjük kapcsolatainkat a tisztekkel, a munkások forradalmi hadseregének felállítása mellett öntudatos forradalmi kádereket kell nevelnünk a katonaság soraiban is, amely tegnap még kizárólag cári katonaság volt, s most elérkezett odáig, hogy rövidesen népi hadsereggé válik.

A forradalmi proletariátusnak sikerült semlegesítenie a katonaságot azzal, hogy az általános sztrájk nagy napjaiban paralizálta. Most azt kell elérnie, hogy a katonaság teljesen a nép oldalára álljon.

A forradalmi proletariátus a városi forradalmat eljuttatta az első nagy győzelemhez. Most ki kell szélesítenie és ki kell mélyítenie a forradalom bázisát, ki kell terjesztenie a falura. Fel kell emelnie a parasztságot arra a szintre, hogy tudatosan védelmezze a szabadság ügyét, komoly intézkedéseket kell követelnie a parasztság érdekében, elő kell készítenie a falusi mozgalmat, hogy az az élenjáró városi proletariátussal karöltve megdöntse az önkényuralmat, kivívja a teljes és igazi szabadságot — ez ma az oroszországi szociáldemokrácia soron következő feladata.

A forradalom sikere azoknak a proletár- és paraszttömegeknek a nagyságától függ, amelyek harcra kelnek védelmében és befejezése érdekében. A forradalmi háború abban különbözik más háborúktól, hogy fő tartalékait az ellenség tegnapi szövetségeseinek, a cárizmus tegnapi híveinek vagy azoknak a táborából meríti, akik vakon követték a cárizmust. S az országos politikai sztrájk sikere többet mond a muzsik eszének és szívének bármiféle kiáltványok és törvények zavaros szavainál.

Az orosz forradalom éppen csak hogy fejlődésnek indult, amikor a politikai élet színpadának előterét teljesen a liberális burzsoák foglalták el, mint ahogy ezt egy évvel ezelőtt is láttuk.

A forradalom akkor állt talpra, amikor január 9-én színre lépett a városi munkásosztály.

A forradalom akkor aratta első győzelmét, amikor Oroszország valamennyi népének proletariátusa egy em-

berként talpraállt s megrengette a cári trónt, amely tengernyi nyomorúságot okozott minden népnek és mindenekelőtt minden nép dolgozó osztályainak.

A forradalom akkor fogja végleg legyőzni az ellenséget és eltörölni a föld színéről a véreskezű cár trónját, amikor a munkások újból talpra szöknek és magukkal vonják a parasztságot is.

És azután — azután is van még tartaléka az orosz forradalomnak. Elmúlt az az idő, amikor az egyes népek és államok egymástól elkülönülten élhettek. Nézzék meg: Európa már nyugtalan. Burzsoáziája zavarban van, s milliókat és milliárdokat hajlandó áldozni, csakhogy eloltsa a tűzvészt Oroszországban. Az európai katonai hatalmak uralkodói azon gondolkoznak, hogy katonai segítséget nyújtanak a cárnak. Vilmos már el is küldött néhány cirkálót és két raj torpedónaszádot, hogy megteremtse a német katonai csizma közvetlen kapcsolatát Peterhoffal. Az európai ellenforradalom kezet nyújt az orosz ellenforradalomnak.

Csak próbálja meg, próbálja meg, Hohenzollern polgártárs! Az orosz forradalomnak is van európai tartaléka. Ez a tartalék: a nemzetközi szocialista proletariátus, a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia. Az egész világ munkásai lelkes izgalommal üdvözlik az orosz munkások győzelmét, és felismerve a szocializmus nemzetközi hadseregének egyes osztagai közti szoros kapcsolatot, maguk is készülnek a döntő nagy küzdelemre.

Nem vagytok egyedül, Oroszország munkásai és parasztjai! És ha sikerül megdöntenetek, végleg legyűrnötök és megsemmisítenetek a jobbágyi, rendőri, földesúri és cári Oroszország zsarnokait, a ti győzelmetek jeladás lesz az egész világon a tőke zsarnoksága elleni harcra — a dolgozók teljes, nemcsak politikai, hanem gazdasági felszabadításáért, az emberiségnek a nyomorúságtól való megszabadításáért és a szocializmus megvalósításáért vívott harcra.

„Proletarij" 24. sz.
1905 november 7 (október 25).

A LEGÚJABB HÍREK

Genf, november 4 (október 22).

Véres Miklós „alkotmányozó“ kiáltványát számtalan újabb gyilkosság követte, amelyeket Trepov és bandája szervezett. A kozákok kegyetlenkednek, zsidópogromokat rendeznek, az imént „közkegyelemben részesített“ politikai foglyokat lelövik az utcán, a fekete százak a rendőrség segítségével fosztogatnak, — mindent megmozgattak, hogy elfojtsák a forradalmi harcot.

A cár remek szolgálatot tett a forradalmároknak, mert bebizonyította, hogy helyesen ítélték meg hazug engedményét, helyesen ítélték meg a „liberális“ kiáltvánnyal rendezett aljas komédiát. A cár maga akar újabb döntő harcot kirobbantani. Annál jobb! A szociáldemokrácia egész munkája, a proletariátus minden energiája arra fog most irányulni, hogy előkészítse a következő előretörést, hogy megsemmisítse a cárizmus szörnyetegét, amely haldoklása közben még utoljára fel akarja szítani a sötétségben élő csőcselék sötét ösztöneit. Minél jobban buzgólkodik most Trepov, annál biztosabb az egész Trepov-rendszer és az összes Romanovok teljes bukása.

Először 1925-ben jelent meg a „Vperjod“ és a „Proletarij“ összegyűjtött számai VI. kötetének mellékletében, az SzK(b)P KB Párttörténeti Intézetének kiadásában.

NYIKOLAJ ERNYESZTOVICS BAUMAN

Ma, november 3-án, távirat érkezett azzal a hírrel, hogy a cári katonaság meggyilkolta Moszkvában az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagját, N. E. Bauman állatorvost. Sírjánál tüntetést rendeztek, melyen a meggyilkolt özvegye, aki szintén pártunkhoz tartozik, beszédet mondott a népnek, s fegyveres felkelésre szólította fel. Nem áll most módunkban elesett elvtársunkról részletes életrajzi adatokat közölni. Csupán a legfontosabbakról emlékezünk meg. A 90-es években kezdett dolgozni a szociáldemokrata szervezetben Pétervárott. Letartóztatták, 22 hónapot ült a Péter-Pál erődben, majd száműzték Vjatka kormányzóságba. A száműzetésből külföldre szökött, és 1900-ban kezdettől fogva részt vett az „Iszkra" szervezésében mint e munka egyik fő gyakorlati irányítója. Többször utazott illegálisan Oroszországba. 1902 februárjában Voronyezsben letartóztatták (egy orvos jelentette fel) az „Iszkra" szervezése miatt, s a kievi börtönben ült. 1902 augusztusában megszökött a börtönből 10 szociáldemokrata társával. A második pártkongresszuson az OSzDMP moszkvai bizottságának küldötteként vett részt (álneve: Szorokin). Részt vett a Liga második kongresszusán (álneve: Szarafszkij). Azután ugyancsak a moszkvai pártbizottságnak volt a tagja. 1904 június 19-én letartóztatták és a Tagankába zárták. Valószínűleg csak a napokban engedték ki a börtönből.

Örökké élni fog a harcos emléke az oroszországi szociáldemokrata proletariátus szívében! Örökké élni fog a forradalmár emléke, aki a győzedelmes forradalom első napjaiban esett el! Legyen az a végtisztesség, amelyet a

felkelő nép haló porainak adott, a felkelés teljes győzelmének és az átkos cárizmus teljes megsemmisítésének záloga!

N. E. Bauman meggyilkolása világosan mutatja, mennyire igazuk volt a pétervári szociáldemokrata szónokoknak, akik az október 17-i kiáltványt csapdának nevezték, a kormánynak a kiáltvány közzététele utáni magatartását pedig provokációnak. Mit ér az, hogy ígérgetik a szabadságot, amíg a hatalom és a fegyveres erő a kormány kezében marad? Hát nem valóban csapda ez a „közkegyelem", ha a börtönből szabadult foglyokat a kozákok agyonlövik az utcán?

„Proletarij" 24. sz.
1905 november 7 (október 25).

KISPOLGÁRI ÉS PROLETÁRSZOCIALIZMUS[115]

Európában a különböző szocialista tanok között ezidőszerint teljesen uralomra jutott a marxizmus, a szocialista rend megvalósításáért folyó harc pedig csaknem teljesen a szociáldemokrata pártok által vezetett munkásosztály harcaként folyik. De a marxizmus tanítására támaszkodó proletárszocializmusnak ez a teljes uralma nem szilárdult meg egycsapásra, hanem csak mindenféle maradi tanok, a kispolgári szocializmus, az anarchizmus stb. ellen folytatott hosszú harc után. A marxizmus vagy harminc évvel ezelőtt még nem volt uralkodó irányzat Németországban sem, ahol tulajdonképpen a kispolgári és a proletárszocializmus között álló átmeneti, vegyes, eklektikus nézetek voltak túlsúlyban. A latin országokban, Franciaországban, Spanyolországban, Belgiumban viszont az élenjáró munkások között a proudhonizmus, a blanquizmus és az anarchizmus tanai voltak a legjobban elterjedve, amelyek nyilvánvalóan a kispolgár, nem pedig a proletár álláspontját fejezték ki.

Mi volt az oka annak, hogy a marxizmus éppen az utóbbi évtizedekben aratta ezt a gyors és teljes győzelmet? A modern társadalmak egész fejlődése mind gazdasági, mind politikai téren, s az elnyomott osztályok forradalmi mozgalmának és harcának egész tapasztalata egyre inkább igazolta a marxista nézetek helyességét. A kispolgárság hanyatlásával együtt előbb-utóbb elkerülhetetlenül el kellett halniok a különböző kispolgári előítéleteknek is, a kapitalizmus fejlődése és az osztályharc kiéleződése a kapitalista társadalmon belül pedig a legjobb agitáció volt a proletárszocializmus eszméi mellett.

Oroszország elmaradottsága természetes magyarázatot ad arra, hogy miért vertek olyan erős gyökeret hazánkban a különböző maradi szocialista tanok. Az orosz forradalmi gondolatnak az utolsó negyedszázadot felölelő története annak a harcnak története, amelyet a marxizmus a kispolgári narodnyik szocializmus ellen vívott. S noha az orosz munkásmozgalom gyors növekedése és meglepő sikerei már Oroszországban is győzelemre vitték a marxizmust, másrészt a kétségkívül forradalmi parasztmozgalom fejlődése — különösen a híres 1902. évi kisoroszországi parasztfelkelések után — az aggkori elgyengülésben szenvedő narodnyikság bizonyos fokú felélénkülését eredményezte. Az úgynevezett szociálforradalmárok egész eredeti eszmei poggyásza a divatos európai opportunizmussal (revizionizmus, bernsteinizmus, Marx-kritika) felfrissített ósdi narodnyikságból áll. Ezért foglal el központi helyet a parasztkérdés a marxistáknak akár a színtiszta narodnyikokkal, akár a szociálforradalmárokkal folytatott vitáiban.

A narodnyikság bizonyos fokig egységes és következetes tanítás volt. Tagadta a kapitalizmus uralmát Oroszországban; tagadta a gyári munkásoknak mint az egész proletariátus élharcosainak szerepét; tagadta a politikai forradalom és a burzsoá politikai szabadság jelentőségét; közvetlenül szocialista forradalmat hirdetett, amely szerinte a kisüzemi mezőgazdaságon alapuló paraszti obscsinából indul ki. Ennek az egységes tannak ma már csak töredékei maradtak meg, de hogy tudatosan eligazodhassunk a mostani vitákban, s hogy ezek a viták ne fajuljanak egymás kölcsönös szidalmazásává, mindig szem előtt kell tartanunk szociálforradalmáraink tévedéseinek közös és tősgyökeres narodnyik *alapjait*.

A jövő embere Oroszországban: a muzsik, — így vélekedtek a narodnyikok, s ez a nézet elkerülhetetlen következménye volt annak, hogy hittek az obscsina szocialista voltában, s nem hittek a kapitalizmus jövőjében. A jövő embere Oroszországban: a munkás, — így vélekedtek a marxisták, s az orosz kapitalizmus fejlődése a mezőgazdaságban és az iparban egyaránt mindinkább igazolja nézeteiket. Az oroszországi munkásmozgalom most maga kény-

szerítette ki, hogy elismerjék, a parasztmozgalom tekintetében viszont a narodnyikság és a marxizmus közti szakadék most e mozgalom különböző *értelmezésében* mutatkozik meg. A narodnyik szerint a parasztmozgalom megcáfolja a marxizmust; a parasztmozgalom éppen a közvetlen szocialista forradalmat segíti elő; a parasztmozgalom nem ismer el semmiféle burzsoá politikai szabadságot; a parasztmozgalom éppen nem a nagyüzemi, hanem a kisüzemi gazdaságból indul ki. Egyszóval a narodnyik szerint a parasztmozgalom az igazi, igazán és közvetlenül szocialista mozgalom. A narodnyikoknak a paraszti obscsinába vetett hite és a narodnyik anarchizmus tökéletesen megmagyarázza az efféle következtetések elkerülhetetlen voltát.

A marxista szerint a parasztmozgalom éppen nem szocialista, hanem demokratikus mozgalom. Oroszországban is — mint más országokban is tapasztaltuk — szükségszerű kísérője a demokratikus forradalomnak, amely társadalmi és gazdasági tartalmát tekintve polgári forradalom. A legcsekélyebb mértékben sem irányul a burzsoá rend alapjai, az árugazdaság, a tőke ellen. Ellenkezőleg, a régi, feudális, kapitalizmus előtti falusi viszonyok és a földesúri földtulajdon — a hűbéri csökevények legfőbb támaszai — ellen irányul. A mostani parasztmozgalom teljes győzelme ezért nem küszöböli ki a kapitalizmust, hanem ellenkezőleg, szélesebb talajt teremt a kapitalizmus fejlődése számára, meggyorsítja és kiélezi a tisztán kapitalista fejlődést. A parasztfelkelés teljes győzelme csak a demokratikus polgári köztársaság támaszát teremtheti meg, és itt bontakozik ki majd először igazán tiszta formájában a proletariátus harca a burzsoázia ellen.

Szóval ez az a két ellentétes nézet, amelyeket világosan meg kell értenie mindenkinek, aki tisztán akarja látni a szociálforradalmárok és a szociáldemokraták közti elvi szakadékot. Az egyik nézet szerint a parasztmozgalom szocialista mozgalom, a másik szerint demokratikus polgári mozgalom. Ebből láthatjuk, milyen tudatlanok szociálforradalmáraink, akik százszor is elismétlik (v. ö. például a „Revoljucionnaja Rosszija“ 75. számával), hogy az ortodox marxisták annakidején „teljesen ignorálták“ a

parasztkérdést (még csak tudni sem akartak róla). Ez ellen a mélységes tudatlanság ellen csak egyféleképpen lehet harcolni, azzal, hogy újra meg újra elismételjük a legelemibb igazságokat, kifejtjük a régi, következetesen narodnyik nézeteket, századszor és ezredszer is rámutatunk arra, hogy az igazi különbség nem abban rejlik, hogy kívánunk-e számolni a parasztkérdéssel vagy sem, nem abban, hogy elismerjük-e vagy ignoráljuk, hanem abban, hogy *különbözőképpen értékeljük* a mai oroszországi parasztmozgalmat és parasztkérdést. Aki azt mondja, hogy a marxisták „teljesen ignorálják" az oroszországi parasztkérdést, az először is teljesen tudatlan, mert az orosz marxisták minden főbb műve — Plehanov „Nézeteltéréseink" című írásától kezdve (amely több mint húsz évvel ezelőtt jelent meg) — főleg éppen az orosz parasztkérdésre vonatkozó narodnyik nézetek téves voltának megvilágításával foglalkozik. Másodszor: aki azt állítja, hogy a marxisták „ignorálják" a parasztkérdést, az ezzel csak azt bizonyítja, hogy ki akar térni annak a valóban elvi jelentőségű nézeteltérésnek kimerítő elemzése elől, hogy demokratikus polgári mozgalom-e a mai parasztmozgalom, vagy sem? hogy objektív jelentőségét tekintve a jobbágyrendszer csökevényei ellen irányul-e vagy sem?

A szociálforradalmárok sohasem adtak és nem is adhatnak világos és pontos választ erre a kérdésre, mert reménytelenül belezavarodnak az oroszországi parasztkérdésre vonatkozó régi narodnyik és a mai marxista felfogásba. A marxisták éppen ezért mondják a szociálforradalmárokról, hogy a kispolgárság álláspontját képviselik (a kispolgárság ideológusai), mert a parasztmozgalom értékelésében nem tudnak elszakadni a kispolgári illúzióktól, a narodnyikság fantasztikus elgondolásaitól.

Ezért kell újra meg újra elmondanunk az ábécét. Mire törekszik a mai oroszországi parasztmozgalom? Földre és szabadságra. — Mit jelent majd ennek a mozgalomnak teljes győzelme? Ha kivívta a szabadságot, megszünteti a földbirtokosok és a cári hivatalnokok uralmát az államigazgatásban. Ha kivívta a földet, a földesúri földeket átadja a parasztoknak. — Megszünteti-e a legteljesebb szabadság és a földbirtokok legteljesebb kisajátí-

tása (a földek elvétele a földbirtokosoktól) az árugazdaságot? Nem, nem szünteti meg. — Megszünteti-e a legteljesebb szabadság és a földbirtokosok legteljesebb kisajátítása az egyéni parasztgazdálkodást az obscsinaföldön vagy a „szocializált“ földön? Nem, nem szünteti meg. — Megszünteti-e a legteljesebb szabadság és a földbirtokosok legteljesebb kisajátítása azt a mély szakadékot, amely a gazdag, soklovas, soktehenes paraszt és a béres, a napszámos, vagyis a paraszti burzsoázia és a falusi proletariátus között tátong? Nem, nem szünteti meg. Ellenkezőleg, minél teljesebben szétzúzzák és megsemmisítik a legfelső (földesúri) *rendet*, annál élesebb lesz az *osztály*viszály a burzsoázia és a proletariátus között. — Mit jelent majd objektíven a parasztfelkelés teljes győzelme? Ez a győzelem tökéletesen megszünteti a jobbágyrendszer valamennyi csökevényét, de korántsem szünteti meg a burzsoá gazdálkodást, nem szünteti meg a kapitalizmust, nem szünteti meg a társadalom osztályokra, gazdagokra és szegényekre, burzsoáziára és proletariátusra tagozódását. — Miért demokratikus polgári mozgalom a mai parasztmozgalom? Azért, mert megszünteti a földbirtokosok és a cári hivatalnokok hatalmát, megteremti a demokratikus társadalmi rendet, de nem változtatja meg ennek a demokratikus társadalomnak burzsoá alapját, nem szünteti meg a tőke uralmát. — Milyen álláspontot kell elfoglalnia az öntudatos munkásnak, a szocialistának a mai parasztmozgalommal szemben? Támogatnia kell ezt a mozgalmat, a legerélyesebben segítenie kell a parasztokat, mindvégig segítenie kell nekik teljesen lerázni mind a cári hivatalnokok, mind a földbirtokosok hatalmát. De ugyanakkor meg kell magyaráznia a parasztoknak, hogy még nem elég, ha lerázzák a cári hivatalnokok és a földbirtokosok hatalmát. Amikor lerázzák ezt a hatalmat, már készülniök kell a tőke hatalmának, a burzsoázia hatalmának megsemmisítésére is, ehhez pedig azonnal hirdetni kell a teljesen szocialista, vagyis marxista tanítást, és egyesíteni, tömöríteni, szervezni kell a falusi proletárokat a paraszti burzsoázia és az egész oroszországi burzsoázia elleni harcra. — Megfeledkezhet-e az öntudatos munkás a demokratikus harcról a szocialista harc kedvéért, vagy

a szocialista harcról a demokratikus harc kedvéért? Nem, az öntudatos munkás éppen azért nevezi magát szociáldemokratának, mert megértette a két harc viszonyát. Tudja, hogy a szocializmushoz csak a demokrácia, a politikai szabadság útján lehet eljutni. Ezért törekszik a demokrácia teljes és következetes megvalósítására a végső cél, a szocializmus érdekében. — Miért nem egyenlők a demokratikus harc és a szocialista harc feltételei? Azért, mert a munkásoknak e kétféle harcban feltétlenül különböző szövetségeseik lesznek. A demokratikus harcot a munkások a burzsoázia egy részével, különösen a kispolgársággal együtt folytatják. A szocialista harcot az egész burzsoázia ellen folytatják. A cári hivatalnokok és a földbirtokos ellen minden paraszttal, még a jómódú és a középparaszttal is lehet és kell is együtt harcolniok. A burzsoázia, tehát egyszersmind a jómódú parasztok elleni harcban viszont csak a falusi proletariátus tekinthető megbízható fegyvertársnak.

Ha emlékezetünkbe idézzük a marxizmusnak ezeket az elemi igazságait, amelyeknek a vizsgálata elől a szociálforradalmárok mindig szívesen kitérnek, akkor már könnyen fel tudjuk mérni a marxizmussal szemben emelt következő „legújabb" kifogásaikat.

„Miért volt szükség arra — kiált fel a „Revoljucionnaja Rosszija" (75. sz.) —, hogy előbb általában a parasztot támogassák a földbirtokos ellen, azután pedig (vagyis ugyanakkor) a proletariátust támogassák általában a paraszt ellen, ahelyett hogy rögtön a proletariátust támogatnák a földbirtokos ellen, és mi köze ehhez a marxizmusnak, — annak csak Allah a megmondhatója."

Ez a legősibb, gyerekesen naiv anarchizmus álláspontja. Mindenféle kizsákmányolás „azonnali" megszüntetéséről már régóta, hosszú évszázadok, sőt évezredek óta álmodozik az emberiség. Ezek az ábrándok azonban mindaddig ábrándok maradtak, amíg a kizsákmányoltak milliói világszerte egyesülni nem kezdtek azért, hogy szívós, kitartó, átfogó harcot vívjanak a kapitalista társadalomnak saját fejlődési irányában való megváltoztatásáért. A szocialista álmodozás csak akkor vált milliók szocialista harcává, amikor Marx tudományos szocializmusa az át-

alakító törekvéseket egy meghatározott osztály harcával kapcsolta össze. A szocializmus az osztályharctól függetlenül üres frázis vagy naiv álmodozás. Márpedig nálunk Oroszországban két különböző társadalmi erő két különböző harcát látjuk. A proletariátus harcol a burzsoázia ellen mindenütt, ahol kapitalista termelési viszonyok uralkodnak (márpedig ilyenek vannak — ha szociálforradalmáraink nem tudnák — még a paraszti obscsinában is, vagyis a szerintük legeslegjobban „szocializált" földön is). A parasztság mint kisbirtokos, kispolgári réteg, harcol a jobbágyrendszer minden csökevénye, a cári hivatalnokok és a földbirtokosok ellen. Ez a két különböző, minőségileg eltérő társadalmi háború csak olyanok figyelmét kerülheti el, akik egyáltalán nem ismerik a politikai gazdaságtant és a világ forradalmainak történetét. Aki az „azonnali" szó révén figyelmen kívül hagyja e háborúk minőségileg különböző voltát, az homokba dugja a fejét és teljesen lemond a valóság elemzéséről.

A szociálforradalmárokból hiányzik a régi narodnyikság nézeteinek egységes volta, sőt sokmindent el is felejtettek a narodnyikok tanításából. „Lenin úr — írja ugyanott a „Revoljucionnaja Rosszija" —, azzal, hogy segít a parasztságnak kisajátítani a földbirtokosokat, öntudatlanul előmozdítja azt, hogy a tőkés földművelő gazdaság már többé-kevésbbé fejlett formáinak romjain megteremtsék a kispolgári gazdaságot. Hát nem hátrafelé tett lépés ez az ortodox marxizmus szempontjából?"

Szégyeljék magukat, uraim! Hiszen saját V. V. urukat is elfelejtették! Nézzék csak meg V. V. úr „A kapitalizmus sorsa", Nyikolaj —on úr[116] „Adalékok" című művét és bölcseségük egyéb forrásait. Akkor majd eszükbe jut, hogy az oroszországi földesúri gazdaság kapitalista és hűbéri vonásokat egyesít. Akkor majd megtudják, hogy olyasmi is létezik, mint a ledolgozási rendszeren alapuló gazdaság, a földesúri robotnak ez a csökevénye. S ha tetejébe még belepillantanak egy olyan ortodox marxista könyvbe is, mint Marx „Tőké"-jének harmadik kötete, abból azt is meg fogják tudni, hogy a robotgazdaság mindenütt kizárólag a kispolgári paraszti gazdaság útján fejlődött és alakult át kapitalista gazdasággá, és nem is

történhetett másképp. Önök a marxizmus szétzúzása céljából túlságosan egyszerű és régen leleplezett eszközhöz folyamodnak: azt a karikatúraszerűen leegyszerűsített nézetet varrják a marxizmus nyakába, hogy a robotmunkán alapuló nagygazdaságot közvetlenül a kapitalista nagygazdaság váltja fel! Önök így gondolkodnak: a földbirtokosnak nagyobb a termése a paraszt terménysénél, tehát a földbirtokosok kisajátítása hátrafelé tett lépés. Ez negyedikes gimnazistákhoz méltó okoskodás. Fontolják csak meg uraim, „hátrafelé tett lépés“ volt-e, amikor a kishozamú paraszti földet elválasztották a nagyhozamú földesúri földtől a jobbágyrendszer bukása idején?

A mai oroszországi földesúri gazdaság kapitalista és hűbéri vonásokat egyesít. Az a harc, amelyet a parasztok ezidőszerint a földbirtokosok ellen folytatnak, objektív jelentőségét tekintve a jobbágyrendszer csökevényei ellen folyik. De ha valaki megpróbál minden egyes különálló esetet számbavenni és mérlegelni, megpróbálja a patikamérleg pontosságával meghatározni, hogy pontosan hol végződik a jobbágyrendszer és hol kezdődik a tiszta kapitalizmus, az saját szőrszálhasogatását varrja a marxisták nyakába. Nem tudjuk kiszámítani, hogy a szatócstól vásárolt élelmiszer árában mennyi a munkaérték és mennyi a becsapás stb. Vajjon ez azt jelenti, uraim, hogy a munkaérték elméletét el kell vetni?

A mai földesúri gazdaság kapitalista és hűbéri vonásokat egyesít. Ebből csak szőrszálhasogatók vonhatnak le olyan következtetést, hogy kötelességünk mérlegelni, számbavenni és lajstromozni minden egyes eset minden egyes ismertetőjelét ilyen vagy olyan társadalmi jellegének megfelelően. Ebből csak utópisták vonhatnak le olyan következtetést, hogy „nincs miért“ megkülönböztetni a két különböző jellegű szociális háborút. Ebből valójában csakis azt az egyetlenegy következtetést lehet levonni, hogy programmunkban is, taktikánkban is egyesítenünk kell a kapitalizmus ellen folyó tisztán proletár harcot a jobbágyrendszer elleni általános demokratikus (és általános paraszti) harccal.

Minél fejlettebbek a kapitalista vonások a mai féljobbágyi földesúri gazdaságban, annál égetőbb szükség

van arra, hogy azonnal önállóan megszervezzük a falusi proletariátust, mert mindennemű elkobzás esetén annál előbb jelenik meg a színen a tisztán kapitalista, illetőleg tisztán proletár antagonizmus. Minél erősebbek a kapitalista vonások a földesúri gazdaságban, annál hamarabb ösztönöz a demokratikus elkobzás igazi harcra a szocializmusért, — tehát annál veszélyesebb a demokratikus forradalmi átalakulás hazug idealizálása a „szocializálás" szócska révén. Ez a következtetés adódik abból, hogy a földesúri gazdaságban tőkés és hűbéri vonások keverednek.

Tehát: egyesíteni kell a tisztán proletár harcot az általános paraszti harccal, de nem szabad a kettőt összekeverni. Támogatni kell az általános demokratikus és általános paraszti harcot, de korántsem szabad egybeolvadni ezzel a nem-osztályjellegű harccal, korántsem szabad idealizálni afféle hazug szócskák révén, mint a szocializálás, s egyetlen pillanatra sem szabad megfeledkezni arról, hogy a városi *és a falusi* proletariátust egyaránt meg kell szervezni a szociáldemokrácia teljesen önálló osztálypártjában. Ez a párt, amely mindvégig támogatja a legkövetkezetesebb demokratizmust, nem hagyja, hogy afféle reakciós ábrándok és kísérletek letérítsék a forradalmi útról, mint az „egyenlősítés" megteremtése az árugazdaság viszonyai között. A parasztok harca a földbirtokosok ellen most forradalmi harc, a földesúri földek elkobzása a gazdasági és politikai fejlődés jelen pillanatában minden tekintetben forradalmi tett, és mi támogatjuk ezt a forradalmi-demokratikus rendszabályt. De amikor ezt a rendszabályt „szocializálásnak" nevezik, s önmagukat és a népet is becsapják azzal, hogy lehetséges az „egyenlősítő" földhasználat az árugazdaság viszonyai között, ez már reakciós kispolgári utópia, amelyet átengedünk a reakciós szocialistáknak.

„Proletarij" 24. sz.
1905 november 7 (október 25).

KÖZELEG A KIBONTAKOZÁS

Az erők kiegyensúlyozódtak — írtuk két héttel ezelőtt* az országos politikai sztrájkról szóló első hírek hallatára, amikor kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy a kormány nem meri egyszerre bevetni katonai erejét.

Az erők kiegyensúlyozódtak — ismételtük egy héttel ezelőtt**, amikor megjelent az október 17-i kiáltvány, a legfrissebb politikai „újdonság", az egész nép és az egész világ előtt jelezve a cárizmus határozatlanságát és meghátrálását.

Az erők egyensúlya azonban egyáltalán nem zárja ki a harcot, hanem ellenkezőleg, különösen kiélezi. A kormány visszavonulása, mint már mondottuk, csak annyit jelent, hogy újabb, a maga szempontjából alkalmasabb hadállást keres ki magának az összecsapáshoz. Azoknak a „szabadságoknak" meghirdetése, amelyek az október 17-i kiáltványnak nevezett papiroson ékeskednek, csak kísérlet arra, hogy előkészítsék a forradalom elleni harc erkölcsi feltételeit, — ugyanakkor, amikor Trepov az oroszországi fekete százak élén e harc anyagi feltételeit készíti elő.

Közeleg a kibontakozás. Az új politikai helyzet csakis forradalmi időkben tapasztalható, meglepő gyorsasággal alakul ki. A kormány szóban kezdett meghátrálni, a valóságban pedig nyomban hozzálátott a támadás előkészítéséhez. Az alkotmány ígérgetését a legvadabb és legképtelenebb erőszakoskodás követte, mintegy szándékosan, hogy még szemléltetőbben megmutassák a népnek az

* Lásd ebben a kötetben 401. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 438. old. — *Szerk.*

önkényuralom reális hatalmának egész reális jelentőségét. Az ígéretek, a szavak, a papirosok és a valóság közti ellentmondás sokkalta kézzelfoghatóbbá vált. Az események kezdték nagyszerűen megerősíteni azt az igazságot, amelyet mi már régóta hangoztatunk s mindig is fogunk hangoztatni olvasóink előtt: amíg meg nem döntötték a cárizmus tényleges hatalmát, addig minden engedménye — még az „alkotmányozó“ gyűlés is — puszta látszat, délibáb, szemfényvesztés.

Páratlanul világosan kifejezésre juttatták ezt Pétervár forradalmi munkásai ama napi híradásaik egyikében[117], amelyek még nem jutottak el hozzánk, de amelyekről mind gyakrabban adnak hírt a proletariátus hatalmas erejétől meglepett és megriadt külföldi ujságok. „Megadták a gyülekezési szabadságot — írta a sztrájkbizottság (az angol fordításból idézzük, aminek következtében természetesen elkerülhetetlen bizonyos pontatlanság) —, de gyűléseinket katonaság veszi körül. Megadták a sajtószabadságot, de a cenzúra tovább működik. Megígérték a tudomány szabadságát, de az egyetemet megszállták a katonák. Megadták a személyi sérthetetlenséget, de a börtönök zsúfolva vannak letartóztatottakkal. Adtak egy Vittét, de Trepov tovább működik. Adtak alkotmányt, de továbbra is fennmaradt az önkényuralom. Mindent megadtak, de nincs semmink.“

A „kiáltványt“ Trepov függesztette fel. Az alkotmányt Trepov tartja vissza. A szabadságjogok valódi értelmét ugyancsak Trepov magyarázta meg. Az amnesztiát Trepov csonkította meg.

De hát ki ez a Trepov? Valami rendkívüli egyéniség, akinek eltávolítása különösen fontos volna? Szó sincs róla. Trepov a legszimplább rendőr, aki — mivel rendelkezik a katonasággal és a rendőrséggel — az önkényuralom leghétköznapibb munkáját végzi.

Miért vált hát egyszerre oly mérhetetlenül nagy jelentőségűvé ez az egészen hétköznapi rendőr és teljesen szürke „munkája“? Azért, mert a forradalom mérhetetlenül nagy lépéssel haladt előre és közelebb hozta az igazi kibontakozást. A proletariátus vezette nép politikailag nem is napról napra, hanem óráról órára, — vagy ha úgy

tetszik, nem évről évre, hanem hétről hétre érlelődik. És ha a politikailag még szunnyadó nép szemében Trepov a legszimplább rendőr volt, a maga politikai erejének tudatára ébredt nép szemében Trepov, akiben testet öltött a cárizmus minden barbársága, bűnössége és értelmetlensége, lehetetlenné vált.

Tanít a forradalom. A nép minden osztályának és Oroszország minden népének kitűnő, szemléltető oktatást ad *az alkotmány lényegéről*. A forradalom úgy tanít, hogy a politika soronlevő, megoldásra váró feladatait a legszemléltetőbb és legérzékelhetőbb formában veti fel, szinte rákényszeríti a néptömegeket arra, hogy átérezzék ezeket a feladatokat, lehetetlenné teszi a nép puszta létezését e feladatok megoldása nélkül, a gyakorlatban leleplezi minden néven nevezendő titkolózás, kibúvó, ígérgetés, beismerés hasztalanságát. „Mindent megadtak, de nincs semmink." Mert csak ígéreteket „adtak", mert nincs igazi hatalmunk. Eljutottunk egészen a szabadság küszöbéig, mindenkit a világon, még a cárt is rákényszerítettük, hogy elismerje a szabadság szükségességét. Nekünk azonban nem a szabadság elismerésére van szükségünk, hanem tényleges szabadságra. Nekünk nem papiros kell, amely törvényhozói jogokat ígér a nép képviselőinek. Nekünk a nép valóságos szuverenitása kell. Minél közelebb jutottunk ehhez, annál tűrhetetlenebbé vált hiánya. Minél csalogatóbbak a cári kiáltványok, annál lehetetlenebb a cári hatalom.

A harc közeledik a kibontakozás felé, annak a kérdésnek eldöntése felé, vajjon marad-e a cári kormány kezében reális hatalom. Ami a forradalom elismerését illeti, ma már mindenki elismerte, hogy forradalom van. Már elég régen elismerte Sztruve úr és az oszvobozsgyenyisták, s most elismerte Vitte úr, elismerte Romanov Miklós. Megígérek nektek mindent, amit csak akartok, mondja a cár, csak hagyjátok meg nekem a hatalmat, engedjétek meg, hogy magam váltsam be ígéreteimet. Ez a veleje a cári kiáltványnak, s érthető, hogy ennek elkerülhetetlenül döntő harcba kell taszítania a népet. Mindent adok, kivéve hatalmat — jelenti ki a cárizmus. Minden látszat, kivéve a hatalom — válaszolja a forradalmi nép.

Annak a látszólagos értelmetlenségnek, amivé Oroszországban fejlődtek a dolgok, valódi jelentősége a cárizmusnak abban a törekvésében rejlik, hogy becsapja, megkerülje a forradalmat a burzsoáziával való megegyezés révén. A cár mind többet ígér a burzsoáziának, kipróbálja, nem kezdődik-e meg végre a vagyonos osztályok általános átállása a „rend" oldalára. De ameddig ezt a „rendet" Trepovnak és fekete századainak garázdálkodása jelenti — a cár felhívása könnyen pusztában kiáltó szó marad. A cárnak egyformán szüksége van Vittére is, Trepovra is: Vittére egyesek félrevezetése, Trepovra egyesek megfékezése végett; Vittére a burzsoázia számára, Trepovra a proletariátus számára. S ismét ugyanaz a kép bontakozik ki előttünk, csak hasonlíthatatlanul magasabb fejlődési fokon, amelyet a moszkvai sztrájkok kezdetekor láttunk: a liberálisok tárgyalnak, a munkások harcolnak.

Trepov kitűnően megértette szerepét és a maga valódi jelentőségét. Csak talán — a diplomatikus Vitte szempontjából — túlságosan elsiette a dolgot, de hát félt, hogy elkésik, látván, milyen gyorsan halad előre a forradalom. Sőt Trepov kénytelen volt sietni, mert érezte, hogy a rendelkezésére álló erők apadnak.

Az önkényuralom alkotmányt ígérő kiáltványával egyidőben az önkényuralom hozzáfogott, hogy megakadályozza az alkotmányt. A fekete századok úgy nekiláttak a munkának, hogy még olyat nem látott Oroszország. A véres verekedésekről, pogromokról, hallatlan kegyetlenkedésekről szóló hírek csak úgy özönlenek Oroszország minden pontjáról. Dühöng a fehér terror. A rendőrség, ahol csak lehet, maga biztatja és szervezi a kapitalista társadalom söpredékét, hogy raboljon és erőszakoskodjék, leitatja a városi lakosság alját, zsidópogromokat rendez, elvereti a „diákokat" és a lázadókat, segíti „kioktatni" a zemsztvoképviselőket. Az ellenforradalom teljes gőzzel dolgozik. Trepov megmutatja, hogy „megéri az árát". Gépfegyverekből lövöldöznek (Odessza), kiverik az emberek szemét (Kiev), ledobálják az embereket az úttestre az ötödik emeletről, rohammal vesznek be egész házakat és szabad rablást engednek bennük a csőcseléknek, gyujtogatnak és megakadályozzák az oltást, agyonlövik, aki ellentállni

merészel a fekete századoknak. Lengyelországtól Szibériáig, a Finn öböl partjától a Fekete tengerig — mindenütt ez a helyzet.

A fekete századok garázdálkodásával, az önkényuralmi hatalom orgiájával, a cárizmusnak, ennek a szörnyetegnek utolsó görcsös rángatózásaival párhuzamosan azonban láthatóan felszínre tör a proletariátusnak egyre újabb előnyomulása, és ez az előnyomulás, mint mindig, csak látszatra csendesedik el a mozgalom minden fellendülése után, a valóságban erőt gyüjt és készül a döntő csapásra. A rendőrség visszaélései Oroszországban most már — az említett okoknál fogva — egészen más jellegűek, mint azelőtt voltak. A kozákbosszú és a Trepov-féle „revans" kitöréseivel párhuzamosan a cári hatalom egyre jobban felbomlik. Látható ez vidéken is, Finnországban is, Pétervárott is, s megmutatkozik ez azokon a helyeken is, ahol a leginkább meg van félemlítve a nép és ahol a leggyengébb a politikai fejlettség, a nemzetiséglakta határvidékeken is, s a fővárosban is, ahol a forradalom igen nagyszabású drámájának lejátszódása várható.

És csakugyan, hasonlítsuk össze ezt a két táviratot, amelyet egy bécsi burzsoá liberális ujság[118] előttünk fekvő számából idézünk: „*Tver.* A csőcselék Szlepcov kormányzó jelenlétében megtámadta a zemsztvo épületét. A csőcselék a házat megostromolta, aztán felgyujtotta. A tűzoltók megtagadták a tűz oltását. A katonaság ott volt a közelben, de nem tettek semmit a rombolók ellen" (persze nem kezeskedünk éppen ennek a hírnek teljes hitelességéért, de hogy ehhez hasonló és ennél százszor rosszabb dolgok mennek végbe mindenütt, az vitathatatlan tény). „*Kazán.* A nép lefegyverezte a rendőrséget. A rendőrségtől elvett fegyvereket kiosztották a lakosság között. Népi milíciát szerveztek. Teljes rend uralkodik."

Ugye, milyen tanulságos összevetni e két képet? Bosszú, garázdálkodás, pogrom. A cári hatalom megdöntése és a győzedelmes felkelés megszervezése.

Finnország ugyanilyen képet nyujt, csak hasonlíthatatlanul nagyobb méretekben. A cári helytartót elkergették. A lakájszenátorokat eltávolította a nép. Az orosz csendőröket a pokolba küldik. Ezek próbálnak bosszút

állni (november 4-én kelt gaparandai távirat), megrongálják a vasúti összeköttetést. Erre kiküldik a felfegyverzett népi milícia néhány osztagát a garázdálkodó csendőrök letartóztatására. Torneoban a város polgárainak gyűlésén elhatározták, hogy megszervezik a fegyverek és a szabad sajtótermékek behozatalát. A városokban és falvakban, ezrével és tízezrével jelentkeznek az emberek a finnországi milíciába. Azt írják, hogy egy hatalmas erőd (Sveaborg) orosz helyőrsége rokonszenvéről biztosította a felkelő népet és átadta az erődöt a milíciának. Finnország ujjong. A cár engedményeket tesz, kész összehívni a szejmet, visszavonja az 1899 február 15-i törvényellenes kiáltványt, elfogadja a nép által elkergetett szenátorok „lemondását". S ezzel egyidejűleg a „Novoje Vremja" azt tanácsolja, helyezzék blokád alá Finnország összes kikötőit és fegyveres kézzel fojtsák el a felkelést. Külföldi lapokban megjelent táviratok szerint Helsingforsban nagyszámú orosz katonaságot szállásoltak el (nem tudni, menynyire alkalmas ez a felkelés elfojtására). Állítólag orosz hadihajók futottak be Helsingfors belső kikötőjébe.

Pétervár. A forradalmi nép ujjongásáért (a cártól kierőszakolt engedmények miatt) Trepov áll bosszút. Kozákok garázdálkodnak a városban. Az összetűzések száma nő. A rendőrség nyiltan szervezi a fekete századokat. A munkások november 5-ére (október 23-ára), vasárnapra, óriási tüntetést terveztek. Nyilvánosan akartak megemlékezni a szabadságért vívott harcban elesett hős elvtársaikról. A kormány viszont óriási vérontásra készült. Pétervár számára ugyanazt tartogatta, ami Moszkvában játszódott le kisebb méretekben (a Bauman munkásvezér temetésén rendezett mészárlás). Trepov fel akarta használni azt a pillanatot, amikor seregeit még nem aprózta fel egyes csapatok Finnországba küldésével, azt a pillanatot, amikor a munkások tüntetésre gyűltek össze, nem pedig viaskodásra.

A pétervári munkások beleláttak az ellenség kártyáiba. A tüntetést lefújták. A munkásbizottság úgy határozott, hogy az utolsó ütközetet nem abban az időpontban rendezi, amelyet Trepov megjelölni méltóztatott. A munkásbizottság helyesen számított arra, hogy a harc elhalasz-

tása számos oknál fogva (többek közt a finnországi felkelés miatt) Trepov számára kedvezőtlen, számunkra viszont kedvező. Addig pedig fokozott iramban folyik a fegyverkezés. A katonaság soraiban folytatott propaganda igen komoly sikerrel jár. Azt írják, hogy 150 matrózt tartóztattak le a 14. és 18. tengerészalakulatból, hogy az utóbbi másfél hét alatt 92 feljelentés érkezett tisztek ellen, amiért együttéreznek a forradalmárokkal. Még a Pétervárt „védelmező“ őrjáratok között is osztogatják azokat a kiáltványokat, amelyekben felszólítják a katonaságot, hogy álljon a nép oldalára. A Trepov által engedélyezett keretek közt megígért sajtószabadságot a forradalmi proletariátus hatalmas keze némileg kitágítja. Szombaton, október 22-én (november 4-én), a külföldi lapok közlése szerint csak azok a pétervári ujságok jelentek meg, amelyek egyetértettek a munkásoknak azzal a követelésével, hogy ne törődjenek a cenzúrával. Két pétervári német ujság, amely „lojális“ (szolgalelkű) óhajtott maradni, nem jelenhetett meg. A „legális“ ujságok — attól a pillanattól kezdve, hogy a legalitás kereteit nem Trepov, hanem a pétervári sztrájkolók szövetsége állapította meg — szokatlanul bátor hangon szólaltak meg. „A sztrájk csak ideiglenesen szünetel — táviratozzák október 23-án (november 5-én) a „Neue Freie Pressé“-nek, — kijelentik, hogy a sztrájk megint ki fog újulni, ha elérkezik az ideje annak, hogy a végső csapást mérjék a régi rendre. A proletariátusra az engedmények már jóformán semmi hatást sem gyakorolnak. A helyzet rendkívül veszélyes. A forradalmi eszmék egyre nagyobb tömegeket ragadnak magukkal. A munkásosztály a helyzet urának érzi magát. Innen (Pétervárról) már kezdenek elutazni azok, akik félnek a küszöbönálló katasztrófától.“

Közeleg a kibontakozás. Nincs már messze a népfelkelés győzelme. A forradalmi szociáldemokrácia jelszavai váratlan gyorsasággal válnak valóra. Hadd futkározzék még ide-oda Trepov a forradalmi Finnország és a forradalmi Pétervár, a forradalmi határvidékek és a forradalmi területek között. Próbáljon magának akár csak egyetlen biztos zugot is keresni, ahol szabadon folytathatja hadműveleteit. Hadd terjedjen el minél szélesebb körben a cári

kiáltvány, hadd terjedjen el minél több hír a forradalmi központokban végbemenő eseményekről — mindez új híveket szerez nekünk, s még jobban megingatja és bomlasztja a cár híveinek ritkuló sorait.

Az oroszországi politikai sztrájk kitűnően teljesítette feladatát: előbbre vitte a felkelést, szörnyű sebeket ütött a cárizmuson, megakadályozta az ocsmány Állami Duma ocsmány komédiáját. A főpróbának vége. Minden valószínűség szerint magának a drámának küszöbén állunk. Vitte szájából csak úgy ömlik a szó. Trepov keze nyomán ömlik a vér. A cárnak szerfelett kevés ígérnivalója maradt. Trepovnak szerfelett kevés feketeszázas katonasága maradt, amelyet még bevethetne az utolsó ütközetbe. A forradalmi hadsereg sorai pedig állandóan növekednek, ereje megacélozódik az egyes összecsapások során, s a vörös zászló mind magasabban lobog az új Oroszország felett.

„Proletarij" 25. sz.
1905 november 16 (3).

BETOLDÁS V. KALINYIN „A PARASZTKONGRESSZUS" CÍMŰ CIKKÉBE[119]

Látjuk tehát, hogy az öntudatos szocialistáknak feltétlenül támogatniok kell minden paraszt forradalmi harcát — még a jómódú parasztokét is — a cári hivatalnokok és földesurak ellen, de az öntudatos szocialistáknak nyiltan és világosan rá kell mutatniok arra, hogy a parasztság szempontjából kívánatos „általános földfelosztás" még korántsem szocializmus. A szocializmus a pénz hatalmának, a tőke hatalmának megsemmisítését, a termelési eszközök magántulajdonának teljes megsemmisítését, az árugazdálkodás megsemmisítését követeli. A szocializmus azt követeli, hogy a föld is, a gyárak is az összes dolgozók tulajdonába kerüljenek, akik egy általános terv szerint megszervezik a nagyüzemi (nem pedig a szétforgácsolt kisüzemi) termelést.

A parasztság harca a földért és a szabadságért nagy lépés a szocializmus felé, de még korántsem, korántsem maga a szocializmus.

„Proletarij" 25. sz.
1905 november 16 (3).

KÉT ÜTKÖZET KÖZÖTT

Genf, november 15.

A nagy csata, amelyet a proletariátus a cárizmussal vívott, véget ért. Az országos politikai sztrájk a jelek szerint majdnem mindenütt befejeződött. Az ellenség a legjobban az egyik szárnyon vonult vissza (Finnország), a másikon azonban szilárdan megvetette a lábát (a lengyelországi hadihelyzet). Középütt az ellenség igen keveset hátrált, de erős új hadállást épített ki magának, s még véresebb és még elszántabb ütközetre készül. Az egész vonalon szakadatlanul folynak kisebb csatározások. Mindkét fél siet pótolni veszteségeit, tömöríteni sorait s minél jobban megszerveződni és felfegyverkezni a következő ütközetre.

Körülbelül ez a helyzet jelenleg a szabadságért folyó küzdelem színterén. A polgárháború természetszerűleg abban különbözik más háborúktól, hogy a harci formák jóval változatosabbak, mindkét fél harcosainak száma és összetétele igen kevéssé tartható számon és igen erősen ingadozik, s a békekötésre vagy legalábbis fegyverszünetre irányuló próbálkozások nem a harcolóktól indulnak ki és a legfurcsább módon összefonódnak a hadicselekményekkel.

A hadicselekmények időnkénti szünetelése különösen buzdítólag hat a „békéltetők" vállalkozó kedvére. Vitte majd megszakad, hogy ilyen „békéltetőnek" tüntesse fel magát közvetlenül is, a lakájsajtó útján is, és amennyire csak lehetséges, leplezi, hogy a cárizmus diplomatikus szolgájának szerepét játssza. A kormány közleménye beismeri — a naiv liberálisok örömére —, hogy a rendőrség

részt vett a feketeszázas hőstettekben. A kormánynak hízelgő sajtó (például a „Novoje Vremja“) úgy tesz, mint aki elítéli a reakciósok szélsőséges tetteit és persze a forradalmárok „szélsőséges“ tetteit is. A reakció szélsőséges képviselői (Pobedonoszcev, Vlagyimir, Trepov) e kisded játszadozás miatt elégedetlen képpel távoznak. Részint ostobaságuk folytán nem értik, milyen előnyös ez a játék abból a szempontból, hogy minél nagyobb hatalom maradjon a cárizmus kezében; részint úgy vélik — és helyesen —, hogy jobb, ha teljesen szabad kezet kapnak és részt vesznek ugyanebben a játékban, de más szerepben: az uralkodó hatalmáért küzdő „független“ harcosok szerepében, akik „szabadon“ bosszút állhatnak, amiért „meggyalázták (a forradalmárok) az orosz nép nemzeti érzéseit“, — vagyis köznapi nyelven szólva: feketeszázas vezérek szerepében.

Vitte elégedetten dörzsöli a kezét bámulatosan ravasz játékának „kolosszális“ sikerei láttára. Megőrzi a liberalizmus ártatlanságát, egyre többször kínálgat miniszteri tárcákat a kadet párt vezéreinek (a „Temps“ tudósítójának távirata szerint még Miljukovnak is), sajátkezűleg ír levelet Sztruve úrnak, amelyben arra kéri, térjen vissza hazájába, s igyekszik olyan „fehérnek“ látszani, aki éppoly távol áll a „vörösöktől“, mint a „feketéktől“. Az ártatlanság hírével együtt azonban egy kis tőkét is kovácsol magának, mert továbbra is a cári kormány feje marad, aki magának tartja meg az egész hatalmat, és csak a legmegfelelőbb pillanatra vár, hogy a forradalom ellen döntő támadásba menjen át.

Az a jellemzés, amelyet a „Proletarij“-ban adtunk Vittéről, teljesen beigazolódik. Vitte módszereit, „képességeit“ és hivatását tekintve: bohóc-miniszter. Annak a reális erőnek alapján, amellyel még ma is rendelkezik, a liberális bürokrácia minisztere, mert a liberális burzsoáziával még nem sikerült megállapodásra jutnia. Igaz, ez az alku lassacskán mégiscsak előre halad. A felek kikiáltják az utolsó árat, egymás markába csapnak, csak a napokban összeülő zemsztvo-kongresszus határozathozataláig várnak az alku megkötésével. Vitte igyekszik megvesztegetni a burzsoá értelmiséget, kibővíti a duma-választó-

jogot, a választási cenzust az iskolai végzettség alapján adja meg, sőt még a munkásoknak is oda vet valami nyomorúságos koncot (akiknek 21 hellyel kell beérniök a „munkások képviselőire“ vonatkozó közvetett választási rendszer mellett!!), égre-földre esküdözik, hogy csak üljön össze a duma és szavazza meg az általános választójogot, legalább csak a duma kisebbsége szavazza meg — s egészen biztos, holtbiztos, hogy ő, mármint Vitte, támogatni fogja ezt a követelést.

Az alku azonban egyelőre mégsem jár eredménnyel. Az alkudozó felek azoktól függetlenül tárgyalnak, akik valóban harcolnak, s ez elkerülhetetlenül megbénítja „becsületes közvetítő ügynökeink“ erőfeszítéseit. A liberális burzsoázia a maga részéről szívesen fogadná az Állami Dumát — hiszen még „tanácskozó formában“ is elfogadta, hiszen már szeptemberben elvetette az aktív bojkottot. De éppen az a lényeg, hogy az azóta elmult két hónap alatt a forradalom óriási lépéssel haladt előre, a proletariátus komoly harcba bocsátkozott és első ízben mindjárt hatalmas győzelmet aratott. Az Állami Dumát, a népképviseletnek ezt a megvetésre méltó, aljas komédiáját eltemették: izzé-porrá zúzta a hatalmas proletár előnyomulás első csapása. A forradalom néhány hét alatt leleplezte, milyen rövidlátók voltak azok, akiknek az volt a szándékuk, hogy bemennek a Buligin-dumába vagy támogatják azokat, akik bemennek a dumába. Az aktív bojkott taktikája a legragyogóbb módon igazolódott, ahogy egy politikai párt taktikája harci helyzetben egyáltalán igazolódhat: a tettek igazolták, az események menete ellenőrizte, kétségbevonhatatlan és vitathatatlan ténynek ismerték el azt, ami a rövidlátó embereknek, a gyáva kufároknak tegnap még túlságosan merész dolognak látszott, — „ugrásnak“ az ismeretlenbe.

A munkásosztály jól ráijesztett a „duma“-komédiásokra — úgy rájuk ijesztett, hogy most rá sem mernek lépni erre a gyenge, roskatag kis pallóra, sőt abban sem igen mernek bízni, hogy tartós lesz az a „legújabb“ javítás, amelyet sebtiben végeztek rajta az állam „iparosai“. A szerepek némileg felcserélődtek. Tegnap Parvus, Cserevanyin és Martov elvtárs azt a forradalmi kötelezettséget

akarta vállaltatni azokkal, akik erre a pallóra lépnek, hogy követelni fogják a dumában az alkotmányozó gyűlés összehívását. Ma a minisztertanács elnöke, gróf Szergej Juljevics Vitte lépett e szociáldemokraták helyére, s már vállalja is azt a „forradalmi“ kötelezettséget, hogy ha csak egyetlenegy képviselő követeli is a dumában az alkotmányozó gyűlés összehívását, ő ezt a képviselőt támogatni fogja.

A liberális burzsoák, a kadetok azonban oly csúfos vereséget szenvedtek az első alkalommal, hogy nem óhajtanák e szomorú tapasztalat megismétlődését. A parlamentnek ezek az „Oszvobozsgyenyije“ és a „Russzkije Vedomosztyi“ berkeiből kikerült derék bajnokai már pompásan megszervezték a „választási kampányt“; már választottak egy központi bizottságot e kampány irányítására, sőt még egy jogi irodát is felállítottak, hogy tanácsokat adjon a lakosságnak olyan kérdésekben, jogában áll-e a kerületi főnöknek egyszerűen szétkergetni a parasztelektorokat, vagy előzőleg meg kell kérdeznie a kormányzót. Egyszóval már éppen nyugalomra akarták hajtani fejüket azon a heverőn, amellyel az összes orosz Oblomovokat megajándékozták, amikor egyszercsak mi történt? ... a proletariátus egy udvariatlan vállrándítással lerázta a dumát és felrúgta az egész „duma-kampányt“. Nincs mit csodálkozni azon, hogy a liberális burzsoák most már nem igen bíznak a gyengéd gróf „forradalmi kötelezettségvállalásában“. Nincs mit csodálkozni azon, hogy most már húzódoznak attól, hogy megszorítsák a feléjük nyújtott grófi kezet, hogy gyakrabban pillantanak balra, noha csurog a nyáluk a pompás új cukorcikornyákkal díszített duma-torta láttán.

Azoknak a tárgyalásoknak, amelyeket Vitte a liberális burzsoázia vezéreivel folytatott, kétségkívül igen komoly politikai jelentőségük van, de csak abból a szempontból, hogy újból igazolják a liberáliskodó bürokrácia bensőséges kapcsolatát a tőke érdekeinek védelmezőivel, — csak abból a szempontból, hogy újból felfedik, kik és hogyan szándékoznak *eltemetni* az orosz forradalmat. De ezek a tárgyalások és megbeszélések éppen azért eredménytelenek, mert a forradalom még él. S nemcsak él,

hanem erősebb, mint valaha, még korántsem, korántsem mondta ki az utolsó szót, még csak most kezd teljes nagyságában kibontakozni, mozgósítva a proletariátus és a forradalmi parasztság erőit. Ezért ilyen élettelenek a bohóc-miniszternek a burzsoáziával folytatott tárgyalásai és megbeszélései: nem válhatnak komoly jelentőségűvé a heves harc idején, amikor az ellenséges erők szemtől-szembe állnak egymással két döntő ütközet között.

Ilyen időkben a forradalmi proletariátusnak, amely tudatában van világtörténelmi céljainak, s a dolgozóknak nemcsak politikai, hanem gazdasági felszabadítására is törekszik és egy pillanatra sem feledkezik meg szocialista feladatairól, különösen szilárd, világos és határozott politikát kell folytatnia. A bohóc-miniszter aljas hazugságaival, a liberálisok és a burzsoá demokraták ostoba alkotmány-illúzióival szembe kell állítaniok — határozottabban mint valaha — a maguk jelszavát: általános fegyveres népi felkeléssel a cári hatalom megdöntéséért. A forradalmi proletariátus undorodik minden képmutatástól, és könyörtelen harcot folytat minden olyan kísérlet ellen, amely a dolgok valódi állásának elkenésére irányul. És az oroszországi alkotmányos rendszert dicsőítő mostani beszédeknek minden szava képmutatás, minden mondata elcsépelt bürokratikus hazugság, amely azt a célt szolgálja, hogy megmentse a feudális önkényuralmi Oroszországnak ezt vagy azt a maradványát.

Szabadságról szavalnak, népképviseletről beszélnek, alkotmányozó gyűlésről szónokolnak, s állandóan, a nap minden órájában és minden percében megfeledkeznek arról, hogy mindeme jó dolgok minden komoly biztosíték nélküli üres frázisok. Komoly biztosítéknak viszont *csak* a győzedelmes népi felkelés tekinthető, *csak* a felfegyverzett proletariátus és parasztság teljes uralma mindazok felett, akik a cári hatalmat képviselik, s akik hátráltak ugyan egy lépést a nép előtt, de még korántsem vetik alá magukat a népnek, még korántsem döntötte meg őket a nép. S amíg *ezt* a célt el nem értük, addig *nem lehet* igazi szabadság, valódi népképviselet, valóban *alkotmányozó* gyűlés, amely elég erős lenne ahhoz, hogy egy új rendszert teremtsen Oroszországban.

Mi az alkotmány? Papír, amelyre felírták a nép jogait. Mi a biztosítéka annak, hogy valóban elismerik ezeket a jogokat? A nép azon osztályainak *ere.e*, amelyek tudatára ébredtek ezeknek a jogoknak és ki tudták vívni őket. Nem áltatjuk magunkat szép szavakkal, — ez csak a burzsoá demokrácia szószátyáraihoz illik —, egy pillanatra sem fogunk megfeledkezni arról, hogy az *erőt csak* a harcban kivívott győzelem bizonyítja s hogy még korántsem arattunk teljes győzelmet. Ne higgyünk hát a szép frázisoknak, — éppen olyan időket élünk, amikor nyilt harc folyik, amikor minden frázist és minden ígéretet nyomban ellenőriz a gyakorlat, amikor szép szavakkal, kiáltványokkal, az alkotmány ígérgetésével *bolonddá teszik* a népet, igyekeznek gyengíteni erejét, szétforgácsolni sorait, arra ösztönözni, hogy tegye le a fegyvert. Nincs hazugabb valami, mint az ilyen ígéretek és frázisok, s büszkén mondhatjuk, hogy Oroszország proletariátusa már megérett arra, hogy felvegye a harcot a durva erőszak ellen is, a liberális alkotmányos hamisság ellen is. A bizonyíték: a vasutasoknak az a felhívása, amelyről a közelmultban adtak hírt a külföldi lapok (a felhívás eredetijét sajnos nem tudtuk megszerezni). Gyüjtsetek fegyvert, elvtársak — mondja a felhívás —, fáradhatatlanul, tízszeres energiával szervezkedjetek a harcra. Csak akkor védelmezhetjük meg azt, amit kivívtunk, s érhetjük el összes követeléseink teljesítését, ha felfegyverkezünk és tömörré kovácsoljuk sorainkat. Ha eljön az ideje, újból egy emberként kelünk harcra mindannyian, hogy újból s még kitartóbban felvegyük a harcot a teljes szabadságért.

Ez az egyetlen biztosítékunk! Ez a szabad Oroszország egyetlen nem képzeletbeli *alkotmánya!* Valóban, nézzék meg az október 17-i kiáltványt, és nézzék meg az orosz helyzetet: kell-e tanulságosabb valami *a cár* által papíron *elismert* alkotmánynál és annál az alkotmánynál, amelyet a gyakorlatban alkalmaz *a cári hatalom?* Hiszen a cári kiáltványban kétségkívül alkotmányos jellegű ígéretek szerepelnek. S tessék, mit érnek ezek az ígéretek? A személyiséget sérthetetlennek nyilvánították. De aki nem tetszik az önkényuralomnak, az börtönben, számüzetésben, számkivetésben marad. Kihirdették a gyülekezési

szabadságot. De az egyetemeket, amelyek először valósították meg gyakorlatilag Oroszországban a gyülekezési szabadságot, bezárták, s bejáratukat rendőrség és katonaság őrzi. Szabad a sajtó — és ezért a munkások érdekeinek szószólóját, a „Novaja Zsizny“[120] című lapot elkobozzák a szociáldemokrata programm közlése miatt. A feketeszázas miniszterek helyére olyan miniszterek ültek, akik kihirdették a jogrendet. A fekete százak azonban még erősebben „dolgoznak“ az utcán a rendőrség és a katonaság segítségével, s szabadon és büntetlenül lövik le, ütlegelik és verik nyomorékká a szabad Oroszországnak azokat a polgárait, akik nem tetszenek a cárizmusnak.

Vak vagy önző osztályérdekek által elvakított az, aki, miután az élet ilyen tanulságos leckékben részesítette, még most is komoly jelentőséget tulajdonít annak, megígéri-e Vitte az általános választójogot, aláírja-e a cár az „alkotmányozó“ gyűlés összehívásáról szóló kiáltványt. Még ha végbemennének is ezek az „aktusok“, akkor sem döntenék el a harc kimenetelét, akkor sem tennék valóban szabaddá a választási agitációt, akkor sem biztosítanák a népképviseleti gyűlés valóban alkotmányozó jellegét. Az alkotmányozó gyűlésnek jogilag meg kell erősítenie, parlamentárisan törvénybe kell iktatnia az élet rendjét az új Oroszországban, de még mielőtt leszögezné az új győzelmét a régi felett, még mielőtt alkotmányba foglalná ezt a győzelmet, valóban győzni kell, meg kell törni a régi intézmények erejét, el kell őket söpörni, a földdel kell egyenlővé tenni a régi épületet, lehetetlenné kell tenni, hogy a rendőrség és bandái csak valamelyest is komoly ellenállást fejtsenek ki.

A választások teljes szabadságát, az alkotmányozó gyűlés csorbítatlan hatalmát csak a felkelés teljes győzelme, a cári hatalom megdöntése és ideiglenes forradalmi kormánnyal való felváltása biztosíthatja. Erre kell irányulnia minden erőfeszítésünknek, s feltétlenül a felkelés megszervezését és előkészítését kell munkánk homlokterébe helyeznünk. A népképviseleti gyűlés csak oly mértékben lesz nemcsak papíron népképviselet, s nemcsak szavakban alkotmányozó, amilyen mértékben a felkelés

győzedelmes lesz, s győzelme az ellenség döntő megsemmisítését fogja jelenteni.

Félre hát minden képmutatással, minden hamissággal és minden elhallgatással! Hadat üzentek, háború dúl, most csak rövid szünet van két ütközet között. Középút nem lehetséges. A „fehérek" pártja tiszta csalás. Aki nincs a forradalom mellett, az feketeszázas. Ezt nem csak mi állítjuk. Ez a megfogalmazás nem a mi agyunkban született meg. Erről beszélnek ország-világnak Moszkva és Odessza, Kronstadt és a Kaukázus, Lengyelország és Tomszk utcáinak vérrel áztatott kövei.

Aki nincs a forradalom mellett, az feketeszázas. Aki nem akarja tűrni, hogy az orosz szabadság a rendőrterror, a vesztegetés, a leitatás, fegyvertelenek elleni orvtámadások szabadsága legyen, annak magának kell felfegyverkeznie és azonnal készülnie kell az ütközetre. Nem a szabadság ígéretét kell kivívnunk, nem egy papírt a szabadságról, hanem az igazi szabadságot. Nem azt kell elérnünk, hogy a cári hatalom megalázkodjék, nem azt, hogy elismerje a nép jogait, hanem a hatalom megsemmisítését kell elérnünk, mert a cári hatalom a fekete százak hatalma Oroszország felett. Ezt a következtetést sem mi vonjuk le. Az élet vonja le ezt a következtetést. Ez az események tanulsága. Ez azoknak a hangja, akik eddig egészen távol álltak minden forradalmi tantól, akik egyetlen szabad lépést sem mernek tenni, egyetlen szabad szót sem mernek kimondani az utcán, a gyűlésen, vagy otthon anélkül, hogy ki ne tennék magukat annak a közvetlen és fenyegető veszélynek, hogy a *cár* híveinek bandája széttapossa, ízekre tépi, szétmarcangolja őket.

A forradalom végre rákényszerítette *ezt* a „népi erőt" — a cár híveit, hogy lépjenek elő. Rákényszerítette őket arra, hogy mindenki szemeláttára mutassák be, kikre támaszkodik valójában a cári hatalom, kik támogatják tulajdonképpen ezt a hatalmat. Itt van hát, itt áll előttünk ez a vadállatokká vált rendőrökből, hülyére vert katonákból, elvadult papokból, barbár boltosokból, a kapitalista társadalom részeg söpredékéből rekrutálódott sereg. Ezek *uralkodnak* hát most Oroszországban kormányszer-

veink kilenctized részének közvetlen vagy közvetett közreműködésével. Ez hát az orosz Vendée[121], amely épp úgy hasonlít a francia Vendée-hez, mint Romanov Miklós, a „törvényes" uralkodó a jöttment Napóleonhoz. S tévedés ne essék, polgártársak, még a mi Vendéenk sem mondta ki az utolsó szót. Még csak most kezd kibontakozni amúgy istenigazában. Neki is vannak még „fűtőanyag-tartalékai", amelyek a sötétség, jogtalanság, jobbágyrendszer, rendőri teljhatalom évszázadai alatt halmozódtak fel. Benne egyesülnek az ázsiai barbárság összes kegyetlenségei és mindazok tökéletesített eszközökkel történő kizsákmányolásának és rászedésének undorító vonásai, akiket egyre jobban fojtogat, kínoz a városi kapitalista civilizáció, akiket az állati életnél is rosszabb helyzetbe kényszerítettek. Ezt a Vendée-t nem szünteti meg semmiféle cári kiáltvány, a szinódusnak semmiféle üzenete, semilyen változás a felső- és alsófokú bürokráciában. Ezt csak a szervezett és felvilágosult proletariátus ereje törheti meg, mert csak a proletariátus tudja — maga is kizsákmányolt lévén — felemelni a nálánál alacsonyabb fokon állókat, felébreszteni bennük az embert és a polgárt, megmutatni nekik azt az utat, amelyen haladva mindennemű kizsákmányolástól megszabadulhatnak. Csak a proletariátus teremtheti meg annak a hatalmas forradalmi hadseregnek derékhadát, amelyet eszméi, fegyelme, szervezete, a harcban tanusított hősiessége — csupa olyan tulajdonság tesz hatalmassá, amelynek semmiféle Vendée sem állhat ellen.

S a szociáldemokrácia vezette proletariátus már mindenütt nekilátott e forradalmi hadsereg megszervezéséhez. Mindenkinek be kell lépnie soraiba, aki nem akar a fekete századok hadseregének tagja lenni. A polgárháború nem ismer semlegességet. Aki félrevonul, az passzivitásával a diadalittas fekete századokat támogatja. A katonaság is vörös és fekete seregre bomlik. Alig két héttel ezelőtt hívtuk fel a figyelmet arra, milyen gyorsan bekapcsolódik a szabadságért folyó harcba. Kronstadt példája ezt szemléltetően megmutatta. Hiába győzte le a bitang Vitte kormánya a kronstadti felkelést[122], hiába lövetí agyon most százszámra a matrózokat, akik ismét kibontották a

vörös zászlót — ez a zászló még magasabban lobog majd, mert ez a zászló a világ összes dolgozóinak és összes kizsákmányoltjainak zászlaja. Hiába ordítozza a lakájsajtó, amelynek egyik képviselője a „Novoje Vremja", hogy a katonaság semleges — ez az aljas és képmutató hazugság semmivé válik a fekete százak minden újabb hőstette nyomán. A katonaság nem lehet, sohasem volt és sohasem lesz semleges. Éppen most bomlik rendkívüli gyorsasággal a szabadság hadseregére és fekete századokra. Mi siettetni fogjuk ezt a bomlást. S pellengérre állítunk mindenkit, aki határozatlan és aki habozik, mindenkit, aki idegenkedik a népi milícia haladéktalan megalakításának gondolatától (a külföldi lapok legutóbbi hírei szerint a moszkvai duma elvetette a népi milícia megalakításának tervét). Megtízszerezzük a tömegek körében folyó agitációnkat, a forradalmi osztagok megalakítására irányuló szervező munkánkat. Majd akkor az öntudatos proletariátus hadserege összeolvad az oroszországi katonaság vörös osztagaival, — s majd meglátjuk, le tudják-e küzdeni a rendőri fekete századok az ifjú, a szabad, az új Oroszországot!

„Proletarij" 26. sz.
1905 november 25 (12).

JEGYZETEK

[1] „*A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban*“ c. művét Lenin 1905 június—júliusában írta Genfben. 1905 július végén jelent meg a könyv Genfben az OSzDMP Központi Bizottságának kiadásában. Ugyanabban az évben még kétszer kiadták Oroszországban: az OSzDMP Központi Bizottsága és külön az OSzDMP moszkvai bizottsága 10 ezer példányban.

Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ c. könyvét illegálisan egész Oroszországban terjesztették: Pétervárott, Moszkvában, Kazánban, Tifliszben, Bakuban és más városokban. Letartóztatások és házkutatások alkalmával a rendőrség gyakran tucatjával kobozta el a könyvet. 1907 február 19-én a pétervári Sajtóügyi Bizottság lefoglalta a könyvet. Ugyanebben az évben, december 22-én a pétervári törvényszék elrendelte megsemmisítését.

Lenin 1907-ben új lábjegyzetekkel ellátva újra kiadta a „Két taktikát“ a „12 év“ c. gyüjteményes kötetben. A „Két taktika“ előtanulmányai — Lenin tervei, vázlatai, jegyzetei — a „Leninszkij Szbornyik“ V. kötetének 315—320. oldalán és a XVI. kötet 151—156. oldalán jelentek meg.

A forradalom lenini elméletét, azokat a taktikai tételeket, amelyeket Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ c. történelmi jelentőségű könyvében fejtett ki, Sztálin elvtárs következetesen védelmezte és továbbfejlesztette „A fegyveres felkelés és taktikánk“, „Az ideiglenes forradalmi kormány és a szociáldemokrácia“ (1905), „Két ütközet“, „A mai helyzet és a munkáspárt egyesítő kongresszusa“ (1906), „Előszó K. Kautsky «Az orosz forradalom mozgató erői és távlatai» c. brosúrájának grúz nyelvű kiadásához“ (1907 február) c. műveiben és más műveiben.

Lenin „Két taktika“ c. könyvének történelmi jelentő-

ségéről lásd „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". (III. fej. 3. pont) 1954. 8. kiad. 76—90. old. — *1*

[2] „*Proletarij*" („A Proletár") — illegális bolsevik hetilap, az OSzDMP Központi Lapja, a III. pártkongresszus határozata értelmében alapították. A párt Központi Bizottsága 1905 április 27-i (május 10-i) plénumának határozata szerint a Központi Lap felelős szerkesztőjévé Lenint nevezték ki.

A „Proletarij"-t Genfben adták ki 1905 május 14-től (27-től) november 12-ig (25-ig). Összesen 26 száma jelent meg. A szerkesztőség munkájában állandóan részt vett V. V. Vorovszkij, A. V. Lunacsarszkij és M. Sz. Olminszkij. A „Proletarij" a régi lenini „Iszkra" vonalát követte, s minden tekintetben a bolsevik „Vperjod" nyomdokain haladt. Lenin több mint 50 kisebb-nagyobb cikket írt a lapba. Leninnek a „Proletarij"-ban megjelent cikkeit átvették a bolsevik sajtó helyi lapjai, s külön röplapok formájában is kiadták őket.

Amikor Lenin Oroszországba utazott, 1905 novemberében, a „Proletarij" hamarosan megszűnt. Két utolsó száma (a 25. és a 26.) V. V. Vorovszkij szerkesztésében jelent meg. — *3*

[3] „*Oszvobozsgyenyije*" („Felszabadulás") — a burzsoá liberálisok kéthetenként megjelenő, külföldön kiadott folyóirata; 1902—1905-ig P. B. Sztruve volt a szerkesztője. 1904 januárjától a „Felszabadulás Szövetségé"-nek, egy liberális-monarchista egyesületnek volt a lapja. Később az „oszvobozsgyenyistákból" alakult ki a kadet párt magva. — *5*

[4] Az új, mensevik „Iszkrá"-ról van szó. Az OSzDMP II. kongresszusa után a mensevikek Plehanov közreműködésével kezükbe ragadták az „Iszkrá"-t. Az „Iszkra" 1903 novemberétől, az 52. számtól kezdve, mensevik lap lett és 1905 októberéig jelent meg. — *5*

[5] A „*Buligin-bizottságot*" 1905 februárjában alakították meg a cár rendeletére; a bizottság elnöke A. G. Buligin belügyminiszter volt. A bizottság előkészítette a tanácskozó jellegű Állami Duma alakításáról szóló törvényjavaslatot és a duma-választásokra vonatkozó rendeletet; mindkettőt az 1905 augusztus 6-i (19-i) cári kiáltvánnyal együtt hozták nyilvánosságra. A bolsevikok aktív bojkottot hirdettek a Buligin-duma ellen. A kormánynak a dumát nem sikerült

összehívnia; a forradalom ereje elsöpörte. A Buligin-duma bojkottjáról lásd ebben a kötetben 175—183. old. — *7*

[6] „*Alkotmányos-Demokrata Párt*“ (kadetok) — a legfőbb burzsoá párt Oroszországban, a liberális-monarchista burzsoázia pártja; 1905 októberében alakult meg. Áldemokratikus szólamokkal s magát a „népszabadság“ pártjának nevezve a maga oldalára igyekezett vonni a parasztságot. A kadetok a cárizmust alkotmányos monarchia formájában akarták megtartani. Később a kadetok pártja az imperialista burzsoázia pártja lett. Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a kadetok ellenforradalmi összeesküvéseket és felkeléseket szerveztek a Szovjet Köztársaság ellen. — *7*

[7] *Millerandizmus* — a francia reformista-szocialista Millerandról elnevezett opportunista áramlat. Millerand 1899-ben belépett a reakciós burzsoá kormányba és együttműködött benne Galliffet tábornokkal, a Párizsi Kommün hóhérával. — *16*

[8] A „*Neue Rheinische Zeitung*“ („Új Rajnai Ujság“) Kölnben jelent meg 1848 június 1-től 1849 május 19-ig. Az ujságot Marx és Engels irányította, főszerkesztője Marx volt. Az ujság a reakció támadásai miatt a 301. számmal megszűnt. A „Neue Rheinische Zeitung“-ról lásd Engels „Marx és a «Neue Rheinische Zeitung» 1848—49-ben“ c. cikkét (Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 324—332. old.). — *20*

[9] „*Szocial-Demokrat*“ („A Szociáldemokrata“) — grúz nyelvű mensevik ujság, Tifliszben adták ki 1905 áprilisától novemberig.

„A rendi országgyűlés és a mi taktikánk“ c. cikket N. Zsordanija, a kaukázusi mensevikek vezére írta. Lenin a cikket részletesen megbírálta „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ c. könyvének hetedik fejezetében (lásd ebben a kötetben 49—53. old.). — *22*

[10] Lenin D. N. Sipovnak, a kilencvenes és a kilencszázas évek liberális zemsztvo-mozgalma egyik vezetőjének „alkotmányos“ platformjára gondol. Sipov platformjában azt javasolja, hogy a cári önkényuralmi rendszert a „cár-adományozta“ alkotmány révén enyhén korlátozott formában tartsák fenn. — *24*

11 „*Russzkaja Sztarina*" („Orosz Előidők") — havonta megjelenő történelmi folyóirat; Pétervárott adták ki 1870-től 1918-ig. — *29*

12 Marx. Tézisek Feuerbachról. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 401. old. — *30*

13 Lenin az „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels ... Hrsg. von Franz Mehring", Stuttgart 1902. c. mű III. kötetének 211. oldalára hivatkozik (Marx. A burzsoázia és az ellenforradalom. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 44. old.). — *46*

14 Sztarovernek (a mensevik A. N. Potreszov álneve) a liberálisokhoz való viszonyt tárgyaló határozati javaslatáról van szó, amelyet az OSzDMP II. kongresszusa fogadott el. Ezt a határozatot Lenin „Munkásdemokrácia és burzsoá demokrácia" c. cikkében is megbírálta (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 60—70. old.). — *48*

15 „*Parlamenti kretinizmusnak*" Lenin az opportunistáknak azt a hitét nevezte, hogy a parlamenti kormányforma mindenható, s a parlamenti harc az egyetlen és minden körülmények között legfőbb formája a politikai harcnak. — *52*

16 Azokról a nézeteltérésekről van szó, amelyek a német szociáldemokrata párt 1895. évi breslaui kongresszusán merültek fel az agrárprogramm tervezetének megvitatása során. — *54*

17 „*Rabocseje Gyelo*" („Munkásügy") — az „ökonomisták" folyóirata, az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" nem-időszaki lapja; Genfben 1899—1902-ben jelent meg. A „rabocsejegyelósok" nézeteit Lenin „Mi a teendő?" c. művében bírálta. — *59*

18 Nagyezsgyinnek (J. O. Zelenszkij) a lenini „Iszkra" terve elleni sajtónyilatkozatáról van szó. Lenin ezt a nyilatkozatot már 1902-ben megbírálta „Mi a teendő?" c. könyvében (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 357—554. old.). — *59*

19 Leninnek „A szociáldemokrácia és az ideiglenes forradalmi kormány" és „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" c. cikkéről van szó, amelyek a

„Vperjod" c. bolsevik lap 13., illetve 14. számában jelentek meg (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 271—300. old.). — *68*

20 Lenin arra a programmra gondol, amelyet 1874-ben adott ki a Párizsi Kommün volt tagjaiból alakult londoni blanquista csoport (lásd Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 40—46. old.).

A *blanquisták* Louis-Auguste Blanqui (1805—1881) francia forradalmár hívei. A marxizmus-leninizmus klasszikusai Blanquit kiváló forradalmárnak és a szocializmus hívének tartották, de ugyanakkor bírálták szektáriussága és összeesküvő módszerei miatt. A blanquizmus tagadta az osztályharcot, és az emberiségnek a bérrabságtól való megváltását nem a proletariátus osztályharcától, hanem egy kis számú intellektuel kisebbség összeesküvésétől várta. — *70*

21 A német szociáldemokrácia *erfurti programmját* az 1891 októberében tartott erfurti kongresszuson fogadták el. A programm bírálatát lásd Engels „Az erfurti programmtervezet bírálata" és Lenin „Állam és forradalom" c. könyvében. — *76*

22 „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. könyv tizedik fejezetéhez Lenin 1905 júliusában egy jegyzetet írt. A könyv első kiadásában nem szerepelt ez a jegyzet. A jegyzet első ízben 1926-ban jelent meg a „Leninszkij Szbornyik" V. kötetében. — *76*

23 Engels levele F. Turatihoz. 1894 január 26. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 548—552. old. — *76*

24 Lenin „Az ideiglenes forradalmi kormányról" c. cikkére gondol (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 467—488. old.), valamint Engels „Munkában a bakunisták. Feljegyzések az 1873 nyarán kitört spanyolországi felkelésről" c. cikkére, amelyben Engels megbírálja a bakunistáknak azt a határozatát, melyet Lenin említ (lásd Engels. Die Bakunisten an der Arbeit. Verlag für fremdsprachige Literatur, Moszkva 1941). — *84*

25 „*Credo*" — hitvallás, programm, valamely világnézet kifejtése. Ezzel a címmel vált ismertté az a kiáltvány, amelyet egy „ökonomista" csoport tett közzé 1899-ben (Sz. N. Prokopovics, J. D. Kuszkova és mások, akik később

kadetok lettek). Ebben a kiáltványban jutott kifejezésre legvilágosabban az oroszországi „ökonomizmus“ opportunizmusa. Lenin éleshangú leleplező tiltakozást írt az „ökonomisták“ nézetei ellen „Az oroszországi szociáldemokraták tiltakozása“ címmel (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 167—183. old.). — *86*

26 „*Rabocsaja Miszl*“ („Munkásgondolat“) — az „ökonomisták“ lapja; az 1897—1902-es években jelent meg. Lenin a „Rabocsaja Miszl“ nézeteit mint a nemzetközi opportunizmus orosz válfaját számos művében, főkép azonban az „Iszkrá“-ban megjelent cikkeiben és „Mi a teendő?“ c. könyvében bírálta. — *86*

27 Marxnak „A hegeli jogbölcselet bírálatához“ c. művében előforduló mondásáról van szó (lásd Karl Marx—Friedrich Engels. Die Heilige Familie und andere philosophische Frühschriften. Dietz, Berlin 1953. 20. old.). — *86*

28 „*L'Humanité*“ („Az Emberiség“) — napilap; J. Jaurès alapította 1904-ben; a Francia Szocialista Párt központi lapja volt. Röviddel azután, hogy a szocialista párt 1920 decemberi kongresszusán kettészakadt és megalakult a Francia Kommunista Párt, a lap ennek sajtószerve lett. Az „Humanité“ most is megjelenik Párizsban mint a kommunista párt központi lapja. — *88*

29 *Varlin, Louis-Eugène* (1839—1871) — francia munkás, az I. Internacionále kiemelkedő alakja, tagja volt a Nemzetőrség Központi Bizottságának és az 1871-es Párizsi Kommünnek. — *99*

30 Az 1905. évi mensevik konferencián elfogadott „*szervezeti szabályzatot*“ Lenin „A harmadik lépés hátra“ c. cikkében (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 554—564. old.) és „A «Munkások a pártszakadásról» című brosúra előszava“ c. munkájában (lásd ebben a kötetben 158—164. old.) bírálta. — *101*

31 Marx. Osztályharcok Franciaországban 1848—1850. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 195. old. — *104*

32 A *Hirsch—Duncker-féle szakszervezeteket* Hirsch és Duncker német liberális burzsoák alapították 1868-ban, akik —

mint Brentano burzsoá közgazdász — „az osztályérdekek harmóniáját" hirdették, elvonták a munkásokat a burzsoázia elleni forradalmi osztályharctól, s a szakszervezeti mozgalom feladatait segélypénztárak és kulturális művelődési szervezetek keretei közé szorították. — *112*

[33] Engels „*Munkában a bakunisták. Feljegyzések az 1873 nyarán kitört spanyolországi felkelésről*" c. cikkének orosz fordítását Lenin szerkesztette; az OSzDMP Központi Bizottsága 1905-ben külön brosúrában adta ki Genfben, majd 1906-ban újra kiadták Pétervárott (lásd Engels. Die Bakunisten an der Arbeit. Verlag für fremdsprachige Literatur, Moszkva 1941).

A Központi Vezetőség 1850 márciusi *üzenetét a Kommunisták Szövetségéhez* 1906-ban adták ki orosz nyelven Marxnak „A kölni kommunista per" c. brosúrája mellékleteként; a brosúra a pétervári „Molot" kiadóvállalat kiadásában jelent meg (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 83—94. old.). — *114*

[34] Az alább következő rész egészen a „Kimutattuk, hogy az oszvobozsgyenyisták..." szavakig (lásd 122. old.) kimaradt „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" első kiadásából. Ezt a részt első ízben a „Pravda" 1940 április 22-i 112. számában közölték. — *119*

[35] Marx. A polgárháború Franciaországban. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 454—529. old. — *120*

[36] „*Moszkovszkije Vedomosztyi*" („Moszkvai Közlöny") — napilap; 1756-tól jelent meg; a XIX. század 60-as éveitől kezdve a földbirtokosok és a papság legreakciósabb monarchista rétegeinek nézeteit hirdette; 1905-től a fekete százak egyik legfőbb lapja. 1917-ben, röviddel az Októberi Forradalom után betiltották. — *121*

[37] *Franz Mehring* (1846—1919) — a német szociáldemokrácia balszárnyának kiváló alakja, történész és ujságíró. A „Spartacus" forradalmi szövetség egyik szervezője, majd a német kommunista párt tagja volt. — *123*

[38] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 194. old. — *124*

[39] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 47. old. — *124*

[40] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 48. old. — *125*

[41] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 42. old. — *125*

[42] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 59. old. — *126*

[43] Lásd Marx—Engels. Die Revolution von 1848. Dietz, Berlin 1953. 175—176. old. — *128*

[44] *A Kölni Munkásszövetség lapjának* eleinte „Zeitung des Arbeiter-Vereins zu Köln" volt a címe, s „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit" („Szabadság, Testvériség, Munka") alcímmel jelent meg. J. Moll és K. Schapper, a „Kommunisták Szövetségének" tagjai voltak a szerkesztői. 1848 áprilisától októberéig 40 száma jelent meg. Később az alcím főcímmé lett, s ezzel a címmel 1848 októberétől 1849 júniusáig további 23 szám jelent meg. — *129*

[45] A „*Kommunisták Szövetsége*" — a forradalmi proletariátus első nemzetközi szervezete, amely 1847 nyarán alakult meg Londonban a forradalmi proletárszervezetek küldötteinek kongresszusán. A „Kommunisták Szövetségé"-nek Marx és Engels volt a szervezője és vezére, s ennek a szervezetnek megbízásából írták meg „A Kommunista Párt kiáltványá"-t. A „Kommunisták Szövetsége" 1852-ig állt fenn. A „Kommunisták Szövetségé"-nek legkiválóbb tagjai később az I. Internacionáléban vezetőszerepet játszottak. Lásd Engels „A «Kommunisták Szövetsége» történetéhez" c. cikkét (Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 1953. 67—87. old.). — *131*

[46] Engels. A „Kommunisták Szövetsége" történetéhez. Lásd Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 1953. 81—82. old. — *133*

[47] „*Tovariscs*" („Elvtárs") — napilap; megjelent Pétervárott 1906 márciusától 1908 januárjáig. Hivatalosan egyik pártnak sem volt a lapja, ténylegesen azonban a baloldali

kadetok szócsöve volt. Mensevikek is közreműködtek benne. — *132*

[48] Ez a dokumentum „A Párizsi Kommün és a demokratikus diktatúra feladatai" c., ismeretlen szerzőtől származó cikk befejező része. A cikken Lenin igen sokat javított. A cikket a „Proletarij" 1905 július 17-i (4-i) 8. száma közölte. A címet a Marx—Engels—Lenin Intézet adta. — *134*

[49] A *Többségi Bizottságok Irodája* — a bolsevikok szervezeti központja, amelyet Lenin kezdeményezésére alakítottak az OSzDMP III. kongresszusának előkészítésére. Az Iroda tagjait 1904 végén választották meg három területi konferencián: a déli, a kaukázusi, és az északi terület konferenciáján. — *136*

[50] A Központi Bizottság békítgető tagjairól van szó, akiket 1905 február 9-én (22-én) Moszkvában a Központi Bizottság ülésén letartóztattak: *Ma* — V. A. Noszkov; *Bem* — M. A. Szilvin; *Vlagyimir* — L. J. Karpov; *Innokentyij* — I. F. Dubrovinszkij; *Andrej* — A. A. Kvjatkovszkij; *Voron* — L. J. Galperin. — *137*

[51] Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt képviselőjének a Nemzetközi Szocialista Irodába (a II. Internacionále végrehajtó szervébe) az OSzDMP 1905 május 7-én (20-án) Plehanovot nevezte ki azzal a feltétellel, hogy kötelezőnek tartja magára nézve az OSzDMP III. kongresszusának határozatait. Plehanov azonban nem fogadta el ezt a feltételt, és kinevezését visszavonták. 1905 októberében a Központi Bizottság újabb határozatot hozott, amelyben Lenint nevezte ki az OSzDMP képviselőjének a Nemzetközi Szocialista Irodába. Az OSzDMP-nek a Nemzetközi Szocialista Irodában való képviselete kérdéséről lásd még ebben a kötetben 337—339. old. — *137*

[52] „*Die Neue Zeit*" („Új Kor") — a német szociáldemokrácia folyóirata; Stuttgartban jelent meg 1883-tól 1923-ig. 1885 és 1895 között a „Neue Zeit"-ben megjelent Engels néhány cikke. Engels gyakran adott útmutatásokat a folyóirat szerkesztőségének, és élesen bírálta a marxizmustól való elhajlása miatt. A 90-es évek második felétől, Engels halála után, a folyóirat kautskysta nézeteket hirdetett és rendszeresen közölte a revizionisták cikkeit. Az imperialista

világháború éveiben (1914—1918) a folyóirat centrista, kautskysta álláspontot foglalt el, s valójában a szociálsovinisztákat támogatta.

„*Leipziger Volkszeitung*" („Lipcsei Népujság") — a német szociáldemokrácia balszárnyának napilapja; 1894-ben alapították. — *138*

53 Lenin Rosa Luxemburgnak „Az orosz szociáldemokrácia szervezeti kérdései" c. cikkére gondol, amelyet Rosa Luxemburg a mensevikek kérésére írt. A cikk 1904 júliusában jelent meg a mensevik „Iszkrá"-ban és a „Neue Zeit"-ben. A cáfolatot, Leninnek „Egy lépés előre, két lépés hátra. N. Lenin válasza Rosa Luxemburgnak" c. cikkét (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 505—517. old.), amelyet Lenin beküldött a „Neue Zeit"-nek, Kautsky, aki a mensevikeket támogatta, nem volt hajlandó közölni. — *139*

54 Lásd Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 43. old. — *151*

55 „*Poszlednyije Izvesztyija*" („Utolsó Hírek") — időszaki közlöny; a Bund külföldi bizottsága adta ki 1901-től 1906-ig; a bundisták burzsoá-nacionalista nézeteit fejezte ki. — *155*

56 Ez az írás első vázlata annak az előszónak, amelyet Lenin a „Munkások a pártszakadásról" c. 1905 augusztusában Genfben kiadott brosúrához írt. A brosúra címének egyik változata „A munkások hangja és a pártszakadás". A vázlatnak a Marx—Engels—Lenin Intézet adott címet. — *156*

57 *Az OSzDMP Központi Bizottságának nyilt levelét a mensevikek Szervező Bizottságához* eredetileg a „Proletarij" 10. számában akarták közzétenni, de csak 1905 augusztus 9-i (július 27-i) 11. számában jelent meg. A nyilt levélben azt javasolták, hogy kezdjenek tárgyalásokat a III. kongresszuson elfogadott pártprogramm és szervezeti szabályzat alapján történő egyesülésről. A Központi Bizottság és a Szervező Bizottság képviselőinek első és második tanácskozására 1905 júliusában, a harmadikra szeptemberben került sor. A tanácskozásokon bebizonyosodott, hogy a mensevikek szakadár tevékenységükkel akadályozták a párt egyesitését. — *157*

58 Lenin a „*Dnyevnyik «Szocial-Demokratá»*“-ra („A «Szocial-Demokrat» naplója“) gondol, amelyet G. V. Plehanov adott ki Genfben 1905 márciusától 1912 áprilisáig szabálytalan időközökben. 1916-ban Plehanov újból megindította a folyóiratot Petrográdban, de csak egy száma jelent meg. — *164*

59 „*Egyesületek Szövetsége*“ — a liberális-burzsoá értelmiség politikai szervezete; 1905 májusában alakították meg 14 egyesület — az ügyvédek, írók, orvosok, mérnökök, tanítók stb. egyesülete — képviselőinek részvételével tartott első kongresszuson. 1905 júliusában a szövetség a Buligin-duma bojkottja mellett volt, de hamarosan irányt változtatott, és úgy határozott, hogy részt vesz a duma választásain. A szövetség 1906 végén széthullott.

A szociáldemokráciának a liberális egyesületekhez való viszonyáról lásd ebben a kötetben 282—283. old. — *165*

60 „*Szlovo*“ („A Szó“) — 1904-től 1909-ig jelent meg Pétervárott mint a jobboldali zemsztvo-képviselők lapja; 1905 novemberétől 1906 júliusáig az oktobristák pártjának volt a lapja, majd az oktobristák pártjától lényegében semmiben sem különböző alkotmányos-monarchista „békés megújhodás“ pártjáé.

„*Russzkije Vedomosztyi*“ („Orosz Közlöny“) — napilap; Moszkvában adták ki 1863-tól a moszkvai egyetem liberális professzorai és zemsztvo-képviselők; a liberális földbirtokosok és a burzsoázia érdekeit képviselte. 1905-től a jobboldali kadetok lapja volt; az 1917-es Októberi Szocialista Forradalom után a többi ellenforradalmi lappal együtt betiltották. — *166*

61 „*The Times*“ („Az Idők“) — napilap; Londonban alapították 1785-ben; az angol burzsoázia egyik nagy konzervatív ujságja. — *166*

62 *Szuvorin, A. Sz.* — 1876-tól 1912-ig a „Novoje Vremja“ c. reakciós lap szerkesztője volt. — *168*

63 *Calendae* — a hónap első napjának neve volt az ókori rómaiaknál. A görögöknél ilyen elnevezés nem volt. Valamit „ad calendas graecas“, vagyis a „görög calendae“-ig halasztani azt jelenti, hogy a szóbanforgó dolgot sohasem valósítják meg, meghiúsítják. — *169*

64 *„Le Matin"* („A Reggel") — francia burzsoá napilap; 1884-ben alapították. — *173*

65 A „Proletarij" c. lap 1905 augusztus 16-i (3-i) 12. számában jelent meg az OSzDMP külföldi szervezetei konferenciájának a párt egyesítéséről hozott határozata. A konferencián, amelyet 1905 nyarán tartottak, az OSzDMP Dél-Németországban működő külföldi szervezeteinek (a bolsevikoknak és a mensevikeknek) képviselői vettek részt. A konferencia amellett foglalt állást, hogy hívjanak össze egyesítő kongresszust az OSzDMP-től elszakadt résszel (a mensevikekkel) való egyesülés kérdésének megoldása céljából. A dokumentumnak a Marx—Engels—Lenin Intézet adott címet. — *184*

66 *„Tanító"* — M. N. Pokrovszkij álneve. A „Munkában az oszvobozsgyenyisták" c. cikk szerzője: V. D. Boncs-Brujevics. — *185*

67 Az itt közölt megjegyzés válasz egy Dvinszkből érkezett, „Egy munkás" aláírású levélre. A levél írója a „Proletarij" szerkesztőségének a következő kérdéseket tette fel az OSzDMP III. kongresszusának határozataival kapcsolatban: „1) Mi lesz az ideiglenes kormány szerepe, vezetni vagy igazgatni fogja-e az országot, vagy sem ezt, sem azt nem fogja tenni? 2) Milyen körülmények között engedhető meg, hogy a proletariátus részt vegyen az ideiglenes kormányban? 3) Mit jelent a fegyveres felkelés érdekében folytatandó agitáció és propaganda?" — *186*

68 *Burenyin, V. P.* — A „Novoje Vremja" c. reakciós lap munkatársa, hírhedt rágalmazó; dühödt hajszát folytatott valamennyi haladó társadalmi és politikai irányzat ellen. Lenin a becstelen vitamódszerek jelölésére fogalomként használja nevét. — *201*

69 *„Borba Proletariata"* („Proletariatisz Brdzola" — „A Proletariátus Harca") — az OSzDMP kaukázusi szövetségének illegális lapja; összesen 12 száma jelent meg 1903 április—május és 1905 októbere közt. 1904-ben, a száműzetésből való visszatérése után, Sztálin állt a lap szerkesztőségének élén. A szerkesztőség tagjai közé tartozott még: A. G. Culukidze, Sz. G. Saumjan stb. A lap főbb cikkeit Sztálin írta. A „Borba Proletariata" grúz, örmény és orosz nyelven

jelent meg. A „Vperjod" és a „Proletarij" után a „Borba Proletariata" volt a legnagyobb illegális bolsevik lap, következetesen védelmezte a marxista párt ideológiai, szervezeti és taktikai alapelveit. Az ujság szerkesztősége szoros kapcsolatban állt Leninnel és a külföldi bolsevik központtal. A „Borba Proletariata" rendszeresen átvette Lenin cikkeit és a lenini „Iszkra", majd a „Vperjod" és a „Proletarij" anyagát. A „Proletarij" c. lap többször is kedvezően nyilatkozott a „Borba Proletariata"-ról és át is vette egyes cikkeit és tudósításait. — *203*

70 „Az oroszországi forradalom" c. brosúrát, amelyet P. Nyikolajev írt, az OSzDMP Központi Bizottsága adta ki 1905-ben Genfben. A brosúra kéziratának javítása közben írta Lenin az itt közölt megjegyzést a Buligin-dumáról. — *209*

71 *Sz. Sz.* — P. N. Miljukovnak, a kadet párt vezérének álneve. — *214*

72 *Trepov, D. F.* — pétervári főkormányzó; az első orosz forradalom leverését irányította. — *225*

73 A „Proletarij" 1905 július 26-i (13-i) 9. számában jelent meg „A mi Hlesztakovjaink" c. cikk. A cikkben idéznek egy közleményt, amelyet a mensevik „Iszkra" küldött egy francia szocialista lapnak. Az „Iszkra" ebben a közleményben hazug, túlzó adatokat közölt a szervezett munkások közti híveinek számáról (lásd „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 128—129. old.). — *227*

74 A „Proletarij" 1905 augusztus 2-i (július 20-i) 10. száma közölte az OSzDMP (békéltető állásponton levő) szarátovi bizottságának a III. pártkongresszusról és a mensevikek konferenciájáról kiadott közlemény alapján hozott határozatát. A „Proletarij" a határozathoz szerkesztőségi utószót fűzött, amelyet Lenin írt (lásd „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 130. old.). — *229*

75 Ezt a kifejezést Lenin N. V. Gogol „Egy őrült feljegyzései" c. elbeszéléséből vette (lásd N. V. Gogol. Az arckép. Szikra 1948. 197. old.). — *247*

76 „*Vossische Zeitung*" („Voss-féle Ujság") — német burzsoá lap; 1704-ben alapították Berlinben. — *252*

77 *Ledru-Rollin* (1807—1874) — francia politikus, a kispolgári demokraták képviselője. — *256*

78 *Cavaignac, Louis-Eugène* — francia tábornok, az 1848-as februári forradalom után alakult ideiglenes kormány hadügyminisztere; a júniusi napokban ő irányította a párizsi munkásfelkelés elfojtását.

Thiers, Louis-Adolphe — francia burzsoá politikus, a munkásosztály könyörtelen ellensége. 1871-ben ő volt a kormány feje és kegyetlenül vérbefojtotta a párizsi kommunárok felkelését. — *259*

79 *Jacoby, Johann* (1805—1877) — német polgári demokrata, részt vett az 1848-as forradalomban. Az 1870—1871. évi francia—porosz háború után Jacoby szociáldemokrata lett. — *261*

80 Marx. Osztályharcok Franciaországban 1848—1850. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 209. old. — *273*

81 „*A liberális egyesületek és a szociáldemokrácia*" c. megjegyzést Lenin V. V. Vorovszkij cikkéhez írta, amely ugyanezzel a címmel a „Proletarij" 1905 szeptember 26-i (13-i) 18. számában jelent meg. — *282*

82 „*Rabocsij*" („A Munkás") — illegális népszerű szociáldemokrata ujság; Moszkvában adta ki a III. pártkongresszszus határozata értelmében 1905-ben az OSzDMP Központi Bizottsága. Augusztustól októberig négy száma jelent meg. — *291*

83 Lenin „*A Német Szociáldemokrata Munkáspárt jénai kongresszusa*" c. cikkét az OSzDMP kaukázusi szövetségének felkérésére írta a szövetség lapja, a „Borba Proletariata" számára. — *292*

84 *A német szakszervezetek kölni kongresszusát* 1905 májusában tartották. — *295*

85 Az itt közölt „*Csak semmi csalás! A mi erőnk az igazság kimondásában rejlik! Levél a szerkesztőségnek*" c. vázlatot Lenin nem fejezte be. — *297*

[86] Marx. Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. I. köt. 1949. 229. old. — *298*

[87] *Az oroszországi szociáldemokrata szervezetek konferenciáját* 1905 szeptember 7—9-ig (20—22-ig) tartották Rigában. A konferencia határozatait lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központibizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1953. 91—94. old. (oroszul).

Lenin az OSzDMP Központi Bizottságának tagjaihoz intézett 1905 szeptember 7-i levelében megemlítette, hogy az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet" szoros kapcsolatban van a Bunddal (lásd „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 493. old.). Ennek az örmény szervezetnek álláspontját Sztálin „Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a nemzeti kérdést?" c. cikkében bírálta (lásd Sztálin Művei. I. köt. 1949. 33—57. old.). — *302*

[88] *Sidlovszkij szenátor bizottságát* az 1905 január 29-i (február 11-i) cári rendelettel hívták életre. A bizottságnak a rendelet szerint az lett volna a feladata, hogy „a szentpétervári és Szentpétervár környéki munkások elégedetlenkedésének okait haladéktalanul kiderítse". Úgy tervezték, hogy a bizottságba bevonják a munkások választott képviselőit is. A bolsevikok szerint ezt a bizottságot a cárizmus azért akarta létrehozni, hogy elvonja a munkásokat a forradalmi harctól. A bolsevikok azt javasolták, hogy a bizottságba küldendő munkásképviselők megválasztását használják fel arra, hogy politikai követeléseket terjesszenek a cári kormány elé (lásd „A pétervári bolsevikok röplapjai" c. könyvet, I. köt. 1939. 197—202. old., oroszul). A kormány visszautasította a követeléseket, mire az elektorok megtagadták a bizottsági munkásképviselők megválasztását és sztrájkra szólították fel Pétervár munkásait. Már másnap politikai tömegsztrájkok kezdődtek. Február 20-án (március 5-én) a cári hatalom kénytelen volt feloszlatni a Sidlovszkij-bizottságot. — *308*

[89] Lenin Disraeli angol államférfira és íróra gondol. — *310*

[90] *David, Eduard* — német közgazdász, bernsteinista. Nézeteinek bírálatát lásd Lenin „Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»" és Sztálin „A Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseihez" c. művében. — *314*

[91] *Sarvarkok* — az úthasználat fejében a lengyel parasztokra kirótt szolgáltatások, amelyeknek a parasztok utak, hidak és más, többnyire katonai objektumok építkezésénél, kényszer jellegű munka formájában tettek eleget. — *315*

[92] „*Novoje Vremja*" („Új Kor") — napilap, Pétervárott jelent meg 1868-tól 1917 októberéig. Eleinte mérsékelt liberális, később, a XIX. század 70-es éveinek a végén a reakciós nemesi és hivatalnoki bürokrata körök sajtószerve lett. A lap nemcsak a forradalmi, hanem a liberális-burzsoá mozgalom ellen is harcolt. 1905-től a fekete százak egyik lapja volt. Lenin a megvásárolható sajtó tipikus példájának nevezte a „Novoje Vremjá"-t. — *322*

[93] *Balalajkin* — M. E. Szaltikov-Scsedrin „Jelenkori idill" c. művének egyik alakja; liberális fecsegő, kalandor és hazudozó, aki mindennél előbbrevalónak tartja a saját önző érdekeit. — *328*

[94] „*A pártegyesülés kérdéséhez*" — ezzel a címmel hozta nyilvánosságra az OSzDMP Központi Bizottsága annak a tanácskozásnak a jegyzőkönyvét, amelyet (a bolsevik III. pártkongresszus által választott) Központi Bizottság és (a mensevikek genfi konferenciája által választott) Szervező Bizottság képviselői az OSzDMP elszakadt részével (a mensevikekkel) való egyesülés feltételeiről folytattak. Az itt közölt megjegyzés tulajdonképpen utóirat, amelyet Lenin írt a „Proletarij" szerkesztősége nevében a Központi Bizottság és a Szervező Bizottság képviselőinek 1905 szeptemberében lefolyt harmadik tanácskozása jegyzőkönyvéhez. — *331*

[95] A mensevikek „*délorosz alakuló konferenciájukat*" Kievben tartották meg 1905 augusztusában. Lenin e konferencia határozatait „Az «iszkrás» taktika legújabb vívmánya, avagy komédiába illő választás mint a felkelés újabb serkentő indítéka" c. cikkében is megbírálta (lásd ebben a kötetben 361—380. old.). — *335*

[96] A kosztromai bizottság, amely a bolsevikok álláspontján állt, ellenezte, hogy G. V. Plehanovot küldjék a Nemzetközi Szocialista Irodába az OSzDMP képviseletében. — *339*

[97] „*Az olvasókkal folytatott beszélgetésekből*" c. megjegyzés szer-

kesztőségi előszó Sz. I. Guszev bolsevik leveléhez, aki 1905 második felében az OSzDMP odesszai bizottságának volt a tagja. — *340*

98 A „*Véres napok Moszkvában*“ c. cikk az ebben a kötetben (341—346. old.) közölt „Politikai sztrájk és utcai harc Moszkvában“ c. cikk első vázlata. — *341*

99 *Az ivanovo-voznyeszenszki sztrájk* 1905 május végén kezdődött és augusztus elejéig tartott. A sztrájkot a bolsevikok északi bizottsága irányította. Mintegy 70 ezer munkás és munkásnő vett részt benne. A sztrájk idején a munkások megalakították meghatalmazottaik szovjetjét, amely valójában a munkásküldöttek egyik legelső szovjetje volt Oroszországban. — *342*

100 Lenin arra céloz, hogy a tifliszi rendőrség 1905 augusztus 29-én (szeptember 11-én) a tifliszi rendőrkapitányság épületében a munkások közé lőtt. Mintegy 60 embert megöltek s 300-at megsebesítettek. — *342*

101 „*Vorwärts*“ („Előre“) — a német szociáldemokrácia központi lapja; 1876-tól kezdve jelent meg W. Liebknecht és mások szerkesztésében. A lap hasábjain Engels harcolt az opportunizmus mindennemű megnyilvánulása ellen. A kilencvenes évek második felétől, Engels halála után, a „Vorwärts“ rendszeresen közölte a német szociáldemokráciában és a II. Internacionáléban uralomra jutott opportunisták cikkeit. — *355*

102 „*Szocial-Demokrat*“ („A Szociáldemokrata“) — mensevik lap, Genfben adták ki 1904 októbertől 1905 októberig. — *376*

103 Az „*M. Boriszov*“ aláírású cikk előbb a „Proletarij“-ban jelent meg, majd közölte a „Novaja Zsizny“ („Új Élet“) c. pétervári bolsevik lap 1905 november 8-i (21-i) 7. száma is. — *381*

104 A „*Rusz*“ („Oroszhon“) c. liberális burzsoá lapról van szó, amely 1903-tól 1908-ig jelent meg Pétervárott többszöri megszakítással és különböző címekkel: „Rusz“, „Molva“ („Hír“), „XX vek“ („XX. század“). — *386*

105 Az OSzDMP kaukázusi szövetségének lapjában, a „Borba Proletariata“ 1905 augusztus 15-i (28-i) 11. (orosz nyelven a

3.) számában jelent meg Sztálin „Válasz a «Szocial-Demokrat»-nak“ c. cikke (lásd Sztálin Művei. 1. köt. 1949. 169—182. old.).

A „Proletarij“, a párt Központi Lapja 1905 október 24-i (11-i) 22. számában részletesen ismertette a „Borba Proletariatá“-nak ezt a számát. A lap ismertetésének ebben a kötetben szereplő része, amelyet Lenin írt, Sztálin „Válasz a «Szocial-Demokrat»-nak“ c. cikkével foglalkozik. — *395*

106 A „Proletarij“ 1905 október 3-i (szeptember 20-i) 19. számában jelent meg a „Nyilt levél a külföldi elvtársakhoz“. Ebben a levélben a volgamenti kormányzóságokban dolgozó szociáldemokraták rámutattak arra, hogy az eddiginél több embert kell kijelölni az oroszországi munkára. A levélhez a „Proletarij“ a következő megjegyzést fűzte: „Nem osztjuk a levél íróinak túlságosan elítélő véleményét a külföldi «tanulás» haszontalanságát illetőleg, de úgy gondoljuk, hogy gyakrabban eszébe kell juttatni a külföldnek és az egész pártnak a távoli orosz vidékeket.“ Azt, hogy ki írta a levelet a „Forradalmár“ álnév alatt, nem sikerült megállapítani. — *396*

107 *Vasziljev* — F. V. Lengnyik bolsevik. *Smidt* — P. P. Rumjancev bolsevik. A sztolipini reakció éveiben Rumjancev kivált a pártból. — *397*

108 Lenin N. A. Dobroljubov „Porosz vasúti kocsiban“ c. költeményét idézi, amely „Konrad Lilienschwager“ aláírással 1862-ben a „Szvisztok“ („Fütty“) 8. számában jelent meg; e lap a „Szovremennyik“ c. folyóirat mellékleteként jelent meg (lásd N. A. Dobroljubov. Költemények. 1941. 171. old., oroszul). — *411*

109 A „Proletarij“ 1905 október 31-i (18-i) 23. számában jelent meg aláírás nélkül „A brit munkásmozgalom és a tradeunionok kongresszusa“ c. cikk. Lenin szerkesztette e cikk fordításának kéziratát és két megjegyzést írt hozzá: az elsőt a Taff-völgyi esetről, amelyet a szerző megemlített cikkében, a másodikat pedig a cikk befejezéséhez. — *422*

110 Az „*Erőegyensúly*“ c. megjegyzést Lenin néhány órával az előtt írta, hogy az 1905 október 17-i (30-i) cári kiáltvány távirati híre Genfbe érkezett. A megjegyzésben érintett kérdéseket Lenin részletesen is kifejti ebben a kötetben szereplő „Közeleg a kibontakozás“ c. cikkében (457—464. old.). — *423*

[111] „*Daily Telegraph*" („Napi Távirati Híradás") — 1855-ben alapított londoni napilap; egyik legnagyobb burzsoá konzervatív lap Angliában. — *423*

[112] Leninnek erről a témáról írt brosúrája nem jelent meg nyomtatásban. — *426*

[113] Arról a határozatról van szó, amelyet Lenin „Az OSzDMP nyilt politikai fellépésének kérdéséről" írt és amelyet a III. pártkongresszuson elfogadtak (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 380—381. old.). — *428*

[114] A pétervári munkások *sztrájkbizottságáról* van szó; ebből nőtt ki az októberi általános politikai sztrájk napjaiban a Pétervári Munkásküldöttek Szovjetje. 1905 október 13-án (26-án) Pétervár munkásai megválasztották a gyárakban a munkásküldöttek szovjetjébe küldendő képviselőiket. A szovjet első ülését még aznap éjszaka megtartották. Pétervár nyomában Moszkvában és más városokban is megalakították a munkásküldöttek szovjetjét. A bolsevikok a szovjeteket a munkásosztály politikai tömegszervezeteinek, a felkelés szerveinek, a forradalmi hatalom csíráinak tekintették. Mivel a Pétervári Munkásküldöttek Szovjetjében a mensevikek ragadták magukhoz a vezetést, a szovjet ellenezte a fegyveres népi felkelés előkészítését.

Az 1905-ben alakult munkásküldöttek szovjetjeiről lásd Lenin következő műveit: „Feladataink és a munkásküldöttek szovjetje", „Szocializmus és anarchizmus", „A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai", valamint „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". (III. fej. 4. pont) 1954. 8. kiad. 93—94. old. — *442*

[115] A „*Kispolgári és proletárszocializmus*" c. cikket a „Novaja Zsizny" c. bolsevik lap is átvette és 1905 november 10-én (23-án) megjelent 9. számában közölte. — *448*

[116] *V. V.* — V. P. Voroncovnak, „A kapitalizmus jövője Oroszországban" c. könyv szerzőjének álneve. *Nyikolaj —on* — N. F. Danyielszonnak, a „Vázlatok reform utáni gazdaságunkról" c. mű szerzőjének álneve. Voroncov és Danyielszon a XIX. század 80—90-es évei liberális narodnyik irányzatának ideológusai. — *454*

[117] Lenin az „*Izvesztyija Szovjeta Rabocsih Deputatov*"-ra („A Munkásküldöttek Szovjetjének Hírei"), a Pétervári

Munkásküldöttek Szovjetjének hivatalos lapjára gondol. Az „Izvesztyija" bulletin formájában jelent meg 1905 október 17-től (30-tól) december 14-ig (27-ig). A bulletint a munkások maguk nyomtatták ki különböző burzsoá lapok nyomdáiban. Tíz száma jelent meg, a tizenegyediket még a nyomdában lefoglalta a rendőrség. — *458*

118 A „*Neue Freie Presse*"-ről („Új Szabad Sajtó"), a Bécsben 1864 óta megjelenő burzsoá liberális lapról van szó. — *461*

119 A „Proletarij" 1905 november 16-i (3-i) 25. számában jelent meg „A parasztkongresszus" c. cikk „V. Kalinyin" aláírással (V. A. Karpinszkij álneve). Lenin a cikk szerkesztése alkalmával iktatta be ezt a részt. — *465*

120 „*Novaja Zsizny*" („Új Élet") — az első legális bolsevik napilap; 1905 október 27-től (november 9-től) december 3-ig (16-ig) jelent meg Pétervárott. Az emigrációból Pétervárra érkezte után, november elejétől, Lenin állt a lap élén. A „Novaja Zsizny" voltaképpen az OSzDMP Központi Lapja volt. A lap közvetlen munkatársai közé tartozott V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij, A. V. Lunacsarszkij stb. Tevékenyen részt vett az ujság szerkesztésében A. M. Gorkij, aki anyagilag is támogatta a lapot.

A „Novaja Zsizny" november 10-i (23-i) 9. számában jelent meg az első cikk Lenin tollából „A párt újjászervezéséről" címmel. A továbbiak során még több mint tíz cikkét közölték. Az ujság napi példányszáma elérte a 80 000-t.

A „Novaja Zsizny" ellen számos esetben alkalmaztak megtorlást. 27 számából 15-öt elkoboztak és megsemmisítették. 27-ik számának megjelenése után, december 2-án (15-én), betiltotta a kormány. Utolsó, 28-ik száma illegálisan jelent meg. — *472*

121 *Vendée* — francia tartomány, ahol a XVIII. század végén lezajlott francia polgári forradalom idején az elmaradott, reakciós parasztság körében ellenforradalmi felkelés tört ki a forradalmi konvent ellen. A felkelés vallásos jelszavakkal folyt, az ellenforradalmi papok és földesurak irányították. — *474*

122 A kronstadti matrózok és katonák felkelése 1905 október 26-án (november 8-án) tört ki. A felkelők a következő köve-

teléseket támasztották: az alkotmányozó gyűlés összehívása általános választások alapján, demokratikus köztársaság, szólás-, gyülekezési és egyesülési szabadság, a matrózok és katonák helyzetének javítása. A kronstadti felkelést október 28-án (november 10-én) elfojtották. — *474*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1905 június—november)

1905

Június—július. V. I. Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. könyvét írja.

Június 28 (július 11). Lenin az OSzDMP Központi Bizottságához intézett levelében azt javasolja, hogy a pártszervezetek politikai vezetésének megszilárdítása céljából a Központi Bizottság rendszeresen adjon ki röplapokat és bulletineket.

Június 29 (július 12). Lenin levelet ír a Központi Bizottságnak, amelyben megjelöli, milyen feltételek mellett nevezhető ki G. V. Plehanov az OSzDMP képviselőjének a Nemzetközi Szocialista Irodába.

Július 5 (18). N. K. Krupszkaja Lenin megbízásából levelet ír az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságának, hogy küldjék el neki I. V. Sztálinnak a bizottság által kiadott „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúráját és rendszeresen juttassák el hozzá a „Borba Proletariata" c. lapot (az OSzDMP kaukázusi szövetségének lapját).

Július 11 (24). Lenin a Nemzetközi Szocialista Irodának írt levelében leleplezi a mensevikek szakadár tevékenységét.

Július 13 (26). A „Proletarij" 9. számában megjelenik Leninnek „Tanít a forradalom" és „Tehetetlen düh" c. cikke.

Július 13 (26) után. Lenin megírja „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. könyvének előszavát.

Július 15 (28). Lenin a Központi Bizottsághoz intézett levelében azt tanácsolja, vonja vissza a Központi Bizottság azt a határozatát, amelyben Plehanovot nevezte ki az OSzDMP képviselőjének a Nemzetközi Szocialista Irodába.

Július 20 (augusztus 2). Leninnek „A proletariátus harcol, a burzsoázia a hatalom felé lopakodik" c. cikke vezércikk formájában megjelenik a „Proletarij" 10. számában.

Július 27 (augusztus 9). A „Proletarij" 11. száma közli, hogy megjelent Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. könyve.

Július. Lenin előszót ír a „Munkások a pártszakadásról" c. brosúrához.

Július—augusztus. Lenin Marx Károly „A polgárháború Franciaországban" c. brosúrájának orosznyelvű fordítását szerkeszti a mű második kiadása számára, amely 1905-ben jelent meg Odesszában a „Burevesztnyik" kiadásában.

Augusztus 1 (14). Lenin az OSzDMP Központi Bizottságához intézett levelében bírálja a Központi Bizottság Oroszországban élő tagjainak (Bogdanovnak, Kraszinnak és másoknak) békítgető magatartását, és azt követeli, hogy az OSzDMP elszakadt részével (a mensevikekkel) való egyesülés kérdésének eldöntésekor szigorúan a párt III. kongresszusának határozatai szerint járjanak el.

Augusztus 3 (16). A „Proletarij" 12. számában megjelenik Leninnek „A Buligin-duma bojkottja és a felkelés" c. cikke (vezércikk).

Augusztus 9 (22). A „Proletarij" 13. számában megjelenik Leninnek „A «Proletarij» szerkesztőségének

válasza «Munkás» elvtárs kérdéseire" c. cikke és M. N. Pokrovszkij „A hivatásos értelmiség és a szociáldemokraták" c. cikkéhez fűzött megjegyzése.

Augusztus 16 (29). A „Proletarij" 14. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „«A cár egyesülése a néppel és a nép egyesülése a cárral»" (vezércikk), „A fekete századok és a felkelés megszervezése", „Máris meghátrálnak a «liberális» zemsztvo-képviselők?", valamint Lenin szerkesztőségi utószava a „Borba Proletariata" c. lap 1. számából átvett „A harmadik kongresszus a kaukázusi mensevikek ítélőszéke előtt" c. cikkhez.

Augusztus. Lenin előszót ír „Az orosz szociáldemokraták feladatai" c. brosúra harmadik kiadásához.

Lenin megírja „A munkásosztály és a forradalom" c. brosúra vázlatát.

Megjelenik Leninnek „Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»" c. brosúrája (az első négy fejezet új kiadása).

Augusztus 23 (szeptember 5). A „Proletarij" 15. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A monarchista burzsoázia uszályában vagy a forradalmi proletariátus és parasztság élén?" (vezércikk), „Egy igen zavaros terv igen világos kifejtése" és „A nemzetközi szociáldemokrácia tájékoztatása pártunk ügyeiről".

Augusztus 25 (szeptember 7). Lenin az OSzDMP Központi Bizottságának Oroszországban élő tagjaihoz intézett levelében tiltakozik a taktikai kérdésekben tanusított békítgető magatartásuk ellen, és nyomatékosan követeli, hogy idejében tájékoztassák a párt Központi Lapját, a „Proletarij"-t, a a Központi Bizottság tevékenységéről.

Szeptember 1 (14). A „Proletarij" 16. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A szociáldemokrá-

cia viszonya a parasztmozgalomhoz" (vezércikk), „Mit akarnak és mitől félnek liberális burzsoáink?" és „A külső behatás nélküli születés elmélete".

Lenin P. A. Kraszikovhoz intézett levelében útmutatásokat ad az OSzDMP helyi szervezeteinek megerősítésére, és utal arra, hogy szorosabb és gyakorlatibb kapcsolatot kell létesíteni a pétervári bizottság és a „Proletarij" szerkesztősége között.

Szeptember 2 (15). Lenin a Központi Bizottsághoz intézett levelében követeli, hogy időben tájékoztassák a Központi Bizottság oroszországi tevékenységéről.

Szeptember 3 (16). Lenin a Nemzetközi Szocialista Irodához intézett levelében jelenti, hogy az OSzDMP Központi Bizottsága beleegyezett annak a konferenciának összehívásába, amelyet a Nemzetközi Szocialista Iroda javasolt a párton belüli nézeteltérésekkel kapcsolatban.

Szeptember 7 (20). Lenin Sz. I. Guszevhez intézett levelében rámutat annak szükségességére, hogy az oroszországi pártmunkások a „Proletarij" szerkesztőségéhez forduljanak a bolsevik taktikát és gyakorlati alkalmazását illető kérdéseikkel.

Szeptember 10 (23) után. Lenin referátumot tart a Buligin-dumával kapcsolatos párttaktikáról a Svájcban élő orosz emigránsok számára.

Szeptember 13 (26). A „Proletarij" 18. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Jóbarátok, ha egymásra találnak" (vezércikk), „Vitatkozzatok a taktikáról, de adjatok ki világos jelszavakat!", „Parlamentesdi", „Védelemből támadásba", „A jelenlegi helyzetről" és Leninnek V. V. Vorovszkij „A liberális egyesületek és a szociáldemokrácia" c. cikkéhez fűzött megjegyzése.

Szeptember közepe. Az OSzDMP Központi Bizottságának népszerű sajtószervében, a „Rabocsij"-ban megjelenik „Az OSzDMP Központi Lapja szerkesztőségétől" című, a párt összes szervezeteihez intézett, Lenin tollából származó felhívás.

Szeptember 20 (október 3). A „Proletarij" 19. számában megjelenik Leninnek „A zemsztvo-kongresszus" c. cikke.

Lenin két levelet ír az OSzDMP Központi Bizottságához, amelyekben útmutatásokat ad az OSzDMP IV. kongresszusának előkészítésére és rávilágít a politikai irodalomnak a pártmunka irányításában betöltött fontos szerepére.

Szeptember 25 (október 8). Lenin a Központi Bizottsághoz írt levelében jelentést tesz a déloroszországi mensevik konferenciának arról a határozatáról, hogy a mensevikeket Plehanov képviselje a Nemzetközi Szocialista Irodában, és azt javasolja, hogy V. V. Vorovszkijt nevezzék ki a bolsevikok képviselőjének.

Szeptember 27 (október 10) előtt. Lenin megírja „Csak semmi csalás! A mi erőnk az igazság kimondásában rejlik!" és „A Német Szociáldemokrata Munkáspárt jénai kongresszusa" c. cikkét.

Szeptember 27 (október 10). A „Proletarij" 20. számában megjelennek Leninnek „Szocializmus és parasztság" (vezércikk), „A jóllakott burzsoázia és az éhes burzsoázia", „Földbirtokosok a duma bojkottjáról", „A párt egyesítésének kérdéséhez", „Mérges válasz", „Újabb mensevik konferencia" és „Az OSzDMP képviselete a Nemzetközi Szocialista Irodában" c. cikkei.

Lenin megírja „Véres napok Moszkvában" c. cikkét.

Szeptember 30 (október 13). Lenin Sz. I. Guszevhez intézett levelében rámutat arra, hogy fokozni kell a szakszervezetek pártirányítását.

Szeptember vége.	Lenin megírja „Az alvó burzsoázia és a felébredt burzsoázia" c. cikkének vázlatát.
Szeptember — október.	Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. könyvét Oroszországban újból kiadja illegálisan az OSzDMP Központi Bizottsága és külön a moszkvai bizottság.
	Leninnek „A falusi szegénységhez" c. brosúráját újból kiadja illegálisan az OSzDMP moszkvai bizottsága és legálisan a pétervári „Molot" könyvkiadó „A falu szükségletei (A falusi szegénységhez)" címmel.
Október eleje.	Lenin rövid cikket ír A. N. Potreszov (Sztarover) ellen „A szociáldemokrata Aranyos" címmel.
Október 3 (16).	Lenin az OSzDMP pétervári bizottsága mellett felállított Harci Bizottsághoz intézett levelében útmutatásokat ad a forradalmi hadsereg harci csoportjainak és osztagainak megalakítására a fegyveres felkelés érdekében.
Október 4 (17).	A „Proletarij" 21. számában megjelenik Leninnek „Politikai sztrájk és utcai harc Moszkvában" (vezércikk) és „Az «iszkrás» taktika legújabb vívmánya, avagy komédiába illő választás mint a felkelés újabb serkentő indítéka" c. cikke.
Október 4 és 11 (17 és 24) között.	Első ízben jelennek meg a III. pártkongresszus Lenin által írt határozati javaslatai és a kongresszuson elhangzott beszámolók és beszédek „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt harmadik rendes kongresszusa. A jegyzőkönyvek teljes szövege" c. gyűjteményben. Az OSzDMP Központi Bizottságának kiadása, Genf 1905.
Október 7 (20).	Lenin megírja az OSzDMP Központi Bizottsága gazdasági bizottságának működési szabályzatát.

Október 11 (24). A „Proletarij" 22. számában megjelennek Lenin következő írásai: „A moszkvai események tanulságai" c. cikke, „A külföldön élő ifjúság és az orosz forradalom" c. megjegyzése és I. V. Sztálin „Válasz a «Szocial-Demokrat»-nak" c. cikkéről írt recenziója.

Október 12 (25). Lenin a Központi Bizottsághoz intézett levelében jelenti, hogy megkapta a Központi Bizottság értesítését, amelyben őt kinevezik az OSzDMP képviselőjének a Nemzetközi Szocialista Irodába.

Október 13 (26). Lenin megírja „Az oroszországi általános politikai sztrájk" c. cikkét. A cikk vezércikk formájában jelenik meg a „Proletarij" október 31-i (18-i) 23. számában.

Lenin levelet ír Pétervárra (M. M. Esszennek), amelyben rámutat arra, hogy fokozott erővel kell készülni a fegyveres felkelésre, s a harci osztagok százait és ezreit kell megszervezni.

Október 14 (27). Lenin a Nemzetközi Szocialista Irodához intézett levelében közli, hogy az OSzDMP Központi Bizottságát a Nemzetközi Szocialista Iroda által javasolt konferencián V. I. Lenin, F. V. Lengnyik és P. P. Rumjancev fogja képviselni.

Október második fele. Lenin megírja „A forradalmi hadsereg osztagainak feladatai" és „Liberális remények a dumával kapcsolatban" c. cikkeit.

Lenin kidolgozza P. B. Akszelrod „A népi duma és a munkáskongresszus" (1905) c. műve bírálatával foglalkozó brosúrájának a tervét.

Október 17 (30). Lenin megírja „Erőegyensúly" c. cikkének vázlatát.

Október 18 (31). A „Proletarij" 23. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A politikai csopor-

tosulás első mérlege", „A vesztesek hisztériája", „A forradalmi Riga ultimátuma", „A bohóc-miniszter tervei" és „Az oroszországi helyzet kiéleződése".

Október 19 (november 1). Lenin az október 17-i kiáltvánnyal kapcsolatban megírja „A forradalom első győzelme" c. cikkét. A cikk vezércikk formájában jelenik meg a „Proletarij" november 7-i (október 25-i) 24. számában.

Október 20 (november 2). Lenin referátumot tart Genfben az orosz szociáldemokraták gyűlésén a legutóbbi oroszországi eseményekről.

Október 25 (november 7). A „Proletarij" 24. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Kispolgári és proletárszocializmus" és „Nyikolaj Ernyesztovics Bauman" (nekrológ).

Október vége. Lenin Stockholmon át Genfből Oroszországba utazik.

November 2 (15). Lenin megírja „Két ütközet között" c. cikkét, amely azután a „Proletarij" november 25-i (12-i) 26. számának vezércikkeként jelenik meg.

November 3 (16). A „Proletarij" 25. számának vezércikkeként megjelenik Leninnek „Közeleg a kibontakozás" c. cikke.

TARTALOM

KÉPMELLÉKLETEK

5964. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.